

**Chronica Slavorum, seu Annales Helmoldi, presbyteri
Buzoviensis in agro Lubecensi, hisque subjectum
derelictorum Supplementum Arnoldi Abbatis Lubecensis ...**

<https://hdl.handle.net/1874/389233>

Chronica Slauorum,

SEV

ANNALES

HELMOLDI, PRESBYTERI

BVZOVIIENSIS IN AGRO LVBECEN-

SI: HISQVE SVBIECTVM DERELICTO-

rum Supplementum ARNOLDI

Abbatis Lubecensis.

Quae omnia è diligenti codicum manuscriptorum collatione fideliter restituta, & accessione locupletissima, hoc est sex librorum, adaucta sunt:

opera & studio

REINERI REINECCII

STEINHEMII.

In fine adiecimus Appendicem tergemina, de communibus gentium Germanicarum & Henetarum appellationibus: de illustribus Billingorum familia: de Genealogia stirpis Estensis, quarum hæc paternam, illa per auiam Wulthildin maternam HENRICO LEONI originem dedit.

CVM SVBIECTO INDICE.

ACCESSIT ITEM HISTORIA DE VITA

HENRICI IIII. Imp. & HILTEBRANDI Pont. Rom.

cognomento Gregorij VII.

FRANCOFVRTI

Apud Andream Wechelum,

M. D. LXXXI.

LECTORI S.

HAbes in hoc Opere, Lector, luculentam Slavorum, seu Henc-
torum maris Baltici accolarum, historiam, habes Caesarum
è prosapia Francica, Saxonica, Suenica, multorumq; aliorum
Germaniae Principum, nec non exterarum aliquot gentium, in
primis verò HENRICI LEONIS, à quo illustris. Du-
cum Brunsvicensium & Luneburg. domus est, res gestas: unde in
antiquitatis tractatu informari non minori cum fructu quàm
voluptate possis. *1. 2. 19*

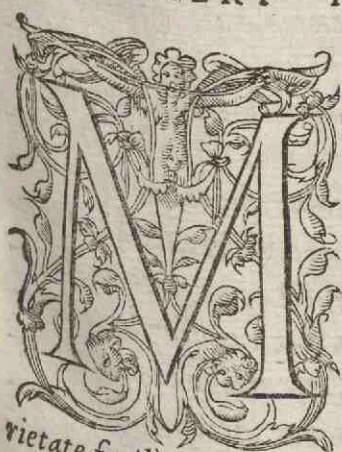
Lapil 1070

IN ANNALES
Helmoldi & Arnoldi

AD
RELIGIOSISS. ILLVSTRIS.
SIMVMQVE PRINC. ET DOMINVM DN.
HENRICVM IVLIVM, ANTISTITEM HALBERSTAD.
Ducem Brunsvic. & Luneburg. Dominum suum
clementiss. patronumque be-
nignissimum,

Proœmium

REINERI REINECCII STEINHEMII.

MAXIMÆ & multiplicis præbet utilitatis fructum, vel potius cum primis necessarium est, in omni doctrinarum genere inspicere ac degustare fontes. Solent enim hi & limpidiores & dulciores esse, cum riuuli & corrugi, eo ipso dum ducuntur, cæno & fecibus fermè turbentur, nec raro planè quasi degenerent.

Hoc cum ita sit, in disciplina cæterarum tam dignitatis excellentia, quàm emolumentum vi ac varietate, facile principis, Historiæ inquam tractatione, etiam atque etiam operanda est, ut fontes, hoc est, annales & id genus alia monumenta, unde iustæ expositiones institui & conæxi solent, simul indagentur, simul conseruentur. Neque hic scrupulum iniicere cuiquam debet, quod qui à nostræ aut aliarum gentium hominibus post Romani Imperij occasum conscripti sunt, vel barbarè loquantur, vel ea deficiantur orationis maiestate, quam Oratores affectant. Alibi enim delicia ista quærenda sunt: hic rerum cognitio, & veritatis studiū, sufficere debent. Referoq; eodem religionis inculcationem, in quam ubi hi annualium scriptores delabuntur, è suorum temporum superstitiosis opinionibus atque dogmatis sæpenumero crasse & grauitè impingūt. Nam vnde hoc nostro, ea quidem parte felicissimo seculo, illam pius animus hauriat, præter scripta Biblica summorum virorum extant monumenta plurima

CUM igitur & mihi isto in genere conari aliquid liberet, accidit fortè ut in annales Helmoldi inciderem. Præferebant hi expressionis auctorem Sigismundum Schorkeliū Naumburg. eamq; ornabat præfixa Philippi Melanchthonis præfatio. Notatum etiam tempus fuerat, cum primùm videre lucem cœpissent, nempe annus Iesu Christi M. D. LVI. Quanquam editionem post septendecim annorum interuallum repetitam, indices Francofurtenses ostendunt: quam tamen editionem nondum videre mihi contigit. Est autem quod vehementer Schorkelij operæ debeatur, eaq; viro illi laus non poterit non apud doctos & bo-

nos permanere integra. Nos omnia ad peculiare quoddam institutum nostrum
 reuocanda duximus, cum scilicet Schorkeliana editio reliquisset, in quo fieri ope-
 re precipium posset. Quam ad rem cum manuscriptis codicibus opus esset, dum in
 iis conquirendis nihil non molior, & imprimis amicorum opem imploro, tandem
 ceu virgula diuina duo offeruntur, alter Andrea Puchenij à Martino Chemni-
 cio, alter à Christiano Distelmeierio. Nec vel de Puchenio vel de Chemnicio,
 quorum illum Ecclesia Lubecensis, hunc Brunsvicensis Doctorem, seu ut vetusto
 Isidori vocabulo appellamus, Superintendentem habet, addendum hic præterea
 aliquid putavi: Est quæ spectata Distelmeierij dignitas, est in litteris eruditio, sunt
 cetera ingenij fortunæque ornamenta, neque obscura in rem litterariam & homi-
 nes doctos merita, in medio, ut alio nullo præconio nostro indigeant. Vnum istud
 dico, tam me priuatim, quam publicè oēs de hoc præclarissimo beneficio debere.
 Iam quod ad codices attinet, equidem illos & inter se & cum expresso Schorke-
 liano diligenter contuli. Ac conueniebat idem Schorkelianus prorsus cum Puche-
 niano: nisi quod hic cum capitum numeris & inscriptionibus, tum priorum duo-
 rum librorum distinctione, carebat, denique etiam locupletior erat. Placuit au-
 tem librorum distinctionem unà cum capitum numeris retinere: quippe quæ ut-
 traque mirificè memoriæ seruiant, & respondeant editionibus, quæ de aliis argu-
 mētis à nobis susceptæ sunt. Inscriptiones tamen capitum remoueri, quod recentio-
 res essent, id est, non Helmoldum vel Arnoldum habere auctores, sed aliunde in-
 repisse, videretur. Ac sicubi in singulis vocibus diuersitas occurreret, nec ei em-
 phasis subesset, non etiam sententiæ obscuritas vel ambiguitas offunderetur, de-
 nihique nihil notabile præ se ferret, aut quippiam deesset, curiosus ea in re esse no-
 lui, sed simpliciter Schorkelianam editionem secutus sum. Accessionem Puche-
 niani codicis profectò insignem, nempe sex librorum, reperimus. Atque utinam
 non vel aduersa quadam fatorum vis, vel temporum iniuria deformiter sinem
 mutilasset, aut etiam auctori vitæ huius usura frui diutius licuisset. Nam è quo-
 horum potissimum vitium istud obuenerit, incertum est. Sed pergo nunc ad Di-
 stelmeierianum codicem: cuius id veluti meritum proprium est, quod additum
 in historia Helmoldi primum librum præfationem habet, qua tam Schorkelianus
 quam Puchenianus caret. De reliquis discrepantia mirifica est, sic ut Di-
 stelmeierianum codicem exemplum planè diuersum statuam. Sunt enim narra-
 tiones & rebus & verbis imperfectiores, imò alicubi integra capita desideran-
 tur. Ac licet plerunque sententiæ respondeat, in orationis tamen contextu, quo
 Distelmeierianus codex epitomen repræsentat, ut altera exempla propius ad
 historicam copiam accedunt, discrimen est. Ut inde coniectura & opinione au-
 gurer, historiam Helmoldi diuersis exemplis exiisse, & principiò quidem rudius,
 cuius exemplum sit Distelmeierianus codex, deinde ubi sub incudem auctor re-
 uocasset, & accuratiorem limam adhibuisset, politius & locupletius, cuius exem-
 plum credi rectè Schorkelianus & Puchenianus codex posse videtur. Nam id
 institutum hominibus doctis usitatissimum est: nec abs re Publ. Mimius discipu-
 lum prioris posteriorem diem appellauit. Quia autem tanta diuersitas distincta
 propemodum ac nouam editionem postulabat, nos in Distelmeieriano codice lu-
 cunas, aut ubi expositio deficeret, omisimus, constititque ista parte opera nostra
 uniuersa

P R O O E M I V M.

uniuersa tantum in verbis singulis, aut ubi maior sensus concinnitas apparet. Desinit Distelmeierianus codex eo loco, iisq; verbis, quibus ceteri: id quod argumento est, nihil praetera de Helmoldi historia extare. Certè Arnoldus fatetur, scriptiones suas Helmoldum, ita ut voluisset, absolueri nequiuisset.

CÆTERVM ut & de auctoribus quaedam hic perstringamus, ac primum de Helmoldo eiusq; historia agamus, quo ille loco, quo in vitæ genere fuerit, in primum librum præfatione sua ostēdit. Et celebrat ibidem præceptorem suum, historiæq; scribendæ auctorem, Geroldum, primum Lubecensem Antistitem. Nā qui ante hunc in munere eo fuere, de veteriore sede Aldeburgenses dicebantur. Addidit præterea, à quibus omnia habeat, quòve spectet. Sed de argumento postea plura. Nunc id teneatur, Buzoen, ubi Helmoldus Ecclesiasten *απεσβύ-
τερον*, seu ut Lat. linguæ metaphora appellamus, Pastorem egit, non eum, quem nomine eodem ager Megalburgius habet, sed territorij Lubecensis vicum esse. Nam id satis è præfatione liquet, confirmabatq; nos amplius Schorkeliana editio, confirmabat quaedam Martini Chemnicij epistola. Inscriptionem historiæ Helmoldi tam in Pucheniano quàm in Distelmeieriano codice eandem reperimus: nominabat enim uterq; Chronica Slauorum. Quare & nos eam retinimus. Tametsi non sit nihil, quod desiderari in ea possit. Qua de re suo loco explicabimus plenius. Estq; falsissimum, quòd Vandalos Helmoldus eosdem cū Henetis credidit. Verùm & hoc excutietur à nobis alibi exquisitius. Modò unum id infero, cū de nominis istius usurpatione error peruulgatus sit, verisimile fieri, hunc vel à sedibus iisdem, vel à nominum affinitate quadam extitisse. Nam quas terras Heneti tenuere, eas antea Vandalos possedisse, perhibent. Et vicina inter se sono nomina sunt *Ένετι*, Vandali, Wenden: nec dubiū habeo, è postremo Germanico suum Græcos, ut recentiores annalium auctores quartum *Winitis*, flexisse. Etenim ipsa Heneta lingua eo caret. Videbatur & alterum istud mentione hic nostra ex Helmoldi historia repetendum, & cuiusdam quasi cautionis loco commonendum ac discutiendum, quòd Henricum Leonem, cū is proscriptione Imp. Cas. Friderici Barbarossæ dignitate & fortunis suis excidisset, recuperasse tandem uniuersa, seu, ut ipse loquitur, cessisse omnia iuxta placitum eius, & ereptum fuisse à circumuentione Principum absq; omni sui diminutione, affirmat. Id enim perpetuo omnium qui eandem historiam monumentis commendarunt, repugnat consensui. Neque obscurum est, quibus Principis potentissimi exuuiæ cesserint. Quare hoc vel auctoris *σφάλμα*, vel libri mendum dicamus. Est enim parte illa expositionis series perturbatior. Interea tamen Helmoldus proscriptionis Hērici Leonis causam *αεγρησυμδρω*, ut Arnoldus *αεγρησυμδρω*, quemadmodum Dialectici vocarūt, enotare rectè videtur. Nam quod alij de Principis illius perfidia, alij de elati animi fastu, & morum peruersitate, inculcant & criminantur, locum habere non debet. Longeq; tutius mea sententia sequemur omnium oculati testis Arnoldi auctoritatem, quàm eos, qui post aut hisce nostris temporibus scripsere. Hos enim nescio quo partium studio multa saepe temerè finxisse, aut pleraque ignorasse, res docet. Primus igitur gradus, per quem ad Henricum Leonem de summo gloria & dignitatis fastigio depellendum fortuna ascendit, occulta fuit ceterorum Principum ex amplissima

P R O O E M I V M.

eius potentia, emulatio atque inuidia. Ferè enim ista ut in vulgi animis, quibus-
 que præterea spectare per Momi fenestrâ libet, ita & in summis ordinibus do-
 minatur pestis, ut insigniore quadam $\delta\zeta\omicron\chi\eta$ excellere quempiam nolint, idque si
 fortè eueniat, illico reperiantur, qui omnes machinas adhibeant, ut labefactati
 atque impulsum in ordinem redigant. Ne tamen astus is erumperet, partim Hen-
 rici Leonis formido, partim Caesaris auctoritas, diuersisq; ex meritis erga eundem
 beneuolentia fecit. Satis enim constat, fidelem & fortem in expeditionibus Ita-
 licis Casari operam Henricum Leonem nauasse. Verum dum hæc ita Casar re-
 petit, ut non contentus copiarum & pecuniarum subsidiis, quæ Henricus Leo
 perquam munifico studio à se deferret, præsentiam illius exposceret, & qui vel
 instantissimè urgendo hoc impetrare nequiverat, ex ea repulsa vehementiorem
 quandam offensionem, cui mox frigidam, quemadmodum habet adagium, inui-
 dorum Principum criminationes suffunderent, concepisset, ebullit de isto fonte
 veluti Lerna malorum, quæ Henricum Leonem in summas angustias adduxit,
 grauiterq; afflictum propemodum euertit. Quanquam si $\alpha\iota\delta\ \pi\alpha\theta\omega\iota\varsigma$, quod iudi-
 ciaria Atheniensium lex requirebat, attendere ad ea voluerimus, quæ Henricum
 Leonem pro se attulisse diximus, quæque præterea Arnoldus habet, illa eius mo-
 di sint, in quibus acquiescere nõ iniqui censoris animus possit. Neq; inficias inue-
 rim, aliquem his anathematis Pontificij (ipsi Bannum vocabant) quo Casar tunc
 obstrictus esset, accessisse terrorè. Sanè quæ per ea tempora, ac quàm diu viguit
 superstitio, credita huius vis fuerit, ut quotiescunque id Pontifices vibrassent,
 omnia domuerint, prostrauerint, subuerterint, adeoq; summos monarchas & re-
 ges de potentia culmine deturbarint (quandoquidem abstenti, aut quibus diuina
 ista obnunciata essent, non solum ipsi Ecclesia communionem arcerentur, sed etiam
 populus subiectus, omnesque ordines, sacramenti religione soluerentur) diuersis
 annalium exemplis docemur. Cumque idem tandem in Henricum Leonem ille
 $\alpha\alpha\omega\omega\delta\delta\delta\delta$ hostis ipsius Vdalricus Halberstad. expedisset, sic leoninum armisque
 inuictum pectus illius exhorruit, ut supplex ad pedes Antistitis se abiecerit, itaque
 que expiationem & conciliationem poposcerit. Forsitan tamen in eo cuiquam
 peccasse Henricus Leo videri possit, quod Casari pro pecuniaria multa amicam
 causam compositionem pollicenti, parere noluerit, nec in comitiis eius gratia indictis
 se stiterit. Sed est, quod & hic iure illum excuset. Metuit enim ex aduersario-
 rum ingeniis, qui soli tum Casarem possidebant, $\pi\omega\lambda\lambda\upsilon\chi\omega\iota\ \sigma\acute{\alpha}\epsilon\mu\mu\alpha$ quoddam ut
 Cicero nominauit, metuit existimationi & dignitati suæ: cui ut omnia postpo-
 suerit, de iterato eius exilio planum sit. Neque ego contumaciam, sed circum-
 specti animi prudentiam dixerim, quod insensissimorum inimicorum castes vi-
 tandos Henricus Leo existimauit, præsertim cum esset, quod contra istum iudi-
 cij ordinem à maiorum natali solo exciperet. Quæ cum ita se habeant, non ca-
 ret iustissima reprehensione Helmoldus, qui omnia alto quodam silentio præ-
 terierit, & pro clarissima veritatis luce nescio quem fumum offundere maluerit.
 Sunt tamè cateris partibus expositiones eius insignes. Nec quisquam ante illum
 de Henetis, qui in Germania ora propriè nomine eo appellati fuere, explicauit
 vel exquisitiis vel luculentius. Taceo, quod ex eodem pateat veræ illustrissimarum
 Imperij familiarum duarum, Megalburgicæ & Pomeranicæ, origines. Nã
 amba

P R O O E M I V M.

ambæ Henetæ stirpis sunt. Et est quidem illius fortuna vel ob id spectatior, maioreque admiratione digna, quòd cum domi ab æmula familie Cruconis factione, forinsecus còtinentibus fermè Saxonum bellis oppugnaretur ac vexaretur, feliciter tamen se conseruavit. Quod si neque istud de Henetorum historia reticendum, relinquuntur è religione ipsorum atque moribus documenta, quorum omnibus et atibus vsus sit. Etenim quòd tanta animorum obstinatione Ethnicũ & barbaricum Deorum cultum retinuerunt ac propugnarunt, confirmat id, quod est apud Flaccum:

Quo semel est imbuta recens seruiabit odorem,

Testa diu,

seu difficulter ex animis hominum persuasiones effluere, quas cum nutricis lacte suxerint. Quàm etiam dulcis libertas sit, quàm non bene pro toto vendatur auro, secundum Ennianum elogium, tot gentis clades addocent. Iam ut nec Germanica prætermittamus, præcipuè ab Helmoldo de Henrico III. & Friderico Barbarossa Imp. operæ precium factum est. Nam reliquorum res gestas attigit potius quàm explicauit. Atq; haud scio, an Henrici III. exauguratio, captiuitas, exhumatio alibi vel verius vel disertius magisq; patheticè describatur. Tamen si Pontifices, tantorum malorum auctores, stylo Helmoldus timidiorè utatur: Cum interim non dissimulet, grauibus id facinus Ecclesiam Romanam cladibus luisse. Adhæc plurima, eaq; scitu dignissima, habet de antiquitatibus Saxonis. Etenim ut cetera mittam, & Billinganam familiam accuratè pertractat, & cum Holsatiæ ac Schaumburg. Comitum, tum Welforum in Saxonia primordia liquidissimè pandit. Sanè quod in Billingana familia è recentioribus plerique, nescio qua curiositate, de Bennone & Bernharo dubium mouerunt, id totum Helmoldi tollit auctoritas. Ex hoc enim ut nominibus ita & personis diuersos facimus. Nec minus admirere tot nobilissimarum & florētissimarum ad mare Balticum urbium fundationes, incrementa, excidia, instaurationes, admirere quæ passim de gentibus externis admiscuit. Sed ea singulatim hic vel repetere vel discutere, extra propositum fore videbatur. Maximè tamen in Danica historia Helmoldus elaborauit. Et quæ ingenua quadam παρρησιᾷ in gentis regibus accusat, documento cæteris Principibus esse possunt, quales eos in officio tuendo, quales in republ. gerenda esse oporteat. Quid? quòd simul Ecclesiæ illius tempestatis ordinisq; Ecclesiastici statum, hoc est, ut is potentia, clientelæ, opibus, dignitate in immensum creuerit, summa fide Helmoldus proponit. Ut ne enim cetera persequar, istud quidem admodum notabile est, quòd Ludouici Pij temporib. ascitos Episcopos inter Principes, ait: Quod ἀξιωμα cum religionis & sanctitatis opinio roboraret, euenit id, de quo his verbis Hartuicus Brem. gloriatur historia Helmoldi lib. 1. cap. 70. Vbi Dux, inquit, vel Marchio, ubi in regno Principatus quantūlibet magnus, qui Pontificibus manus non offerat, recusatus, opportunè importunè se non ingerat? Certatim irruunt, ut homines fiant Ecclesiæ, & participes fiant beneficiorum eius. Hæc ille. Ac licet de Pontificum Rom. historia explicet Helmoldus, ut paulo supra diximus, timidus, haud tamen negat, sæpe eos bellorum & aliorum seditiosorum motuum tubas extitisse. Nec possunt non, quotquot sanum adhibere iudicium volent, execrari

P R O O E M I V M.

Gregorij VII. perfidiam, Hadriani IIII. turpem & stolidam ambitionem, Alexandri III. φιλοφιλίας nefariamq; peruicaciam. Enimuero cum Gregorio lanista Germaniæ gentes due fortissimæ, Franci & Saxones, inter se commissæ fuissent, ita contentione ista Imperij vires concidère, ut instaurari nunquam poterint. Et quod is primum in Imperatorem anathematis fulmen iaculatus fuerat, deinde successores tanquam Gorgon quædam armauit: quippe qui per illud nihil non obtinuerint, conculcataq; Imperatorum potentia, suam extulerint.

ARNOLDVM Abbatem Lubecensem fuisse, Pucheniani codicis docet inscriptio. Pertinentq; eodẽ, quæ de Lubecensibus loquẽs habet lib. 5. cap. 13. Nec dubium est, expressisse hoc ei toties iterata vita monastica encomia. Anteludimagistrum Arnoldum egisse, non obscure Conradi Cancellarij, primò Hildesheimensis postea Wirceburg. Episcopi, testatur inserta historia eius epistola. Vocatq; eum illa ipsa epistola Præpositum Hildesheim. Et si non sit nihil, quod scrupulum parte ista legentis animo iniicere meritò possit. Ac patet tam ex eadem epistola, quàm de Philippi Antistitis Raceburgij historia, quam exponit lib. 7. cap. 11. cuiq; labores suos inscripsit, quo tempore vixerit. Quibus hoc insuper accedit, quòd expositiones eius desinunt in Othonis IIII. Cæs. Imperio. Quæquam, ut supra monui, ea ibi mutila sunt. Quas autem in Helmoldi Derelictis pertexendis Arnoldus profitetur partes, eas summa cù laude sustinuit. Nam non solùm illa pertractat, ubi Helmoldus substitit, sed etiam quædam altius repetit. In his cum alia memorabilia sunt, tum facile Princeps existit narratio de Hierosolymitano Henrici Leonis itinere. Incidit enim, si Crancio credimus, idem iter in annum Christi M. LXX. Nec vlla parte reliquas de Henrico Leone expositiones inferiores ducas, miramq; de Friderici Barbarossæ, Henrici VI. & Philippi F. F. Othonis IIII. & Canuti Dani rebus gestis diligentiam & fidem reperias. Nam cætera perstringenda hîc nobis non putauimus. In quibus quidem quæ de rebus Græcis, quæ item de Italia & Sicilia antiquitatib. Arnoldus infarcit, fides eius non rarò labascit. Quare ea è suis quæque auctoris peti, satius fuerit. Nunc id postremò adijcio, variare nonnihil de capitum libri secundi serie Puchenianum codicem à Schorkeliano. Sed maluimus & hîc nos cum Schorkeliano facere. Dictum est etiam à nobis supra de egregia Pucheniani accessione: Cui ita inherere studuimus, ut cum auctore Arnoldo primum ipsius librum, secundum historiae Helmoldi duceremus, sed de capitibus Schorkelianam digestionem retineremus. In eoq; instituto perseuerantes, capita non solùm paragraphis, sed etiam numeris distinximus. Nam his Puchenianus codex carebat, ut cõtrà alicubi capitum inscriptiones præferbat. Quas tamen nos ideo missas fecimus, quòd imperfecta minusq; concinna essent, & supplere vicem illarum notæ seu $\omega\epsilon\iota\omicron\chi\alpha$ marginales posse viderentur.

VENIT autẽ in mentẽ, HENRICE IULI Princ. Domine clementis. historia hac illustris. Excelsitatem T. ceu felicitatis ominis ergo affari, quòd eo loco natus sis, eam iam aetate habeas, id deniq; munus geras, ut communis patriæ & maiorum origines non possint non Excelsitatem T. vehementer cum oblectare, in suauissimis quibusdam adminiculis subleuare. Est enim $\iota\sigma\tau\epsilon\iota\omicron\epsilon\iota\omicron\iota\sigma\mu\phi\epsilon\rho\tau\eta\sigma\sigma\phi\iota\mu$, ut præclare in versu quodam Nassianus. Fieri q; ita quadam à natura profecta lege

P R O O E M I V M.

lege cernimus, ut magis nos domestica quam externa afficiant. Nam ut ceteros auos at auosq; tuos, secundum Poetam, quos Helmoldi & Arnoldi annales tanquam in viuo speculo spectandos proponunt, reticeam, quam accurato studio, qua religione, grauitate, fide de summi post homines natos herois, HENRICI LEONIS, rebus gestis ambo explicant? quam exquisitè, qua alij fœda simul malitia, simul ignorat̃ia omiserunt, pertractant? Enim uero mirari alia in alijs solemus, nec eadem omnium ingenij fortunaq; auctora menta existunt, non idem omnes fatum regit. Attamen hoc de Henrico Leone affirmare rectè posse uideor, cum eo incolumi & florente non solum Saxoniam, ceterasq; subiectas prouincias, sed & totum Imperium statũ & decus suum saluum retinuisse, cum impulso uerò ingens rursus incommodum sensisse, sic ut instar conuulsi adificij labefactari ac nutare cœperit. Quare ut patriæ amatorib. omnibus, ita & Excelsitati T. qua genus & originem ab Henrico Leone ducat, gratam memoriã, gratas res gestas eius esse, necesse est. Neque hîc grauis cuiusdam noxa atque piaculi pleriq; notam effugère, qui dum maledicere optimè merito Principi non dubitarunt, summo quodam Germaniam spoliare ornamento uoluisse uidentur. Nam quod ad $\kappa\rho\sigma\phi\acute{\upsilon}\lambda\omicron\varsigma$ de Friderici Barbarossæ Cas. offensa attinet, ut de alio, atq; ipsi fingunt, principio illa extitit, ita uirtutes & merita Henrici Leonis non extinxit, aut extinguere potuit, sed quicquid uirium habuit, id tantum in fortunas eius exeruit. Atque an non peruersi cuiusdam animi institutum ducebamus, sic cuiusdam patrociniari, ut alij procaciter ladantur? Sanè quod sapiens alle argutusq; Lyricus scripsit:

Fortes creantur fortibus & bonis:
Est in iuuenis, est in equis patrum
Virtus, nec imbellem feroces
Progenerant aquilæ columbam:

idem etiam de Henrici Leonis posteris accidisse cernimus. Ut ne enim singulorum res gestas retexam, Otho quidem F. eam uirtutis famam collegit, ut Imperium illi delatum fuerit. In quo administrãdo cum omnes boni Principis partes obiret, & qua Pontificum fraude alienata essent, armis repeteret, fuit istud scilicet, quo Camarinam mouisse, seu maiestatem Pontificiam lesisse, uisus est. Aliquot etatibus post eadem dignitas Friderico rediit. Et ad Neapolitanum regnum euocatum accepimus Othonem. In primis autem Martiũ decus Brunswicensi & Luneburg. domui (nam ista postmodò Henrici Leonis posteritati inhaesit denominatio) ceu hereditaria permansit. Quoad hac nostra memoria tam purioris in Christiana religione doctrinæ, quam literarum & omnium bonarum artium patrociniũ adiunxit. Certè Ernesti Luneburgij pietas, & in Ecclesiam ac repub. merita, non possunt non, ut cum Horatio loquamur, extento uiuere æuo. Ad idem exemplum dum æquè præclara ac felici emulatione se componit Excelsitatis T. parens, princeps inquam optimus, omniq; laude cumulatus, IULIUS, tum Ecclesiæ tum litterarum hospitium & perfugium. •
snes suos esse uoluit, & condita amplissimis sumtibus academia, omnis generis doctrinarum sedem atq; officinam effecit. Ergo ut de tantis maioribus ac imaginibus quod iure Excels. T. gloriatur, habet, ita per eadem ingredi uirtutum

P R O O E M I V M.

vestigia, id est sui quàm similima esse, perget. Est enim, quod de heroica Excelsitatis T. indole sperare omnes prolixè oporteat: & quædam iam cum de scholastico in academia Iulia gesto, tum de Ecclesiastico in territorio Halberstad. in-
ito magistratu edidisse specimina videtur. Cui addo statim ἀφ' ἐστίας, quod αἰετὶ
παῖδ' ἄσπ' accuratam. Rectè enim idem Lyricus:

Doctrina sed vim promouet insitam,

Rectiq; cultus pectora roborant.

Nec parum, opinor, Excels. T. diligenti historiarum lectioni debere volet: quippe in qua mirificè profecisse perhibeatur: Cùm non tantùm ut vita comitem, sed planè ut ducem, adeoq; verissimam τῆς σωέσεως πολιτικῆς καὶ διωδάμεως ἐπιμωδτικῆς, ut è Thucydide Lucianus nominauit, matrem adhibendam statuerit. Nam quæ cæteræ disciplina præceptorum veluti simulacris atque umbris docent, ea historia viuis quibusdam exemplis ob oculos ponit. Atq; attexerem hoc loco, quæ peculiariter adhuc ad Helmoldi & Arnoldi annales pertinere videbantur, nisi ex iis, quæ suprâ attulimus, ambos Excelsitati T. commendatissimos, vel potius eos esse, qui seipos cõmendarent, persuasum haberem. Quod igitur de me restat, peto subiectiſſ. obseruantia officio huic nostro, peto, in qua verſor, antiquitatis καὶ τῆς ἱστορικῆς explanationi eum clementiſſ. patrocinij fauorem, quo litterarum cultores complecti Excels. T. consuevit. Nam ut parte ista nondum ἐγκυκλοπαιδείᾳ coierit, sed fœda quadam ruptura hiulcet, quæ inde in vniuersam rem litterariam incommoda irrepserint, palàm atque in confesso est. Ego ut secundum cælestis numinis respectum, quicquid opt. artium studiis, quicquid ingeniis præsidij & spei reliquum est, in eiusmodi consistere patrocinij perspicio, ita de humilitate mea in eo merito celebrando, & gratia pro modulo nostro rependenda, voluntatis cum debita subiectione conatum defero omni loco omni tempore promptissimum ac paratissimum. Illustriſſ. Excels. T.

bene valeat. Francofurto Septemviri ad Viadrum, III. Cal.

VIIbr. CIÖ. IO. XXX.

IN RES

IN RES GESTAS HENETORVM, ET ORIGINEM
familix Illustris. Ducum Brunsvic. & Luneburg. editam à claris-
simo viro Reinero Reineccio.

Cetera consumit rigida cū morte vetustas,
Nec constans terris quid sint esse diu.
Invida ne carpat gestorum obliuio famam,
Neu premat in tenebris fortia facta situs:
Musa vetat, seros & laudem mittit in annos
Nominis, & supera consecrat arce decus.
Hac ergo ethereas tollunt se vindice ad auras
Brunsvigia, fatio prosperiore, Duces.
Quorum si prime repetatur stirpis origo,
Clara per innumeros inuenietur anos.
His dedit hinc ortum Hermānus, qui maximus
Armorum placida maximus arte toge: (arte
A magno titulis illustribus auctus Othone,
(Illustres virtus sola, fidesque facit.)
Hinc sed Atestina referunt insignia gentis,
Que Longbardorum sanguine nata fuit.
Nunc igitur superi reuocata ad luminis oras,
Saxonia redeunt nomina tanta Ducum.
Iamq; iuba lituūq; sonant, & clamor equorum,
Nunc iterum verso, terga dat hostis, equo.
Carolus ante omnes, Magnus cognomine, rerum
Gestarat ageriū civili tempora quercu,
Ille umbrat ageriū tela cruenta manu.
Et quatit heroa tela cruenta manu.
Scilicet & paci & castrensibus utilis armis,
Pulchrè olea iungit Laurus odor a comas.
Ille videt? Auceps Sclavorum terror, obibat,
Saxonici primus sanguinis imperium.
Hunc tres illustres anima comitantur Othonum,
Horrida qui rigidi fulmina Martis erant.
En horum virtute viget Germania, si quid
Antiqui, miserè fracta, vigoris habet.
Nec minus Henricos, fortissima pectora, terra
Lumina, Francorum stirpe creata, vides.
Quos Baal O Enoirius rabioso percitus æstro,
Ambitione furens, cæcus auaricia:
Impulit ut sua senirent in viscera: Roma
Nullus non est causa caputq; mali.

Epigramma.

Tertia Reineri est, Helmoldi palma secunda,
Principibus meritò gloria prima datur.
Sed quia cū ducibus latuisset scriptor, ab umbris
Hos nisi Reinerus vindicet & tenebris:
Huius laus prima est, quod gesta heroica profert,
Ut serat exhaustus premia digna labor.

Exceptit rabies Fridericos illa, sed horum
Virtus non diris victa, dolisve fuit.
Concutit ingentem vastis Leo viribus hastam,
Quem Casar supplex ipse poposcit opem:
Cui Rhenus, iugag, Hercynia, cui paruit Albis,
Præbuit & victas Vandala terra manus.
Aspice Casareo fulgentem vertice Othonem,
Qua se fronte inferi? quantus in arma patet?
Hunc auus ingreditur iuxta, cui filia Magni
Lotharij, fassosidere, iuncta fuit.
Quid memorem reliquos, mora quos est longa re-
Vertice qui tangunt calica signa suo? (ferre,
Deseret antè locum tellus, mergetur & undis
Oceani, nostro proxima stella polo:
Guelphorum pereant quam facta æquantia calū,
Ortus Brunsvigij stemmatis unde venit. (rus,
Quos mare, quos tellus norret, quos vesper & or-
Quos Aquilo, & madido subdita regna Noto.
Saluete heroës, numero quos prendere non est,
Solis vitasq; subit gloria vestra plagas.
Quod leges, pietasq; suo est in honore, nec hostis
Germanam dira cedere repleni humum,
Muneris hoc vestri est, vestris debet ur id omne
Auspiciis, seruent hoc pia fata genus.
Erunt hos tenebris, & cæcis eximit umbris,
Nec sint obscuros nocte silente tegi,
Helmoldus, veterū herouū monumenta recensens,
Et veri Arnoldus simplicitate mouens.
Addidit his lucem, mendas, Reinerus, & omnes
Sustulit, historia dexter in omne genus.
Perge age, & heroas doctis ser ad ethera chartis,
REINERE, aeterno nomine notus eris.
Tuq; Henrice, Ducū flos, & decus insula, IULI,
Sospite quo Musa, Religioq; manent:
Magnanimos imitatus auos, patris amulus, hui'
Maeste animi, Musas perge fouere sacras.
He tua transcribent meliori nomina seculo,
Ne, veluti corpus, fama que lausque cadant.

Indignus patria, indignus maioribus, à se
Degener, & fama prodigus ipse sua est:
Cui cura non est, longum transmittere in auum,
Aut legere, aut luci reddere gesta patrum.

Michaël Boiemus Pirnensis, M.
1111. Non. VIIbr. Torgæ xxx.

IN ANNALES HELMOLDI ET ARNOLDI,
editos à Reinero Reineccio, &c.

Annales opera fidelioris,
Et gentis Slaunica vetustioris,
Autorum pariter probatiorum
Helmoldi simul, & sui sequacis
Arnoldi, tenebris quòd eruendo,
In commune bonum edis, & perennem
Das, REINERE, etiam videre lucem:
Est, quod debeat alta gens Slaunorum,
Nec non posteritas tibi omnis omni
Etate, ac recolat sereniori

Vultu frugiferos tue labores
Tanta sedulitatis, & salutis,
In auctoribus à situ leuandis,
A scombris velitem redintegrandis.
Nostris quin etiam tibi Bohemi,
Stirps Slauninica, gens & hospitalis,
Plaudent vocibus hospiti benignis,
Annalesq; tua subinde voluent
Renatos quasi denuò officina.

Thomas Mitis à Lymusa
VII. Cal. VIII. br. Pragae
CIC. IO. XXC.

LECTORIS.

Dictum est à me in proœmio, vnde historiam hanc & emendarim & locu-
pletarim. Nunc istud præterea, candide lector, de vulgaribus notis duabus
† *, quæ passim insertæ sunt, habeto, obeliscum variantem lectionem, & P.
quidem litteram è Pucheniano, D. è Distelmeieriano codice; asteriscum vero
nunc vitium & mendum, nunc ex alterutro codice supplementum quoddam,
aut pro barbara vel suspecta voce Latiniorum vel veriorum significare. Tu o-
pera nostra frui felicitè, & eandem deinceps in id genus auctoribus produ-
cendis, & antiquitate illustranda, tibi paratissimam fore, statue.

HELMOL

HELMOLDI, PRE- SBYTERI BVZOVII- ENSIS,

CHRONIC. SLAVORVM
LIBER I.

REVERENDIS DOMINIS AC PATRIBVS, SAN-
ctæ Lubecensis Ecclesiæ Canonicis, Helmoldus, Ecclesiæ, quæ est in BuZu,
indignus seruus, debitæ obedientiæ voluntariam
exhibitionem.

Extractavi in longa meditatione, quid operis accepta-
rem, quo matri meæ, sanctæ Lubecensi Ecclesiæ, ali-
quem famulus mei honorem impenderem, sed nihil
aptius occurrit animo, quàm vt ad laudem ipsius scri-
bam conuersionem Slauicę gentis, quorum scilicet re-
gum siue prædicatorum industria, Christiana religio

*Auctoris
instaurum.
operisq; ar-
gumentum.*

his in partibus primùm plantata, & postmodò restaurata fuerit. Hor-
tatur me ad id studium scriptorum, qui ante nos sunt, imitabilis deuo-
tio, quorum plerique propter magnùm scribendi studium, dum o-
mnibus negotiorum tumultibus renunciarunt, vt in secreto contem-
plationis otio inuenire possent viam sapientiæ, præferentes eam auro
obryzo, & cunctis opibus preciosis: qui etiam extendentes aciem in-
genij ad inuisibilia Dei, & ipsis arcanis approximare cupientes, ple-
runque supra vires laborare nisi sunt. Alii autem, quorum conatus non
fuit tanti, consistentes in suæ dispositionis meta, auxerunt & ipsi de sim-
plicitate sua arcana scripturarum, multaq; ab ipsa constitutione mun-
di de regibus & Prophetis & variis bellorum euentibus commentan-
tes, super virtutibus laudem, vitiis verò detestationem suis præco-
niis addiderunt. In huius enim seculi tenebrosa caligine si desit lucer-
na scripturarum, cæca sunt omnia. Arguenda igitur est modernor-
um insolentia, qui de abyssu iudiciorum Dei multa, sicut olim, ita &
nunc, emanare videntes, obturauerunt venas eloquentiæ suæ, auer-
si in lubricas huius vitæ vanitates. Ego autem in eorum laudem, qui

*visum Chri-
sti. na.*

*In literatos
desides.*

*Lubeca elo-
gium.*

Slauorum prouinciam diuersis ætatibus manu, lingua, plerique etiam in sanguinis effusione illustrarunt, operis huius paginam dicendam arbitror: quorum gloria non erit obstruenda silentio: quia post excidium Aldenburgensis Ecclesiæ Lubecensium inclytam ciuitatem, Domino fauente, ad hunc decoris apicem prouexerunt, ut inter omnes Slauorum optimatissimas ciuitates hæc iam caput extulerit, tam rerum opulentia quàm religione diuina. Porro aliis omissis, quæ nostra ætate gesta sunt, quæ aut longæuis uiris referentibus percepi, aut occulta cognitione didici, statui Domino propicio cum fide perscribere, tanto sanè effusius, quanto uerius suppeditat scribenda gestarum nostro tempore rerum magnitudo. Nec ad hoc opus temeritas impulsat, sed præceptoris mei uenerabilis, Geroldi Episcopi, adduxit persuasio, qui primus Lubecensem Ecclesiam fecit insignem cathedra simul & clero.

*Geroldus E-
pisc. Helmol-
di præce-
ptor.*

CAPVT

CAPVT I.

Peræprecium existimo in conscriptionis huius initio aliqua de Sla-
uorum prouinciis, natura, moribus, historico prælibare compendio,
quãtis scilicet ante cõuersionis gratiã, errorũ nexibus impliciti fuerint,
vt per quantitatem morbi facilius agnoscat̃ur efficacia diuini reme-
dij. Slaui ergo populi multi sunt, habitãtes in littore Baltici maris.

Sinus huius maris ab occidentali oceano Orientem versus porrigitur, appellatus
ideo Balticus, quòd in modum balthei longo tractu per Scythicas regiones tenda-
tur vsque in Græciam. Idẽmque mare barbarum, seu pelagus Scythicum vocatur,
agentibus, quas alluit, barbaris. Hoc mare multæ circumsedent nationes. Dani si-
quidem, ac Sueones, quos Northmannos vocamus, septentrionale littus, & omnes
in eo obtinent insulas. At littus Australe, Slaui incolunt nationes, quorum ab
Oriente primi sunt Ruzi, deinde Poloni, habentes à septentrione Pruzos, ab Au-
stro Boiemos, & eos qui dicuntur Morahi † sive Carinthi, atque Sorabi. Quòd si
adieceris Vngariam in partem Slauiõnæ, vt quidam volunt, quia nec habitu nec
lingua discrepat, eousq; latitudo Slauiõnæ linguæ succrescit, vt penè careat æstima-
tione. Omnes hæ † regiones, præter Pruzos, Christianitatis titulo decorantur.
Diu enim est ex quo Ruzia credidit. Russia autem vocatur à Danis, Ostrogard, eo
quòd in Oriente positus, omnibus abundet bonis. Hæc etiam Chunigard dicitur,
eo quòd ibi sedes Hunorum * fuerit. Huius metropolis, ciuitas est Chue. Quibus
autem doctoribus ad fidem venerint, minimè compertum habeo, nisi quòd in o-
mnibus obseruantijs suis, Græcos magis quàm Latinos imitari videntur.

Nam Rutenum mare, breui * in Græciam transmittit. Pruzi necdum lumen
fidei cognouerunt, * homines multis naturalibus bonis præditi, humanissimi erga
necessitatem patientes, qui etiam obuiam tendunt his, qui in mari periclitantur, vel
qui à piratis infestantur, & subueniunt eis. Aurum & argentum pro minimo du-
cunt. Pellibus abundant peregrinis, quarum odor lethiferum nostro orbi super-
biz venenum propinauit. Et illi quidem vt stercora hæc habent, ad nostram cre-
do damnationem, qui ad Marturinam vestem anhelamus, quasi ad summam bea-
titudinem. Itaque pro laneis indumentis, quos nos appellamus Faldones, illi offe-
runt tam preciosos martures. Multa poterant dici de hoc populo laudabilia in mo-
ribus, si haberent solam fidem Christi, cuius prædicatores immaniter persequun-
tur. Apud illos martyrio coronatus est illustris Boemię Episcopus, Adelbertus. Vt
que hodie profectò inter illos, cum cætera omnia communia sint cum nostris, so-
lus prohibetur accessus lucorum & fontium, quos autumant pollui Christiano-
rum accessu. Carnes iumentorum pro cibo sumũt, quorum lacte vel cruore vtun-
tur in potu, ita vt inebriari dicantur. Homines hi cerulei, facie rubea & criniti. Præ-
terea inaccessi paludibus, nullum inter se dominum pati volũt. Vngarica gens va-
lidissima quondam, & in armis strenua, ipsi etiam Romano Imperio formidolosa.
Nam post Hunorum atque Danorum strages, tertia Vngarorum desequijt irruptio,
omnia finitima regna vastans atque collidens. Collecto enim immenso exercitu *
omni Bavaria & Sueuia potiti sunt: Præterea loca Rheno contigua depopulati
sunt: Saxoniam quoque vsque ad oceanum Britannicum igni atque cruore com-
pleuerunt. Quantis autem Imperatorum laboribus & Christiani exercitus dispen-
dium subneruati fuerint, & diuinis legibus subacti, multorum habet notitia, & publi-
cè loquuntur historiæ. Carinthi confines sunt Bauaris, homines diuino cultui de-
diti, nec est vlla gens honestior, & in cultu Dei, & sacerdotum veneratione deu-
tior. Boemia habet regem, & viros bellicosos, plena est Ecclesijs, & religione diui-
na. In duos disternatur episcopatus, Pragensem, & Olomucensem. Polonia,
magna Slauiõrum prouincia, cuius terminum in Ruziã regnum dicunt connecti.
Et dividitur in octo Episcopatus. Quondam habuit regem, nunc autem ducibus
gubernatur. Seruit & ipsa, sicut Boemia, sub tributo Imperatoriã maiestati. Est
autem Polonis atque Boemis eadem armorum facies, & bellandi consuetudo.

Mare Balti-
cum.

Notio eius
fabulosa: est
enim à Bal-
tia insula.

Nomẽ clatu-
ra diuersa.
Accole.

Dani.

Sueones, a-
lio nomine

Normanni.

Slaui horũg-
gentes.

Ruzi.

Poloni.

Pruz.

Boiemi.

Morau.

Sorabi.

† Hanc par-
ticulam D.

C. nõ habet.

Prussorũ ve-
ligo Ethni-

ca: Russorũ

Christiana.

† P. nationes.

Ruzia di-
uersa nomẽ

clatura.

* P. primò.

Metropolis.

Religionis

ritus.

σφάλαξα Γε-
ογραφικῆ.

* D. spatio.

Prussorũ in

religione

Eth. mores.

* D. tamen

sunt.

Faldones.

Adelbert.

Episcopus

Pragensis

martyr.

γαυλοφά-
ρι.

Vngari, co-
rumque in

Imperium

irruptio.

* P. bellica

manu.

Carinthio-
rum clogiũ.

Boiemi.

Poloni.

Ambo Sciti
gales Imper-
rio.

*Militaris
eorum raptas
atque
truncat.*

*sp. adua.
Slauis idem
qui Winthi
sive Vinuli,
Wenden.*

*Pomerani.
† D. porten-
ditur.*

*Odera seu
Viadrus.*

Albis.

*Vinneta em-
porium.*

*† P. Niniue-
ta D. Immu-
ueta. Philip-
pus in Orac.
de Ioan. Bu-
gēthago eā-
dem Vene-
tam nomi-
nat, respexit
que eodem
interprete
Chron. Car.
pag. 331.*

*Eius excidi-
um.*

*Fretū natu-
ra triplicis.*

*Heruli seu
Heueldi.*

Leubuzi.

Wilini.

Stoderani.

*Tholenzi si-
ue Redarii.*

Rethre opp.

*Redegast i-
dolum.*

*† P. Curipa-
nos.*

Circipani.

Kycini.

Demin opp.

*Wilzi qua-
tuor geni-
um nomen.*

Lingones,

Warnani.

Obotriti,

Mekelburg

Polabi.

Racesburg.

Trauenta.

Aldenburg.

*Insule ma-
ris Baltici.*

† D. Fēbre.

*† D. ab Al-
denburg.*

*Rani alio no-
mine Rugi-
ani.*

*Eorum rex
Deorum f.
miliaris.*

** P. & infu-
las.*

*Slavorum
mores.*

Quoties enim ad externa bella vocantur, fortes quidē sunt in congressu, sed in rapinis & mortibus crudelissimi: non monasteriis, non Ecclesiis, aut cœmiteriis parcunt. Sed nec alia ratione extraneis bellis implicantur, nisi conditionibus admittis, vt substantiæ, quas sacrorum locorum tuitio vallauerit, direptionibus publicentur. Vnde etiam contingit, vt propter auiditatem prædarum, amicissimis sæpe abutantur vt hostibus, ob quod rarissimè ad quaslibet bellorum necessitates adfiscuntur. Hæc de Boemis atq; Polonis, & cæteris orientalibus Slauis dicta sufficiant.

CAPVT II.

Vbi ergo Polonia finē facit, peruenitur ad amplissimā Slauorum prouinciā, eorū qui antiquitus Wandali, nunc autem Winithi sive Winuli appellatur. Horū primi sunt Pomerani, quorū sedes † portenduntur vsq; ad Odoram. Est aut Odoraditissimus amnis Slauiæ regionis, & oritur in profundissimo saltu Marahorū, qui sunt ab oriente Boemiæ, vbi & Albia sortitur principium. Nec longis ab inuicē distant spaciis, sed diuerso currunt meatu. Albia enim in occasum ruens, primo impetu Boemos alluit cū Sorabis, medio cursu Slauos dirimit à Saxonibus, nouissimo Hammenburgensem diuidens parochiam à Bremensi, victor Oceanū ingreditur Britannicum. Alter fluuius, id est, Odora, vergens in Boream, transit per medios Winulorum populos, diuidens Pomeranos à Wilzis: in cuius ostio, qua Balticum alluit pelagus, quondam fuit nobilissima ciuitas † Vinneta, præstās celeberrimam stationem barbaris & Græcis, qui sunt in circuitu. De cuius præconio vrbs, quia magna quedā & vix credibilia recitantur, libet aliqua cōmemorare, digna relato. Fuit sanē maxima omnium quas Europa claudit ciuitatum, quam incolūt Slauicū aliis gentibus permixtis, Græcis & Barbaris. Nam & aduenæ Saxones parē cohabitandi licentiam acceperunt, si tantum Christianitatis titulū ibi commorantes non publicassent. Omnes enim vsq; ad excidiū eiusdē vrbs, paganis ritibus oberrant. Cæterum moribus & hospitalitate, nulla gens honestior aut benignior potuit inueniri. Ciuitas illa mercibus omnium nationum locuples, nihil non habuit incundi aut rari. Hanc ciuitatem opulentissimam, quidam Danorum rex, maxima classe stipatus, funditus euertisse refertur. Præsto sunt adhuc antiquæ illius ciuitatis monumenta. Ibi cernitur Neptunus triplicis naturæ. Tribus enim fretis alluitur illa insula, quorum aiunt vnum viridissimæ esse speciei, alterum subalbidæ, tertium motu furibundo, perpetuis sæuit tempestatibus.

Sunt & alii Slauorū populi, qui inter Albiā & Odorā degūt, longoq; sinu ad Austrum portenduntur, sicut Heruli, vel Heueldi, qui sunt iuxta Habolā fluuiū, & Dexam, Leubuzi, & Wilini, Stoderani, cū multis aliis. Post Odorā igitur lenē meatū, & varios Pomeranorū populos, ad occidentalē plagā occurrit Winulorū prouincia, eorū qui Tholenzi sive Redarii dicuntur. Ciuitas eorū vulgatissima Rethre, sedes idololatriæ. Templum ibi magnum constructum dæmonibus, quorum Princeps est Redegast. Simulacrum eius auro, lectus ostro paratus. Ciuitas ipsa, nouē habet portas, vndiq; lacu profundo inclusas. Pons ligneus transitū præbet, per quē tantū sacrificiis, aut respōsa petentibus, via cōceditur. Deinde venit ad † Circipanos & Kyzinos, quos à Tholēzis & Redaris separat flumē Panis, & ciuitas Dimine. Kyzini & Circipani, cis Panim, Tholenzi & Redari, trans Panim habitant. Hi quatuor populi à fortitudine Wilzi sive Lutici appellatur. Ultra illos sunt Linguones, & Warnani. Hos sequuntur Obotriti, ciuitas illorū Mikelinburgk. Inde versus nos, Polabi, ciuitas eorum Racesburg. Inde transitur fluuius Trauenta, in nostram Wagirsem prouinciā. Ciuitas huius prouinciæ quondam fuit Aldenburg maritima. Hæc insulæ Baltici maris, quæ incoluntur à Slauis, quarum vna † Wemere vocatur. Hæc opposita est Wagiris, ita vt videri possit † Aldenburg. Altera insula longè maior est, contra Wilzos posita, quam incolunt Rani, qui & Rugiani, gēs fortissima Slauorū, qui soli habēt regem, extra quorū sententiā nihil agi de publicis rebus fas est, metuuntur propter familiaritatem Deorum, vel potius Dæmonum, quos maiori præ cæteris cultura venerantur. Hi ergo sunt Winulorum populi, diffusi per regiones & prouincias maris. Omne hoc hominū genus, idololatriæ cultui deditū, vagum semper & mobile, piraticas exercētes prædas, ex vna parte Danis, ex altera Saxonibus

Saxonibus infestum. Sæpius ergo multisq; modis, magnorum Imperatorum atq; sacerdotum solertia tentatum est, si gentes istæ rebelles & incredulæ possent aliquatenus ad agnitionem diuini nominis & credulitatis gratiam adduci.

CAPVT III.

Inter omnes ergo strenuos Christianæ fidei propagatores, qui pro fidei suæ merito laudabilem adepti sunt principatum, gloriosissimus semper elucet Carolus, vir omnium scriptorum præconijs attollendus, & in fronte statuendus eorum, qui pro Domino in partibus aquilonis laborauerunt. Ipse enim Saxonum gentem ferocissimam, atq; rebellem, ferro perdomuit, & Christianis legibus subegit, Saxones aut, vel Thuringi, itemq; cæteræ quæ iuxta Rhenum sunt nationes, ex antiquo Francis tributariæ leguntur. Quibus deinde à regno eorum deficientibus, Pipinus, genitor Caroli, bellum intulit, quod tamen filius maiore felicitate peregit. Longo ergo tempore bellum aduersus Saxones profligatum est, quod magna vtrinq; animositate, maiori tamen Saxonum quàm Francorum damno per continuos triginta tres annos gerebatur. Poterat quidem citius finiri, si Saxonum pertinacia hoc pateretur, qui libertatem armis tueri malentes, Francorum terminos vsq; ad Rhenum vastabant. Nullis itaque ferè annis à bello vacantibus, tandem Saxones ita profligati leguntur, vt ex his, qui vtrasq; ripas Albiæ incolunt, decem millia hominum cum mulieribus & paruulis in Franciam translati sint. Et hic annus est diuturni Saxonum belli tricesimus tertius, quem Francorum historici ponunt memorabilem, scilicet Caroli Imperatoris tricesimum septimum, quo Widikindus rebellionis inceptor, deposita tyrannide, imperio subiectus, baptizatusq; est ipse cū alijs Saxonū magnatibus: & tunc demū Saxonia in prouinciam redacta est. Hac itaq; in bellis victoria potitus fortissimus Carolus, nō in se, sed in Domino Deo exercitiū confusus est, fortia gesta sua, gratiæ ipsius adiumentis attribuens. Qui etiā magnā vniuersi industria, Saxonū populos, licet malè meritos, statuit superne mercedis intuitu omni debito censu absoluere, atq; pristinae libertati condonare, ne fortè seruitijs aut tributis prægrauati, ad rebellionis necessitatem, & paganismi errores impellerentur. Porrò ea conditio à rege proposita, & ab ipsis suscepta est, vt abiecto Dæmonum cultu, Christianæ fidei Sacramenta susciperent, essentq; tributarij & subiugales Domini Dei, omnium iumentorum suorum & fructuum culturæ seu nutrituræ suæ decimas sacerdotibus legaliter offerentes, & Francis † adiurati, vnus cum eis populus efficeretur. Diuisa est ergo Saxonia in octo Episcopatus, & dignissimis pastoribus subiecta, qui ad imbuendas rudes in fide animas verbo & exemplo sufficerent. Quibus etiam huius vitæ stipendia memoratus Cæsar multo honore, plenius denique munificentia prouidit. Perfectum est ergo in Saxonia nouellæ plantationis opus, & pleno vigore constabilitum. Sed & Fresonum agrestes illo tempore receperunt Christianæ fidei gratiam. Ex tunc ergo præparatum est iter prædicatoribus verbi *trans Albiam, exieruntque angeli veloces annunciare Euangelium pacis in vniuersam latitudinem Aquilonis. Quo tempore, cū Slauorum quoq; gentes Francorum imperio subijcerentur, fertur Carolus Hammenburg, ciuitatem Nordalbingorum, constructa ibidem Ecclesia, Heridago cuidam sancto viro, quem loci Episcopum designauit, regendam commisisse, proponens eandē Hammenburgensem Ecclesiam, cunctis Slauorum Danorumque gentibus metropolitim statuere. In qua re ad perfectum ducenda, & mors Heridagi Presbyteri, & occupatio bellorum Carolum imperatorem, ne desyderata completeret, præpediuit. Idem † enim victoriosissimus Princeps, qui omnia Europæ regna subegerat, non vltimum cum Danis bellum suscepisse narratur. Nam Dani, & *qui trans Daniam sunt populi, ab historicis Francorum Nortmanni vocantur: Quorum Rex Godofridus, iam antea Fresis, itémque Nordalbingis, Obortitis, & alijs Slauorum populis tributo subactis, ipsi Carolo bellum minatus est. Hæc dissensio maximè voluntatem Imperatoris de Hammenburg retardauit. Tandem extincto cœlitus Godofrido, Henning ei successit, patruelis eius, qui mox pacem cum Imperatore faciens, Egdoram fluumium accepit regni terminū. Nec multo post Carolus præsentem

Caroli Magni elogium.

Saxones & Thuringi Francorum & Sclitigales. Pipinus. Bellum Saxonum triennale.

Colonia Saxonum in Gallia.

Witichindus auctor & Dux belli Saxon. Caroli M. pietas.

Clementia.

Conditiones pacificationis cū Saxonib.

† D. adunati. Episcopatus Saxonia.

Frisi Christianismum amplexi. * P. Dei.

Hammenburg. Heridagus Episcopus. † D. etiam. Bellum Danicum.

* P. ceteri. Dani & ceteræ aquilonares gentes Fræcis Nortmanni. Godofridus Rex Danorum. Henningus, patruelis & successor Godofridi.

*Caroli M.
mors cum
terato elo-
gio.
Constanti-
nopolis Im-
perii Rom.
sedes.
Muliebris
imperii in-
commoda.*

*Ætate qua Im-
perii de Græ-
cis in Fracos
translatum.*

vita decessit, vir tam in diuinis quàm in humanis rebus probatissimus, primiti- que qui de Francorum regno ad imperium meruit prouehi. Nam Cæsarea di- gnitas, quæ post Constantinum in Græcia, vrbe scilicet Constantinopoli, mul- tis ætatibus laudabiliter vixit, deficientibus inibi regalis prosapiæ viris, ad eò concidisse dinoscitur, vt respub. cui in primitiuo vigore, in simul tres consules vel dictatores, vel Cæsares vix sufficiebant, muliebri tandem conditione gubernare- tur. Consurgentibus ergo vndique aduersus imperium rebellibus, cum omnia penè Europæ regna ab Imperio defecissent, ipsa quoq; mater orbis Roma, finiti- mis bellis attereretur, nec esset defensor, placuit Apostolicæ sedi, solenne sanctorum adunari concilium, & de generali necessitate commune participare consilium. Omnium ergo votis, omnium laudatione, insignis Francorum rex Carolus, coro- na Rom. imperij sublimatus est, eo quòd ipse, fidei merito, & potestatis gloria, nec non bellorum victorijs neminem in orbe videretur habere consortem. Atque in hunc modum Cæsareum nomen, de Græcia translatum est in Franciam.

CAPVT III.

*Ludouicus
Pius Cæs.*

*Episcopi in-
ter Imperii
Principes
lecti.*

*Anscarius
Archiepisc.
Hambur-
gensis.*

Postquam ergo Carolus Francorum rex, & Romanorum Imperator Augustus, cum magno bonorum fructu ad cælos emigravit, Ludouicus filius eius, successit ei in regnum. Qui paternis per omnia votis concordans, eadè liberalitate, qua pa- ter eius, erga cultum domus Dei, & omnem clerum, vixit, amplissimas regni di- uitias ad decorem & gloriam Ecclesiæ intorquens, intantum, vt Episcopos, qui propter animarum regimen Principes sunt cæli, ipse eosdem nihilominus Princi- pes efficeret regni. Hic vbi super Hammenburg patris sui comperit votum, com- municato statim sapientum consilio, sanctissimum virum Anscarium, quem etiam aliquando ad Danos & Suedos prædicatorem direxerat, Hammenburgensi Eccle- siæ ordinari fecit Archiepiscopum, statuens eandem ciuitatem metropolin vni- uersis borealib. populis, vt legatio verbi Dei exinde vberius pullularet in omnes barbaras nationes. Quod & factum est. Nam Hammenburgensis Ecclesiæ ponti- ficum instantia, disseminatum est verbum Dei in omnes Slavorum, Danorum, si- ue Nortmannorum populos, & dissolutum est gelidum illud frigus Aquilonis à calore verbi Dei.

*Bellum plus
quam civile
filiorum
Lud. Pii.*

*Sergius Pa-
pa pacis se-
quester.
Roma Impe-
ratori nõ Pa-
pa subiecta.*

Multis itaq; diebus siue annis, maximisq; doctorum laboribus, in gentibus his defudatum est. Tanta enim fuit opacitas errorum, & difficultas syluescentis idolo- latriæ, vt nec subito, nec facile potuisset euinci. Sed & bellorum variæ tempesta- tes, post obitum piissimi Ludouici latius emergentes, vocationem gentium non modicè retardarunt. Illo siquidem ex hac luce subtracto, orta sunt intestina bella, quatuor scilicet filijs eius propter Principatum contendentibus. Multa itaque in- ter fratres orta est discordia, bellumque maximum, in quo, vt historici testantur, omnes Francorum gentes consumptæ sunt. Tandè mediante Papa Sergio, discor- dia sedata est, regnumque diuisum est in quatuor partes, ita, vt Lotharius maior, natu, cum Italia Romam, Lotharingiam, cum Burgundia possideret: Ludouicus Rhenum cum Germania, Carolus Galliam, Pipinus Aquitaniam.

CAPVT V.

*Fructus bel-
li civilis.
Danorum
porentia &
in Germani-
am irruptio.
Colonia.
Hammenburg
euersum.
Nordalbin-
gi.
Anscarius.*

*Lud. Ger-
manicus.*

Ergo tempestate, qua germana discordia maximos bellorum motus, & di- minutionem scisso imperio parturiuit, multos ad rebellionem opportunitas temporis adduxit. Inter quos primi vel præcipui Danorum populi, viribus & armis præpotentes, prius quidem Slavos, itèmq; Fresones tributis subieciunt. Dehinc classe piratica per Rhenum subiecti, Coloniam obsederunt: per Albiam Hammenburg funditus exciderunt. Incluta ciuitas, & recens Ecclesiæ structura, tota incendio disperijt. Quin & Nordalbingorum prouincia, & quidquid fluminis contiguum fuit, barbarorum direptionibus cessit. Saxonia magno terrore con- cussa est. Sanctus autem Anscarius Hammenburgensis archiepiscopus, & ceteri prædicatores in Slauiam siue Daniam destinati, magno persecutionis feruore sedibus suis pulsi sunt, & viquequaque dispersi. Ludouicus ergo, cui Germaniam cessisse

cessisse supra dictum est, glorioso genitori suo nomine & pietate per omnia simi-
 lis, defectum Hammenburgensis Ecclesiæ taliter refarcire studuit, vt Bremensis
 sedes, quæ tunc defuncto pastore vacabat, Hammenburgensi Ecclesiæ adijcere-
 tur, essentque decætero non duæ Parochiæ, sed vna. Quia enim vtraque ciuitas
 propter piratarum incursum plena fuit periculis, vtile fuit vnam alterius ope leua-
 ri, atque foueri mutuo. Accepto ergo super hac re Apostolicæ sedis mandato, ad
 effectum perducta sunt omnia quæ fuerant animo pij Principis digesta. Vnitæque
 est Ecclesia Hammenburgensi, & recepit sanctus Anscarius vtramque
 regendam, factumque est vnum ouile, & vnus pastor. Post non multum tempo-
 ris, furore Danorum aliquantulum sopito, cœperunt reædificari diruta Hammen-
 burgensis vrbs, & Nordalbingorum populi ad proprias sedes reuersi sunt. Pon-
 tiffex quoque Anscarius Cæsaris legatione functus, regem Danorum frequenter
 adiit, vbi pro commodis vtriusque regni, & pacis stabilimento strenuè agens, mul-
 tam apud regem, licet gentilem, familiaritatis gratiam, pro fidei suæ reuerentia,
 consecutus est, cui etiam facultatem attribuit, Ecclesiam statuendi in Sleswich,
 & Ripæ, præbita prius licentia, ne quis volentes baptizari, & Christianis legibus
 vt, impediret. Nec mora, sacerdotes ad hæc explenda directi sunt. Procedenti-
 bus itaque sensim diuinæ gratiæ incrementis in gente Danorum, cœpit memora-
 tus Pontifex magno desyderio assurgere ad Sueonum conuersionem. Hoc iter ar-
 duum per seipsum aggressus, petijt literas & nuncium regis Danorum, profectus-
 que cum multis nauali itinere peruenit ad Byrcam principalem Suediæ ciuitatem,
 vbi multo fauore & lætitia exceptus est fidelium, quos ipse quondam ante ponti-
 ficatus honorem, illò prædicator directus, Christo acquiserat: obtinuitque apud
 Regem, vt volentibus Christianitatis assumere titulum, libera pateret facultas.
 Dato ergo in Suedia Episcopo, & sacerdotibus, qui vice sua diuinas res, & populi
 salutem curarent, & singulos ad fidei perseuerantiam adhortatus, reuersus est ad
 propriam sedem. Ab eo ergo tempore iactum semen verbi Dei, in populis Dano-
 rum atque Sueonum, vberius fructificare cœpit. Quamuis enim in eisdem genti-
 bus multi postmodum tyranni surrexerint, qui crudelitatem suam non solum in
 Christicolæ suæ gentis, sed etiam in exteris nationes extenderint, datur tamen
 intelligi, Christianitatis titulum, post primum foundationis suæ tempus, in Dania si-
 ue Suedia, eoulsque conualuisse, vt etsi persecutionum procellis impellentibus ali-
 quando titubauerit, nunquam tamen penitus exciderit.

Episcopus
Bremensis
Hamburgensis
Anscarius

Hamburgensis
instauratus
Anscarius
p. Episcopi
exemplum.

* P. Rex.
Slesvicum.
Ripa.

Sueones in-
dem qui
Sueci.
Byrcæ Suedi-
ciæ metropo-
polis.

Primordia
Christiani-
tatis in Dan-
ia & Suedi-
ciæ.

CAPVT VI.

Inter omnes autem borealium nationum populos, sola Slauorum prouincia re-
 mansit cæteris durior, atque ad credendum tardior. Sunt autem multi, vt supra
 dictum est, Slauorum populi, quorum hi qui dicuntur Winuli siue Winithi, ma-
 gna ex parte respiciunt Hammenburgensem Parochiam. Nam præter hono-
 rem metropolitanæ sedis, qua omnes nationes siue regna complectitur aquilo-
 nis, habet vtiq; Hammenburgensis Ecclesia præscriptos terminos suæ paro-
 chiæ, vltimam scilicet partem Saxoniam, quæ est trans Albiam, & dicitur Nordalbin-
 gia, continens tres populos, † Teihmarfos, Holsatos, Stormarios. Inde extendun-
 tur termini ad Winithos, eos scilicet qui dicuntur Wagiri, Obotriti, Kycini, Cir-
 cipani, & vsque ad flumen Panim & urbem Dimin. Ibi est limes Hammenbur-
 gensis Parochiæ. Non caret ergo admiratione, quòd dignissimi præsules, &
 Euangelici prædicatores, Anscarius, Reimburtus, & sextus in ordine, Vn-
 ni, quorum in conuersione gentium ingens claruit studium, Slauorum curam
 tantopere dissimulauerint, vt nec per se, nec per ministros, aliquem in eis fru-
 ctum fecisse legantur. Effecit hoc, vt æstimo, populi huius incredibilis duritia,
 non autem prædicatorum torpor, quibus animus circa vocationem gentium ad-
 eò fuit affectus, vt nec opibus, nec vitæ pepercerint. Tradit enim veterum anti-
 qua relatio, quòd temporibus Ludouici secundi, egressi fuerint de Corueia Mo-
 nachi sanctitate insignes, qui Slauorum salutem sitientes, impenderunt seipfos

Slauorum
pernicacia

Iurisdictio
Anscaris
Hamburgensis
quousque
patuerit.
Nordalbin-
gia, huiusque
gentes tres.
† P. Thei-
marcos.
Panis fl.

Vnni Episc.
sextus.

Slauus obsti-
nati idolo-
latra.

Corueia

*Regi. noru
sedes.*

*Christiani-
simus.*

Apostasia.

*S. Vitas Sla-
uorum lupi-
ter opt. max.*

ad subeunda pericula & mortes pro legatione verbi Dei. Peragratisq; multis Sla-
uorum prouinciis, peruenerunt ad eos, qui dicuntur Rani, siue Rugiani, & habitati
in corde maris. Ibi fomes est errorum, & sedes idololatriæ. Prædicantes itaq; ver-
bum Dei cum omni fiducia, omnem illâ infulam lucrati sunt, vbi etiam oratorium
fundauerunt in honorem Domini ac saluatoris nostri Iesu Christi, & in commemo-
rationem sancti Viti, qui est Patronus Corueiæ. Postquam autem, permittente
Deo, mutatis rebus, Rani à fide defecerunt, statim pulsus Sacerdotibus atque Chri-
sticolis, religionem verterunt in superstitionem. Nam sanctum Vitum, quem nos
martyrem ac seruum Christi confitemur, ipsi pro Deo venerantur, creaturâ ante-
ponentes creatori. Nec est aliqua barbaries sub cælo, quæ Christicolis ac sacer-
dotes magis exhorreat. Solo nomine S. Viti gloriantur, cui etiam templum ac li-
mulacrum amplissimo cultu dedicauerunt, illi primatum deitatis specialiter attri-
buentes. De omnibus quoque prouinciis Slauorum illic responsa petuntur, & sa-
crificiorum exhibentur annuæ solutiones. Sed nec mercatoribus, qui fortè ad illas
sedes appulerint, patet vlla facultas vendendi vel emendi, nisi prius de mercibus
suis deo ipsorum preciosa quæque libauerint, & tunc demum mercimonia fore
publicantur. Flaminem suum non minus quàm regem venerantur. Ab eo ergo
tempore, quo primò fidei renunciauerunt, hæc superstitio apud Ranos persevera-
uitque in hodiernum diem.

CAPVT VII.

*Normanoru
copia è qui-
bus gentib.
collecta.*

*Eorundè in
Gallias &
Germaniã
irruptio.*

*Lucretia Pa-
risiorum.*

Carol. Rex.

*Normanor.
Ludouicus*

Germanic^o.

*A morte ei⁹
motus in
Slauiis.*

*† D. Anfi.
Bruno Dux*

*Saxonis, e-
iusq; interi-
tus.*

*Traiectum
Colonia*

Treuiri.

*Moguntia in
flauata.*

*Carol. Cras-
sus Cesar.*

*Intèpestua
eius clemen-
tia.*

* D. Sui.

*Exauctora-
tio.*

*Arnolphus,
Caroli Cras-
si successor.*

*πολεμος à-
δακτος.*

SAnè populis Slauorum & cæteris gentibus fide imbuendis, graue ab initio præ-
buit impedimentum ea bellorum tempestas, quæ Nortmannorum tumultuan-
tissimis Danorum, Sueonum, Norueorum, qui tunc fortè sub vno principatu con-
stituti, primo omnium Slauos, qui præ manibus erant, miserunt sub tributum, de-
inde cætera finitima regna, terra marique vexabant. Quibus sanè non parum addi-
derat virium, ea Romani imperij diminutio, qua, vt supra dictum est, post tempo-
ra senioris Ludouici, prius quidem intestinis bellis exhaustum, postea in quatuor
diuisum portiones, totidè gubernabatur regulis. Constat ergo, isto tempore Nort-
mannos per Ligerim Turones succendisse, per Sequanam Parisios obfedis-
se, Carolum regem timore compulsum, terram eis dedisse ad habitandum, quæ à Nort-
mannis possessa, Nortmanniæ nomè accepit. Deinde Lotharingia vastata, & sub-
acta est Fresia. Noster autem Ludouicus, Rex scilicet Germaniæ, Nortmannos
fœderibus siue prælijs hoc modo retinuit, vt cum Franciam totam vastauerint, re-
gno eius vel minimè nocuerint. Post cuius mortem, effera barbaries laxis regna-
bat habenis. Nam Boemi, Sorabi, † Sufi, & cæteri Slauis, quos ipse tributis subiece-
rat, tunc seruitutis iugum excusserunt. Tunc etiam Saxonia vastata est à Nortman-
nis siue Danis. Bruno Dux occisus cum duodecim Comitibus: Theodoricus &
Marquardus Episcopi obruncati. Tunc Fresia depopulata est: Traiectum ciuitatis
excisa. Tunc piratæ Coloniam & Treuiros incenderunt, Aquisgrani palatium sta-
bulum equis suis fecerunt, Maguncia propter metum barbarorum instaurari coe-
pit. Carolus adolescens, filius Ludouici, ipso tempore Roma rediens cum grandi
exercitu, Nortmannos iuxta Mosam fluiuium apprehendit. Quos obsidione coar-
ctans, quinto decimo demum die ad deditionem compulit. Captos ergo tyrannos
Danorum, non ea qua decuit hostes Dei seueritate ultus est, sed ad * diuertanam
deiectionem & grauem Ecclesiæ ruinam parcens impijs, accepto ab eis iureiuran-
do, & fœderis conditione, amplissimè donatos ab se abire permisit. At illi regis ad-
olescentis inertiam irridentes, vbi noxia libertate positi sunt, rursum in vnū con-
globati, tantas strages dederunt, vt crudelitas modum excesserit. Quid multa? vr-
bes cum ciuibus, episcopi cum toto grege simul obruti sunt, Ecclesiæ illustres cum
fidelium cæterua simul incensæ sunt. Quamobrem Carolus accusatus in curia, &
ob stulticiam regno depositus, Arnolphū germani sui filium accepit successorem.
Qui congregato exercitu, fines adiit Danorum, eosque multis grauibisque prælijs
ad internecionem vsq; deleuit. Bellum cœlitus administratum, siquidem centum
millibus

millibus paganorum prostratis in bello, vix vnus de Christianis cecidisse repertus est. Et ita extincta est persecutio Nortmannorū, Domino vindicante sanguinē seruatorū suorum, qui iam per annos septuaginta effusus est. Hæc autem acta sunt tempore Adelgarij archiepiscopi, qui fuit successor beati Reimberti, & tertius à beato Anscario. Defuncto Adelgario, successit ei Hogerus in Cathedrâ: post hūc Reinwardus. In regum quoq; successione post Arnulphum regnavit Ludouicus puer. In isto Ludouico, Magni Caroli finitur profapia. Hic postmodum regno depositus, Conradum Francorum ducem habuit successorem.

Series Archiepiscopi. Hamburgensium. Lud. Cas. & rimus è Carolo M. profapia. Conradus I. Casar.

CAPVT VIII.

Itaque regnante Conrado, orta est Vngarorum grauis irruptio, qui non solum nostram Saxoniam, aliâsq; cis Rhenum prouincias, verumetiam trans Rhenum Lotharingiam & Franciam demoliti sunt. Tunc incensis Ecclesijs, cruce à barbaris truncata & ludibrio habitæ, sacerdotes ante altaria trucidati, clerus vulgo mixtus, aut interfectus, aut in captiuitatem ductus, cuius signa furoris, ad nostrâ durauerunt ætatem. Dani quoq; Slauos auxilio habentes, primò Nordalbingos, deinde Transalbinos Saxones vastantes, magno Saxoniam terrore quassabant. Apud Danos eo tēpore Worm regnavit, crudelissimus inquâ vermis, & Christianis non mediocriter infestus. Ille Christianitatē, quæ in Dania fuit, prorsus demoliri molitus, sacerdotes à finibus suis depulit, plurimos etiam per tormenta necauit. At verò

Vngarorum in Germaniam et Galiam irruptio.

Danorū & Slauorum in Saxoniam. Gormo Rex Danorum.

*P. Rex. Henricus Archieps eiusq; de Vngaris, Slauis et Danis victor.

Gormo de bellatus.

Slesuici nomen pristinum, Marchia, colonia è Saxonib;.

† P. nunc. Vni Archiepiscopus, Slauorum, Danorū & Suecorum Euan gelista.

Haroldus, F. Gormonis, Christianus, neminiq; Christianis protector.

Henricus *, successor Conradi, iam tunc à puero timens Dominum, & in eius misericordia omnem ponens fiduciam, Vngaros maximis prælijs vicit & triumphauit, Boemos & Sorabos, ab aliis regibus edomitos, & cæteros Slauorū populos, vno grandi prælio ita percussit, vt cæteri, qui per pauci remanserant, & Regi tributū, & Deo Christianitatē vltro promitteret. Deinde Daniâ cū exercitu ingressus, Worm regē primo impetu ad eò perterritus, vt imperata se facere mādaret, & pacē supplicem deposceret. Sic Henricus rex victor, apud Sleswich, quæ † tūc Heidebo dicitur, regni terminos ponēs, ibi & Marchionem statuit, & Saxonū coloniam habitare præcepit. Videns ergo sanctissimus Archiepiscopus Vni, qui Reinwardo successit in cathedram, misericordia Dei nostri, & virtute Regis Henrici, Danorū, Slauorūque pertinaciam esse edomitam, ostiumq; fidei in gentibus apertū esse, omnē suæ diœcesis latitudinem elegit per seipsum circuire. Multis ergo religiosis comitatus, peruenit ad Danos, vbi tūc crudelissimus Worm regnavit. Et illū quidem pro ingenta flectere nequiuit sæuitia, filium aut Haroldum cōuertit, & fidelem Christiano perfecit, ita vt Christianitatem, quam pater eius semper odio habuit, ipse seruari publicè permiserit, quamuis ipsemet Baptismi Sacramentū nondū perceperit. Ordinatis itaq; in regno Danorū per singulas Ecclesias sacerdotibus, sanctus Dei multitudinem credentium commēdasse fertur Haroldo, cuius etiam fultus adiutorio & legato, omnes in insulas Danorum penetrauit, euangelizans verbum Dei, & fideles quos inuenit illic captiuos, in Christo confortans.

Episcopi olim Ecclesie Doctores nō sarrapa aut Doctores bellaci. Byrcæ.

Deinde vestigia secutus magni prædicatoris Anscarii, remigās mare Balticum, non sine labore peruenit ad Byrcam, principalem Suediæ ciuitatem, quò iam post obitum sancti Anscarii, nemo doctorum annis septuaginta venire ausus est, præter solum, vt legimus, Reimbertum. Est autem Byrcæ oppidum Gothorum celeberrimum, in medio Suediæ positum, quod tractus quidam Baltici maris alluit, reddens portum optabilem, quo omnes Danorum, Norueorum, itemq; Slauorū ac Semlenniter conuenire solent. In eo ergo portu, confessor Domini egressus, insolita populos appellare cœpit legatione. Quippe Sueones & Gotthi propter varia temporum pericula, & regum cruentam feritatem, Christianæ religionis penitus oblitati fuerant. Sed fauente gratia Dei, à sancto patre Vni, denuò ad fidem reuocati sunt. Perfecto ergo legationis suæ ministerio, cū iam redire disponderet Euangelista Dei, agritudine correptus, apud Byrcam fessi corporis sarcinā deposuit. Obijt autem peracto boni certaminis cursu, anno Dominicæ incarnationis nongentesimo, tricesimo sexto. Cui successit in Cathedra venerabilis Adheldagus.

Sueci & Gotthi ad Christianismū reduciti.

Mors Vni. Adheldagus Vni successor.

*Henrici An-
cipis mort.
Ottho Ma-
gnus.
Dani in ar-
zis.
Slesuicum
euersum.*

*Slauis rebel-
les.
Othonis M.
expeditio in
Danos.
Victoria.*

*† D. regre-
dient.
Pacificatio
cum hoste.
Haroldus
Rex Christi-
anismo in-
riatus.
Gunnilda Ro-
gina.
Suesu Otto.
Dania Epi-
scopatus sub
seclis Ham-
burgensi.*

*Slauis ab O-
thone victis
tributo &
Christiani-
simo pacem
redimunt.*

*Otho M. in
Italiam euo-
catns.*

*Saxonia d
Caroli M.
temporib. Du-
ce caruit.
Hermannus
Billungus O-
thonis per
Saxon. lega-
tus.
† D. hortu-
lanis.
Eiusdē in-
crementa.*

*Creatur
Dux Saxo-
nia.
Othonis in
Italiam ex-
peditis.*

Eodem quoq; anno contigit gloriosum Imperatorē Henricum migrare de hac vita, & constitutus est in regnum filius eius Otto, cognomento Magnus. Qui cum regnare cœpisset, multas perpeffus est iniurias à fratribus suis. Rex quoq; Danorum, qui patri eius fuit tributarius, reiecto seruitutis iugo, arma corripuit pro libertate. Et primo omnium, Marchionem qui erat apud Sleswich, quæ alio nomine Heidebo dicitur, cum legatis Regis Ottonis obruncauit, omnem Saxonum conloniam quæ ibidem erat funditus extinguens. Slauis etiam nouas res affectantes, nihilominus rebellare moliti sunt, multis terroribus Saxonum confinia pulsantes. Rex ergo Otto, diuino fultus auxilio, vbi primum de infidijs fratrum suorum liberatus est, fecit iudicium & iustitiam populo suo. Deinde postquam omnia penè regna, quæ post mortem Caroli defecerant, suo subiugauit imperio, in Danos arma corripuit. Transgressus ergo cum exercitu fines Danorum, qui olim fuerant apud Sleswich, ferro & igne vastauit omnem regionem vsq; ad mare nouissimum, quod Nortmannos dirimit à Danis, & vsque in præsentem diem à victoria regis Ottonis fund dicitur. Cuius ingrediendi, Haroldus rex, apud Sleswich bellum intulit, in quo vtrisque viriliter concertantibus, Saxones victoria potiti sunt, & Dani terga vertentes ad naues cesserunt. Tandem conditionibus ad pacem inclinatis, Haroldus Ottoni subiicitur, & ab eo regnum suscipiens, Christianitatem in Dania recipere spondidit. Nec mora, baptizatus est ipse Haroldus cum vxore sua Gunnild, & filio paruulo, quem rex noster à sacro fonte susceptum, Suein Otto appellauit. Eo tempore Dania plenariè recepit fidem, & diuisa in tres episcopatus, Hammenburgensi metropoli subiecta est. Igitur beatissimus Adheldagus, primus ordinauit episcopos in Dania, & ex eo tempore Hammenburgensis Ecclesia cœpit habere suffraganeos. Et hæc quidem initia cœlestis misericordiæ, secutum est tale incrementum, vt ab illo tempore vsq; in hodiernum diem Ecclesiæ Danorum multiplici borealium gentium fructu redundare videantur. His ritè peractis in Dania, fortissimus Otto Rex conuertit exercitum ad subiugandos Slauorum rebelles, quos pater eius vno grandi bello domuerat, ipse tanta deinceps virtute constrinxit, vt tributum & Christianitatem, pro vita simul & patria, libenter offerrent victori, baptizatusque est totus gentiliū populus: Ecclesiæ in Slauonia tunc primum constructæ. De quibus rebus suo loco vt gesta sunt opportunius aliqua scribenda sunt.

CAPVT X.

Post hæc autem eum rex victoriosissimus Otto, ad liberandam sedem Apostolicam vocaretur in Italiam, con silium fertur habuisse, quem post se vicarium potestatis relinqueret, ad faciendam iustitiam in his partibus, quæ barbaris confines sunt terminis. Nondum enim post tempora Caroli, propter veteres illius gentis seditiones, Saxonia ducem acceperat nisi Cæsarem. Ne ergo in regis absentia Dani, siue Slauis, noui aliquid molirentur, Rex necessitate persuasus, Hermannus primum tutelæ vicem in Saxonia commisit. De quo viro, & progenie viri, quoniam nostris temporibus multum inualuerunt, aliqua commemorare necessarium duxi. Vir iste, pauperibus ortus natalibus, primo, vt aiunt, septem mansis, totidemque manentibus, ex hæreditate patrum fuit contentus. Deinde, quod erat acris ingenij, decorisq; formæ, tum pro merito fidei & humilitatis, quam dominis & paribus exhibuit, facillè notus in palatio, ad familiaritatem ipsius regis peruenit, qui comperita iuuenis industria, suscepit eum in numero ministrorum, deinde nutricium esse præcepit filiorum: mox etiam succedentibus prosperis, commisit ei vices prefectorum, in quibus officijs strenuè administratis, dicitur manentes suos pro furto in iudicio delatos, data sententia simul omnes damnasse ad mortem. Cuius nouitate facinoris, & tunc earus in populo, & clarissimus deinceps factus est in palatio. Postquam verò ducatum Saxonie meruit, iudicio & iustitia gubernauit prouinciam, & in defensione Ecclesiarum sanctarum studiosus permanfit vsq; in finem. Igitur tali viro pijsimus Rex vicem suam in hac regione commendâs, in Italiam discessit.

discessit. Vbi rex habito concilio Episcoporum, Ioannem Papam, cui Octavianus cognomētum erat, multis accusatum criminibus deponi fecit, quamuis absentem: nam fuga iudicium subterfugerat, & in locum eius Protum Leonem ordinari fecit, à quo ipse mox coronatus, Imperator Augustus à Pop. Romano consalutatus est, anno regni eius xxviii. post coronatum Romæ Carolum, centum quinquaginta tres anni fluxerunt. Eo tempore Imperator cum filio quinquennium in Italia commoratus, filios Berengarii debellauit, Romamq; pristina reddidit libertati. Reuersus ergo in patriam, omne studium intorsit ad gentium vocationem, præcipuè verò Slauorum, quod etiam pro sententia eius ita euenit, Deo cooperante, & piissimi regis dextram in omnibus corroborante.

*Ioannes
xiii. Papa
exauctoratus.
Leo viii.*

Roma ab Othone m. libertate donata.

CAPVT XI.

Subactis autem, Christianaq; fidei copulatis Slauorum gentibus, magnus Otto in clytam urbem Magdeburg, super ripas Albiæ fluminis condidit, quam Slauis metropolin statuens, Adelbertum summę sanctitatis virum, ibidem consecrari fecit Archiepiscopum. Is primus in Magdeburg ordinatus, duodecim annis strenuè pontificatum administravit, multosque Slauorum populos illic prædicando conuertit. Cuius ordinatio facta est anno Imperatoris xxxv. & sunt anni post ordinationem sancti Anscarii cxxxvi. Magdeburgensi autem episcopatu subiecta est tota Slauia, vsque ad Panim fluuium: episcopatus suffraganei quinque, quorum Merseburg & Cicen, super Salam fluuium*, Misna verò super Albiam, Brandenburg & Havelberg interius vadunt. Sextus episcopatus Slauia est Aldenburg. Hunc episcopatum, sicut & cæteros, Imperator Otto, Magdeburgensi primum subijcere decreuerat, quem tamen postmodum Adheldagus Hammenburgensis Episcopus requisivit, eo quòd terminus suæ Ecclesię antiquis Imperatorum priuilegiis esset circumscriptus.

*Magdeburgi
Slauorum
metropolis.
Adelbertus
Archiepisc.
Magdeburg.*

*Slauorum
Archiepisc.
Magdeburg.
Suffraganei.
* P. condite.*

*Adheldagus
Hamburg.*

CAPVT XII.

Est autem Aldenburg ea, quæ Slauica lingua Starigard, hoc est, antiqua ciuitas dicitur, sita in terra Wagitorū, in occidentis partib. Baltici maris, & est terminus Slauie. Hæc aut ciuitas siue prouincia fortissimis quodam incolebatur viris, eo quòd in fronte totius Slauia posita, contiguos haberet Danorū siue Saxonum populos, & omnes bellorū motus ipsi aut primi inferrent, aut aliis inferentibus exciperent. Tales autem in eis quandoque reguli fuisse probantur, qui omni Obotritorum, siue Kycinorum, & eorum qui longè remotiores sunt, dominio fuerint potiti. Conclufa ergo atque subneruata, vt supra dictum est, omni Slauorum prouincia, vrbs nihilominus Aldenburg ad fidem conuersa est, & facta est numero fidelium copiosissima. Huic vrbi præcellentissimus Cæsar pontificè dederat venerabilē virum Marconem, subdens ei omnē Obotritorum prouinciam, vsq; ad Penem fluuium, & urbem Dimine: præterea ciuitatē opimatissimā Sleswich, quæ alio nomine Heidibo dicitur, eiusdē curæ delegauit. Eo enim tempore Sleswich cū prouincia adiacente, quæ scilicet à lacu Slya, ad Egdotā fluuium protenditur, Romano imperio subiacebat, habens terrā spaciolam & frugibus fertilem, sed maximè desertam, eo quòd inter Oceanum & Balticum mare sita crebris insidiarū iacturis attereretur. Postquam aut misericordia Dei, & virtute magni Ottonis matura pax omnia posseuerat, cœperunt habitari deserta Wagricæ & Sleswicensis prouinciæ, nec vllus iam angulus relictus fuerat, qui non esset conspicuus vrribus & vicis, plerisque etiā monasteriis. Adhuc restāt antiquæ illius habitationis pleraq; indicia, præcipuè in sylua quæ ab vrbe Lucilinburg per lōgissimos tractus, Sleswich vsq; protrahitur, cuius vasta solitudo & vix penetrabilis inter maxima syluarū robora, sulcos præterdit, quib. iugera quondā fuerāt dispertita: vrbiū quoq; seu ciuitatum formā, structura vallorū præterdit: in plerisque etiā riuis qui propter molendina stipadis aquis aggeres congesti sunt, ostendunt omnē illum saltū à Saxonibus quondā inhabitatum. Prius ergo, vt dixi, huic nouellæ plātationi episc. Marco præfuit, qui populos Wagitorū siue Obotritorū sacro baptismatis fonte lauit. Quo defuncto Sleswich sin-

*Aldenburg.
Slauis Starigard.*

*Marco pri-
mus Aldenburg.
anti-
stes.
Slesuicum.
Slyæ.*

*Lucilin-
burg.*

*Episcopatus
Slesuicensis
primordia.*

*Edwardus,
Marconis
successor.
†D. Eck-
vvardus.*

*Episcopi Al-
deburgensi
Slauis ho-
pores.*

Redimus.

gulari Pontifice honorata est. Aldenburgensem sedem suscepit regendam venerabilis vir † Edwardus, qui multos Slauorum conuertit ad Dominum. Ordinatus est à sancto Adeldago, Hammenburgensi Archiepiscopo. Creuit autem populus fidelium, nec fuit aliquid quod nouellæ ecclesiæ aduersaretur omni tempore Ortonum. Horum tres fuisse comperi, omnes pari deuotione erga Slauorum uocationem affectos. Et repleta est omnis Wagitorum, Obotritorum, siue Kycinorum prouincia, Ecclesiis, Sacerdotibus, Monachis, & Deo dicatis virginibus. Porro Aldenburgensis ecclesia dedicata fuit in commemoratione sancti Ioannis Baptistæ, existens honore matricis Ecclesiæ insignis. Mikelinburgensis uero ecclesia fuit constructa in honore Principis Apostolorum Petri, continens monasterium Virginum. Fuerunt præterea Aldenburgenses Pontifices admodum honorabiles erga regulos Slauorum, eo quod munificentia magni Principis Ottonis cum ulati essent temporalium rerum affluentia, unde possent copiosè largiri, & fauorem sibi populi consciscere. Dabatur autem Pontifici annum de omni Wagitorum siue Obotritorum terra tributum, quod scilicet pro decima imputabatur, de quolibet aratro mensura grani, & quadraginta resticuli lini, & duodecim nūmi puri argenti. Ad hæc vnus nummus, precium colligentis. Slauicum uero aratrum, par bouum, aut vnus conficit equus. De urbibus uero, aut prædiis, aut curtium numero, quæ ad possessionem Pontificis pertinebant, non est huius operis explanare, eo quod uetera in obliuionem uenerint, & ecce noua sunt omnia.

CAPVT XIII.

Mors Ottonis M.

Ottono II.

Ottono III.

† anno.

Mors Hermanni Ducis Saxonie.

Benno, Hermanni F. & successor.

Wago tertius Aldeburg. antistes.

Billug Obotritus.

Hodica Billugi F.

Micislaus religionis Germanici habitus.

ANno ergo regni sui 38. Imperii 11. magnus Princeps Otto, domitor omnium septentrionis nationum, feliciter migravit ad Dominum, & sepultus est in ciuitate sua Magdeburg. Cui filius Otto medianus succedens, per x. annos strenue gubernauit imperium. Is statim Lothario & Carolo Francorum regibus subactis, cum in Calabriam bellū transferret, à Sarracenis, & Græcis, victor, & victus, apud Romam decessit. Illi tertius Otto, cum adhuc esset puer, in regnum substitutus, annos decem & octo, forti & iusto sceptrum ornauit imperio.

Eodem † tempore Hermannus Dux Saxonum obiens, hæredem suscepit filium Bennonem, qui etiam vir bonus & fortis memoratur, excepto quod degenerans à patre populum rapina grauauit. Apud Aldenburg defuncto Edwardo, successit Wago. Hic in summa prosperitate inter Slauos degens, sorore fertur habuisse speciosam, quam appetiit regulus Obotritorum, nomine Billug. Cumque allegationibus crebris Pontificem super hoc negotio conuenisset, quidam familiarium Episcopi, petitionem incauta uerborum iniuria repleuerunt, dicentes, iniustum esse pulcherrimam virginem inculto & agresti viro copulare. Quam ille contumeliam dissimulatione repressit, & amoris stimulo concitatus, preces iterare non desistit. Timens autem Episcopus, ne Ecclesiæ nouellæ, grauius aliquid exinde emergeret, postulatic ni eius fauore concurrat, data ei sorore sua in coniugio. Procreauit autem ex ea filiam, nomine Hodicam, quam Pontifex auunculus eius, monasterio virginum contraditam, & sacris literis edoctam, Abbatissam præfecit virginibus, quæ debebant Mikelinburg, cum tamen necdum peruenisset ad annos. Quod uicque frater eius Missizla ægrè tulit, odio, licet occulto, concitatus Christianæ religionis, timens etiam, ne hoc exemplo peregrinus mos illis in partibus inolefceret. Patrem autem frequenter coarguit, quasi qui mente alienatus, superuacuas diligeret adinventiones, nec timeret patriis derogare legibus, prius quidem ducens uxorem Teutonicam, deinde filiam suam monasticæ clausuræ contradens. Cumque his uerbis patrem sæpius exaceret, ille coepit sensim flecti animo, iamque cogitare de acceptæ coniugis repudio, & de mutatione rerum. Sed conatus eius timor Saxonom admodum esset formidabilis. Necesse enim fuit, repudiata sorore Pontificis, & diuinis rebus pessundatis, statim ad bella ueniri.

LIBER I.
CAPVT XIII.

13

QVadam ergo die cōtigit Pontificem venire in ciuitatē Obotritorum Mikil-
 burg, visitationis gratia, quo etiam Billug cū primoribus occurrerat, exceptu-
 rus eū simulata deuotione. Episcopū itaq; publicis causis intentū, sæpēdictus Obo-
 tritorū regulus palām alloquitur, Magnas pietati tuæ, pater venerabilis, debeo gra-
 tulationes, licet me ad has exoluēdas nequaquā sufficere, ipse recognoscā. Priuata
 enim beneficia, quæ mihi impēdisti, quia multiplicia sunt, & plixio sermone egēt,
 ad præsens differo. Generale aut̄ totius Prouinciæ bonū cōmemorare compellor.
 10 Sollicitudo enim tua super Ecclesiarū instauracione, & animarū salute, omnib. ma-
 nifesta est: Sed nec latet, quantas principū offensas tua prouidentia fregisti, vt cum
 pace & tranquillitate in gratia principum consistere possimus. Honori ergo tuo, si
 postulari fuerimus, & nos, & nostra incunctāter impendemus. Petitionē aut̄ paruu-
 lā apud te deponere nō dubito: ne cōfundas faciē meam. Est apud Obotritos Pon-
 tificale tributū, quod pro decima imputatur, de quolibet scilicet aratro, quod duo-
 bus bobus, aut vno cōstat equo, mensura grani, & XL. restes lini, & XII. nūmi proba-
 tē monet; præterea vnus nūmus, qui debetur colligenti. Hoc me rogo permittas
 colligere, deputandū stipendiis neptis tuæ, filix scilicet meæ. Quod ne forte ad tui
 iniuriā, & annonę diminutionē rogare videar, adijcio possessioni tuę in singulis vr-
 20 bib. quę sunt in terra Obotritorum, villas quas ipse elegeris, exceptis his, quę ad ius
 Pontificale, imperatoria iā dudū concessione peruenerūt. Pontifex ergo, non ad-
 uertēs callidissimi hominis dolū, verborū coloribus adumbratū, reputans etiā, nihil
 sibi officere cōcābium, sine mora petitioni eius annuit: ipse quidē villas amplissime
 possessionis accepit, tributū verò quod suprā memorauī, affini suo ad manus filix
 ipsius colligendū resignauit: aliquandiu etiā apud Obotritos cōmoratus, prædia co-
 lonis exercēda distribuit, ordinatisq; omnib. in terrā Wagirorū reuersus est. Ibi e-
 nim statio opportunior fuit, & extra pericula posita, eo quòd Slauorū animi natu-
 raliter sint infidi, & ad malum proni, eòq; cauendi. Habuitque præter alias, curtes
 duas nobiles, apud quas sæpius Pontifex diuersatus est, vnam in villa publica, quæ
 dicitur Buzu, alteram super fluuiū Trabennam, in loco qui dicitur † Nezenna, vbi
 30 etiā fuit oratorium, & caminata murato opere facta, cuius fundamenta ego adole-
 scentulus vidi, eo quòd nō fuerint longē à radice montis, quem antiqui † Edberg,
 moderni propter castellum impositum Sigeberg appellant. Post multos ergo dies
 cū Pontifex Wago, aliàs occupatus, terrā Obotritorū rarius inviseret, supradictus
 Billug, vnā cū filio suo Missizla, opportunitatē nactus, dolū, quē erga Dominum &
 Pastorē suū cōceperat, paulatim detexit, cœpitq; possessiones Episcopales, quas sibi
 vt fideli & affini suo tuēdas Episc. cōmendauerat, occultis vastare latrocinis, & sub
 intrmittere seruos suos, qui colonis equos & cæteras substātiās furtim auferrent.
 Conatus illius ad id vsq; pcessit, vt Episcopū sicut decimarū iure, sic possessionib. ex-
 40 ueret, perturbatoq; capite, cultus Dei facilius pateret exterminio. Tandē ergo Pon-
 tifex veniens in prouinciā Obotritorū, ibiq; habita cū colonis inquisitione, depre-
 hendit ad liquidū, quorū machinamētis tanta possessioni suę immitteretur latroci-
 nia. Permotus itaq; quod non mirū, stupore simul & timore, eo quòd atrocissimos
 infidiatōres inuenisset eos, quos putabat amicissimos, iāq; præsentis nouellæ plan-
 tationis defectiōnē timēs, multū cœpit fluctuare animo. Recurrens aut̄ ad id, quod
 pro tēpore tutius videbatur consilium, tentare cœpit, si fortē verbis suasibilib. me-
 deri posset morbo paulatim subrepēti, multisq; affini blandiciis mulcere cœpit, vt
 à ceptis desisteret, nēve possessiones Ecclesiasticas prædonib. depascēdas expone-
 ret, prouenturā sibi, si nō resipuerit, non solū offensam diuinitatis, sed & maiestatis
 imperatorię. Ille obiectionib. dolos præstruens, respondet, nunquā se erga dominū
 50 & patrē suum, tantā admisisse imposturā, erga quē animū habuerit optimē semper
 affectū: si quid aut̄ factū fuisset, latronum hoc infidiis contigisse, qui de Ranis siue
 Wilzis commeantes, fortē nec suis parcerent: se quidē ad hos cohibendos, cōsilio
 & auxilio libenter affuturum. Facile ergo persuasum est simplici viro, cōcepta opi-
 nione desistere. Postquā aut̄ accepta satisfactione Pontifex abscessit, illi statim ru-
 pta pollicitatione ad cœpra deuoluti sunt flagitia, furisq; villarum incendia copu-

Mekelen-
burg.
Billugi insti-
tutio machi-
natio.

Slani perfi-
diose.

Buz, n.
† P. Nezetti-
na.
Nezenna.
† P. Eilberg,
D. Eilberg,
Sigeberg.
Billugi &
Macislai F.
in possessio-
nes Ecclesia-
sticas occulte
excursio-
nes.

Wagonis mo-
deratio.

Veteratoria
Billugi dis-
simulatio.

Malicia bar-
barica.

*Dinortium
cum uxore
Germanica.*

Benno.

*Ezico, Wa-
gonis suc-
cessor.*

*Series anti-
stium.*

*Adamus Hi-
storicus,
† P. sermo-
ne.*

*Boleslaus
Chrobrius
Rex Polon.*

*Reliquia A-
dalberti E-
pisc. in Polo-
niam trans-
lata.*

*Micislaus,
Naccon, Se-
derich, sla-
uorum Wi-
nithorū dy-
nasta.*

*Micislaus,
occultē E-
thnicus.
Hodica.*

*Monasteriū
Megalburg.
desolatum.
Suein Otto-
nis in patrē
impreas.
Haroldi re-
gis elegium.*

*Leges, aque
à Saxonibus
atq; Danis
obseruata.
Bellū civile
inter Harol-
dum & Sue-
nonem.*

† P. autem.

*Clades Ha-
roldi & fu-
ga.*

lauerunt. Præterea colonis omnibus, qui ad ius Episcopi pertinebant, nisi quanto-
cyus prædia desererent, mortem interminati sunt. Sicq; possessiones illas in breui
desolatio cōsecuta est. Accessit his malis, quod idē Billug matrimonii sui iura cor-
rupit, repudiata scilicet sorore Pontificis. Fuit hæc causa inimicitiarū præcipua oc-
casio, cœperuntq; res Ecclesiasticæ paulatim titubare, nec fuit vnde status nouellæ
ecclesiæ ad plenum posset conualescere, eo quòd magnus Otto iam pridem præ-
senti vita decessisset, medius quoq; nec non & tertius Otto bellis Italicis essent oc-
cupati: & ob hanc causam Slauī temporis opportunitate freti, non solum diuinis
legibus, sed & imperatoriis iussis, cœpissent paulatim obniti. Solus Saxoniz Dux
Benno, aliquam dominationis vmbra, licet tenuem, prætere videretur, cuius respectu
Slauorum impetus retardati sunt, ne aut fidei Christianæ renuncia-
rent, aut arma corripent.

Wagone ergo facto de medio, Ezico successit in Cathedram. Iste suscepit ordi-
nationem à sanctissimo Adeldago, Hammēburgensi Archiepiscopo. Quatuor er-
go Pontifices ante excidium Aldenburghensis Ecclesiæ extitisse comperimus, vide-
licet, Marconem, Edwardum, Wagone, & Eziconem, quorum tempore Slauī in
fide perstiterunt, Ecclesiæ in Slauia vbiq; erectæ sunt, monasteria virorum & mu-
lierum Deo seruientium constructa sunt plurima. Testis est Magister Adam, qui
gesta Hammenburghensis Ecclesiæ Pontificum, disertissimo † stylo conscripsit, qui
cum commemoret, Slauiam in duo de viginti pagos dispersitam, affirmat præter
tres, omnes ad fidem Christi conuersos.

CAPVT XV.

Edē quoq; tempore Bolizlaus, Polonorū Christianissimus rex, confederatus
cū Ottone tertio, omnē Slauiam, quæ est vltra Odoram, tributis subiecit, sed &
Russiā, & Prussos, à quib. passus est Adelbertus Episc. cuius reliquias tūc Bolizlaus
transtulit in Poloniam. Principes Slauorū, qui Winuli siue Winithi dicuntur, fue-
runt eo tēpore, Misizla, Naccon, & Sederich, sub quib. pax cōtinua fuit, & Slauī sub
tributo seruiuerunt. Nec prætereundum videtur, quòd idē Misizlaus, Obotritorum
Princeps, Christum palam cōfitemens, sed clā persequens, sorore suam, Deo dicam
virginē Hodicam, monasterio virginum, quod erat Mikilburg, subtraxit, eamq;
cuidā Bolislao, incestissimo sociavit coniugio: Ceteras virgines quæ ibidē repperæ
sunt, aut militib. suis nuptum tradidit, aut ad terrā Wilzorū siue Ranorū trans-
misit, sicq; monasterium illud desolatio consecuta est. Siquidē in diebus illis, per-
mittente Deo, propter peccata hominū, perturbata est apud Danos & Slauos tra-
quillitas, & pulchris diuinæ religionis incrementis, inimicus homo superfeminare
zizania conatus est. Apud Danos enim Sueinotto, filius Christianissimi regis Ha-
roldi, diabolico spiritu inflāmat, multas aduersus patrē molitus est insidias, cupi-
ens eum quasi longæuum, & minus validum, regno priuare, & opus diuinę planta-
tionis de finibus Danorum penitus exterminare. Haroldus autem, vt supra dictum
est, primum quidē gentilis, deinde magni patris Vnni doctrina ad fidē Christi con-
uersus, tanta se erga Dominum deuotione exercuit, vt non surrexerit similis ei in-
ter omnes reges Danorum, qui tantā Aquilonis latitudinem, ad fidē diuinæ cogno-
tionis traxerit, & omnē terram Ecclesiis & Sacerdotibus fecerit esse insignem. Ho-
ius viri industria, in diuinis quidē rebus fuit eximia, nihilominus tamen etiam in
mundana sapientia, in his videlicet quæ ad regni gubernationem pertinere videntur,
adeo claruit, vt leges & iura statuerit, quæ pro autoritate viri, non solum Dani,
ni, sed & Saxones adhuc hodie seruare contendunt. Concitantibus ergo his, qui
Deo seruire & pace regi detractabant, Dani vnanimi conspiratione Christianita-
tem abdicant, & statuentes impium Suein in regnum, patri eius Haroldo bellum
indicunt. Qui licet ab initio regni sui semper spem suam in Deo posuerit, vel tunc
maximè Domino commendauit euentum rei, non tam dolens sua pericula, quam
filii delictum, & Ecclesię angustias. Cernens enim tumultum non posse sedari sine
prælio, arma sumpsit inuitus, adhortantibus his qui Domino & regi suo fidem in-
uiolatam exhibere nitebantur. Ventum est ergo ad bellum, in quo confidit vicia
est pars Haroldi, cecideruntque vulnerati multi. Ipse verò Haroldus grauiter sa-
ciatus

ciatus fugit ex acie, ascensaq; naui elapsus est ad ciuitatem opinatissimam Slauro-
rum, nomine Winnetam. Vbi præter spem, quia barbari erant, humanè receptus,
post aliquot dies ex eodem vulnere deficiens, in Christi confessione migravit, ad-
scribens non solum inter Deo dignos reges, sed etiam inter gloriosos martyres. *Mors & re-
gni anni.
Sueno Apo-
stata & ry-
rannus.*

Regnauit autem annis quinquaginta. Quo defuncto, Suein regno potitus, in sua
crudelitate sæuire cœpit, grauissimam in Christianos persecutionē exercens. Con-
surrexeruntque omnes iniqui in finibus Aquilonis, gaudentes vel tunc patere lo-
cum maliciæ suæ, bellis scilicet & perturbationibus, cœperuntque finitima regna
10 vexare terra mariq;. Primum ergo conflato nauali exercitu, remigantes mare Bri-
tannicum breui compendio, appulerunt littoribus Albiæ fluminis, vbi improuisi
irruentes super quietos & improvidos, vastarunt omnia maritima Hathelen, omnēq;
terram Saxonum, quæ erat super ripas Albiæ fluminis, quousque peruenirent Sta-
dium, quod est opportuna statio nauium per Albiam descendantium. Quo tristi
rumore velociter comperto, Comes Sigefridus, & Thidericus, cæteri q; nobiles,
ad quos prouinciæ tutela pertinebat, ruerunt obuiam barbaris, cum tamen essent
perpauci, constructi temporis articulo, exceperuntque hostes in memorato portu
Stadii. Facta est ergo pugna vehemētissima, in qua superatibus Danis, virtus Saxo-
num penitus est attrita. Comites ambo, cæteri q; nobiles & militares viri, qui inter-
fectioni superauerat, vincti & catenati ad naues perducti sunt. Comes Sigefridus,
20 auxilio cuiusdam piscatoris, noctu profugit, & euasit captionem. Quamobrē bar-
bari furore correpti, omnes quos habebant in vinculis nobiliores, tuncauerunt ma-
nibus & pedibus, & nare præcisa ad terram semianimes proiecerunt. Deinde quod
residuum fuit prouinciæ illius, impune prædati sunt. Altera pars piratarum, quæ per
Wirrahā subiecta, omnem illius fluminis ripam vsq; † Lestmonam vastauerat,
cum maxima captiuorum multitudine peruenere ad paludem Glinde smor. Vbi
cum quendam Saxonem militem captiuum facerent ducem itineris, ille perduxit
eos ad loca difficiliora paludis, in qua illi diu fatigati, facile à Saxonibus qui insecu-
ti sunt, disiecti sunt, & perierunt ex eis xx. millia. Nomen militis, qui deduxit eos
ad inuium, fuit Herwardus, qui perenni Saxonum laude celebratur. *Barbarica
Danorum
saussa.
Wirraha.
† P. Lescino-
uam.
Glinde-
smor.
Danorum
clades.
Herwardus.*

CAPVT XVI.

Circa idem tempus impletus est annus incarnationis verbi millesimus primus,
in quo fortissimus Imperator Otto Tertius, cum iam tertio victor Romam in-
traisset, immatura morte præuentus occubuit. Cui successit in regno † pius Henri-
cus, iustitia & sanctitate insignis, ille inquam, qui Bauenbergensem fundauit epi-
scopatū, & erga cultum Ecclesiarum amplissimæ fuit munificentia. At verò an-
no regni eius decimo, mortuus est Dux Saxonie Benno, vir omni probitate conspi-
cuis, & strenuus Ecclesiarum defensor. Cuius principatus heres factus est Bern-
hardus filius eius, licet à paterna fœlicitate diuertit. Ex illo enim tēpore, quo Dux
40 constitutus est, in hac regione nunquā cessauit discordia, & perturbatio, quoniam
Dux Henrico Imperatori rebellare ausus, totam secū ad rebellandum Cæleri mo-
turbauit, illas præcipuè, quæ in memorata rebellione, ipsius maliciæ noluerunt ap-
plicari. Accessit his malis, quod idem Dux, tam paternæ quàm auitæ deuotionis,
quam erga Slauos habebant, penitus immemor, gentem Winulorum per avaritiā
crudeliter opprimens, ad necessitatem paganismi coegit. Sanè eo tempore Slauo-
rum dominio potiti sunt Theodoricus Marchio, & Dux Bernardus, illo quidem
orientalem, isto occidentalem possidente prouinciā, quorū ignauia, Slauos coe-
git fieri desertores. Rudes enim adhuc in fide gentiliū populos, quos optimi quon-
dam Principes cum magna lenitate fouerant, temperantes rigorem his quorum
50 propensius insistebant saluti, isti tanta crudelitate insectati sunt, vt excusso tādē
seruitutis iugo, libertatem suam armis defendere cogentur. Principes Winulo-
rum erant Mistiwoi, & Mizzudrag, quorum ductu seditio inflammata est. Sermo
ergo est, & veterum narratione vulgatum, quod idem Mistiwoi, petiit sibi neptem
Ducis Bernardi *, & ille promisit. Tunc idem princeps Winulorum, volens ipon-
*Othonis
III. mors.
† D. sanctus.
Henricus
II. funda-
tor Episco-
patus Bam-
berg.
Benonis D.
S. mors &
elogium.
Bernhardus
Benonis F.
& successor.
Eiusdem res
gesta.
Theodori-
cus Mar-
chio.
Mistioneus
& Mizzudra-
gus Slauro-
dynasta.
* D. dati in
uxorem.*

*Theodorici
Marchionis
contumelio-
sum dictum.
Indignatio
iusta ex
ignominia.*

Rethre.

*Bernhardi
Ducis in Ca
sarem & Sla
uorū in hūc
cū Christiani
sismi abre-
dione re-
bellio.
† P. Slauia.
Odiūm Chri
stiani nomi-
nis.
Strages in
Hamburgē-
ses & Aldē-
burg.*

*Slauī quam
diu Christia
nismi cultu-
res.
Exclamatio
Christiana.*

*Bernardi D.
& Theodori
ci M. in Sla-
uos iniuria.*

*Adparia.
Mistionei de
Christiani-
simo repetito
exilium.
Bardi.*

*Series anti-
stitum Al-
denburg. &
Hamburg.*

fione dignus fieri, perrexit cū Duce in Italiā cum equitibus mille, qui omnes ferē ibidē sunt interfecti. Cūq; rediens de expeditione, pollicitam sibi mulierem ex- peteret, Theodoricus Marchio interceptit consiliū, confanguineam ducis nō dan- dam proclamans cani. Quo ille audito, cū magna indignatione recessit. Cū ergo Dux, mutato consilio, nuncios post eum direxisset, vt concupitis potiretur nuptiis, ille refertur tale dedisse responsum: Oportet quidem generosam magni Principis neptem præstantissimo viro copulari, non verò cani dari. Magna nobis gratia pro seruitio refertur, vt iam canes, non homines iudicemur. Si ergo canis valēs fuerit, magnos morsus dabit. Et hoc dicens, reuersus est in Slauiam, & primo omnibus transiuit in ciuitatem Rethre, quæ est in terra Lutitorum, conuocatisq; omnibus Slauis, qui ad orientem habitant, intimauit eis illatam sibi cōtumeliam, & quia Saxo- num voce Slauī canes vocentur. At illi: merito hæc, inquit, pateris, qui sper- nens contribules tuos, excoluisti Saxones, gentem perfidam & auaram. Iura ergo nobis quòd deseras eos, & stabimus tecum. Iurauitq; eis.

Postquam autē Dux Bernardus emergentibus causis, arma aduersus Cæsarem corripuit, Slauī opportunitate accepta, cōgregato exercitu, totā primò Nordalbin- giam ferro & igne depopulati sunt; deinde reliquam peragrantes † Slauianiam, omnes Ecclesias incenderunt, & ad solum vsq; diruerunt: sacerdotes autem, & reli- quos Ecclesiarum ministros, variis suppliciis enecantes, nullum Christianitatis vestigium trans Albiā reliquerunt.

Apud Hāmenburg eo tempore, ac deinceps, multi ex clero & ciuib. in captiui- tatē abducti sunt, plures etiam interfecti, propter odium Christianitatis. Narrat se- niores Slauorum, qui omnes Barbarorum gestas res in memoria tenēt, Aldenburg ciuitatem, populatissimam de Christianis inuentam fuisse. Sexaginta ergo presby- teri, cæteris more pecudum obruncatis, ibi ad ludibrium seruati sunt. Quorū ma- ior loci præpositus Oddar nomen habuit. Ille ergo, cū cæteris, tali martyrio cōsum- matus est, vt cute capitis in modū crucis incisa ferro, cerebrum singulis aperiretur. Deinde ligatis post terga manibus, cōfessores Dei per singulas ciuitates Slauorum tracti sunt, vsq; dum deficerent. Taliter illi spectaculum facti & Angelis & homini- bus, in stadio mediū cursus exhalarunt victorem spiritum. Multa in hunc modum per diuersas Slauorum ac Nordalbingorum prouincias tunc facta memorantur, quæ scriptorum penuria nunc habentur pro fabulis. Tanti deniq; in Slauia habentur martyres, vt vix possint libro comprehendi.

Omnes ergo Slauī, qui inter Albiā & Odorā habitant, per annos septuaginta, & amplius, Christianitatē coluerunt, omni scilicet tempore Ottonū, taliq; modo se absciderūt à corpore Christi, & Ecclesiæ, cui antè cōiuncti fuerant. O verè occulta super homines Dei iudicia, qui miseretur cui vult, & quem vult, indurat. Cuius o- mnipotentiā mirantes, videmus eos ad Paganismū relapsos esse, qui primi credi- derunt, illos autē cōuersos ad Christū, qui videbantur nouissimi. Ille ergo iudex iu- stus, fortis & patiens, qui olim deletis corā Israel septem gentibus Canaan, solos re- seruauit allophylos in quibus experiretur Israel, ille, inquam, modicā gentiliū sunt tionē nunc indurare voluit, per quos nostra cōfunderetur perfidia. Hæc facta sunt vltimo tempore senioris Libentii Archiepiscopi, sub duce Bernardo, filio Benno- nis, qui populum Slauorum grauiter afflixit. Theodoricus Marchio Slauorum, cui cum commemorato eadem fuit auaricia, similis crudelitas, depulsus ab honore, & omni hereditate, præbendarius apud Magdeburg, mala morte, vt dignus fuit, vitā finiuit. Mistivoi princeps Slauorum, circa vltima tempora pœnitentia ductus, ad Dominum reuersus, cū nollet Christianitatem deserere, depulsus est à patria, fugiēsq; ad Bardos, ibidem consenuit fidelis.

CAPVT XVII.

Defuncto ergo Ezicone in Aldenburg, successit Volckwardus, post quē Regin- bertus. Quorū prior, Volckwardus, persecutionis tēpore Slauia pulsus, abiit in Norwegiā, ibiq; multos Domino lucratus, cū gaudio rediit Bremā. In Hāburgensi quoq; metropoli, Adeldago, qui primus in Aldēburg ordinauit episcopos, successit

fit Libentius, vir sanctitate insignis. Huius temporibus Slavi defecerunt à fide. Post hunc fuit Vnnuanus, clarissimo genere oriundus, præterea diues & largus, omnibus hominibus acceptus, clero autem apprimè beneuolus. Eo ergo tempore, quo dux Bernardus, sui que complices, Cæsari Henrico rebellauit, omnibusque Saxonix Ecclesiis esset grauis, & infestus, illis maximè, qui erga maiestatem Imperatoriam fidelitatis suæ iura temerare noluisent, eius impetum viri dicitur Archiepiscopus Vnnuanus sua magnanimitate refregisse, vt propter sapientiam & liberalitatem Episcopi cogeret ipse Dux, ecclesiæ, cui antea aduersatus est, deinceps benignus esse in omnibus. Igitur habito Pontificis consilio, rebellis Princeps tandem flexus, apud †Schalchisburg Cæsari Henrico supplex dedit manus. Mox quoque fauente Vnnuano, Slauos tributo subiiciens, pacem reddidit Nordalbingis, & †matri Hammenburg. Ad cuius restorationem venerabilis metropolitanus assentitur post cladem Slauicam, ciuitatem & Ecclesiam fecisse nouam, simul ex singulis congregationibus suis, quæ virorum essent, tres eligens Fratres, ita vt 12. fierent, qui in Hammenburg Canonica degerent conuersatione, vel qui populum conuerterent ab errore idololatriæ. Ordinauitque in Slauiam, mortuo Reginberto, Bennonem virum prudentem, qui de fratribus Hammenburgensis Ecclesiæ electus, in populo Slauorum multum prædicando fructum attulit.

*Bernhardus
D.S. aduersus
Cæs. re-
bellis.*

†D. Schal-
ckesburg.
Eisdē recon-
ciliatus Sla-
uos pacat.
†D. matri
Ecclesiæ.
Hammenburg
instauratū.

*Benno anti-
stes Regin-
berti suc-
cessor.*

CAPVT XVIII.

†Benno magnæ deuotionis vir, cupiens diruta Aldenburghensis sedis reedificata, perquirere cœpit de possessionibus & redditibus, quos ad ius episcopale magni Ottonis deputauerat institutio. Sed quia post excidium Aldenburghensis ecclesiæ, primitiua instituta, & magnorum principum donationes venerant in abolitionem, & Slauorum possessioni cesserant, memoratus Pontifex in præsentia Ducis Bernardi questus est, quod Wagiri & Obotriti, cæteri que Slauorum populi, debita sibi negarent stipendia. Vnde principes Winulorum ad colloquium euocati sunt, & interrogatione habita, quare Pontifici legitimam subtraherent annuam, illi prætere cœperunt varias exactionum grauedines, expedire sibi egerans ergo Dux, non posse instaurari Ecclesiastica iura secundum eam formam, qua fuerant tempore magni Ottonis, petitione adhibita, vix obtinuit, vt de qualibet domo, paupere vel diuite, per omnem Obotritorum terram, duo nummi Pontificibus soluerentur impensis. Præterea curtes illæ notissimæ, Buzu & Necenna, & cæteræ possessiones in terra Wagirorum, Episcopo restitutæ sunt rursus incolendæ. Illa verò prædia quæ fuerunt in remotiori Slauia, quæ olim ad Aldenburghense episcopium pertinuisse antiquitas commemorat, vt est Derithsewe, Motize, Cuzin, cum attinentiis suis, episcopus Benno nullatenus per Ducem obtinere potuit, licet ad hæc requirenda sæpius enisus fuerit. Postquam autem placuit piissimo Cæsari Henrico, curiam celebrare in castro Werbene, quod est iuxta Albiam, ad experientiam animos Slauorum, venerunt omnes Principes Winulorum in præsentiam Cæsaris, seq; imperio ad bonū pacis & subiectionis obtēperaturos protestati sunt. Ibi ergo cum Aldenburghensis Pontifex in facie Cæsaris veterem pro Ecclesiæ suæ bonis innouaret querimoniam, interrogati Principes Slauorum de possessionibus ad ius Episcopi pertinentibus, recognouerunt memoratas vrbes cū suburbiis eorū, ecclesiæ & Pōtifici debere pertinere. Præterea omnes Obotriti, Kycini, Polabi, Wagiri, & cæteri Slauorum populi, qui terminis Aldenburghensis Ecclesiæ concluderantur, polliciti sunt dare omnem censum quem pro decima magnus Otto ecclesiasticis stipendiis deputauerat. Quorum tamen pollicitatio, plena simulatio & fallacia fuit. Statim enim vt Cæsar soluta curia ad alia se conuertit, nihil de promissis curauerunt. Dux quoque Saxonum Bernardus, in armis quidem strenuus, sed totus auaricia infestus, Slauos quos è vicino positos bellis siue pactionibus subegerat, tantis vectigalium pensionibus aggrauauit, † vt nec memores Dei, nec sacerdotibus ad quidquam essent beneuoli. Quamobrem Christi confessor

†P. Hic san-
ctus.

*Refert ani-
mum ad in-
stauratiōē
Episcopatus
Aldenburgh.
Bernhardus
Dux Saxon.*

*Buzu.
Necenna.*

*Prædia de-
tracta Anti-
stii Alden-
burgh.*

*Conuentus
Verbenensis.*

*Slauis impe-
rio se subii-
ciunt.*

*Eorundē si-
mulata pro-
missa.*

*Bernhardi
D.S. auari-
tia.*

†D. vt Dei
& legis eius
immemo-
res etiam sa-
cerdotibus
essent infes-
ti.

*Benno despe-
rata Episco-
patus instau-
ratione Hildes-
hemum
petit.
Bernwardus
Antistes Hil-
desheimis.*

*Mors & se-
pultura
Benno.
† P. Rein-
erus.
Mesnerus et
Abelinus an-
tistes, suc-
cessores Ben-
nois.*

*Conradus II.
Causa bellum
sacrum ad-
uersus Sla-
uos.
Bernhardus
Ducis aua-
ritia iterum
notata.
Vidonis in
Christianos
odium &
causes.
Godescalcus,
Vidonis F. ex
paterna ne-
ce apostata.
Vastus Nor-
dalbingia.
† D. Ezecho.*

*Tangitur
religione.*

*studet paci-
ficationi.
† P. conuen-
tione.*

Benno, videns legationis suæ ministerium, à Principibus seculi non solum non ad-
iuuari, imò funditus præpediri, casto labore fatigatus, cū non inueniret vbi requie-
sceret pes eius, peruenit ad sanctissimū virum Berenwardū, Hildensemensem præ-
sulē, ostendēs ei angustias suas, & quærens in tribulatione consolationē. Ille vt erat
vir mitissimus, collegit hospitē, & præbuit lasso humanitatis officia, & de facultatib.
ecclesię suę suppeditauit ei vitę stipēdia, quatenus ad legationis suę opus exiēs, atq;
reuertens, inueniret stationē tutā in qua pausare posset. Eo tempore memoratus
Pōtifex Berenwardus, in possessione quę sibi hæreditario iure prouenerat, magnā
fundauit Ecclesiam, amplissimis, vt videri potest, impensis, in honore S. Michaelis
archangeli, in qua etiam copiosam monachorum turmam ad seruiendum Deo ag-
gregauit. Consummata ergo ad votum basilica, ad denunciātū dedicationi festū,
conuenit immensa multitudo, vbi cū sinistrum ecclesię latus noster Episcopus
Benno dedicaret, à populo compressus & attritus, post paucos dies, morbo ingra-
uescētē, vita defunctus est, & in aquilonari eiusdem ecclesię absida honestam ob-
tinuit sepulturam. Huic successit † Meinherus, qui suscepit benedictionē à Liberti-
tio secundo. Post hunc fuit Abelinus, ordinatus ab Alebrando Archiepiscopo.

CAPVT XIX.

IN diebus illis pax firma fuit in Slauia, eo quòd Cōradus, qui Henrico Pio succed-
sit in imperiū, Winithos frequentib. bellis attriuerit. Verū tamen Christiana re-
ligio, & cultus domus Dei, paruū recepit incrementum, præpediente auaritia Du-
cis, & Saxonū, qui omnia corradentes, nec ecclesiis, nec sacerdotib. quidquā passi-
sunt esse residui. Principes Slauorū, Anadrag, Gneus, & tertius Vdo, malē Christiani-
tatis: Vnde & propter crudelitātē suā à quodā Saxonum transfuga improuise cō-
fossus est. Filius eius Godescalcus nomine, apud Lunenburg, scholarib. eruditus, ve-
nit ad gētē Winitorū. Cōgregatāq; multitudine latronū, percussit in vltionē patris
omnem terrā Nordalbingorum, & tantas strages fecit Christianæ plebis, vt crude-
litas omnē modum excefferit. Nihilq; remāsit in Holsatorū & Sturmariorum pro-
uincia, siue eorū qui Thermarfi dicuntur, quod manus eius effugerit, præter notis-
sima illa præsidia † Etheho & Bokeldeburg: illò se quidā armati contulerant, cum
mulieribus & paruulis, & substantiis quę direptioni superfuerant. Quādā ergo die
cū cōmemoratus Princeps latrocinali more per campos & miricas ferretur, vi-
dēs regionē viris & Ecclesiis quandoq; refertā, vastæ solitudini subiacere, exhor-
ruit propriæ crudelitatis opus, & tactus dolore cordis intrinsecus, deliberauit à ne-
fariis cœptis tandē cohibere manus. Auulsus ergo patūper à sociis, & quasi ad insi-
dias exiēs, inopinatē offendit quendā Saxonē Christianum. Qui cū armatū emi-
nus venientē fugeret, ille clamore sublato hortatur, vt subsistat, iurat etiā se nihil ei
nociturū. Cūq; vir timidus, recepta fiducia, substitisset, cœpit percunctari ab eo,
quis esset, aut quid nosset rumoris. At ille, ego sum, inquit, homo pauper, Holsatia
genitus. Sinistros autē rumores quotidie experimur, quia princeps iste Slauorū Gode-
schalcus, multa mala infert populo & terræ nostræ, sitimq; crudelitatis suæ saturare
cupit sanguine nostro. Tēpus enim uero esset, vt vindex Dominus vlceretur
iniurias nostras. Cui Godeschalcus: multū, inquit, coarguis virū illum, principem
Slauorū. Reuera enim multas ille pressuras suscitauit populo & terræ vestræ, vltor
paternæ cædis existens magnificus. Ego autē sum vir iste, de quo nunc sermo est, &
veni vt loquar tecū. Doleo enim me tantū nefas cōmisisse aduersus Dominum &
Christicolas, & vehemēter cupio redire in gratiā eorū, quibus me tanta iniustē in-
tulisse recognosco. Accipe ergo verba mea, & reuertens ad populum tuum, annun-
cia eis, vt ad locum destinatum transmittant viros fideles, qui mecum clam agant
de fœdere, & pacis † conditione. Quo facto omnem hanc turbam latronum, cum
quibus magis necessitate quā voluntate detineor, tradam in manus eorum. Et
hec dicens, designauit ei locum & tempus. Qui cū venisset ad præsidium, in quo
Saxonū superstites cum magno timore consistebant, nunciauit senioribus verbum
istud absconditū, suggerens omnibus modis, vt transmitterent viros ad præfixum
colloquij locum. At illi non intenderunt, reputantes dolum insidiis opportunum.
Post

Post aliquot itaq; dies, idem Princeps à Duce captus, & quasi princeps latro-
num in vincula coniectus est. Reputans autem Dux virum fortem, & ad arma stre-
num, vtilem sibi fore, iniit cum eo foedus, & honorificè donatum, abire permisit.
At ille dimissus, abiit ad regem Danorum Kanutum, & mansit apud illum multis
diebus sive annis, variis bellorum exercitiis in Nortmannia sive Anglia virtutis si-
bi gloriam consciscens. Vnde & filia regis honoratus est.

*Captus à
Bernhardo
Duce admi-
ratione vir-
tutis dimit-
titur.
Militat Ca-
nuto, regi
Danorum.*

CAPVT XX.

Post mortem ergo Kanuti regis, reuersus est Godescalcus in terrā patrum suo-
rum. Et inueniens hereditatem suam à quibusdā tyrannis inuasam, dimicare sta-
tuit, & comitante victoria, possessiones cū principatu ex integro recepit. Statimq;
ad conquirendum sibi apud Dominum gloriā & honorē animū intendens, Slauo-
rum populos, quos Christianitatis olim susceptæ obliuio iam tenebat, ad recipien-
dam credulitatis gratiam, & ad gerendum Ecclesiæ curā suscitare studuit. Et pro-
speratum est opus Dei in manibus eius, adeo vt infinita gentilium multitudo con-
flueret ad Baptismi gratiam. Et reedificatæ sunt per vniuersam Wagirorum pro-
uinciam, nec non & Polabingorum, & Obotritorum, ecclesiæ quondam dirutæ.
Iamq; missum est in omnes prouincias pro sacerdotibus ac ministris verbi, qui ru-
des gentilium mentes doctrina fidei imbuerent. Gratulabatur itaq; fideles de no-
uella plantationis incremento. Factumq; est vt prouinciæ plenæ essent Ecclesiis,
Ecclesiæ verò sacerdotibus. Sed & Kycini & Circipani, & quęcunque gentes circa
Panim habitāt, receperunt gratiam fidei. Est aut Panis fluuius, in cuius ostio sita est
ciuitas Dimine. Illuc quondā portēdebatur limes Aldēburgensis Parochiæ. Igitur
omnes Slauium populi, qui ad Aldenburghensem pertinebant curā, toto tempore
quo Godescalcus superuixit, Christianam fidem deuotè tenuerunt. Sanè magnæ
deuotionis vir dicitur tanto religionis diuinæ exarsisse studio, vt sermonē exhor-
tationis ad populū frequenter in Ecclesia ipse fecerit, ea scilicet quæ ab Episcopis
vel Presbyteris mysticè dicebātur, cupiens Slauiis verbis reddere planiora. Pro-
culdubio in omni Slauiā nemo vnquam surrexit potentior, & tam feruidus Chri-
stianæ religionis. Etenim si vita ei longior concederetur, omnes paganos ad Chri-
stianitatem cogere disposuit, cū ferè tertiam partem eorum cōuerterit, qui prius
sub quo eius Mistiwoi relapsi sunt ad paganismum. Tunc etiam per singulas ciui-
tates Ccenobia fiebant sanctorum virorum canonicè viuientium: item Monacho-
rum atque Sanctimonialium, sicut testantur ij, qui in Lubeke, Aldenburg, Races-
burg, † Leontio, & in aliis ciuitatib. singulas viderunt. In Magnopoli verò, quæ est
inclita Obotritorum ciuitas, tres fuisse congregationes Deo seruientiū referuntur.

*Recuperat
sua à tyran-
nis.
studet in-
staurando
Christiani-
smo.*

*Panis fl.
Dimin.*

*Godescalcus
exemplū piū
Principis.*

*Mistioneus
anus Gode-
scalci.
† D. Len-
stein.*

*Magnopolis
Mekelēburg*

CAPVT XXI.

In diebus illis factus est motus magnus in orientali prouincia Slauium, ciuili in-
ter se bello dimicātiū. Quatuor autem sunt populi eorum, qui Lutitii sive Wil-
zidicuntur, quorum Kycinos atque Circipanos † citra Panim, Riaduros sive To-
lenzos cis Panim habitare constat. Inter hos de fortitudine & potentia valida orta
est contentio: Siquidem Riaduri sive Tolenzi, propter antiquissimam urbē & ce-
leberrimum illud fanum, in quo simulacrū Radigast ostenditur, regnare volebāt,
adscribentes sibi singularem nobilitatis honorem, eo quòd ab omnibus populis
Slauium frequentarentur, propter responsa & annuas sacrificiorū impensiones.
Porro Circipani atq; Kycini seruire detrectabant, imò libertatem suam armis de-
fendere statuerunt. Crescente igitur paulatim seditione, tandem peruenitur ad
prælium, vbi inter validissimas pugnas Riaduri atque Tolenzi fusi sunt. Ideo se-
cundo & tertio restauratum est prælium: item iidem ab eisdem contriti sunt. Mul-
ta millia hominum hinc & inde prostrata. Circipani & Kycini, quibus bellum ne-
cessitas indixerat, victores. Riaduri atque Tolenzi, qui pro gloria certabant, de-
fectionis suæ pudore vehementer afflicti, accerserunt in auxilium fortissimū re-
gem Danorum, & Ducem Saxonum Bernhardum, necnon & Godescalcum,
principem Obotritorum, singulos cum exercitibus suis, alueruntque tantam
multitudinem de propriis stipendiis sex hebdomadibus. Inualuitque prælium
aduersus Circipanos atque Kycinos, nec habuerunt vires resistendi, obsessi tanta

*Motus in
Slauiis.
Luticiis seu
Wilzi gen-
tium qua-
tuor nomē.
† P. circa.
Fanum ido-
latricum
Radegasti.*

*Præliū ter-
reperitum.*

*Riaduri &
Tolenzii ex-
terna accer-
sunt auxi-
lia.
Bernhardus
D.S.
Godescal-
cus.*

*Pax precio
redempta.
Profanitas
& auaritia
taxata.*

*Godescalci
elogium.*

multitudine, cæsaque est ex eis maxima multitudo, & quamplurimi in captiuitatem ducti. Ad vltimum 15. millibus Marcarum, pacem mercati sunt. Principes pecuniam inter se partiti sunt. De Christianitate nulla fuit mentio, nec honorem dederunt Deo, qui contulit eis in bello victoriam. Vnde cognosci potest Saxonum insatiabilis auaritia, qui cum inter gentes cæteras, Barbaris contiguas, præpollent armis, & vsu militiæ, semper proniores sunt tributis augmentandis, quam animabus Domino conquirendis. Decor enim Christianitatis, sacerdotum instantia, iam dudum in Slauia conualuisset, si Saxonum auaritia non præpedisset. Prædicatur ergo & omni laude extollatur dignissimus ille Godescalcus, qui barbaris gentibus creditus, munus fidei, credulitatis gratiam suę genti cum pleno dilectionis feruore reparauit. Arguantur Saxonum proceres, qui Christianis proavis geniti, & gremio sanctæ matris Ecclesiæ forti, steriles semper & inanes in opere Dei sunt inuenti.

CAPVT XXII.

*Aldeburgō-
si Episcopat.
discerpus.
Adalbertus
Archiepisc.
Hamburg.*

*Eiusdem
ambitio.*

*Exo anti-
stes Alde-
burg. Abeli-
ni successor.
Aristo Ra-
cesburg.
Ioannes
Megalburg.*

*Henric. III.
Cæs.*

*Henric. XII.
puer, & in-
de in Impe-
riatus be.*

*Bernhardi
D. S. mors.*

*Ordulfus &
Hermannus
F. F.*

*Godescalcus
Oberitus
à suis ob
Christiani-
simum casus.*

*Leontium
Lenzin.
Eppo.
An. fuerus
Monachus.*

EA ergo temporum serie, qua misericordia Dei & virtute religiosissimi viri Godescalci, status Ecclesiæ & sacerdotii cultus in Slauia decenter viguit, defuncto Abellino Pontifice, Aldenburgensis Ecclesia in tres diuisa est episcopatus. Quod quidem imperiali minimè factum est institutione, sed Magni Adalberti, Hammenburgensis Archiepiscopi adinventione ita ordinatum fuisse, constat. Ille enim vir magnificus & præpotens in regno, cum fortissimum Henricum Cæsarem, videlicet Conradi filium, nec non & Papam Leonem haberet propicios, atq; voluntati suæ per omnia consentaneos, in omnibus Borealibus regnis, Dacię scilicet, Suedię, Norwegiæ, functus est autoritate Archiepiscopali, & legationis Apostolicę ministerio. Nec his contentus Patriarchatus honorem assequi voluit, eo scilicet ordine, vt infra terminos suæ parochiæ 12. statueret Episcopatus, de quibus narrare superuacaneum est, eo quod sapientibus ineptiæ quædã & deliramenta visa fuerint. Confluebant ergo in curiam eius multi sacerdotes, & religiosi, plerique etiam Episcopi, qui sedibus suis exturbati, mensæ eius erant participes. Quorum sarcina ipse alleuari cupiens, transmisit eos in latitudinem gentium, quosdam locans certis sedibus, quosdã incertis. E quibus Ezonem subrogauit Abelino in Aldenburg, Aristonem quendam à Hierosolymis venientem in Racesburg esse constituit, Ioannem in Mikilinburg destinauit. Iste Ioannes peregrinationis amore Scotiam egressus, venit in Saoniam. Et clementer, vt omnes, susceptus ab Archiepiscopo, non multo post in Slauiam missus est ad Godescalcum, apud quem commoratus, illis diebus multa millia paganorum baptizasse describitur. Pax firma fuit in omni regno, quia fortissimus Cæsar Henricus, Vngaros, Boemos, Slauos, & omnia finitima magna potenti manu coercuerat. Quo translato ad superos, successit in sceptrum filius eius Henricus, puer octo annorum. Statimque ebullierunt perturbationes in regno, eo quod principes, qui contentiones affectabant, contemnerent infantiam regis. Et surrexit vnusquisque aduersus proximum suum, & multiplicata sunt mala multa in terra, depraedationes, incendia, & mortes hominum. Post non multum quoque temporis mortuus est Bernardus Dux Saxonum, qui res Slavorum & Saxonum, quadraginta annis strenuè administravit. Cuius hæreditatem Ordulfus & Hermannus filii eius inter se partiti sunt. Et quidem Ordulfus Ducatum suscepit gubernandum, licet fortitudine & militiæ vsu longè à felicitate paterna diuerterit. Denique post mortem patris vix quinque transierunt anni, statim Slavi rebellare parantes primo omnium Godescalcum interfecerunt. Et quidem vir omni æuo memorabilis propter fidem Deo & Principibus exhibitam à barbaris occisus est, quos ipse nitebatur ad fidem conuertere. Nec dum enim completæ sunt iniquitates Amorræorum, nec venit tempus miserendi eorum. Ideo necesse fuit, vt venirent scandala, vt probati fierent manifesti. Passus est autem alter ille Machabæus in vrbe Leontio, quæ alio nomine Lenzin dicitur, 7. idus Iunii, cum Presbytero Eppone, qui super altare immolatus est, & aliis multis tam Laicis quam clericis, qui diuersa pro Christo pertulerunt supplicia. Ansuerus Monachus, & cum

cum eo alii apud Rasesburg lapidati sunt. Idibus Iulii, passio eorum occurrit. Fertur idem Ansuerus cum ad passionem venisset, flagitasse paganos, ut prius focii, quos timebat deficere, lapidarentur. Quibus coronatis, ipse gaudens cum Stephano, genua posuit.

CAPVT XXIII.

Ioannes Episcopus senex, cum cæteris Christianis in Magnopoli, id est Mecklenburg, captus, seruabatur ad triumphum. Ille ergo pro confessione Christi fustibus caesus. Deinde per singulas ciuitates Slauorum ductus ad ludibrium, cum à Christi nomine flecti nõ posset, truncatis manibus ac pedibus corpus eius in platea proiectum est. Caput verò defectum, quod barbari conto præfigentes in titulum victoriæ Deo suo Radigasto immolauerunt. Hæc in metropoli Slauorum Rethre gesta sunt, IIII. idus Nouembris.

Ioannes, Episcopus, Mecklenburg, martyr. Magnopolis.

CAPVT XXIIII.

Filia regis Danorum, apud Mikelenburg, ciuitatem Obotritorum, nuda dimissa est cū cæteris mulieribus. Hanc enim, ut supra diximus, Godescalcus Princeps habuit vxorem, à qua & filium suscepit Henricum. Ex alia verò Buthue natus fuit, magno vterq; Slauis excidio genitus. Et Slaui quidem victoria potiti, totam Hammenburgensem prouinciam ferro & igne demoliti sunt, Sturmarii & Holsati ferè omnes aut occisi, aut in captiuitatem ducti. Castrum Hammenburg funditus excisum, & in derisionem saluatoris nostri, etiam cruces à paganis truncatæ sunt. Ipso eodémque tempore Sleswich, quæ alio nomine Heidibo dicitur, ciuitas Transalbianorum, quæ sita est in confinio regni Danici, opulentissima atque populosissima, ex improviso barbarorum incurfu funditus excisa est. Impleta est nobis prophætia, quæ ait, Domine, venerunt gentes in hæreditatem tuam, poluerunt tabernaculum sanctum tuum & reliqua, quæ propheticè deplorantur in Hierosolymitanæ vrbs excidio. Huius auctor cladis Blusso fuisse dicitur, qui sororem habuit Godescalci, domumque reuersus & ipse obtruncatus est. Itaque omnes Slaui facta conspiratione generali, ad paganismum denuò relapsi sunt, eis occisis, qui perstiterunt in fide. Dux Ordulfus in vanum sæpe contra Slauos dimicans per 12. annos, quibus patri superuixit, nullam vnquam poterat obtinere victoriam: totiénsque victus à paganis, à suis etiam derisus est. Accidit autem perturbatio hæc in Slauorum prouincia, anno post incarnationem Domini millesimo sexagesimosexto, anno regni Henrici Quarti VII. Et vacauit sedes Aldenburgensis annis octoginta quatuor.

Mecklenburg. Vxor Godescalci excisa. Henricus & Buthues Godescalci F.F. Hamburgi & Slesuici excisa.

Blusso Godescalci sororius, fax belli. Slauorum à Christianismo defectio. Ordulfus Dux S. bellator infelix.

CAPVT XXV.

Postquam ergo mortuus est Godescalcus, vir bonus & cultor Dei, ad filium eius Buthue peruenit principatus eius hæreditaria successio. Timentes autem ij qui patrem eius interfecerant, ne fortè filius vltor patriæ cædis fieret, concitauerunt tumultum in populo, dicentes: Non hic dominabitur nostri, sed Cruco, filius Grini. Quid enim proderit nobis, occiso Godescalco libertatem armis acceptasse, si iste hæres principatus extiterit? Iam enim plus iste nos affliget, quàm pater. Appositusque populo Saxonum, nouis prouinciam inuoluet doloculis filiis Godescalci, quibus iure debebatur dominium. Quorum iunior Henricus profugit ad Danos, eo quòd regia Danorum stirpe esset oriundus. At senior Buthue declinauit ad Bardos, quærens auxilium à Saxonum principibus, quibus pater eius deuotus semper & fidelis extiterat.

Buthues, Godescalci F. et successor. P. paternæ. Cruco, Grini F. tyrannus.

Buthue & Henrici fratris exiliu. Bardus Saxonum.

Buthues à Saxonibus restitutus, suos infidos expulsi.

Qui etiã rependentes beneficiis gratiam, susceperunt pro eo prælium, multoque expeditionum fatigio restituerunt eum in locum suum. Attamen status Buthue semper erat infirmus, nec ad plenum roborari potuit, eo quòd Christiano parente natus, & amicus Principum, apud gentem suam, ut proditor li-

*Slavorum
peruscacia
& Christiani-
sismi odiu.*

*Auaritia &
exspilationu
fructus.*

† P. quin.

*Adpessia in
Ordulphum.*

*Godescalci
F. F.*

*Magnus, Or-
duli F.*

*Buthues.
Cruco.*

*Magnus de
auxiliis à
Buthue soli-
catus.*

*Eiusdem in
exilem be-
nignitas.
Bardi.
Dismarfi.*

*Vrbs & ca-
stru Plane.*

*Dolus hosti-
lis.*

*Buthues re-
cte monentē
non audit.*

*Obsessus, cō-
fiscatur cū
fame & ●
hoste.
Strale riuu-
lis.
† P. distermi
lat.*

bertatis haberetur. Post eam victoriam enim, qua primum Godescalco interfe-
cto Nordalbingorum prouincia percussa est, Slauis seruitutis iugum armata manu
submouerunt, tantaque animi obstinatio libertatem defendere nisi sunt, vt pri-
us maluerint mori, quam Christianitatis titulum resumere, aut tributa soluere
Saxonum Principibus. Hanc sanè contumeliam sibimet parturiuit infœlix Saxo-
num auaritia, qui cum adhuc virium suarum essent compotes, & crebris at-
tollerentur victoriis, non recognouerunt, quia Domini est bellum, & ab ipso
est victoria, † quando potius Slauorum gentes quas bellis aut pactioibus subege-
rant, tantis vectigalium pensionibus grauauerunt, vt diuinis legibus & Principum
seruituti refragari amara necessitate cogerentur. Luit hanc noxam Ordulphus,
Saxonum Dux, qui derelictus à Deo, quamdiu patri superuixit, nullam contra
Slauos victoriam consequi potuit. Vnde etiã contigit, vt filii Godescalci, qui spem
suam in Duce posuerant, super baculum arundineum atque contractum in nisi
sunt. Defuncto Ordulpho successit in Principatum filius eius Magnus, natus de
filia regis Danorum. Statimque in ipso principatus sui exordio ad subneruandos
Slauorum rebelles, animum & vires intendit, exacuate eum ad id Buthue filio
Godescalci. At illi vnanimiter refragari cœperunt, secuti Cruconem, filium
Grini, qui erat inimicitias exercens aduersus Christianum nomen & honorem
Principum. Et primum quidem Buthue prouincia pepulerunt, diripientes præ-
sidia, in quibus confugium habebat. Videns autem se principatu extorrem
confugit ad Ducem Magnum, qui tunc fortè Lunenburg degebat, & allocutus
est eum: Nouit excellentia tua virorum maximè, qualiter pater meus Godescal-
cus procurationem Slauicę prouincię ad honorem Dei, & progenitoris tui, fideliter
semper intorserit, nihil prætermittens eorum, quę ad cultum Dei & fidem prin-
cipum iure pertinuerint. Ego quoq; paternam æmulans modestiam, omni fide &
deuotione mandatis principum obsecundavi, infinitis me obijciens periculis, vt
mihi vel vacuum honoris nomen, vobis verò fructus permaneret. Qualis au-
tem merces & me & patrem meum exceperit, neminem latet, cum illum quidem
vita, me patria exemerint hostes nostri, hostes, inquã, non tantum nostri, sed etiam
tui. Si ergo honorẽ tuum & salutem tuorum curare volueris, viribus & armis vten-
dum est. Deniq; fortuna nostra in extremo sita est, & maturadum est, ne vltra pro-
gredientes inimici, etiam Nordalbingorum prouincia abutantur. His auditis Dux
respondit: Non possum hac vice ipse egredi, eo quod detinear magnis impedi-
tis, sed dabo tibi Bardos, Sturmarios, Holzatos, atque Thethmarchios, quorum
auxilio fretus, hostiũ imperus ad tempus excipere valeas. Ego quoq; si necesse fue-
rit, quanto cyus subsequar. Porro dies nuptiarũ ad presens Ducem verabat. Assum-
ptis ergo Buthue fortissimis Bardorũ transit Albiã, & præcucurrit in terrã Wagi-
rorũ. Nuncii quoq; ducis percurrentes omnẽ Nordalbingorũ prouinciã, vrgebant
populũ egredi ad ferendũ auxilium Buthue, qui expugnabatur ab hostibus. At ille
præierat cum sexcentis & eo amplius viris armatorum, veniensq; ad castrum Plane-
nense, vrbe, præter spem, apertam, & vacuam viris reperit. Quo cum intrasset,
mulier Teutonica, quæ inibi reperta fuit, locuta est ad eum: Accipe quod repererit
manus tua, & festina velociter egredi, quia per dolum actũ est, vt vrbs hæc aperta &
vacua custodib. dimitteretur. Audito enim introitu tuo, crastino cū maximo exer-
citu Slaui redibunt, & vrbe hanc obsidione cōcludent. Qui verba referentis diffi-
mulans per noctẽ in eodẽ castro remansit. Est aut vrbs hæc, vt hodie videri potest,
lacu profundissimo vndiq; inclusa, & cōmeantibus aditũ pons longissimus conti-
nuat. Crastina ergo lucescente, Slauorum infinita agmina, vrbe, vt vespere præ-
dictum fuerat, obsidione vallauerunt. Prouisum autem fuerat, ne nauicula aliqua
in omni insula inueniretur, per quam obsessus euadendi locus pateret. Buthue er-
go cum lociis obsidionem cum magna famis difficultate sustinuit. Audito au-
tem sinistro hoc nuncio, Holzatorum, Sturmariorum nec non Thethmarchiorum
fortissimi accelerauerunt, vt vrbe obsidione liberarent. Cũq; peruenissent ad
riuulum, qui dicitur Strale, quiq; † determinat Saxones à Slauis, præmiserunt vi-
rum gnarum Slauicę linguę, qui exploraret, quid Slaui agerent, aut qualiter expu-
gnationi

*Explorator
factus pro-
ditor.*

gnationi urbis instarent. Missus itaque vir ille à sociis, peruenit ad exercitum Sla-
uorum, qui cooperuerat faciem campi, præparans diuersas machinas expugna-
tioni opportunas. Quos etiam his verbis alloquitur: Quid facitis ò viri, oppugnan-
tes urbem & viros amicos Principum & Saxonum? Non utique conatus iste ce-
det vobis in prosperum. Mandat autem vobis Dux, cæterique Principum, ob-
fidione quanto cyus discedere. Quod si non feceritis, in breui sentietis ultionem.
Qui cum anxie inquirerent vbi nam esset Dux: respondit, eum in proximis adesse
cum armatorum infinita multitudine. Princeps ergo Slauorum Cruco, assum-
pto seorsim nuncio, percunctatus est ab eo certius rei veritatem. Ad quem ille:
10 quid, inquit, dabis mihi precii, si prodidero tibi ea quæ tu quæris, & fecero te com-
potem voluntatis tuæ, super vrbe hac, & his qui sunt in ea? At ille pactus est ei xx.
marcas. Statim vbi firmata sunt promissa, dixit traditor ille Cruconi, & sociis
eius: Dux iste, quem tu formidas, necdum transiit ripas Albix, detentus gra-
uibus impedimentis: Soli Sturmarii, Holzatii, & Thetmarchi, egressi sunt cum
breui numero *. Hos ergo facile vno verbo seducam, & faciam redire ad loca
sua. His dictis, transiit pontem & locutus est ad Buthue & ad socios eius: Con-
sule saluti tuæ & tuorum, qui tecum sunt, quia Saxones, in quibus tu habebas fi-
duciam, non venient hac vice succurrere tibi. Tunc ille consternatus animo, re-
spondit: Heu me miserum, quare deseror ab amicis? Siccine Saxones optimi,
20 supplicem sui & auxilii indigum in tribulatione deserent? Malè delusus sum, qui
Saxonibus bona semper fiducia innitens, nunc in extrema necessitate pessunda-
tus sum. Ad quem ille: Venit, inquit, dissensio in populum, & tumultuantes in-
ter se, reuersi sunt vnusquisque in domum suam. Alio ergo consilio tibi uten-
dum est. Confusisq; taliter rebus, nuncius ad suos reuersus est: Sciscitantibus
que Saxonum expeditis, quidnam causæ esset, respondit dicens: Veni ad ca-
strum, ad quod misistis me, & nullum, Dei gratia, ibi periculum est, nec vllus ob-
habentes turbulentix. Atque in hunc modum retardauit exercitum, ne obfes-
30 tim enim vbi obsessi traditoris dolo decepti, à spe euasionis deciderunt, cœperunt
perquirere ab hostibus, si quid pro vitæ remedio acceptare vellent. Quibus illi
responderunt: Nos aurum & argentum à vobis non recipimus, vitam tantum &
membrorum integritatem postulantibus præbebitis, si exeuntes ad nos, arma de-
deritis. Hoc audito, Buthue dixit ad socios: Durus nobis, ò viri, sermo propo-
get. Sed si proposita nobis conditione, inermes exierimus, nihilominus pericu-
lum subeundum erit. Fides enim Slauorum quàm sit mobilis, quàm incerta, sæ-
pius compertum habeo. Videtur ergo mihi omnium saluti cautius esse, dilatio-
ne adhuc, licet difficili, vitam redimere, & expectare si fortè Deus alicubi auxi-
40 liatores nobis admittat. Contra socii renisi sunt, dicentes: Conditionem qui-
dem, quæ nobis ab hostibus offertur, ambiguam, plenamque formidinis esse fa-
temur. Nec tamen ea abutendum est, eo quòd præsens periculum euitandi alia
via non sit. Quid enim dilatio iuuat, vbi nemo est, qui obsidionem soluat? Arro-
tiam finire, quàm diu torqueri.

Cruco.

*Auri sacra
fames quid
nò mortalia
cogit Pecto-
ra?*

* P. virosi.

*Buthues for-
tunæ suam
lametatur.*

*Dehortatur
ab periculo-
sa pacifica-
tione.*

Slauis infid.

CAPVT XXVI.

Videns igitur Buthue socios animis obfirmatos ad egrediendum, iussit sibi cul-
tiora exhiberi vestimèta, quibus indutus cum sociis egreditur. Transieruntq;
50 pontem, bini & bini, dantes arma, atque in hunc modum perducti sunt ad faciem
Cruconis. Vbi ergo omnes præsentati sunt, mulier quædam præpotens de castro
mandauit Cruconi, cæterisque Slauis, dicens: Perdite viros, qui se tradiderunt vo-
bis, & nolite seruare eos, quia intulerunt maximas violentias vxoribus vestris, quæ
derelictæ fuerant cum ipsis in vrbe, & auferte opprobrium *. His auditis, Cruco
& socii eius statim insilierunt in eos, omnemq; multitudinem hanc interfecerunt

*Buthues &
se ad dedi-
tionem com-
parat.*

* P. nostri.

*Ingulatur
cum Bardis
fociss.*

*Cruconis ty
ranni suc
cessus.
Nordalbin
gorū gentes.*

† D. pleno.
*Holstorum
in Hercynia
colonia.*

in ore gladii. Et interfectus est Buthue & omne robur Bardorū coram castro Plu-
ne, in die illa pariter. Inualuitque Cruco, & prosperatum est opus in manibus eius,
obtinuitque dominium in vniuersa terra Slavorum, & attritæ sunt vires Saxo-
num, & seruiuerunt Cruconi sub tributo, omnis terra videlicet Nordalbingorum,
quæ disterminatur in tres populos: Holzatos, Sturmarios, Thetmarchos. Omnes
hi durissimum seruitutis iugum portauerunt omni tempore Cruconis. Et repleta
est terra latrunculis, facientibus mortes & captiones in populo Dei, & deuorau-
erunt gentes Saxonum † toto ore. In diebus illis surrexerunt de populo Holzato-
rum, amplius quàm sexcentę familiæ, transmissõque amne abierunt via longissi-
ma, quærentes sibi sedes opportunas, vbi feruorem persecutionis declinarent.
Veneruntq; in montes Harticos, & manserunt ibi, ipsi, & filii & nepotes eorum, vs-
que in hodiernum diem.

CAPVT XXVII.

*Turbulentū
Hærici IIII.
imperium.
Odium in
Saxones.
Otto, Dux
Saxonia.
Welfo.
Hartesberg
aux diruta.
Conspiratio
Saxonum in
Casarem.*

† D. repri-
mendam.
*Rudolphus
Dux Suenia.*

Vnstroth fl.

*Explorato-
rum Casari-
anorum ho-
stilis perfu-
dia.*

*Clades Sa-
xonum.
Rudolfus
Suenus, pa-
cis seque-
ster.
Principes
Saxonum sub
fide se dede-
res in vincu-
la conici-
untur.*

Nill autem mirum, si in natione praua atque peruersa, in terra horroris & vastæ
solitudinis, sinistri casus emerferint. siquidem per omne regnum illis in dieb;
bellorum tempestates consurgebant. Regni enim gubernacula, quæ regis Henri-
ci puericia non modicè dissoluta fuerant, ipso adolente non minus inuenere peri-
culum. Statim enim vt factus est vir, & sublato pædagogico suimet compos effectus
est, omnem gentem Saxonum atrociter persequi cœpit. Deniq; Ottoni ducatum
Bauariæ, quia Saxo erat, abstulit, & Welponi dedit. Post hæc ad depressionem co-
tius Saxoniar, in Hartico cliuo castrum firmissimum, quod dicitur Harthesberg,
collocauit. Quamobrem irati Saxonum Principes, & in vnum cõglobati, castrum
quod ipsis propter iugum positum fuerat ad solum diruerunt. Et obfirmati sunt a-
nimi Saxonum aduersus Regem, fueruntq; eis Principes, Wizelo Magdeburgen-
sis, Bucco Haluerstadenfis Episcopus, Otto Dux, Magnus Dux, Vdo Marchio, & alii
multi nobiles. Ad quorū audaciam † obtundendam rex celeriter cum exercitu ve-
nit, adiuncto sibi Sueuorum duce Rudolpho, multisque regni Principibus. Sed &
Saxones nil morati, viriliter occurrerunt in prælium, conueneruntque exercitus
iuxta flumen Vnstroth. Cùmque non longè abesset pugna, factum est ex consilio
vtriusque partis, vt laudaretur pax vsque post biduum, sperantes bellum pace so-
piri. Saxones ergo pace delectati, statim exuerunt se armis, & diffusi sunt per lati-
tudinem campi, ligentes castra, & curam corporis exequentes. Circa horam diei
nonam videntes speculatores regis, Saxones remissos, & dispersos super faciem
campi, nihilque suspicantes mali, festinantes renunciauerunt regi, quia Saxones se
præpararent ad prælium. Itaque concitatus exercitus regis, transmissio vado, irruer-
unt super quietos & inermes, prostraueruntque multa millia Saxonum in die il-
la. Cùm igitur Saxones pro tuenda libertate bellum adhuc intentarent, dux Sue-
uorum vir bonus, & amator pacis, primum regio honori, deinde Saxonum salua-
consulens, apud Saxones obtinuit, vt se in potestatem regis contraderent Princi-
pes eorum, Wizelo Magdeburgensis, Bucco Haluerstadenfis, Otto Dux, Magnus
Dux, Vdo Marchio, interpositis scilicet conditionibus, ne aut captiuitate grau-
rentur, aut vllam sustineret læsionis molestiam. Statim ergo vbi Saxones consiliis
illecti, potestati regiæ se tradiderunt, ille iussit eos arctiori custodiæ mancipari, nõ
reueritus promissionum fidem. Et contristatus est Rudolphus Dux, eo quod pro-
missa implere non potuisset.

CAPVT XXVIII.

*Custodia e-
lapsi Casarē
Papa accu-
sant.
Gregorius
VII.*

Post paucos autem dies, Principes Saxonum præter voluntatem Regis, captiui-
tate absoluti, in propria reuersi sunt, nec vnquam de cetero promissionibus re-
gis fidem præbuerunt. Missa ergo relatione Saxonum principes ad Apostolicam
sedem conquesti sunt reuerendissimo Papæ Gregorio septimo, qualiter rex di-
uinæ legis contemptor, Ecclesiis Dei, in statuendis Episcopis, omnem Canonice
electionis libertatem adimeret, ponens per violentiam Episcopos quos voluisset.
Insuper quod more Nicolaitarum de vxore sua publicum fecisset prostitutum,
subiciens

subiiciens eam per vim aliorum libidini, aliâque per plurima, quæ inconuenientia visa sunt, & auditu difficilia. Quamobrem Dominus Apostolicus, zelo iustitiæ per-motus, missis legatis, vocauit regem ad Apostolicæ sedis audientiam. Qui secun-dam & tertiam vocationem dissimulans, ad vltimum familiarium consiliis astri-ctus, timentium ne regno iustè deponeretur, iuit Romam, vbi super his, vnde iustè pulsabatur, sese pastoris permisit arbitrio. Accepit ergo in mandatis, vt anno inte-gro Roma non discederet, equum non ascenderet, sed in veste humili circumi-teret limina Ecclesiarum, orationibus & ieiuniis reddens dignum pœnitentiæ fru-ctum. Quod rex humiliter adimplere fategit. Videntes ergo Cardinales, & ij qui de curia sunt, quia præ timore sedis Apostolicæ contremiscunt potestates, & curuantur ij, qui portant orbem, suggerunt Apostolico, vt transferat regnum ad alium virum, dicentes, indignum esse, vt talis regnet, qui de publicis conuictus est facinoribus. Percunctanti ergo Apostolico, quisnam in Alemania dignus es-set tanto culmine, designatus est Dux Sueuorum Rudolphus, quod scilicet fuerit vir bonus, amator pacis, & circa cultum sacerdotii & ecclesiarum optimè affectus. Cui Dominus Papa auream transmisit coronam * hoc versu intitulatam: Petra dedit Romam Petro, tibi Papa coronam. Præcepitque Moguntino & † Colo-niensi cæterisque Episcopis & Principibus, vt adiuuarent partes Rudolphi, & sta-tuerent eum in regem. Quotquot ergo receperunt verbum Domini Papæ, ele-gerunt Rudolphum in regem, additque sunt parti eius Saxones & Sueui. Cæ-teri Principum, ciuitatésque quæ sunt circa Rhenum, non receperunt eum, o-mnèsque Francorum populi, eo quod iurassent Henrico, & iuramenta temerare noluisent. Porro Henricus consistebat apud Romam mandatis obsecundans, ignarusque malorum quæ aduersus ipsum agebantur.

*Cæsar præ-
ter obsecrã
crimina Ro-
mam euoca-
tus.*

*Eisdẽ expia-
tio indicã.*

Cardinales.

*Cæsar dum
satis facere
pontifici
studet ab eo-
dem exau-
toratur.*

*Rudolphus
Cæsar desig-
natus.*

**Hunc ver-
sum P.C. nõ
habet. Re-
peritur tamẽ
in D.
† D. Treuir-
rensi.*

*Factiones in
Imperio.*

CAPVT XXIX.

30 **S**urrexit ergo quidam Strateburgensis Episcopus, amicissimus Regi Henrico, & velociter vadens Romam, diu quæsitum regem inuenit inter memorias mar-tyrum diuersantem. De cuius aduentu rex lætior effectus, cœpit percunctari de statu regni, aut si omnia in pace consisterent: cui ille intimauit, nouum prin-cipem electum, factûque opus esse, vt quantocyus Teutonicam terram reuise-ret, ad confortandos amicorum animos, & conatus hostium † comprimendos. Cumque rex prætenderet, nequaquam sibi sine licentia sedis Apostolicæ abeun-dum: ille respondit, Noueris certè, omne hoc conspirationis malum, de fon-ticulo Romanæ perfidiæ manasse. Imò si captionem euadere voles, de vrbe tibi clan-dulose exeundum est. Egressus ergo noctu rex exiit Italiam, firmatisque pro tem-pore rebus in Longobardia, venit in Teutonicam terram. Lætatisque sunt de 40 insperato aduentu Principis omnes ciuitates Rheni, & vniuersi qui fauebant parti eius. Congregauitque exercitum grandem, vt expugnaret Rudolphum, fuitque cum eo famosissimus ille Dux Godefridus, qui postea liberauit Hieru-salem, multique potentum. Saxonum verò atque Sueuorum exercitus erant cum Rudolpho. Pugnaverunt ergo reges mutuo, & victa est pars Rudolphi, cecideruntque Saxones & Sueui. Porro Rudolphus vulneratus in manu dex-tra, fugit Marcipolim, mortique iam proximus, dixit ad familiares suos. Vide-tis manum dexteram meam de vulnere sauciam. Hac ego iuravi Domino Henrico, vt non nocerem ei, nec insidiarer gloriæ eius. Sed iussio Apostolica, Pontificumque petitio, me ad id deduxit, vt iuramenti transgressor, honorem 70 mihi indebitum vsurparem. Quis igitur finis nos exceperit, videtis, quia in manu vnde iuramenta violauit, mortale hoc vulnus accepi. Viderint ergo ij, qui nos ad hoc instigauerunt, qualiter nos duxerint, ne fortè deducti simus in præcipitium æternæ damnationis. Et hoc dicens cum graui molestia diem clausit extre-mum.

*Episcopi Ar-
gentinensis
erga Cæsarem
fides.*

*† D. reprim-
mentos.*

*Cæsar in
Germaniã
reuersus se-
se armat.*

*Godefridus
Bilionens.*

*Constitus
ad Elisbrã.
Rudolphi
clades.
Pathetica
& lamenta-
bilis oratio.*

*Tragicus &
ta finis.*

*Gregorius
VII concilii
sententia dā-
natus Ponti-
ficatu de-
urbatus.
Wibertus seu
Clemēs An-
tipapa.
Cæsaris in-
auguratio.*

*Schisma 25.
annorum.*

*Hermannus
contra Hen-
ricum Cæsarem
designatus.
† P. Duf-
loch.
Eiusdem mi-
serabilis in-
sertus.*

TVnc rex Henricus prosperis elatus successibus, grande Episcoporum collegit concilium, ibique Gregorium Papam, velut regni traditorem, & Ecclesiasticæ pacis perturbatorem, damnari fecit. Inde grandi collecta expeditione transiit in Italiam, occupansque matrem imperij Romam, multisque civium ibidem interfectis, fugavit inde Gregorium, potitusque ad vrbem & senatum, Wibertum, Rauennæ sedis Episcopum, ordinari fecit in Papam, à quo etiam benedictione percepta à populo Romano salutaris est Imperator & Augustus. Factumque est verbum hoc in laqueum magnum in Israel, siquidem ex illa die orta schismata in Ecclesia Dei, qualia non fuerunt à diebus antiquis. Et ij quidem qui videbantur perfectiores & columnæ in domo Dei, adheerunt Gregorio, ceteri, quos aut timor aut fauor Cæsareus agebat, secuti sunt Wibertum qui & Clemens. Duravitque schisma hoc xxv. annis. Defuncto enim Gregorio successit Desiderius, post quem Urbanus, deinde Paschalis, qui omnes Imperatorem cum Papa suo, excommunicationis sententia damnauerunt, continentes se apud reges Franciæ, Siciliæ, & Hispaniæ, qui catholicam partem tueri videbantur. Saxones quoque postquam de cæde vires recuperauerunt, statuerunt sibi regem Hermannum quendam, cognomento † Clusloch, & instaurauerunt prælium aduersus Henricum Cæsarem: cumque Saxonum nouus Princeps, secundo potitus victoria, castrum quoddam victor ingrederetur, contigit miro Dei iudicio, vt porta cardinalibus auulsa regem cum aliis quam plurimis attriuerit, conatusque Saxonum etiam tunc frustratus concidit, nec adiecerunt ultra nouum creare regem, nec arma ferre aduersus Henricum Cæsarem, videntes ei regnum conseruari diuina voluntate approbante, siue permittente.

CAPVT XXXI.

*Petrus, Mo-
nachus Hi-
spanus.
† P. mundo.
Cælestis e-
iusdem epi-
stola de reu-
peranda ter-
ra sancta.*

*Expeditio
Hierosoly-
mitana du-
ctore Gode-
frido Bilo-
aco.*

Res digna relatu posteritatisque memoria contigit in diebus Henrici senioris nouissimis. Nam Petrus quidam genere Hispanus, professione Monachus, ingressus fines Romani Imperij, vocem prædicationis emisit in vniuerso † regno, adhortans populos ire Hierosolymam, pro liberatione ciuitatis sanctæ, quæ tenebatur à barbaris. Protulit autem epistolam, quam de cælo affirmavit allatam, in qua continebatur scriptum: Quia impleta sunt tempora nationum, & liberanda esset ciuitas quæ calcabatur à gentibus. Tunc ergo vniuersarum regionum Potestates, Episcopi, Duces, præfecti, militares viri, nec non plebei, abbates, Monachi, egressi sunt ad iter illud Hierosolymitanum sub duce fortissimo Godefrido, fretique virtutis diuinæ auxilio, Niceam, Antiochiam, multasque ciuitates à Barbaris possessas, receperunt. Inde progressi, ciuitatem sanctam de manu barbarorum liberauerunt. Et cœpit deinceps pullulare in eodem loco incrementum diuinæ laudationis, & adoratur Dominus à populis terrarum, in loco vbi steterunt pedes eius.

CAPVT XXXII.

*Mors Wi-
berti.
Paschalis
Papa renou-
at anathe-
mata in Cæ-
sarem.
† P. custodib.
Cæsar exau-
ditatus.*

*† P. Hingel-
shheim.
Postulatur
insignia im-
perij.
† P. mo.*

Post dierum tempora illorum mortuus est Wibertus, qui & Clemens, & sopita sunt schismata, & rediit vniuersa Ecclesia ad Paschalem, & factum est vnum ouile & vnus pastor. Igitur vbi firmatus est Paschalis in sede, præcepit excommunicari Imperatorem ab vniuersis Episcopis, & Catholicæ Ecclesiæ † cultoribus, & eorumque sententia hæc inualuit, vt collecta generali curia, principes, Henrico diadema tollendum, & ad filium eius æquiuocum transferendum decernerent. Erat autem idem iam dudum ex petitione patris designatus in Principem. Missi ergo à principibus venerunt ad regem, qui tunc fortè consistebat in corte regia † Hilgellesheim, Moguntinus, Colonienis, Wormatiensis, & pertulerunt ad eum mandatum ex ore Principum, dicentes: Fac nobis reddi coronam, annulum & purpuram, cæteraque ad inuestituram Imperialem pertinentia, filio † eius deferenda.

renda. Illo percunctante deiectionis suæ culpam, responderunt, dicentes, Quid quæris ea, quæ optimè nosti? Meministi qualiter vniuersa Ecclesia tui causa maximo schismatis errore multis iam annis laborauerit, qualiter Episcopatus, Abbatias, præterea omnia Ecclesiæ regimina fecisti venalia, nec fuit in constituendis Episcopis vlla legitimæ electionis facultas, sed sola pecuniæ ratio. Pro his & aliis causis sanxit autoritas Apostolica, fauítque principum vnanimitas, te non solum regno, verum etiam ecclesiastica communione priuandum. Quo contra rex ait: Dicitis quia spirituales dignitates precio vendiderimus, vestra quidem potestas est, tale nobis crimen impingere. Dic ergo ô Moguntine, dic adiuratus per nomen æterni Dei, quid exegimus, aut recepimus, quando te Moguntiam præfecimus? Tu quoque Coloniensis per fidem te contestamur, quid nobis dedisti pro sede, cui nostra munificentia præsidet? Illis fatentibus, nihil pecuniæ huius rei gratia aut oblatum aut acceptum, Rex ait, Gloria Deo, quia vel in hac parte fideles inuenti sumus. Certè dignitates ex duæ præstantissimæ sunt, & magnum quæstum Cameræ nostræ referre poterant. Porro Dominus Wormatiensis, qualis à nobis susceptus, ad quid promotus †, scilicet pietate, vel quæstu erga ipsum vsi fuerimus, nec vos nec ipsum latet. Condignam ergo beneficiis nostris rependitis gratiam? Nolite, quæso, effici participes eorum, qui leuauerunt manus aduersus Dominum & regem suum, & temerauerunt fidem & iuramentorum sacramenta. Ecce iam defecimus, parumque nobis viæ restat, senio & labore confectis: sustinere modicum, & nolite gloriam nostram confusione terminare. Si autem nobis cedendum omnino esse dicitis, & manet fixa sententia, præfigantur induciæ, statuatur dies placiti, si Curia adiudicauerit, filio nostro coronam manibus propriis resignabimus. Generalem itaque curiæ audientiam exoptimus. Illis è contrario nitentibus*, se negocium pro quo missi fuerant, fortiter expleturos, rex parumper auulsus ab eis, fidelium suorum participauit consilio. Vidensque quia legati venissent stipati militia, & non esset locus resistendi, fecit sibi regiam exhiberi præparaturam, qua indutus, & in sedem receptus, legatos alloquitur dicens: Hæc quidem Imperialis honoris insignia mihi præstitit æterni regis pietas, & principum regni electio concors. Potens autem est Deus, qui me ad hoc culmen sua dignatione prouexit, mihi conseruare quod concesserit, manusque vestras à cœpto opere cohibere. Diuino enim præsidio nos enixius inniti oportet, omni scilicet militia & armis destitutos. Hactenus quidem externis bellis impliciti, semper in custodiæ nostræ diligentia constitimus, omnes impugnationum iacturas, propitia diuinitate, partim consilio, partim virtute prælii euincentes. Hoc autem intestinum malum sicut nec suspectum habuimus, ita nec præcauimus. Quis enim in orbe Christiano tantum nefas confurgere crederet, vt iurata principi Sacramenta fidei atis irritentur, suscitetur filius aduersus patrem, postremo nulla beneficiis gratia, honestati reuerentia exhibeatur? Certè maiestas Imperatoria eam etiam erga hostes honestatis disciplinam seruare consuevit, vt proscribendis siue damnandis, vocationum siue induciarum remedia non negauerit, antè præmuniens quàm feriens, prius inuitans † per gratiam, quàm damnans per sententiam. At nobis contra fas, vocationes & audientia negantur. Ideoque præfocamur, ne audiamur. Quis tantam mentis alienationem à fidissimis amicis, maximè verò à Pontificibus crederet? Dominum ergo factorem Orbis vobis proponimus, vt ipsius terror vos coherceat, quos pietas non reuocat. Quòd si nec Deum nec honestatem vestram reuereremini, ecce præsentés sumus, violentiam explodere non possumus, necessarium est vim sustinere, cui refragari locus non est. Cœperunt ergo Pontifices hæsitare quid agerent: Magnarum enim rerum ingressus semper sunt difficiles. Tandem Moguntinus allocutus est socios, dicens: Quousque trepidamus, ô socii? Nonne officii nostri est Regem consecrare, consecratum inuestire? Quod ergo Principum decreto impendere licet, eorundè autoritate tollere non licet? Quem meritum inuestiuimus, immeritum quare non diuestiamus? Statimq; accepto conamine, regem aggressi sunt, eique coronam de capite abruperunt. Deinde sub-

Crimina obiecta.

Purgatio, cum iussis, petitione.

† P. si.

Indigna Episcopis pernicacia.

* P. & dicentibus.

Pathetica Casoratio.

† P. ad.

Tragicus conatus.

*Cæsaris ex-
auctoritate in
aduersarios
dura.*

latum de sede, purpura, cæterisque quæ ad sacram inuestituram pertinent, funditus exuerunt. Tunc Rex confusione circumdatus, ait ad eos: Videat Dominus & iudicet, quia iniquè agitis contra me. Ego quidem luo peccata adolescentiæ meæ, recipiens à Domino stateram æqui ponderis, ignominiam & confusionem, quantam nemo regum, qui ante me fuerunt, sustinuisse dinoscitur. Non vos tamen ideo immunes à peccatis, qui leuastis manus aduersus Dominum vestrum, & præuicari estis iusiurandum quod iurastis: Videat Dominus & ulciscatur in vos, Deus, inquam, ultionum Dominus. Non confurgatis neque crescatis, neque prosperetur honor vester, sitque portio vestra cum eo, qui tradidit Christum Dominum. At illi obturantes aures suas, perrexerunt ad filium, deferentes ei Imperialia, firmantésque eum in regnum.

CAPVT XXXIII.

*Fuga metri
filii.*

Comitatus.

*Beneuolen-
tia in hoste.*

**D. regem
agnoscens.*

*† D. ex cor-
de cõpator.*

**D. auxilia-
tor.*

Colonia.

Leodium.

*Cæsar in ar-
mis.*

*Pietas in-
finitum.*

*Prælium se-
cundum.*

*Cæsar irera-
to prælio vi-
ctus, captus,
et indignis-
simè habitus.*

SVrexit ergo filius aduersus patrem, & expulit eum à regno: ille fugiens à facie filii sui, peruenit ad Ducatum, qui dicitur Linthburg, pergens & accelerans, vt euaderet manus quarentium animam ipsius. Erat autem in regione illa Princeps nobilis, quem Cæsar, adhuc sui compos, ducatu de Linthburg deditituerat, & alii dederat. Accidit ergo, vt idem princeps fortè venationi dedititque, quia fugeret a facie filii sui. Iam enim aliquid auditum fuerat. Sedensque in equo, assumptis militibus insecutus est regem velocius. Quem videns Cæsar, & reputans hostem, cœpit meruere de vita, & exclamans voce magna cœpit postulare veniam. At ille: Malè, inquit, Domine erga me meruistis, qui supplicanti quondam omnem negastis gratiam, & abstulistis mihi ducatum meum. Hoc est, ait Cæsar, quod nunc luo, quia filius meus surrexit contra me, & depulsus sum ab omni honore meo. Videns ergo Princeps ille regem desolatam, in seratione commotus, ait ad eum: Licet quidem potestate vestra in me abusus fueritis, Deus tamen nouit, quia † magna super vos pœnitentia mouear. Im-pietas enim maxima aduersum vos commissa est, ab eis maximè, apud quos pius & beneficus semper extitistis. Quid ergo vobis videtur, estne vobis inter Principes aliquis * relictus?

Cùmque Cæsar diceret se ignorare, eo quòd necdum esset tentatum, ille ait: Potens est Deus adhuc resarcire honorem vestrum, eo quòd iniquè actum sit aduersus vos. Facite ergo, quod suadeo, ascendite urbem hanc, & habete corporis fessi curam, mittamúsque ad regiones & ciuitates, tentare, si possimus alicubi inuenire auxilium. Forsitan enim non ex toto defecit iustitia à filiis hominum. Nec mora, misit circumquaque pro militibus, collegitque quasi octingentos loricatedos, assumptumque Cæsarem perduxit in ciuitatem magnam, Coloniam. Colonienses verò receperunt eum. Quod cùm audisset filius, venit cùm exercitu grandi, & obsedit Coloniam. Cùmque obsidio vehementer increpesceret, Cæsar timens ciuitati, noctu elapsus fugit Leodium. Et conuenerunt illic ad eum omnes viri constantes, & quorum corda miseratio tetigerat. Perspectoque auxiliatorum numero, dimicare statuit. Quem cùm filius persequeretur in manu graui, ille egressus est in occursum eius ad aquas Mosanas. Rogauitque Principes & omne robur exercitus sui, dicens, Si fortissimus Deus nos hodie adiuuerit in prælio, factique fuerimus in conflictu superiores, seruate mihi filium meum, & nolite interficere eum. Commissum est ergo prælium, & præualens pater fugauit filium trans pontem, multique illic occisi gladio, plures aquis præfocati sunt. Rursus instauratum est prælium, & Cæsar senior victus, conclusus, comprehensus est. Quantas autem contumelias, quanta opprobria vir iste magnificus in illis diebus pertulerit, sicut relatu difficile, ita auditu lamentabile est. Insultabant ei amici, illudebant illi nihilominus inimici. Denique, vt aiunt, paupercululus quidam, sed literatus, coram omnibus adorsus est eum dicens: Inueterate dierum malorum, nunc venerunt peccata tua, quæ prius operabaris, iudicans

dicans iudicia iniusta, opprimens iustum & dimittens noxium. Cui cum astantes irascerentur, viri scilicet sensati, Cæsar compescuit eos dicens, Nolite, quæsto, irasci in eum. Ecce filius meus, qui egressus est de utero meo, quærit animam meam, quanto magis alienus? Sinite eum ut maledicat, quia voluntas Dei est. Erat autem illic Episcopus Spirensis, Cæsari quondam dilectissimus: nam & templum ingens Dei genitrici apud Spiram construxerat. Præterea ciuitatem & Episcopum decenter promouerat. Dixit ergo Cæsar ad amicam suam Episcopum de Spira: Ecce destitutus regno, decidi à spe, nihilque mihi vtilius est, quam renunciare militiæ. Da ergo mihi præbendam apud Spiram, ut sim famulus Domini meæ Dei genitricis, cui deus otus semper extiti. Noui enim literas, & possum adhuc subseruire choro. Ad quem ille: per matrem, inquit, Domini, non faciam tibi quod petis. Tunc Cæsar suspirans & illacrymans ad circumstantes ait, Miseremini mei, miseremini mei vos saltem amici mei, quia manus Domini tetigit me. Mortuus est autem eo tempore Leodii, stetitque corpus eius inhumatum in capella quadam deserta quinque annis. Tanta enim seueritate Dominus Papa & cæteri aduersarii eius in ipsum vlti sunt, ut mortuum vel humari non sinerent. O magna Dei iudicia, quæ completa sunt in tam præpotenti viro. Sperandum autem quòd caminus ille tribulationis decoxerit in eo scoriam, tulerit rubiginem: quoties enim in præsentem iudicamur, à Domino corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur. Fuit autem Ecclesiis admodum bonus, his videlicet quas sibi fideles persensit. Porrò Romanum antistitem Gregorium & cæteros insidiatores honoris sui, sicut infestos habuit, ita etiam infestare studuit. Impulit eum ad hoc, ut multi dicunt, grauis necessitas. Quis enim vel minimam honoris sui iacturam æquanimiter ferat? Legimus autem, quia multi peccauerunt, quibus tamen subuentum est pœnitentiæ remedio. Certè David peccans & pœnitens, Rex & Propheta permansit. Rex autem Henricus ad vestigia Apostolorum iacens, orans, ac pœnitens, gratis peflundatus est, nec inuenit tempore gratiæ, quod ille obtinuit duro legis tempore. Sed disputauerint de his qui scierint, vel ausi fuerint. Vnum hoc scire licet, quia Romana sedes adhuc hodie luit factum illud. A tempore enim illo, quotquot regnant de stirpe illa, omnibus modis nituntur humiliare Ecclesias, ne resumant vires consurgendi aduersus Reges, nec inferre quæ intulerunt patribus eorum. Regnauit autem Henricus iunior pro patre suo, sicut concordia inter regnum & sacerdotium, sed non multo tempore. Nam nec ipse prosperatus est in omni vita sua, irretitus similiter ut pater eius à sede Apostolica. De quibus suo loco dicendum est. His ergo de perturbationibus Imperii, & variis Saxonum bellis necessariò prælibatis, eo quòd Slauis causam defensionis vel maximam præbuerint, iam nunc redeundum est ad historiam Slavorum, vnde longius digressus sum.

Æquanimis.

† P. Episcopium.

Spirensis asopyia.

Iob. 19. Cæsaris mors, & de negata inhumatio. Exclamatio.

Cæsaris in Ecclesias beneficentia. Excusatio auctoris.

Talio.

Henricus v. Cæsar.

CAPVT XXXIIII.

Factum est autem, postquam Cruco Slavorum princeps, & Christiani nominis persecutor, confectus est senio, Henricus filius Godescalci egressus est Dacia, & reuersus est in terram patrum suorum. Cui cum Cruco introitum præcluderet omnem, ille collecto de Danis simul atque Slauis nauium numero, percussit Aldenburg, & omnem maritimam Slavorum prouinciam, duxitque de eis infinitam prædam. Et cum hoc secundò & tertio fecisset, factus est timor magnus omnibus Slavorum populis, insulas & littus maris habitantibus, adeo ut ipse Cruco præter spem Henricum ad pacis conditionem admitteret, & concessio introitu, villas ei opportunas ad habitandum concederet. Nec tamen hoc egit sincera intentione: virum enim iuuenem, fortem, & bellicosum, quem vinequibat, fraude opprimere gestiebat. Vnde etiam per interstitia temporum accuratis conuiuuiis animum eius explorabat, pertentans opportunum in-

Cruco ab Henrico, Godescalci F. incursionis vexatus. *D. magno.

Insidioso cum hoste paciscatur.

Slauina & vxor studes hostis.

† D. præmunuit.

Cruconis caedes.

Henricus & vxore & finib. Cruconis potius.

† P. in terra.

Inuit in Serba Magni Ducis Saxo.

Affociat sibi Nordalbingos.

Populare in Henricum bellum.

Magnus D. S. & Nordalbingi Henrici auxilarii.

† p. Suuillove.

Zenilowe.

Magnus D. prouidit cum clatio.

Victoria.

Celeste auxilium.

Henrici apud populares gloria.

Laudabilis resp. administratio.

Vetus Lubeka.

fidiis locum. At illi ad cauendum nec consilium nec doli deerant. Nam Do-
 mina Slauina, vxor Cruconis, sæpius illum † præmunuit, denunciãns infidias.
 Denique marito iam vetulo infensa, Henrico, si possibile foret, nubere affecta-
 bat. Vnde etiam instinctu eiusdem foeminae, Henricus inuitauit Cruconem ad
 conuiuium, quem multa potione temulentum, cum æstuarium, in quo bibe-
 bant, incuruus exiret, Danus quidam de seruis securi percussit, & vno ictu ca-
 put amputauit. Et accepit Henricus Slauinam in vxorem, & obtinuit princi-
 patum † & terram. Occupauitque munitiones, quas antè habuit Cruco, & red-
 didit hostibus suis vltionem. Accessit etiam ad Ducem Magnum, eo quòd co-
 gnatus eius esset, & magnificatus est apud eum, fecitque ei iuramentum fide-
 litatis ac subiectionis. Sed & Nordalbingorum populos, quos Cruco vehe-
 menter attriuerat, iste conuocauit in vnum, & iniit cum eis pactum firmissi-
 mum, nulla bellorum tempestate conuellendum. Et lætati sunt Holzatenses,
 necnon Sturmarii, cæterique Saxones, Slauis contigui, eo quòd corruisset ho-
 stis eorum maximus, qui tradidisset eos in mortem & in captionem, & in ex-
 terminium, & surrexisset pro eo princeps nouus, qui diligeret salutem Israel.
 Seruieruntque ei ex animo properantes cum eo ad varia bellorum pericula,
 parati cum eo aut viuere aut mori fortiter. Audientes ergo vniuersi Slauorum
 populi, ij videlicet, qui habitabant ad orientem & Austrum, quòd surrexisset
 inter eos Princeps qui dicat subiacendum Christianis legibus, & tributa Prin-
 cipibus soluenda, vehementer indignati sunt, conueneruntque omnes vna vo-
 luntate & eadem sententia, vt pugnarent aduersus Henricum, & statuerunt in
 locum eius, qui erat Christicolis oppositus omni tempore. Nunciatumque est
 Henrico, quia egressus est Slauorum exercitus ad destruendum eum, & statim
 direxit nuncios ad accersendum Ducem Magnum, & fortissimos Bardorum,
 Holzatorum, Sturmariorum atque Thetmarchorum, qui omnes occurrerunt
 prompto animo & voluntario corde. Et progressi sunt in terram Polaborum in
 campum, qui dicitur † Zenilowe, vbi exercitus hostilis erat diffusus super la-
 titudinem terræ. Videns ergo Magnus, quia exercitus Slauorum grandis est
 set, & armis instructus, timuit congregi. Protractumque est bellum à mane vs-
 que ad vesperam, eo quòd internuncii tentarent pugnam conditionibus diri-
 mere, Dux quoque expectaret auxilium militum, quos superuenturos sperat-
 bat. Factum est autem circa occasum solis, & ecce speculator ducis nunciat
 militiam armis instructam eminus accedentem, quibus visis Dux lætatus est.
 Saxonibus augefcunt animi, sublatòque clamore aggressi sunt prælium. Et per-
 rupta est acies Slauorum, disiectique per fugas, occisi sunt in ore gladii. Et fa-
 ctæ est victoria illa Saxonum celebris, & recordatione digna, eo quòd adfuit
 dominus credentibus in se, & concluderit multitudinem in manu paucorum.
 Referunt ij, quorum patres interfuerunt, quia solis splendor iam occumben-
 tis, obiectos Slauorum oculos in congressu adeò obtuderit, vt præ lumine nihil
 videre potuissent, fortissimo Deo hostibus suis, in minimo, maximum præben-
 te offendiculum. Seruieruntque à die illa omnes illæ orientalium Slauorum
 nationes Henrico sub tributo, factusque est apud Slauorum gentes notissimus,
 in his quæ ad honestatem & pacis bonum pertinent nobiliter clarens. Præce-
 pitque Slauorum populò, vt coleret vit agrum suum, & exerceret laborem v-
 tilem & commodum, extirpauitque latrunculos & viros desertores de terra. Et
 exierunt Nordalbingorum populi de munitionibus, in quibus inclusi teneban-
 tur, propter timores bellorum, & reuerfi sunt vnusquisque in villam & posses-
 sionem suam, & rexdificatæ domus & Ecclesiæ, bellorum tempestatibus du-
 dum dirutæ. Porro in vniuersa Slauia necdum erat Ecclesia vel sacerdos, nisi in
 vrbe tantum, quæ nunc vetus Lubika dicitur, eo quòd Henricus cum familia sua
 sæpius illic moraretur.

CAPVT XXXVI.

Mortuus est post hæc Dux Saxonie Magnus, & dedit Cæsar Ducatum Luderico Comiti, eo quòd Magnus non haberet † filium sed filias. Quarum vna Eilike nomine nupsit Ottoni Comiti *, genuitque ei Adalbertum Marchionem, cognomento Vrsum. Altera verò filiarum Wulffildis nomine, data est Duci Bauaricæ Catulo, quæ peperit ei Henricum Leonem. Luder autem obtinuit ducatum Saxonie, & gubernauit cum modestia tam Slauos quàm Saxones. Accidit autem in diebus illis, vt latrunculi Slaui venirent in Sturmariam, & tollerent prædam de iumentis, & captiones hominum prope ciuitatem Hammenburg. Ad vocem autem clamoris surrexit comes prouincie illius, Godefridus, cum aliquantibus ciuium de Hammenburg, & persecutus est latrones. Sentiens autem quia multi essent, substitit aliquantisper, donec veniret ei maius auxilium. Præteriens ergo rusticus quidam, cuius vxor & filii captiui ducebantur, increpauit Comitem dicens, Quid trepidas ô virorum vilissime? habes cor muliebre, non virile. Certè si videres vxorem tuam & filios abduci sicut meos, non subsisteres. Propera, festina, libera captiuitatem, si de cætero in terra honorari volueris. His verbis irritatus Comes, abiit velociter sequens hostes. At illi posuerant post se insidias, & cum præteriret Comes cum paucis, surrexerunt insidie de locis suis, percusseruntque Comitem, & cum eo viros quasi viginti, & abierunt via sua, cum præda quam rapuerant. Prouinciales pariter insequentes, inuenerunt Comitem interceptum, caput verò eius non reppererunt, eo quòd defectum Slaui illud secum duxissent. Quod postmodum multo precio redemptum, in patriis reconditum est sepulchris.

Mors M. Ducis Saxonie. Luderus, beneficio Cæsaris, eiusdem successor. † P. filios. Elice. * P. de Balenstede. Wulffildis. Slaui in Sturmariam incursions. Godefridus Comes.

Agricola in portuna confidentia.

Godefridi cades.

CAPVT XXXVII.

Comitiam vacantem dedit Luderus Dux nobili viro Adolfo de Scowenburg. Fuitque pax inter Adolphum Comitem, & principem Slauium Henricum. Quodam ergo tempore cum Henricus resideret in vrbe Lubeke, ecce improuisus superuenit exercitus Rugianorum siue Ranorum, subuectique per alueum Trabene, vrbe nauibus circumdederunt. Sunt autem Rani, qui ab aliis † Rimi appellantur, populi crudeles, habitantes in corde maris, idololatriæ supra modum dediti, primatum præferentes in omni Slauium natione, habentes regem, & fanum celeberrimum. Vnde etiam propter specialem fani illius cultum, primum venerationis locum obtinent, & cum multis iugum imponant, ipsi nullius iugum patiuntur, eo quòd inaccessiblees sint propter difficultatem locorum. Gentes quas armis subegerint, fanos suos censuales faciunt. Maior flaminis quàm regis veneratio apud ipsos est: quorsus ostendit, exercitum dirigunt. Victores aurum & argentum in ærarium Dei sui conferunt, cætera inter se partiuntur. Hi ergo dominationis libidine prouocati, venerunt Lubeke, veluti possessuri omnem Wagirensium & Nordalbingorum prouinciam. Videns autem Henricus improuisum obsidionis malum, dixit ad principem militie sue: Consulendum est saluti nostræ, & virorum qui nobiscum sunt, & necessarium mihi videtur vt exeam ad contrahenda auxilia, si fortè possim vrbe obsidione liberare. Esto ergo vir fortis, & conforta bellatores qui in hac vrbe sunt, & seruate mihi vrbe vsq; in diem quartum. Tunc enim vita comite, apparebo super montem illum. Et elapsus noctu cum duobus viris, venit in terram Holfatorum, nunciens eis imminens periculum. At illi in vnum conglobati, occurrerunt cum eo ad prælium, veneruntque prope munitionem, quæ expugnabatur ab hostibus. Et collocauit Henricus socios in latibulis, præcepitque eis in silentio esse, ne fortè hostes audirent vocem multitudinis, aut hinnitum equi. Auulsusque à sociis, vno tantum contentus

Adulfus Schaumburgus Godefridi successor. Henricus Obortus. Lubeke. Rugiani iidem qui Rani & Rimi. Eorundem sedes. † P. Rani. Religio idololatriæ. Dignitas inter populares. Veneratio erga sacrosanctos. Cupiditas dominandi. Henrici Obortus magna nimistat.

Fuga nocturna.

Auxilia.

Fides ergo suos.

*Stratagemma.**Victoria.**Raniberg.**Cal. Augusti consecrata.**Henrici Obotriti potentia & regia dignitas.*

feruo, venit ad locum, quem præfixerat, vnde videri posset ab vrbe. Cuius faciem præfectus vrbs callidè obseruans, ostendit eum amicis, quorum animi consternati erant. Nam fama pertulerat ad eos, quòd Henricus nocte qua egressus est, captus esset ab hostibus. Contemplatus ergo Henricus suorum periculum, & obsidionis feruorem, reuersus est ad socios, dissimulatòque itinere, circumduxit exercitum per viam maris, vsque ad ostium Trabenzæ, descenditque per viam, qua Slauorum equites descendere debebant. Vbi ergo Rani viderunt multitudinem per iter maris descendentem, putabant equites suos esse, exieruntque de nauibus in occursum eis cum gaudio & plausu. At illi sublato clamore in oratione & hymnis, insiluerunt in hostes subito, & perterritos inopinato casu, ad naues vsque propulerunt. Et facta est ruina magna in exercitu Ranorum in die illa, cecideruntque interfecti coram castro Lubeke, nec fuit minor numerus eorum, qui aquis præfocati sunt, quàm occisorum gladio. Feceruntque tumulum magnum, in quo proiecerunt corpora mortuorum, & in monumentum victoriæ, vocatus est tumulus ille, Raniberg, vsque in hodiernum diem. Magnificatusque est Dominus Deus in manu Christianorum in die illa, statueruntque vt dies Calendarum Augusti celebretur omnibus annis, in signum & recordationem, quòd percussit Dominus Ranos in conspectu plebis suæ. Seruieruntque Ranorum populi Henrico sub tributo, quemadmodum Wagiri, Polabi, Obotriti, Kycini, Circipani, Lutici, Pomerani, & vniuersæ Slauorum nationes que sunt inter Albiam, & mare Balticum, & longissimo tractu portenduntur vsque ad terram Polonorum. Super omnes hos imperauit Henricus, vocatusque est rex in omni Slauorum & Nordalbingorum prouincia.

CAPVT XXXVIII.

*Brizani. Stoderani.**Henricus armatus se in hostem.**Obsidet Havelbergam.**Mistue, Henrici F.**Lini Slauum incurfione hostis Saxanorum.**Necessitas in virtutem conuersa.**Henricus ex sententia cum hoste pacificatur.*

Cum ergo vice quadam Brizanorum & Stoderanorum populi, hi videlicet qui Havelberg & Brandenburg habitant, rebellare pararent, visum fuit Henrico, armis aduersus eos vtendum, ne fortè duarum gentium insolentia toti Nordalbingorum armatis, peragransque Slauorum prouinciam, cum ingenti periculo venisset Havelberg, eamque obsidione vallauit. Præcepitque omni Obotritorum populo, vt descenderent ad expugnationem vrbs, & creuit obsidio in dies & menses. Interea perlatum est ad Mistue, filium Henrici, quòd gens quædam foret è vicino, fertilis omnibus bonis, habitatorisque eius quieti, & nullius turbulentia suspecti. Porrò Slauilli dicti sunt Lini, siue Linoges. Assumpsitque secum ducentos Saxonum, & trecentos Slauorum, omnes electos, & abiit inconsulto patre, iter bidui, per angustias nemorum, & difficultates aquarum, & paludis maximæ, irruitque super securos & improuidos, & duxit ex eis infinitam prædam, & captiuitatem hominum, abieruntque onusti. Cumque maturantes reditum, difficiliora paludis transirent, ecce circumiacentium locorum incolæ pariter conglobati, ad pugnam prouunt, volentes captiuitatem liberare. Videntes ergo ij qui erant cum Mistue, se immensa multitudine hostium circumfusos, viamque ferro aperientem, adhortati sunt se mutuo, totisque viribus enisi, omnem obsistentium multitudinem peremerunt in ore gladii, præterea Principem eorum captiuum secum abduxerunt, veneruntque ad Henricum & exercitum, qui erat in obsidione, ad salute victoriam & diuitias maximas reportantes. Post paucos autem dies Brizani, cæteri que rebelles, pacem postulauerunt, datis obsidibus, quos Henricus voluisset. Atque in hunc modum sedatis rebellibus, Henricus ad sua reuersus est, Nordalbingorum quoque populi ad sedes suas reuersi sunt.

CAPVT XXXIX.

†D. filiorum Woldemarus, Henrici F. à Rugianis peremti.

Accidit post hæc, vt vnus † filius Henrici, Woldemarus nomine, occideretur à Ranis.

Ranis. Quamobrem pater dolore pariter & ira permotus, omnem animum intendit ad rependendam talionem. Misitque nuncios in vniuersas Slauium prouincias, ad contrahenda auxilia, conueneruntque omnes pari voluntate, eademque sententia, vt parerent iussionibus regis, expugnaruntque Ranos, & fuerunt innumerabiles, vt arena maris. Nec his contentus, misit ad accersendos Saxones, Et secuti sunt eum pleno corde, numero quasi mille sexcenti. Transitóque flumine Trabena, abierunt per longissimos fines Polaborum, & eorum qui dicuntur Obotriti, quousque peruenirent ad Panim fluuium. Quo transmissio, duxerunt iter ad urbem, quæ dicitur Woligast, apud urbaniores vocatur Iulia Augusta, propter urbis conditorem Iulium Cæsarem. Illic inuenerunt Henricum expectantem eos. Et pernoctauerunt ibi, figentes castra non longè à mari. Mane autem facto, conuocans Henricus populum in concionem, allocutus est eos, dicens: Magna vobis, ô viri, debetur gratia, qui ad ostensionem benevolentia vestra & fidei inuictæ, longius venistis, laturo nobis opem contra hostes sæuissimos. Sæpius quidem accepi gustum audacia vestra, & fidelitatis experientiam, quæ in diuersis periculis mihi frequens lucrum, vobis gloriam parturisse dinoscitur: & nihil ita elucet, sicut huius deuotionis exhibitio, semper memoriter retinenda, semper omni studio promerenda. Notum ergo vobis cupio, quòd Rani, ad quos modò tendimus, directis ad me nocte nunciis, ducentis Marcis pacem obtinere quærent. Super hac re nihil mihi sine vestro consilio definiendum est: si decreueritis acceptandum, acceptabo: si recusandum, recusabo. Ad quod responderunt Saxones, dicentes: Nos quidem, ô Princeps, licet numero paucissimus, honoris tamen atque virtutis cupidi, gloriam, pro quæstu maximo ducimus. Ranos ergo, qui filium tuum occiderunt, pro ducentis Marcis in gratiam recipiendos nostro consilio dicis? Reuera nomini tuo magno condigna satisfactio. Absit à nobis talis iniuria, vt vnquam factò huic assentiamur. Nec enim ideo vxores, filios, denique patrias sedes reliquimus, vt hostibus cauillationem, & filiis nostris opprobrium sempiternum hæreditemus. Quin potius perge vt cœpisti, transi mare, vt ere ponte quem strauit tibi bonus artifex, ad moue inimicis tuis manus. Videbis gloriosam mortem nobis esse maximo lucro. His adhortationibus animatus Princeps, mouit castra de loco illo, & perrexit ad mare. Tractus autem ille maris contractior, & qui visu traijci potest, eo tempore stratus erat glacie firmissima, propter rigorem hyemis. Statimque vbi transmissis syluis & arundinetis, venerunt super mare, ecce illic agmina Slauium de vniuersis prouinciis, diffusa erant super faciem maris, distincta per vexilla & cuneos, expectantia iussionem regis. Eratque exercitus ille grandis valde. Omnibus ergo cautè & ordinatè per singulas acies consistentibus soli duces egressi sunt ad salutandum regem, & exercitum peregrinum, & promoueri de itinere, & qui nam in processu deberent esse primi. Singulis autem ducibus certatim se offerentibus, responderunt Saxones, dicentes, Non istri iuris esse dinoscitur, vt ad bella procedentium nos primi, redeuntium nonissimum inueniamur. Legem ergo à patribus traditam, & hæcenus possessam, hoc etiam loco minimè negligendam arbitramur. Et annuit eis Rex. Licet enim quòd ipse nosset omnes, Henricus tamen se non credebat eis, eo quòd ipse nosset omnes. Leuatis ergo signis, Saxones præierunt in fronte, cætera Slauium agmina suis ordinibus subsecuta sunt. Et tota die ambulantes in glacie & niue multa, circa nonam tandem apparuerunt in terra Rugianorum. Statimque villæ littori contigua, inflammata sunt. Dixit autem Henricus ad socios: Quis ibit ex nobis speculari, vbi sit exercitus Ranorum. Videtur enim mihi quasi videam eminens multitudinem appropinquantem nobis. Misit ergo cum aliquantis Slauiis, Saxonum speculator, in momento reuersus est, nuncians hostes adesse. † Dixitque ad socios, Mementote ô viri

*In eisdem
Henrici ex-
pedicio.*

*Auxilia Sa-
xonum.*

Trabena.

*Woligast ele-
gantioribus
Iulia Au-
gusta.*

*Henrici ad
Saxones mi-
litaris con-
cilio.*

*Responsum
Saxonum.*

*Slauium
agmina.*

*Saxones è
maiorum in-
stitutis pri-
mum in agme
nec locum de-
poscunt.*

*Iter in gla-
civ.*

*Speculator
Saxo, eiusque
ad virtutem
cohortatio.
† D. Henricus
autem
dixit.*

vnde venistis & vbi consistitis, ecce mensa posita est ad quam æquo animo nobis accedendum est, nec est locus subterfugij, quin oporteat nos participari delictis eius. Ecce mari vndique conclusi sumus, hostes ante nos, hostes post nos, periitque à nobis fugæ præsidium. Confortamini ergo in Domino Deo excelso, & estote viri bellatores, quia vnum è duobus restat, aut vincere aut mori fortiter.

Instruxit ergo Henricus aciem, ipse constitutus in fronte cum robustissimis Saxonum. Videntes ergo Rugiani impetum viri, timuerunt timore magno, miseruntque flaminem suum, qui cum ipso de pace componeret. Primo ergo quadringentas, deinde octingentas Marcas obtulit. Cùmque exercitus remurmuraret indignans, vrgerentque aciem ad congressum, corruit ille ad pedes principis dicens: Ne irascatur Dominus noster super seruos suos. Ecce terra in conspectu tuo est, vtere ea vt libet, omnes in manu tua sumus, quicquid imposueris feremus. Quatuor ergo millibus & quadringentis Marcis pacem indempti sunt, acceptisque obsidibus in terram suam reuersus est, dimisitque exercitum vnumquenque in sua. Misit autem nuncios in terram Rugianorum ad suscipiendam pecuniam quam promiserant. Porro apud Ranos non habetur moneta, nec est in comparandis rebus consuetudo numerorum, sed quicquid in foro mercari volueris, panno lineo comparabis. Aurum & argentum quod fortè per rapinas & captiones hominum vel vndecunque adepti sunt, aut vxorum suarum cultibus impendunt, aut in ærarium Dei sui conferunt. Posuit ergo eis Henricus in appensione, stateram grauissimi ponderis. Cùmque exhaustissent ærarium publicum, & quicquid in priuatis suis auri vel argenti habuerant, vix medietatem persoluerunt, puto statera delusi. Quamobrem iratus Henricus quòd promissa ex integro non persoluisent, parauit secundam profectionem in terram Rugianorum. Accitòque duce Ludero proxima hyeme, quæ mare peruium reddidit, intrauit terram Rugianorum cum magno Slauorum & Saxonum exercitu. Vixque tribus noctibus illic remanserant, & cœpit hyems resolui, & glacies liquefcere. Contigitque vt imperfectis rebus reuertentes marina pericula vix euaserint, & non adiecerunt Saxones vltra intrare terram Ranorum, eo quòd Henricus modico superuiuens tempore, morte sua controuersæ finem dederit.

CAPVT LX.

Luderus
Dux Sax.
Henricus v.
Cæsar.

* D. ab.

Expeditio
eius Italica.
† P. prexit.
† P. verò.
Paschalis
II.

Cæsar iuramentum à
Papa oblatum repudi-
diat.
Seditio.

Strages in
clerum &
populum.

FVit autem circa hos dies bellum potens Henrico Cæsari contra Ducem Ludorum & Saxones. Henricus enim iunior vbi depulso vel potius extincto patre obtinuit Monarchiam Imperii, vidit quia vniuersa terra quiescit in conspectu eius, fecitque vniuersis Principibus iurari expeditionem Italicam, volens iuxta morem assequi plenitudinem Imperialis honoris de manu summi Pontificis. Transcensisque Alpibus, perrexerunt Romam cum ingenti armatorum multitudinem. Dominus enim Papa Paschalis audito introitu eius, non modicè lætatus est, misitque ad circumiacentes regiones accersere numerosum Clerum, quatenus regem honorabiliter venientem, ipse honoratior exciperet. Susceptus est ergo cum magno cleri vrbisque tripudio. Vbi autem ventum est ad consecrationem, exegit ab eo Dominus Papa iuramenta, quatenus in Catholicæ fidei obsequio seruantia integer, in Apostolicæ sedis reuerentia promptus, in Ecclesiarum defensione sollicitus existeret. Sed rex superbus, iurare noluit, dicens Imperatorem nemini iurare debere, cui iuramentorum sacramenta ab omnibus sint exhibenda. Facta est ergo contentio inter Dominum Papam & Regem, & interceptum est opus consecrationis. Statim armatus regis exercitus efferatus est in iram, & inieceruntque manus in Clerum, & spoliauerunt eos vestibibus sanctis, eò quòd viderent iniuriari Clerum, ortumque est bellum in domo Beati Petri rationale, quale non est auditum ab annis antiquis. Præualuit autem exercitus Regis, attriueruntque Romanos interfectione magna nimis, nec fuit discretio Cleri &

ri & vulgi, omnia deuorante gladio. Ibi pugnavit robustissimus quisque, quo-
 usque obrigesceret gladius in manibus eius. Et repleta est domus sanctifica-
 tionis morticinis & cadaueribus, profluxeruntque de acervis mortuorum ri-
 ui sanguinis, adeo vt Tyberina fluenta mutarentur in colorem sanguinis. Sed
 quid multis immoror? Dominus Papa & cæteri qui occisioni superfuerant, *Papa captus.*
 in captiuitatem ducti sunt. Videres ergo Cardinales funibus in colla missis nu-
 dos trahi, vinctis post terga manibus, & de ciuibus immensas catenatorum ca-
 teruas duci. Postquam ergo profecti de Roma venerunt ad primæ mansionis lo-
 cum, accesserunt quidam Episcopi & Religiosi ad Dominum Papam dicentes ad *Monetur pæ-*
 cum: Magnus dolor est cordi nostro sanctissime Pontifex de tanto facinore, quod *cificari cum*
 commissum est contra te & clerum tuum, & ciues vrbs tuæ. Sed mala hæc, exigen- *Cæsare.*
 tibus peccatis nostris improuisa magis quàm deliberata fuerunt. Assentire ergo
 nobis, & complacere Domino nostro, vt & ipse complaceret tibi, & perface in eo
 opus benedictionis tuæ. Quibus ille respondit: Quid dicitis, o dilecti fratres? Vi- *Perniciosa*
 detur exiit manus suas ad percipiendam consecrationem, qui aras Dei perfu- *Papalis.*
 dit cruore sacerdotum, & domum sanctificationis repleuit cadaueribus inter-
 fectorum. Absit à me verbum hoc, vt ego consentiam consecrationi eius, qui sei-
 plam execrabilem reddidit. Cùmque illi dicerent, cautum esse saluti suæ & eorum
 qui erant in captiuitate, vt regem placaret, respondit cum magna libertate di- *Cæsaris im-*
 cens, Non timeo Dominum vestrum regem. Occidat corpus, si vult, amplius non *dignatio.*
 habet quod faciat. Multum quidem prosperatus est in cæde ciuium & Cleri sui,
 sed dico vobis in veritate, quia de cætero non assequetur victoriam, nec videbit
 hanc renuanciata fuissent in conspectu regis, exarsit in iracundia magna, iussitque
 omnes captiuos decollari in facie Domini Papæ, vt vel per hoc deterreret eum. *Papa cedit*
 Ille verò instanter hortabatur eos mori fortiter pro iustitia, promittens eis æter- *suorum præ-*
 na vitæ immarcessibilem coronam. At illi vnanimiter prouoluti pedibus eius, *cesibus.*
 orabant dilationem vitæ. Tunc beatissimus Pontifex suffusus lachrymis, conte-
 status est cordium inspectorem, se malle mori quàm cedere, si non præpediret
 omnibus Christi iure impendenda compassio. Fecit ergo quod necessitas im- *Inaugurat*
 perarar, & promisit se regem consecraturum, vt captiuitas relaxaretur. Reuersi *Cæsarem.*
 que in vrbe Dominus Papa & Cardinales fecerunt regi secundum voluntatem
 eius, extorto quidem obsequio, dederuntque ei priuilegium super omnibus quæ
 desiderauerat anima eius.

CAPVT XLII.

Postquam ergo arrepta benedictione Imperator Teutonicas reuisit terras, col- *Synodus Ro-*
 lecta est in vrbe Roma Synodus centum viginti patrum, vbi Dominus Papa *mana ad-*
 acrius inculatus est, pro eo quod regem sacrilegum, capto summo Pontifice, tra- *uersus Hen-*
 ctis Cardinalibus, fuso sanguine Cleri & ciuium, ad imperiale culmen prouexerit, *ricum v.*
 insuper constitutiones Episcoporum, quos patres sui Ecclesiastico iuri vsque ad
 mortes & exilia defensauerint, huic omnium indignissimo etiam priuilegio stabi-
 luerit. Ille prætere decepti necessitatis articulum, maximâque pericula minori
 quidem peccasse, sed impulsus emendaturum se hanc noxam, secundum quod
 imperaret sanctum concilium. Accepta ergo satisfactione, accusantium refri- *Eiusdē de-*
 gium, immo præuilegium vocitandum, ideoque anathemate rescindendum *cretum.*
 sanxerant, ipsum prætere Imperatorem à liminibus sanctæ Ecclesiæ seque-
 strandum censuerunt. Currit hæc fama per orbem vniuersum, omnēsque quos
 nouarum rerum cupido trahebat accepta quacunque occasione, rebellionis *Adalbertus*
 aggressi sunt molimina. Inter quos præcipuus erat famosus ille Adalbertus, Mo- *Mogūtinus,*
 guatinus Episcopus, sociatis sibi quàm plurimis, maximè verò Saxonum *fax belli.*

Eiusdē complices Principes Saxon. Prælia Saxon. aduersus Henricū I III. Moguntinus in vincula coniectus. Saxonia uastata. Luderus D. S. & socii in armis. Welfesholz.

Prælium aere & crucentum. Hoyerus Mansfeldi? Casarianorum copiarum ductor. Saxonū nomina fœdera.

Adelbertus Moguntinus per vim è carcere eductus. Eiusdē Vincula cupiditas. Cæsar Longobardiam petit, & de expiatione agit. Mors Paschalis, & inde nouum schisma. Gelasius.

Eccardus historicus.

Otho Bambergensis, Apostolus Pomeranorū. Boleslaus, Dux Polonia.

Werceslaus Princeps Pomeran.

Mors Henrici V. Luderus, seu Lotharius Saxo, Cæs.

Principibus, quos ad defectionē partim necessitas, partim etiam rebellionū uerus consuetudo illexerat. Siquidem præter noua bella, quæ tunc parabantur, cum fortissimo viro seniore Henrico nouies olim conflixerant. Sed quid multis immoror? Sentiens Imperator omnem iam Saxoniam à se deficere, & conspirationum uirus latius serpere, primo omnium ipsum autorem rebellionis Moguntinum uirum piscopum. Deinde toti infusus Saxonix, prouinciam eorum maxima strage peruasit, principibus eorum occisioni aut certè captiuitati traditis. Tunc ij qui superstites fuerant de principibus Saxonum, uidelicet Luderus Dux, Reingerus Haluerstadenſis Episcopus, Fridericus, Comes de Arnesberg, multiq̄ nobiles conglobati in vnum, imperatori denuo in Saxoniam cum exercitu redeunt, occurrerunt in loco, qui dicitur Welpesholth, produxeruntque exercituum suum aduersus exercitum regis, licet impares numero: tres enim cōtra quinq; pugnaverunt. Commissumque est prælium illud nostra ætate famosissimum. Cædis Februarii, quo Saxones superiores inuenti uirtutem regis attriuerunt. Cædit in eo bello Hogerus princeps militiæ regis, natus & ipse in Saxonia, destinatus ad Ducatum Saxonix, si res prosperè cessissent. Tunc Saxones propter uictoriam animis subleuati, perpendentes Cæsaris iram non faciliè impunitatem tantæ calamitati præbituram, frequentibus colloquiis causam suam muniterunt, seditiones, quæ intra prouinciam erant, fœderibus conciliant, aliunde auxiliantium manus consciscunt, postremo ne complices fœdera rumpant, omnes in defensionem patriæ, arma coniurant. Quid dicam de Moguntino, qui super omnes aduersus Imperatorem desæuiit? Is enim ciuium suorum, qui Cæsarem Moguntix obsederant, studio carcere erutus, & sedi suæ restitutus, quantas mortes in captiuitate pertulerit, nō tam exesi corporis specie, quàm uitionis acerbitate expressit. Qui etiam legatione sedis Apostolicæ functus, frequentibus conciliis Episcoporum aliorūque quos iustitiæ species induerat, excommunicationis uerbum in Cæsarem deponebat. His motionibus exacerbatus Cæsar, transit in Longobardiam cum uxore sua Mathilde, filia regis Angliæ. Transmisitq; Legatos ad Dominum Paschalem Papam, oraturus ueniam super excommunicationis uerbo. At ille distulit causam ad audientiam sancti concilii, legitimas regi præfignas inducias, laxatōque interim excommunicationis vinculo. Obiit interea Paschalis, cui substituit Cæsar Burdinum quendam, reprobato Gelasio, quem Canonice electio statuerat. Factumque est denuo schisma in Ecclesia Dei. Gelasius enim fuga elapsus, in regno Francorum mansit vsque ad diem mortis suæ. Longum est ergo per singula replicare turbulentias temporis illius, nec est temporis huius terlium explanatio. Slauorum autem historia, unde longius digressus sum, reditum perurget, quorum utique conuersionem Henriciani Cæsares non modicè retardarunt, domesticis uidelicet prægrauati. Qui uerò actus eorum, & terminum schismatis huius plenius nosse desiderat, legat historiæ Magistri Eggehardi librum quintum, quem ad Henricum iuniorem describens, bona eius amplissima latè de extulit, ad malefacta aut omnino tacuit, aut in melius interpretatus est. Nec tamen prætereundum reor, quòd in diebus illis claruit uir insignis sanctitate Otho Bauenbergensis Episcopus, qui inuitante pariter & adiuuante Bolizlao, Polonorum Duce, Deo placitam adiit peregrinationem ad gentem Slauorum qui dicuntur Pomerani, & habitant inter Odoram & Poloniam. Prædicauitque Barbaris uerbum Dei, Deo cooperante & sermonem confirmante sequentibus signis. Omnemque gentem illam cum principe eorum Werceslao conuertit ad Dominum, permanetque fructificatio diuinæ laudis illic vsque in hodiernum diem.

CAPVT XLII.

ANno, post hæc, incarnati uerbi M. C. XXVI. obiit apud Traiectum Henricus Cæsar, & successit in solium regni Luderus, Saxonum Dux. Indignati autem Francigenæ, uirum Saxonem eleuatū in regnum, conati sunt alium suscitare

tare regem, Conradum videlicet, consobrinum Henrici Cæsaris. Prævaluit autem pars quæ fuit cum Ludero, abiensq; Romam promotus est ad apicem Imperij per manus Innocentij Papæ. Quo etiam suffragante, Conradus eo usq; propulsus est, vt se traderet in potestatem Luderi, qui & Lotharius. Factusq; est ex hoste amicus. Cœpitq; in diebus Lotharij Cæsaris oriri noua lux, non tam in Saxonix finibus, quàm in vniuerso regno, tranquillitas temporum, abundantia rerum, pax inter regnum & sacerdotium. Sed & Slauorum populi agebant ea quæ pacis sunt, eo quòd Henricus Slauorum Regulus comitem Adolphum, & contiguos Nordalbingorum populos omni beneuolentia amplexatus fuerit. In diebus illis non erat Ecclesia vel Sacerdos in vniuersa gente Luticiorum, Obotritorum vel Wagronum, nisi tantum in vrbe Lubeke, eo quòd illic fuerit Henrici familiare contubernium. Surrexit eo tempore Sacerdos quidam Vicelinus nomine, & venit ad regem Slauorum Lubeke, rogauitq; dari sibi facultatem prædicandi verbum Dei, infra terminos ditionis eius. Quis autem fuerit vir iste quantæq; opinionis, multorum qui adhuc supersunt, habet noticia. Sed ne posteros lateat, huic narrationi inferendum arbitror, eo quòd datus sit in salutem gentis huius, directas facere semitas Dei nostri in natione praua & peruersa.

Conradus
Suenus.

Felix Lorha
rui imper-
rium.

Henricus
Obotritus.

Regiacius
Lubece.

Vicelinus.

CAPVT XLIII.

Vicelinus itaq; Mindensi Parochia oriundus, in villa publica, cui nomē Quernhamele, quæ sita est in ripa Wisera, genitus est parentibus morum magis honestate quàm carnis & sanguinis nobilitate ornatis. Literarum rudimentis apud Canonicos eiusdem loci institutus est, neglectus tamen penè ad virilem ætatem, quòd parentibus orbus, adolescentiæ annos, vt ea assolet ætas, leuis & lubricus exegerit. Patria tandem domo exemptus, diuertit in castellum non longè positum cui nomen Everstein, vbi nobilis Domina, mater Conradi Comitum, iuuenem desolatum miserata, aliquandiu tenuit, misericorditer fouit, adeo vt sacerdos castri videns & inuidens, occasiones quæreret quibus eum castro deturbaret. Quadam ergo die multis arbitris coràm positus, interrogauit Vicelinū, in scholis positus quid legisset: Illo perhibente se Statij libros Achilleidos legisse, consequenter requisit, quæ esset materia Statij. Sed cū diceret se nescire, Sacerdos nimium mordaciter ad circumstantes, Heus, inquit, ego iuuenem hunc de recenti studio venientē putabam aliquid esse, sed opinione delusus sum. Iste enim penitus nullius momenti est. Sed quia scriptum est, verba sapientium stimuli, & quasi clauis in altum defixi, tantæ cauillationis verbum modestia iuuenis extimuit. Statimq; castello sese propunctiones sustinens, vt vix cuiquam opinabile sit. Audiui eum sæpenumero dicentem, quia ad verbū illius Sacerdotis respexerit eum misericordia diuina. Abijt ergo Patherburnen, vbi tunc fortè studia literarum florebant sub nobili Magistro Paderborna, † P. Hermannno. Cuius etiam mensa & contubernio vsus, quàm plurimis annis, tanto seruore, tanta denique instantia studuit, vt non faciliè explicari possit. Crebro enim veluti ad quandam desudans mente palæstram, artibus edomitum subdidit ingenium. Non hunc ludi, non epulæ cœpto proposito detraxerunt, quin aut legeret, aut dicitaret vel certè scriberet. Chori præterea diligentissimus curator exiit, inter primitias † adolentis religionis deseruire Deo, suaue piusq; putans. Videlens ergo egregius magister, discipulum atq; contubernionem suum, super vires laborare, sapius ait ad eum: O Viceline, præcipitanter agis, pone modum studijs: nam temporis adhuc multum superest, quo plurima discere possis. Ille nihil motus his verbis, ecce recordor, ait, Me libris tardas applicuisse manus, Festinare decet patitur dum tempus & ætas. Dedit autè Dominus viro illi intellectum & cor docile, supererescensq; socios, in breui factus est in scholis regendis † Magistro adiutor. Præerat ergo socijs in sollicitudine, instituens tam doctrina quàm exemplo. Orationi etiam interdum vacans, omnium sanctorum suffragia efflagitabat, præcipuè verò beati Nicolai, cuius obsequio specialius sese manciparat. Vnde & contigit vt

Quernha-
melapatria
Vicelinus.

Eiusdæ adole-
scentiæ
studia.

Everstein.

Inuidia.

Paderborna,

† P. Her-
manno.

Hartma-
nus.

Mirifica Vi-
celini dis-
gentia.

Pieras.
† P. adole-
scentis.

Vicelinus
boni præce-
ptoris exem-
plum.

† P. Magi-
stri coadju-
tor.

Colit S. Ni-
colaum pro-
tutelari in-
mine.

† P. concitauerit.
superstitio.

vice quadam eiusdem sancti natalitia celebraturus in Oratorio Sanctæ Brigittæ socios † consciuerit. Vbi vespertino & matutino officio solenniter expleto, angelicæ voces à quibusdam auditæ sunt, psallentes iuxta morem cleri responsum, Beatus Nicolaus iam triumpho potitus. Accessit ergo Vicelino gaudium de miraculo, & de gaudio cumulata deuotio.

CAPVT XLIIII.

† P. incitamentum.
Ludolphus
Vicelini auunculus.

Sacerdotem
qualem esse
conueniat.

Vnctio.

quæ.

Ludolphi
mors.

Iusta.

Sepultura
à somnio.

Cæterum eidem viro diuino famulatu imbuendo, nobile præbuit virtutis † incrementum illa celebris fama auunculi ipsius Ludolphi, sacerdotis de Fensle, qui summæ sanctitatis vir, magnusq; confessor, frequentabatur à populis regionis confitentium peccata sua, & remedio pœnitentiæ venturam iram declinare cupientium. Ad quem & ipse accersitus sæpius accessit, insistens abluendis per confessionem proprijs criminibus, considerauitq; in sacerdote naturæ simplicitatem, innocentiam vitæ, & super omnia eleemosynarum largitatem, statumq; vitæ nulla dissolutione labefactarum. Qui etiam venerabilis sacerdos ætate iam decrepitis, sed vigore spiritus integer, vbi ægritudine mortali decubuit, misit ad accersendos sacerdotes, & religiosos quosq;. Impetrato sacræ vnctionis officio, conquestus est se fraudatum præsentia dilectissimorum suorum Rodolphi Hildenemensis Canonici & Vicelini. Nec mora ad vocem precantis vterq; inopinatus aduenit, reperiuntq; virum Deo dilectum exitus sui horam cum magna deuotione operientem. A quo etiam recogniti, cum gratiarum actione suscepti sunt. Nocte ergo suprema Deo in oratione colloquens, appropinquante iam diluculo, iussit sibi à Diacono legi passionem Dominicam, qua intentius audita, celeriter adorsus est Diaconum, Affice mihi, inquit, velociter viaticum salutare, iam enim adest hora migrandi. Statimq; participans viuificis mysterijs, dixit astantibus: Ecce veniunt qui me deducturi sunt, ecce veniunt nuncij Domini mei, subleuate me de lecto. Quibus attonitis, Quid trepidatis, inquit, ô viri? Nonne videtis nuncios Domini mei omnes adesse? Statimq; anima illa carne soluta est. Mane ergo facto conuenientibus multis ad sepulturam tanti viri, orta est disceptatio de sepultura eius, populo quidem eum in Ecclesia, familiaribus verò eius in atrio, vt ipse iusserat, sepeliri volentibus. Offeratur interim pro anima eius hostia salutaris, cum Theodoricus quidam, qui adhuc superest, propter vigilias funeris sopore grauis lecto decubuit, viditq; sibi assistere virum reverendi habitus, & dicentem: Quousq; dormitas? Surge & fac sepeliri sacerdotem, vbi populus eius decreuit. Præualuit ergo ex beneplacito Dei postulatione populi, sepelieruntq; cum infra muros ecclesiæ, cui multis annis fideliter deseruierat.

CAPVT XLV.

Vicelinus sit
ludi Bremensis
magister.

Fridericus
Archiepif.
Dissolutio.

Vicelinus
plagiosus.

Thetmarus,
Vicelinus discipulus.
Somnium.

Post mortem ergo auunculi, Vicelinus in Patherburnensi ecclesia tam diu perstitit, quousque vocatus Bremam, curandis scholis magister ibidem prædictus est. Fuitque in regendis scholis vir valde idoneus, curator chori, eruditor iuuenum, forma honestatis, denique discipulos, quos antea mos præcipitatus agebat, reddidit artibus ingenuis, & in cultu Dei, & frequentia chori, officiosos. Quamobrem diligebat eum Antistes Fridericus, cæteri que quos aut dignitas aut honestas in Ecclesia fecerat editiores. Illis solùm onerosus videbatur, quibus consuetudini fuerat, deserto cultu Ecclesiæ, & disciplina Clericali, bibere in tabernis, spaciari per domos & plateas, vanitatibus obsecundare, qui insolentias suas argui ab ipso pertimescebant. Vnde etiam probris & derogationum spiculis sæpius eum appetere solebant. Sed nil fuit, quod in moribus eius à perfectione dissideret, vel æmulorum commentis alluderet, nisi quòd in coercendis iuuenibus, verboribus modum negauerit. Vnde etiam plerisq; discipulis capeffentibus fugam, crudelitate notatus est. Quotquot autem validiores animis discipline eius iugum sustinuerunt, grandi emolumento præditi sunt: succreuerunt enim sicut studiorum & prudentiæ maiestate, ita etiam dignitatis & honorum gratia. Fuit eo tempore in disciplinatu eius iuuenis optimæ indolis Thetmarus nomine, cuius mater reuerentissima, ipsa nocte qua tali sobole onustanda erat, conspexit in visu veluti auræ crucem

crucem gemmis redimitam se fegremio recepisse. Præclarum sanè futuræ prolis argumentum sanctitatis fulgore irradiandum. Postquam ergo procreatus est filius, mater non immemor oraculi, mancipauit eum diuino cultui, & sacris litteris imbuendum. Sed cùm in primis neglectus esset, eo quòd studium apud Bremam defecisset, contigit aduentare Magistrum Vicelinum, & curandis scholis præfici, cuius tutelæ commendatus puer Thethmarus, factus est eius discipulus & contubernio.

CAPVT XLVI.

10 **M**ensis ergo quàm pluribus annis, Magister Vicelinus, perspecto discipulorũ & profectu & numero, proposuit ire in Franciam, maiorum scilicet gratia studiorum, orauitq; Deum cogitationem suam ab ipso dirigi. Hęc eo animo volutate, Adalbertus, maioris Ecclesiæ præpositus, die quadam accessit ad eum dicens: Quare celsi amici & consanguineum tuũ, ea quæ in corde tuo sunt? Qui cùm sollicitè requireret causam, ille respondens ait: Scio quidem, quia profectiõnem paras in Franciam, nec quenquam vis hoc nosse. Noueris ergo iter tuum à Domino directum: noctu enim in somnis, visus sum mihi assistere ante altare Domini, & orare Deum instantius. Tunc imago beatæ Dei genitricis, quæ fortè in altari constituit, allocuta est me dicens: Vade & nuncia viro, qui iacet post ostium, quia habet potestatem migrandi, quòd vult. Parui ego iubentis imperio, & accedens ad ostiũ reperi te in oratione decubantem. Nunciaui tibi sicut edoctus eram, audisti & lætatus es. Iam nunc ergo accepta permissione, perge quòd desideras. Hoc itaq; diuina respectiõnis solatio animatus, resignauit scholis, non tamen sine dolore Pontificis, maiorumq; Ecclesiæ, tanti viri præsentia molestè carentium. Assumptoq; serabiliũ honestissimo iuvene Thethmaro, perrexit in Franciam, adiitq; scholas venerabilium Magistrorum Rudolphi & Anshelmi, qui in explanatione diuinæ paginæ fuerant eo tempore præcipui. A quibus etiam honorabiliter habitus est, propter feruentissimum studij desiderium & vitæ probabilis meritum. Quæstiones omnino deuicias pugnasq; verborum, quæ non ædificant, sed magis subuertunt, 20 endis sufficerent. Deniq; accepto semine verbi Dei, eousq; conualuit, vt iam tunc proposuerit propter Deum austerioris vitæ vias aggredi, abdicare scilicet carnis esum, cilicio ad carnem operiri, cultui diuino arctius applicari. Adhuc enim Aco- 30 rior ætas & diutinum continentia experimentum viro firmitatem addiderant, transactis in studio tribus annis, statuit patriam reuifere, & ad sacros ordines promoueri. Contigit in diebus illis dilectum discipulum eius Thethmarum infirmari. Qui metuens periculum mortis, fleuit cum Ezechia fletu magno, postulans dilationem vitæ, propter magistri sui Deo accepta merita. Quo perorante, Deo glori- 40 quidem ueritate releuatus est. Post hæc recepti in patriam, diuisi sunt ab inuicem. Et Magister Vicelinus oblatâ recusauit, ordinatione Dei ad opus aliud destinandus.

CAPVT XLVII.

10 **E**o itaq; anno quo Francia reuersus est, accedens ad reuerendissimum Northbertum, Magdeburgensem Præsulem, eius noticia perfrui, & ad sacerdotij gradum promoueri meruit. Statimq; feruentissimo zelo æstuans, quibusnam sedibus audiuit famam Henrici principis Slauorum, & qualiter idem domitis barbaris gē- 20 go ad opus Euangelij se diuinitus vocari, adiit venerabilem Adelberonem, Ham- menburgensem Archiepiscopũ, qui fortè ad Bremam constitit, reuelaturus ei propositum cordis sui. Ille non modicè lætificatus approbavit consilium, deditq; ei 30 aggressus est iter in terram Slauorum, comitantibus eum venerabilibus presbyteris, Rudolpho Hildensemensi, & Ludolfo Verdensi Canonico, qui se deuouerant in opus ministerij huius. Repertum ergo in vrbe Lubecensi Principem Henricum

Vicelinus cogit in Galliam.

Adalbertus, Præpositus Bremensis.

Somnii scriptum.

Ditmarus, comes Vicelinus.

Anshelmus, Vicelinus in Gallia studia & moribus.

Institutum superstitiosum.

Vicelinus triennium in Gallia commoratus. Ditmarus morbus.

Northbertus Archiepiscopus Magdeburg.

Henricus Obotritus.

Adalbero, Archiepiscopus Hamburg. P. latorus. D. prædicandi &.

Vicelinus Slauis Euangelista destinatus.

Lubecca.

† P. ordinari.

† P. paratur.

*Hērici Ob-**tristis mors.**Zuentepol-**chi & Kan-**uricus F. F.*

conuenerunt, rogantes dari sibi facultatem prædicandi nomen Domini. Qui nihil titubans, viros dignissimos coram gente sua magnis honoribus extulit, deditque eis Ecclesiam Lubeke, vbi tuta secum statione consistere possent, & agere quæ Dei suis, & parantes se ad iter Slauonicum. Sed grandis & subita mœstitia eorum perculit. Fama enim velox pertulit, Henricum regem Slauorum præfenti vita decessisse. Sicque ad præfens pia eorum vota retardata sunt. Filij enim Henrici, Zwentepolch, nec non Kanurus, qui dominio successe, intestinis bellis adeo perturbati sunt, vt tranquillitatem temporum & tributa regionum perderent, quæ pater eorum, armorum virtute, conquisierat.

CAPVT XLVIII.

*Adalbero**Archiepif.**Vicelinus.**Nordalbin-**gorum gen-**tes.**Mores.**Milethorp, ho-**die Mel-**dorp.**Faldera.*

* P. Slauia.

*Vicelinus fit**Ecclesiastes**Falderensis.*

† D. Mar-

*quardo.**Marcradus.**Vicelini ad-**Strina.**Inspectio Ec-**clesiarum.**Fama san-**ctimonia.**Celibatus or-**dinis Eccle-**siaſticæ vo-**luntarim.**Zuentepolci**& Kanuri**fratrum bel-**lum ciuile.*

Circa idem tempus, Dominus Adalbero Archiepiscopus tranſiit Albiam, vifitaturus Hammenburg & Nordalbingorum prouinciam, venitque in ciuitatem Milethorp, habens in comitatu suo venerabilem sacerdotem Vicelinum. Tres autem sunt Nordalbingorum populi, Sturmarij, Holzati, Thetmarzi, nec habitu nec lingua multum discrepantes, tenentes Saxonum iura, & Christianum nomen, nisi quod propter Barbarorum viciniam, furtis & latrocinijs operam dare consueverunt. Hospitalitatis gratiam seclatur. Nam furari & largiri apud Holzatos ostentatio est, qui verò prædari nesciat, hebes & inglorius est. Consistente ergo Episcopo in Milethorp, venerunt ad eum ciues de Faldera, rogantes dari sibi sacerdotem. Est autem Falderensis pagus, limes Holsatiæ, versus eam partem, qua Slauos attingit. Statimque Pontifex conuersus ad Vicelinum sacerdotem, dixit: Si tibi propositum est laborandi in Slauia, vade cum hominibus istis, & potire ecclesia eorum, eo quod sita sit in terminis vtriusque prouinciæ, sitque tibi intranti & exeunti locus & statio. Quo respondente, se parere consilio, ait ad viros de Faldera: Vultis vobis dari sacerdotem prudentem & idoneum? Quibus dicentibus, se hoc omnibus modis & velle & expetere, acceptum per manus sacerdotem commisit eum cuidam Marcrado præpotenti viro, cæterisque de Faldera, præcipiens vt dignam personam sollicitudinem gererent. Cumque peruenisset ad locum destinatum, perspexit habitudinem loci, campumque vasta & sterili myrica perhorridum, præterea accolarum genus agreste & incultum, nihil de religione nisi nomen tantum Christianitatis habentes. Nam lucorum & fontium, cæterarumque superstitionum multiplex error apud eos habetur. Incipiens ergo habitare in medio nationis prauæ & peruersæ, in loco horroris & vastæ solitudinis, eo arctius diuino se commendabat auxilio, quo magis humano destitutus est solatio. Dedit autem ei Dominus gratiam in conspectu gentis illius. Statim enim vt gloriam Dei, & bona futuri seculi, carnisque resurrectionem prædicare cepit, ad nouitatem incogniti dogmatis gens bruta grandi miraculo perculsa est, diffugeruntque tenebræ peccatorum ab illustratione irradiantis gratiæ Dei, denique incredibile dictum est, quanta plebium caterua in diebus illis ad pœnitentiæ remedium confugerit, insonuitque vox prædicationis eius in omni Nordalbingorum prouincia. Cæpitque pia sollicitudine circumiacentes visitare Ecclesias, præbens populis monita salutis, errantes corrigens, concilians dissidentes, præterea lucos & omnes ritus sacrilegos destruens. Comperta ergo sanctitatis eius fama, multi tam de clero quam de laicali ordine conuenerunt ad ipsum, inter quos primi & præcipui fuerunt venerabiles Sacerdotes, Ludolphus, Eppo, Luthmundus, Volckwardus, cæteri que quam plures, ex quibus aliqui dormiunt, quidam verò adhuc superstites sunt. Hi ergo sacris connexi fœderibus, statuerunt amplecti cœlibatum vite, perdurare in oratione & ieiunio, exerceri in opera pietatis, visitare infirmos, alere egentes, tam propria quam proximorum salutem curare. Super omnia verò pro Slauorum vocatione & ieiunio orabant Dominum, ostium fidei quantocyus aperiri. Quorum Deus petitiones longius distulit: nondum enim completæ sunt iniquitates Amorrhæorum, neque venit tempus miserendi eorum.

CAPVT XLIX.

*Zuentepolci**& Kanuri**fratrum bel-**lum ciuile.*

Siquidem filij Henrici, domestica bella conflantes, populis Nordalbingorum novos labores parturiebant. Zuentepolch enim senior, solus dominari cupiens, Kanurorum fratrum

to fratri suo multas irrogauit iniurias, ad vltimū sumptis Holzatis, eundē in castro Plumensi obsedit. At Kanutus prohibens socios, ne obsidentes iaculis appetent, ascendens ad propugnacula, allocutus est omnem exercitū dicens: Audite quæso verbū meum, viri optimi, qui venistis de Holzatia. Quid rogo cauſæ est, vt confurgatis aduersus amicū vestrū? Nonne ego frater sum Zuentepolci, eodē patre Henrico genitus, & de iure, ditionis paternæ cohæres? Quare ergo frater meus extortē me facere nititur hæreditatis paternæ? Nolite, quæso, frustra vexari aduersum me, sed reuertimini ad iudiciū, & obtinete mihi apud fratrem meum, vt det portionem quæ me iure contingit. His auditis animæ quiores facti sunt animi obsidentium, de creueruntq; virū iusta postulante exaudiri. Adhibitaq; opera, germanos discordes reconciliauerunt, partita inter eos prouincia. Sed Kanutus nō longē post interfectus est in vrbe Lutilinburg, Zwentepolch solus dominio potitur, conuocansq; Adolfum Comitē cum Holzatis, & Sturmarijs, direxit expeditionē in prouinciam Obotritorū, obseditq; urbem quæ dicitur Werlo. Qua in potestate redacta, vltra progressus est ad urbē Kycinorum, obseditq; eam hebdomadibus quinq;. Tandē vrbe subacta, acceptisq; obsidibus, Zwentepolch reuersus est Lubeke, Nordalbingi quoq; ad sedes suas redierūt. Videns autē Vicelinus Sacerdos, quia Princeps Slauorū humanius se gereret erga Christicolas, accessit ad eum, & innouauit apud eū paternę pollicitationis cœptum, impetratoq; principis fauore, misit in urbē Lubeke venerabiles sacerdotes, Ludolfum & Volwardū, qui salutem populi curarent. Receptiq; sunt benignè à mercatoribus, quorū non paruam coloniā Henrici Principis fides & pietas ibidē consciuerat. Habitauerūtq; in Ecclesia sita in colle, quæ est e regione urbis, trans flumen. Nec longū tempus effluxit, & ecce Rugiani urbē vancuā nauibus offendentes, oppidum cum castro demoliti sunt. Sacerdotes inclyti, barbaris vnā ecclesiæ ianuā irrumpentibus, per aliā elapsi, beneficio vicini nemonis saluati sunt, & ad Falderensem portū refugerunt. Zwentepolch nō longē post interfectus est, dolo cuiusdā Dasonis prædiuitis de Holzatia. Remāsit Zwentepolch filius nomine Zuinike, sed & hic interfectus est apud Ertheneburg, urbē Trāsalbianorū. Defecitq; stirps Hērici in principatu Slauorū, mortuis scilicet filijs *. Prædixē rathocidē princeps, nescio quib. oraculis edoctus, stirpē suā quātocyus defecturā.

Moderatio.

Pacificatio.

Kanutus cades.

Adolfus

Comes.

Zwentepolci

expeditio in

Obotritos et

Kycinos.

Beneuolen-

tia erga

Christianos

et Vicelinū.

Lubeke em-

poriū à Ru-

gians diru-

rum.

Zwentepolci

cades.

Zuinike F.

Henrici Ob-

otriti de po-

steritate sua

vaticiniū.

* P. & filio-

rum filijs.

Kanutus, co-

gnomēto La-

uardus, et

infra cap. 53.

Ericus, rex

Danorum.

Nicolaus,

nothus, Rex

Dan.

Magnus Ni-

colai F.

Kanutus,

aula Casā-

rea secta-

tor.

Creatur

Dux Da-

nia.

Animad-

uertu in la-

trones.

Emit à Lo-

thario Cas-

regni Obo-

tritorum.

Alberg.

CAPITULUM.

Post hæc translatus est principatus Slauorū ad nobilissimum Principem Kanutū, filium Erici regis Danorū. Ericus enim potentissimus rex, cum se deuouisset ad iter Hierosolymitanū, fratri suo Nicolao regnū, cum filio Kanuto commendauit, accepto iuramento, vt si non rediret, filio suo, postquā adoleuisset, regnū contraderet. Cū ergo regē Hierosolyma redeuntē, fata sustulissent, Nicolaus, licet concubina natus, Danorū regnum obrinuit, eo quod Kanutus adhuc esset infantulus. Sed & Nicolao erat filius nomine Magnus. Nutriebantur ergo regalius & magnificentius hæc duo genimina in futuras commotiones bellorū, & multorū ruinam Danorū. Vbi autem Kanutus adolere cœpit, timens se insidijs patru sui facillè posse obrui, transijt ad Imperatorē Lothariū, & mansit apud eum multis diebus siue in patria, à patruo benignè receptus, & ducatu totius Daniæ præditus est. Cœpitq; vir pacificus regionē compacare, auferens viros desertores de terra. Præcipuè verò Sleswicenses beneficis erat. Contigit autē latrones fortè comprehendi in myrica, quæ interiacet inter Sliam & Egdoram, & perduci in faciē Kanuti. Quos cū ille suspendio addixisset, vnus ex eis vitæ consulere cupiens proclamauit, se consanguineū eius esse, & regia Danorū stirpe oriundū. Cui Kanutus, Turpe, inquit, est inslit ei in nautica pinu solenne exhiberi suspendiū. Interea subijt animū eius quod principatus regni Slauorū vacaret, mortuo scilicet Henrico & filijs eius ad nullatis. Adijt ergo Lothariū Imperatorem, emitq; multa pecunia regnū Obotritorum, omnē scilicet potestatem, qua præditus fuerat Henricus. Et poluit Imperator coronā in caput eius, vt esset rex Obotritorū, recepitq; eum in hominiū. Post hæc transijt Kanutus in terrā Wagitorum, & occupauit montē qui antiquitus Alberg dicitur,

Canuti incursiones in Sianos. Pribizlaum. Niclotum.

Vicelinus.

† P. ergo. Lubeca.

Mors Adolphi I.

Hartungus Adolphi F. Adolphi II. eiusq; eloquium.

imposuitq; illic mansuunculas, intendens ibidem communire castellū. Et sociavit sibi in terra Holzatiensiu omnem virum fortem, fecitq; cum eis incursiones in terram Slavorū, occidens & sternēs omnes sibi aduersantes. Sed & fratruelē Henrici Pribizlaum, & maiorē terræ Obotritorum Niclotū, duxit in captiuitatem; posuitq; eos Sleswich in custodiā, astringens eos manicis ferreis, quousq; pecunia & vadibus redempti, ea quæ subiecta sunt, sentirent. Sæpius & in terram Wagironū deuersans, Falderensi hospitio vsus est, præbuitq; se familiarem Vicelino & omnibus illic commorantibus, promittens eis bona, si Dominus res suas in Slauiā direxisset. Veniens etiam Lubeke, dedicari fecit Ecclesiam quam construxerat Henricus, astante venerabili sacerdote Ludolpho, & cæteris qui de Faldera eidem loco mancipati erant. In diebus illis obiit Comes Adolfus, habuitq; duos filios. Quorū senior Hartungus vir militaris, habiturus erat Cometiā. At iunior filius Adolphi seniorarū studijs deditus erat. Cōtigit autem Imperatorē Lotharium cum grandi expeditione ire in Bohemiā. Vbi interfecto Hartungo cum multis nobilibus, Adolfus accepit Cometiā terræ Nordalbingorum, vir prudens, & in diuinis & humanis rebus exercitissimus. Præter facundiam enim Latinæ & Teutonicæ linguæ, Slauiæ nihilominus linguæ gnarus erat.

CAPVT LI.

Canuti & Nicolas conuersio.

Magnus Nicolas F.

Mulieris malicia.

Nicolaus rō cordia stuler.

Magni filia in Canuti benivolentia.

Parricidiū.

Beluina crudelitas in ca dauera.

Lotharius Cæsparricidii vindex.

Slesuicum. Dineuerth. Magni mulieratus.

Ericus nothus Canuti frater & Sleor.

Circa tempus dierū illorū accidit vt Kanutus rex Obotritorū veniret Sleswich habiturus cum patruo suo Nicolao curiale colloquiū. Cū autē populus accessisset in concionē, & rex senior sedisset in throno, indutus cultu regio, Kanutus asedit ex opposito, gestans & ipse coronā regni Obotritorū, stipatusq; satellitū agmine. Sed cū rex patruus videret nepotē suū in fastu regio, sibiq; nec assurgere, nec osculū ex more dare, dissimulata iniuria, transijt ad eū, oblaturus salutationē cum osculo. Cui ille occurans ex medio, sese per omnia patruo & loco & dignitate æquauit. Quod factū Kanuto letale odiū consciuit. Nam Magnus, filius Nicolai, cū matre huic spectaculo assidens, incredibile dictū est, quanta ira exarserit, dicente ad eum matre sua, Nonne vides, quia nepos tuus sumpto sceptro iam regnat? Arbitrere ergo eum hostē publicū, qui viuente adhuc patre tuo, nomen sibi regni vsurpare nō timuit. Quod si longius dissimulaueris, & nō occideris eū, scito te & vitā & regno ab eo priuādū. His itaq; verbis instimulatus, cœpit insidias moliri, vt Kanutū occideret. Quod sentiens Nicolaus rex, cōuocat vniuersos principes regni, deditq; operā, vt iuuenes dissidentes cōfœderaret. Dissensionibus ergo ad pacē inclinatis, iurata sunt vtrinq; fœdera. Sed pactiones istę apud Kanutū firmę, apud Magnū dolis oblitę sunt. Statim enim vt ficta soliditate animū eius inuestigat, & omni suspitionis malo vacuū consyderat, rogat Kanutū Magnus, vt occurrat sibi ad singulare colloquiū. Disuadet Kanuto vxor exitū, timens insidias, simul etiam exasperata solatio, quod præterita nocte viderat. Nec tamen vir fidelis retineri potuit, sed sicut laudatū fuerat, occurrit ad locū placiti, comitatus quatuor tantū viris. Adest Magnus cum totidē viris, amplexatūq; deosculatur nepotē, confederuntq; tractatū negotia. Nec mora, surrexerunt insidiæ de latebris suis, percussūq; Kanutum interfecerunt, diuisoq; membratim corpore, crudelitātē etiā in mortuo exaturare gestierunt. Et multiplicatę sunt à die illa perturbationes & intestina bella in Dania, de quibus in consequentibus aliquantisper commorandū est, eo quod prouinciā Nordalbingorū vehementer attigerint. Audito autē sinistro hoc nuncio Lotharius Imperator, cum coniuge sua Rikenza, nō modicē contristati sunt, eo quod corruerit vir Imperio amicitia coniunctissimus. Venitq; cum grandi exercitu prope ciuitatē Sleswich, ad vallū illud notissimū Dineuerth, vturus mortē funestam optimi viri Kanuti. Confederat è regione Magnus, cum immenso Danorū exercitu, demenso auro, & hominio, impunitatem indemptus est.

CAPVT LII.

Videns ergo Ericus frater Kanuti, natus de concubina, quia refriguit Cæsaris ira, cœpit armari in vltionem fraterni sanguinis, currensq; terra & mari congregauit multitudinem Danorum, execrantium impiā cædem Kanuti. Sumptoq; regio nomine,

nomine, coepit frequentibus bellis incurfare Magnum, sed superatus, sed fugatus est. Vnde etiam Ericus Hasen voeth, id est, pes leporis, propter fugam continuam appellatus est. Dania tandem exturbatus, confugit in ciuitatem Sleswich. Illi autem memores bonorum, quæ impenderat eis Kanutus, receperunt virum, parati pro eo ferre mortem & exterminium. Quamobrem Nicolaus, & filius eius Magnus, præceperunt omni populo Danorum, vt descenderet ad pugnam, Sleswich, creuitq; obsidio in imensum. Porro lacus ille qui ciuitati adiacet, glacie concretus, perueniens ad Comitum Adolfum, offerentes ei centum Marcas, vt cum gente Nordalbingorum ciuitati præsidio foret. Sed & Magnus tantundem obtulit, vt bello abstineret. Inter hæc Comes incertus quid ageret, consuluit maiores prouinciæ. Illi consuluerunt, ciuitati subueniendum, eo quod mercibus eius sepe potirentur. Collegato ergo exercitu, Adolfus Comes transijt Egdoram fluuium, visumq; ei fuit paululum subsistendum, quousq; vniuersus conueniret exercitus, eundemq; in terram hostilem cum diligenti cautione. Sed populus prædarum auidus, retineri non potuit. Tanta enim festinantia præterlapsi sunt, vt venientibus primis ad syluulam Thieuela, nouissimi Egdoræ fluuium vix attingerent. Audito ergo, Magnus, Comitibus aduentu, elegit de exercitu mille loricatedos, abijtq; in occursum exercitus, qui exierat de Holzatia, & commisit cum eis prælium. Et fugatus est Comes, percussiq; populi Nordalbingorum attritione maxima. Comes autem, & quotquot fugerant ad obsidionem, frustrato tamē labore: nam neq; ciuitate neq; hoste potitus est. Laxata enim hyeme pariter & obsidione, Ericus elapsus venit in maritimam Sconia regionem, conquerens vbiq; innoxiam fratris cædē, & proprias calamitates. Audiens ergo Magnus quia comparuit Ericus, accedente ætate, direxit expeditionē in Sconia cum innumera classe. At ille confederat è regione, stipatus accolarum licet breui numero. Soli enim Sconenses vniuersis Danis restiterat. Cùm ergo Magnus in sacro die Pentecostes aciem vrgeret ad congressum, dixerunt ad eum vescehodie, pugnaturus in crastinū. Qui monita contemnens, aggressus est prælium. Produxitq; Ericus exercitum suum, & occurrit ei in manu valida. Ceciditq; Magnus in die illa, percussaq; sunt vniuersa Danorum agmina à viris Sconensibus, & ad internecionē deleta. Et factus est Ericus ea victoria insignis, & creatū est ei nomen nouū vt Ericus Enum, hoc est, memorabilis appellaretur. Porro Nicolaus rex senior nauī elapsus venit Sleswich, percussusq; est à viris ciuitatis in gratiā victoris. Vltusq; est Dominus sanguinem Kanuti, quem interfecit Magnus, præuaricator iurandū quod iurauit. Et regnauit Ericus in Dania, generauitq; ex concubina Thunna filiū nomine Suein. Sed & Kanuto erat filius nobilis Waldemarus. Magnus quoq; genuit Kanutum. Remanseruntq; hæc regalia incrementa Danorum populis, in quibus exercerentur, ne fortē amisso vsu præliandi quandoq; insolerent. Solis enim ciuilibus bellis præpollent.

CAPVT LIII.

Postquam ergo mortuus est Kanutus cognomento Lawardus rex Obotritorū, successerunt in locū eius Pribizlaus atq; Niclotus, bipartito principatu, vno scilicet Wagirensium atq; Polaborum, altero Obotritorum prouinciā gubernante. Fueruntq; hi duo truculentæ bestię, Christianis valde infesti. Inualuitq; in diebus illis per vniuersam Slauia multiplex idolorum cultura, errorq; superstitionū. Nam præter lucos atq; penates, quibus agri & oppida redundabant, primi & præcipui erant, Proue Deus Aldenburgensis terræ, Siwa Dea Polaborū, Radigast Deus terræ Obotritorū. His dicati erant flamines & sacrificiorū libamenta, multiplexq; religionis cultus. Porro solennitates dijs dicandas sortium iuxta sortium nutum denunciat, conueniuntq; viri & mulieres cum paruulis, maclantq; dijs suis hostias debobus & ouibus, pleriq; etiā de hominibus Christianis, quorū sanguine Deos suos oblectari iactitant. Post cæsam hostiā sacerdos de cruore libat, vt sit efficacior oraculis capeffendis. Nam sanguine dæmonia facilius inuitari, multorum opinio est.

*Fortuna ad
isidem ad-
uersa, & in-
de cognomen
tum probro-
sum.*

*Gratitudo.
Nicolas &
Magni ex-
pedito in
Slesuicem-
ses.*

*Adolfus à
partibus fo-
licitatem co-
iungit se cū
Slesuicem-
sibus.*

*Thieuela
Sylua
Magnus ho-
stem prælo
excipit.
Adolfi cla-
des & fuga.*

*Ericus Sles-
uico elapsus
bellum in Scon-
ia instaura-
rat.*

*Magni bel-
licus appa-
ratus.
Profansi-
ta.*

*Cades &
clades.
Ericus à sen-
cunda for-
tuna cognom-
inatus E-
num.*

*Nicolaus Re-
singularur.
Ericus in Da-
nia regnum.*

*Concubina
& proles.
† D. Kun-
na.
† D. molle-
scerent.*

*Pribizlaus
& Niclotus
Obotriti,
Christiani
nominis ho-
stes.*

*Barbarica
Slauorum
religio.*

Mos conuiuiorum.

Malus Deus Slauis Diabolus & Czereboch. Zuanrenit Rugianorū Deus Ops. Max.

Slauorum ingenia. Odium nominis Christiani.

Consummatis iuxta morem sacrificijs, populus ad epulas & plausus cōuertitur. Est autem Slauorum mirabilis error: nam in conuiuijs & comotationibus suis, patērā circumferunt, in quam conferunt, nō dicam consecrationis, sed execrationis verba, sub nomine Deorum, boni scilicet atq; mali, omnem prosperam fortunā à bono Deo, aduersam à malo dirigi profitentes, ideo etiā malum Deū sua lingua Diabolus siue Zcerneboch, id est nigrum Deum, appellant. Inter multiformia autē Slauorum numina præpollet Zuanreuth Deus terræ Rugianorū, utpote efficacior in responsis, cuius intuitu cæteros quasi semideos estimabant. Vnde etiam in peculiū honoris annuatim hominem Christicolam, quem fors acceptauerit, eidem in peculū consueuerunt. Quin & de omnibus Slauorum prouincijs statutas sacrificiorū impensas illō transmittēbant. Mira autem reuerentia circa fani diligentia affecti, in nam neq; iuramentis facillē indulgent, neq; ambitum fani vel in hostibus temerari patiuntur. Fuit præterea Slauorum genti crudelitas ingenita, saturari nescia, impatiens ocij, vexans regionum adiacentia terra mariq;. Quanta enim mortium generata Christicolis intulerint, relatu difficile est, cum his quidē viscera extorserint, palo circumducentes, hos cruci affixerint, irridentes signum redemptionis nostrę. Sceleratissimos enim cruci affigendos autumant: eos autem quos custodiz mancipant pecunia redimendos, tantis torturis & vinculorum nodis plectunt, ut igno-ranti vix opinabile sit.

CAPVT LIIII.

Lotharius Cæs. Rixa Augusti. P. deuotionis. Bardenicū. Salubre Vicelini consilium. Canutus. Adolfus C.

Sigeberga constructa.

Vaticinium principis Slauis.

Hermannus præfectus Sigeberg. Fundatio Ecclesie Sigebergensis.

Vicelinus, Pribis, Iao ab Imp. commendatus. Henricus Barnarus, Lotharii gener, ab eodē Saxonia donatur.

CVm ergo inclytus Cæsar Lotharius, & reuerendissima coniunx eius Rikenza plenam erga diuinum cultum * curā gererent, adiit eum Sacerdos Christi Vicelinus, Bardewich consistentem, & suggestit ei, ut Slauorum genti, secundum datam sibi cælitis potentiam, aliquot salutis remedium prouideret. Præterea intimauit ei, quia in Wagirensi prouincia mons haberetur aptus, cui propter tutelam terræ, regale possit castrum imponi. Nam & Kanutus rex Obotritorum olim eundem montem occupauerat, sed miles illic positus immisso noctu latrone captus est, dolo senioris Adolphi, metuentis se à Kanuto, si forè inualesceret, facillē posse premi. Imperator ergo audito Sacerdotis prudenti consilio, transmisit viros idoneos, qui specularentur aptitudinem montis. Certior ergo factus verbis nunciorum, transmissio amne venit in terram Slauorum ad locum destinatum. Præcepitq; omni populo Nordalbingorum, ut occurrerent ad ædificationem castelli. Sed & Principes Slauorum aderant in obsequium Imperatoris, facientes operationē, sed cum grandi tristitia, eo quod sentirent clam sibi suscitari pressuram. Dixit ergo quidam principum Slauorum ad alterum: Vides hanc structuram firmam, & præminentem? Ecce vaticinor tibi, quia castrum hoc erit iugum vniuersæ terræ. Hinc enim egredientes primū effringent Plunen, deinde Aldenburg, atq; Lubeke, deinde transgressi Trabenam Racesburg, & omni Polaborum terra abutentur. Sed neq; Obotritorum terra effugiet manus eorum. Cui ille respondit: Quis nobis malū hoc parauit, aut regi montem hunc quis prodidit? Ad quem princeps, Vides, inquit, homuncionem illum caluum, stantē prope regem? Ille induxit super nos vniuersum malum hoc. Perfectum ergo est castrum, & numeroso milite communitum, vocatumq; Sigeberg, posuitq; in eo quendam satellitem suum Hermannū, qui castrum præesset. Nec his contentus, ordinauit foundationem nouæ Ecclesie ad radices eiusdem montis, deputans in subsidium diuini cultus, & stipendia fratrum illic adiuuandorum, sex vel eo amplius oppida, iuxta morem priuilegijs constabilita. Porro dispensationem eiusdem basilicæ, commisit Domino Vicelino, ut ædificijs suberigendis, & personis coadunandis instaret propensius. Idem quoq; fecit de Lubeceensi Ecclesia, præcipiens Pribislauo sub obtentu gratiæ suæ, ut memorati Sacerdotis, vel qui vicem eius egisset, plenam gereret diligentiam, proposuitq; ut ipse protestatus est, omnem Slauorum gentem diuinæ religioni subigere, & de ministro Christi statuere Pontificem magnum.

CAPVT LV.

HIS ita peractis, Imperator ordinatis rebus tam Slauorum quàm Saxonum, dedit Ducatum Saxonie Henrico genero suo, Duci Bavarie, quem etiam secū assumens

assumens parauit secundam profectiōem in Italiam. Interea Dominus Vicelinus legationis sibi creditæ solers curator, idoneas Euangelio personas ad opus missionem in Lubeke constituit, Ludolfum, Hermannum, Brunonem; est misericordia Dei, & virtute Lotharij Cæsaris, seminarium nouellæ plantationis in Slauiā. Sed accedentibus ad seruitutem Dei, non desunt tentationes. Sic & patres nouellæ Ecclesiæ, permaximas inuenere iacturas. Imperator enim bonus, cuius erga vocationem gentium virtus probata, postquam Roma cum Italia positus est, Rogerium quoq; Siculum Apulia pepulit, cum iam redire pararet, immatura morte præuentus est. Conturbatæ sunt hac fama omnes potestates imperij, virtus quoq; Saxonū tanto principe illustrata, penitus concidisse visa est: & in Slauiā res Ecclesiasticæ labefactatæ sunt. Statim enim vt corpus defuncti Cæsaris perlatum est in Saxoniam, & Lutturæ tumulatum, ortæ sunt seditiones inter Henricum, regis generum & Adelbertum Marchionem, contendentium propter ducatum Saxonix. Conradus autem rex in solium regni leuatus, Adalbertū in ducatu firmare nisus est, iniustum esse perhibens, quenquam principum duos tenere ducatus. Nam Henricus duplicem sibi vendicabat † principatum, Bauariæ atq; Saxonix. Bellabant ergo hi duo principes, duarum sororum filij intestinis prælijs, & commota est vniuersa Saxoniam. Et quidem Adalbertus præripiens castrum Lumburg cum ciuitatibus Bardewich, atq; Brema, occidentali Saxoniam positus est. Sed & Nordalbingorum fines partibus eius appliciti sunt. Quamobrem Comes Adolphus prouincia pulsus est, eo quòd fidem iuratam Imperatrici Rikenze & genero eius, temerare noluisse. Comitiam eius, vrbes, & seruitia Henricus de † Badwice beneficio Adalberti affectus est. Sed & castrum Sigeberg in custodiam accepit, mortuo scilicet Hermanno, & cæteris exturbatis, quos Cæsar imposuerat.

CAPVT LVI.

His ergo turbulentijs per Saxoniam vsquequaq; concitatis, Pribizlaus de Lubeke occasionem nactus, assumpta latronum manu, suburbium Sigeberg & omnia circumiacentia, in quibus Saxonū erant contubernia, penitus demolitus est. Ibi oratoriū nouum & Monasterij recens structura igne consumpta sunt. Volkerus frater magnæ simplicitatis, ictu gladij percussus est. Cæteri fratrum qui euaserant, ad Falderensem portum refugerūt. Ludolfus autem Sacerdos & qui cum eo Lubeke demorati sunt, ea vastitate non sunt dissipati, eo quòd in castro & tuitione degerent Pribizlaui, stantes vtiq; loco & tempore difficili & pleno formidine mortis. Præter egestatem enim, & quotidiana vitæ pericula, cogebantur aspicere vincula & varia tormentorum genera Christicolis illata, quos latronum manus passim captiuare solebat. Non multo post venit quidam Race, de semine Cruconis cum classica manu, arbitratus se hostem suum Pribizlaum reperturum Lubeke. Duæ enim cognationes, Cruconis atq; Henrici, propter principatū contendebant. Cum ergo Pribizlaus adhuc fortunatus esset, Race cum suis castrum & circumiacentia demoliti sunt, Sacerdotes inter arundineta saluati, Falderense præsidium apprehenderunt. Venerabilis ergo sacerdos Vicelinus, cæteriq; prædicatores verbi, graui molestia confecti sunt, eo quòd nouella plantatio in ipsis initijs emarcuerit, continuo austeritate, quanta ciborum temperantia, omniq; conuersationis perfectione Falderense illud collegium primitus claruerit, non satis explicari potest. Dedit ergo eis DOMINVS gratiam sanitatum, iuxta quod ipse pollicitus est, infirmos sanauit, Dæmones effugare. Quid enim dicam de arreptitijs? Obsessorum, qui latè ad dæmonum virorum præsentia ignes suos accendi. Sed quis illuc venit, & Dei gratiam liberatus non est? In diebus illis contigit virginem quandam, Ymme dictam, vexari à dæmone, & ad Vicelinum sacerdotem perducì. Quem cum interrogationibus vrgeret: Cur vas incorruptum ipse autor corruptelæ, temerare præsumpsisset? ille diserta voce respondit, Quia, inquit, tertio me offendit. In quo, ait, te offendit? Quia, inquit, negocium meum præpediuit. Bis enim transmissi

Vicelini in curatiōe ecclesiastica diligentia.

† D. Iactūq.

yrōum Christiana.

Lotharii in Italia res gesta.
Mors.

Sculptura.

Contentio Henrici Bauari & Adelberti Vrsi.

Conradus III. Cæs.

† P. Ducatu.
Alberti in occidentali Saxoniam successus.

Adolphus C. finibus pulsus.

Henricus de Badwice.

† P. Bardewich, D. Badenick.

Pribizlai Obortus incursiones.

Sigeberga suburbium & monasterium destructum.

Volkerus Ludolfus Lubecensis.

Races.

Faltrones famularū Henrici & Cruconis.

Vicelinus.

Falderense collegium.

Exorcismus.

fures ad perfodiendum domum, sed hæc assidens focis, clamoribus suis eos absteruit. Nunc quoq; legatione principis nostri in Daniam functurus, hanc in via offendi, vlturusq; quod mihi tertio offendiculo fuerit, subter ipsam deuolurus sum. Sed cum vir Dei coniurationum verba aduersus eum coaceruaret, ille, cur, inquit, propellis paratum vltro egredi? Iam enim abibo ad proximam villam, visiturus sodales meos, qui ibi delitescunt. Hoc etenim in mandatis accepi, priusquam in Daniam proficiscar. Quod tibi, ait, nomen? & qui socij tui? aut cum quibus habitant? Ego, inquit, Rufinus vocor: porro sodales mei, de quibus requiris, duo hodie visitabo, crastina priusquam signum Ecclesiæ Primæ increpauerit, huc valedicturus reuertar, & ita demum in Daniam proficiscar. Et hæc dicens, egressus est: Virgo quoq; passione vexationis liberata. Tunc iussit eam sacerdos resciri, & crastina ante horam Primæ, ad Ecclesiam reduci. Quam cum parentes proximo mane ad Ecclesiam ducerent, priusquam limen calcarent, & prima pulsari, & vxari virgo cœpit. Nec tamen boni pastoris diligentia prius abstinit, quam spiritus, præsentis potentia Dei actus, abscessit. Porro ea quæ de Rotheſto prædixerat, præ exitus probauit: nam in breui maligno spiritu acerrimè correptus, laqueo semet strangulauit. In Dania quoq; occiso Erico perturbatio grauis erupit, adeo vt oculis probari potuerit magnum eò diabolum aduentasse in afflictionem gentis illius. Bella enim, & tempestates, pestilentias & cætera humano generi inimica, demum ministerio fieri quis nesciat?

CAPVT LVII.

Mors et elades in Dania.

Henricus hunc alij suorum cognominant.

Slavi bello Saxonum ciuili ad rebellionem inuitati.

Vicelinus pater pastoris agit.

Henrici Comitis in Slavos excursiones.

Holfati de Slavos se discuntur.

† P. incurſionibus.

Henricus Barnarus recuperat Saxoniam ab Adberto.

Adolfus Comes redux.

Henricus C. Sigeberga

& Hambur

ga arcem destruxit.

Henricus aduersus Conradum Caf. expeditio.

Agitabantur autem, sicut in Dania, sic & in Saxonia variæ bellorum tempestates, intestina scilicet prælia magnorum principum, Henrici Leonis, & Adalberti, contendentium propter Saxoniam Ducatum. Super omnia autem Slavici furor propter occupationes Saxonum, veluti ruptis loris efferuescens, Holzatorum fines inquietabat, adeo vt Falderensis pagus iam pene in solitudinem redigendus esset, propter quotidianas interfectiones hominum, villarumq; deprædationes. Inter has tribulationum angustias, Vicelinus sacerdos hortabatur populum in Deo spem suam constituere, agere litanias, in ieiunio & attritione cordis, eo quod dies mali instarent. Henricus itaq; qui Comeriam administrabat, vir ocij impatiens, & strenuus in armis, congregato latenter de Holzatis & Sturmarijs exercitu, hyemali tempore intrauit Slaviam, aggressusq; eos, qui præ manibus erant, & quasi sudes defixæ in oculis Saxonum, percussit eos plaga magna, omnem scilicet terram Plunensem, Luthilenburgensem, Aldenburgensem, omnemq; regionem quæ inchoat à riuo Sualen, & clauditur mari Baltico, & flumine Trabena. Omnem hanc terram vna incursione, præda, & incendio vastauerunt, præter vrbes quæ vallibus & feris munitæ, obsidionis propensius studium perquirebant. Proxima æstate Holzati se mutuo adhortantes etiam sine Comite castrum Plunen adierunt, diuinoq; adiui præsidio munitionem hanc cæteris firmiorem, præter spem obtinuerunt, Slavici inibi erant, occisioni traditis. Gesseruntq; eo anno bellum perutile, vastaueruntq; crebris † incurſibus terram Slavorum, feceruntq; eis, vt sibi facere proposuerant, omni terra eorum in solitudinem redacta. Habueruntq; Holzati pro omine bellis illud Transalbianum Saxonum, eo quod inuenissent libertatem vlciscendi se de Slavos, nemine scilicet obſistente. Nam principes, Slavos seruare solent tributis suis augmentandis. Postquam ergo Henricus, gener Lotharij regis, auxilio socrus Rikenzæ Imperatricis ducatum obtinuit, & nepotem suum Adalbertum Saxoniam deturbauit, Adolfus Comes redijt in Comeriam suam. Videns autem Henricus de Badewid, quia subsistere non posset, succendit castrum Sigeberg, arcemq; firmam Hammenburg, quam Comitum Adolphi mater murato opere construxerat, vt esset firmamentum vrbi contra impetum Barbarorum. Hanc ergo domum, & quicquid nobile senior Adolfus construxerat, Henricus fugam meditans, demolitus est. Post hæc Henricus Leo cœpit armari aduersus Conradum regem, duxitq; contra eum exercitum in Turingiam, ad locum qui dicitur Cruceburg. Bello itaq; per inducias

inducias protracto, dux redijt in Saxoniam, & post non multos dies mortuus est. Obtinuitq; filius eius Henricus Leo ducatum Saxoniae, puer adhuc infantulus. Tunc Domina Gertrudis, mater pueri, dedit Henrico de Badewid Wagirensium prouinciam, accepta ab eo pecunia, volens suscitare pressuras Adolfo Comiti, eo quod non diligeret eum. Postquam autem eadem Domina nupsit Henrico, fratri Conradi regis, & alienata est à negocijs ducatus, accessit Adolfus Comes ad Ducem puerum, & consiliarios eius, acturus causam suam super Wagirensi terra, praualuitq; & iustiori causa & auctiori pecunia. Dissensiones ergo, quae fuerunt inter Adolfum & Henricum, taliter compactae sunt, ut Adolfus Sigeburg & omni Wagitorum terra potiretur, Henricus in recompensationem acciperet Rasesburg & terram Polaborum.

Mors.
Henricus
Leo.
Gertrudis,
Lotharis Ca-
sar. F. Altera
nupsit.
Adolfus C.
*P. Principi.

Componi-
tur cum a-
mulo Hen-
rico.

CAPVT LVIII.

His vero in hunc modum ordinatis, Adolfus cepit reaedificare castrum Sigeburg, cinxitq; illud muro. Quia autem terra deserta erat, misit nuncios in omnibus regionibus, Flandriam, & Hollandiam, Traiectum, Westphalam, Fresiam, ut quicumq; agrorum penuria arctarentur, venirent cum familijs suis, accepturi terram optimam, terram spaciosam, vberem fructibus, redundantem pisce & carne, & commoda pascuorum gratia. Dixitq; Holzatis & Sturmarijs: Nonne vos terram Slauium subegistis, & mercati eam estis in mortibus fratrum & parentum vestrorum? Cur ergo nouissimi venitis ad possidendum eam? Estote primi, & transigrate in terram desiderabilem, & incolite eam, & participamini delicijs eius, eo quod vobis debeantur optima eius, qui tulistis eam de manu inimicorum. Ad hanc vocem surrexit innumera multitudo de varijs nationibus, assumptiq; familijs cum facultatibus, venerunt in terram Wagirensium ad Comitem Adolfum, possessuri terram quam eis pollicitus fuerat. Et primi quidem Holzateses acceperunt sedes in locis tutissimis ad occidentalem plagam Sigeburg, circa flumen Trabenam: Campestria quoq; Zuentineveld, & quicquid à riuo Sualen vsq; Agrimeson, & lacum Plunensem extenditur. Dargunensem pagum Westfali, Vtinentem Hollandi, Suslenburg, & ceteras terras mari contiguas dedit Slauijs incolendas, factiq; sunt ei tributarij. Post haec venit Comes Adolfus ad locum qui dicitur Bucu, inuenitq; ibi vallum vrbis desolatae, quam edificauerat Cruco olim tyrannus, & insulam amplissimam, gemino flumine cinctam. Nam ex vna parte Trabena, ex altera Wochniza praeterfluit, habens vterq; paludosam & inuiam ripam. Ex ea vero parte, qua terrestrius vir competentiam loci, portumq; nobilem, cepit illic aedificare ciuitatem, vocauitq; eam Lubeke, eo quod non longè abesset à veteri portu & ciuitate, quam Henricus princeps olim constituerat. Transmisitq; nuncios ad Niclotum Oborritorum principem, componere cum eo amicitias, omnes nobiliores donauerunt ergo inhabitari deserta Wagirensis prouinciae, & multiplicabatur numerus accolarum eius. Vicelinus quoq; sacerdos inuitante pariter & adiuuante Comite praedia recepit, quae Lotharius Imperator ad constructionem monasterij & subsidium seruatorum Dei iam olim ipsi coram castro Sigeburg contradiderat.

Instruat Si-
gebergam.
Slauium de-
solato sine
colonijs Ger-
manis com-
plet.

Holzati, co-
rumq; fines.

Westfali,
Hollandi,
Frisi.

Bucu.
Cruco ty-
rannus.

Lubeke no-
na ad Adol-
fo condita.
Niclotus
Oborritus.

*P. terram.
Vicelinus
ope Adol-
phi
praedia Ec-
clesiastica
recuperat.

CAPVT LIX.

Vicum autem fuit eis propter incommoda fori, & tumultus castrenses, monasterium in proximo oppido, quod Slauiè Cuzalina, Teutonicè Hagerestorp dicitur, foundatione commodissimum esse, misitq; eo venerabilem Sacerdotem Volkwardum cum industrijs viris, qui oratorio & claustralibus officinis subrigendis operam darent. Porro forensis Ecclesia, in curam Parochiae, ad radicem monasterij posita est. In diebus illis nobilissimus vir Thethmarus, Domini Vicelini quondam discipulus, & in studio apud Franciam socius, relicta praebenda & decania Brementensi, deuouit se Falderensi collegio, vir contemptor huius seculi, sectator volun-

Cuzalina,
Germanis
Hageres-
torp.
Volkwardus.

Thethmarus,
discipulus
&
sectator Vi-
celini.

tariæ paupertatis, & in spiritali conuersatione summæ perfectionis. Cuius per omnia extollenda sanctitas, tanto humilitatis culmine, & benignitatis vigore subnixata erat, vt videres inter homines angelum, scientem compati infirmitatibus singulorum, tentatum autem per omnia. Destinatus post hæc Hagerestorph, quæ & Cuzelina, cum alijs fratribus, hominibus nouæ transmigrationis magno solatio fuit. Dominus quoque Vicelinus nouellæ Ecclesiæ sibi commissæ solers curator, omnino studio enisus est, vt Ecclesiæ locis opportunis ædificarentur, prouidens eis de Faldera tam Sacerdotes quàm reliqua altaris vtenfilia.

CAPVT LX.

Circa tempora dierum illorum ortæ sunt res nouæ, & toti orbi stupendæ. Præcedente enim sanctissimo Papa Eugenio, Conrado quoque tertio gubernacula regni moderante, claruit Bernardus Clareuallensis Abbas, cuius fama tanta signorum cupientium videre quæ per eum fiebant mirabilia. Hic itaque egressus in Teutonicam terram, venit ad celebrem curiam Franckenuordt, quo tunc fortè Rex Conradus cum omni principum frequentia festinus occurrerat. Cùm ergo sanctus vir in Ecclesijs positus, curandis ægrotis in nomine Domini propensius instaret, & stante Rege & summis potestatibus, incertum erat inter tantas populorum cateruas, quid quis pateretur, aut cui fortè subueniretur. Aderat illic Comes noster Ad-

Bernardus, Abbas Clareuallensis, sauyarregos.
Conradus III. Caf.
† P. Ecclesia.

Adolfus C. sanctimonia Bernhards spectator.

Miraculum in puero caeco & claud.

Bernhardus belli sacri auctor.

Eiusdem belli Duces.

Voluntaria copia tripartito diuisa.

dolfus, certius nosse cupiens ex operatione diuina virtutem viri. Inter hæc offertur ei puer cæcus & claudus, cuius debilitatis nulla potuit esse dubitatio. Cæpit ergo vir sagacissimus intentare solerter, si fortè posset in hoc puero, sanctitatis eius experimentum capere. Cuius incredulitati, veluti diuinitus edoctus vir Dei, remedium prouidens, puerum præter morem iussit sibi applicari cæteros enim verbo tantum consignauit. Hunc verò exhibitum, manibus exceptis, oculisque morosa contrectatione visum restituit: Deinde genua contracta corripit, iussit eum currere ad gradus, manifesta dans indicia, recuperati tam visus quam gressus. Cæpit sanctus ille, nescio quibus oraculis edoctus, adhortari Principes, & cæterasque fidelium plebes, vt proficiscerentur Hierusalem, ad comprimendas, & Christianis legibus subigendas Barbaras orientis nationes, dicens, appropinquare tempora, quo plenitudo gentium introire debeat, & sic omnis Israel saluus fiet. Preterea ad verba adhortantis, incredibile dictu est, quanta populorum caterua se ad profectioem eandem deuouerit, in quibus primi & præcipui erant, Conradus rex, Frethericus Sueuiæ Dux, qui postea regnauit, Welf Dux, cum Episcopis & Principibus, militia nobilium & ignobilium, vulgariūque numero æstimationem excedente. Quid dicam de Teutonicorum exercitu, cùm & Ludouicus Parisiorum rex, & omnis Francigenarum virtus, in id ipsum aspirauerint. Non est recogitum vicinis temporibus, nec auditum à diebus seculi, tantum conuenisse exercitum, exercitum, inquam, grandem nimis. Fueruntque signati titulo crucis, in vestibus & armatura. Visum autem fuit autoribus expeditionis, partem exercitus vni destinari in partes orientis, alteram in Hispaniam, tertiam verò ad Slauos, qui iuxta nos habitant.

CAPVT LXI.

† P. Alemannia.

Copia prima ductoribus Conrado Caf. & Lud. rege Gall. Asiam petit.

Legatio ad Imp. Byzantinum.

Ofentum.

Primus ergo, qui & maximus, abiit terrestri itinere cum rege Alemanno Conrado, & rege Franciæ Ludouico & præcipuis vtriusque regni Principibus, transieruntque regnum Vngariæ, quousque peruenirent prope fines Græciæ. Miseruntque legatos ad regem Græciæ, vt daret eis conductum, mercatumque, transire cupientibus terram eius. Ille licet admodum territus, annuendum tamen decreuit, siquidem pacifici venissent. Cui remandauerunt, se nihil inquietudinis moliri, qui propter ampliandos fines pacis, peregrinationem vltioneam assumpserint. Dedit ergo eis rex Græciæ iuxta placitum, conductum, forumque; abundans rerum venalium, vbicunque castra locanda fuissent. Multa verò portenta visa sunt in exercitu illis diebus, futuræ cladis demonstratiua. Quorum vel præcipuum fuit, quod vespere quod-

dam nebula densissima cooperuit castra, qua recedente, vniuersa papilionum te-
 gmina, vel quæ sub diuo fuerant, adeo sanguine resperfa comparuerunt, ac si nim-
 bus ille sanguinem compluerit. Quod videns rex, ceterique principum, coniece-
 runt, se ad maximos labores & mortium pericula euocatos. Nec fefellit eos con-
 iectura. Non enim multo post venerunt in montana quædã, vbi cum inuenissent
 vallem pratis riuoque decurrente commodissimam, metati sunt castra ad deue-
 num montis latus. Porro iumenta oneraria, cum bigis & quadrigis, victualia sarci-
 nasque militum portantibus, armentorum quoque in carnis esum ingens numerus,
 in vallis medium collocata fuerant, prope decursum aque, & pascuorum commo-
 da. Appropinquante verò nocte, audita sunt in motis supercilio fragor tonitruum
 sonitusque tempestatis: tum ecce noctis medio nescio an nubium eruptione, vel
 quo euentu, torrens ille audior erumpens, quicquid vallis humilior habuit in ho-
 minibus & iumentis, in momento eluit & in mare proiecit. Hanc ergo primã ex-
 perrexerunt exceperunt milites peregrinationis illius. Cæteri qui residui fuerant,
 Constantiopolim. † Qua per dies aliquot recreato exercitu, venerunt ad sinum
 maris, qui vulgari more dicitur Brachium sancti Georgii. Ibi prouiderat eis rex
 Græciæ naues ad transducendum exercitum, adhibens notarios, qui expeditorum
 sibi numerum referrent. Quo relecto, grauitur ingemuit, & ait: Quare eduxisti
 Domine Deus populum hunc multum de sedibus suis? Verè brachio virtutis tuæ
 indigent, vt iterum videant terram desiderabilem, terram, inquam, natiuitatis suæ.
 Transmisso ergo mari, Ludouicus Rex Franciæ direxit iter versus Hierosolymam,
 & pugnantibus secum barbaris vniuersum perdidit exercitum. Quid dicam de
 Rege Alemaniæ, & his qui cum eo fuerant? Vniuersi perierunt siti & fame, trans-
 ducti in desertum maximum, dolo legati Regis Græciæ, qui eos in fines Persarum
 ducere debuerat. Adeo contabuerunt fame & siti, vt incurfantibus Barbaris vltro
 ceruices præbuerint. Rex & validiores quique, qui neci superfuerant, in Græciam
 refugerunt. O iudicia excelsi. Tanta fuit clades exercitus & miseria inexplicabi-
 lis, vt eorum qui interfuerunt adhuc hodie lachrymis deplangatur.

*Tempestas.**Constanti-**nopolis.**† P. Quo.**Brachium**S. Georgij.**Vox omino-**sa.**Christiano-**rum clades.*

CAPVT LXII.

Secundus verò naualis exercitus, Colonia & aliis ciuitatibus Rheni conflatus,
 præterea littore fluminis Witeræ, nauigare cœperunt latissima Oceani spacia,
 quousque venirent in Britanniam. Vbi per aliquot dies refarcita classe, non modica
 etiam Anglorum & Britannorum adiecta manu, torserunt vela versus Hispaniam,
 applicaueruntque ad Portugalensem nobilissimam Galatię urbem, adoraturi apud
 Sandum Iacobum. Rex ergo Galatię lætior effectus de aduentu peregrinorum,
 rogauit, vt si propter Deum pugnatu exissent, fierent sibi auxilio contra Lace-
 bonam & eius incolas, qui fines Christianos inquietabant. Cuius petitioni fauen-
 tes abierunt Lacebonam cum magna nauium copia: Rex quoque terrestri acce-
 dit ergo temporis effluxit in obsidione ciuitatis. Ad vltimum capta ciuitate, pul-
 sisque Barbaris, rex Galatię rogauit peregrinos, vt darent sibi ciuitatem vacuam,
 vsque in præsentem diem. Hoc solum prosperè cessit de vniuerso opere, quod pe-
 regrinus patrauit exercitus.

*Alter a co-**pia Hispa-**niam petit.**Portugallia**Urbs.**S. Iacobus**Compostel-**lanus.**Lacebona**sen Vlyssi-**pona.**Expugnata**Christiano-**rum sit co-**lonia.*

CAPVT LXIII.

Tertius signatorum exercitus deuotauerunt se ad gentem Slauorum, Obotritos
 scilicet & Luticios, nobis confines, vlturi mortes & exterminia quæ intulerunt
 Christianis, præcipuè verò Danis. Huius verò expeditionis capitanei erant, Albero
 Hammenburgensis & vniuersi Saxonie Episcopi: præterea Henricus Dux ado-
 lescens, Conradus Dux de Zaringe, Adalbertus Marchio de Saltwidele, Conra-
 dus de Within. Audiens ergo Niclotus quia congregandus esset in breui exerci-
 tus ad destruendum eum, conuocauit vniuersam gentem suam, & cœpit edificare

*Tertia co-**pia in Sla-**uos.**Ductores.**Henricus**Leo.**Conradus*

*Dubin.
Adolfus C.
inconsultè
Nicoloti col-
loquium re-
pudiat.*

*P. tuum.

Fides.

*†P. exclu-
sisse.*

castrum Dubin, vt esset populo refugium in tempore necessitatis. Direxitque nuncios ad Comitem Adolfum, commonens eum fœderis quod pepigerant, simul etiam rogans præberi sibi facultatem colloquendi ei & consilio participandi. Cùmque Comes renueret, dicens, hoc incautum sibi propter offensam principum, ille mandauit ei per nuncios dicens: Decreueram quidem esse oculus tuus & atris tua in terra Slavorum, quam incolere cœpisti, ne quas patereris molestias Slavorum, qui olim Wagirensium terram possederunt, & causantur se priuatos iniustè hæreditate patrum suorum. Quare ergo dissimulas amicum * in tempore necessitatis? Nonne tentatio probat amicum? Hactenus continui manus Slavorum, ne læderent te, nunc tandem libet retrahere manum, & permittere te tibi, eo quòd fastidieris amicum tuum, nec recordatus fueris fœderis, & negaueris mihi faciem tuam in tempore necessitatis. Dixeruntque nuncii Comitis ad Nicolotum: Quod Dominus noster hac vice non loquitur tibi, impedit ea quam nosti necessitas. Habe ergo adhuc gratiam fidei & sponsionis tuæ erga Dominum nostrum, vt si videris contra eum bella Slavorum clam consurgentia, præmunias eum. Et promisit Nicolotus. Dixit ergo Comes habitatoribus terræ suæ, habete cautelam iumentorum & substantiarum vestrarum, ne forè rapiantur à furibus vel latronibus: de publico verò periculo meum erit prospicere, ne qua improuisi exercitus incursione inuoluamini. Putabat enim vir sapiens, repentinas bellorum iacturas sese consilio † conclusisse, sed res aliter cesserunt.

CAPVT LXIII.

*Nicolotus
in armis.*

**P. & igno-
ramus quid
sit.*

*Clades Lu-
becensium.
†D. amo-
ueri.*

Dargune.

*Hollati ab
hoste conser-
uati.*

*Suspecti pro-
ditionis.*

Sentiens enim Nicolotus irreuocabilem esse iuratae expeditionis profectiorem, clam parat naualem exercitum, transmisitque freto, applicat classem ad ostium Trauenæ, percussurus omnem Wagirensium prouinciam, priusquam Saxo- num exercitus infunderetur suis terminis. Transmisitque vespere nuncium Sigebertum, eo quòd promississet Comiti, præmunire eum, sed superuacua legatione Comes quippe defuit, & non erat tempus congregandi exercitum. Illucescente ergo die qua sanctorum Ioannis & Pauli passio veneranda celebratur, descendit naualis Slavorum exercitus per ostium Trauenæ. Et ciues Lubicani urbis audito murmure exercitus, inclamauerunt viros urbis, dicentes: Audiuimus vocem clamoris maximi, quasi vocem superuenientis multitudinis. Sed feruntque ad ciuitatem & ad forum, nunciare eis imminens periculum. Sed populus multa potatione ebrius neque strato neque nauibus † admoueri potuit, quousque hostibus circumuallati, naues mercibus onustas iniecto igne perdididerunt. Interfectique sunt illic eo die ad trecentos & eo amplius viros. Rudolphus sacerdos & Monachus dum fugeret ad castrum, præuentus à Barbaris, mille vulneribus confossus est. Porro hi qui in castro erant, biduo atrocissimam obsidionem pertulerunt. Duæ quoque equitum turmæ omnem Wagirensium terram peruagantes, quicquid in suburbio Sigebertum repererunt, demolitæ sunt. Pagum quoque qui Dargune dicitur, & quicquid infra Trauenam à viciis Westphalis, Hollandis, cæterisque extraneis populis incultum fuerat, flamma vorax absumpsit. Feceruntque cædes virorum fortium, qui fortè armis obstitere tentassent, & duxerunt vxores eorum & filios in captiuitatem. Pepereruntque viris Holzatenibus, qui habitant ultra Trauenam ad occidentalem plagam Sigebertum, substiteruntque in agris oppidi Cuzalinæ, & non adiecerunt ultra progredi. Villas præterea, quæ erant in campestribus Zuentineuelde, & non deuastauerunt Slauis, nec quicquam atigerunt de substantiis hominum illic degentium. Sermo fuit eo tempore omnium ore pertritus, quosdam Holzatenes hoc perturbationis malum confluxisse propter odium aduenarum, quos Comes latè congregauerat ad incolendam terram. Vnde etiam communis iactura soli Holzati extorres inuenti sunt. Sed & Vtinenfis ciuitas adiuta locorum firmitate saluata est.

LIBER I.
CAPVT LXV.

11

Rem dicam posteritatis memoria dignam. Quando Slavi Wagirensium terra ad libitum abusi, nouissimè venerunt ad pagum Susle, vastaturi Fresonum coloniam, quæ illic erat, quorum numerus ad quadringentos & eo amplius viros supputatus fuerat. Aduentantibus autem Slauis vix centum reperti sunt in munitiuncula, cæteris in patriam reuersis, propter ordinandum peculium ibi relictum. Succensis ergo quæ foris erant, videres his, qui in munitione erant, grauissimam inferri expugnationis iacturam. Tota enim die à tribus millibus Slauorum fortiter impugnati sunt, illis quidem victoriam præsumentibus veluti indubiam, his verò supremum spiritum pugnæ dilatione redimentibus. Sed cum viderent Slau, quia victoria non cederet eis incruenta, promittunt Fresonibus vicam, & membrorum integritatem, si munitione progressi dedissent arma. Cœperunt ergo quidam ex obsessis appetere deditioem, ob spem vitæ. Quos arguens fortissimus Sacerdos: Quid est, inquit, ô viri, quod agere vultis? Putatis vos deditioem vitam redimere, aut barbaris fidē inesse? Fallimini viri compatiotæ. Stulta est hæc opinio. An nescitis, quia in omni aduenarum genere, apud Slauos nulla gens detestabilior Fresis? Sanè foetet eis odor noster. Quare ergo abiicitis animas vestras, vltro properantes ad interitum? Contestor vos per Deum famiorem orbis, cui non est difficile saluare in paucis, vt adhuc paululum experiamini vires vestras, & conferatis manus cum hostibus. Quamdiu enim vallo hoc circumdamur, sumus manuum nostrarum & armaturæ compotes, vita nobis in spe sita est: inermibus verò præter ignominiosam mortem reliquum nihil est. Gladios ergo vestros quos vltro sibi expetunt, mergite prius in medullis eorum, & estote vltros sanguinis vestri. Hauriant gustum audaciæ vestræ, nec victoria redeant incruenta. Et hæc dicens, ostendit eis magnanimum spiritum, † obiectusque portis cum vno tantum viro, hostium cuneos propulit. Percussitque manu propria ingentem Slauorum numerum. Excusso denique vno oculo & ventrem perfossus, nihil remissius egit in pugna, diuinum quoddam robur tam in animo quam in corpore præferens. Nihil itaque melius à notissimis illis filiis Saruicæ, vel à Machabeis quondam pugnatum est, quam à sacerdote Gerlao, virisq; per paucis in castro Susle, defenderuntq; munitionem de manu vastatorum. His auditis Comes congregauit exercitum, vt pugnaret cum Slauis, & eiiceret eos de terra sua. Quo rumore comperto, Slaui redierunt ad naues, & abierunt onusti de captione hominum, & de varia supellectile, quam prædati fuerant in terra Wagirorum.

Susle Frisiorum colonna.

Frustrâ à Slauis oppugnata. Conditiones pacis oblata.

Gerlao Sacerdotis ad virtutem exhortatio.

Magnanimitas. † P. obiectisque, D. apertisque.

Adolfus C. se armat.

CAPVT LXVI.

Interim volat hæc fama per vniuersam Saxoniam & Westphaliam, quia Slavi facta eruptione bellum priores adorsu fuerint, & festinauit omnis illa expeditio, signo crucis insignita, descendere in terram Slauorum, & zelare iniquitatem ipsorum. Partitoq; exercitu, duas munitiones obsederunt, Dubin & Dimin, & fecerunt contra eas machinas multas. Venit quoque Danorum exercitus, & additus est his qui obsederant Dubin, & creuit obsidio. Vna ergo dierum, considerantes ij qui tegebantur inclusi, quia Danorum exercitus segnius ageret (ij enim domi pugnaces, foris imbelles sunt) facta subita eruptione, percusserunt ex eis multos, & posuerunt eos crassitudinem terræ. Quibus etiam subueniri non poterat propter interiaccens stagnum. Ob quam rem exercitus ira permotus, pertinacius instabat expugnationi. Dixerunt autem satellites Ducis nostri, & Marchionis ad inuicem: Nonne terra quam deuastamus, terra nostra est? Et populus quem expugnamus, populus noster est? Quare ergo inuenimur hostes nostrimet, & dissipatores vectigaliū nostrorum? Nonne iactura hæc redundat in Dominos nostros? Cœperunt ergo à die illa facere in exercitu tergiuersationes, & obsidionē multiplicatis induciis alleniare. Quoties enim in congressu vincebantur Slau, retinebatur exercitus, ne fugitantes insequerentur, & ne castro potirentur. Ad vltimum nostris iam pertæsis, conuentio talis facta est, vt Slaui fidem Christianam reciperent, & laxarent Danos, quos in capti-

Tarda copia tertia expeditio.

Dubin. Dimin. Dani auxiliariis. Clades ex incuria.

πλοσείδα; *P. Adalberti.

Intēpestiua clementia. Pacificatio cum Slauis;

*Simulatio
& fraudis ho-
stilis.
† P. conua-
luerunt.*

uitate habebant. Multi ergo eorum falso baptizati sunt: & de captione hominum relaxauerunt omnes senes & inuites, cæteris retentis, quos seruitio robustior aptauerat ætas. Taliter illa grandis expeditio cum modico emolumento soluta est. Statim enim postmodum in deterius coaluerunt: nam neq; baptisma seruaerunt, nec cohibuerunt manus à depraedatione Danorum.

CAPVT LXVII.

*Adolfus re-
nouat fæde-
ra cum Ni-
slore & Sla-
uis.
Marcoman-
ni.*

*Vicelini
ad egenos
respectus.*

Distinuit.

*Augusti ca-
lestis.*

Comes autem noster cõuulsas reparans amicitias, fecit pacẽ cum Nicloto, & cõ cæteris orientalibus Slauis. Nec tamen integrẽ credebat eis, eo quod fœdera prima violassent, & percussissent terram suam attritione maxima. Cœpitque consolari populum suum, quem vastitas hostilis attriuerat, orans eos ne casibus aduersis cederent, hoc cognoscentes, quod Marcomannos oportet duram habere patientiam, & prodigos esse sanguinis sui. In redimendis quoq; captiuis deuotus extitit. Quid dicam de sacerdote Christi Vicelino? In ea calamitate qua barbaricus furor multos attriuerat, & frumentorum penuria famẽ parturiuerat, omnibus qui in Faldera & Cuzelina fuerunt, summopere commendauit, vt pauperum memores essent. Ad quod opus vir Dei Thethmarus fait incõparabiliter idoneus, dispertgens & dans pauperibus minister fidelis & prudens, vbiq; caritatus, vbiq; largifertum, in cuius laudem parum est quod loquor. Sanè pectus Sacerdotis misericordia refertum, suauissimo fragrabat odore, iacebantq; præ foribus monasterii greges genorum, expectantium eleemosynam de manu viri Dei: Adeo vt locus ille ad inopiam redigendus videretur, propter largitatem viri. Obserabantur ergo à procuratoribus ostia domesticæ rei, ne curia subiaceret detrimento. Quid faceret homo Dei? Clamores pauperum ferre non poterat, nec fuit ad manus quod daret. Cœpit ergo vir misericors, curiosius agere, & circuire horrea, explorare callidus aditum, quo etiam secretius reperto, egit in modum furantis, dans quotidie pauperibus iuxta opportunitatem. Ferebatur autem à fidissimis nobis, quod iisdẽ diebus exinanita frumentaria penus, diuinitus recuperata sit. Præbet huic factõ firmitatem opus Helixæ, nec non Helisæi, quorum æmulos sicut virtutis, sic etiam miraculi adhuc superesse, non est ambiguum.

CAPVT LXVIII.

*Motus in
Dania.
Cades Erici
Regis cog-
nomento
Emun
Trium regu
suboles ger-
men belli.
Ericus Spac
tutor regia
sobolis.*

*Sueno, Erici
F. a tutore
rex designa-
tus.*

*Canutus
Suenonis
amulus.
Waldema-
rus.*

*Prodigia.
Adolfus ab
straque fa-
ctone solici-
tatus trãsit
ad Canutũ.
Sueno sui cõ-
uentum St-
cessitur.*

Modicum ergo temporis effluxit, quo Wagirensi terrẽ de præterita calamitate respirare concessum est, & ecce noua prælia surrexerunt ab Aquilone, quæ apponerent dolorem dolori, vulnus vulneri. Occiso enim Erico, cui cognomen erat Emun, remanserunt triagenimna Regum, scilicet Suein eiusdem Erici filius, Waldemarum Kanuti filius, Kanutus Magni filius. Qui cum adhuc infantuli essent, Waldemarus Danorum positus est eis tutor quidam Ericus cognomẽto Spac, qui Regnum cum regia sobole tutaretur. Fuitque vir ille pacificus, cum tranquillitate creditum sibi gubernans regnum, nisi quod Slauorum furiis minus obstiterit. Nam latrocinia Slauorum eo tempore solito plus inualuerunt. Sentiens autem Ericus appropinquare diem mortis suæ, conuocauit tres adolescentes regios, adhibitoq; magnæ tum consilio, Suein destinauit ad regnũ, Waldemarũ & Kanutũ hæreditate paternæ iussit esse cõtentos, ordinatisq; taliter rebus, defunctus est. Nec mora, Kanutus Magni filius, rupta curatoris sui dispositione, conatus est arripere regnum, mouitque contra Suenonem prælia magna. Porrò Waldemarum, partes Suein adiuuabat, & cõmota est vniuersa Dania, & visa sunt magna signa in cœlo versus aquilonem, species quasi ignearum facularum, & humani cruoris similitudo rutilantis. Nec fellerunt portenta. Quis enim ignoret strages factas, factas inquam in eo prælio? Certabat ergo vterq; regum asciscere sibi Comitẽ nostrum, miseruntq; nuncios cum donariis, plura offerentes, & ampliora promittentes. Complacuitque Comitæ ad Kanutum, habitõque colloquio, fecit ei hominum. Quod factum est zelatus Suein, assumptaque manu armata, transiit in Wagirensẽ terram, & succendit Aldenburg, & demolitus est omnem terram maritimam, & digrediens inde succendit suburbium Sigeburg, & quæcunque in circuitu eius erant, vorax absumpsit flamma.

flamma. Huius autem mali fuit autor Ethelerus quidam de Thethmarschia na-
 tus, qui diuitiis Danorum subleuatus, omnem fortem de Holzatia sibi sociaue-
 rat. Factusque Ductor Regis, volebat Comitem prouincia pellere, terramque
 eius addere regno Danorum. Quod factum cum innotuisset Comiti, transit ad
 Ducem ut protegeretur ab eo. Nec enim in Holsatia tutò consistere poterat,
 eo quòd increuissent homines Etheleri, qui insidiabantur vitæ eius. Quicun-
 que voluisset fieri homo Etheleri, veniebat ut acciperet in munere Byrrum, Cly-
 peum, vel equum: atque donis huiusmodi corrupta, repleta est terra feditionis.
 Præcepit ergo Dux omni populo Holzatorum, & Sturmariorum, ut sicubi re-
 perti fuissent homines Etheleri, aut renunciarent hominio, aut prouincia sece-
 derent. Et factum est ita: iurauitque omnis populus, stare ad mandatum ducis,
 & obaudire Comiti suo. Sociatusque est sibi vir Holzatenus in die illa, sedi-
 tiosis omnibus aut reductis in gratiam, aut prouincia pulsus. Misit ergo Comes
 nuncios ad Kanutum, suggerens ut quantocyus cum exercitu veniret, oppressu-
 rus Suein. Cui etiam ipse occurrit cum quatuor millibus expeditorum, prope
 Sleswich. Fixeruntque castra longis ab inuicem spaciis. Morabatur autem Suein
 in ciuitate Sleswich, cum non minima bellatorum manu. Videns ergo Ethele-
 rus, princeps exercitus Suein, quia duplicata sunt mala, multusque exercitus
 venit ad obsidendum eos, abiit ad Kanutum in dolo, dataque pecunia Principi-
 bus seduxit adolescentiam Kanuti, ut rediret in terram suam, inscio Comite A-
 dolfo, & dimitteret exercitum in locum suum. Præfixis quoque induciis, spo-
 pondit se sine bello pacem Danis redditurum. His ad libitum peractis, rediit
 Ethelerus Sleswich, mane pugnaturus cum Comite, & percussurus eum repen-
 te. Eo vespere quidam familiarium Comitis erat Sleswich, qui sentiens ea quæ
 clam parabantur, transit cum festinatione lacum, & veniens in castra dixit ad
 Comitem: Deceptus es ô Comes, deceptus atque pessundatus es. Kanutus enim
 & exercitus eius, in quorum auxilio tu venisti, reuersi sunt in terram suam, & tu
 solus hic iaces. Ecce venturus est Ethelerus diluculo pugnam tecum. Co-
 mes ergo supra quam credi potest admirans imposturam, dixit ad suos: Quando-
 quidem in medio myricæ consistimus, & equi nostri afficiuntur inedia, bonum
 est nos hinc transire, locumque quærere castris opportunum. Sensit ergo ex-
 ercitus, animum Comitis sinistra legatione concussum. Moueruntque castra
 de loco qui dicitur Cuningisho, verteruntque iter versus Egdoram. Tanta au-
 tem festinantia præterlapsi sunt, ut veniente Comite ad Egdoram, de quatuor
 millibus expeditorum, vix quadringenti cum eo reperti fuerint. Quos Comes
 adhortans, ait: Licet fratres & amicos nostros huius ignaros rei fugauerit cassus
 timor, mihi tamen utile videtur, nos hic consistere propter custodiam terræ no-
 stræ, quousque directis nunciis certius cognoscamus, quid actitent hostes no-
 stri. Statimque misit nuncios qui veritatem perferrent. Quibus apud Sleswich,
 40 comprehensis, & in vincula coniectis, dixit Ethelerus ad regem Dominum suum:
 Iam nunc festinandum est, & eundem cum exercitu, quia facile est ut tradatur
 Comes iste desolatus in manus nostras. Quo percusso transibimus in terram e-
 ius, & abutemur ea prout libuerit. Et abierunt cum manu forti. Comes ergo
 irritatus, quia nuncii iuxta placitum non venissent, alios misit nuncios, qui vi-
 sis hostibus cum celeritate nunciauerunt Comiti. Ille licet intus morderetur
 suorum paucitate, elegit tamen, virtutis intuitu, configere, dixitque ad socios:
 En tempus est, ô socii, quo comperendum sit, vbi sit vir audax, & virtutis con-
 tinens, qui ruinas pronus excipere velit. Sæpius quidem mihi à nostratibus obie-
 ctum est cum insultatione, quasi cor muliebre & fugax habuerim, qui bellorum
 iacturas plus lingua quam manu propulerim. Et hoc quidem non imprudens egi:
 quoties bella sine sanguine caueri poterant. Nunc autem quia immanius peri-
 culum indiget opera manuum, videre iam fas est, si foemineus mihi, ut dicitis,
 50 autem ero, si vestra concors mecum fuerit voluntas, si in defensionem patriæ

*Ethelerus
Dismarsus,
Adolfi ho-
stis.*

*Byrrum ho-
stis corru-
pta.
Henricus
Leo Adolfi
protector.*

*Holzati ad
officium re-
deunt.*

*Adolfus Ca-
nuto manū
auxiliarā
adducit.*

*Sueno.
Etheleri do-
lus hostis.*

*† P. vnum-
quaque.*

*Indiciū tem-
pestuum.*

† D. auxiliū.

*† D. pugna-
turus.
Adolfus se
recipit ex ho-
stica.*

*† P. En-
ningisho.
Cuningisho.*

*Explorato-
res interce-
pti.*

*Ethelerus
Suenonem
ad prælium
accendit.*

*Adolfus su-
os ad virtutem
rem cohorta-
tatur.*

mecū cōiurata manu steteritis. Hoc enim loco præfidiū pugnae flagitat, & ueracundia fuga, & certissimum patriæ excidium. Hæc cum perorasset Comes, gratulati sunt socii, grandique iuramento se obligauerunt, ut starent firmiter, pro salute suimet, & patriæ. Præcepit ergo Comes effringi pontem, & posuit custodiam in locis quibus permeabilis erat fluuius. Venit autem nuncius, qui diceret hostes transduci prope villam, quæ dicitur Scullebi. Facta ergo oratione ad Deum, Comes festinauit pugnare cum his qui transducti fuerat, priusquam uniuersus transiret exercitus. Statimque ubi congressi sunt, Comes equo deiectus est, & fuerunt ei præfidiæ duo milites, qui subleuatum equo restituerunt. Et fuit pugna uelut mens, & victoria utrinque ambigua, quousque unus partium Comitum proclamauit, ut poplites equorum, quos hostes insidebant, fortiter cæderentur, factumque est, ut cadentibus equis, sutores quoque loricati collaberentur, gladiisque nostrorum protriti sunt, & cecidit Ethelerus, cæteri nobiles aut occisi sunt aut capti. Quod uidens rex ex altera ripa fluminis, & qui cum eo erant, petiit fugam & reuersus est Sleswich. Sed & Comes reuersus est, clarus victoria, habens captiuos insignes, quorum pecunia debitis suis aliquantisper alleuiatus est. Habuitque de cætero præcipuam terræ suæ diligentiam. Quoties enim motionis aliquid insonuit, aut de Danis aut de Slauis, statim collocauit exercitū in locis opportunis, uidelicet Trauenemum de, siue ad Egdoram. Fueruntque parentes mandato eius plebes Holzatorū, Sturmiorum & Marcomannorum. Vocantur autem usitato more Marcomanni, gentes uelut decunq; collectæ, quæ Marcam incolunt. Sunt autem in terra Slauorum & Marce quæ plures, quarū nō infima nostra Wagirensis est prouincia, habens viros fortes & excitatatos præliis, tam Danorum quàm Slauorū. Super hos omnes functus est Comes honore Cometæ. Fecitque iustitiam populo suo, compacans dissidentia, & oppressos liberans de manu potentiorū. Clero fuit apprimè beneuolus, quem nec in facto nec in uerbo passus est à quoquā iniuriari. Multum uerò laboris adhibuit in edomandis rebellibus Holzatorum: gens enim libera & ceruicosa, gens agrestis & indomita, detrectabat ferre iugum pacis. Sed uicit eos altior sensus uiri, & philosophatus est in eis. Multis enim præcantationibus allexit eos, quousque duceret sublorum, illos inquam onagros indomitos. Viderit qui uoluerit, faciem gentis huius immutatam, eos scilicet qui soliti quondam fuerant, sæuum caput abdere laruis, et deprædandis tendere decipulas, furari quæ rapere non poterant, uiderit inquam eos conuertisse mores, & reuocasse gressus ad iter pacis. Nonne hæc est mutatio dexteræ excelsi? post hæc reconciliatus est Comes Suein, regi Danorum. Ille enim crebris prosperatus uictoriis, Kanutum eiecit de terra, & ad Saxones propulsum exulare coegit, penes nominatissimum Hartwigum Archiepiscopum, qui clarissimo genere natus magna pollebat hæreditate.

CAPVT LXIX.

Henrici Leonis nuptia cum Clementia.

Res gesta & Victoria in Slauis.

Wleouesia. † P. incuriones.

IN diebus illis, Dux noster adolescens, Dominam Clementiam, filiam Conradi ducis de Zeringge, duxit uxorem, cœpitque dominari in uniuersa terra Slauorum, succrescens sensim & inualescens. Quoties enim offendissent eum Slauis, admouit eis Martiam manum, dederuntque ei pro uita simul & patria quicquid exigere uoluisset. In variis autem expeditionibus, quas adhuc adolescens in Slauiam profectus exercuit, nulla de Christianitate fuit mentio, sed tantum de pecuniatione. Adhuc enim immolabant Dæmoniis & non Deo, & agebant piraticas incursiones in terram Danorum.

CAPVT LXX.

Hartuicus Archiepiscopus Hamburg.

UIDENS ergo Dominus Hartuicus Hammenburgensis Archiepiscopus, quia pax erat in Slauia, proposuit reedificare sedes Episcopales, quas Barbaricus furor

furor olim destruxerat in Slauia, scilicet Aldenburgensem, Racesburgensem, Mi-
 kilenburgensem. Equibus Aldenburgensem Magnus Otto primus instituerat,
 subijciens ei Polabos & Obotritos, à terminis Holzatorum vsq; ad flumen Panim,
 & ciuitatem Dimin. Posuitque in Aldenburg primum Pontificem Marconem.
 Post hunc secundus erat Edwardus, tertius Wago, quartus Ezike, quintus Folchar-
 dus, sextus Reinbertus, septimus Benno, octauus Meinerus, nonus Abelinus,
 decimus Ezo. Huius temporibus surrexit in Hammenburgensi Ecclesia Ma-
 gnus Adelbertus, qui de peregrinis Episcopis, quos in mensa sua habebat, Ioan-
 nem statuit Episcopum in Mikilinburg, Aristonem in Racesburg, atque in hunc
 modum Aldenburgenis sedes in tres diuisa est Episcopatus. Postquam ergo per-
 mittente Deo propter peccata hominum, Christianitas adnullata est in Slauia,
 vacauerunt hæc sedes annis octuaginta quatuor, vsq; in tempora Hartwici Archie-
 piscopi. Qui propter generis nobilitatem duplici principatu clarus, magno studio
 enisus est pro recuperandis suffraganeis Episcopis, vniuersæ Daciæ, Norwegiæ,
 Suediæ, quos Hammenburgensi Ecclesiæ quondam pertinuisse, commemo-
 rat antiquitas. Sed cum obsequiis & variis largitionibus nil profecisset apud
 Papam & Cæsarem, ne omnino careret suffraganeis, aggressus est iam pridem
 abolitos Episcopatus Slauicæ suscitare. Accitum ergo venerabilem Sacerdotem
 Vicelinum Aldenburgeni sedi consecrauit Episcopum, cum iam esset ætate pro-
 uectus, & mansisset in terra Holzatorum triginta annis. Porro in Mikilinburg
 ordinauit Dominum Emmehardum, & consecrati sunt ambo in † Rosseuelde,
 missique in terram egestatis & famis, ubi erat sedes Satanæ, & habitatio omnis
 spiritus immundi. Factaque sunt hæc in consulto Duce & Comite nostro. Vnde
 accidit ut amicitia quæ erat inter Dominum Vicelinum & Comitem nostrum,
 deinceps turbata sit: nam antea eum ut patrem venerabatur. Tulitque decimas
 omnes anni illius, quæ Pontifici nouo prouenire poterant, nec dimisit ex eis
 paruas reliquias. Tunc abiit Episcopus ad Ducem, rogaturus veniam, & susce-
 pitus est ab eo cum honore & reuerentia. Et ait Dux ad eum: Dignum quidem
 fuit, & Episcopo, ut vos nec salutarem nec reciperem, eo quod nomen istud me
 in consulto susceperitis. Ego enim huius rei moderator esse debueram, maxi-
 me in terra quam patres mei, fauente Deo, in clypeo & gladio obtinuerunt,
 & mihi possidendam hæreditauerunt. Sed quia sanctitas vestra dudum mihi
 comperta est, progenitores quoque nostri vos ab initio fidelem probauerunt,
 decreui iam noxæ huius obliuisci, promotionique vestræ pleno fauore concu-
 rere, scilicet ea conditione, si inuestituram episcopalem de manu mea recipere
 volueritis. Hoc enim pacto res vestræ processum habere poterunt. Et visum
 est Episcopo verbum illud durum, eo quod esset præter consuetudinem. Episco-
 pos enim inuestire, solius Imperatoris maiestatis est. Quidam ergo fidelium
 ducis, Henricus de Witha, vir potens & militaris, & amicus Episcopi, dixit ad
 eum, Facite quod vobis vtile est, & appropinquate Domino nostro, & faci-
 te voluntatem eius, ut ædificentur Ecclesiæ in Slauia, & dirigatur cultus domus
 Dei in manibus vestris. Alioquin frustrabitur labor vester, eo quod nec Cæ-
 sar, nec Archiepiscopus possit iuuare causam vestram, domino meo obniten-
 te: Deus enim dedit ei vniuersam terram hanc. Quid autem grande requirit
 à vobis Dominus meus, quod vobis aut illicitum sit, aut verecundum? Quin
 potius res facilis est, & conducens fructum magnum, ut Dominus meus acci-
 piat virgulam, & det in manum vestram, pro signo inuestituræ, suisque de cæ-
 tero familiaris Ducis, habentes honorem inter gentes, ad quas ingrediemi-
 ni conuertendas. Rogauit ergo Episcopus præberi sibi inducias, ut delibera-
 ret super verbo hoc. Dimissusque pacificè, venit Bardewich, ubi mortali
 in qua vsque ad extremum vitæ suæ laborare visus est. Sedata verò aliquan-
 tulum ægitudine, perductus est Falderam in vehiculo, multumque tempo-
 nis effluxit, quo cum infirmitas ecclesiastico labori subtraxerat. AEtatis e-

Aldenburg.
 Episcopa-
 rus funda-
 tio & limi-
 tes.
 Episcoporu
 series.

Adelbertus
 Archiepisc.
 discipul.
 Aldenburg.
 Episcopatu
 in tres ali-
 os.
 Hartwici
 Archiepi-
 scopi irritum
 conatus.

† D. legatio
nibus.

Vicelinus
 Aldenburg.
 antistes de-
 signatus.
 Emmehar-
 dus Megal-
 burg.
 † P. Cos-
 seuelde.
 Tra inter A-
 dolfum C.
 & Vicelinu.

Henricus
 Leo in augm-
 rationem
 Episcopatus
 Aldenburg.
 sibi vendi-
 cat.
 * D. hac.

Henricus de
Witha.

Vicelinus
sit sydera-
tus.

*Petit Hare-
nici Archie-
piscopi consi-
liū de inau-
guratiōe.*

*Arrogans &
ambrosiosum
responsum.*

*Mali consi-
lii fructus.
Henricus L.
Virget ius in
auguratio-
nis.*

*Ecclesiasti-
ca ambitio.*

*Hartuici Ar-
chiepiscopi
in Vicelinū
inuria.*

*Aeger ani-
mus.*

† P. mere-
retur.
*Adolfus C.
† P. Hage-
retur p.
Lubecca.*

*Proue Alde-
burgensium
deaster.
Mike sacer-
dos.
Roche, gon-
tis Princeps
ē posteritate
Cruconis.*

nim mole grauior morbus accesserat. Vbi autem ei vires Deus præstitit, abiit Bre-
mam, consulturus Archiepiscopum & Clerum super verbo hoc, quod imposue-
rat ei Dux. Qui omnes vna eademque sententia refragari cœperunt, dicentes:
Scimus quidem ô venerabilis Pontifex, sanctitati vestræ optimè cognitum esse,
quid vobis super verbo hoc expediat. Sed quia venistis participari consilio no-
stri, breuiter respondemus quod sentimus. Primum ergo in hoc negotio consilio no-
ri decet, qualiter inuestituræ Pontificum Imperatoris tantum dignitati permilla
sunt, quæ sola excellens, & post Deum in filiis hominum præeminens, hunc ho-
norem non sine scœnore multiplici conquisiuit. Neque Imperatores dignissimi
leuitate vsi sunt, vt Episcoporum Domini vocarentur, sed compensauerunt
noxam hanc amplissimis regni diuitiis, quibus ecclesia copiosius aucta, decen-
tius honestata, iam non vile reputet se ad modicum cessisse subiectioni, nec es-
rubescat vni inclinari, per quem possit in multos dominari. Vbi enim Dux vel
Marchio, vbi in regno principatus, quantumlibet magnus, qui Pontificibus
manus non offerat; recusatus, opportunè, importunè se non ingerat? Certum
currunt, vt homines fiant Ecclesiæ, & participes fiant beneficiorum eius.
Vos igitur honorem hunc pessundabitis, & infringetis iura magnis auctoritatibus
edita? Dabitur ne huic Duci manus vestras, vt hoc exemplo incipiant esse
principum serui, qui fuerant Principum Domini? Non decet aetatem vestram
honestatis decore maturam, vt per vos incipiant abusiones fieri in domo Do-
mini. Longè fiat à vobis verbum istud. Quod si furor principis erga vos effrenat-
ius egerit, nonne satius est ferre iacturam bonorum quàm honoris? Auferant si
velint decimas, occludant vobis introitum, si placet, Parochiæ vestræ, tolerabilis
erit ista molestia. Habetis certè Falderensem domum, in qua tuta interim statione
consistere possitis, & præstolari cum silentio salutare Dei. His & huiusmodi hæc
auerterunt eum, ne voluntatem Ducis adimpleret. Parturiuit sanè persuasio hæc
nouellæ plantationi multiplex impedimentum. Quoties enim Pontifex noster Du-
cem adiit interpellaturus pro negociis Ecclesiæ, ille se paratum esse ostendit ad o-
mnia quæ poposcisset vtilitas, si primum illi debitus honor exhibitus fuisset. alio-
quin frustra contra impetum fluminis iri. Pontifex autè humilis, facile inclinatus
fuisse, vt propter lucrum Ecclesiæ, duci secularis honoris cupido, morè gestilles,
si Archiepiscopus & cæteri Bremensium non obstitissent. Nam & ipsi vaniglorii,
atque diuitiis adultæ Ecclesiæ saturi, honori suo hoc in facto derogari putabant,
nec magnopere fructum sed numerum suffraganeorum sedium curabant. Quod
vel in hoc maximè patuit, quia in possessionibus Falderensis Ecclesiæ Archiepi-
scopus multas Episcopo nostro fecit iniurias, demens & conuellens aliqua, nec
tutum permanere sinens in statione, quam ipse ei deputauerat. Videres ergo
virum antea magni nominis, possessorem libertatis, & compotem suimet, post
acceptum Episcopale nomen, quasi innodatum vinculis quibusdam, & suppli-
cem omnium. Homo enim pacis suæ in quo sperauit, auertit eum à via con-
filiū & pacis, ne scilicet applicaretur his, per quos Ecclesiæ fructificatio pullu-
lare possiet. Fecit ergo, quod status ille temporis permisit, visitauit Ecclesias par-
rochiæ suæ, ministrans plebibus monita salutis, præbens eis pro iure officii sui spi-
ritualia, cum ipse tamen non † meteret eorum temporalia. Siquidem Comes de-
cimorum iura tollebat. Dedicatum est ergo eo tempore oratorium Cuzelinæ, quæ
alio nomine † Hogere storp dicitur. Sed & Ecclesia Bernhouede tunc dedicata est.
Venitque ad nouam ciuitatē, quæ Lubeke dicitur, cōfortare manentes illic, & dedi-
cauit ibi altare Domino Deo. Inde progrediens visitauit Aldéburg, vbi sedes quorū-
dam Episcopalis fuerat, & receptus est à Barbaris habitatoribus terræ illius, quorū
Deus erat Proue. Porrò nomē Flamini, qui præerat superstitioni eorū, erat Mike.
Sed & princeps terræ vocabatur Rochel, q̄ fuerat de semine Cruconis, idololatra
& pirata maximus. Cœpit ergo Pontifex Dei, proponere Barbaris viā veritatis, quæ
Christ⁹ est, adhortās eos, vt relictis idolis suis festinarēt ad lauacrū regenerationis.
Pauci autē Slauorū applicuerūt se fidei, eo quòd languor fortissimus esset, & necdū
incli-

inclinata essent corda principum, ad edomanda corda rebellium. Dedit autem Episcopus pecuniam cæforibus lignorum, ad impensas sanctuarii, & cœptum est operum fabricæ prope vallum vr̄bis antiquæ, quo omnis terra die Dominica propter mercatum conuenire solebat.

CAPVT LXXI.

IN diebus illis congregauit Dux exercitum, vt abiret in Bauariam, & † requireret ducatum, quē vitricus suus, Henricus, frater Conradi Regis, occupauerat. Venit ergo ad eū Dominus noster Episcopus Vicelinus, Lunēburgi, rogans, vt semper lolebat, pro Episcopat^o sui promotione. Cui Dux, faciā, inquit, quod hortamini, si ad nos respectum habere volueritis. Ad quē Episcopus, paratus sum, ait, propter eū, qui se humiliavit propter nos, me ipsum in proprietatē dare alicui de clientibus vengeris quā potentē. Et his dictis fecit quod necessitas imperabat, & suscepit episcopatū per virgā, de manu Ducis. Animæ quior aut factus Dux, ait: Quia videmus vos obedientes esse volūtati nostræ, oportet & nos sanctitati vestrę condignā gerere reuerentiā, & petitioni de cætero proniores adesse. Sed quia nūc in procinctu suavis villam Buzoe, quam petistis, cum sua pertinētia Dulzaniza, vt ædificetis vobis domum in medio terræ nostræ & præstolari possitis reditum nostrum. Tunc enim propicio Deo disponendis rebus vestris propensius instabimus. Rogauitq; Comitem Adolfum, vt huic donationi præberet assensum. Cui respōdit Comes: Ex quo flexus est ad pietatem, decet nos voluntati eius † occurrere, & pro posse nostro ei suffragari. possessionem ergo quā dominus Dux permisit Episcopo, & ego permitto. Insuper cedo de medietate decimarū, vt cedant in vsus episcopi, non ex debitu Dux custodia terræ Slauorū atq; Nordalbingorū, Comiti nostro, compositisq; rebus in Saxonia, profectus est cū militia, vt reciperet ducatum Bauarię. Porro ductrix, Domina Clementia, remāsit Lunenburg, fuitq; Comes clarissimus in domo ducis, & officiosus in obsequio Ductricis, patēq; consilii. Quamobrē venerabatur eum principes Slauorū, maximē verò reges Danorū, qui laborantes intestino bello, cerabant eū præuenire muneribus. Kanutus .n. qui profugus exulabat apud Archiepiscopū, conflato de Saxonia cōductio exercitu, reuersus est in Daniam. Et additis ei omnes penē qui habitabant Iuthlandiæ. Hoc audito, Suein contraxit maritimas copias, transmissiq; mari venit ad ciuitatē Wiberge, & cōmiserūt reges præuenit in Saxoniam. Post modicū tempus, rursum venit in Daniā, & receptus est a Fresonibus, qui habitabāt Iuthlandiæ, venitq; Suein & pugnauit cū eo, debellatūq; ad Saxones fugere compulit. Cui crebrò per fines Holzatorum itineranti, Comes noster beneficis extitit, præbens conductum, & cætera humanitatis officia. Reuertatur Suein in Dania cum maxima tyrannide, maximis semper victoriis fortunatus. Slauorum furiis minus obstitit, præliis irretitus domesticis. Fertur tamen cos in Selande strage maxima tempore quodam percussisse.

CAPVT LXXII.

IN diebus autē, quibus Dux aberat, venit Niclotus, Princeps terrę Obotritorum, ad Dominam Clementiam Ductricem, Lunenburg, & conquestus est in facie eius & amicorum Ducis, quia Kycini & Circipani paulatim rebellare cœperint, & obniti tributis iuxta morem persoluendis. Et destinatus est Comes Adolfus, & populus Holzatorum & Sturmatorum, vt adiuuarent Niclotum, & coercent rebellionem contumacium. Abiitque Comes cum duobus millibus & amplius electorum. Niclotus quoque contraxit exercitum de Obotritis, & abierunt pariter in terram Kycinorum & Cyrcipanorum, & peruagati sunt terram hostilem, omnia vastantes igne & gladio. Fanum quoque celeberrimum cum idolis & omni superstitione demoliti sunt. Videntes autem indigentiam, quia non essent eis vires resistendi, redemerunt se immensa pecunia, defestunque vectigalium integraverunt cum cumulo. Tunc Niclotus delectatus

† P. acquireret.

Henricus L. comparat se ad expeditionem Bauaricam.

Inaugurat Vicelinum & possessionibus donat.

Adolfi C. in eundem amula munificentia.

* P. Dominus meus.

† P. concurrere.

Fides & astutias.

Canutus ad arma redit.

Sueo amulum gemino pratio profugit.

Adolfi in Canutum benignitas. Suenoniorum rannus & felicitas.

Niclotus Obotritus.

Kycini & Circipani rebelles.

Adolfus popularium copiarum ductor.

Fanum barbaricum.

*Nicloti gra-
tudo.
Amicitia
cum Adolfo
renouata.*

*Lubeca em-
porium.
Bozoe insu-
la, Vicelini
sedes.*

*Adolfus Co-
mes nota-
tus.*

Victoria, gratias Comiti retulit amplissimas, reuertentemq; profectus est ad extre-
mitatem finium suorum, cautissimam exercitui adhibens diligentiam. Ab eo die fit
matæ sunt amicitie inter Comitem & Niclotum, habueruntque frequentius col-
loquium Lubeke siue Trauennemundæ, pro commodis vtriusq; terræ. Fuitq; pax
in terra Wagitorum, accepitq; per gratiã Dei nouella plantatio sensim incremen-
tum. Forũ quoq; Lubicense crescebat in singulos dies, & augebatur naues in stiro-
rũ eius. Dominusq; Vicelinus Episcopus incolere cepit insulã quæ dicitur Bozoe,
& habitauit sub fago, quousq; extrueret casas, in quibus consistere possent. Cepit
aut ibi Ecclesiã ædificare in nomine Domini & in cõmemorationem beati Petri
Apostolorũ principis. Porro vt Æsilia domus, & quæ sufficeret curandis aratris, pro-
uidit Episcopus de Cuzelina & de Faldera. Initia verò Episcopatus erant in magna
teneritudine, eo quòd Comes aliàs optimus, episcopo soli fuerit mediocriter bonus.

CAPVT LXXIII.

*Henricus L.
Bauariã fru-
stra repetit.*

*In eundẽ Al-
berti M. &
Casaris in-
sidie.*

Goslaria.

*Callidum
consilium.*

† P. cõf. di.

Henninge.

*Irrita Con-
tradi Cas. ex-
peditio.*

*Mors.
Fridericus
I. Conradi
successor.
Eiusdem
elogium.*

Cum hæc ergo in prouincia Slauorum gererentur, Dux noster morabatur in
Sueuia, intentans vitrico suo bellum, sed nõ valens. Ille enim adiuuabatur à re-
ge fratre, iniustum esse perhibente, quenquã Principum duos habere ducatus. Au-
diens ergo Adalbertus Marchio, & alii quã plures Principum, ducem nostrum
minimè prosperari, & veluti inter hostes conclusum, miserunt ad regem, vt quancũ-
cyus cũ exercitu veniret in Saxoniam, obsessurus Brunswich, & oppressurus amicos
eius. Posuit ergo rex custodiã per omnem Sueuiã, ne fortè Dux elaberetur, ipse ve-
rò abiit Goslariã accepturus Brunswich, & omnia castra Ducis. Instabat aut sibi in-
natiuitas Domini. Intelligens ergo Dux consiliũ regis in malũ, & intercisum sibi in-
gressum Sueuiæ, fecit denunciari omnibus amicis suis, tam liberis quã ministeri-
libus, vt conuenirent ad urbem quandam acturi cum eo diem solennem. Fecit
que verba hæc diffamari & personari in auribus vulgi. Assumptisque tribus fidissi-
mis viris, vespere quodam mutauit vestem, & elapsus de castro, nocturnum ag-
gressus est iter, & transiens medias hostium insidias, quinto demum die apparuit
Brunswich, & amici eius antea mœrore affecti, insperatam resumpsere fiduciam.
Castra verò Regis approximabant Brunswig, constituta in loco qui dicitur Hen-
ninge. Venit ergo nuncius qui diceret Regi, comparuisse Ducem in Brunswig,
quo certius recognito, dissimulabat progredi, reuersusq; est Goslariã, & annullata
sunt ea quæ fuerant Regis molimine suscepta. Et defendit se Dux de circumuen-
tione principum, qui insidiabantur animæ eius, & obtinuit Ducatum Saxoniam,
succrescens & inualescens per singulos dies. Porro Ducatum Bauariæ requirere
non poterat omni tempore, quo Conradus Rex superuixit. Quo non longe post
ea defuncto, successit in regnum Fridericus, fratruelis eius. Conradus enim Rex
plures habuit fratres, quorũ primi erant Henricus Dux Bauariæ & Fridericus Dux
Sueuiæ, cuius filius æquiuocus positus est in regnum. Anno ergo incarnati verbi
M. C. LI. regnauit Fridericus huius nominis primus Rex, & eleuatũ est solium eius
super solium Regum, qui fuerant ante eum diebus multis. Inualuitq; sapientia & fer-
titudine super omnes inhabitantes terram. Mater eius, fuit amita Ducis nostri.

*Hermannus
Com. Wince-
burgici ca-
des.*

*De possessio-
nibus eius He-
rici L. & Al-
berti con-
tentio.*

*Conuentus
Merseburg.
Canuus.*

*Sueno.
Vicelinus.
Reconcilia-
tio Sueno-
nis & Can-
nuis.*

CAPVT LXXIIII.

Circa tempus dierum illorũ occisus est Hermannus Comes in Castro Winzre-
burg, vir potens & magnarum pecuniarũ, & ortæ sunt contentiones inter Du-
cem nostrum & Marchionem Adalbertum propter castra & facultates eius. Pro-
pter hos compacandos denunciauit Rex curiam apud Marcipolim, ciuitatem Sax-
oniæ, mandauitq; Principibus sollemniter adesse. Missaq; legatione, Reges Danorũ
tumultuantes euocauit, vt decerneret inter eos, mediante iustitia. Tunc Karolus
nutus, quem tertio Dania pulsum supra dictum est, venit ad Ducem nostrum, ro-
gans vt eius conductu & auxilio in curia potiri mereretur. Porro Archiepiscopus
cõduxit Suein Regem, habens inter multos religiosos & honestos viros Dominũ
Vicelinũ Episcopũ in comitatu suo. Et habita est curia illa celebris apud Marcipo-
lim, vbi Principes Danorum confœderati sunt, Suein coronato in regem, ceteris
eidem

eidem hominio subactis. Dissensio autem quæ erat inter Ducem & Marchionem
 sedari non poterat, eo quòd principes elati, regis adhuc recentis monita parui pen-
 derent. Persuasit ergo Archiepiscopus Vicelino Episcopo, vt inuestituram de ma-
 non perciperet, non fructum Ecclesiæ, sed odium Ducis intentans. At ille
 non consentit, ratus iram Ducis implacabiliter accendi. In hac enim terra, sola
 Ducis autoritas attenditur. Soluta est Curia. Vicelinus Episcopus reuersus est
 in Parochiam suam, inuenitque sanctissimum virum Thethmarum præsentis vi-
 te substractum. Quod nimirum Episcopo maximam intulit mœsticiam. Ille e-
 nim dulcissimus vir omnium semper deuotione complectendus, neminem suo
 tempore visus est habuisse comparem. Vt enim de vita eius quiddam breuiter
 summamque perstringam, ante conceptum matri sanctæ reuelatus, ab ipsis cup-
 nabilis mancipatus est altaris ministerio, commendatusque bono magistro disci-
 pulus optimus perseverauit in disciplina vsque ad viriles annos, discipulus in Bre-
 ma, socius in Francia, sustinuit iugum Magistri cum patientia, iuxta illud Ieremię:
 Bonum est viro, cum portauerit iugum ab adolescentia sua. Post reditum *, ab eun-
 te Domino Vicelino in Slauiam, veluti sublato pædagogo, relictus est sibimet.
 Qualis ergo apud Bremam in regendis scholis, qualis in Decania fuerit, dixerint
 Brementes. Hoc commemorasse sat est, Quia post digressum eius, lumen Ec-
 clesiæ illius sublaturum Brema clamabat. Translatus ergo in Falderam, desiderio
 melioris vitæ, magnum gaudium attulit sua præsentia Domino Vicelino. Sed &
 omnibus, quos angulus ille horrore & vastæ solitudinis continebat, noua quæ-
 dam facies orta est de aduentu tanti hospitis. Post aliquot annos dilatante Deo
 fines Ecclesiæ, missus est Cuzelinam, quæ & Hogerestorp, & incolis nouæ ha-
 bitationis magno solatio fuit. Captiuus enim & despoliatis, tanta pietate con-
 curebat, vt dandi magnitudo vires domus illius adhuc teneræ excedere vide-
 retur. Inter orandum enim siue legendum, aures eius semper vigilabant ad o-
 stium suspensæ, quando veniret egenus pulsans & petens. Reuerbatur eum
 Comes Adolfus, eo quòd redarguerit culpas eius, nec parceret delinquenti. Du-
 riciamenim cordis eius, quam exhibuit Episcopo, venerabilis ille sacerdos adhibi-
 tis emplastris emollire satagit, sed omne medicamentum altior morbus euicit.
 Audito tamen eo multa faciebat, sciens eum virum iustum & sanctum. Expletis
 ergo postquam in hac terra mansit annis decem, infirmitate correptus est, ab-
 sente scilicet Episcopo, & apud Marcipolim posito. Cum autem fratres lecto æ-
 gritantis appliciti, spem recuperandæ salutis instaurarent, ille cum magna recu-
 ratione aiebat: Nolite fratres dilecti præsentis vitæ dilationem mihi repromitte-
 re: nolite spiritum meum de peregrinationis fatigio ad patriam tendentem huius-
 modi verbis affligere. Ecce decem anni sunt, ex quo vitam meam sub profes-
 sione huius titulo protrahi rogavi, & exauditus sum, nunc tandem laborum re-
 quies oranda est. Et confido de solita pietate Dei, quia nec hac petitione frustra-
 bor. Augebantur ergo torsiones vitalium, nec tamen in defectu corporis vigor
 interioris hominis emarcuit. Completum est in eo illud Salomonis: Fortis est vt
 mors dilectio, flumina & venti non potuerunt extinguere eam. In moriente vi-
 uebat caritas, quæ in exhausto corpore integrabat affectum, præbentem fratri-
 bus solatium de mœrore, consilium in rebus ambiguis, morum ædificationem,
 imprimenter de mœrore, consilium in rebus ambiguis, morum ædificationem,
 quam abolenda. Sed nec immemor dilectissimi patris sui Vicelini, orabat per inti-
 me, vias eius à Deo dirigi, per hunc sibi viam salutis, & spem regni patefactam mul-
 tioris congratulans. Venerunt ergo ad ægrotum fraterna sollicitudine, Prior Fal-
 derensis Ecclesiæ Eppo, & Bruno sacerdos, & post visitationem exhibuerunt ei sa-
 cræ vnctionis officium. Quo venerabiliter percepto, participatione nihilominus
 viuifici corporis Domini communitus, perseverabat in gratiarum actione. Nocte
 verò qua vigilia Pentecostes obuenerat, hoc est, 16. Cal. Iunii, peruigil in oratione,
 precibus inuitauit angelos, suffragia sanctorum interpellauit omnium, iamq; rece-
 dente anima, mouebatur adhuc lingua in oratione & cõfessione laudis. O dignissi-
 mæ sacerdotem, ô gratissimâ Deo animâ. Fœlicem dixerim in cursu, sed fœliciorẽ

*Consiliū im-
probum.*

*Mors Distri-
mari.*

*Episcopi mœsti-
tudinē de eius vi-
ta digressio.*

*P. à Fracia.

*Benignitas
in afflictos.*

Adolfus C.

*Animus ad
mortem cõ-
positus.*

*Gratitudo
erga præce-
ptorem.*

in peruentione, qui breuissimi laboris compendio apud Deum gloriam meruit sempiternam, apud homines sanctæ recordationis affectum.

CAPVT LXXV.

†P. Huius.
Luthbertus
eiusq; vati-
cinum.

Luthus fune-
bris.

Apostrophe
ad Lubecen-
ses.

† Cuius venerabilis sacerdotis transitum longè antè prædicere solebat Luthbertus frater, qui militiam huius seculi seruitute Dei commutans, cum famulatu Dei Thethmaro, pauperum, qui erant in hospitali, curam gessit. Hic tempore quorundam visitans Falderam, vultum præterdit plus solito subtristem, atque lachrymans suffusum. Interrogatus causas mœsticiæ, respondit meritò se tristari, qui patris amantissimi præsentia destituendus esset in breui. Fatetur nihilominus de his non somniantem, sed vigilantem diuinitus se instructum. Nec longè post prophetantis verbum, velox sacerdotis obitus subsequutus est. Fratres quoq; quos intimus viri affectus flere coegit, reuertentes ad cor, hauserunt spem, & resumpserunt spiritum consolationis, memores oraculi. Vbi ergo in Faldera nunciatum est de obitu eius, statim miserunt nuncios ad transferendum corpus, eo quòd ipse dilectus hoc intentius orauisset. Quod tamen venerabilibus fratribus Theodorico, Ludolfo, Luthberto, & cæteris, qui illic degebant, nullatenus persuaderi potuit, dicentes, omnes se malle mori, quàm tanto pignore priuari, quod Wagirensis Ecclesiæ nouiter cœptæ futurum esset & honori & solatio. Confluentibus ergo de Sigeberge & de vicinis oppidis fidelium populis, corpus sanctum terræ commendatum est, cum multa pauperum lamentatione, de sua destitutione conuentium. Magnificetur ergo Deus in sanctis suis, qui virum hunc perfecit sibi dignum sacerdotem, consummatum vocatione scælici. Vobis quoque ô patres Lubicanæ reipub. salus abundantior erit à Domino, si virum talem dignè excolueritis, statuentes eum in fronte eorum, qui diruta Ecclesiæ nostræ in noua culmina surgere fecerunt.

CAPVT LXXVI.

Contentio
inter Henri-
cum L. &
Hartuicum
Archiepisc.
de iure con-
ferendi in
Slauia Epi-
scopatus.
Adolfus
Com. nota-
tus.

†P. Buzouã.
Vicelinus ad
sedè & mu-
nus suum
redit.

Vaticinium.

Vicelinus sy-
deratus lin-
gua vsu pri-
uatur.

Post decessum præclari sacerdotis Thethmari, Vicelinus Episcopus reuersus est de curia Marcipolitana frustrato labore propter sterilitatem principum. Dominus enim Archiepiscopus, & Dux, in quibus summa rerum in hac terra consistebat, præpedientibus simul odio & inuidia, nullos Deo placitos fructus facere poterant. Certabat vterque cuius esset terra, vel cuius esset potestas statuendi episcopos, cauerantq; diligentissimè, ne quilibet eorum cederet alteri. Sed nec Comes Adolfus, licet in multis probatus, rebus Episcopalibus animam plenè accommodauerat. Accesserat his malis Episcopo nostro amplior tristitia de obitu Domini Thethmari, quo adhuc superstite tolerabilius videbatur omnino quod vrgebat. Afficiebatur ergo tædio spiritus in singulos dies, quæsiuit consolantem se, & non inuenit. Transactis autem, postquam de curia venerat, paucis diebus, venit † Buzo, vbi domum & Ecclesiam ædificare cœperat, & plebibus illic aggregatis præbuit verbum salutis. Iam enim circumiacentia oppida incolebantur paulatim à Christicolis, sed cum grandi pauore, propter insidias latronum. Castrum enim Plunense necdum reædificatum fuerat. Consummans ergo Pontifex sacra mysteria, & offerens nouissimum Deo sacrificium, pronus adorauit in terra coram altari Domini, rogans fortissimum Dominum, vt cultus ipsius propagaretur tam in eo loco, quàm in vniuersa latitudine Slauia. Multotiens autem hominibus transmigrationis inter exhortatoria verba præfagebat, cultum domus Dei sublimem in breui futurum in Slauia, & ne deficerent animis, habentes duram patientiam ob spem meliorum. Valedicens ergo sacerdoti venerabili Brunoni, & cæteris, quos eidem loco præfecerat, & conforians manus eorum in Domino: reuersus est Falderam, vbi infra septem dies correptus est virga Dei, & adeo paralyti dissolutus est, vt manus eius & pes, totum denique latus dextrum exaruerint, quòdque omnibus miserabilibus fuit, priuatus est officio linguæ. Conturbati sunt hoc spectaculo magnum, ex- viderant, virum scilicet incomparabilis facundiæ, Doctorem magnum, exuberan-

uberantem verbo sacrae exhortationis, & veritatis defensione, subito lingua membrisque destitutum, & per omnia factum inutilem. Quam dissona ergo fuerint populorum sententiae, quam temeraria multorum nomine tenus iudicia religiosorum, piget reminisci, nedum verbis prosequi. Dicebant, quia Dominus dereliquit eum, nec intendebant scripturae dicenti: Beatus qui corripitur à Domina, maximè verò ij, qui in has terras primi cum eo venerant, & cōsenuerant cum eo, sub pondere diei & æstus. Adhibebatur autem ægroto Medicorum opera, inefficax tamen, providente scilicet diuinitate meliora de eo, & viciniora saluti. Dissolui enim & esse cū Christo multo est melius. Duobus ergo annis & dimidio verpensus fratrum diligentia, præbentium ei necessaria corporis, & ad Ecclesiam eum deferentium. Nunquam enim missarum solennijs, vel communioni sacrae abesse voluit, nisi fortè infirmitas grauior obstitisset. Tantis Dominum gemitibus, & interno cordis clamore compellabat, vt aspicientes vix à fletu temperauerint. Guernabat eo tempore domum Prior eiusdem loci, venerabilis Eppo, vir magni in Christo meriti. Porrò Cuzelinam & Ecclesias quæ in Wagira erant, regebat Dominus Ludolfus, ille, inquam, qui olim in Lubeke multos propter Euangelium Christi labores pertulerat. Huic præposituram Cuzelinæ, dum adhuc sanus esset, Episcopus commendauerat.

*Diversa de
eo iudicia.*

† P. irreme-
diabili.

*Syderatio-
nis diuini-
tatis.*

Eppo.

Ludolfus.

CAPVT LXXVII.

Una ergo dierum allocutus est Dux Comitem Adolfum dicens: Perlatum est ad nos iam pridem, quòd ciuitas nostra Bardewich magnam diminutionem ciuium patiatur propter Lubicense forum, eo quòd mercatores omnes eò commigrent. Idem conqueruntur ij, qui sunt Luneburg, quòd Sulcia nostra deuorata sit propter Sulciam quam cœpistis habere Thodeslo. Rogamus ergo, vt detis nos solationem ciuitatis vestrae Lubike, & Sulciae, possimusq; tolerabilius ferre de ro in Lubike. Non enim ferendum est nobis, vt propter aliena commoda, desolari patiamur hereditatem patrum nostrorum. Sed cum renueret Comes, reputans incutam sibi huiuscemodi conuentionem, mandauit Dux, ne de cætero haberetur forum Lubike, nec esset facultas emendi siue vendendi, nisi ea tantum, quæ ad ciuitatem suam. Sed & fontes Salis qui erant Thodeslo, ipso tempore obturari fecit. Et factum est verbum illud Comiti nostro & terræ Wagirensi in offensionem, & profectuum impedimentum.

Bardewich.

Lubecca.

*Salina Lu-
neburg.*

Thodeslo.

Emporium

*Lubecca in-
hibitum.*

† D. victum.

Adolfi cum

Henrico L.

simultas.

CAPVT LXXVIII.

Nec hoc prætermittendum videtur, quòd dilatante Deo fines Ecclesiae, ordinatus est in Racesburg Episcopus Dominus Euermodus, præpositus de Magdeburg, deditq; ei Comes Polaborum Henricus insulam ad inhabitandum prope castrum. Præterea trecentos mansos resignauit Duci dandos in dotem episcopi. Porrò decimas terræ recognouit Episcopo, quarum tamen medietatem recepit in beneficio, & factus est homo episcopi, exceptis trecentis mansis, qui cum omni integritate tam reddituum quam decimarum sunt Episcopi. Interfuit his rebus agendis Dominus Ludolfus præpositus de Cuzelina, & dixit ad Comitē, præsentem Comite nostro Adolfo: Quoniam Comes terræ Polaborum benefacere cœpit erga Pontificem suum, decet vt noster Comes non faciat minorem partem suam. Ampliora enim de ipso præsumenda sunt, vt pote de homine literato, habente scientiam rerum Deo placentium. Tunc Comes noster secutus factum Comitis Polaborum, remisit de beneficio suo trecentos mansos, qui oblati sunt per manus Ducis in dotem Aldenburgen-
sis episcopatus.

Euermodus

*alter Raced-
burg Epif.*

Henricus,

*Comes Pola-
borū, cuiusq;*

in Ecclesia

*munificen-
tia.*

Ludolfus.

*Adolfus Co-
mes oportu-
nam cōmo-
nitionem*

audir.

*Henrici L.
iser Italicū.*

*Mors Vice-
leni.*

Sepultura.

Volchardus.

Spectrum.

† D. pro.

*Scrupulus
auctoris.*

Eppo.

*Somniū mo-
nasticū.*

† D. profu-
sam.

Visionis.

† P. postea.

* P. nostri.

*Horgene.
Adelburgis.*

*Somniū mi-
raculosum.
* P. dextra.*

Post hæc abiit Dux noster in Italiam cum Rege pro Corona Imperiali. Quo ab-
sente Vicelinus Episcopus in grauelente morbo, diem clausit extremum. Ob-
ijt autem 2. Idus Decembris, anno videlicet incarnati verbi, 1154. Sedit autem in
Episcopatu annis quinque, hebdomadibus nouem. Corpus eius tumulatum est in
Falderensi Ecclesia præsentate scilicet Domino Racisburgenſi episcopo, & officiu-
um consummante. Agebatur ergo intensius memoria boni patris tam in Faldera
quàm in Cuzelina. Fuitque præfixum à curatoribus, quid singulis diebus dari de-
beret in eleemosyna pro remedio animæ eius. Fuit autem in Cuzelina sacerdos
quidam Volchardus nomine, minister mensæ, quique primus ad Falderam cum
Domino Vicelino venerat, industrius in actionibus extrinsecis. Hic ergo eleemo-
synas pro boni sacerdotis anima constitutas dare neglexit, parcus in rebus supra
quàm necesse esset. Apparuit ergo venerabilis Pontifex mulieri cuidam confite-
ti in pago Sigeberg, circumamictus cultu sacerdotali, dixitque ad eam: Vade &
dic Volchardo Sacerdoti, quia impiè agit circa me, subtrahens ea, quæ pro reme-
dio animæ meæ fratrum mihi deuotio supputauit. Cui mulier: Quis, inquit, Do-
mine vitam vobis atque linguam donauit? Nonne fama latius percrebuit, quod
tis diebus vel annis lingua priuatum, postremo etiam morte defunctum? Vnde
go hæc? Quam ille blando vultu consolans: Ita est, ait, vt loqueris, sed hæc melior
nunc instaurata recepi. Nuncia ergo memorato sacerdoti, vt celerius adimple-
quod subtraxit, quin etiam hoc adiunges, vt nouem officia expleat † post me-
his dictis recessit. Vbi ergo nunciata sunt hæc sacerdoti, abiit Falderam confite-
super verbo hoc. Interrogatus autem, confessus est culpam, iuxta sermonem
Dei, promisitque meliorationem. Porrò de nouem officijs post eum à sacerdotibus
complendis, nobis diuersa commentantibus, veritas incognita fuit, sed rei euen-
verbum quod latebat, citius aperuit. Idem enim presbyter, nouem post episco-
pum hebdomadibus vixit, declaratumque est septimanas officijs præsignatas. Sed
& hoc commemorare deuotio persuadet, quòd vir clarissimus Eppo, Pontifex
pro vitæ reuerentia valde familiaris existens, inconsolabiliter lugebat pro defuncti
patris absentia. Quod cum multis diebus ageret, sæpe dictus Pontifex virgini cui-
dam castæ & simplici in somnis astitit dicens: Dic fratri nostro Epponi, quatenus
cesset flere, quia bene sum, & fletibus eius condoleo, ecce enim lacrymas eius in
vestibus meis porto. Dixerat hæc, & ostendit ei vestem niuei candoris totam la-
crymis † infusam. Quid dicam de illo nobis notissimo, cuius supprimo nomen, in
enim placuit, eo quòd adhuc superstes sit, & habitet in Faldera, velitque latere. Hic
post mortem Pontificis necdum expletis triginta diebus, audiuit eum in visione
dicentem, repositam sibi requiem cum famosissimo illo Bernhardo Clareualles-
si. Cui cum diceret: Vtinam vos essetis in requie, ille respondit: Sum, Dei gratia &
vos quidem credidistis me mortuum. Ego autem viuo, & semper † præterea vix
Grata profectò nec onerosa fiet deuoto lectori vnus adhuc rei descriptio, quam
in laudem Dei, & commendationem Pontificis * gestam, multorum probat me-
moriam. Erat in Falderensi Parochia in villa quæ dicitur Horgene, matrona quæ-
dam Adelburgis nomine, Pontifici propter vitæ simplicitatem admodum familiaris.
Hanc postmodum luminibus orbam, venerabilis pater consolari frequenter
assuevit, adhortans eam, virgam paternæ correptionis patienter sustinere, nec de-
ficere in tribulationibus, oculos scilicet ei in cælo repositos esse reprecandam.
Post transitum ergo Pontificis vix annus emensus est, viditque mulier illa in vi-
sione nocturna, assistentem eum sibi, & de statu salutis ipsius sollicitè percontan-
tem. Cui illa, Quæ mihi, inquit, salus, quæ in tenebris sum, & lumen non video?
Vbi quæso Domine consolationes tuæ, quibus oculos meos in cælo repositos di-
cebas? Ego autem protrahor in hac miseria, & cæcitas inueterata perdurat. No-
li, ait, diffidere de gratia Dei nostri. Statimque prætendens * signum venerabile
Crucis oculis eius impressit, adhibens benedictionem. Mane ergo factis euig-
lans scemina, sensit ex operatione Dei cum tenebris noctis pulsas tenebras cæci-
tatis. Tunc

tatis. Tunc exiliens è strato mulier, prona cecidit in terram, exclamans in gratiarum actione, & dedignata ducem, proprios direxit gressus ad Ecclesiam, pulchrum de illuminatione sua præbens spectaculum omnibus notis & amicis. Fecitque postmodum de manu propria velum ad operiendum sepulcrum Pontificis in testificationem & monumentum illuminationis suæ. Multa quidem & alia fecit Dominus per virum hunc laudabilia, dignaque relatu, quæ non sunt scripta in libro hoc. Faldera ergo, Pontificis magni lætetur honore, Virtutes animo contegat ossa solo. Vos quoque qui residetis in architriclinio Ecclesiæ Lubikanæ, excipite virum hunc, virum, inquam, quem mera narratione vobis propino, ideo utique mera, quia vera. Neque enim hoc dissimulare penitus valebitis, quia prius in ciuitate vestra noua, erexit lapidem in titulum fundens oleum de super.

*Vicelini epi
saphium.*

CAPVT LXXX.

Post transitum Vicelini Episcopi fratres de Faldera recesserunt à subiectione Aldenburghensis episcopatus, ob laboris fastidium, & elegerunt sibi præpositum Dominum Epponem, virum sanctum. Porro episcopalis electio Domino Duci reseruata est. Fuit autem eo tempore Sacerdos quidam Geroldus nomine, Sueuianatus, parentibus non infimis, Capelanus Ducis, scientia diuinarum scripturarum adeò imbutus, vt neminem in Saxonia videretur habere parem, in corpore pusillo magnanimus, Magister scholæ in Brunswich, & Canonicus vrbs eiulcordis Deo cognitam, castissimus habebatur in corpore. Propositum ergo habens habitum assumendi monachicum in loco qui dicitur Radegeshusen sub obedientia Abbatis Conradi, ad quem ipsi erat germanus sanguis & amor: Hærebat autem in curia Ducis, corpore magis quàm animo. Vbi ergo fama vulgauit Vicelini tibi propositum est seruiendi Deo sub austeritate vitæ, assumito tibi laborem vtique & lucrosam, & perge in Slauiam, & sta in opere, in quo fuit Vicelinus Episcopus: hoc enim faciens & tibi & alijs proderis. Omne bonum si in commune ductum fuerit, maius bonum est. Accersit ergo Domina per literas Ludolfum præpositum de Cuzelina, commendatum quæ sacerdotem transmisit cum eo in Wagirensis terram, eligendum in Episcopum. Accessit quæ petitio Principis, clericali plebisque concors electio. Aberat tunc fortè Episcopus, qui consecraret Episcopum: ille enim Duci ab initio infensus, tunc verò amplius infidiabatur calcaneo eius, eo quòd Dux occupatus esset expeditione Italica, & communita sunt ad orientalis Saxonie Principes & aliqui de Bauaria, conspirationis vt dicebatur gratia, condixere colloquium, euocatusque Archiepiscopus occurrit eis in saltu Bohemico. Quo postea reditum maturante, vetitus est à Ducensibus redire in Patriam suam, exclususque mansit toto penè anno in orientali Saxonia. Surgens ergo noster electus, abiit post eum in Saxoniam, quæ situm quæ reperit apud Marchipolim, Aldenburghensem episcopatum in alteram personam demutare parantem. Enimvero præpositum quendam in partibus illis, bene erga se meritum, hoc honore remunerare decreuerat, magna quædam, sed superuacua de diuitijs huius episcopatus iactitans. Audito ergo aduentu Domini Geroldi, perturbatus est animo, cœpitque velle irritare electionem, prætendens immaturam Ecclesiam, & personam adhuc quasi vacuum, sine sui permissione, nec eligere nec discernere quicquam posse. At nostri ostendere cœperunt, ratum esse opus electionis, quam perfecisset postulatio Principis, concordia cleri, aptitudo personæ. Tunc Archiepiscopus, non est, inquit, huius temporis vellocitalium explanatio, expediet hanc causam, cum rediero, Bremense capitulum. Videns ergo electus, Archiepiscopum aduersantem sibi, remisit Ludolfum præpositum, & eos qui cum ipso venerant in Wagiram, ipse verò succinctus abiit in Sueuiam, designaturus Duci

*Eppo præpo-
situs Falde-
rensis.*

*Geroldus,
Henrici L.
mystra.*

*Ridageshu-
sium.
Conradus
Abb.*

*Geroldus an-
stites Aldem-
burg. desi-
gnatus.*

*† P. electus.
Hartuici
Archiepif.
inuiden-
tia.
† P. Staden,
Vorden.*

*Conspiratio
in Honri-
cum L.
Pena curi-
ositas.
Marchipolis,
Merseburg.*

Instantia.

Malitia.

*Ludolfus.
Henricus L.*

*Geroldi in
intrare Ita-
lico pericu-
lum.*

*Dertona à
Cas. capta
murius nu-
datur.*

*Stolida Ro-
manorum
legatio.*

† D. viginti
mill.

per nuncium suum de statu suo. Cui Dux remandauit, vt celerius veniret in Longobardiam, veluti processurus cum ipso Romam. Quo mandatis parente, in exeundo Sueuia, incurfatus est à latronibus, amissoque viatico, gladio grauiter vulneratus in frontem est. Nec his præpeditus, vir æstuantis animi, profectus est itinere cœpto, perueniensque Terdonam, vbi erant castra regis, benignè susceptus est à Duce & amicis eius. Porrò rex & vniuersi Principes expugnabant Terdonam, & obsessa est ciuitas diebus multis. Ad vltimum capta ciuitate, fecit deponi muros eius, & adæquari solo. Inde proficiscente exercitu, fecit Dux episcopum nostrum comitari secum in Italiam, vt offerret eum Domino Papæ. Miserunt ergo Romani legatos ad regem in castra, qui dicerent ei paratum esse Senatum, & vniuersos ciues vrbis, ad excipiendum eum cum triumphalibus pompis, siquidem Imperatorio more se exhibuisset. Quo percunctante modum, quo sese exhibere deberet, illi a more suo, hoc est, in curru aureo, purpuratum, agentem præ curribus suis tyrannos bello subactos, & diuitias gentium. Præterea oportet eum honorare vrbem, quæ caput orbis est, & mater imperij, & dare senatui quæ edictis præfixa sunt, videlicet † quindecim millium libras argenti, vt per hoc saluentur animi senatus ad benevolentiam, & exhibeant ei honorem triumphalem, & quem electio principum Regni creauit Regem, autoritas senatus perficiat Cæsarem. Tunc rex subridens, grata, inquit, promissio, sed cara emptio. Magna requiritis, ô viri Romani, de exinanita camera nostra. Puto autem quia occasiones quæritis aduersum nos, imponendo non imponenda. Consultius verò agitis, si his omissis, amicitia potius nostræ quàm armorum contentio irritanda, sed gerendum morem senatui, alioquin aduentanti claustra vrbis obijcienda.

CAPVT LXXXI.

*Adrianus
III. Papa.*

*Ad eundem
Bambergē-
si de Cas. &
principum
sententia
oratio.*

His auditis, Rex missa legatione per summos & honorabiles viros, accessit filij. Siquidem Romani Papam in multis offenderant. Veniente ergo eo in castra, Rex festinus occurrit, & descendentem de equo tenuit strepam, duxitque per manum eum in tentorium. Facto autem silentio, locutus est Dominus Bauembergensis Episcopus verbum ex ore regis & principum, dicens: Honorabilem sanctitatis tuæ præsentiam, Apostolice Pontifex, sicut iam dudum scienter desiderauimus, ita nunc lætanter suscipimus, gratias agentes omnium bonorum largitori Deo, qui nos deduxit & adduxit in hunc locum, & sanctissima visitatione tua dignos fecit. Notum ergo tibi esse cupimus, Reuerende patrum, quia omnis hæc Ecclesia de finibus orbis propter honorem regni collectam adduxerunt Principem suum ad tuam beatitudinem, prouehendum ad culmen imperialis honoris, virum nobilitate generis conspicuum, animi prouidentia instructum, victorijs scelicem, præterea etiam in his quæ ad Deum pertinent præpollentem, obseruatorem sanæ fidei, amatorem pacis & veritatis, cultorem sanctæ Ecclesiæ, super omnia verò sanctæ Romanæ Ecclesiæ, quam amplectatur vt matrem, nihil negligens eorum, quæ ad honorem Dei, & Apostolorum Principis exhibenda maiorum iubet traditio. Dat huic rei credulitate humilitas nunc exhibita. Enimvero venientem te suscepit intrepidus, & applicitus sanctissimis vestigijs tuis, fecit ea quæ iusta sunt. Restat ergo Domine pater, vt & tu circa ipsum peragas ea quæ tua sunt, vt ea quæ de plenitudine culminis Imperialis ei desunt, per Dei gratiam tuo opere suppleantur. Ad hæc Dominus Papa respondit: Verba sunt, frater, quod loqueris. Dicis Principem tuum condignam beato Petro exhibuisse reuerentiam. Sed beatus Petrus ma-

trus magis videtur inhonoratus: denique cum dexteram deberet tenere strepam, tenuit sinistram. Hæc cum per interpretem regi nunciata fuissent, humiliter ait: Dicite ei, quia defectus hic, non fuit deuotionis sed scientiæ. Non enim tenendis strepis magnopere studium dedi: enimvero ipse, vt memini, primus est cui tale obsequium † dependi. Cui Dominus Papa, Si quod facillimum fuit, propter ignorantiam neglexit, qualiter putatis expediet maxima: Tunc rex aliquantisper motus, ait: Vellem melius instrui, vnde mos iste inoleuerit, ex beneuolentia, an ex debito? Si ex beneuolentia, nil causari habet Dominus Papa, si vacillauerit obsequium, quod de arbitrio, non de iuria debetur principi Apostolorum, quid interest inter dexteram strepam & sinistram, dum modò seruetur humilitas, & curuetur Princeps ad pedes summi Pontificis. Diu itaque, acriterque disputatum est. Postremo discesserunt ab inuicem sine osculo pacis. Timentes ergo ij, qui columnæ regni esse videbantur, ne fortè rebus inactis, frustra laborassent, multa persuasione eiuscepit rex integrato officio. Omnibus autem exhilaratis, & conuentioni adgaudentibus, dixit Dominus Papa: Adhuc superest, quod facere debeat Princeps vester. Requirit beato Petro Apuliam, quam Willelmus Siculus per vim possidet. Quo factò, veniat ad nos coronandus. Responderunt Principes, dicentes: Diu est quo fuimus in castris, * & tu dicis, tibi Apuliam requiri, & sic demum ad consecrationem veniri? Dura sunt hæc, & supra vires nostras. Quin potius impleatur opus consecrationis, vt pateat nobis reditus patriæ, respiremusque paululum de labore: postmodum * expediti redibimus, expleturi quod nunc faciendum restat. Moderante ergo Deo, sub quo curuantur qui portant orbem, cessit Apostolicus, & assensus est postulationi Principum. Factaque concordia, assederunt in consilio, acturi de introitu vrbs, & cauentis insidijs Romanorum. Eo tempore accessit Dux noster ad Dominum Papam, rogans eum pro consecratione Aldenburghensis electi: Qui cum modestia recusauit, dicens, Libenter se facere postulata, si posset fieri sine iniuria metropolitanis. Nam Dominus Hammenburghensis Papam liteda foret, rogans eum abstinere huic consecrationi, quæ sibi verecun-

Cum ergo appropinquarent vrbi, misit rex clam noctu nongentos lorincatos ad domum beati Petri, vnà cum legatis Domini Papæ, qui perferentes mandata ad custodes, intromiserunt milites per posticum infra domum & arces. Mane ergo facto venit rex cum omni exercitu, præcedensque Dominus Papa cum Cardinalium numero, suscepit eum ad gradus, & intrantes domum beati Petri, aggressi sunt opus consecrationis. Porro miles armatus stabat circa templum & ædem, obseruans regem quousque consummarentur mysteria. Postquam autem perfectum est in eo opus Augustæ dignitatis, egressus est multos vrbs, & miles lassitudine grauis cibo refectus est. Inter prandendum, Lateranenses, facta eruptione, transgressi sunt Tyberim, & primum quidem castra Ducis, quæ muris erant contigua, turbauerunt, vociferansque exercitus de castris proruit ad obsistendum. Et factum est bellum potens in illa die. Illic Dux noster fortiter dimicauit in capite. Romani victi passi sunt ruinam magnam. Post factam victoriam, magnificatum est nomen Ducis, super omnes qui erant in exercitu. Volens ergo Dominus Papa honorare eum, transmisit ei munera, præcepitque nuncio, dicens: Dic ei, quia crastina, si Dominus vogo facto, fecit Dominus Papa publicam solennitatem, & consecrauit nobis Episcopum cum magna gloria.

Fastus & arrogancia Papalis.

† D. impendi.

Criminatio iniquiss. Purgatio sustiss.

Pertinacia.

Papa Apulia inhiat. Willelmus Siculus.

* P. defunt nobis stipe dia.

* D. magis.

Henricus L. intercedit ad Papam pro Geroldo.

† D. arcem. *Friderici I. inaugura tio.*

Lateranensium scdisosa in Casarrianos eruptione.

Henrici L. virtus bellica.

Gloria. Geroldus inaugura tur a Papa.

CAPVT LXXXII.

*Verona.**Arthesi.*

† D. ruptus.
Clusa seu
fauces.
Seditiosus
Veronensium
conatus.

*Animad-
uersio ru-
sta.*

Reductis ergo Romanis in gratiam Papæ, Cæsaris expeditio retorsit iter ad reditum, & deserentes Italiam venerunt in Longobardiam. Qua nihilominus postposita, venerunt Veronam, vbi contigit Cæsarem cum exercitu graue incurrisse discrimen. Siquidem Veronensium lex est, Imperatori Longobardiam egredienti, pontem nauibus sternere in flumine, quod dicitur Edesa, cuius impetus instar torrentis violentus, nemini vadusius est. Cùm ergo transisset exercitus, statim pons ille à fluminis impetu raptus est. Properansque exercitus, venit ad angustiam viæ, cui Clusa nomen est, vbi inter scopulos cælo contiguos, iter adeo inter arctum trahitur, vt duobus pariter incedentibus, commeatum vix præbeat. At Veronenses supercilium montis occuparant: missisque iaculis, neminem transire sinebant. Requirebant autem ab Imperatore, quid pro salute suimet atque suorum dare vellet. Cæsar ergo tam flumine quàm montibus vndique cinctus, incredibile dictu est, qualiter animo consternatus fuerit: Ingressusque tabernaculum, discalciatus pedes, adorauit coram viuifico ligno crucis Domini. Nec mora, diuinitus inspiratus inuenit consilium. Fecit ergo vocari eos, qui de Verona secum erant, & ait ad illos: Ostendite mihi callem absconditam, qui ducit in supercilium montis, alioquin iubebo effodi oculos vestros. At illi timentes, detexerunt ei abditos ascensus montis, statimque conscendentes fortissimi militum superuenerunt hostibus à tergo, & disiectos pugna, comprehenderunt nobiles eorum, & perduxerunt eos in conspectum Cæsaris. Qui fecit eos suspendio affici. Sicque remotis offendiculis, exercitus perrexit itinere suo.

CAPVT LXXXIII.

*Geroldi an-
tistitis in
Germaniâ
& ad mu-
nus suum
reditio.
Difficulta-
tes.*

Buzoe.

*Hartnici
Archiepif.
fastus.*

*Cum Gerol-
do iurgium.*

Post hæc Episcopus noster, accepta à Duce licentia, secessit in Sueniam, vbi venerabiliter ab amicis susceptus, & per dies aliquot retentus, diuertit in Saxoniam. Deinde transmissa Albia venit in Wagiram, ingressurus laborem, cui mancipatus fuerat. Denique ingressus episcopatum, non inuenit stipendia, quibus vel ad vnum mensem sustentari posset. Siquidem Falderensis domus post mortem beatæ memoriæ Vicelini episcopi, commodo simul & quieti consulens, ad Hammenburgensem Ecclesiam sese transtulerat. At Ludolfus præpositus & fratres in Hogerestorph satis sibi esse iudicabant, vt Episcopum ingredientem & egredientem hospitio colligerent. Sola domus Buzoe stipendijs episcopalibus deseruiebat, vacua admodum & inculta. Visitans ergo Episcopus & alloquens filios Ecclesiæ suæ, regressus est ad Albiam, locuturus Archiepiscopo, penes Staden. Quem cùm Archiepiscopus ob fastum elationis diutius protraheret, essetque difficilis admissio, dixit episcopus noster ad Abbatem de Reddeghusen, & cæteros, qui secum venerant: Quid hîc residemus fratres? Eamus videre faciem hominis. Et nil trepidans, ingressus est ad Principem: accepitque osculum sine verbo salutationis. Ad quem noster episcopus, mihi, ait, non loquimini? Quid peccaui, vt non merear salutari? Demus, si placet, arbitros, qui iudicent inter nos. Veni vt scitis, Marcipolim, postulauit benedictionem, & renuistis. Necessitate ergo compulsus abij Romam: impetraturus ab Apostolica sede, quæ mihi negata sunt à vobis. Iustior ergo mihi est irascendi ratio, qui mihi onerosam itineris huius necessitatem imposuistis. Ad quem Archiepiscopus: Quæ, inquit, tam inuitabilis causa vos propulit Romam, ad subeundum vix laborem & expensas sumptuum? An quia in regione longinqua positus, postulationem

tionem vestram ad faciem Ecclesie nostrae distuli? Distulistis, ait noster Episcopus, veluti infirmaturus causam nostram. hoc enim, vt verum fateamur, verbis apertius prosecutus estis. Sed gloria Deo, qui perfecit nos in ministerio suo, laboriosa quidem sed grata assecutione. Tunc Archiepiscopus, Apostolica, inquit, sedes, potestate sua, cui certe obniti non possumus, vna est in consecratione vestri, quae ad nos iure spectabat. Sed huic iniuriae rursus prouidit remedium, designando nobis per literas, nihil in hoc facto auctoritati nostrae de vestra subiectione subtractum. Respondit Episcopus: Scio quidem, nec diffiteor hoc ita esse vt dicitis, & ob hoc ipsum veni, vt exhibeam me in his quae digna sunt vobis, vt sopiantur discordiae, & instaurentur ea quae pacis sunt. Iustum quoque arbitror, vt nobis quae subiecta sunt sententibus, prouideatis sustentationis adminiculum. Militantibus enim debentur subsidia. Et his dictis statuerunt ad inuicem amicitias, promittentes alterutrum in necessitatibus opem vicariam. Inde digrediens episcopus noster Geroldus, abiit Bremam, occursurus Duci. Ille enim offensus Fresonibus, qui diu di quotquot ad forum venerant, & substantias eorum diripi. Interrogatus autem à Duce Praesul noster, qualiter susceptus fuerit ab Archiepiscopo, locutus est bona de eo, & studuit lenire animum eius circa † Episcopum. Inueniunt enim inimicitiae, quae dudum fuerant inter eos, eo tempore inueniunt locum grassandi, eo quod Archiepiscopus omisisset Italicam profectio- nem, transgressor iuramenti, essetque reus maiestatis. Vnde etiam Legatus Imperatoris veniens Bremam, occupauit omnes curtes Episcopales, & quae- cunque reperisset, addidit fisci iuribus. Idem factum est Othelrico, Halber- stans Episcopo. Redeuntem ergo Ducem Brunswig prosecutus est noster Episcopus, & egit cum eo festum natalis Domini. Quo expleto, redijt Episcopus in Wagiram assumpto germano suo Abbate de Redegeshufe, & abiit Aldenburg, acturus diem solennem Epiphaniae in loco Cathedrali. Erat autem vrbs deserta penitus, non habens moenia * nisi habitatorium paruulum, quod sanctae memoriae Vicelinus ibidem erexerat. Illic in asperrimo frigore † in cumulo niuis officium peregimus. Auditores nulli de Slauis, praeter Pribizlaus, & paucos admodum. Expletis mysterijs sacris, rogauit Pribizlaus vt diuertemur in domum suam, quae erat in † loco remotiori. Et excepit nos cum magna alacritate, fecitque nobis conuiuium lautum. Mensam no- bis appositam viginti fercula cumularunt. Illic experimento didici, quod ante fama vulgante cognoui, quia nulla gens honestior Slauis in hospitalita- tis gratia. In colligendis enim hospitibus omnes quasi ex sententia alacres sunt, vt nec hospitium quenquam postulare necesse sit. Quicquid enim agricultu- ra, piscationibus seu venatione conquirunt, totum in largitatis opus conferunt, eo fortiore quemque quo profusorem iactitantes, cuius ostentationis af- fectatio multos eorum ad furta vel latrocinia propellit. Quae utique vitio- rum *, apud eos quidem venialia sunt: excusantur enim hospitalitatis pallia- tione. Slauorum enim legibus accedens, quod nocte furatus fueris, crasti- na hospitibus disperties. Si quis verò, quod rarissimum est, peregrinum ho- spitio remouisse deprehensus fuerit, huius domum vel facultates incendio con- sumere licitum est, atque in id omnium vota pariter conspirant, illum inglo- rium, illum vilem, & ab omnibus exhibendum dicentes, qui hospiti † par- tem negare non timuisset.

Reconcilia-
tio.Frisii Russtri
ab Henrico
L. multatis.
Geroldus q̄
ἀκούχος.† P. Archi-
epil.Hartuicus
Archiepisc.
reus maie-
statis mul-
tatur.Vdalricus
antistes Hal-
berstad.

Aldenburg.

* P. vel habi-
tatorium, ni-
si sanctuari-
um paruul.
† P. inter cu-
mulos.

Pribizlaus

Obotritus.

† P. oppido.

Epulum Ge-
roldo dati.Slauorum ho-
spitalitas.

* D. genera.

† P. panem.

CAPVT LXXXIIII.

MAnentes autem apud Regulum nocte illa, cum die ac nocte subsequenti, transiuimus in vltiorem Slauiam, † hospitati apud potentem quendam,

† P. hospi-
taturi.

*Theſſemar
Slauus.*

*Lucum & a-
ſylum dea-
ſtri Prouen.*

*Aedes ſa-
cra Slauis
inviolabi-
les.*

† D. vindicem.

Iurifurandi religio.

*Diuerſi Slauis religio-
nis ritus.*

Podaga.

*Slauorum De-
us Deorum,
& ex hoc ce-
lestis ſaboles.*

*Geroldus lu-
cum dirutum
incendit.*

** D. lapidi-
bus.
Theſſemar.*

*Dani capti-
ui in Slauis.*

Lubeca.

*Geroldi co-
cio ſacra.*

*Pribizlaus
Obotritus
pro populo
ſerba ſa-
uit.*

*Tributa Sla-
uorum.*

*Chriſtiani-
ſmus ob ex-
actiones im-
modicas re-
pudiatus.*

cui nomen Theſſemar: is enim nos accerſerat. Accidit autem vt in tranſitu ve-
niremus in nemus, quod vnicum eſt in terra illa: tota enim in planiciem ſter-
nitur. Illic inter vetuſtiſſimas arbores vidimus ſacras quercus, quæ dicatæ fu-
erant Deo terræ illius Prouen, quas ambiebat atrium & ſepes accuratior lignis
conſtructa, continens duas portas. Præter penates enim & idola quibus ſingu-
la oppida redundabant, locus ille ſanctimonium fuit vniuerſæ terræ, cui flamine
& feriaciones & ſacrificiorum varij ritus deputati fuerant. Illic enim ſecunda
ſeria populus terræ cum flamine & Regulo conuenire ſolebant propter iudi-
cia. Ingreſſus atrij omnibus inhibitus niſi ſacerdoti tantum, & ſacrificare vo-
lentibus, vel quos mortis vrgebat periculum: his enim minimè negabatur a-
ſylum. Tantam enim ſacris ſuis Slauis exhibent reuerentiam, vt ambitum ſani-
nec in hoſtibus ſanguine pollui ſinant. Iurationes difficilimè admittuntur. Nam
iurare apud Slauos quaſi periurare eſt, ob † inuicem Deorum iram. Eſt autem
Slauis multiplex idololatriæ modus: non enim omnes in eandem ſuperſtitionis
conſuetudinem conſentiunt. Hi enim ſimulacrorum imaginarias formas præ-
tendunt de templis, veluti Plunenſe idolum, cui nomen Podaga: alij ſylvas
vel lucos inhabitant, vt eſt Proue Deus Aldenburg, quibus nullæ ſunt effigies
expreſſæ. Multos & duobus vel tribus vel eo amplius capitibus exculpunt. In-
ter multiformia verò Deorum numina, quibus arua, ſylvas, triftitias, atque vo-
luptates attribuunt, non diſſentur vnum Deum in cœlis cæteris imperitan-
tem, illum præpotentem cœleſtia tantum curare. Hos verò diſtributis officijs
obſequentes de ſanguine eius proceſſiſſe, & vnumquenque eo præſtantiorum
quo proximiorum illi Deo Deorum. Venientibus autem nobis ad nemus illud
& prophanationis locum, adhortatus eſt nos Epiſcopus, vt valenter accedere-
mus ad deſtruendum lucum. Ipſe quoque deſiſtens equo, contriuit de conto
inſignes portarum frontes, & ingreſſi atrium, omnia ſeptra atrij congeſſimus cir-
cum ſacras illas arbores, & de ſtrue lignorum iniecto igne fecimus pyram,
non tamen ſine metu, ne fortè tumultu incolarum * obrueremur, ſed diuini-
tus proteſti ſumus. Poſthæc diuertimus ad hoſpitiū, vbi Theſſemar ſuſcepit
nos cum magno apparatu. Nec tamen dulcia vel iucunda nobis fuerunt Slauo-
rum pocula, eo quòd videremus compedes, & diuerſa tormentorum genera,
quæ inferebantur Chriſticolis de Dania aduectis. Aſpeximus illic ſacerdotes
Domini captiuitatis diutina detentione maceratos, quibus epiſcopus nec vi-
nec prece ſubuenire poterat. Proxima die Dominica conuenit vniuerſus populus
terre ad forum Lubicenſe, & veniens Dominus Epiſcopus habuit vniuerſi
genus
bum exhortationis ad plebem, vt relictis idolis, colerent vnum Deum qui
eſt in cœlis, & percepta baptiſmatis gratia, renunciarent malignis operibus
prædis ſcilicet & interfectionibus Chriſtianorum. Cumque peroraiſſet ad ple-
bem, innuentibus cæteris, ait Pribizlaus: verba tua, ô venerabilis Pontifex,
verba Dei ſunt & ſaluti noſtræ congrua. Sed qualiter ingrediemur hanc vi-
am, tantis malis irretiti? Vt enim intelligere poſſis afflictionem noſtram,
accipe patienter verba mea: Populus enim quem aſpicias, populus tuus eſt,
& iuſtum eſt nos tibi pandere neceſſitatem noſtram. Porrò tui iuris erit
compati nobis. Principes enim noſtri tanta ſeueritate graſſantur in nos, vt
propter vectigalia & ſeruitutem duriffimam, melior ſit nobis mors quam
vita.

Ecce hoc anno, nos habitatores breuiſſimi anguli huius, has mille
Marcas duci perſoluimus: porrò Comiti tot centenaria, & necdum eu-
rimus, ſed quotidie emungimur & premimur, vſque ad exinanitionem.
Quomodo ergo vacabimus huic religioni nouæ, vt ædificemus Eccleſias,
& percipiamus baptiſma, quibus quotidiana indicitur fuga? Si tamen
locus eſſet quo diffugere poſſemus. Tranſeuntibus enim Trauenam, ec-
ce ſimilis calamitas illic eſt: Venientibus ad Panina fluuium, nihilomi-
nus ad-

nus adest. Quid ergo restat, quàm vt omissis tertis feramur in mare, & ha-
 bitemus cum gurgitibus? Aut quæ culpa nostra, si pulsi patria, turbauerimus
 mare, & acceperimus viaticum à Danis siue institoribus, qui mare remigant?
 Nonne principum erit hæc noxa qui nos propellunt? Ad hæc Dominus Epi-
 scopus ait: Quod principes nostri hæctenus abusi sunt gente vestra, non est mi-
 randum. non enim multum se delinquere arbitrantur in idololatriis, & in his,
 qui sunt sine Deo. Quin potius recurrere ad ritum Christianitatis, & subij-
 cite vos creatori vestro: sub quo curuantur, qui portant orbem. Nonne Sa-
 xones & cæteræ gentes quæ Christianum nomen habent, degunt cum tran-
 quillitate, contenti legitimis suis? Vos verò soli, sicut ab omnium discrepatis
 & tibi placet, vt nobis cum Comite eadem sit culturæ ratio, dentur nobis iu-
 ra Saxonum in prædijs & redditibus, & libenter erimus Christiani, ædificabi-
 mus Ecclesias, & dabimus decimas nostras. Posthæc abiit Episcopus noster
 Geroldus ad Ducem propter colloquium prouinciale, quod laudatum fue-
 rat Ertheneburg, & euocati venerunt illuc Reguli Slauorum ad tempus pla-
 nitate. Ad quem Niclotus Regulus Obotritorum ait: Sit Deus qui in cælis est,
 Deus tuus, esto tu Deus noster, & sufficit nobis. Excole tu illum, porro nos
 te excolemus. Et corripuit eum Dux de verbo blasphemix. De promotione
 verò episcopatus & Ecclesiæ, nihil amplius eo tempore actum est, eo quòd
 * nuper Italia rediens, totus quæstui deditus esset. Camera enim erat inanis
 & vacua. Redeuntem ergo Ducem Brunswig profecutus est *, & mansit apud
 eum diebus multis. Dixitque ad Ducem: Ecce iam toto anno in curia vestra
 sum & sic vobis oneri: In Wagiram quoque veniens non habeo quod man-
 ducem. Cur ergo imposuistis mihi onus nominis huius vel officij? Melius mi-
 hi multo fuit antea quàm nunc. His prouocatus Dux, accersuit Comitem A-
 dolfum, & habuit cum eo rationem de trecentis mansis, qui oblatis fuerant in
 dotem Episcopij. Tunc designauit Comes Episcopo in possessionem, Vthin-
 na & Gamalæ, cum appendicijs eorum. Insuper prædio quod dicitur Bozoe,
 adiecit duas villas, Gothesuelde & Wobitze. In Aldenburg quoque dedit ei
 prædium commodum satis & adiacens foro. Et ait Comes: Eat Dominus E-
 piscopus in Wagiram, & adhibitis viris industrijs, æstimari faciat prædia hæc;
 quod defuerit de trecentis mansis, ego supplebo; quod superfuerit, meum e-
 rit. Veniens ergo Episcopus, vidit possessionem, & habita inquisitione cum co-
 mes fecit mensurari terram funiculo breui, & nostratibus incognito, præ-
 terea paludes & nemora funiculo mensus est. Et ita fecit maximum agrorum
 numerum. Perlata ergo causa ad Ducem, adiudicauit Dux Episcopo dari men-
 suram iuxta morem terræ huius, nec mensurandas paludes aut syluas robu-
 stiores. Multum ergo laboris adhibitum est in requirendis prædijs his. Non per-
 Duce, aut Episcopum, requiri potuerunt, vsque in hodiernum diem. Hæc
 autem, quæ prædixi, conquisiuit Geroldus Episcopus, quotidie insistens Prin-
 cipibus, opportunè, importunè, vt suscitaretur scintilla episcopalis nominis
 in Wagira. Et ædificauit ciuitatem & forum Vthinæ, fecitque sibi domum il-
 lic. Quia autem congregatio Clericorum non habebatur in Aldenburgensi e-
 piscopatu, præter eam quæ erat Cuzelinæ, quæ alio nomine dicitur Hoge-
 restorph, annuente duce fecit eos transmigrare Segeberg ad locum primæ fun-
 dationis, quatenus in solennitatibus, quando Pontificem oportet esse in po-
 pulo, haberet in Clero supplementum. Quod licet Ludolfo præposito & fratribus
 videretur incommodum, propter tumultus fori, cesserunt tamen consilio maio-
 rum, cui refragari locus non erat. Et fecit illic domum episcopus. Inde progredi-
 ens adiit Archiepiscopum, cui etiam multa obsequia † dependit, sperans sibi reddi
 Falderense monasterium, quod antecessor eius & fundasse & possedisse dinosci-

*Responsum
Geroldi.*

*Pribislauus
effugit a ter-
ra Saxon. &
Christianis-
mum à po-
pulo defert.
Henricus L.
ordinum su-
orum conuen-
tum agit.
Niclotus sla-
ui adhibens.*

πνευμα.

* P. Dux.

* P. Episco-
pus.

*Geroldus
aula perta-
sus.*

*Henrici L.
ad eundem
respectus.
Possessiones
ab Adolfo
tradita.*

πνευμα.

επιτιμια.

Vthina.

*Cuzelimen-
se collegium
postlaminso
Segebergam
reductum.*

*Ludolfus
præpositus.
† D. impen-
dit.*

*Geroldus
frustrari pe-
tit monaste-
rium Falde-
rense.*

*Eppo.**Bruno.**Somnium
aminosum.*

† P. euenit.

** P. illic.
Aldenbur-
gum inslau-
raturum colo-
nia Saxoni-
ca.*† P. adorna-
ta.*Eius Gaste-
ras à Gode-
scalcicade.
Fani dedi-
catio.**Adolfus C.
Mechthil-
dis uxor.**Vetus inno-
centis exa-
men per can-
dens ferrum.**Supplicium
crucis ab A-
dolfo subla-
tum.*

† D. Alanū.

*Susse.
Deilanus.
Crempine
fl.*† D. Lucke-
linburg.*Adolfi et Ge-
roldi con-
cordia.**Plune.**Saxonū per
Slauiam
colonia.**Euerm-
dus.**Henricus C.
Racesburg.**Slavorum
piratica.*

tur. Sed Archiepiscopus in partem Ecclesiæ suæ pronior, callidis sponsonibus deduxit virum, promittens ac inducians, ac tempus redimens. Mandauit autem reuerendissimo viro Epponi præposito, ne penitus retraheret manum à subsidio nouellæ Ecclesiæ huius, sed subueniret Episcopo, tam in personis quàm in cæteris adiumentis. Quamobrem Episcopus noster accersuit de Faldera Brunonem sacerdotem. Is enim defuncto Vicelino, Slauia decesserat, & transmisit eum Aldenburg, vt curaret salutem populi illius. Ad quod nimirum opus ille diuino suscitabatur instinctu. Viderat namque nocturna visione Chrismale in manibus suis, de cuius operculo succreuerat nouella plena viroris, quæ confortata validam creuit in arborem. Quod nimirum pro sententia eius ita † obuenit. Statim enim vt venit Aldenburg, aggressus est opus Dei cum magno feruore, & vocauit gentem Slauorum ad regenerationis gratiam, succidens lucos & destruens ritus sacrilegos. Et quia castrum & ciuitas, quæ olim Ecclesiæ & sedes cathedralis fuerat, deserta erat, obtinuit apud Comitem, vt fieret * Saxonum colonia, & esset foletium sacerdoti de populo cuius nosset linguam & consuetudinem. Et factum est hoc nouellæ Ecclesiæ non mediocre adiumentum. Siquidem ædificata est Ecclesiæ honestissima in Aldenburg, libris, & signis & cæteris utensilibus copiosè † ordinata. Et restauratus est cultus domus Dei in medio nationis prauæ ac perueris, anno quasi nonagesimo post excidium prioris Ecclesiæ, quod contigit occisione Godescalco, pio Principe. Et dedicata est Ecclesiæ à pontifice Geroldo in honore sancti Ioannis Baptistæ, astante & omnem deuotionem adhibente nobili Comite Adolfo, & Domina Mechtildi eius pijsissima coniuge. Et præcepit Comes populo Slauorum, vt transferrent mortuos suos tumulandos in atrium Ecclesiæ, & vt conuenirent in solennitatibus ad Ecclesiam, audire verbum Dei. Quibus & sacerdos Dei Bruno iuxta creditam sibi legationem sufficienter administrauit verbum Dei, habens sermones conscriptos verbis Slauicis, quos populo pronuntiaret opportunè. Et inhibiti sunt Slaui de cætero iurare in arboribus, fontibus & lapidibus, sed offerebant criminibus pulsatos sacerdoti, ferro vel vomeribus exanimandos. In illis diebus Slaui quendam Danum suffixerunt cruci. Quod cum Bruno sacerdos renunciaffet Comiti, ille vocauit eos in causam, & damno multauit, tulitque genus illud supplicij de terra. Videns ergo Geroldus episcopus, quia in Aldenburg positum esset fundamentum bonum, suggessit Comiti, vt in pago qui dicitur Susse suscitaretur Ecclesiæ. Et miserunt illuc de Falderensi domo † Deilannum sacerdotem, cuius spiritus sitiebat labores & pericula in prædicatione Euangelij, missusque venit in speluncam latronum, ad Slauos qui habitant iuxta flumen Crempine. Erat autem illic piratarum latibulum familiare. Et habitauit inter eos sacerdos, seruiens Domino in fame & siti, & nuditate. His ita peractis, opportunè videbatur vt ædificaretur Ecclesiæ in † Lucelenburg, & Rathecoue, & abierunt illuc episcopus & Comes, & signauerunt atria ædificandis Ecclesijs. Creuit ergo opus Dei in Wagirensi terra, & adiuuerunt se Comes & Episcopus ope vicaria. Circa id tempus reædificauit Comes castrum Plunen, & fecit illic ciuitatem & forum. Et recesserunt Slaui, qui habitabant in oppidis circumiacentibus, & uenerunt Saxones & habitauerunt illic. Defeceruntque Slaui paulatim in terra. Sed & in terra Polaborum multiplicatæ sunt Ecclesiæ, instantia Domini Euermodi Episcopi & Henrici Comitis de Racesburg. Veruntamen prædas Slavorum necdum inhibere poterant, siquidem adhuc mare transfretabant, & vastabant terram Danorum, nec dum recesserant à peccatis patrum suorum.

CAPVT LXXXV.

*Scomma in
Danos.
sup. cap. 52.**Suenonis re-
gii tyrannia.*

DAni semper bellis laborantes domesticis, ad forinseca bella nullam habere virtutem. Nam Suein Danorum rex, & victoriarum prosperis successibus, & Cæsaris autoritate firmatus in regnum, gente sua crudeliter abusus est, propter quod uiscente Deo, nouissima eius infelici exitu conclusa sunt.

sunt. Videns autem Kanutus æmulus eius, murmur populi aduersus Suein, misit
 & vocauit Waldemarum, qui fuit patruelis & adiutor Suein, & sociauit eum si- *In eundem*
 bi, data ei sorore in coniugio. Certior ergo factus de auxilio eius, innouauit ad- *Canuti &*
 uersus Suein consilia mala. Cùm ergo esset Suein rex in Seland, uenerunt im- *Waldemari*
 prouisi cum exercitu Kanutus & Waldemarum, ut debellarent eum. Ille ergo *conspiratio.*
 propter crudelitatem suam desertus ab omnibus, quia non habuit vires confi- ** P. euenti.*
 gendi, cū vxore & familia fugit ad mare, & transfretauit in Aldenburg. * Quo re- *Adolfi in*
 cognito, Comes Adolfus uehementer extimuit, virum scilicet potentissimum, *exulem be-*
 cuius frenum in maxillis populorum omnium Borealium nationum, repente de- *nignitas.*
 iectum. Cupienti ergo transire per terram suam multam exhibuit Comes huma- *Conradus*
 nitatem, diuertitque in Saxoniam ad socerum suum Conradum, Marchionem *Marchio We-*
 de Within, & mansit illic annis ferè duobus. In tempore illo Dux noster Henri- *sternsis.*
 cus adijt curiam Ratisponæ ad recipiendum ducatum Bauariæ. Siquidem Fre- *Henricus L.*
 thericus Cæsar eundem ducatum patruo suo abstulit, & reddidit Duci nostro, *recuperat*
 eo quòd fidelem eum in Italica expeditione & cæteris negocijs regni persense- *Bauariam.*
 rit. Et creatum est ei nomen nouum, Henricus Leo, Dux Bauariæ & Saxonie. *Ad eundem*
 Peractis ergo rebus ad votum, Ducem curia redeuntem, adierunt Principes Sa- *intercesio-*
 xonie, interpellantes ut fieret Suein auxilio, & reduceret eum in regnum suum. *nes pro Sue-*
 Promisitque duci Suein pecuniam immensam. Collecta ergo maxima militia *none.*
 dux noster hyemali tempore reduxit Suein in Daniam, & statim aperta sunt ei *Expediio*
 ciuitates Sleswich & Ripa. Non tamen ultra prosperari poterant in negotio. Nam *Danica.*
 Suein gloriatus * sapissimè apud Ducem, quia uenientem se cum exercitu Da- *Slesuicum.*
 ni vltro essent excepturi. Quod iuxta sententiam eius minimè cessit. Nullus e- *Ripa.*
 nim in tota Danorum terra fuit, qui reciperet eum, aut occurreret illi. Sentiens ** P. fuerat.*
 ergo ille, refragari sibi fortunam, & omnes refugere à se, dixit ad Ducem: Cassus *Sueonis in*
 est labor noster, melius est, ut redeamus. Quid enim prodest si vastauerimus *stantia.*
 terram, & spoliauerimus innocentes? Volentibus nobis cum hostibus confige- *Pietas in pa-*
 re, locus non est, eo quòd profugiant à nobis, & transeant ad interiora maris. Ac- *triam.*
 ceptis ergo obsidibus duarum ciuitatum, exierunt Dania. Tunc Suein alia via *Nona belli*
 & consilio utens statuit transire ad Slauos, & utens diuersorio Comitis Lubi- *instaurandi*
 ke, transijt ad Niclotum Principem Obotritorum. Præcepitque Dux Slauis in *consilia.*
 Aldenburg, & in terra Obotritorum, ut adiuuarent Suein. Acceptisque nau- *Niclotus.*
 bus paucis, venit pacificus in Lalande, & inuenit eos gratulantes de introitu i- *Obotritus.*
 psius, eo quòd ab initio fuerint ei fideles. Inde transijt in † Feoniam, & addidit *Adolfus C.*
 addidit sibi quàm plurimos, cauens insidias, & contutans se in locis firmissimis. *Lalande.*
 His ergo recognitis, Kanutus atque Waldemarum uenerunt cum exercitu, ut ex- *† P. Sconia.*
 pugnant Suein, & eijcerent eum de terra. At ille confederat in Lalande, para- *Feonia.*
 tusque ad resistendum, simul etiam adiutus firmitate locorum, mediante Domi- *Waldema-*
 no Helia, Pontifice de Ripa, & Principibus vtriusque partis, discordiæ ad pa- *rus & Canu-*
 cem inclinatae sunt, & diuisum est regnum in tres partes. Et data est Waldema- *rus in ar-*
 ro Luthlande, Kanuto Seland, Suein Scone, quæ uiris & armis præstantior esse *mis.*
 probatur. Cæteras insulas minores partiti sunt cuiuslibet pro sua opportunitate. *Elias anti-*
 Et ne pactiones irritarentur, iuramentorum adhibita sunt sacramenta. Post hæc *stis Ripen-*
 Kanutus & Waldemarum fecerunt conuiuium maximum in Selande, in ciuita- *sis.*
 te, quæ dicitur Roschilde, & inuitauerunt cognatum suum Suein, ut exhibe- *Pacificatio*
 rent ei honorem & recreationem, & consolarentur eum super omnibus malis, *& regni Da-*
 quæ irrogauerunt ei in die hostis & belli. At ille pro ingenita sibi crudelitate, ubi *niis diuisio.*
 conuiuio assedit, & vidit reges conuiuas impuidos, & omni suspitione vacuos, *Roschilda.*
 cepit rimari aptum insidijs locum. Tertia ergo die conuij, cùm iam tenebræ *Saenonia*
 noctis adessent, annuente Suein, allati sunt gladij, & insipientes regibus incau- *perfidia.*
 demari, ille fortius exiliens, lumen excussit, & saluante Deo, in tenebris elapsus *Canuti ca-*
 est, vno tantùm vulnere saucius. Fugiens ergo in Luthlande, vniuersam commo- *des.*
 uit Daniam. Tunc Suein contraxit exercitum de Selande, & insulis maris, & trans- *† P. librauit.*
Waldema-
rus elapsus
arma cepit.

Victoria e-
iusdem de
Suenone.
Regnum in
Ensuersam
Daniam.
Amicitia
eum Adol-
fo.

fretavit in Iuthlande, vt expugnaret Waldemarum. At ille producto exercitu, occurrat ei in manu valida, & commissum est praelium non longe à Wiberge, & occisus est Suein in die illa, & omnes viri eius pariter, & obtinuit Waldemarus regnum Danorum, & factus est moderator pacis, & filius pacis. Et cessauerunt intestina praelia, quibus multis annis laborauerat Dania. Et composuit amicitias cum Comite Adolfo, & honorauit eum, secundum quod reges fecerunt qui ante eum fuerunt.

CAPVT LXXXVI.

Incendium
Lubecense.

Adolfus C.

Lewen-
staad.

Imperat
rogat, dū
rogat po-
sentior.

Lubeca Hē-
rigo Leoni
permissa in-
stauratur.
† P. Ruziā,
D. Ruffiam.

† D. inco-
larum.

IN diebus illis Lubicensis ciuitas consumpta est incendio, & miserunt institores, & ceteri habitatores vrbs ad Ducem, dicentes, diu est, ex quo inhibatum est forum Lubike, autoritate iussionis vestrae. Nos autem hactenus detenti sumus in ciuitate hac, spe recuperandi fori, in beneplacito gratiae vestrae: sed nec aedificia noua, frustra multo sumptu elaborata nos abire sinebant. Nunc verò consumptis domibus, superuacuum est reaedificare in loco, vbi non finitur esse forum. Da ergo nobis locum cum construendi ciuitatem, in loco qui tibi placuerit. Rogauit ergo Dux Comes Adolfum, vt permitteret sibi portum & insulam in Lubike. Quod ille facere noluit. Tunc aedificauit Dux ciuitatem nouam super flumen Wochenicze, non longe à Lubike, in terra Racesburg, cepitq; aedificare & communire. Et appellauit ciuitatem de suo nomine Lewenstat, quod dicitur, Leonis ciuitas. Sed cum locus ille minus esset idoneus & portu & munimento, nec posset adiri, nisi nauibus paruis, iterato sermone cepit conuenire Comitem Adolfum, super insula Lubicensi & portu, multa spondens, si voluntati suae paruisset. Tandem victus Comes, fecit quod necessitas imperabat, & resignauit ei castrum & insulam. Et tunc, iubente Duce, reuersi sunt mercatores cum gaudio, desertis incommoditatibus nouae ciuitatis, & ceperunt reaedificare Ecclesias & moenia ciuitatis. Et transmisit Dux nuncios ad ciuitates & regna aquilonis, Daniam, Suediam, Norwegiam, † Rugiam, offerens eis pacem, vt haberent liberum comitatum ad eundem ciuitatem suam Lubike. Et statuit illic monetam & teloneum & iura ciuitatis honestissima. Ab eo tempore prosperatum est opus ciuitatis, & multiplicatus est numerus † accolarum eius.

CAPVT LXXXVII.

Friderici
Caf. bellum
Mediolo-
nense.

Henricus L.
pacem in fi-
nibus suis
sancti.

Iungit fe-
dus & ami-
citiam cum
Waldema-
ro Dans.
Niclorus.

Frans bo-
stilis.

† P. ceteris.
Adolfus cū
Nicloro fe-
derat reno-
uati.

Henrici L.
sopsa auxi-
liaves
Crumna.

His ferme diebus accersit fortissimus Caesar Frethericus omnes Principes Saxoniae in obsidionem Mediolanensis ciuitatis. Opus ergo fuit Ducem nostrum negocijs publicae rei solenniter adesse. Quapropter cepit sopire discordias, quae erant intra ducatum, sapienter precauens, ne tumultus aliquis confurgeret in principum ceterorumq; nobilium absentia. Transmissis autem nuncijs, vocauit regem Danorum Waldemarum ad colloquium, & iunxit cum eo amicitias. Et rogauit Rex Ducem, vt faceret sibi pacem de Slauis, qui sine intermissione vastabant praegnum eius, & pactus est ei amplius quam mille Marcas argenti. Quamobrem praecipit Dux Slauos in praesentiam suam venire, Niclotum scilicet & ceteros, & astringit eos praeepto & iuramento, vt seruarent pacem tam Danis quam Saxonibus, & que ad reditum suum. Et vt pactioes ratae essent, iussit omnes piraticas naues Slauorum perducere Lubike, & nuncio suo praesentari. At illi propter solitae temeritatis ausum, & vicinitatem Italicę expeditionis, paucas admodum naues, & easdem vetustissimas obtulerunt, † ijs quae bello aptae erant, callide retentis. Igitur Comes, per manum seniorum terrae Wagirensis, Marchradum scilicet, & Hornonem, conuenit Niclotum, & exegit ab eo cum beneuolentia, vt fidem terrae suae exhiberet illibatam. Quod ille fide digna compleuit. In hunc modum rebus compositis, profectus est Dux in Longobardiam, cum mille, vt aiunt, loriceis, habens in comitatu suo Adolfum Comitem, & multos nobiles Bauariae atq; Saxoniae. Et peruenerunt ad exercitum Regis, qui obsederat praesidium quod dicitur Crumna, pertinens ad Mediolanenses, munitum valde. Et morati sunt toto penè anno in expugnatione praesidij, feceruntq; machinas multas, & ignium iaculationes. Nouissime expugna-

to praesidio, Cæsar conuertit exercitum ad Mediolanum, Dux verò accepta licentia, reuersus est in Saxoniam. At Comes Adolfus, rogatus iuit in Angliam, cum cognato suo Domino Reinoldo, Colonienfi electo, qui functus est legatione publica ad regem Anglorum. Et contristati sunt tam Clerus quàm populus terræ nostræ, propter diuinam absentiam boni Patroni. Slavi enim de Aldenburg & Miki- linburg, compotes sui propter absentiam Principum, violauerunt pacem in terra Danorum: fuitque terra nostra in tremore à facie regis Danorum. At nos- ter Episcopus Geroldus, tum per se tum per nuncios iram regis mitigare studuit, inducijs tempus redimens vsque ad aduentum Ducis & Principum. Redeunte ergo Duce & Comite, præfixum est colloquium prouinciale omnibus Marco- mannis, tam Teutonicis quàm Slaus, in loco qui dicitur Berenuordæ. Rex quoque Danorum Waldemarus venit vsque ad Ertheneburg, & conquestus est Du- ronia mala, quæ intulerant sibi Slavi præuaricatores mandati publici. Et timue- runt Slavi venire in præsentiam Ducis, eò quòd culpæ suæ essent conscij. Et dedit Dux in proscriptione, & fecit omnes suos paratos esse ad expeditionem tem- pore messis. Tunc Niclotus videns animum Ducis contra se fixum in malum, pro- posuit primum irumpere Lubeke, & misit filios suos eò cum insidijs. Eo autè tem- pore habitauit Lubeke sacerdos quidam venerabilis nomine Athelo, huius domus vicina erat Ponti, qui transmittit flumen Wochenicze versus Austrum. Is fortè pa- rarificerat fossam longissimam ad conducendum riuum, qui erat longiusculè. Insidiæ ergo Slauorum festinantes vt præriperent pontem, impediti sunt fossa: pas- siq; sunt errore in quærendo transitu. Quòd videntes ij, qui erant de domo sacer- dotis, clamauerunt voce validiori & conterritus sacerdos, occurrit valenter ex ad- uerso. Exercitus verò iam erat in medio pontis, & portam penè apprehenderat, sed celerrimè missus à Deo sacerdos, pontem de catena leuauit, & in huc modum exclusa sunt latenter subinducta pericula. Quo audito, Dux posuit illic custodiam militum.

Adolfi & Reinoldi Colo- niensis lega- tio An- glica.

Slavi rede- unt ad inge- nium.

Geroldus an- tistes, pacis sequester.

Henricus L. redux suorum conuentum agit.

Berenuordæ. Waldema- rus R. Dan- slavi pro- scripti.

Niclotus in- sidijs Lube- cam frustra tentat.

Athelo.

† D. latissi- mam.

CAPVT LXXXVIII.

Post hæc intrauit Dux Henricus terram Slauorum in manu valida, & vastauit eam igne & gladio. Et videns Niclotus virtutem Ducis, succendit omnia castra sua, videlicet Ilowe, Mikilinburg, Zuerin, & Dobin, præcauens obsidionis periculum. Vnum solum castrum sibi retinuit Wurle, situm iuxta flumen Warnou, prope ter- ram Kicine. Inde exhibant per singulos dies, & explorabant exercitum Ducis, & per- cutiebant de insidijs incautos. Vna ergo dierum, dum exercitus moraretur prope Mikilinburg, egressi sunt ad nocendum filij Nicloti, Pribizlaus & Wertizlaus, & per- cusserunt quosdam de castris, qui exierant ad frumentandum. Quos insecuti for- tifici. Filij autem Nicloti, amissis equis & viris melioribus, venerunt ad patrem. Qui- bus ille dixit: Ego quidem æstimabam, me viros enutrisse, sed isti mulieribus fuga- ciores sunt. Egrediar ergo ipse, & experiar si fortè maiora promouere possim. Et Tunc exierunt pueri de castris ad conquirendum pabulum, & venerunt prope in- sidias. Porro milites venerant intermixti seruis numero quasi sexaginta, omnes in- duri lorice sub veste intrinsecus. Quòd non aduertens Niclotus, equo velocissimo perlatas est inter eos, conatus quendam perfigere. Sed lancea pertingens ad lorica, casso ictu, refilijt. Volens ergo ad suos reuerti, circumuentus subito atq; trucidatus est, nemine suorum ipsi præsidium ferente. Caput eius recognitum, in castra per- latum est, non sine admiratione multorum, quòd tantus vir, tradente Deo, de o- mnibus suis solus ceciderit. Tunc filij eius audita morte patris, succenderunt Wur- le, & occulauerunt se in nemoribus, familias verò suas transfulerunt ad naues. Dux ergo demolitus omnem terram, cœpit ædificare Zuerin, & communire castrum. Et imposuit illic nobilem quendam Guncelinum, virum bellicosum cum militia. Post hæc redierunt filij Nicloti in gratia Ducis, & dedit eis Dux Wurle, & omnem terram. Porro terram Obotritorum diuisit militibus suis possidendam. Et collo-

Henrici L. in Slaus expeditio. Niclotus sua vastat.

Pribizlaus & Wertizlaus Nicloti F. F.

Temeritas Nicloti & cades.

Wurle insu- mata. Suerin in- flauratum. Guncel- nus.

Nicloti F. F. Henrici re- conciliati.

Ludolfus de
Paina.

Henricus de
Scaten du-
ctor colonie
Flandrorū.
Bernō anti-
stes Megal-
burg. Emme-
hards succes-
sor.

Privilegiū
Henrici L.
de Episcopo-
rum per Sla-
uiam inau-
guratiōne.
† D. susci-
tandi.

† D. ecclesie
plantatio.
Munificen-
tia in Ecce-
lesiasticos.

Modiū Sla-
uis curitz.e.

Coloni Ger-
mani in Sla-
uorum fini-
buss.

cavit in castro Cuscin, Ludolfum quendā, Aduocatum de Brunswich. Apud Me-
licon, fecit esse Ludolfum de Paina. Zuerin, & Ilinburg, Guncelino commenda-
uit. Porrò Mikilinburg dedit Henrico cuidam nobili de Scaten, qui etiam de Flan-
dria adduxit multitudinem populorū, & collocavit eos Mikilinburg, & in omni-
bus terminis eius. Et posuit Dux Episcopum in terra Obotritorum, & in omni-
nonem, qui defuncto Emmehardo, Magnopolitanæ præfedit Ecclesiæ. Porrò Ma-
gnopolis ipsa est Mikelenburg. Et subscripsit in dotem Magnopolitanæ Ecclesiæ
trecentos mansos, sicut antea fecerat RACESBURGENSI & ALDENBURGENSI Episcopo. Et facta postulatione, obtinuit apud Cæsarem auctoritatem Episcopatus & susci-
re, dare, & confirmare in omni terra Slauorum, quam vel ipse vel progenitores sui
subiugauerint in clypeo suo & iure belli. Quamobrem vocavit Dominū Gerol-
dum Aldenburgensem, Dominum Euermodum RACISBURGENSEM, Dominū Gerol-
nonem Magnopolitanum, vt reciperent ab eo dignitates suas, & applicarentur ei
per hominij exhibitionem, sicut mos est fieri Imperatori. Quilicet hanc imposi-
tionem difficilissimam iudicarent, cesserunt tamē propter eum qui se humiliavit pro-
pter nos, & ne nouella ecclesia caperet detrimentum. Et dedit eis Dux priuilegia
de possessionibus, & de redditibus, & de iusticijs. Et præcepit Dux Slauis, qui reman-
ferant in terra Wagirorum, Polaborum, Obotritorum, Kycinorum, hoc est, de ar-
reditus episcopales, qui soluuntur apud Polonos atq; Pomeranos, hoc est, de ar-
tro tres modios siliginis, & duodecim nummos monetæ publicæ. Modius autem
Slauorum, vocatur lingua eorū Curitze. Porrò Slauicum aratrum perficitur duo-
bus bobus & totidem equis. Et auctæ sunt decimationes in terra Slauorū, eo quòd
confluerent de terris suis homines Teutonici ad incolendam terram spaciosam
fertilem frumento, commodam pascuorum vbertate, abundantem pisce & carne
& omnibus bonis.

CAPVT LXXXIX.

Albertus
Visus.

Inmittit in
desolatos Sla-
uorum fines
Belgas &
Rhenan-
os.

† P. Solt, D.
Soltvedel.
Saluedela.
Balsamoriū
regio ad Al-
bim cedit co-
lonis Holan-
dis.
Saxonū ibi-
dem colonia
à Slauis de-
leta.

IN tempore illo Orientalem Slauiam tenebat Adelbertus Marchio, cui cogno-
men Vrsus, qui etiā propicio sibi Deo, amplissimè fortunatus est in funiculo for-
tis suæ. Omnem enim terram Brizanorum, Stoderanorum, multarumq; gentium
habitantium iuxta Havelam & Albiam, misit sub iugum, & infrenauit rebelles eo-
rum. Ad vltimum, deficientibus sensim Slauis, misit Traiectum & ad loca Rheno-
contigua, in super ad eos, qui habitant iuxta Oceanū, & patiebantur vim maris, vt
delicet Hollandos, Selandos, Flandros, & adduxit ex eis populum magnum nimis
& habitare eos fecit in vrbibus & oppidis Slauorum. Et confortatus est vehementer
ter ad introitum aduenarum Episcopatus Brandenburgensis nec non Havelber-
gensis, eo quòd multiplicarentur Ecclesiæ, & decimarum succresceret ingens pos-
fessio. Sed & australe littus Albix ipso tempore cœperunt incolere Hollandientes
aduena, ab vrbe † Saleueldede, omnem terram palustrem atq; campestem, ter-
quæ dicitur Balsamerlande, & Marscinerlande, ciuitates & oppida multa valde
vsq; ad Saltum Boiemicum possederunt Hollandri. Siquidem has terras Saxones
olim inhabitasse feruntur, tempore scilicet Ottonū, vt videri potest in antiquis ag-
geribus, qui congesti fuerant super ripas Albix in terra palustri Balsamorum, sed
præualentibus postmodum Slauis, Saxones occisi, & terra à Slauis vsq; ad nostra
tempora possessa. Nunc verò quia Dominus Duci nostro, & cæteris Principibus
salutem & victoriam largè contribuit, Slauis vsquequaq; prostrati atq; propulsi sunt,
& venerūt adducti de finibus Oceani populi fortes & innumerabiles, & obtinuerunt
terminos Slauorum, & ædificauerunt ciuitates & Ecclesiās, & increuerunt
diuitijs super omnem æstimationem.

CAPVT XC.

Episcopatus
Aldeburg.
auctora Ge-
roldo Lube-
cam trans-
fertur.

CIRCA id temporis rogauit Dominus Geroldus Episcopus Ducē, vt sedes cathedra-
lis, quæ antiquitus erat Aldenburg, transferretur Lubeke, eo quòd ciuitas
hæc esset populosior, & locus munitior, & omni prorsus aptitudine commodior.
Quod

Quod cum placuisset Duci, condixerunt diem, quo venirent Lubeke, ordinaturi de statu Ecclesie & Episcopatus. Et designauit Dux locum in quo fundari deberet Oratorium, in titulum Matricularis ecclesie, & areas claustrales, & statuerunt illic præbendas duodecim Clericorum canonicè viuientium. Porro tertiadecima Præpositi est. Et dedit Episcopus in stipendia fratrum decimas quasdam, & tantum de redditibus, quos soluit Slauia, quantum præbendis sufficeret perficiendis. Et ¶ designauit Comes Adolfus villas opportunas prope Lubeke, quas statim Dux obtulit in usum fratrum, & de teloneo cuiuslibet fratrum duas marcas Lubicensis monetæ: insuper alia quæ priuilegijs conscripta sunt, & in Lubicensi continentur Ecclesia. Et posuerunt illic præpositum, Dominum Ethelonem, cuius in pagina superiori memoria est cum laude.

† P. resignauit.

Adolfus

Comes.

Ethelo, præpositus Lubicensis.

CAPVT XCI.

IN circulo dierum istorum, defuncto Adriano Papa, ortum est schisma in Ecclesia Dei, inter Alexandrum, qui & Rolandus, & Victorem, qui est Octavianus. Cum ergo Cæsar expugnaret Mediolanum, venit ad eum Victor in castra, quæ erant apud Papiam, & recepit eum. Adunatoq; concilio, receperunt eum Reinoldus Coloniensis, & Conradus Moguntinus electi, & omnes quos imperialis aut timor aut fauor agebat. Porro Alexandrum recepit Hierosolymitana ecclesia & Antiochena, præterea omnis Francia, Anglia, Hispania, Dania, & omnia regna quæ sunt vbiq; terrarum. Insuper Cisterciensis ordo eidem vniuersus accesserat, in quo sunt Archiepiscopi, & Episcopi quamplures & Abbates amplius quàm septingenti, & Monachorum inæstimabilis numerus. Hi singulis annis celebrant concilium apud Cistercium, & decernunt ea quæ vtilia sunt. Horum inuincibilis sententia vel maximas vires addidit Alexandro. Quamobrem iratus Cæsar, proposuit edictum, vt omnes Monachi Cisterciensis ordinis, qui consistebant in regno suo, aut Victori subscriberent, aut regno pellerentur. Itaque difficile relatu est, quot patres, quantiam quamplures, sanctitate insignes, in Longobardia, & in vniuerso regno, Principis violentia sedibus suis pulsi, & alij superpositi sunt in locum illorum. Postquam ergo transferunt obsidionis quinq; vel eo amplius anni, Cæsar obtinuit Mediolanum, & eiecit habitatores eius ex illa, & destruxit omnes turres eius, Ecclesias & muros ciuitatis adæquauit solo, & posuit eam in solitudine. Tunc eleuatum est cor eius nimis, & timuerunt omnia regna terrarum ad famam nominis eius. Et misit ad Regem Francie Ludouicum, vt occurreret sibi ad colloquium apud Laonam, quæ est in terra Burgundionum, iuxta Ararim fluuium, ad redintegrandum vnitatem Ecclesie. Et annuit rex Francie. Præterea misit nuncios ad regem Danie, & ad regem Boemie, vt venirent ad constitutum diem: insuper omnibus Archiepiscopis & Episcopis & summis potestatibus regni sui, & reliquis quibusq; solenniter adesse mandauit. Grandis ergo expectatio erat vniuerso-ri ferebantur. Tunc abierunt simul Waldemarum cum Episcopis Danie, Hartwicus Archiepiscopus, Geroldus Episcopus, & Comes Adolfus, cum multis Saxonie nobilibus, ad præfixum colloquij locum. Dux vero positus in Bauaria, alia via venerat. Ludouicus ergo Rex Francie, cuius præcipue expectabatur aduentus, vbi intellexit Cæsarem appropriare cum exercitu & armis multis, dubitauit occurrere illi. Sed propter fidem sacramentorum, venit ad locum placiti constituto die, hoc est, in decollatione Ioannis Baptistæ, & exhibuit se in pontis medio ab hora tertia vsq; ad horam nonam. Porro Cæsar necdum venerat. Quod rex Francie accipiens pro omine, lauit manus suas in flumine ob testimonium, quasi qui fidem pollicitam reddiderit, & digrediens inde abiit ipso vespere Diuionem. Veniens ergo noctu Cæsar, intellexit regem Francie discessisse, & misit honorabiles personas denuò accersere eum. Sed ille nulla ratione vacare potuit, gratulans se fidem soluisse, & suspectam Cæsaris manum euasisse. Ferebatur enim à multis, quod Cæsar eum circumuenire voluerit, & propter hoc contra pactio-
num tenorem armatus adue-

Schisma Alexandri III.

& Victoru.

Cæsar stat ad Victore.

Reliqua Christiani

rominis pro uincia ab Alexandro.

Familia Cisterciensis

potentia.

Exilium.

Mediolani

quinquennialis obsidio.

Excidium.

E Victoris insolentia.

Waldemarum R. Dan.

Hartwicus Archiepiscopus.

Adolfus Comes.

Hansicus L.

Calus Pilatum agit.

Calumnia.

nerit. Sed ars arte delusa est. Francigenæ enim ingenio altiores, quod armis & viribus impossibile videbatur, consilio euerunt. Tunc Cæsar vehementer irritatus, secessit à curia, intentans Francigenis bellum. Alexander Papa confortatus ab eo tempore magis inualuit. Henricus dux declinavit in Bauariam. Et compositis illic rebus, reuersus est in Saxoniam.

CAPVT XCII.

Guncelinus.
Henricus C.
Raceburg.
colonia West-
malorum du-
ctor.

Bernhardus,
Henrici F.

Holfati in
Geroldū an-
zistitem cō-
rumaces.

† P. promissum.

† P. Wagirensi proxima.

Adolfus C.

Marcradus.

Litera Geroldi ad Holfatos.

Veteris Testamētis exempla insulse allegata.

Holfatorum obstinatio.

FVit ergo in diebus illis pax per vniuersam Slauiam, & munitiones, quas Dux iure belli possederat in terra Obotritorum, cœperunt inhabitari à populis aduenarum, qui intrauerant terram, ad possidendum eam. Fuitq; præfectus terræ illius Guncelinus, vir fortis & amicus Ducis. Porrò Henricus Comes de Raceburg, quæ est in terra Polaborū, adduxit multitudinem populorum de Westfalia, ut incolerent terram Polaborum, & diuisit eis terram in funiculo distributionis. Et edificauerunt Ecclesias, & subministrauerunt decimas fructuum suorum ad cultum domus Dei. Et plantatum est opus Dei temporibus Henrici in terra Polaborum, sed temporibus Bernhardi filij eius abundantius consummatum. At viri Holfati, qui Wagirensium terram propulsis Slauis inhabitabant, deuoti quidem in Ecclesiarum constructione, & hospitalitatis gratia, sed decimis iuxta diuinum præceptum legaliter persoluendis rebelles existebant. Soluebant autem mensuras paruulas ex aratro, quod sibi dicebant † permissum pro leuarone, cum adhuc essent in terra natiuitatis suæ, propter viciniam Barbarorum, & tempus belli. Terra autem viri de exierant Holfati, pertinet ad Hammenburgensem Parochiā, & est terræ † Wagirensis prouincia. Videns ergo Geroldus Episcopus quia Polabi & Obotriti, qui erant in medio camini æstuantis, soluerent decimarum suarum legitima, propulerant à suis requirere similia. Communicato ergo consilio Adolphi Comitis, indomitos Holfatorum animos, exhortatorijs per literas verbis tentare studuit. Ad Ecclesiam ergo Burnhouede, quæ alio nomine Zuentiueld dicitur, vbi habitabat Marcradus senior terræ, & secundus post Comitem, & cætera virtus Holfatorum, misit literas in hunc modum. Geroldus, Dei gratia Lubicensis Ecclesiæ Episcopus, vniuersis ciuibus ad Ecclesiam Burnhouede pertinentibus, salutem & debitam dilectionem. Quoniam per Dei voluntatem Ecclesiastica mihi dispensatio credita est, & diuina legatione ad vos fungor, necesse est vt à bonis ad meliora, vos abstrahere studeam, & ab his, quæ sunt salutis animarum vestrarum contraria, vos abstrahere totis nisibus elaborem. Deo siquidem gratias ago, quòd multarum in vobis parent virtutum insignia, quòd videlicet hospitalitati, & alijs misericordiz operibus propter Deum insistitis, quòd in verbo Dei promptissimi & in construendis Ecclesijs solliciti estis, in legitimis quoq; vt Deo placitum est, castā ducitis vitam, quæ omnia tamen obseruata nil proderunt, si cætera mandata negligitis, quia sic ut scriptum est: Qui in vno offendit, omnium reus est. Dei enim præceptum est, Decimas ex omnibus dabis mihi, vt bene sit tibi, & longo viuas tempore, cui obediuerunt Patriarchæ, Abraham scilicet, Isaac & Iacob, & omnes qui secuti sunt facti sunt filij Abraham, per quod laudem etiam & præmia æterna consecuti sunt. Apostoli quoq; & apostolici viri, hoc ipsum ex ore Dei mandauerunt, & sub athenatis vinculo posteris seruandum tradiderunt. Cùm ergo Dei omnipotentis proculdubio hoc constet esse præceptum, & sanctorū patrum sit autoritate firmatum, nobis id incumbit negocij, vt quod vestræ salutis deest, nostro in vobis opere per Dei gratiam suppleatur. Monemus ergo & obsecramus omnes vos in Domino, vt mihi, cui paterna in vos cura commissa est, animo volenti quasi filij obedientiz acquiescatis, & decimas, prout Deus instituit, & Apostolica Banno firmata autoritas, ad ampliandum Dei cultum, & ad gerendum pauperum curam Ecclesiæ detis, ne si Deo, quæ ipsi debentur, subtraxeritis, & substantiā simul & animam in interitum mittatis æternum. Valete. His auditis tumultuosa gens infremuit, dixeruntq; se huic conditioni seruili nunquam colla submissuros, per quam omne penè Christicolarum genus Pontificum pressuræ subiaceat. Præterea hoc adiecerunt, non

runt, non multum aberrantes à veritate, quòd omnes penè decimæ in luxus secularium cesserint. Quamobrem Episcopus verbum hoc retulit ad Ducē. At ille præcepit sub obtentu gratiæ suæ, omnibus Holzatenſibus de terra Wagirenſi, vt soluerent Episcopo decimas cum omni integritate, sicut faciunt in terra Polaborum, & Obotritorum, quæ recentius incultæ sunt, & ampliori pulsantur formidine bellici. Ad hoc præceptum Holzati obstinatis animis dixerunt, nunquam se daturos de di terram, quàm tantæ seruitutis iugum subire. Præterea pontificem cum Comite & omni aduenarum genere, quod decimarum soluit legitima, interficere cogitabant, & terra inflammata, transfugere in terram Danorum. Sed prauarum molinarum rerum, Ducis nostri, regisq; Danorum præpedierunt in nouata fœdera. Lausdum autem fuit, ne quis transfugam alterius reciperet. Quapropter Holzatenſes necessitate conſtricti, præſente Duce cum Pontifice tale pactum inierunt, vt facerent augmentationem decimarum, & soluerent de manso sex modios filiginis, & octo auenæ, illius inquam modij, qui vulgo dicitur Hemmethe. Et ne succedentium fortè Pontificum innouatas paterentur angarias, rogauerunt, hoc Ducis atq; Pontificis sigillo confirmari. Cumq; notarij iuxta morem curiæ, marcam requirerent auri, gens indocta resiliit, & negocium mansit imperfectū. Eidem quoq; negotio, commodis Ecclesiæ magnificè profuturo, magnum attulit impedimentum, & velox episcopi transitus, & bellorum imminens dira tempeſtas.

Henrici L.
edictum.

Institutum
sedisiosum.

Altercationis
compositio.

CAPVT XCIII.

Filij enim Nicloti, Pribizlauus atq; Wertizlauus, non contenti terra Kycinorum & Circipanorū, aspirabant ad † acquirendam terram Obotritorū, quam Dux eis abstulerat iure belli. Quorum insidijs recognitis Guncelinus de Zuerin, præfectus terræ Obotritorum, intimauit Duci. At ille posuit eos rursus in indignationem & iram, & venit cum exercitu graui in terram Slauorum hyemali tempore. Porò illi confederant in vrbe Wurle, & munierunt castrum contra obsidionis impetum. Et præmisit Dux Guncelinum & fortissimum quenq; vt præoccuparent obsidionem, ne fortè elaberentur Slaui. Ipse verò quanto cyus secutus est cum reliquo exercitu. Et obſeſſa est munitio, in qua fuit Wertizlauus, filius Nicloti, & multum nobilium, in super vulgus promiscuum multum valde. At Pribizlauus senior natu, cum numero equitum transferat in abdita nemorū, percussurus de insidijs incautos. Et gauisus est Dux gaudio, eo quòd Slaui obfirmatis animis expectauerunt eum in munitione, & præbita sit ei facultas obtinendi eos. Et dixit ad iuniores de exercitu, quos præliandi stulta cupido incitabat hostē prouocare, & suscitare batalias: Quare, quòd superuacuum est, acceditis ad portas vrbis, & struitis pericula vobismetipsis: Frustratorij sunt huiuscemodi congressus, atq; ruinosi. Quin potius consistite in tabernaculis vestris*, & habete custodiam obsidionis, ne quis elabatur. Nostri verò studij erit, per Dei gratiam, vt sine tumultu & sine strage vrbe potiamini. Et statim præcepit ex abundanti nemore ligna conduci & aprari bellica instrumenta, qualia viderat facta Crimmæ siue Mediolani. Fecitq; machinas efficacissimas, vnam tabulatis compactam ad perfringendos muros, alteram verò quæ excelsior erat, & in turris modum erecta, super exaltauit castro, ad dirigendas sagittas, & ad abigendos eos qui stabāt in propugnaculis. A die enim qua erecta est hæc fabrica, nemo Slauorum ausus est profetre caput, aut apparere de propugnaculis. Ipso tempore Wertizlauus grauius vulneratus est de sagitta. Quadā verò die perlatum est ad Ducem, quòd Pribizlauus cum turma equitum apparuerit non longè à castris. Ad quem requirendum transmisit Adolsum Comitem, cum electa iuuenum manu, qui tota die paludes & nemora oberrantes neminem inuenerunt, delusi à ductore, qui maiorem hosti quàm nostratibus fauorem accommodauerat. Præcepit autem Dux pabulatoribus, ne quoquam exirent eo die, ne fortè in hostem inciderent. At Holzatorum quidā, vt sunt ceruicosi, non curauerunt de mandato, & egressi sunt ad frumentandum, & superueniens Pribizlauus, & irruens suscit.

Pribizlauus
& Wertizlauus student
rebus nouis.
† P. requirendam.

Guncelinus.
Henrici L.
expeditio
in Slauos.

Wertizlauus
obsessus Wurle.
Pribizlauus
equitatus.

Henricus L.
prouisi imperatoris
munus
obst.

* P. vnde nõ
possitis iaculari
sagittis hostium.
Machina
bellica.

Wertizlauus
sanciatas.
Adolfus C.

Holzati pabulatores à
Pribizlauo
suscit.

*Wertzlaus
fide publica
venit in ca-
stra.
Adolfus an-
stor deditio-
nis.*

*Intercedit
pro hoste.*

*Deducit eū
de cum suis
se deditio-
nis.
Dans capti-
ui gratis di-
misi.*

*Lubema-
rus, Nicloti
frater.*

*Wertzlaus
abducitur
Brunswi-
gam.*

*Pribizlaus
agit de pa-
ce.*

per incautos, prostravit ex eis ad centum viros, reliqui fugerunt in castra. Quapropter Dux ira acriter instimulatus, feruentius vrget obsidionem, iamq; munimenta claustrum ceperunt trepidare minaci ruina & suffossionibus dilabi. Tunc Wertzlaus omni spe meliori deposita, accepto conductu, venit in castra ad Comitem Adolfum, vt acciperet ab eo consilium. Cui respondet Comes: Sera quidem medicinæ consultatio est, quando eger desperatus est. Pericula nunc imminencia, debuerant antea fuisse præuila. Quis, quæso, tibi consilium dedit, vt obsidionis periculum incurreres? Magnæ fuit amentia, ponere in neruo pedem, vbi non sit diuerticulum, vel vlla euasione molitio. Nil ergo restat nisi deditio. Si quod potest esse salutis compendium, sola deditioe apprehendendum video. Et ait Wertzlaus: Fac pro nobis verbum apud Ducem, vt sine periculo vite & membrorum damno, admittamur deditioe. Tunc perrexit Comes ad Ducem, & alloquens eos, in quibus pendebant consilia, manifestauit eis negocium. At illi degustata Principis voluntate, dederunt manus, vt quicumq; Slauorum dedisset se in potestatem Ducis, membrum & vita potiretur, ea tamen conditione, vt & Pribizlaus ab armis diceret. Tunc conductu clarissimi Comitis exierunt de munitione Wertzlaus, & omnes nobiles Slauorum, & venerunt ad pedes Ducis vniuscuiusq; ensis super verticem suum. Et suscepit eos Dux, & reclusit in custodia. Præcepit ergo Dux, vt quicumq; Danorum captiui haberentur in castro, potirentur libertate: & exijt de illis multitudo maxima, imprecantes Duci fortissimo bona, pro sui met ereptione. Porro castrum & vulgus ignobile fecit seruari, & præposuit eis Lubemarum quendam veteranum, fratrem Nicloti, vt præesset terræ & sentiret ea quæ subiecta sunt. Wertzlaus verò Slauorum regulum duxit secum Brunswich, & astrinxit eum manibus ferreis, ceteros verò dispersit per custodias, quousq; soluerent nouissimum quadrantem. His ita gestis humiliatæ sunt vires Slauorum, vt recognoscerent, quia Leo fortissimus bestiarum ad nullius pauet occursum. Pribizlaus ergo, qui erat senior natus, & acris ingenij, cupiens fratri captiuo subuenire, cœpit per nuncios querere Principis animum, & rogare ea quæ pacis sunt. Cumq; Dux requireret obsides, vt firma esset sponsonum fides, ait Pribizlaus: Quid opus est Domino meo, vt à seruo suo requirat obsides? Nonne fratrem meum, & omnes nobiliores Slauicæ retinet in custodia? teneat eos loco obsidum, abutatur eis vt libuerit, si temerauerimus sponsonum fidem. Dum hæc per internuncios agerentur, & daretur Pribizlao spes meliorum, aliquantulum temporis fluxerat sine bello, fuitq; pax in Slauia à Martio mense vsq; in Calendas Februarij sequentis anni, & omnia castra Ducis erant illæsa, videlicet Malachou, Cuscin, Zuerin, Ilowe, Mikilinburg.

CAPVT XCIIII.

*Morbis Geroldi anti-
stus.*

*Congressio
Henrici L.
& Hartuici
Archiepif.*

*† P. cōsum-
mationem.*

*Faldera no-
men muta-
tum.*

*Hermannus
Epponis suc-
cessor.*

Eodem anno Dominus Geroldus, Lubicensis Episcopus, post celebres Pasche ferias cœpit infirmari, & decubuit in lecto ægritudinis, vsq; in Calendas Iulij. Orauitq; Deum, vt differretur sibi vita, quousq; dedicaretur oratorium Lubicense, & Clerus recenter adunatus conualesceret in statu suo. Nec mora, diuinitus aditus, dilatus est ad modicum. Adijt ergo Ducem, qui tunc fortè venerat Stadhen, in occursum Archiepiscopi, & contulit cum eo de commodis Lubicensis Ecclesiæ. Cuius verbis ille condelectatus, monuit vt quantocyus rediret Lubeke, paraturus ea quæ dedicationi opportuna erant. Et rogauit Dux Archiepiscopum, vt occurreret secum ad confirmationem officij. Cuius petitioni acquiescens aggressus est iter in Wagirensis terram, & in transitu dedicauit Falderensem Ecclesiam, quam sanctæ memoriæ Vicelinus Aldenburghensis Episcopus & fundasse & possedisse dinoscitur. Et fecit Archiepiscopus præposito & fratribus illic degentibus bona multa. Præcepitq; vt locus ille de cætero vocaretur nouum monasterium. Antea enim Faldera siue Wippenthorp vocabatur. Fuitq; loci illius præpositus Hermannus, qui olim etiam Lubeke sub Barbarica tempestate multos pertulerat labores, sociatus in prædicatione Euangelij Domino Ludolfo Segenberghensi præposito, & Bruno- ni Aldenburghensi Presbytero. Hic ergo Hermannus successerat in procurationem mona-

monasterij noui, venerabili viro Epponi, cuius sanctitas insignis, ab omnibus semper cum pietate recolenda. Iam pridem felicem acceperat consummationem Calend. Maij. Perfecta ergo, vt antea dixi, dedicatione noui monasterij, transijt Dominus Archiepiscopus Segeberg, & illic vsus est diuersorio Comitis Adolphi. Postquam autem venit Lubeke, suscepit eum Dux & Episcopus cum magna gloria, & aggressi sunt opus dedicationis, & obtulerunt singuli voluntaria cordis sui, Henricus Dux, Geroldus Episcopus, & Adolphus Comes, dederuntq; prædia & redditus & decimationes in subsidia Cleri. Commonitus autem Archiepiscopus, vt nouum monasterium daret Lubicensi Episcopo, non acquieuit. His ritè peractis, reuersus est Archiepiscopus in locum suum. Dux verò ordinatis rebus in Saxonia, profectus est in Bauariam, vt sedaret tum ultuantes, & faceret iudiciū iniuriā patientibus.

*Segeberga.
Adolfus.*

πλεονεξία.

*Henricus L.
Bauariam
petit.*

CAPVT XCV.

Interim sentiens Geroldus venerabilis Episcopus dilatos ad tempus dolores rursus incalescere, statuit visitare omnes Ecclesias suæ diœcesis, à nullo petens stipendium, nec cui esset onerosus. Paternam ergo gerens sollicitudinem, filijs suis abundanter erogauit monita salutis, errantes corrigens, & discordes compacans, præbens etiā confirmationis gratiam, sicubi necesse fuisset. Forum etiam Plunense, quod singulis diebus Dominicis frequentabatur à Slaus, & à Saxonibus, in verbo Domini prohibuit, eo quòd populus Christianus, deserto cultu Ecclesiæ & missarum solennijs, mercationibus tantum operam daret. Hanc ergo per maximam idololatriam præter multorum opinionem, animi constantia destruxit, præcipiens sub anathematis distinctione, ne quis de cætero suscitaret ruinas ejus. Et conuenerunt populi de cætero ad Ecclesias, audire verbum Dei, & interesse sacris mysterijs. Perlustrata ergo omni Parochia sua, Dominus Episcopus nouissimè venit Lucelenburg conulari manentes illic, expletisq; diuinis mysterijs, quasi peracto negotio, viribus corporis cepit repente destitui: Perlatusq; Bozoue multis diebus lecto decubuit. Nūquam tamen missarum solennijs vsq; ad diem obitus sui defuit. Fateor non meminisse, me vidisse virum magis exercitatum in diuino officio frequentiore in Psalmodia & vigilia matutina, benigniorè Clero, quem nec verbo passus est à quoquam molestari. Hic quandam personam laicalem, clericum calumniantem, fecit acerboni pastoris ægritudine, venerunt ad eum venerabiles viri, Odo Lubicensis Ecclesiæ Decanus, & Ludolfus præpositus Segebergen sis cum fratribus vtriusq; congregationis. Qui cum lecto ægrotantis appositi optarent ei dilationem vitæ, ipse respondit: Quid precamini mihi, fratres, quod inutile est? Quantumcunq; viuam, mors semper restat. Iam nunc vtiq; fiat, quod quandoq; futurū est. Melius est euicisse, quod effugere nemini licitum est. O libertatem spiritus pauore mortis imperterritam. Inter loquendum autem dedit nobis lectionem de Psalmo, Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi, in domū Domini ibimus. Interrogatus à nobis quas pateretur molestias? nullos se torsionum dolores sentire professus est, sed tamen dederent, impenderunt ei sacræ vnctionis officium, sicq; sacramentis salutaribus communitus, illucescente die, cum tenebris noctis corruptibilem carnem sarcinam deposuit. Corpus eius Lubeke perlatus à Clero & ciuibus, * traditum est sepulturæ in medio Basilicæ, quam ipse fundauit. Et vacauit sedes Lubicensis vsq; in Calendas Februa. eo quòd Dux abesset, & expectaretur eius sententia.

*Geroldus
inspicit ec-
clesias.*

*Vetat ape-
riri forum
die domi-
nico.*

*Lucelen-
burg.
Morbis Ger-
oldi.*

*Pena ca-
lumnia.*

*Animus ad
mortem pa-
ratus.*

*Mors Gerol-
di.*

*sepultura.
* P. hone-
stè.*

HELMOLDI, PRESBY-
TERI BVZOVIIENSIS,
CHRONIC. SLAVORVM
LIBER II.

Præfatio operis sequentis.

*Fides in hi-
storiarū scri-
ptoribus de-
siderata.
Falsarū ex-
positionum
causa.*

INTER descriptores historiarum rari inveniuntur, qui rebus gestis descriptionis fidem integrā solvant. Sanè disparilia hominū studia, plerunq; corrupto fonte nascentia, in ipsa narrationis superficie statim dinosci possunt, dum videlicet succrescens in corde hominis veluti superfluitas quædā humorū, indebitus amor siue odiū deflectit narrationis impetū, derelicto veritatis tramite, in dexterā siue in sinistram. Multi enim aucupantes fauorem hominū, palliauerunt se amicitiaē ficta quadam superficie, & propter ambitionem honoris seu cuiuslibet emolumenti, locuti sunt placentia hominibus, ascribentes digna indignis, laudē quibus non debebatur laus, benedictionem quibus nō erat benedictio. Quo contra alij odio concitati minus pepercerunt obloquijs, quærentes locū calumnijs, & quos manu nequibant acrius lingua insectātes. Tales profectō sunt, qui ponunt lucē tenebras, & dicunt noctem diem. Sed nec aliquando defuerunt inter scriptores, qui propter damna rerum & cruciatus corporum impietates Principum publicare timuerunt. Venialius autē est, veritatem tacuisse ob pusillanimitatē spiritus, & tempestatē, quam ob spem inanis lucri finxisse mendaciū. In exprimendis ergo actibus hominū veluti in exculpendis subtilissimis cælaturis, sincerum semper oportet esse considerationis intuitū, qui nec gratia, nec odio, nec pauore, à veritatis via deducatur. Quod quia multæ peritiæ est, imò maximæ solertiæ, gubernaculū videlicet sermonis inter hæc scopulorū impedimenta inconcussum dirigere, diuina mihi pietas diligentius est exoranda, ut quia nauē descriptionis ausu quodā improviso magis quàm temerario in altū deduxi: ipsa opitulante, & flatus secundos dirigente, perducere merear ad littus debitæ consummationis. Alioquin ob difficultatē ingrauescentiū causarum, & deprauatos mores principū, facillè perturbabor à timore hominū. Magnæ autē consolationis est firmamentū omnibus veritati innitentibus, quia veritas, etsi nonnunquā impijs odiū pariat, ipsa tamen in se inconcussa permanens, non offenditur, sicut ægris oculis odiosa lux est, quod non lucis sed ægritudinis oculorū culpa dinoscitur. Sed & omnis considerans vultum natiuitatis suæ in speculo, non speculo sed sibimet impurabit, si quid in se prauum aut distortum viderit. Sequens ergo opusculum, sicut & præcedentia, dedico caritati vestrae, o venerabiles Domini & fratres, præsentibus honorem, futuris de rerum noticia fructū conducere cupiens. Sed & mihi met spero non defuturum quantumlibet emolumenti de orationibus magnorum virorum, qui fortè libellum hunc lecturi sunt, qui postulationi meæ non negabunt precum suarum suffragia.

*Historici
officium.*

Fortum.

Veritas.

CAPVT

CAPVT I.

Compositis ergo rebus in Bauaria, Henricus Leo gemino ducatu clarus, reuer-
sus est in Saxoniam, & acersito Clero Lubicensi dedit eis Pontificem Domi-
num Conradum Abbatem de Reddeghushusen, fratrem germanum Domini Ge-
roldi Episcopi. Quod licet Hartwigo Archiepiscopo & omnibus pene Lubicensi-
bus esset contrarium, præualuit tamen voluntas Ducis, cui refragari formidolo-
sum erat. Recepit autem sacrum ordinem per manus Hartwici Archiepiscopi, in
ciuitate Stadenfi. Pollebat autem literatura, facundia, affabilitate, largitate, multis
deniq; donis, quibus dignam personam superuestiri decorum est. Sed pulcrum
viri superficiem deformabat insanabilis, vt ita dicam, impetigo, mobilitas animi,
& facilitas verborum, quæ nunquam in eodem persistebat, dissidens ipse secum,
nihil ex consilio faciens, incertus in promissis, extraneos diligens, suos fastidians.
Clero, quem in tenella reperit Ecclesia, magna seueritate primum abusus est, inci-
piens à primis, qui erant in Lubicensi Ecclesia, vsq; ad nouissimos, qui habitabant
ruri. Bona sacerdotum omnia sua esse dicebat, non quasi fratres, sed vt seruos re-
putans. Si quem fratrem fortè pulsare cœpisset, non legitima vocatione, non loci
vel temporis congruentia, siue capituli sententia vsus est, sed ad placitum suum,
quos grauari voluisset, aut suspendit ab officio, aut eliminavit ab Ecclesia. Com-
mentus à Duce, nihil remissius egit, sed alienauit se à Duce, & confederatus est
Archiepiscopo, quatenus conexis viribus facilius vincerent omnem resistentē.
Circa dies illos, quo primum promotus est ad summi sacerdotij gradum, cum ad-
huc consisteret secus Archiepiscopum in vrbe Horeborg, quæ est super ripas Al-
biæ, in mente Februatio, hoc est, 14. Calendas Martij, orta est tempestas maxima,
ventorum procella, fulgurum coruscatio, & tonitruui fragor, quæ passim multas æ-
des aut incendit aut subruit: insuper tanta maris exundatio oborta est, quanta non
est audita à diebus antiquis, quæ inuoluit omnem terram maritimam Fresiæ, Ha-
delen, & omnem terram palustrem Albiæ & Wirræ, & omnium fluminum, quæ
descendūt in Oceanum mare, & submersa sunt multa millia hominum, & iumen-
torum, quorū non est numerus. Quanti diuites, quanti potentes vespere sedebant,
& delicijs affluebant, omni timore malorum sublato, sed veniens repentina cala-
mitas inuoluit eos in medijs fluctibus?

*Henricus L.**Conradus Ab-
bas, Geroldi
antecessor
ter & suc-
cessor.**Eiusdē Vir-
tutes.
† P. præ-
terea.
Vitia.**Tasus.**Arrogan-
tia.**Fœdus cum
Hartwico
Archiepif.
Tempestas.**Catacly-
smus.*

CAPVT II.

Eadem die qua maritimæ regiones Oceani, tanta clade peruastratæ sunt, accidit
strages magna, in ciuitate Slauorum Mikelenburg. Wertislauus enim, Nicloti
filius iunior, qui tenebatur in vinculis Brunswich, mandauit, vt dicitur, Pribizlao
fratri suo per nuncios, dicens: En ego teneor vinculis æternis inclusus, & tu negli-
genter agis? Euigila, & enitere atq; viriliter age, & quod pace non potes, armis ex-
torque. Non recogitas, quòd pater noster Niclotus, cum Lunenburgi teneretur in
custodia, neq; prece neq; pecunia redimi potuit. Postquam autē virtutis instinctu,
His auditis, Pribizlao collegit latenter exercitum, & venit improuisus Mekelin-
burg. Henricus autem de Scathen, præfectus castri, tunc fortè defuit, & populus
qui erat in castro, fuit sine Principe. Accedens ergo Pribizlao, ait ad viros qui e-
rant in munitione: Magna, ô viri, tam mihi quàm genti meæ illata est violentia, qui
expulsi sumus de terra natiuitatis nostræ, & priuati sumus hæreditate patrū nostro-
rum. Vos quoq; iniuriã hanc cumulaistis, qui inuastistis terminos nostros, & posse-
distis vrbes & vicos, qui nobis debentur hæreditaria successione. Proponimus ergo
vobis optionē vitæ & mortis. Si volueritis aperire nobis munitionē, & reddere ter-
rā debitā, deducemus vos pacificè cum vxoribus & filijs, & vniuersa supellectili. Si
quis Slauorū quippiam abstulerit, eorū quæ ad vos pertinet, ego in duplo restituã.
Quòd si nolueritis egredi, immo urbē hanc pertinaciter defendere, iuro vobis, quæ si
fauerit nobis Deus & Victoria, oēs vos occidã in ore gladij. Ad hæc verba Flāmingi
coloni.

*Wertislauus
captiuus
nunc belli
fax.**Niclotus.**Pribizlao
in armis.
Henricus de
Scathen.**Flandri Me-
galburgi
coloni.*

*Clades Me-
galburgica.*

*Ilouia cen-
sata.
Guncelini-
um.*

*Slauis Ilou-
enses astu
in officio
reverti.
† P. vxori-
bus.*

*Pribizlaus
solicitat po-
pulares ad
defectionē.*

*Soluit obsi-
dionem Ilou-
mensium.*

*Zuerinum à
Guncelino
conserua-
tum.*

*Bernonis
prelati.*

*Richardus
de Soluwe-
dele.*

iacula dirigere, & vulnera infligere cœperunt. Slauorum ergo exercitus viris & armis potentior, vehementi pugna irrupit munitionem, & occiderunt omne masculinum in ea, non reliquerunt de populo aduenarum vel vnum, vxores & paruulos eorum duxerunt in captiuitatem, & succenderunt castrum igne. Post hæc conuerterunt faciem suam ad castrum Ilowe, vt destruerent illud. Porro Guncelinus, satelles Ducis, & præfectus terræ Obotritorum, audiens per exploratorum manus exisse Slauos, præerat cum paucis militibus Ilowe, vt fieret vrbi præsidio. Vastata ergo Mickelenburg, Pribizlaus antecessit exercitum cum fortissimis, vt præoccuparet obsidionem, ne quis fortè effugeret. Quod audiens Guncelinus dixit ad suos, Exeamus velociter & pugnemus cum eo, priusquam reliquus veniat exercitus. Lassi enim sunt de pugna & strage, quam commiserunt hodie. Et responderunt ei fideles sui: Non est nobis cautum egredi, statim enim vt exierimus, Slauo qui sunt intra urbem hanc, & videntur stare nobiscum, claudent portas vrbis post nos, & nos erimus exclusi, vrbsq; cedit in manus Slauorum. Et displicuit verbum hoc in oculis Guncelini, & virorum eius. Conuocans ergo Teutonicos omnes, qui erant in vrbe, dixit ad eos in audientia Slauorum, qui fuerant in vrbe, & de quibus fuerat traditionis timor: Relatum est mihi, quòd Slauo, qui nobiscum sunt intra portas vrbis, iurauerunt Pribizlao, vt tradant & nos & urbem. Audite ergo o viri compatriotæ, qui destinati estis in mortem & exterminium, statim vt videritis perfidiam, obijcite vos portis, & mittite ignem in mœnia vrbis, & exurite perfidos hos cum mulieribus & paruulis. Moriantur vnà nobiscum, ne fiat aliquis ex eis superstes, vt non glorientur de interitu nostro. His auditis, exterriti sunt animi Slauorum, nec ausi sunt aggredi quæ animo conceperant. Vespere autem factò, venit vniuersus exercitus Slauorum ante castrum Ilowe, & allocutus est Pribizlaus Slauos, qui erant in ea: Notum est omnibus vobis, quantæ calamitates & pressuræ apprehenderit gentem nostram, propter violentam Ducis potentiam, quam exercuit in nos, & tulit nobis hæreditatem patrum nostrorum, & collocauit in omnibus terminis eius aduenas, scilicet Flamingos, & Hollandos, Saxones & Westphalos, quæ nationes diuersas. Hanc iniuriam zelatus est pater meus vsq; ad mortem, fratrem meum ob hoc ipsum vinculis æternis tenetur inclusus, & nemo remansit qui cogitet Bonum genti nostræ aut velit suscitare ruinas eius, nisi ego solus. Reuertimini ergo ad cor o viri reliquiarum Slauici generis, & resumite audaciam, & tradite mihi urbem hanc, & viros qui iniuste occupauerunt eam, vt vlciscar in eos, sicut vultis in eos qui inuaserunt Mikilenburg. Et cœpit eos commonere super promissum. At illi negauerunt, timore perterriti. Secesserunt ergo Slauo longius à castro, quòd ingrueret nox, & castra metanda essent. Aduertentes autem Guncelinus & qui cum eo sunt, viri fortes sunt & bellicosi, nec posse munitionem capi sine maxima strage, primo diluculo recesserunt ab obsidione, & reuersi sunt ad loca sua. Guncelinus ergo veluti torris erutus ab igne, relicta Ilowe, & collocata illis militum custodia, transijt Zuerin, & lætati sunt habitatores vrbis de insperato aduentu eius. Auditum enim fuerat pridie, quòd interfectus fuisset ipse, & viri eius pariter.

C A P V T III.

Qvinto ergo die, postquam percussa est Mikilenburg, descendit Berno venerabilis Episcopus cum paucis clericis de Zuerin, tumulare interfectos, gestans in collo suo sacerdotalia indumenta, in quibus offerre mos est. Et figens altare in medio interfectorum, obtulit pro eis hostiam salutarem Domino Deo, cum lacrimis & tremore. Quo iam sacrificium peragente, surrexerunt Slauo de insidijs, vt percuterent Pontificem, & qui cum eo erant. Sed celeriter missus à Deo, superuenit quidam Reichardus de Saltwedele cum militia. Hic audito quia Guncelinus obfessus esset Ilowe, egressus fuit ad auxilium ipsius, & iter faciens, casu superuenit Mikilenburg, cum Pontifex cum suis iam in mortis esset articulo. Cuius aduentu territi Slauo fugerunt, & saluatus Episcopus, peregit opus pietatis, & tumulauit de interfectis ad septuaginta corpora & post hæc reuersus est Zuerin. Post non multum vero tem-

10
 20
 30
 40
 50
 60
 70
 80
 90
 100
 110
 120
 130
 140
 150
 160
 170
 180
 190
 200
 210
 220
 230
 240
 250
 260
 270
 280
 290
 300
 310
 320
 330
 340
 350
 360
 370
 380
 390
 400
 410
 420
 430
 440
 450
 460
 470
 480
 490
 500
 510
 520
 530
 540
 550
 560
 570
 580
 590
 600
 610
 620
 630
 640
 650
 660
 670
 680
 690
 700
 710
 720
 730
 740
 750
 760
 770
 780
 790
 800
 810
 820
 830
 840
 850
 860
 870
 880
 890
 900
 910
 920
 930
 940
 950
 960
 970
 980
 990
 1000

10
 20
 30
 40
 50
 60
 70
 80
 90
 100
 110
 120
 130
 140
 150
 160
 170
 180
 190
 200
 210
 220
 230
 240
 250
 260
 270
 280
 290
 300
 310
 320
 330
 340
 350
 360
 370
 380
 390
 400
 410
 420
 430
 440
 450
 460
 470
 480
 490
 500
 510
 520
 530
 540
 550
 560
 570
 580
 590
 600
 610
 620
 630
 640
 650
 660
 670
 680
 690
 700
 710
 720
 730
 740
 750
 760
 770
 780
 790
 800
 810
 820
 830
 840
 850
 860
 870
 880
 890
 900
 910
 920
 930
 940
 950
 960
 970
 980
 990
 1000

Pribizlai
hostes bla-
ditia.

Cuscini de-
ditio.

CAPUT III.

10
 20
 30
 40
 50
 60
 70
 80
 90
 100
 110
 120
 130
 140
 150
 160
 170
 180
 190
 200
 210
 220
 230
 240
 250
 260
 270
 280
 290
 300
 310
 320
 330
 340
 350
 360
 370
 380
 390
 400
 410
 420
 430
 440
 450
 460
 470
 480
 490
 500
 510
 520
 530
 540
 550
 560
 570
 580
 590
 600
 610
 620
 630
 640
 650
 660
 670
 680
 690
 700
 710
 720
 730
 740
 750
 760
 770
 780
 790
 800
 810
 820
 830
 840
 850
 860
 870
 880
 890
 900
 910
 920
 930
 940
 950
 960
 970
 980
 990
 1000

Henricus L.
se ad bellum
parat.
Adolfus C.

Albertus
Vicus.
Waldemar-
rus R. Dan.

Wertizlai
nex ignomi-
niosa.

Gunceli-
nus.
Reinoldus
Com Duz-
marf.

Christianus
Comes Ol-
denburg.
† D. Birach-
ne.

Demin opp.
† D. Ver-
then.
Bugizlaus
& Cazimi-
rus, Pome-
runt, socii
Pribizlai.

Adolfi in-
tercessio pe-
tita.

† D. ad ex-
plorandū.
Sianorum
Aldeburg.
perfidia.
Marchrads
sagacitas.

Adolfus ma-
turum con-
siliū re-
psit.

afferenda. Quibus primo diluculo iter aggressis, ecce in ascensu cliui apparuerunt cunei Slauorum cum populo innumerabili, tam equitum quam peditum. Quibus visis, retorsere pedem pueri, & clamore valido dormientem suscitauere exercitum. Alioquin omnes mortem somno copulassent. Tunc viri illustres atq; militares Adolfus atq; Reinoldus cum paucissimis Holzatensium atq; Thetmarsiensium, qui fortè somno exciti maturius accurrerant, exceperunt hostes in descensu cliui, & contrita est prima acies Slauorum ab eis, & percusserunt eos vsq; ad interiora stagni. Quos euestigio subsequuta secunda Slauorum acies operuit instar montium, & percussi sunt Adolfus Comes, & Comes Reinoldus, & fortissimi quiq; ceciderunt. Et obtinuerunt Slaua castra Saxonum, & diripuerunt prædas castrorum. Porro Guncelinus & Christianus, & cum eis amplius quam trecenti milites conglobati in vico, continebant se in latere pugnae, ignorantes quid agerent. Formidolosum quippe erat congregi cum tanto hoste, omnibus scilicet socijs aut interfectis aut in fugam dissectis. Accidit ergo vt cuneus quidam Slauorum veniret ad tabernaculum quoddam, vbi multi erant armigeri & equi plures. Quibus expugnandis cum valentius instarent, armigeri clamauerunt ad Dominos suos, quorum globus fuit in vicino: Quid statis ô fortissimi milites? & quare nõ succurritis seruis vestris? Rem vtique turpissimam agitis. Qui concitati clamore seruorum suorum insilierunt in hostes, & quasi cæco furore pugnantes, liberauerunt pueros suos. Deinde castris fortius immersi, difficile dictu est, quantos ictus dederint, vel quantas strages hominum fecerint, donec victrices illas Slauorum acies disicerent, & reciperent castra quae perdididerant. Deniq; miscuit Deus Slauis spiritum vertiginis, & ceciderunt de manibus optimorum militum. Et audierunt Saxones, qui erant in latibus, & egressi sunt, & resumpta audacia fortiter infusi sunt hostibus, & percusserunt eos attrinse ne magna nimis, & repletus est campus ille acervis mortuorum. Et venit Dux festinanter, vt fieret suis præsidio, & vidit ruinam, quæ facta est in populo suo, & qui mortuus est Comes Adolfus, & fortissimi quiq; & resolutus est in lacrymas multas. Sed dolorem eius mitigauit copiosior victoria, & cædes Slauorum maximas. Sed dolorem eius mitigauit copiosior victoria, & cædes Slauorum maximas. Sed dolorem eius mitigauit copiosior victoria, & cædes Slauorum maximas.

Fertur eum esse in hoste.

Cadit cum Reinoldo Guncelinus Christianus.

Implorati à suis opem, hostem victorem fundunt.

Henricum L. suorum stragem miseratur.

Adolfi cadauer dissectus & assum. † D. patrijs. Omen.

Deminum inflammatum.

Stolpe. Wertizlaus primus è Pomerania principibus Christianissimum amplexus.

Legatio Graecorum ad Henricum L. † P. recentè victoriã, & impetum fauentis fortunæ, omne r. † P. terræ Pomeranorũ, sicut fecit terræ Obotritorum. Regni Obot-

C A P V T V.

IN diebus illis venit nuncius in terram Slauorum, qui diceret Duci: Ecce Legatus Regis Græciæ cum multo comitatu venit Brunsvich, loqui tibi. Ad hunc autem diendum Dux egressus est Slauiam, omisso exercitu & prosperis expeditionis expeditus successibus. Alioquin propter † Comitis mortem importunam, conuocata fortitudine, omne robur Slauorum consumpsisset, vsq; in finem, & fecisset † terram Pomeranorum, socios Obotritorum. Omnis ergo terra Obotritorum & finitima re-

timæ regiones, quæ pertinent ad regnum Obotritorum, assiduis bellis, maximè
 verò hoc nouissimo bello, tota in solitudinem redacta est, Domino scilicet fa-
 uente & dextram piissimi Ducis confortante. Si quæ Slauorum extremæ reman-
 serant reliquæ, propter annonæ penuriam, & agrorum desolationes, tanta inedia
 confecti sunt, vt congregatim ad Pomeranos siue ad Danos confugere cogeren-
 tur, quos illi nihil miserantes, Polonis, Sorabis, atq; Boemis vendiderunt. Postquã
 ergo Dux exiens Slauia, dimisit exercitum, vnumquenq; in sua, corpus Adolphi
 Comitis perlatum est Mindin, ibiq; sancta deuotione reconditum. Cometiam ve-
 rò tenuit Mechtildis vidua eius, cum filio tenello. Et immutata est facies terræ hu-
 videretur. Ipso enim superstite, clero nihil durum, nihil asperum videbatur. Tan-
 tus erat fide, bonitate, prudentia atq; consilio, vt vniuersis videretur constructus
 virtutibus. Hic vnus de bellatoribus Domini, & certè non infimus, in funiculo for-
 tæ suæ utilis inuentus est, extirpans idololatriæ superstitiones, & faciens opus no-
 uæ plantationis, quod fructificet in salutem. Nouissimè peracto boni itineris cur-
 su, peruenit ad palmam, portansq; vexilla in castris Domini, stetit pro defensione
 patriæ, & fide Principum, vsq; ad mortem. Rogatus vt vitæ consuleret fugæ com-
 pendio, vehementer detestatus est, manibus pugnans & voce Dominum orans,
 mortem libenter excepit, ob virtutis amorem. Huius æmulatione instigati illustres
 viri & optimi Ducis boni satellites, Guncelinus atq; Bernhardus, quorum vnus
 Zuerin, alter Racesburg præerat: fecerunt & ipsi opus bonum, in funiculo partis
 suæ, bellantes prælia Domini, vt suscitaretur cultus domus Dei nostri in gente in-
 credula & idololatra.

*tritoru pro-
 uincia in so-
 litudinem re-
 ducta.
 Slauoru in-
 ternecio.*

*Adolfi sepul-
 tura.
 Mechtildis
 vxor.*

Elogium.

*Gunceli-
 nus.
 Bernhar-
 dus.*

CAPVT VI.

Pribizlauus ergo rebellionis autor, paternæ hæreditatis factus extorris, confi-
 stebat apud Duces Pomeranorum Kazemaru atq; Buggeslauum, cœperuntq;
 recãdificare Dimin. Inde frequenter exiens Pribizlauus per insidias percutiebat fi-
 nes Zuetin atq; Racesburg, & tulit captionem multam tam de hominibus quã
 de iumentis. Cuius exitum obseruantes Guncelinus atq; Bernhardus, pugnant
 & ipsi de insidijs, & commissa creberrima pugna, semper meliores inuenti sunt,
 quousq; perditis fortioribus viris & equis, Pribizlauus nihil iam posset moliri. Et
 dixerunt ad eum Kazemarus & Buggeslauus: si tibi placet habitare nobiscu, & vti
 diuersorio nostro, caue ne offendas oculos virorum Ducis, alioquin propellemus
 te de finibus nostris. Iam dudum enim duxisti nos, vbi † contriti sumus contritio-
 ne maxima, & perdidimus viros & vrbes meliores. Nec his contentus iteratam su-
 per nos inducere vis Principis iram? Et cohibitus est Pribizlauus ab insania sua. Hu-
 buit Dux pacem cum Waldemaro, rege Danorum, & celebrauerunt colloquia ad
 Egdoram, siue Lubike, pro commodis vtriusq; terræ. Et dedit Rex Duci pecuniam
 magnam, eo quòd pacarentur termini eius per ipsum à vastatione Slauorum. Et
 cœperunt inhabitari omnes insulæ maris, quæ ad regnum pertinent Danorum,
 Rex & Dux, vt quascunq; gentes terra mariq; subiugassent, tributa socialiter parti-
 rentur. Et increuit Ducis potestas super omnes, qui fuerunt ante eum, & factus est
 Princeps principum terræ. Et conculcauit colla rebellium, & effregit munitiones
 eorum. Et perdidit viros desertores, & fecit pacem in terra, & ædificauit munitio-
 nes firmissimas, & possedit hæreditatem multam nimis. Præter hæreditatem enim
 magnorum progenitorum, Lotharij Cæsaris, & coniugis eius Richenzen, multo-
 rumq; Ducum Bauariæ atq; Saxonie, accesserunt ei nihilominus multorum Prin-
 cipu possessiones, vt fuit Heremãnus de † Winceburg, Sifridus de Hammenburg,
 Otto de Asle, & alij quorum mentio excidit. Quid dicam de amplissima potestate
 Hartwici Archiepiscopi, qui de antiqua Vdonum prosapia descendit. Nobile illud
 castrum Staden, cum omni attinentia sua, cum Cometia vtriusq; tipæ, & Cometia
 Thetmarciæ viuente adhuc Episcopo obtinuit, quadam quidem hæreditario iu-

*Pribizlai
 exiliu & ex-
 cursiones.
 Kazimirus
 & Buggeslauus
 Pomerani.
 Gunceli-
 nus.
 Bernhar-
 dus.
 Pribizlauus
 coercitus.
 † P. percussi
 sumus attri-
 tione max.
 Congressio
 Henrici L.
 & Walde-
 mari Dani.*

*Henrici L.
 potentia &
 successus.
 † D. Witim-
 burg.
 Hermannus
 Winceburg.
 Sifridus
 Hammenburg.
 Otto de
 Asle.
 † Vdonu fam-
 iliã habes
 Cracens Me-
 tropol. lib. 6.
 cap. 24.
 Comitatus
 Stadenfis et
 Dnmarcia.*

re, quædam beneficiâ. Extenditq; manum in Friesland, & admoit eis exercitum, & dederunt ei pro suimet redemptione, quod postulati fuissent.

CAPVT VII.

Inuidia gloria comes.

Æmulatione.

Conspiratio in Henricum Leonem.

† P. Archiepiscopus.

Ludovicum

Landgrafum

Turingie.

Albertum

fratrem.

Albertum

Palatinum.

Christianum

Oldenburgum.

Reinoldum

Archiepiscopus.

Colonien-

sis.

Aldeslebnum

obsessum.

Bremam

ab

Christiano

Oldenburgum.

capta.

Henricus

Turingie

tutor

Adolfi

III.

Pribizlaus

Obotritum

in integrum

restitutum.

Henrici

L.

in aduersarios

expeditio.

Christianus

Oldenburgum.

Bremam

recuperata

et

multata.

Christiani

Oldenburgum.

mors.

Hartwicus

Archiepiscopus.

declinat

bellum.

Solicitatur

in partes.

Sed quia gloria parit inuidiam, & quia nil durabile in rebus humanis, tantam viri gloriam zelati sunt omnes principes Saxonie. Ille enim immentis diuitijs locuples, clarus victorijs, & propter geminum Bauarie & Saxonie Principatum sublimis in gloria sua, omnibus Saxonie tam Principibus quam nobilibus, importabilis visus est. Sed manus principum, formido Cæsaris continuit, ne concepta perminâ transferrent in effectum. Postquam autem Cæsar quartam profectioem parauit in Italiam, & opportunitatem tempus adduxit, statim inueterata conspiratio processit in publicum, & facta est coniuratio valida omnium contra vnum. Fueruntq; inter eos primi, Wichmannus Magdeburgensis † Episcopus, Hermannus Hildensemensis Episcopus. Post hos fuerunt Principes ij: Ludovicus, prouincialis Comes Turingie, Adelbertus Marchio de Soltwedele, & filij eius, Otto Marchio de Camburg, & fratres eius, Adelbertus Palatinus Comes de Someresburg. Hos adiuerunt nobiles ij, Otto de Assle, Wedekindus de Dasenburg, Christianus de Aldenburg, quæ est in Amerland. Super hos omnes, præpotens ille Reinoldus Colonien-sis Archiepiscopus, & Cancellarius Imperij, insidiatus est Duci, facie quidem absens & in Italia positus, sed totus consilio expugnationi Ducis intentus. Tunc Principes qui erant in orientali Saxoniam, cum Turingorum principe Lodewico, obsederunt munitionem Ducis quæ vocatur Aldeslef, & fecerunt contra eam machinas multas. Porro Christianus Comes de Amerland collecta Fresonum manu occupauit Bremam, & omnes fines eius, & fecit motum magnum in occidentali regione. Videns ergo Dux, quia consurgunt vndiq; bella, cœpit communitate ciuitates & castra, & ponere custodias militum in locis opportunis. In tempore illo Comitiem Holsatie, Sturmariæ, atq; Wagiræ administrabat vidua Adolphi Comitis cum filio adhuc tenello. Propter consurgentes autem bellorum motus posuit Dux puerum tutorem qui præesset armis, Henricum Comitem Turingiam natum, auctoritate pueri, virum scilicet impatientem ocij, & totum armis deditum. Communitate quoq; fidelium suorum consilio, Pribizlaus, Principem Slauorum, quem multis, vt supra dictum est, prælijs expulerat prouincia, admisit in gratiam, & reddidit ei omnem hæreditatem patris sui, terram scilicet Obotritorum, præter Zuerin & attinentia eius. Et fecit Pribizlaus Duci & amicis eius securitatem fidelitatis, nulla deinceps bellorum tempestate corrumpendam, stare scilicet ad mandatum ipsius, & obseruare oculos amicorum eius absq; omni offensione.

CAPVT VIII.

Henrici

L.

in aduersarios

expeditio.

Christianus

Oldenburgum.

Bremam

recuperata

et

multata.

Christiani

Oldenburgum.

mors.

Hartwicus

Archiepiscopus.

declinat

bellum.

Solicitatur

in partes.

Tunc congregauit Dux exercitum grandem, & intrauit orientalem Saxoniam, vt pugnaret cum inimicis suis, in medio terræ ipsius. Et viderunt quia venit cum manu forti, & timuerunt occurrere illi. Et fecit plagam magnam in terra hostili, & vastauit eam incendijs & deprædationibus, & peruagatus est terram, vsq; ad muros Magdeburg. Deinde conuertit exercitum in occidentales partes, vt comprimeret tumultum Christiani Comitis, & improuisus venit Bremam, & cœpit eam. Tunc fugit Christianus Comes in abditas Friesie paludes. Et irrupit Dux Bremam & deprædatus est eam. Et transfugerunt ciues eius in paludes, eo quod peccassent aduersus Ducem, & iurassent Christiano, & posuit eos Dux in proscriptionem, quousq; interuentu Archiepiscopi, mille & eo amplius Marcis argenti pacem in dempti sunt. Christianus autem Comes post paucos dies mortuus est, & sopita sunt mala rebellionis, eius molimine suscepta. Grassantibus ergo vsque quaque ciuilibus bellis, Hartwicus Archiepiscopus decreuerat apud se, declinare tumultum consurgentis belli, & sedit Hammenburg solitarius & quietus, structuris claustralibus, & ceteris teris Ecclesie sue commodis intentus. Tunc Colonien-sis Archiepiscopus ceterisq; Princi-

Principum mandauerunt ei per literas, vt reuocaret ad cor omnes pressuras, qui-
bus attriisset eum Dux: Nunc tandem venisse tempus, quo possit auxilio principū
recuperare statum honoris sui, patere sibi urbem Stathen, & ereptam Cometiam,
si manus Principū adiuuerit. Hartwicus ergo Archiepiscopus multis experimen-
tis edoctus fortunatum semper in praeliis ducem esse, ambiguam quoq; Principi-
bus inesse fidem, & se huiusmodi sponcionibus sæpe delusum, fluctuare cœpit ani-
mo. Prouocabat † eum recuperandi honoris cupido, sed deterrebat eum sæpe cō-
perta mobilitas Principum. Hærebat interim superficies amicitiarum, & pax sona-
bat in verbis. Veruntamen castra sua Friborg & Horeborg communitate cœpit Ar-
chiepiscopus, & congeffit illic apparatus armorum & escarum quæ sufficerent in
menses & annos.

† D. quidē.

Munus pro-
pugnacula.

CAPVT IX.

Circa hos dies, Conradus Lubicensis Ecclesiæ episcopus, morabatur apud Ar-
chiepiscopum, & pendebat in ipso summa consilij. Et perlatum est ad Ducem,
quia non sentiret ea quæ pacis sunt, sed quæ ad destructionem Ducis, & quia sug-
gerit Archiepiscopo, vt transeat ad Principes, & rescindat amicitias quas pepige-
rat cum Duce. Volens ergo Dux rem certius nosse, vocauit eum ad colloquium
Ertheneburg. At ille † declinans iram potentis, declinauit in Fresiam veluti fun-
gens legatione Archiepiscopi. Quem demum redeuntem, Dux secundo vocauit.
Conductu ergo Domini Archiepiscopi, & Domini Bernonis Magnopolitani, oc-
currit Duci apud Stathen, & auditurus verbū eius. Et conuenit eum Dux super his,
quæ ad ipsum perlata fuerant, qualiter scilicet verbis malis derogauerit honori suo,
& dederit consiliū aduersus eum in malum. Afirmat Episcopus, se nihil horum re-
cognoscere. Multis ergo verbis hinc & inde habitis, cupiens Dux conuulsas ami-
citas resarcire, & Episcopum iam olim sibi dilectum, tenacius colligere, cœpit ab
eo familiariter exigere hominij debitū, quod sibi imperiali donatione permixtum
in superioribus ostensum est, in his videlicet Slauorum prouincijs, quas ipse iure
belli, in clypeo suo & gladio possederat. Ad huius propositionis verbum, vir ma-
gnanimus resiliit, dicens: modicā esse stipem Ecclesiæ suæ, nunquam se huius in-
tuitu libertatem suam occupaturum, aut cuiuslibet potestati submissurum. E con-
uerso proponit Dux omnino aut loco cedere, aut propositis parere. Cumq; fixus
in sententia maneret Episcopus, præcepit Dux obcludi ei introitum Parochiæ suæ,
& omnes redditus Episcopales tolli. Post discessum ergo Ducis locutus est Archi-
episcopus, ad Conradum Episcopum: Existimo, quod non sit cautum vobis consi-
sistere apud nos, propter satellites Ducis, in quorum medio sumus. Quin potius cō-
sulite honori nostro & saluti vestræ, & transite ad Magdeburgensem Archiepisco-
pum, & principes, vt possitis euadere manus inimicorum vestrorum. Ego quoq;
post paucos dies prosequar vos, & peregrinabor cum peregrinante. Et fecit iuxta
consilium Archiepiscopi, & transijt ad Magdeburgensem Archiepiscopū, & man-
sit apud eum fermè duobus annis. Inde abiens in Franciam, visitauit Cisterciense
Concilium, & reconciliatus est Alexandro Papæ per manus Papiensis Episcopi,
qui fuit partiū Alexandri, & eiectus de sede sua, morabatur in Claraualle. Deditq;
Pontifici in mandatis, vt præbita sibi facultate, aut ipse iret ad Alexandrum, aut Le-
gatum dirigeret. His ita peractis, reuersus est Magdeburg, & inuenit ibi Hartwi-
cum Hammenburgensem Archiepiscopum, nam & ipse loco cesserat, & manser-
at apud Magdeburgensem Archiepiscopum diebus multis. Veruntamen mili-
tes Hartwici Archiepiscopi, qui erant in castris Horeborg & Friborg, faciebāt fre-
quentes excursus, & faciebant incendia & prædas in possessionibus Ducis. Quam-
quam Dux transmissa militia, occupauit Friborg & fregit munimenta eius, & adæ-
quauit eam solo, & fecit tolli omnes redditus episcopales, non reliquit ex eis paruas
reliquias. Soli qui erant in castro Horeborg, continuerunt se vsq; ad reditū Archi-
episcopi, eo quod locus esset munitus propter paludosas voragines. Feruebat autē
seditionū sœua tempestas per omnem Saxoniam, contendentibus scilicet vniuer-
sis Principibus aduersus Ducē. Et factæ sunt captiones militum, & demembratio-

Cōradus Lubicensis
Hartwicus
Episcopus
LubecensisEnocatur
ab Henrico
L. ad collo-
quium.† D. malè su-
spiciens ir.Inbetur in-
rere in eum
Serba.Multatur
ob cōtumacia-
m.Solum Ser-
rit.Reconcilia-
tur Alexan-
dro 111. Pa-
pa.Hartwicus
Archiepiscopus
exulat Mag-
deburg.Multatur
ab Henri-
co L.
Horeburga.Tumultus
Saxon.

Goflaria.

nes, & euersiones vrbiū atq; domorum, & incendia ciuitatum. Et addita est Goflaria Principibus. Et præcepit Dux custodiri vias, ne quis frumentū induceret Goflariæ, & esurierunt valde.

CAPVT X.

*Friderici
Cæs. in Ita-
lia succes-
sus.*

* P. & abusus est Longobardia supra Reges qui fuerunt ante eū diebus multis.
Paschalis et Calixtus Antipapa. Romani Alexandri cōplices, Sixti ingenti strage à Germanis. Genue capta. Roma exprognata.

*Calixtus à Cæsare in angustatus. Lateranenses multati.**Pestis Roma in exercitu Cæsaris. Reinoldi Colon. & Hermannii Verdensis mors.**Cæsar in multum Saxon. compescere studet. Henrici L. altera nuptia. Diuortium cum prima coniuge.**Longobardorum rebellio.**Conuentus Bambergensis. Henricus L. restitutus in integrū.*

IN diebus illis Fræthericus Imperator morabatur in Italia, & contritæ sunt rebeliones Longobardorum, à formidine virtutis eius, & effregit ciuitates multas populosas atq; munitas, & conuertit faciem suam, vt iret Romam, ad fugandū Alexandrum, & statuendum Calixtum. Paschalis enim breui tempore viuens, defunctus erat. Cæsar ergo obsidens Ianuam, quæ fuerat partiū Alexandri, præmiserat Reinoldum Coloniensem, & Christianum Moguntinum, & partem exercitus iussit præire Romam. Et venerunt Tusculum, quæ non longè est à Roma. Quorum introitu cōperto, Romani exierunt cum immenso exercitu, pugnaturi propter Alexandrum, & egressus Reinoldus & Teutonicus miles, pugnauerunt pauci contra innumeros, & obtinuerunt Romanos, & percusserunt ex eis ad 12. millia, & percuti sunt fugientes vsq; ad portas vrbis. Et corrupta est terra propter caetera occisorum, & permanserunt mulieres Romanorum viduæ in annos multos, eo quod defecissent viri habitatores vrbis. Ipsa die qua hæc gesta sunt Romæ, pugnauit Cæsar cum Ianuanis, & obtinuit victoriam, compos effectus ciuitatis. Et assumpto exercitu, abiit Romam, & inuenit Reinoldum, & exercitum quem præmiserat legationem de salute suimet, & de ruina Romanorum. Et ad mouit exercitum, vt caperet Romam, & oppugnauit domum Beati Petri, quia præsidium Romanorū illic erant, & iussit ignem portis immitti, & abegit Romanos à turribus per vaporem fumis. Et obtinuit templum, & repleuit ædem interfectis. Et intronizauit Calixtum in Lateranensibus, vt destrueret eos, dederuntq; ei pro vita simul & ciuitate, quicquid postulati fuissent. Coacti vt comprehenderent Alexandrum, non præualuerunt, eo quod noctu fugam inisset. Et accepit filios nobiliū obsides, vt de cætero obedienter essent Calixto fide irreprehensa. Secuta est hos Cæsaris prosperos euentus repente calamitas. Tanta enim pestilentia subito Romam inuasit, vt infra paucos dies vniuersi penè interirent. Mense enim Augusto pestiferæ nebulæ in partibus Italidis consurgere dicuntur. Mortui sunt ea pestilentia Reinoldus Colonienfis, Hermannus Verdensis, qui erant Duces consilij: Præterea nobilissimus adolescens, Henricus Conradii regis, qui duxerat vnicam filiam Henrici Ducis nostri, in super multo Episcopi, Principes & nobiles ipso tempore interierunt. Cæsar cum residuo exercitu reuersus est in Longobardiam. Illic positus, audiuit motū, qui fuit in Saxonia, & missa legatione, frequentibus inducijs repressit surgentem seditionem, quousq; præteriret tempus, & ipse liberaretur ab expeditione Italica. In tempore dierum illorum misit Henricus Dux Bauariæ & Saxonie legatos in Angliam, & adduxerunt filiam regis Angliæ cum argento & auro & diuitijs magnis, & accepit eam Dux in uxorem. Separatus enim fuerat à priore coniuge, domina Clementia, propter cognationis titulum. Habuit autem ex ea filiam, quam filio Conradi regis dedit in matrimonium, qui etiam modico superuixit tempore, præuentus immatura morte in expeditione Italica, vt supra dictum est.

CAPVT XI.

EMenso ergo post hæc non longo interuallo, videntes Longobardi quia corruptis essent columnæ regni, & defecisset robur exercitus, conspirauerunt vnanimiter aduersus Cæsarem, & voluerunt interficere eum. Ille præsentiens curiā Bauenbergensem cessit à Longobardis, & reuersus in Teutonicam terram, indixit curiā Bauenbergensem vocatisq; vniuersis Principibus Saxonie coarguit eos de violatione pacis, dicens tumultum Saxonie dedisse Longobardis materiam defectionis. Multis itaq; discursibus, multa prouidentia & consilio, dissensiones, quæ erant inter Ducē & Principes, ad conuentionem pacis inclinatæ sunt, & cesserunt omnia iuxta placitū Ducis, & creptus est à circumuentione Principum absq; omni suimet diminutione. Et reuocatus

reuocatus est Dominus Hammenburgenſis Archiepiſcopus in ſedem ſuã, tañtũq; inſirmitate infra paucos dies obiit, & extincta eſt morte illius vetus controuerſia, quã fuit ſuper Cometa Stadenſi, & poſſedit eam Dux de cãtero abſq; omni con- tradictione. Conradus quoq; Lubicenſis Epicoſopus interuentu Cãſaris, meruit re- dire in Parochiam ſuam, ea ſcilicet conditione, vt ſopita priori obſtinatione, exhi- beret Duci quẽ iuſta ſunt. Potitusq; reditu in gratia Ducis, mutatus eſt in virum al- terum. Didicit enim in his, quã ipſe paſſus eſt, compati fratribus ſuis, & de cãtero prior eſſe in ¶ humilitatis officio. Clerum nihilominus deſenſauit à circumuen- tingi, qui nec Deum nec homines reuerens, aſpirabat ad bona ſacerdotũ. Cũ au- tem omnis bellorum motus, autore Deo, rediret in ſerenam pacis quietem, We- dekindus de Daſenburg recuſauit pacẽ, quam locuti ſunt Principes. Hic enim ab adolescentia ſua ad malum ſtrenuus, ſemper militiã vſum in rapinas detorſerat. Sed ne malum poſſet, quod voluit, Ducis refrenatione acrius tenebatur. Captus e- nim aliquando, & in vincula cõiectus, fidem ¶ dedit, vt de cãtero temperaret à ra- belli, pollicitationis immemor in Ducem omnibus acrius deſãuit. Cãteris ergo ad pacem reductis, hunc ſingularem ferũ Dux obſedit in caſtro Daſenburg. Sed cũ omnem obſidionis & machinarum violentiam mons altior eluderet, miſit Dux, & vocauit viros induſtrios de Rammesberg, qui aggreſſi rem difficilem & inauditã, perfoderunt radices montis Daſenburg, & interiora montis colluſtrantes repere- runt puteum, vnde caſtellani hauriebant aquam. Quo obturato, defecit aqua ca- ſtellanis, & neceſſitate conſtrictus Wedekindus, dedit ſe & caſtrum in poteſta- tem Ducis, cãteri dimiſſi, diſperſi ſunt, vnusquique in terram ſuam.

*Haruici
Archiepiſ.
mors.*

*Conradus Lu-
becenſis re-
ſtitutus, e-
mendatur.*

† P. huma-
nitatis.

*Hõricus Tu-
ring.*

*Wedekindus
Daſenburg.
eiusq; ma-
leſicia.*

† P. dederat.

*Daſenburg-
gũ opera ſo-
ſorũ metal-
licorum ca-
prum.*

CAPVT XII.

IN tempore illo congregauit Waldemar, Rex Danorum, exercitum grandem & naues multas, vt iret in terram Rugianorum, ad ſubiugandum eam ſibi. Et ad- iuerunt eum Kazemarus & Buggezlaus Principes Pomeranorũ, & Pribizlaus Princeps Obotritorum, eo quòd mandaſſet Dux Slauiſ, ferre auxilium regi Da- norum, vbicunq; forrẽ manũ admouiffet ſubiugandis exteris nationibus. Proſpe- ratum eſt ergo opus in manibus regis Danorum, & obtinuit terram Rugianorum, in manu potenti, & dederunt ei pro ſui redemptione quicquid Rex impoſuiſſet. Et fecit produci ſimulacrum illud antiquiſſimum Zwanteuith, quod colebatur ab omni natione Slauiorum, & iuſſit mitti funem in collum eius, & trahi per mediũ ex- ercitus in oculis Slauiorum, & fruſtatim conciſum in ignem mitti. Et deſtruxit fa- derent ab erroribus ſuis, in quibus nati fuerant, & aſſumerent cultum veri Dei. Et dedit ſumptus in ædificia Eccleſiarum, & erectæ ſunt duodecim Eccleſiæ in terra Rugianorum, & conſtituti ſunt ſacerdotes, qui gererent populi curam in his quæ Dei ſunt. Et aſſuerunt illic Pontifices, Abſolon de Roſchilde, & Berno de Magno- poli. Hi adiuuerunt manus Regis cum omni diligentia, vt fundaretur cultus domus Dei noſtri in natione praua atq; peruerſa. Erat autem tunc temporis Princeps Ru- gianorum vir nobilis Iaremarus, qui audita vera Dei cultura & fide catholica, ala- ter ad baptiſma cõuolauit, præcipiens etiã omnibus ſuis, ſecum ſacro baptiſma- te renouari. Ipſe verò factus Chriſtianus, tam in fide firmus, tam in prædicatione e- rat ſtabilis, vt ſecundum Paulum iam à Chriſto vocatum videres, qui fungens vice Apoſtoli, gentem rudem & beluina rabie ſequientem, partim prædicatione aſſidua, partim minis, ab innata ſibi feritate ad nouæ conuerſationis religionem conuerte- ſola Rugianorum gens durior cãteris, in tenebris infidelitatis vſq; ad noſtra tem- pora perdurauit, omnibus inaccessibilis, propter maris circumiacetiã. Tenuis au- tem fama commemorat, Ludewicum, Karoli filium, olim terram Rugianorũ ob- tuliffẽ B. Vito in Corbegia, eo quòd ipſe fundator extiterit cœnobij illius. Inde e-

*Expeditio
Waldemari
Dani in Ru-
gianos.*

*Cazimirus
& Bugzlaus
Pom.*

*Pribizlaus
Obotritus.*

*Rugiani de-
bellati.*

*Zwanteuith
idolum.*

*Rugianis
Chriſtiani-
ſmus indi-
ctus.*

*Abſolon an-
tiſtes Ro-
ſchilde.*

*Berno Me-
galburg.
Iaremarus,
princeps Ru-
gianorum.*

*Feruos in
Chriſtiani-
ſmo propa-
gando.*

*Ludouicus
Pius.*

Corbegia.

† P. insignita.

Origo cultus idolorum Zuanterunt.

Sacerdos regi praelatus.

† D. libare. Hostia humana.

*Godescalcus, sacerdos Christiani, periculum.**Rugianorum hospitalitas usque antiquitate laetitia.**Christiani sumus Rugianorum.**Henricus L. ferret fœderis tabulas cum Waldemaro.**Immittit Danis Slavos.*

† D. ciuitates.

gressi prædicatores, gentem Rugianorum siue Ranorum, ad fidem conuertisse feruntur, illicq; oratorium fundasse in honorem Viti martyris, cuius venerationi prouincia † consignata est. Postmodum verò, vbi Rani, qui & Rugiani, mutatis rebus, à luce veritatis aberrarunt, factus est error peior priore: nam sanctum Vitum, quem nos seruum Dei confitemur, Rani pro Deo colere cœperunt, fingentes ei simulacrum maximum, & seruiuerunt creaturæ potius quàm creatori. A deo autem hæc superstitio apud Ranos inualuit, vt Zuanterunt Deus terræ Rugianorum inter omnia numina Slauorum primatum obtinuerit, clarior in victorijs, efficacior in responsis. Vnde etiã nostra adhuc ætate, non solum Wagirensis terra, sed & omnes Slauorum prouinciæ, illuc tributa annuatim transmittunt, illum Deum Deorum esse profitentes. Rex apud eos modicæ æstimationis est, comparatione fortium, & porrò rex & populus ad illius nutum pendunt. Inter varia autem libamentorum, sacerdos nonnunquam hominem Christianum † litare solebat: huiusmodi cruore Deos omnino delectari iactans. Accidit ante paucos annos, maximam inceptorum multitudinem eo conuenisse, piscationis gratia. In Nouembri enim forte vehementius vento, multum illic hæc capitur, & patet mercatoribus liber accessus, si tamen antè Deo terræ legitima sua persoluerint. Affuit tunc fortè Godescalcus, sacerdos Domini de Bardewich, inuitatus vt in tanta populorum frequentia ageret ea quæ Dei sunt. Nec hoc latuit diu sacerdotem illum barbari & accersitis rege & populo, nunciat irata vehementius numina, nec aliter placari posse nisi cruore sacerdotis, qui peregrinum inter eos sacrificium offerre præsumpsisset. Tunc barbara gens attonita, conuocat inceptorum cohortem, rogatq; sibi dari sacerdotem, vt offerat Deo suo placabilem hostiã. Renitentibus Christianis, centum marcas offerunt in munere. Sed cum nihil proficerent, cœperunt intentare vim, & crastina bellum indicere. Tunc inceptores onustis iam de captura nauibus nocte illa iter aggressi sunt, & secundis ventis vela credentes, tam se quàm sacerdotem atrocibus ademere periculis. Quamuis autem odium Christiani nominis & superstitionum fomes plus omnibus Slauis apud Ranos inualuerit, pollebant tamen multis naturalibus bonis. Erat enim apud eos hospitalitatis plenitudo, & parentibus debitum exhibent honorem. Nec enim aliquis egenus aut mendicus apud eos repertus est. Statim enim vt aliquem inter eos aut debilem fecerit infirmitas, aut decrepitem ætas, hæredis curæ delegatur, plena humanitate fouendus. Hospitatatis enim gratia, & parentum cura, primum apud Slauos virtutis locum obtinent. Cæterum Rugianorum terra ferax frugum, piscium atque ferarum est. Vrbs terre illius principalis dicitur Archona.

CAPVT XIII.

ANNO ergo incarnati verbi M. C. LXVIII. fundatum est opus nouæ plantationis in terra Rugianorum, & ædificatæ sunt Ecclesiæ, & præsentia sacerdotum illustratæ. Seruiueruntq; Regi Danorum sub tributo, & accepit filios nobilium obfides, & abduxit eos secum in terram suam. Hæc autem acta sunt tempore, quo Saxones ciuilia bella gerebant. Postquam autem Dominus pacem reddidit, confestim Dux misit legatos ad regem Danorum, requirens obfides, & medietatem tributorum, quæ soluunt Rani, eo quòd laudatum & iuramento firmatum esset, vt quæcumq; gentes Rex Danorum expugnare voluisset, Dux ferret auxilium, & cum participatione laboris, fieret etiam particeps emolumentum. Cumq; reueneret Rex, & nuncijs redissent inacti, Dux ira permotus vocauit Principes Slauorum, & obaudiunt, vt vltionem facerent de Danis. Vocati sunt, & dixerunt assensus, & mandauerunt ei cum læticia. Qui misit illos, & amoti sunt vectes & ostia, quibus iam pridem conclusum erat mare, & erumpebat vadens & inundans, & intentans exitum maribus Danorum in sulcis & regionibus maritimis. Et instauratæ sunt prædonum naues, & occupauerunt in terra Danorum † insulas opulentas, & saturati sunt Slavi post diutinam inedia diuitijs Danorum, in crassati, inquam, sunt, impinguati sunt, dilatati.

latati sunt. Audiui à referentibus, quòd Mekelenburg die fori de captiuitate Danorum septingentæ numeratæ sint animæ, omnes venales, si suffecissent emptores. Porro tanti excidij calamitatem ostenderant præfagia quædã. Sacerdos enim quidam in terra Danorum, quæ dicitur Alfse, assistens sacro altari, cum subleuasset calicem, sumpturus hostiam, ecce visa est in calice species carnis & sanguinis. Ille de timore tandem resumpto spiritu, non audens sumere insolitæ visionis speciem, transijt ad Pontificem, ibi in conuentu Cleri calicem videndũ obtulit. Cum multidicerent, id factum diuinitus, ad confirmandam plebis fidem, Pontifex, altioris sensu, protestatus est, grauem Ecclesiæ imminere tribulationem, & sanguinẽ Christiani populi multum fundendum. Quoties enim sanguis martyrum effunditur, vix enim præterierunt dies 14. & superueniens exercitus Slauorum, occupauit omnem terram illam, ecclesias subuertit, & populum captiuauit, omnem verò restantem percussit in ore gladij. Diu ergo siluit rex Danorũ, dissimulans gentis suæ poti, vix aliquando sentiunt percussuras plagarum. Tandem veluti somno excitus rex Daniæ, congregauit exercitum, & percussit partem modicam Cyrcipanz regionis. Filius quoq; regis ex concubina natus, Christophorus nomine, cum mille viriis, venit Aldenburg, quæ Danicè dicitur Brandenhuse, & percussit necattigerunt penitus bona sacerdotis. Recedentibus ergo Danis, Slauis è vestigio summa parte in insulas dispersita est, quas ambit mare circumfluum, nec facillè caueri possunt insidiæ piratarum, eo quòd ibi sint promontoria latebris Slauorum aptissima, vnde clam egredientes, percutiunt de insidijs incautos. Slauis enim clandestinis insidijs maximè valent. Vnde etiam recenti adhuc ætate, latrocinialis hæc consuetudo, adeò apud eos inualuit, vt ommissis penitus agriculturæ commodis, ad nauales excursus, expeditas semper intenderint manus, vnicam spem & diuitiarum summam in nauibus habentes sitam. Sed nec in construendis ædificijs operosi sunt, quin potius casas de virgultis contexunt, necessitati tantum consulentes aduersus tempestates & pluias. Quoties autem bellicus tumultus insonuerit, omnem anonomam paleis excussam, aurum, atq; argentum, & preciosa quæq; fossis abdunt, vixores & paruulos munitionibus vel certè syluis contutant. Nec quicquam hostilium direptioni, nisi tuguria tantum, quorum amissionem facillimam iudicant. Danorum impugnationes pro nihilo ducunt, imò voluptuosum existimant manum cum eis conserere. Solus eis Dux est formidini, qui protriuit robur Slauorum tu per omnes Duces, qui fuerunt ante eum, plus multo quàm ille nominatus Otto, & obtemperant: mandat bellum, & dicunt assumus.

CAPVT XIII.

REx ergo Danorum perspecta calamitate gentis suæ, vidit tandem quia bona est pax, & misit Legatos ad fortissimum Ducem, rogans præberi sibi locum familiaris colloquij ad Egdoram. Et venit Dux ad expetitum placiti locum in nauituitate sancti Ioannis Baptistæ. Et occurrit ei Rex Danorum, & exhibuit se pro num ad omnem voluntatem Ducis. Et recognouit ei medietatem tributorum & oblidum, quæ dederant Rani, & de ærario fani æquam portionem, & ad singula quæ Dux iudicauit exigenda, deuotè paruit Rex. Et renouatæ sunt inter eos amicitia, & inhibiti sunt Slauis, ne de cætero impugnarent Daniam. Et facti sunt vultus Slauorum subtristes, propter confæderationem Principum. Et misit Dux nuncios suos cum nuncijs Regis in terram Ranorũ, & seruiuerunt ei sub tributo Rani. Et rogauit rex Danorũ Ducem, vt filiam suam, viduam Fretherici nobilissimi Principis de Radenburg daret filio suo, qui iã designatus erat rex, in vxorẽ. Interuẽtu itaq;

H iij

*Prodigiũ in
pane mysti-
co.*

*vixum Chri-
stiana.*

*Regum Da-
nia inertia
& crapula
notata.*

*Waldema-
rus R. Gæ-
stat Circi-
panam.*

*Christopho-
rus nothus.*

Aldenburg

*Dan. is Bran-
denhuse.*

*Slauis illa-
tas iniuria
Giescãur.*

*† P. incur-
bus.*

*Student pi-
ratica.*

*Negligens
adificiorum
exquisitas
extructio-
nes.*

*Mos in bel-
lis.*

*Dani despe-
cti.*

Henricus

*Leo plenè
Slauos edo-
mat.*

Colloquium

Waldemari

*R. cum Hen-
rico L. et ro-
conciliatio.*

*Slauis in-
grata pax.*

*† P. Roden-
burg.*

Affinitas

*Henrici L.
cum Wal-
demaro.*

magnorum Principum, consensit Dux, & misit filiam suam in regnum Danorum, & facta est læticia magna omnibus populis borealium nationum, iocunditas & pax simul orta est. Et mutatum est gelidum illud frigus aquilonis, in lenes Austri flatus, & cessauit maris vexatio, & detumuerunt procellæ tempestatum. Et pacata

† D. & econ-
uerso.

Egdora fl.
limes regni
Danici.

Saxonū in
Slauis colo-
nia.

Pribizlaus.

Megalbur-
gum, Ilouia
et Rozstockū
inaurata.

Guncelini
edictum in
praedones
Slauos.

est via transeuntibus à Dania in Sluuiam*, & ambulauerunt mulieres & paruuli per eam, eo quòd submota sint offendicula, & defecerint prædones in via. Omnis enim Slauorum regio, incipiens ab Egdora (qui est limes regni Danorum) & extenditur inter mare Balticum & Albiam, per longissimos tractus vsq; ad Zuerin olim insidijs horrida, & penè deserta, nunc dante Deo tota redacta est velut in vobis Ecclesiæ, & numerus ministrorum Christi. Pribizlaus quoq; deposita diuturnæ rebellionis obstinacia, sciens quia non expedit sibi, calcitrare aduersus stimulum, sed quietus & contentus funiculo portionis sibi permisse, & edificauit vrbes Megalenburg, Ilowe, & Rozstock, & collocauit in terminis eorum Slauorū populos. Et quia Slauorum latrones inquietabant Teutonicos, qui habitabant Zuerin, & in terminis eius, Guncelinus præfectus castri, vir fortis & satelles Ducis, mandauit suis, vt quoscunque Slauorum inuenissent incedentes per aua, quibus non esset cuius ratio, captos statim suspendio necarent. Et cohibiti sunt vt cunque Slaui à furtis & à latrocinijs suis.

HACTENVS HELMOLDVS.

DERELI-

DERELICTORVM

93

HELMOLDI SUP-
PLEMENTVM,

AVCTORE ARNOLDO, ABBA-
TE LVBECENSI.

DOMINO ET PATRI PHILIPPO, RA-
cesburgensis Ecclesie antistiti, Arnoldus, seruorum Dei
ultimus, debitam in Christo
reuerentiam.

VIA bonæ memoriæ Helmoldus Sacerdos historias de sub-
actiōe seu vocatione Slauorum, & gesta Pontificum, quorum
instantia ecclesie harum regionum inualuerunt, debito fine, vt
vult, non consummauit, Deo cooperante huic operi vel la-
bori insistere decreuimus, vt tam piæ deuotionis cooperatores
existentes, vestris suffulti orationibus, memoriam in benedi-
ctiōe fortiamur. Vnde rogamus prudentiam vestram, ne te-
nuitatem ingenij nostri, vel verborum rusticitatem attendatis, sed caritatis deuo-
tionem, quæ confundi non mererur, pia consideratione aduertatis. Ille etenim vir

*Helmoldus
historiã suã
nō absoluit.*

*Eiusdem
clogum.*

venæ, seriem operis percurrit, nos autem de pingui Minerua distillantes velut im-
peditoris linguæ, & tardioris calami, cœpto operi reprimendo insistentes, humili-
ter procedamus, quia nec voce nec calami æquiparamus magistrum. Veritatem
ergo historiae sequentes, adulationem, quæ plerisque scriptorum comes est, omni-
no damnamus, vt timorem ac gratiam excludentes fallacē, liberè quæ nobis com-
perta sunt, prosequamur.

Quo ergo præcipiente, vel præsidente, harum Borealium regionum siue Ec-
clesiarum status inualuerit, vt in libro memorati sacerdotis Helmoldi contextum
est, subsequenter annectamus. Et quia vsq; ad tempora Henrici, Ducis Saxonie
atque Bavarie, series decurrit, ipsum in fronte ponamus. Quia super omnes, qui
ante ipsum fuerunt, duriciam Slauicam perdomuit, & non solum ad tributa sol-
uenda coegit, sed etiam erga veri Dei cultum, relictis superstitionibus idololatriæ,
Slauorum ceruicibus promptissimos fecit. Pacem etiam maximam in omni terra
Polaborum, Obotritorum, ocio & quiete vacabant, & prohibita sunt furta &
latrocinia terra marisq; & fruebantur mercationibus & negociationibus mutuis,
& habitabat vnusquisq; sub vite & ficu sua, præsidente in Rasesburg reuerendissi-
mo patre Euormodo Episcopo, in Lubeke verò Conrado Episcopo, viro illustri, in
Zuerin quoq; Bernone, viro religioso, qui ecclesias nouellæ plantationis, quas Hē-
ricus Dux memoratus instituit, Domino incrementum dante, doctrina plantare,
& opere irrigare instantissimè satagebant.

*† P. princi-
pante.*

*Slauis ab Hē-
rico L. pa-
cati.*

*Euermo-
dus, antistes
Rasesburg.*

CAPVT II.

Confirmata ergo pace in terra Slauorum, vt dictum est, magis ac magis inuale-
scebat potentia Ducis, super omnes inhabitantes terram, & sopita sunt bella
ciuilia, mediante maiestate Imperatoria, quæ erant inter ipsum & Principes Orien-
tales. Pribizlaus verò, frater Wertislaui, ex inimico factus est Duci amicissimus,
sciens quòd nil præualerent aduersus eum suscepta molimina, considerans etiam

*Pax ex edi-
cto Casaris.
Pribizlaus
ex hoste Hen-
rici L. ami-
cus.*

Henricus L. religionibus inducitur cogitatur Hierosolymam.

Committit sua Wichmāno Magdeburg.

Legit itinervis comites. Pribizlaus.

Guncelanus.

Sigefridus Blanceburg.

Ecbertus de Wolfenbuttel.

Mathildis Britanna, Henrici L. Sxor.

Erus elongum.

Liberi.

Henricus de Lunenburg.

Ecbertus Wolfenbutelus a fide discedit.

virum magnificentiam, & quocumque se vertebat in omnibus fortuna fauente praelebat. Dux itaque tanta potitus quiete, tantisque fluctuationum emensis periculis, tantam portum salutis commodum duxit, pro peccatis suis sanctum visere sepulcrum, ut adoraret Dominum in loco ubi steterunt pedes eius. Ordinatis ergo rebus suis, de profectioe Hierosolymitana acius cogitare cepit, & terrae suae tutelam Wichmanno Archiepiscopo Magdeburgensi consignans, nobiliores terrae itineris sui socios fecit, Conradum scilicet Episcopum Lubicensem, Henricum Abbatem de Brunswich, Bertoldum Abbatem de Lunenburg, & memoratum Pribizlauum regulum Obotritorum, & Guncelinum Comitem de Zuerin, & Sifridum Comitem de Blanckenburg, & alios quam plures, tam de viris suis liberis, quam de ministrerialibus. Et non remansit quisquam maiorum, excepto Ecberto de Wolfelebotelo, quem constituit Dux super familiam suam, maximè tamen deputatus est in ministerium Dominae Ducissae Mechtildis, religiosissimae foeminae, cuius memoria & apud Deum nota est & apud homines, filiae Regis Anglorum. Quae lineam generositatis suae, quam ex longa regalium parentum prosapia traxit, pijs operibus extulit, & caritatis insistens effectibus, religionis decore venustavit. Erat enim summae pietatis, circa afflictos mirae compassionis, elemosynarum larga erogatrix, & orationibus dedita: Missarum, quas plurimas decantari fecit, deuotissima frequentalum. Fidem quoque coniugij illibatam custodiens, thorum conseruabat immaculatum. Manebat autem in Brunswich, omni tempore quo Dux peregrinatus est, quia tunc praegrans erat, ediditque filiam nomine Rikezen: filios etiam ex eo post reditum suscepit, Henricum, Luderum, Ottonem, Wilhelmum, quos sicut de sancto Thobia legitur, ab infantia Deum timere docuit. Ministrabant ei Henricus de Luneburg, & Ecbertus memoratus, eo quod ipse fidelis & inclytus habebatur in omni domo Ducis. Sed res aliter cesserunt. Ipse enim dedit maculam in gloriam suam, & notam perfidiae incurrit. Vnde grauitè multatus est. Sed ista nunc omittamus, quia ad alia festinamus.

C A P V T III.

Henricus L. ingreditur iter Hierosolymitanum.

Fridericus Marchio Sudbach.

Marchio Stiria.

Henricus Austrius.

Gertrudis, Henrici L. mater.

Vienna, Austria metropoli.

Wormacensis antistes, Casaris legatus.

Mannuel Imper. Byzant.

Mesenburg.

Florētius, legatus regis Vng.

Strigoniū.

DVX autem cum magna gloria profectus est de Brunswich post octauam Epiphaniae, & venit cum omni comitatu suo Ratisbonam, ibique solenniter egit diem purificationis cum optimatibus terrae. Quorum etiam nobiliores peregrinationis suae socios fecit, Marchionem videlicet Frathericum de Sudbach, & Marchionem de Stire, & ita processit in regnum Orientale, ad vitricum suum nobilem Ducem Henricum. Qui totus festinus occurrit ei in castro Nuenburg, cum maximo Cleri plebisque tripudio, ubi mater eius Domina Gertrudis, memorabilem sortita est sepulturam. Inde honorifice deduxit eum in ciuitatem metropolitanam Wormacensem, ubi comparatis nauibus, frumento, & vino, caeterisque necessarijs copiose ornata est sepulturam. Inde honorifice deduxit eum in ciuitatem metropolitanam Wormacensem, ubi comparatis nauibus, frumento, & vino, caeterisque necessarijs copiose ornata est sepulturam. Inde honorifice deduxit eum in ciuitatem metropolitanam Wormacensem, ubi comparatis nauibus, frumento, & vino, caeterisque necessarijs copiose ornata est sepulturam. Inde honorifice deduxit eum in ciuitatem metropolitanam Wormacensem, ubi comparatis nauibus, frumento, & vino, caeterisque necessarijs copiose ornata est sepulturam.

altera ripa sita est, nomen accepit. Grauis autem mœstitia Ducem illic perculit. Nam ipsa nocte, rex veneno interijt, appotiatuſ, vt dicitur, à fratre ſuo, quem de terra ciecerat. Vnde graui afflictione conſtricti, ignorabant quid facerent. Dux enim Saxoniz, grauiſſe cum ſuis angebatur, quòd in peregrinatione conſtitutus, turò vltèrius progredi non poſſet, quia morte Regis quaſi præfocatus, ducem viæ habere non poterat. Nec minus alter affligebatur de tam ſubito Regis interitu, eo quòd in teſtamento obijſſet, & ſororem ſuam, viduam, prægnantem tamen, quaſi ex ortem regni, ſine hærede reliquiſſet. Conſilio autem habito, miſſi ſunt ad Archiepiſcopum, qui tunc in ciuitate conſtitutus erat, regij funeris exequijs occupatus, Conradus Epifcopus, Henricus Abbas, Bertoldus Abbas, vt ipſius ordinatione Dux Saxoniz ducem itineris habere poſſet. Qui beneuolum ſe huic negotio exhibuit, & conuocatis Principibus tandem ordinatum eſt, vt Florentius ſuprà memoratus, cum Duce procederet, via qua cœperat.

*Rex Vngariæ
veneno à
fratre necatus.
Henrici L.
& Auſtriæ
angor.*

*Archiepiſ.
Strigonienſis.*

CAPVT IIII.

Dimiſſus ergo Dux & ſui, proſperè nauigabant per aliquot dies, & inciderunt in ſtarmontium, quod vulgariſſe Schere dicitur, quia ibi ſcopuli immaniſſimi ad aquis meandi facultate ſubtracta, difficilimum illic nauigantibus tranſitum fecerunt: aquæ enim in arctum collectæ, primò quidem conſurgentes intumeſcunt, & poſtea magno fragore in præcepſ cadunt. Omnes tamen naues, nutu Dei, illic illieſe tranſierunt, ſed ſolus Dux ibidem naufragium perulit. Quod videntes ij, qui in caſtello erant, nauicula arrepta, eum ad terrâ traxerunt. Guncelinus verò, & Iordanes Dapifer, cum alijs, natando euaſerunt. Reſtaurata ergo naue, peruenerunt Brandiz, vrbe Regis Græcorum, vbi deficientibus aquis, naues in ſiccò ſteterunt. Ibi enim Danubius ſubterraneo meatu abſorptus, in amnem paruiſſimum deriuatur, & poſt longa terrarum ſpacia, turgentibus fluctibus ebulliens, in Sowam maximum & notiſſimum, quod Bulgerewalth dicitur, vbi multum laborauerunt, tam ipſi quam equi eorum, trahentes in plauſtris & carrucis copiam victualium. Cumq; creberrimè plauſtra contererentur, & omnes nimio labore deficerent, in reſcendis & ſubleuandis curribus, & proceſſum nullum haberent, eo quòd didiciffuiffet, vt vna carruca contra, omnes conſiſterent, donec ea reſecta omnes procederent, animaduertens Dux, quòd ob tædiũ tanti laboris nimiam facerent moram progrediendi, præcepit vt relictis plauſtris victualia iumentis imponerent, & ſic abirent. Videres ergo immenſos acervos farinæ puriſſimæ proiectos, vaſa vina diuerſis condimentis. Procedentes ergo, appropriabant vrbi, quæ Rauenellæ dicitur, quæ in medio nemoris ſita eſt, cuius habitatores Serui dicuntur, filij Belial, ſicis omnibus ſeruiſſe, & iuxta locorum qualitatem bellualiter viuendo, beſtijs etiam præuenientes. Subiecti tamen noſcuntur Regi Græcorum, cuius Legatus Duſce præueniens, qui tunc cum ipſo erat, præcepit, vt Ducem in caſtro honorificè ſeruirent, & vt deceret Regis magnificentiam, in omnibus ei honeſtiſſimè deſeruirent. Qui eius monita ſue præcepta contemnent, dimiſerunt eum vacuum, ac ſine honore abiecerunt. Qui reuerſus ad Ducem, nunciauit ei quod audiſſo nuncio, mandat ſe pacificè venire, rogans vt conductorem ab eis accipiat: & Dux ait ad ſuos: Iuſtum quidem eſt, vt in peregrinatione poſiti, cum omni pace & manuſuetudine incedamus, & ideo cum ſignis bellicis ad vrbe Regis, ad quam tendimus, procedere non debuimus: Sed quia iſti filij Belial quæ pacis ſunt non ſectantes, bellum nobis intentare videntur, leuate ſigna, & procedamus. Deus patrum noſtrorum nobiſcum ſit, pro cuius nomine peregrinamur, & eius præcepta ſecuti domos & fratres, vxores & filios, & agros reliquimus.

*Cataracta
Schere.*

*Henrici L.
naufragium.*

*Guncelini
Iordanes.*

Fabula.

Sanus.

Bulgerewaldt.

Necesseitas.

Rauenella.

Serui, eorumq; barbari.

Contumacia.

*Necesseitas
Henrici L.
armat.*

*Seruiorū no-
tūna im-
pressio.*

*Henricus
Marschal-
cus.*

*Seruiorum
copia.*

*Gunceli-
mus.*

*Episc. Wor-
maciensis.
Seruiorū sa-
gitta Gene-
nata.*

*Fuga à Du-
cis cade.*

*Nicea Ra-
scia.
Adrianopo-
lis.*

*Phinopolis,
forè Phisip-
popolis.*

*Constanti-
nopolis.*

*Munera
Germa-
nica.*

His viribus utendum est, pugnemus fortiter, quicquid ipsi placuerit, fiat, quia siue viuiamus siue morimur, Domini sumus. His dictis leuantes signa profecti, præterierunt urbem, nec longè castra metati sunt, in valle longissima, super riuum perlucidum, habentes à dextra, montana, à sinistris verò rubum spinarum densissimum. Hoc ergo muniti præsidio, accenderunt ignes maximos, & ordinatis excubijs per castra, curam corporis habuerunt, & dormitum est. Cùm ecce media nocte Serui in vnū ex omni nemore conglobati, fecerunt quatuor turmas, & per vices in quatuor partibus vlulantes, inualescebant maximis vociferationibus sperantes se licet terrere exercitum Ducis, vt fugientes bona sua proijcerent, & ipsi prædā raperent.

Dux autem confurgens cum suis ad arma conuolabat, & circuibat Henricus Marschalcus, cogens milites omnes ad vexillum Ducis conuenire. Serui etiam ex vna parte sub custodia equos seruabant, quibus mandatum erat, vt si priores in hostium excepissent, sine mora militibus nunciarent, vt præsidio eis fierent. Fuit autem numerus virorum eduentium gladium, ducenta millia. Cùmq; vt dictum est, milites omnes ad Ducem venirent, ascenderunt ad eum etiam, Conradus Episcopus, & Abbates, Henricus & Bertoldus, & sedebant iuxta Ducem. Duce autem sedente in armis, accensus est clibanus ingens, & stabat ante eum Guncelmus Comes, & quiq; robustiores, mutuis se cohortationibus cōfortantes, & subito perdidit sagitta, & cecidit prope eos. Vnde exterriti, celerius arma corripiunt. Sub-

autem venit, qui diceret, castra Domini Wormaciensis ab hostibus occupata, & militem vnum mortuum, sagitta percussum, & seruos duos, quorum alter viginti ad medium diem superuixit, & mortuus est. Tela enim habent toxicata, & quicquid vulnerauerint, mortem euadere non potest. Audito ergo tam tristi numero subito missi sunt ad castra Episcopi, viginti milites loricati, qui venientes, hostes fortiter cædendo premebant, & vnus balista feriens, nutu Dei è regione percussit Ducem illorum, & transfodit eum. Illo cadente, alij fugam inierunt, & non ad-

cerunt vltèrius impetere castra Ducis. Facto autem mane, orta est nebula densissima, & præcepit Dux, ne castra mouerent, donec deficeret nebula. Cùm verò incaluisset, profecti sunt, & viderunt eminus hostes tota die insidiantes, si aliquem ex eis rapere potuissent, & sic illæ si transito nemore, tenuerunt ciuitatem Niceam.

Vbi Dux honorificè susceptus est, & lautissimè ministratum est, de impensa regia. Inde ductus est Andernopolim, deinde Vinopolim, & ita profecti in parasceue venerunt prope Constantinopolim. Ibiq; celebrantes Dominicam passionem, & sabbatum sanctum, mane in die sanctæ resurrectionis, peractis solenniter mysterijs, & prandio facto, ascenderunt curiam regis. Præmiserat autem Dux munera multa & optima, iuxta morem terræ nostræ, equos pulcherrimos, & vestitos, loricas, gladios, vestes de Scharlatto, & vestes lineas tenuissimas.

C A P V T V.

*Henricus L.
splendidi-
sime Constan-
tinopolis ex-
ceptus.*

*A Worma-
censi motu
disputatio
de processio-
ne S. S.*

Rex ergo indutus ornatu regio, cum summis Pontificibus & Principibus & optimatibus, præstolabatur aduentum Ducis. Erat autem in eodem loco conuentionis latissima & planissima, murata, & ad ostendendam gloriam diuinitatis suarum, præceperat Rex Principibus & optimatibus suis, vt omnes solenniter interessent laticia. Videres ergo illic tentoria innumera erecta, byssina, purpurea cum capitibus aureis, & pro vniuscuiusq; magnificentia, vario decore ornata. Veniens ergo Dux, gloriosè susceptus est, & quia processionis solennitas instabat, procedebat Rex cum Duce. Erat autem strata semita quædam tota purpurea, delapsa tecta aurifrigijs, & ornata aureis lampadibus & coronis. Hæc incedebat statio clericorum & pontificum, prosequente rege cum Duce, & militibus tantum pergentibus. Et ita procedebant ad tentorium aureum, quod totum incanduit gemmis & lapidibus preciosis. Inde per eandem viam reuersi sunt ad Ecclesiam, & collocauerunt. Rex in excelso throno suo, & Dux in alio, iuxta eum, & missarum solenniter celebrabantur. Igitur post meridiem cùm Rex cum Duce letior esset, mouit questionem Dominus Wormaciensis vnà cum Lubicense, cum literatioribus Græcorum de pro-

de processione Spiritus sancti. Dicunt enim Græci, Spiritum sanctum procedere tantum à patre & non à filio, verbis Domini nimis adhaerentes, qui de processione Spiritus sancti loquens, ait: Cùm venerit Paracletus, qui à patre procedit, &c. Opponentibus autem nostris, Quia Spiritus sanctus procedit à filio sicut à patre, quia Spiritus sanctus est patris & filij, & cùm Spiritus sancti gratia datur hominibus, profecto mittitur & à filio, procedit à patre, procedit & à filio: Quia eius missio, ipsa processio est. Græcis verò adhuc contradicentibus, quasi plenis autoritatibus nõ inchoans: Nunc erratis, inquit, ô catholici & religiosi viri, dicentes Spiritum sanctum tantum à patre procedere, & non à filio, quia planè procedit à filio sicut à patre, Quod negare hæreticorum est. Quod enim de utroq; procedat, diuinorù eloquiorum testimonijs comprobatur. Dicit enim Apostolus: Misit Deus Spiritum filij sui in corda nostra. Ecce hîc dicitur Spiritus filij. Et ibi, Qui autem Spiritum Christi non habet, hic non est eius. Ipse etiam filius de Spiritu sancto in Euangelio ait: Quem ego mittam vobis à patre. Patris autem Spiritus dictus est, ubi legitur, Spiritus enim qui suscitauit Iesum à mortuis, habitat in vobis. Et ipse Christus dicit: Non loco: Quem mittet pater in nomine meo. His & alijs autoritatibus ostèditur, quod Spiritus sanctus procedit à patre & filio. Ad illud autem, quod de Euangelio oppo- nitur, qui à patre procedit, ita respondemus, quia cùm dicat in eo Veritas, Spiritum sanctum à patre procedere, non addidit Solo, & ideo etiam à se procedere non negat, sed idco patrem tantum nominat, quod ad eum etiam solet referre, quod ipsi- us est, quia ex illo habet. Vestri etiam Doctores, vnam eandemq; sententiam esse intelligentes, qua Spiritus sanctus dicitur procedere à patre & filio, & esse Spiritum filij sicut patris, professi sunt Spiritum sanctum procedere à filio sicut à patre. Vnde Athanasius in symbolo fidei: Spiritus sanctus à patre & filio, nõ factus, nec crea- tus, nec genitus, sed procedens. Ecce Spiritum sanctum à patre dicit procedere & à filio. Item Ioannes Chrysostomus in Homilia quadam sic ait: Iste est procedens à patre & filio, qui diuidit dona propria prout vult. Item Cyrillus Episcopus, Spi- ritum sanctum, inquit, intelligitur per se, secundum quod Spiritus est, & non filius, sed tamen non est alienus ab eo. Spiritus enim veritatis nominatur, & profluit ab eo, sicut à Deo patre. Ecce etiam à vestris doctoribus aperta habetis testimonia, qui- bus Spiritus sanctus à patre & filio procedere ostenditur. Omnis ergo lingua confi- teatur Spiritum sanctum procedere à patre & filio. His alijsq; autoritatibus, maxi- me suis, non valebant contradicere Magistri Græcorum, concedentes Spiritum sanctum procedere à patre & filio. Et magnificatus est Abbas Henricus in conspe- ctu Regis, & Pontificum, collaudantes doctrinam eius, & fidem nõ modicam ad- hibentes verbis illius. Regina autem donauit Duci Samittos plurimos, ita vt omnes milites suos vestiret Samittis, quibus addidit Regina cuilibet militi pelles 40 varias, & pelliculam Zobilinam.

Græcorum dogma.

Latinorum sententia vera.

Argumenta.

Græci erro- ris conuicti. Henricus Ab- bas in hono- re habitus. Munera Au- gusta.

CAPVT VI.

Porro rex dedit ei nauem firmissimam, necessarijs omnibus copiosè ditatam, & ingrediens Dux cum suis, nauigare cœpit. Et factus est motus magnus in mari, ita vt præ nimia tempestate omnes mortem sibi proximam formidarent. Erat au- tem ibi quidam bonæ conuersationis, qui ob imminens periculum grauius anxie- batur, & inter ipsas mentis & pelagi fluctuationes, repente somno depressus, vidit astantem sibi virginem pulcherrimam, quæ dixit ad eum: Times maris periculum? Et ille, Domina, inquit, clarissima tenent nos angustia, & nisi Deus cœli respexerit nos, quanto cyus peribimus. Et illa, Confide, inquit, non peribitis, sed propter ora- tiones cuiusdam, qui in hac naui me inuocare non cessat, ab instanti periculo libe- raris. Quod de quo dictum fuerit, quamuis expressum non sit, tamen qui vide- rat, de Henrico Abbate dictum sibi affirmabat, quia qui in Spiritu Dei videt, pau- ca quidem audit, sed plura intelligit. Nec sefellit visio. Deniq; facto die inualesce-

Tempestas.

Somniū sua perfructio- nis.

*Periculum
cataracta-
rum.
† P. maxi-
mum.*

bant procellæ, & nauis in medio mari aëtabatur fluctibus. Et inciderunt pericu-
lum † marinum, vt superius in Danubio, quod dicitur Skere, & timuerunt nauis
vehementer. Erant autem ibi petræ acutissimæ à dextris & à sinistris, & nauis in
medio. Cumq; nimis turbarentur, aspexerunt nauis lapides parentes quasi ostiū,
& direxerunt velum contra ipsum, & ecce cecidit spiritus procellæ, & filuerunt
fluctus eius: & subito nauis illæsa pertransijt, & laudauerunt Dominum, qui mor-
tificat & viuificat, deducit ad inferos & reducit.

CAPVT VII.

*† P. vel Ac-
con.*

*¶ Ace est,
qua alio no-
mine Prole-
mas.*

*Templarij.
Hospitalarij.*

*Henricus L.
Hierosoly-
mam ingres-
sus.*

*Esus muni-
ficentia in
templum et
equites sa-
cros.*

*Henricus
Abbas.*

DVx igitur applicans ad Accaron † magnificè susceptus est ab Accaronitis, &
ascensis equis, rabis, mulis, quidam etiam asinis, processerunt ad urbem Hiero-
solymitanam, & occurrerunt eis Templarij & Hospitalarij, cum grandi comi-
tatu, & honestissimè excipientes Ducem, duxerunt in sanctam ciuitatem, & susceptus
est à Clero cum hymnis & laudibus Dei. Obtulit autem Dux ad sanctum sepul-
crum pecuniam multam, & Basilicam, in qua lignum Domini repositum est, &
ornauit musuo opere, & ostia eiusdem Basilicæ vestiuit argento purissimo. De-
putauit etiam redditus annuos ad cereos comparandos, iugiter ad sanctum sepul-
crum arsfuros. Templarijs quoque & Hospitalarijs dedit dona & arma plurima, &
mille Marcas argenti, ad comparanda prædia, quibus tirones teneantur tempore
belli. Rex autem in domo propria fecit ei cum suis conuiuium per triduum. Visi-
tatis ergo omnibus locis sanctis, in Iosaphat, in monte Oliueti, in Bethlechem, in
Nazareth, abiit ad Iordanem, deducens eum Templarijs, & inde ascendit
Quaretenam. Illic etiam Henricus Abbas cum difficultate magna sancta loca
corpore exhaustus erat, celebrans ibi diuina, quæ etiam ad omnia illa sancta loca
ca deuotissimè celebrauit ob memoriam Domini nostri Iesu Christi, quam con-
poraliter ibi exhibuerat, & gloriosæ genitricis eius, cui etiam in omni peregrina-
tione illa, cilicio indurus, deuotissimus extitit, in abstinentijs, in orationibus, pre-
mo semper diluculo antequam castra mouerentur, completis matutinorum vigi-
lij, cum pleno officio missarum ei solennia celebrans, & hostiam salutarem tam
pro se quam pro omni exercitu illo peregrino incessanter offerens.

CAPVT VIII.

*Patriarcha
Hierosoly-
mitanus.*

** P. vel Ac-
con.*

*Henricus L.
Antiochiã
perit.*

*Conradi Lu-
becensis mor-
bus & mors.*

*Tyrus hodie
Surs.*

Guncelino.

*Bertoldi
mors.*

*Henricus
Abbas.*

DVx autem regressus est Hierosolymam, & detinuit eum illic Dominus Patri-
archa duobus diebus. Inde reuersus in Accaron *, & ita valedicens omnibus
etiam suis, Conrado videlicet Episcopo, & Bertoldo Abbati, profectus est Antio-
chiam, prosequentibus eum Templarijs, cum turba multa. Conradus autem Episcopus
agrotabat infirmitate, qua & mortuus est. Cùm autem Dux abiisset, Do-
minus Episcopus molestè ferens eius discessum, habens etiam quædam negotia
insinuanda, cum Abbate Bertoldo Barcham ingrediens nauigio eum insequutus
Crescente autem corporis molestia, cùm iam applicarent ad ciuitatem quæ Surs
dicitur, vel Tyrus, spiritum reddidit. Cuius corpus in ciuitatem perlatum honestis-
sime terræ reconditum est, agente id Guncelino Comite, & alijs amicorum
Ducis, qui præsentibus fuerunt. Bertoldus autem Abbas rediens Accaron, post tri-
duum & ipse vitam finijt. Dux autem hoc audito, grauiter contristatus est, Henricus
verò Abbas cum duce perrexit via qua cœperat.

CAPVT IX.

Milo Sarracenus.

IGitur Dux missis Legatis ad Milonem Sarracenum, rogauit vt per terram suam
ducatum ei præberet. Qui missis ad eum viginti viris de nobilioribus suis, manda-
dat se paratissimum esse, cum honore & summa pace per terram suam illum deducere.
Quod comperiens Dux in dolo factum, noluit per terram suam transire. Princi-
peps verò Antiochiæ, qui eum honestè tractauerat, naues ei prouidit, quas ingressus cum

sus cum equis, & omnibus quæ habebat, ad ciuitatem, quæ dicitur portus Symeonis, expansis velis nocte & die eundo partem quandam terræ illius præterijt. Cùmque ad ciuitatem quandã applicuisset, quæ dicitur Torsult, Sarracenicè verò Torsultum (quam postea idem Milo expugnans sibi subiugauit in vltionem quòd peregrini ibi præterlapsi fuissent) Soldanus, Princeps Turcorum, misit ei quingentos milites, qui cum per terram Milonis deducerent cum omnibus quæ ipsius erant. Profecti autem per triduum, transierunt per terram desertam & inuiam, & iniquosam, terram horroris & vastæ solitudinis, quæ Rumenia deserta dicitur, vbi multum laborauerunt, portantes in equis omnia necessaria, etiam aquam quam biberent tam ipsi quàm iumenta ipsorum. Et ita peruenerunt ad ciuitatem quæ iuxta linguam Turcorum dicitur Rakilei, in nostra lingua Eraclia, quam princeps Hierosolymitanus Eraclius olim tenebat, qui occidit Cosdroe, qui Hierosolymam ceperat, & lignum Domini in captiuitatem asportauerat. Dux illuc perueniens, magnificè susceptus est à Turcis, & inde deductus est Axarat, vbi occurrit ei Soldanus latissimus, amplexatus & deosculatus eum, dicens eum consanguineum suum esse. Cùmque Dux perquireret affinitatem consanguinitatis, ille respondit: Quædam nobilis matrona de terra Teutonicorum, nupsit Regi Ruthenorum, qui genuit ex ea filiam, cuius filia deuenit in terram nostram: de qua ego descendi. Benedictebar autem Soldanus Deum cœli, quia Dux Milonem euaserat, dicens eum infædem, & traditorem, & si in terram eius deuenisset, profectò eum rebus vel etiam vitaspoliaffet. Dedit autem ei dona plurima, mantellum & tunicam de optimo serico, qui propter operis excellentiam fecit inde Casulam & Dalmaticã. Post hæc adducti sunt ei equi mille octingenti, vt eligeret quos vellet. Dixit ergo Dux militibus suis, vt quisque acciperet sibi equum quem voluisset. Inde adducti sunt caballi fortissimi triginta cum frenis argenteis & fellis optimis, de pallio & ebore cœteræ illius, & sex camelos, qui eas ferrent, cum seruis, qui eos ducerent. Addidit his duos leopardos & equos & seruos: docti enim erant sedere in equis. Cùmque omnibus modis benignissimè eum tractaret, arguit eum Dux de superstitione gentilitatis, multa dicens ei de incarnatione Christi & fide Catholica. Qui respondes: Non est, ait, difficile ad credendum, quòd Deus, cùm voluit, de immaculata virgine carnem assumpfisset, qui homines primùm de limo terræ plasmavit. Fortè, quia de hæresi Nicolaitarum erat, libros Moysi audierat: in quibus de plasmatione primum hominum legitur. Sunt enim multi gentiles, qui Moysen recipiunt, nec tam ab idololatria cessant, vt olim Samaritani. Vnde mulier Samaritana in Euangelio dicit: Domine, vt video, Propheta es tu, &c.

Portus Symeonis.

Torsult.

Soldanus Turcorum.

Romenia deserta.

Eraclia.

Axarat.

Soldani in Henrici L. benignitas.

Inuicem ad Christianismum conuulsum.

* sed omni communis Dominus, non vno voluit ab omnibus honorari cultu. vt addidit Cræcius Saxon. lib. 6. ca. 33.

Cunin fortè Iconum.

Conradi III. Cas. expeditio Asiatica.

Imperatoris Byzant. filius.

CAPVT XV.

Dimissus itaque Dux à Soldano, deductus est Insciam. Inde Cunin, quæ est ciuitas Turcorum capitalis. Et inde progressus venit in terram desertam & aridam nigræ solitudinem Conradus Rex steterisse cum exercitu suo: quia propter nimiam terræ ariditatem, multis in fame & siti deficientibus, procedere non poterat. Tradidit enim à ductore viæ fuerat, quod consilio regis Græcorum quidam factum dicunt, eo quòd idem Conradus in terra sua cum nimia multitudine diu fuerit, & eum videre noluit. Est enim quædam detestabilis consuetudo regi Græcorum, qui etiam propter nimium fastum diuitiarum suarum Imperatorem se nominat, quam tamen dignitatem à Constantino, eiusdem ciuitatis fundatore, traxerat, vt osculum salutationis nulli offerat, sed quicquid faciem eius videre meretur, incurtus genua eius osculatur. Quod Conradus Rex ob honorem Romani Imperij porrigeret, ipso tamen sedente, nec hoc Conrado regi placuit. Tandem sapientiores ex vtraque parte hoc consilium dederunt, vt in equis se viderent, & ita ex paritate convenientes sedendo se & osculando salutarent. Quod & factum est. Propter hanc igitur causam videlicet, quia vires Teutonicorum timebant omnes, ex-

*Veneficia et
prodicio Gra
corum.*

*Castellū Ale
mannorum.
Godefridus
Bilionem.*

Amke Grbs.

exercitum illum peregrinum Græci tradiderunt, miscentes eis venenum in fontibus, & traducetes eos in horridissimam illam solitudinem. Et misero sine immanis illa expeditio soluta est. Dux autem procedens venit ad nemus maximum, quod diuidit terram Turcorum & Græcorum: quod triduo cum difficultate transiens, venit ad urbem regum Græciæ, quæ dicitur castellum Alemannorum: quia eam Dux Godefridus olim tenuerat, & inde omnem Turcomaniam sibi subiugauerat. Inde profectus peruenit ad urbem fortissimam, muro & turribus multis in circuitu venustissime ornatam, & fortissime firmatam, quæ dicitur Amkke, quam idem Godefridus labore nimio expugnauerat. Et quia propter suam fidelitatem omni est memorabilis æuo, dicamus, quomodo eandem urbem, quæ inexpugnabilis erat, Deus in manus eius tradiderit.

CAPVT XVI.

*De eadem
duellū à ca
pitulo Ger
mano denū
ciatum.*

*Helias è mi
nistro Gode
fridi, apo
stata.*

*Apostasias
merces.*

*Captivi Ger
mani iterū
in duelli de
nunciatio.*

*Godefridus
Bilion. gib
bosus.*

*Drogo eius
dem propin
quus & af
fecta.*

*Fausta pro
victoria pro
catio.*

Cum diu Godefridus in obsidione vrbs laborasset, & exercitus nimia fame tenuaretur, ita vt omnes ferè equi, & quicquid habebant vsq; ad corrigiam caementorum consumtum esset, princeps castelli tædio diutini laboris fatigatus, Teutonicum quendam, quem diu carceris inelusione tormentaauerat, fecit muris ascendere. Qui locutus est ad Ducem, & ad populum Dei, dicens: Hæc dicit Princeps. Quid est, quod tanto tempore in obsidione laborastis: & fines meos exire nō vultis? Ecce castrum expugnare non potestis, sed si placet, huius mali finem facietis. Procedant duo, vnus ex nostris, & vnus ex vestris, duellum inter se miscentes, & si vicerit vester, nos dabimus vobis castellum, & discedemus. Si verò noster victoriam adeptus fuerit, vos sine mora terram nostram exeatis. Placuit Duci & omnibus quod dixerat, & firmatum est ex vtraq; parte, vt quocunq; se fors obtulisset, quod dictum erat, certissime teneretur. Habuit autem Dux Godefridus seruū quendam corpore validum, & statura procerum, vultu elegantem nimis, Heliam dictum, quem pace condita misit in urbem ad Principem, certius finem facere cupiens, & diem determinare explendi duelli. Videns autem Princeps nullum statem, corporis immanitatem, membrorum fortitudinem, reputans nullum suorum ei viribus æquiparari, complacuit sibi in illo, & cognita legatione, dixit ad eum: O si placeret tibi manere mecum, & conditi duelli pro me certamen inire. At ille: quid, inquit, dabis mihi, vt faciam, quod dicis. Qui dixit: dabo tibi dimidium terre meæ, & filiam meam tibi copulabo, & omni honore te sublimabo. Et ille: Fac, vt locutus es, & pugnabo pro te. Inito igitur fœdere, Helias abrenunciat Christo, & affinitate iunctus est gentili, & facti sunt cor vnum & anima vna. Dux autem mirabatur, quid de eo factum fuisset, nesciens an captiuatus fuisset, vel cuius rei gratia non redisset. Cùm ecce vna dierum prædictus ille Teutonicus stans in muro proclamat ad Ducem & ad principes dicens: Hæc mandat Dominus meus. Illa die & hora estote parati, quia tunc Dominus meus exibat ad vos cum tirone suo, completurus quod dixit. His auditis, gauisi sunt omnes, & vnusquisq; vltro se offerebat ad hoc singulare certamen pro Dei honore subeundum. Dux autem ante omnia ad bellum se præparabat, sed non permittebatur: quia iam grauis ætate & exhaustus erat, & gibbum in dorso habebat. Ingerebant etiã se Pontifices, & quotquot erant: diues & pauper pro honore Dei aut vincere aut mori paratus erat. Procedes autem qui Drogo dicebatur, consanguineus Ducis, filius sororis suæ, dixit ei: Ecce tot annis seruiui tibi, & nihil emolumentum à te requisui. Iustum est, vt laboris mei tandem fructum recipiam. Hoc ergo duellum pro omni seruitio, quo seruiui tibi, deuotissimus excipiam. Quid plura? Placuit Duci deuotio viri, omnibusq; acclamantibus, armis præcingitur. Cùm procederet, dixit Dux: Deus, qui benedixit patri nostro Abraham, Isaac, Iacob; Deus, qui per manum Moyse traduxit populum suum per desertum, operiens hostes eorum mari rubro, qui etiam per Iosue incedit eum in terram Chanaan, contritis hostibus sub pedibus eorum; Deus, qui dedit Gedeoni contra inimicos fiduciam, Samsoni fortitudinem, Iudith de Tyranno victoriam; Deus, qui liberauit Daniele de lacu leonum, Dauid de gladio maligno,

maligno, Heliã de persecutione Iesabel; Deus inquam, qui filium suũ Iesum Christum misit in hunc mundum humani generis redemptorem, qui per victoriam sanctæ crucis Diabolũ deicit, & vasa captiuitatis eius diripuit, qui Apostolis suis benedixit, & per eorum doctrinam sanctam Ecclesiam illuminat, qui etiam per eos nobis dixit: Quicquid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis: pro cuius nomine & amore peregrinamur, ipse dextera sua excelsa te benedicat, & hostem noterat. Respondentibus autem omnibus amen, & Episcopis benedictionem confirmantibus, processit tyro Christi Drogo obuiam aduersario suo, omnibus lachrymantibus, & genua in orationem ad Dominũ flectentibus. Et ecce occurrit ei Goliath superbus, Helias videlicet apostata, ab humili David in nomine Domini deiciendus, sedens in equo phalerato, cuius operimento filia Principis inseruerat tintinnabula plurima tum pro ostentatione, tum equi alterius fugatione. Prouiderat autem hoc Dux Godefridus obturatis auribus equi cognati sui lana & pice. Concurrentibus igitur equis primò lanceas fregerunt, post in pedes deuoluti sunt, atq; diu valido rimantes corpora ferro, i&ibus alternis se cominus afficiebant. Tandem recordatus Dominus misericordiæ suæ & veritatis, dedit victoriã seruo suo Drogo, & Helias in terram corruit. Qui cum prostratus esset, ita vt nõ adijciat, vt resurgat, dicit ei Drogo: Quisnam es tu, qui mecum pugnas? Ignorabant enim alterutrum quiescent. Cui ille respondit: Ego sum Helias. Et ille: quid hîc, inquit, facere voluisti: abnegasti Christum, quomodo stare posses? Nunc itaq; pœnitentiam age, & reconciliare Deo tuo, quia misericors est, & reuertere mecũ in castra. Habeo enim, vt nosti, quatuor vrbes, & dabo tibi duas, quas eligere volueris, & sororem meam, cui respondit, nequaquam: nunquam enim fidem priorem violabo, nec recedam a genero meo. At ille decollat eum. Et magnificatus est Dominus in suis, & recesserunt gentiles de castro, & intrauit illud Dux Godefridus cum suis, collaudãtes Dominum, qui omnia quæcunq; voluit fecit in cœlo & in terra.

Drogonis & Helias singulare certamen.

Ars delusa arte.

Victoris clementia.

O improbum caput.

CAPVT XVII.

Dux aut̃ progrediens, transito brachio S. Georgij, venit ad urbem Willecume, & inde procedens, venit Constantinopolin: Vbi homines sui receptis equis, quos ibi reliquerant, abierunt Magnopolin, vbi tunc rex erat. Qui multum lætatus est de reditu eius, & cum honestissime detinisset eũ per aliquot dies, dedit ei quatuordecim mulos, oneratos auro & argẽto & sericis vestibus. Dux verò immensas gratias agens, noluit accipere, dicens ad eum: Habeo plurima, domine mi, inueniã tantum gratiã in oculis tuis. Cumq; nimis cogeret eum, & ille nulla ratione assentiret accipere, dedit ei reliquias sanctorum multas & preciosas, quas postulauerat. Addidit etiam multã lapidum preciosorum gloriam, & ita valedicto, Dux in omnino pacediscessit, & venit Niceam. Et transito nemore magno, venit ad regem Vngarorum, qui tunc nouiter creatus erat, & regnum fratris obtinuerat. Qui honestissime suscepit eum, dans ei conductum per terram suam, & ita Dux reuersus est in finem suum. Post hæc abiit ad Imperatorem, qui tunc erat in ciuitate Augusta, & lætatus est multum de aduentu ipsius, & quia saluum illum recepit. Reuoluto autẽ antea, reuersus est Brunshwig, & lætati sunt omnes amici eius de aduentu ipsius. Et ditauit domum Dei reliquijs sanctorum, quas secum attulerat, vestiens eas auro & argento & lapidibus preciosis, inter quas etiam erant brachia Apostolorum plurima. De optimis etiam pallijs ad ornatum diuini seruitij fecit casulas plurimas, Dalmaticas, & ornauit Ecclesiam. Erat autem idem princeps deuotissimus in ornatu domus Dei: vt in ecclesia beati Blasij, quæ est in Brunshwig ciuitate, quam tamẽ, aduersitatibus succedentibus, ad quas quidẽ inuiti veniemus, non consummauit.

Redit ad Henrici Leonis historiam. Magnopolis.

Nicea.

Henricus L. in German. redit. Peregrinationis eius diuturnitas. Studium in rem Ecclesiasticam.

CAPVT XVIII.

Post hæc cum in castro Luneburg positus esset, adierunt eum Canonici Lubecenses, rogantes, vt eius prouidentia idoneum in domo Dei dispensatorem ha-

*Henricus
Abb. designatur
Epif. Lubec.*

*Suffragatio
Henrici L.*

*Littera col-
legii Lubec.
electionis
nuncia.*

Decorum.

*Ritus inau-
guratonis.*

Omen.

*Henrici Epif.
encomium.*

berent, dicentes, se omnes vnanimi consensu in personam Domini Henrici, Ab-
batis de Brunshwig, conuenisse, vt eum Ecclesie sue presentandum omnimodis
exorarent, si tamen hac eorum petitio vel designatio consensui eius non repugna-
ret. Quibus ille respondit: Fateor idoneam valde esse personam, & virum prudentem
& religiosum, & tertio verbi Dei optimum erogatorem. Sed quia fidelitatem
viri & conuersationis gratiam expertam habemus, ideo presentia ipsius in domo
nostra Brunshwig non sine graui iactura carere possumus. Ne tamen tanta vtili-
tati contraire videamur, & petitionem vestram iustam & rationabilem vel leuiter
aspernari, fiat Domini voluntas & vestra, virumq; venerabilem cum honore ad se-
dem Lubecanæ Ecclesie deducite, & ei omnem reuerentiam & subiectionem ex-
hibete. Veneruntq; Brunshwig Odo Decanus, Arnoldus Custos, vnâ cum Præ-
posito Henrico, notario Ducis, & ingressi Capitulum presentate Abbate Sigebor-
done de Riddageshusen, & Godefrido Præposito, Anselmo Præposito, detule-
runt litteras Ecclesie memoratæ in hunc modum: Fratres Ecclesie Dei, quæ est in
Lubeke, sacro conuentui monasterij S. Ægidij in Brunshwig S. & dilectionem
in Christo. Cumq; ad salutationis verba fratres humiliter inclinarent, adiecerunt:
Nouit dilectio vestra, quia mater nostra, sancta videlicet Lubekana Ecclesia, patre
suo viduata est: & quia diu sine pastore esse non possumus, ideo omni sollicitudine
nobis inuigilandum est, vt in domo Dei prudentem & fidelem dispensatorem ha-
beamus. Vnde gratias immensas Deo referimus, quod eum, in quo nobis compla-
cuit, inuenimus, Dominum videlicet Henricum Abbatem vestrum, virum prudentem
& religiosum, quem non solum electione canonica nobis præficiendum
decreuimus, sed etiam principis nostri, Domini Ducis, qui eum nobis in Dominum
& patrem spiritualem designauit, auctoritate vsurpamus. Quapropter rogamus, vt
in hoc vnum sentiat, & ordinationi Dei consentientes, eum nobiscum ad apicem
sancti monasterij deuotissime promoueat. Fratribus autem de tam honesta pa-
tris sui promotione congaudentibus, sed de absentatione tam pij pastoris condon-
lentibus, ita respondit electus: Opus quidem difficile, & nimis arduum est, ad quod
me vocatis, fratres & Domini mei, & vltra vires meas esse, certissime recognosco.
Sed quia nemo ad hoc venit idoneus, nisi qui vocatur à Deo tanquam Aaron, ideo
diuina dispensatione ad hoc ministerium me vocari non ambigo: quia omnis po-
testas à Deo est: quæ autem à Deo sunt, ordinata sunt. Et quia qui potestati resistit,
ordinationi Dei resistit, ideo ecce ad obcedentiam venio, necessitate tamen ma-
gis quam voluntate. Et ita profectus cum eis de monasterio B. Ægidij, cui decem
annos præfuit, quod etiam multis rebus ampliauerat, & in ipso tempore de peregrina-
tione rediens duodecim pallijs ornauerat, venit ad Ducem Luneburg, & acci-
piens ab eo inuestituram Pontificalem, cum honore deductus Lubeke, & deuoti-
sime susceptus à clero & ab omni populo, in natiuitate B. Ioannis Baptistæ præse-
nte Duce consecratus est à Dn. Walone Huelbergensi, & Dn. Euermodo Racer-
burgensi, & à Dn. Bernone Suerinensi, & inuentum est in textu Euangelij, quod su-
per scapulas ipsius tenebatur, in fronte vnus paginæ: Ecce euangelizo vobis gaudium
magnum, quod erit omni populo: & in fronte alterius: Vir iustus & timoratus, expe-
ctans consolationem Israel: quod quam de futura ipsius conuersatione diuinitus fuerit do-
sum sit, satis animaduerti potest. Deniq; cum multis à Domino insignitus fuerit do-
nis specialibus, tamen in eo refulsit scientia liberalis cum facundia sermonis. Et cum
his pleriq; euanescentes in cogitationibus suis magis ad arrogantiam vrantur, quam
ad ædificationem, ipse tamen in eadem humilitate permansit, semper deuotus Deo &
gloriosissime genitrici eius in ieiunijs, in vigilijs, in abstinentijs, in oratione, in elemo-
sinarum largitione, ita vt verè de ipso dicere possimus, Vir iustus & timoratus, &c. In
prædicatione autem verbi Dei ita singulari quadam prærogatiua fulgebat, vt nemo tam
saxeum pectus haberet, qui non ad eius dulcissima verba ad compunctionem, vel etiam
ad lachrymas traheretur. Nam profundissima scripturarum ita planissimis verbis ex-
ponendo dilucidabat, vt occultam earum similaginem de internis visceribus eliciens,
omnes dulcissimo pane verbi Dei reficeret, ita vt gaudium cum populo non modicum
mellita eius doctrina faceret. Nec ædiosum sit cantatricem audire, quid de beatitudi-
dine

dine ipsius & fidei doctrina quibusdā Deus reuelauerit. Quodā tempore, negotijs exigentibus, transiit Turingiā, & hospitandi gratia diuertit ad locū quendam, qui Onterekishufen dicitur. Illic religiosissimæ scēminæ sub regula B. Benedicti conuersantur, celibem vitā actitantes. Quæ cum tempore meridiano in lectis decumbent, ita quædā probatissimæ conuersationis, quæ postea in Waltingerod Abbatisa destinata est, & prima ibidem scēminarū congregationem rexit, ubi etiā beato sine quieuit, somno compressa in visione Dei vidit omnē congregationem sororū suarū in choro deuotissimè assistere, & in susceptione cuiusdā Episcopi cum nimia uocis alacritate decantare: Verè felicē Præfulem, verè fidei Doctorem. Quod cum iucundissimè percantatū fuisset, vir quidā ætate venerandus, persona religiosus, accessit ad fenestrā chori, ubi communio diebus dominicis eis porrigitur, & dixit ad eas: Non pigeat vos Episcopū istū peregrinū omni reuerentia suscipere, omniq; affectu in omnibus ei officiosissimè subseruire, scientes, quia quod in susceptione Operi etenim est verè felix Præsul, & veræ fidei doctor. Cūq; euigilasset dicta Nocturna, narrauit sororibus quid videatur, & statim venit, qui diceret, Episcopū quendā ad hospitandū illuc diuertisse. Certificatæ igitur de oraculo, Deo gratias referentes, rogabant, ut eas videre dignaretur, ut exhortationis verbum ex ore eius audire mererentur. Qui veniens ad eas, ut desiderauerāt, hoc in exordio sermonis habuit: Sicut liliū inter spinas, sic amica mea inter filias. In quo cum multa de castitate & innocentia vitæ, quæ ad ædificationē earum pertinebant, insereret, ita de verborū eius melliflua dulcedine dulcoratę sunt, ut, sicut ostensum eis fuerat, dicerent eum verè felicem Præfulem, & veræ fidei doctorē. Dux autem eodem tempore ædificationē Ecclesiam Lubekanā in honorem B. Ioannis Baptistæ, & S. Nicolai, Confectoris Christi. Et primum cum Henrico Episcopo lapidē in fundamento posuit. Ad cuius consummationem dedit quouis anno centum marcas denariorum, similiter in Raceburg, & omni studio nouellæ plantationi in regione aquilonari infestabat. Sed hæc desiderato fine non compleuit: quia post tempora dierum illorum factus est motus magnus, qui totam Saxoniam vehementer concutiebat, & intermissis constructionibus Ecclesiarum, cœpit firmare præsidia ciuitatum & urbium, quia bella plurima aduersus ipsum consurgebant.

Somniū monasticum.

Fana Lubeca ab Henrico cōstructa.

CAPVT XIX.

Circa tempus illud passus est in Anglia B. Thomas * Cantelbergensis Archiepiscopus, vir sanctitate & miraculis insignis. Qui cum pro lege dei sui certaret vsque ad mortē, instante persecutionis tempestate, declinans iras malignantiū, secessit ad Papā Alexandrum, qui tunc in Francia exulabat, & apud eum mansit diebus multis, in sanctitate & iustitia seruiens Domino omnibus diebus vitæ suæ. Accidit aut vna dierū, cum Apostolicus sederet cum Episcopo, ut fortè sitiret, & dixit puer amplius Episcopo: Benedic & bibe. Qui benedixit aquam, & mutata est in vinum, & bibens dedit Apostolico. Cumq; Apostolicus intellexisset vinum (nam vocato puero, dixit ad eum: quid detulisti mihi? qui dixit, aquam) Apostolicus, affer mihi adhuc de eadem. Cumq; hoc secundò factum fuisset, iterum dixit Apostolicus ad Episcopum: Frater benedic, & bibe. At ille virtutem de se exisse nesciens, credens ex industria vinum allatum, simpliciter benedixit, & iterum mutata est in vinum, bibensq; dedit Apostolico. At ille adhuc non credens, putans errore factum fuisse, tertio clam præcepit afferri aquam, & tertio mutata est in vinum. Tunc expauit Apostolicus, intelligens eum virum sanctum esse, & virtutem Dei in eo celebratam fuisse. Post hæc dixit ad Apostolicum: Domine reuertar in parochiam meam, & visitabo oues meas. Scio quidem iram regis imminere, sed obediendum est Deo magis quàm hominibus, ipsius in me perficiatur voluntas, pro cuius nomine etiam mori paratus sum: quia sicut ille pro nobis animam suam posuit, ita & nos debemus pro fratribus animam ponere. Cui dixit Apostolicus: Vade, ecce ego mittam te. Et ita reuersus in parochiam suam, passus est 1111. Calend.

Thomas Cantuar. legenda.

* Cantuariensis. Alexander III. Papa.

¶ At Petrus Apost. suauiter aut potētia mirabiliter aliquid fieri negat, Act. 3.

Januarij, & ex ipsa hora vsq; in hodiernum diem per ipsum Deum operatus est virtutes multas, sicut etiam testantur hi, qui ad ipsius monumentum fuerunt, vbi per virtutem orationum suarum omnibus in firmantibus vel afflictis præstantur beneficia multa, & magnificatur Deus à populo omnium nationum, qui nostris etiam temporibus in suis sanctis dignatus est glorificari.

CAPVT XX.

Rebellio Longobard. è schismate Pontificio.

Henricus Leo sollicitatur à Caf. ad expeditionem Italicam.

Excusatio eiusdem honestiss.

*Cæsar repli-
cat.*

Henricus Leo propositi tenax.

Circa tempora dierum illorum in Italia positus erat Imperator nimis prælijs occupatus. Siquidem Longobardi vnanimè rebellabant contra eum, & respublicas in partibus illis nimis turbata erat, fortè propter peccatum schismatis, quod multis annis durauerat: & multi in ouile ouium non per ostium intrauerunt, sed aliunde ascenderunt. Cæsar igitur fortunatus, bellorum frustratus euentibus, grauiter anxius, exiens de finibus illis, transmissis Alpibus venit in partes Teutonicas, & conuocatis Principibus, perturbationem Imperij exposuit, & ad comprimendos rebelles in Italicam expeditionem eos secum euocauit. Ducem etiam Henricum ad hunc laborem omni instantia adducere conatus est. Et quia eum Henricum Longobardis expertus erat, dicebat se omnimodis sine ipsius præsentia contra eos præualere non posse. E contra ille prætendebat, se multis laboribus & expeditionibus tam Italicis quàm etiam alijs innumeris, vtpote iam senem, defecisse, & omni deuotione Imperatoris maiestati se obsecurum affirmabat in auro & argento, cæterisque impensis ad exercitum contrahendum, sed tamen omnino salua uirtute ipsius in persona propria venire posse negabat. Ad hæc Imperator: Deus, inquit, cæli te inter Principes sublimauit, & diuitijs & honoribus super omnes amplius omne robur Imperij in te consistit, & iustum est, vt ad confortandas manus omnium huic negotio præcipuum te exhibeas, vt respublica quæ labi cœpit, per te conualescat, per quem præcipue hætenus se stetit non dubitat. Memorem te esse volumus, quòd nihil vnquam tuæ voluntati negauimus, & quia in omni honore tuo amplius ando semper parati fuimus. Inimicis tuis semper inimici fuimus, & nullum aduersum te præualere permisimus. Et vt sacramentorum fidem omittamus, quam Imperio firmasti, meminisse te volumus consanguinitatis, qua nobis super omnia tenaris, vt in præsentem necessitate omni fidelitate, vtpote nepoti & Domino & amico, nobis concurras, & de cætero ad omnia, quæ uolueris, beneuolentiâ nostram habeas. Cumq; Dux adhuc renueret, & ad omne obsequium se paratum offerret, se tamen in propria persona venire negaret, Imperator assurgens de solio suo, vtpote quem angustia tenebant, ad pedes eius corruit. Dux autem vehementer conuulsus de re tam inaudita, quòd humiliatus in terra iaceret, sub quo curuatur orbis, quantocyus eum à terra leuat, nec tamen eius consensui animum inclinatur.

CAPVT XXI.

Christianus Archiepif. Mogunt. Imperij studio sua.

Cæsaris in Italia successus.

Actio contra Henricum L.

Imperator verò pro tempore dissimulata ira, quam ex nimia animi verecundia traxerat, reuersus est in Italiam cum exercitu, quem tunc contrahere poterat adiuuante partibus eius omni instantia Christiano Moguntino, qui etiam vsq; ad finem vitæ suæ Longobardiam vastabat, subijciens eam Imperio, plus placere cupiens Imperatori terreno quàm cœlesti, & neglectis ouibus sibi commissis, magis tributa Cæsarum quàm lucra Christi colligebat. Imperator itaq; prosperatus, victoriam adeptus est, & ad voluntatem abusus est terra illa incendijs & depraedationibus, deuastans omnem ciuitatem munitam. Et contritum est cornu aduerfariorum, & siluerunt in conspectu eius. Videns itaq; quòd data esset requies, opportunum nactus, conuocatis Principibus, multa contra Henricum Ducem allegare cepit, quòd propter nimium fastum superbiæ suæ tantum Imperio contemptum exhibuerit, vt eo ante pedes eius humiliato, nullo eum miserationis intuitu in tanta necessitate constitutum attedere dignatus fuerit, & despecta respublica & auctoritate Imperatoris maiestatis neglecta, omne auxiliu obstinato animo ei negauerit. His auditis Principes, qui

cipes, qui eum prius oderant, accepta occasione, contra eum multa conqueri ceperunt, & cooperantes verbis Imperatoris, omni honore eum priuandum iudicabant, & reum imperatoris maiestatis proelamabant, non solum quia precepta vel merita ipsius despexisset, sed quod ad ignominiam omnium principum in propria cum persona humiliatum confudisset. Et alij atq; alij se ingerentes, illas vel illas ab eo illatas sibi iniurias conquesti fuerunt, & iustitiam sibi fieri iudicio Imperatoris postulauerunt. Pontifices ante omnes Ecclesiarum oppressiones clamabant, nullam ferè Ecclesiam esse dicentes, quæ eius direptioni non subiaceret. Facta est igitur coniuratio valida aduersus eum. Cæsar itaque videns Principes ei intentare malū, multa vsus prudentia, totum ad deiectionem ipsius ingenium pendere cœpit. Animaduertensq; quod facilè eum destruere non possit, admouet omnes vanitates dolos, & quem viribus expugnare diffidebat, sapientiæ admota pauante Philippo Coloniensi, & eum, cui diu aduersatus fuerat, tunc in pace recepit, vt vndiq; firmata parte sua, facilius, quod volebat, perficeret.

*Stomachus
Principum.*

*Institutum
callidum.*

*Philippus
Colon. Cæsarem cum Pa-
pa in gratiã
reducit.*

CAPVT XXII.

ANNO igitur incarnationis Domini nostri Iesu Christi M. C. LXXVII. resexit Dominus de solio suo excelso super filios hominum, & orta est in Ecclesia dei dies exultationis & lætitiæ, cessante schismate, quod viginti annos Ecclesiam dissipauerat, & facta est pax inter regnum & sacerdotium, & vnitas in sede Apostolica, & coadunata est Ecclesia sub Alexandro, & factum est vnum ouile & vnus pastor. Mercenarijs itaq; eiectis, pastores reuersi sunt ad caulas ouium suarum. Inter quos Vdalricus Halberstadenſis auctoritate Apostolica reuersus est in sedem suam. Sed & manus Imperatoris cum ipso erat, in omnibus confortans eum. Statim igitur ad introitum ipsius commota est terra: quia fauentibus Principibus omnia quæ multis annis in Ecclesia illa per eum ordinata fuerant, cassata sunt. Omnes igitur ordinati Geronis ab officio suspensi sunt: Ecclesiæ, quas ille non consecrauerat, sed magis execrauerat, clausæ sunt, & corpus B. Burchardi Episcopi, quod ille transtulerat, per Vlrimum terræ reconditum est.

*Schismatis
Pörfici di-
uinitas.*

*Vdalricus
Halbersta-
denſis Hen-
rici L. ho-
ſis.*

*Deturbat
Geronem
ſolio.*

*Burchard.
Episc.*

CAPVT XXIII.

IN diebus illis autem Henricus Dux cum graui expeditione Slauiam intrauerat, & expugnabat castrum Dymin. Audito ergo ingressu Vdalrici, intelligens se iam circumuentum esse: Bella mihi video, bella parantur, ait. Vocatisq; admodū paucis de familiaribus suis, dicebat se sine omni dilatione oportere in Saxoniam reuertī: inter quos sic Fridericum, machinarum constructorem, alloquitur: Quibus artibus vel viribus expugnabimus urbem? Qui respondit: Si placet, post triduum eam totam incendijs consumam. Cui Dux: Non laudo, ait, vt incendatur: quia si exusta fuerit, non minus hostes resumtis viribus nos inquietabunt, maxime cum trans Albiam maxima bella aduersum nos insurgant, & durum sit, ex vtraq; parte hostiles incurſiones sustinere. Cui ille: Si magis placet hoc, elaborabo, vt post triduum obsides, quotquot volueris, offerantur, & deinceps tributa cum pace perſoluant. Quod cum Duci placuisset, & sic factum fuisset, quasi infecto negotio reuersus est Brunſchwig.

*Henrici Leo-
nis bellum
in Slauis.*

*Prudentia
aduersus im-
pendentia
pericula.*

CAPVT XXIIII.

IPſo autem anno Henricus Episcopus cœpit fundare opus nouellæ plantationis in Lubeke, congregationem videlicet Monachorum, quam construxit in honore Sanctæ Dei genitricis Mariæ, sanctiq; Ioannis Euangelistæ, & Ægidij Confessoris Christi: facta solenniter consecratione in die B. Ægidij, aſſistente ei Ethe-

*Henricus
Episc. fun-
dat monaste-
rium Mona-
chorum Lu-
beca.*

lone, Præposito maioris Ecclesiæ, cum Decano Odone & Arnaldo Custode & alij Canonici. Sed quia propter paucos redditus Episcopales largè eam ditare non potuit, contulit tamen in dotem eiusdem ecclesiæ dimidiam villam Tangenech & aliam villam Clene, & tres dimidiâs decimationes, in Gladeburg maiore, in Gladeburg minori, & in Stubbekisdorff. Curtes etiam in ciuitate denarijs suis comparauit, persoluentes annuatim octo marcas denariorum, & agros quosdam in campo eiusdem ciuitatis. Et ita omni deuotione eidem tenellæ plantationi insistebat non sine magna emulatione quorundam, qui eius studijs inuidebant. Ipsam tamen quasi imperfectam reliquit, quia paucò superuixit tempore.

CAPVT XXV.

Hopelberg, indeq; Henrici Leonis & Vdalrici Halberstad. nata conuentio.

Henrici Comitum mors.

Mechthildis encomium. Adolfus C. Holfat.

VDalricus autem Halberstadenſis occupauit montem quendam, qui Hopelberg dicitur, firmans illic præſidium, & adiuuabant eum manus Orientalium. Quod audiens Dux, venit illuc cum multitudine armatorum, & abiectis hoſtibus fregit munitionem. At illi reſumtis viribus cepto operi inſtiterunt. Cumq; ſecundò occurreret eis exercitus Ducis, illi inualeſcentes hoſ in fugam verterunt, & plurimis captiuatis, ſpolia multa acceperunt. Multi etiam ibi perierunt, ſuffocati in locis paluſtribus. Mortuus eſt autem tunc temporis Henricus Comes, vitricus Adolphi Comitum, qui adhuc adoleſcens erat. Sed mater eius Mechthildis prudens & religioſa ſcæmina, ſoluta à lege mariti, domum illius ſapietèr diſponebat. Qui cùm miles factus eſſet, non degenerauit à virtute paterna.

CAPVT XXVI.

Euermodus, Episc. Raceburg. bauuatarq; yos.

Henricus C. Raceburg.

*compedes vel umbellam.

Hartuicus Magnus, Archiepisc. Brem.

*fortè ſuggeſtum aut exedrâ intelligit.

Tunc etiam temporis beatæ memoriæ Euermodus, Episcopus Raceburgenſis mortuus eſt: ſed ſicut fidelium deuotioni placet, viuuit in Chriſto: quia religioſam vitam ducens, in ſanctitate & iuſtitia vſque in finem perſeuerabat, ita vt, ſicut quidam aſſerunt, eo adhuc viuente, Deus per eum virtutes quaſdam ſignorum operatus fuerit. Et quia oportunitas ſe obtulit, non prætereunda ſunt ſilentio, quæ fidelium relatione didicimus. Accidit, vt quodam tempore Henricus, Comes de Raceburg, cuius temporibus idem Præſul à Duce Henrico ad Episcopatum uocatus fuerat, duos captiuos haberet inſignes de Friſia. Quos cùm multum tyrannico more tormentaret, Episcopus eis compatiens, ſæpius Comitem, vt eos abſoluueret, exorabat. Sed ille nulla motus miſeratione non minus eis parcebat. In hac Paſchalis dies ſuperuenit. Et captiui pro reuerentia feſti diuinis intererant ſub cuſtodia tamen duriffimè compediti. Cumq; Episcopus facta aſperſione eos deueniſſet, * boiam aqua benedicta miſeratione ductus aſperſit, his vſus verbiſ Dominus erigit eliſos, Dominus ſoluit compeditos. Et ſtatim cum magno ſtrepitu boia diſcrepuit, & illi ſoluti Deum glorificabant. Hæc in monte S. Georgij ad ſunt, vbi tunc Episcopalis ſedes erat, quæ necdum vt nunc per Deum incrementum acceperat. Boia verò ad iudicium rei geſtę in Eccleſia multis diebus pependit. Alio quoq; tempore Præſul memoratus cum Dn. Hartuico, Bremeniſi Archiepiscopo, qui pro ſua generoſitate dicebatur Magnus, in Thetmarchia erat in quodam celebri colloquio. Cumq; vir Dei miſſam publicam, præſente Archiepiscopo celebraret, accidit vt effuſione ſanguinis facta, quidam Thetmarcus quendam de melioribus terrę occidiſſet. Quod cùm innotuiſſet Episcopo, ad reconciliationem laborare ſtudebat, vt moris eſt inter miſſarum ſolennia, illumq; cuius cognatum occiderat, obnixè deprecabatur, vt proximo indulgeret, replicans de oratione Dominica, dimitte nobis debita noſtra, &c. Cumq; ille tumida mente induratum hæc non reputaret, Episcopus de * ambone deſcendens, ad ipſum acceſſit, & cum Sãctorũ reliquijs ad pedes eius ſe obtulit. Cũq; ille iuramētis terribilibus per Deum & matrem & aliorũ ſanctorũ nomina ſeipſum conſtringeret, nunquã ſe dimiſiſſe Episcopus pro benedictione cõtradicienti alapam maximã dedit, & ille prompſiſſimè extēſis manibus quod petebatur, annuit, & proximũ in pace recepit. Quod dicitur uiſitum.

uinitus factum credimus, perq; alapam Dæmonem ab homine fugatum. Similia in libro Dialogorum B. Gregorij inueniuntur, vt quædam sanctimonialis rusticum quendam à Dæmone liberauit, beatum etiam Benedictum Monachum, qui Dæmonem sequebatur, plaga virgæ sanauit, non quòd dæmones alapis vel virgis cædantur, cum sint incorporei, sed pietas Dei & virtus orationis ibi intelligitur. His alijsque virtutum indicijs credimus Episcopum iam dictum viuere in Christo. Cui successit Dominus Isfridus, prius quidem Præpositus in Ierechowe, vir magnæ religionis, quia in eadem Præpositura non vt Canonicus, sed vt Monachus vixerat. Quod tamen in pace Canonicorum regularium dixerim: quia quamuis plerique Canonicorum sanctè & iustè viuant, Monachus tamen nomen est summæ sanctitatis, & huic nomini nihil perfectionis deesse debet: sed hoc paucorum est. Inde est, quòd seculares ignorantes discretionem ordinis Monachorum & Canonicorum regularium, ipsos Canonicos Monachos appellare consueverunt. Factus autem Episcopus viam humilitatis non deseruit, mitem se in omnibus exhibuit, patiens autem ante omnes fuit. Et quamuis ordinem historiarum quantis aduersitatibus attritus fuerit, & quanta virtute patientiæ illas sustinuerit. Cum verò Dominus duo ponat in aduersitatibus, ita dicens: Cùm audieritis præditiones, nolite terri, quod B. Gregorius exponens, prælia, ait, ad hostes, foris passus fuerit ab hostibus. Ex eo igitur tempore, ex quo mutatio Ducum facta est, quia destitutus solatio Ducis Henrici, qui eum propter suam fidelitatem & propter deuotionem Ecclesiæ suæ manu tenebat, pacem cum Othone Præposito nunquam habere potuit. Qui ad Episcopatum aspirans, in multis eum infestabat, & fratres aduersus eum commouebat. Ipsum etiam Ducem exolum habebat, & quem lædere viribus non poterat, verbis impetebat. Comes etiam Bernhardus in multis eum grauabat, quia à Ducis Henrici familiaritate se elongare volebat. Summa omnia autem Ducis Bernhardi intolerabilem iram sustinebat: quia idem Dux duobus ab Episcopo fieri hominum, se tamen principatui eius libenter seruire dicebat, si per eum Ecclesia sua pacem vel profectum habuisset. Duci autem Henricum dicebat se hominum fecisse non tantum propter eius principatum, sed quia per eum Ecclesia multum accepisset & pacis & religionis incrementum. Huic ergo Dux Bernhardus offensus omnes decimationes suas in omni terra, quæ Sadelber dicitur, auferebat, homines suos captiuatos pecuniam sibi persoluere cogebat. Ille tamen immotus persistens magis elegit ista pro tempore patienter sustinere, quam nouitatem aliquam sibi vel Ecclesiæ inducere.

*Dialogi Gregorij.
Benedictus Monachus.*

Isfridus, Euermodi successor.

Monachus auctori sanctimonialia nomen.

Isfridi digna Episc. moderatio.

Bernhardus Raceburg.

*Bernhardus Dux.
* iuramentum.*

CAPVT XXVII.

Circa idem tempus, quo mortuus Euermodus, mortuus est & Baldeuinus, Archiepiscopus Bremensis, qui multum neglexit Ecclesiam suam, de cuius conuersatione melius est filere quàm loqui. Cui successit Dominus Bertoldus, vir prudens & literatus valde, & zelotes iustitiæ, in quo quidem Duci Henrico primò complaceuit, sed postea mutata voluntate displicere cœpit. Et quia in eo infra quatuor sacros ordines celebrata est electio, visum fuit ipsi electo minus canonicè in eo factum fuisse. Et missa legatione ad Dominum Apostolicum, ipsi omnem seriem electionis intimat, submittens se iudicio summi Pontificis, vt si eam approbasset, rata maneret, sin autem, irrita haberetur. Apostolicus autem cognita viri prudentia, & quia multum in Ecclesia fructum facere potest, electionem ipsius approbat, & per scripta sua in omnibus eam confirmat. Bertoldus igitur promotus ad ordinem Subdiaconatus, denuò in Pontificem electus est, vt si quid in priori electione minus canonicè factum fuisset, eo ad sacros ordines promotus, apostolica auctoritate canonicè & legitime suppleretur.

Balduini Archiepisc. Brem. mors. Bertoldus successor.

*Concilium La-
teranense.*

* Ilfenburg.

*Gratia Pa-
palis Halber-
stadenſibus
tributa.*

*Gero Enan-
ſtes.*

*Infelix Ber-
toldi ambi-
tio.*

*Hubaldus
Cardin. poſt
Lucius Pa-
pa.*

*Sigſidus
Anhald.
Bertholdi
ſucceſſor.
* Anhald.*

*Philipp. Col-
lon. in fines
Henrici L.
expeditio.
Quernha-
mela.*

*Henricus L.
ſubſer in
Imperii con-
uentu cau-
ſam dicere.
Prouocatur
ad duellum
à Theodori-
co, March.
Myſi.
* Luſatia.
Fruſtra cū
Imperatore
de compoſi-
tione agit.*

IN ipſo autem tempore indictum eſt ab Alexandro generale Conciliū, quod ce-
lebratū eſt Lateranis in palatio Constantini. Factus eſt ergo conuentus magnus
Prælatorum, & pergebant illuc multi ordinati à Schismaticis, ſperantes ſe gratiam
Apoſtolicam inuenire, & mitras exequendi officij ab eo confequi. Præcipue autem
de Eccleſia Halberſtadenſi, quæ per Geronem nimis demembrata erat, tam Mo-
nachi quàm Clerici clementiam Apoſtolicæ ſedis adierunt. In qua profectione
præcipue erat Abbas Theodoricus de * Hilſeneburg: quia ferè omnis congrega-
tio Monachorum ſuorum in ſalicibus organa ſua ſuſpenderant, exceptis paucis
rioribus, qui ante ſchiſma ordinati fuerant. Cumq; omni instantia inſtarent po-
ſtantes Apoſtolicam pietatem tandem de ordinatis Geronis diſpenſatū eſt, vt quia
idem Gero non à ſchiſmatico, ſed à catholico, Hartuico videlicet, Bremeniſi Ar-
chiepiſcopo, ordinatus fuerat, ordinati eius per gratiam Apoſtolicam in ordinibus
ſuis perſisterent, & ad maiores per benedictionem aſcenderent. Ipſe etiam Gero
hanc obtinuit gratiam, vt officium Pontificale in omni loco liberè exequeretur,
vt in Episcopatu Halberſtadenſi. Venit etiam illuc Dn. Bertoldus Bremeniſis ele-
ctus in promotione officij ſui ſuſcepturus Apoſtolicam benedictionem. Quom-
Dominus Papa benignè ſuſcipiens, de promotione ipſius iſtantiffimè tractare
cœpit, ipſi etiam omnem honorem deferebat, ita vt in conſilio Prælatorum carde-
dram ſuam inter ſummos Pontifices collocaret, & eum inſulatum coram ſe reſe-
dere faceret. Cumq; in proximo ſabbato promouendus eſſet in ſacerdotem, & ſe-
quenti Dominica in Episcopum, feria ſexta ad veſperā venit nuncius Ducis Hen-
rici, Henricus Præpoſitus, qui erat acerrimus perorator: & quia idem notus erat
ſummo ſacerdoti, ſtatim intrauit ad ipſum. Manè autem factū cum ſe Bremeniſis
Electus ad ſuſcipiendos ordines præpararet, & ei Hubaldus Cardinalis, qui poſt
Alexandrum factus eſt Lucius, in quo ſumma conſilij Romanæ Eccleſiæ pendere
bat, præparaturam ſuam, eo quòd inhonestior non eſſet, deputaſſet, dictū eſt à
cubicularijs Domini Papæ, Veniant Bremeniſes. Venit igitur Dominus Electus
cum ſuis, & Dominus Apoſtolicus egreſſus de cubiculo ſuo dixit ad eum: Frater,
quia infra ſacros ordines ad honorem pontificatus electus es, caſſamus electionem
tuam. Cumq; quidam aſtantium dicerent: Domine, meminerit pietas veſtra, quod
electionem ipſius approbauerit: Apoſtolicus in cubiculum, vnde egreſſus fuerat,
reuerſus eſt. Bertoldus autem non ſine rubore diſceſſit. Cui poſtea ſucceſſit Sig-
fus, filius Marchionis Adalberti, cui Dux in omnibus deuotiſſimè tam propter
quàm propter fratrem ſuum Bernardum Comitem de * Hauchalt, aſſiſtebat. Er-
rant enim tunc amiciffimi. Sed poſtea alienati ab inuicem facti ſunt inimiciffimi.

CAPVT XXIX.

IN illo tempore Philippus Coloniensis cum multitudine graui exiens de finibus
ſuis, peruagatus eſt terram Ducis, deuaſtans eam incendijs multis, & ita proce-
dens vſq; Quernhamele, non adiecit vltius progredi, ſicq; reuerſus eſt in locum
ſuum. Circa dies illos reuerſus eſt Imperator de Italia, cui occurrit Dux apud Spi-
ram, & illatas ſibi iniurias à Domino Coloniensi conqueſtus eſt in præſentia ipſi-
us. Quod Imperator tunc quidem diſſimulans, eis curiam indixit apud Worma-
ciam, Ducem tamen præcipue ad audientiam illuc citauit, reſponſurum querimonia-
njs Principum. Quod intelligens Dux, eo venire diſſimulauit. Imperator autem
aliam ei curiam indixit in Magdeburg, vbi Theodoricus, Marchio de Landsberg,
duellum contra eum expetiit, imponens ei quaſdam traditiones contra Imperium
factas. Verius tamen propter indignationem id factum fuiſſe creditur: quia Slaui
exciti à Duce omnem terram illius, quæ * Luſice dicitur, irrecuperabiliter vaſta-
uerant. Dux autem hoc animaduertens, venire noluit. In Haldeſleben tamen con-
ſtitutus, per internuncios colloquium Domini Imperatoris expetiit. Imperator
itaq; exiuit ad eum ad locum placiti, quem Dux verbis compoſitis lenire ſtuduit.
Imperator

Imperator autem quinque millia marcarum ab eo expetijt, hoc ei dans consilium, ut hunc honorem Imperatoriae maiestati deferret, & ipso mediante, gratiam Principum, quos offenderat, inueniret. Illi autem durum visum est, tantam persolvere pecuniam, & non acquiescens verbis Imperatoris, discessit. Exinde Imperator tertiam ei curiam Goslariae praefixit, nec minus illam super sedendo neglexit. Imperator itaque procedens in concionem, sententiam aduersus eum proposuit, quaeclinauerit, & per contemptum ad audientiam suam venire noluerit. Cui ex sententia Principum responsum est, quod, iustitia dictante, omni sit honore destituentus, ita ut proseriptione publica dijudicatus & Ducatu & omnibus beneficijs careat, & alter in locum eius consurgat. Confirmata itaque sententia Imperator id ad iudicium fieri. Quartam tamen curiam adhuc rogatu Principum ei indixit, ad quam cum non venisset, fecit ut superius ex sententia Principum instructus erat, & Bernardum Comitem de Anhalt, pro eo Ducem constituit, & Episcopis ut sua reciperent, quae in beneficio habuerant, mandat, & bona eius publicari praecipit. Unde accepta occasione quidam de suis alienati sunt ab eo. Dux autem iniuste de se iudicatum esse affirmabat, dicens se de Sueuia oriundum, & nullum proseriptione damnari posse, non conuictum in terra natiuitatis suae.

*Damnatur
& proseri-
bitur publica-
tus bonis.*

*Excipit con-
tra senten-
tiam in se-
latam.*

CAPVT XXX.

EX eo igitur tempore multiplicata sunt mala multa in terra: quia omnes con- surgebant aduersus Ducem, & manus omnium contra eum, & manus eius contra omnes. Philippus autem Colonienfis contracto exercitu, secundam expeditionem instaurauit, habens in comitatu suo illos, quorum secta Rote dicitur. Rursumque in manu valida pertransiuit omnem terram Ducis, & timuerunt omnes a facie eius. Facta sunt autem abominabilia multa & graua in profectioe illa, eo quod viri iniqui, filij Belial, qui comitabantur cum eo, sceleratissimi essent, & sceleribus perficiendis inexplebiliter insisterent. Factae sunt autem coemeteriorum depraedationes, Ecclesiarum exustiones, & multa loca religionis destructa sunt, ita ut, quod dictu grauius est, sponfas Dei quasi captiuas abigerent, & eas prostituent do templi Dei non manu facta libidinosè polluerent. Quis non gemat, quod sacerdoti sacrosanctis mysterijs assistenti non pepercerunt, sed impingentes in eum, necdum bene completis sacramentis, calicem de manu eius rapuerunt? Multa etiam alia sceleratissimi illi perpetrarunt, quae pro enormitate nefas fuit scribere, & nimis venenata auribus fidelium infundere. Episcopus autem procedens Haldefleben, quod Wichmannus, Archiepiscopus Magdeburgensis, obsederat cum Principibus Orientalibus, confortans manus eorum, reuersus est in locum suum non sine graui compunctione, quod propter eum occasio tantorum malorum data fuerit: nec adiecit vltra viros illos apostatas secum educere. Creuit autem obsessio in dies & menses, eo quod Bernardus, Comes de Lippe, praefectus ciuitatis, vir strenuus valde & militaris esset, & locus palustris ab hyemis mollicie expugnari non posset. Cumque tandem diutini laboris deficerent, tandem nouum quoddam genus expugnationis excogitauerunt, ut eam aquis suffocarent. Cumque vallo factosed adhuc viri bellatores ciuitatem tenuerunt. Tandem conditione facta Bernardus cum suis liber egreditur, & ciuitas funditus destruitur.

*Motus ex
Henrici L.
proseriptione.
Philippi Col-
lon. iterata
expeditio.
Rote factio.*

*Impietas mi-
litum.*

*Wichman-
nus Archi-
epif. Magde-
burg. obsidet
Haldeflebē.*

*Bernhardus,
Comes
Lippiensis.*

*Haldeflebē
captum di-
ruitur.*

CAPVT XXXI.

Inter haec autem Vdalricus Halberstadensis omnibus modis importunè ei insi- stebat, adeo ut excommunicationis maledicta in eum saepius proferret, facta sus- pensatione diuinorum in omni Episcopatu illo, & tamen in monasterijs sub silen- tio diuina celebrabantur, clausis tamen ianuis propter excommunicatos. Dux au- tem timens sententiam excommunicationis, venit Halberstad cum suis, & in con-

*Vdalricus
Halberstad.
anathema-
te contra He-
ricum L. pu-
gnat.
Cum eodem
deprecante
in gratiam
redit.*

tritione cordis humiliatus est ad pedes Domini Episcopi. Et solutus est à vinculis anathematis, tam ipse quàm sui, facta solenniter absolutione. Et sensit cum Episcopo & cum Ecclesia illa, ea quæ pacis sunt. Sed hoc paruo durauit tempore. Nam idem Episcopus impatiens otij & quietis erat, & iterum occasione accepta, alienatus est ab eo, & additus inimicis suis, multa contra eum moliri cœpit, & factus est nouissimus error peior priore.

CAPVT XXXII.

Henrici Leonis expeditio Westualica. Comites auxiliares.

Aduersarii.

Victoria.

Simō, Comes Teckenburg. ex hoste amicus.

Simultas cū Adolfo C. de captiuo.

Conradus de Rothe.

DVx autem egregio exercitu congregato, direxit eum in Westfaliam, per manus Adolfi, Comitis de Schawenburg, Bernardi, Comitis de Raceburg, Bernhardi, Comitis de Welppe (qui etiam, vt in sequentibus clarebit, alijs à Duce deficientibus ipse fidelis solus permansit) Guncelini, Comitis de Suerin, Ludolfi Comitis & Wilbrandi, fratris eius, de Halremund, vt pugnarent contra inimicos suos in medio terræ eorum, qui fines suos in partibus illis occupauerant, videlicet contra Simonem, Comitem de Teckenburg, Hermannum, Comitem de Rauentberg, Henricum, Comitem de Arnsberg, Widekindum, Comitem de Schwalenberg, & alios plures, & confederunt contra Osenbrugge. Cumq; appropinquasset exercitus hostilis, attriti sunt Westfali plaga magna, eo quòd Saxones, qui Hollandicuntur, viri sint absq; misericordia, & humani sanguinis audivissimi. Et non percipit vlli eorum maiori vel minori, sed omnes, quos oppositos habebat, insatiabiliter neci tradiderunt. Plures tamen à militibus in captiuitatem ducti sunt, inter quos præcipuus erat Simon, Comes de Teckenburg: qui à Duce coniectus est in vincula, constrictus manicis ferreis, donec ea, quæ subiecta sunt, sentiret. Postea tamen solutus à vinculis, sub iureiurando fidem faciens, factus est Duci fidelissimus, & in omni illa controuersia, secum fideliter perseuerabat. Facta autem est disceptatio inter Ducem & Comitem Adolfum & cæteros nobiles de captiuo: dicebat enim Dux, sui iuris esse, vt omnes captiui sibi redderentur. Cui consentiebat Guncelinus Comes, Conradus de Rothe, redditis captis suis, & alij de domo Ducis familiariores. E contra illi dicebant, se de proprijs stipendijs militare, & ideo iudicabant, si eorum captiui in vsus alienos tollerentur. His contradictionibus Comes Adolfus animum Ducis grauius irritauit. Et ex illo tempore seminarium discordiæ inter eos pullulat. Ipse autem cum alijs reuersus est in terram suã cum numerosa multitudine captiuorum & præda multa.

CAPVT XXXIII.

Vladrici Halberstad. hostiles motiones.

Henricus L. à moueueros.

Halberstadum captiuum in cineres redigitur.

VDalricus autem Halberstadenſis ea tempeſtate impatiens quietis, vt ſuprà dictum eſt, zelo ductus antiquæ æmulationis, multis perturbationibus Ducem infeſtabat. Vnde Eccleſiam illam grauis iactura omni æuo geminanda ſubſecuta eſt. Nam cùm ſæpiſſimè eruptiones fierent de Halberſtad & de caſtro Horneburg, & ſuccenderentur villæ Ducis, & homines ſui aut mutilarentur, aut in captiuitatem traherentur, tanta commotus inquietatione, coadunatis amicorum ſuorum turmis, eas in partes illas miſit, vt, ſi poſſent, debitam rependerent inimicis ſuis talionem. Abeuntes ergo, exuſtiones & deprædationes villarum multarum fecerunt: & venientes Halberſtad, ſine periculo inuitis hoſtibus ciuitatem obtinuerunt. Facta igitur diſcurſione, ciuibus captiuatis, ſpolia multa acceperunt, vt be adhuc illæſa, quæ vndique clauſa & munita fuerat, in qua Dominus Episcopus cum multitudine armatorum conſiſtebat. Prouidentia verò ciuium, qui periculum incendij timuerant, prouiſum erat, vt in ciuitate ignis non inueniretur. Nec multum ab hoſtibus quærebatur ignis, eo quòd propter ſanctimoniam loci parcerent ciuitati. Cumque vnus in loco quodam occultatum ignem inueniſſet, ex eo caſulam quandam incendit, & ſtatim crescente incendio tota ciuitas conflagrauit, ita vt tota in fauillam redigeretur. Capitalis etiam Eccleſia B. Stephani & beate Deigo-

Deigenitricis Mariæ cum omni ornatu suo exusta est, &, quod sine gemitu dici non potest, multitudo clericorum, quæ quasi in asylo se illic receperat, cum ipsis locis sanctis excinerata est. Dominus verò Episcopus in domo propria ignibus circumdatus, cum agnato suo, Romano Præposito, & alijs multis captiuatus est, & reliquæ B. Stephani, quas fortè ad præsidium Episcopus secum habuerat, de ignibus raptæ quasi semiustæ abductæ sunt. O iudicia Dei abyssus multa. Necessè est, vt veniant scandala, veruntamen væ homini illi, per quem scandala fiunt. Sed quis est, qui propter peccata sua concedat venire scandala? Omnes in tali casu innocentias suas prætentunt, erroremq; suum quo tueantur, habent. Sed propter præcedentia delicta sæpe grauissima peccatorum nascuntur scandala. Vnde B. Gregorius dicit: Contemneri, qui non vult pœnitere, ponit Deus offendiculum, sed vt grauius impingat, qui leuius pœnituit. Quædam enim peccata sunt peccata & peccati pœna: quædam autem sunt & peccata & peccati causa. Alia verò peccata vt grauius impingat, qui leuius pœnituit. Quædam enim peccata sunt peccata & peccati pœna: quædam autem sunt & peccata & peccati causa. Alia verò peccata deleatur, aut peccatum est & causa peccati, aut peccatum & pœna peccati. Propter ergo præcedentia delicta, vt supra dictum est, veniunt scandala, id est, grauiora peccata. Vnde dicitur in Psalmo: Appone iniquitatem super iniquitatem eorum. Et alius Propheta: Sanguis sanguinem tetigit, id est, peccatum peccato est cumulatam. Sed nunquid per pastores Ecclesiæ & summos Pontifices possunt venire scandala: Ipsi enim populum Dei ad terram promissionis, vt olim Moyses, per huius seculi vastam solitudinem ducere videntur: Si modò eum via regia ducant, ita vt non cæcutiendo ambo in foueam cadant. Quid ergo, reprehendemus eos? Abrituali plus vtendum fuerat, materiali verò minus, contra eos tamen, qui excommunicationis sententiam minus formidant. Nunc autem ad ostendendam mundanæ gloriæ potentiam plus vtuntur materiali quàm spirituali, & in hoc arbitrariis se obsequium præstare Deo, sæpe minus proficiunt. Fortior enim spiritualis est materialis: quia viuus sermo Dei est, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipitalis. Ecce enim Leo ille sæuissimus, ad cuius rugitum contremuit terra, constrictus gladio spirituali, ad terram humiliatus est. Materiali verò exagitatus, ad iram stimulat, & inde maius creuit scandalum. Vnde plus materialiter & in hoc certamine, ne temere sacerdotes reprehendere videamur. Ipsi enim in specula Domini peruigiles stare videntur, tanquam rationem reddiduri de animabus subditorum.

*Vultrici pe-
riculum &
captiuitas.*

*Exclama-
tio cum di-
gressione de
scandalis.*

*Peccatorum
discrimen.*

*Auctoris
propheta.*

*Pontificum
& Episco-
porum duo
gladii.
παρρησία.*

*Anathema-
tis Pontifi-
cis vis.*

*Ministrorum
Ecclesie of-
ficium.*

CAPVT XXXIII.

40
30
10
Gitur depopulara vel potius exusta ciuitate, sacrilegi illi tripudiantes reuersi sunt
Brunschwig. Dux verò cum audisset ciuitatis de prædationem, & vidisset capti-
uorum multitudinem, lætatus est. Sed cognita exustione tantarum Ecclesiarum
cum multitudine clericorum, videns etiam Dominum Episcopum cygneo capi-
te grandævum, & iam vltima ætate fathiscentem, captiuum adductum, præterea
reliquas beati protomartyris Stephani semiustas, & squalore incendij fuscatas,
quasi ad triumphum decorem vnà cum Episcopo adductas, deiecta facie vbertim la-
crymas profudit, præter voluntatem hæc facta fuisse testans, & amarissimè de-
plorans. Nec tamen ad præsens captiuitatem illam relaxauit, sed Dominum Episco-
pum Herteneburg deduci fecit, & eum honestè, sub custodia tamen, præcepit tra-
dari. Quem religiosissima Ducissa Mechthildis pietatis affectu complexa, quasi
pro reuerentia sacerdotibus vestibus bonis largè induebat, vt in tali statu nihil
ci deesse videretur. Romanus verò, consanguineus eius & concaptiuus, in castro
Sigeberg in custodia tenebatur. Interea homines Episcopi de Horneberg zelan-
tes iniurias Domini sui, frequentem insultum hominibus Ducis fecerunt, & dis-
currentes per regionem illam, circumiacentes villas incendijs vastauerunt. Vnde
Dux offensus exercitum illuc misit, & castro exusto, in solitudinem illud redexit.
Post hæc in natiuitate Domini egit diem solennem in Lunenburg, & vocas Domi-

*Henrici L.
in Victoria
moderatio.*

*Mechthildis
uxor.*

*Vindicta da
hoffe.*

Clementia. num Episcopum, statuit cum eo condiciones pacis. Et relaxata captiuitate, cum honore eum ad sua remisit. Veniens autem Episcopus in Hufenburg, infirmatus tactus, ibidem per aliquod tempus ægrotare cœpit. Crescente autem dolore corporali, temporalibus incommodis exemptus beato sine diem clausit extremum.

Adalricus à custodia dimissus mori.

CAPVT XXXV.

Henrici L. expeditio Thuring. Northusii. Ludouicum Landgr. Hermannus Palatinum.

Adolfus & Guncelinus Comitum conuentio.

Henricus L. suum vregit.

Adolfus offensus.

Defectio, in deo bellu.

Marcradus.

Bernhardus, C. Raceburg. Mechthildis Virago. Leopoldus Bavarus.

ADueniente autem Maio, Dux cum expeditione intrauit Turingiam, & exiit sit ciuitatem, quæ dicitur Koniges Northausen. Cui occurrit Ludouicus Comes prouincialis cum multitudine magna, commissumq; est prælium inter eos, & fugati sunt Turingi, & Ludouicus captiuatus est cum fratre suo Hermanno Palatino & cum militum multitudine. Exaltatus est autem Dux in die illa, & factum est gaudium, & exultatio in omni domo eius. Et reuersus est Brunschwig cum infinita turba captiuorum & spolijs multis. Cumq; vna dierum intraret ad eum Comes Adolfus, congratulans de victoria, & expetens ab eo licentiam reuertendi in terram suam, Guncelinus verbis calumniatorijs eum in conspectu Ducis alloquitur cœpit. Et cum prius amicissimus eius fuerit, quasi tergiuersando occasiones querens aduersus eum, conqueri Duci cœpit, multas sibi iniurias ab eo illatas fuisse, & non solum ab eo se in multis inquietatum, verum omnes, qui Duci deuoti fuissent, ipsi semper exosos fuisse. Insuper ipsum Dominum Ducem hanc ab eo iniuriam suscepisse, vt captiuos suos ei, sicut ceteri nobiles, quasi vi ablatos repræsentare noluerit. Cui Comes Adolfus: Vestra quidem, inquit, potestatis est, hoc mihi in conspectu Domini mei, Ducis, impingere, cum vobis paratissimus & deuotissimus in omnibus semper fuerim. Nunc autem in quibus à me læsi fueritis, coram Domino meo proponite, vt de his me, si potero, aut iuste expurgem; sin autem, iuste vobis coram Domino meo satisfaciam. Si quid tum Domino meo in me displicuit, sicut iustum est eum de me quæ voluerit iudicare, ita promptum erit, me omnem ei satisfactionem exhibere. Quia autem dicitis, illos me exosos habere, qui Domino meo fuerint deuoti, voluntatem quidem vestram dicitis, cum hoc probare non possitis. Hoc etenim certissime de me omnibus constat, quod semper Domino meo fidelis perseuerauerim, egrediens & regrediens & pergens ad imperium eius. Si quis autem aliud de me indicauit, in præsentiarum eum coram Domino meo mendacem conuincam. Veruntamen si placeret Domino meo, vt in præsentia ipsius honestius tractarer, tanto fiducialius in conspectu eius apparerem. Dux autem quasi dissimulans altercationes eorum, sic respondit: Adolfus satis quidem innocentias suas prætendit. Fateor autem, quod deuotus valde in omnibus cœpit affuit. Sed in hoc non iuste prætendere potest, quod in proximo conspectu eius vos nobis non reddidit. Nunc autem captiuos, quos habet, reddat, ne alij eius exemplo suos etiam detineant. Habebat autem tunc Comes Adolfus cum Comite de Dasse & cum alijs socijs captiuos insignes septuaginta duos. Quare Adolfus Comes: Domine nouistis, ait, me in hac expeditione omnia mea insumisse, equos reddidero, nihil superest, nisi vt pedes domum meam reuertar. Et his dictis, exiit à conspectu Ducis, & obortis lachrymis conquestus est omnibus amicis suis, quare à Guncelino Comite verborum calumnias passus fuerit, & quod sibi caulationibus eum Duci suspectum reddiderit. Post hæc cum impetrata licentia abiret cum alijs nobilibus, alienatus est ab eo, & infirmata est pars Ducis propter defectiorem eorum. Dux autem vt agnouit, quia defecisset ab eo, occupauit omnem terram eius trans Albiam, & expugnauit castrum Plune, & eiecit hominibus suis collocauit illic Marcradum præfectum Holfatorum. Castrum autem Sigeburg quia inexpugnabile erat, diutina illud obsidione expugnabat per Bernhardum Comitem de Raceburg, quod mater Comitis, Domina Machtildis, constanter tenebat. Exiccata autem cisterna, sitierunt hi, qui in castello erant, & arebant faucibus eorum propter siccitatem sitis, & necessitate compulsi, sub conditione pacis castrum dederunt. Et præfecit ei Dux Lupoldum quendam, natione Bavarum, virum prau-

rum prudentem & strenuum. Domina verò Mechtildis cum suis abiit Schawenburg. Porro Comes Adolfus cum suis amicis & cognatis castrum Honroth destruxit, quod è regione castri sui ultra Wiseram Conradus de Rothe ædificauerat.

*Adolfus C.
Conradus de
Rothe.*

CAPVT XXXVI.

Imperator autem audiens, quod defecissent hi à Duce, conuertit faciem suam venire in Saxoniam, & timuerunt valde omnes viri bellatores, qui erant in castris Ducis à facie eius. Et eo approximante, sine necessitate, sed ex voluntate omnia castra eius firmissima & seiplos in potestatem Imperatoris tradiderunt. Multi enim ministerialium Ducis, qui ab incunabulis ab eo educati fuerant, & quorum patres sine omni cōtradictione ipsi seruierant, vt Henricus de Witha, Lupoldus de Hertzburg, Ludolfus de Peina, & plures alij recesserūt ab eo, & ad Imperium se transferunt. Inualuit ergo Imperator, cum obtinisset castra firmissima, Hertzburg, Lawenburg, Blanckenburg, Regenstein, & conuertit exercitum ad expugnationem Lichtenberg. Et post paucos dies tradita est in manus illius. Circa dies illos mortuus est Cazamarus, princeps Pomeranorum, Duci amicissimus, & defecerunt ab eo Slau: quia frater eius Bugislaus Imperatori coniunctus, hominum & tributa ei perfoluit.

Cæsaris expeditione Saxon.

Defectiones ab Henrico L.

Blanckenburg, Regenstein.

Cazimirus & Bugislaus Pomerania Principes.

CAPVT XXXVII.

In diebus illis Imperator occupauit montem excelsum prope Goslariam, qui Hartesburg dicitur, firmans illic castrum & cingens muro valido. Hunc montem olim firmissimè ædificauerat Henricus Imperator senior, contra quem Henricus filius eius consurrexit, qui etiam expulit patrem, illatis crudeliter armis, qui etiam à Saxonibus in Welfesholtz bello fugatus est. Cumq; ipsum castrum quasi iugum totius Saxonie fuisset, & Imperator propter nimiam superbiam suam non solum Saxonibus, sed etiam sedi Apostolicæ & omni ferè Imperio exosus fuisset, Saxonum Principes cum Episcopis apud Goslariam colloquium celebrare statuerunt. Et in conspiratione facta contra Henricum Cæsarem alium contra eum regem suscitare conati sunt. Sed cum de electione regis schisma esset inter eos, & quibus pro libitu suo illam vel aliam personam designaret, quæ idonea non esset, surrexit quidam inter eos, Conradus nomine, vir eloquens, & dixit ad eos: Vt quid discordatis, ô viri? nonne pro bono pacis conuenistis? Si placet consilium meum, ego vobis virum bonum demonstrabo, dignum honore regio, virum felicem in vitam ætatis, per quem Dominus operetur salutem in nobis. At illi omnes assensum ei præbuerunt, vt quemcunq; ille designasset, hunc regem omnes salutarent. Qui assensum secum socijs, abiit ad hospitium cuiusdam honesti viri, cui nomen Henricus. Sed intransibus illis hospitium, ipsum non inuenerunt. Erat enim in horreo, occupandi studio occupatus. Vxor autem eius illos intranses honestè suscepit, dicens: maritum presentem non esse, non longè tamen positum. Cumq; illi destitue- rent equos, & conuiuium hospitibus instrueretur, illa clam misit equos marito, vt equos ille cum salutatione honestè suscepit, præcipiens poni mensam, inuitans ad epulas. Cui Conradus respondit, Non comedam, donec loquar sermones meos. Qui ait, loquere. At ille: Salutant te omnes Saxonie Principes, rogantes vt quantocyus ad eos Goslariam venias. At ille respondit: Quid tantilli viri indigent Principes Saxonie? Surrexit tamen, & venit ad eos. Quibus Conradus, qui eum adduxerat, dixit: Ecce rex vester. Confestim autem vnanimiter creauerunt eum regem. Et ex eo quod acciderat, quia in aucupando detentus fuerat, quod tamen illi quasi de futuro augurium erat, dictus est rex auium, Teutonicè autem Vogel König. Ille verò sublimatus in regem, dixit ad Principes: Quia dignati estis, me vobis suscitare regem, iustum est, vt sacramētis fidem regi vestro faciatis. Cumq; omnes sacramenta ei fecissent, misit legatos ad eos, qui in Hartesburg erant, præcipiens

Hartesburgum instauratum. Henricus III. & V. Imp.

Huius narrationis fides penes auctorem esto.

Der Vogel König.

rum Petri & Pauli abiit Raceburg. Cumque manè inde proficisceretur, tendens ad Albiam, secuti eum sunt omnes, qui in castro erant, quasi deducentes eum cum gaudio. Videntes autem hi, qui de parte Bernhardi Comitis ibi remanserant, quòd vacuum esset castrum, repente occupauerunt illud, & captarunt foras. Dux autem audiens, quòd factum fuerat, frendens animo reuersus est ad castrum, & inuenit contra se obstinatos animos illorum. Repente autem misit Sigeberge ad Lupoldum, & Plune ad Marcradum, vt quantocyus uenirent cum Holfatis, si fortè posset eijcere illos, quia pauci erant. Interea uenit, qui diceret, iam appropinquare Cæsarem, & sic imperfecto negotio abiit, amara in indignatione animi sui, & uenit Erteneburg. Et uidens appropinquare castra Cæsaris, succendit ipsum castrum, & ingressus nauiculam, per deuexa Albia proficiscens, abiit Stadium.

Raceburg
defensione
amissis.

Stadium
opp.

CAPVT XL.

Imperator ergo transito flumine uenit Lubeca, & accessit ei exercitus Sclauorum & Holfatorum. Waldemar quoque rex Danorum cum multa classe uenit ad ostium Trabenæ, & obsessa est ciuitas terra marique. In ciuitate uero erant Simon, Comes de Teckenburg, & Bernardus, Comes de Aldenburg, & æquiuocus eius Comes de Welp, cum Marcrado præfecto Holfatorum, & Emecone de Nemore, cum quibusdã Holfatis strenuissimis & multitudine infinita ciuium. Rex uero Waldemar cum multo comitatu ueniens in præsentiam Imperatoris, cum magna iactantia gloriæ suæ ei se exhibuit, & filiam suam filio ipsius, Duci Sueuiæ uidelicet, desponsauit, & Episcoporum iuramentis firmata sunt sacramenta coniugalia. In ipso autem tempore obsidionis Dominus Henricus Episcopus in ciuitate constitutus erat, quem adierunt burgenses dicentes: Rogamus sanctitatem uestram, reuerendissime patrum, vt ad Dominum Imperatorem exeatis, & ei uerbis nostris dicatis: Domine, serui uestri sumus, Imperatoriæ maiestati uestræ seruire parati sumus: sed quid commisimus, quòd tanta obsidione à uobis conclusi sumus? Ciuitatem istam hastenus ex munificentia Domini nostri Henrici Ducis possidemus, quam etiam ad honorem Dei & robur Christiani, nunc habitatio Dei, sed prius per errorem gentilitatis sedes Sathanæ fuit. Hanc igitur in manus uestras non trademus, sed eius libertatem uiribus & armis, quantum possumus, constantissimè tuebimur. Hoc tamen rogamus apud Magnificentiam uestram, vt data conditione pacis, eamus ad Dominum nostrum, Ducem, percontatum ab eo, quid sit faciendum, qualiter uel nobis uel ciuitati nostræ in præsentem necessitate sit consulendum. Qui si liberationem nobis profecerit, iustum est, vt ciuitatem ei seruemus; sin autem, quòd placitum est in oculis uestris, faciemus. Quòd si facere nolueritis, sciatis, omnes nos pro defensione ciuitatis nostræ magis optare honestè mori, quàm fidei uoluptates inhonestè uiuere. Episcopus ergo ueniens ad Imperatorem, hæc diligentissimè perorauit. Monuit autem Imperatorem, vt memor consanguinitatis & seruitij, quòd sæpius ei magnificè Dux exhibuerat, patientiam haberet in nepotem suum, Ducem. Imperator uero gaudens de aduentu Domini Episcopi, quòd pro fama bonæ opinionis eum diligebat, & libenter audiebat, sic ait ad ipsum: Multum quidem gaudemus de aduentu uestro, Episcoporum amantissime, & admodum gratum habemus uestro frui conspectu & colloquio. Sed quòd ciuitatem uestram uestrum arrogantiæ uerborum nobis offerunt, & quòd ciuitatem nostram uultò nobis non aperiunt, credimus, quòd nec uobis, nec alij, qui tantæ suam munificentia quandoque nepotis nostri fuisse: sed ex quo ille propter meruit, iustissimè hæc nostro possidetur titulo, cum etiam quis Pon-

Lubeca à
Cæs. obses-
sa.
Waldemar
rus R. Dan.
Simon Te-
ckenburg.
Bernhardus Olden-
burg.
Bernhardus Welp.
Dani cum
Cæs. affinitas.
Henricus, E-
pisc. Lubec.
pacis inter-
nuncius.
* oppidani.

Cæsaris re-
sponsum.

tificum sua receperit, quæ idem stabili tenuerat beneficio. Et nunc quidem valeamus manus nostra eis reddere, quod meruerint. Sed quia nos censura iustitiæ omnibus magis patientiam exhibere oportet, quam vindictam, ecce in hoc etiam eis consentimus, vt sicut postulant, eant ad Dominum suum, & cum eo de statu suo conferant, vnum scientes, si in reddendo ciuitatem nobis non apparuerint, grauiorem de hac mora sentient vltionem. Quod autem dicitis, vt patientiam habemus nepotis nostri, Ducis, sciatis, quod nimia patientia & multa clementia ergo eum semper vsi fuimus. Vnde in superbiam elatus, gratiam, quam inuenerat, in vlcium recepit, imò nec ipsam Deigratiam, contra se exuberantem, vt debuit, recognouit. Quapropter sciatis eum à Deo humiliatum, quia tam præpotentis vitiæ delectio non nostræ virtutis est operatio, sed magis Dei omnipotentis dispensatio. Episcopus ergo reuersus in ciuitatem, ciuibus, quæ audierat, nunciavit. Quos sine mora accepto conductu, abierunt Stadium, vbi erat Dux. Imperator vero considerans inualetudinem Episcopi, quia crebris incendebatur febribus, quibus etiam vsque in finem laborabat, misit ad eum Physicum suum, vt potionibus suis debilitati eius corporis subueniret. Post aliquot autem dies burgeneses reuerterentur. Verùm priusquam ei ciuitatem aperuissent, exierunt ad eum, rogantes libertatem ciuitatis, quam à Duce prius traditam habuerant, obtinerent, & iustitias, quas in priuilegijs scriptis habebant, secundum iura * Sofatix, & titulos, quos in pascuis, syluis, fluuijs possederant, ipsius auctoritate & munificentia possiderent. Imperator verò annuit petitioni eorum, & non solum ista confirmavit, verùm etiam quicquid à Duce de telonio ad stipendia Canonicorum in Lubeca vel in Raceburg donatum fuerat, ratum iudicauit. Comiti autem Adolfo medicamentum tributorum totius ciuitatis de telonijs, de molendinis, de trapezitis in beneficio dedit, tum quia multum Imperio seruierat, tum quia propter ipsum ad tempus exulauerat. Et ita ingrediens ciuitatem, magnificè susceptus est cum hymnis & canticis Dei, tripudiante clero & omni populo. Abbas autem monasterij sanctæ Dei genitricis Mariæ, sanctiq; Ioannis Euangelistæ, veniens in præsentiam ipsius, suscepit de manibus eius curtes, quas in ciuitate habebat, & agros quosdam in campo eiusdem ciuitatis, mediante Domino Henrico Episcopo, qui easdẽ curtes & agros denarijs suis emerat, & beatæ Dei genitricis & virgini Mariæ, sanctoq; Ioanni Euangelistæ in eodem monasterio obtulerat.

Munantia.

Guncelinus C. Henricus L. fieri dedituram permissit. * sorte Sufarum opp. intelligit. Casar sermā vltimus a quo. Eiusdem in Adolphum C. munificentia.

Respectus ad monast. Lubec.

CAPVT XLII.

Stadium ab Henrico L. presidio opere munitum.

Guncelinus C.

Henricus L. studet reconciliationi Casaris.

Dimittis captiuos.

Imperator verò inde regrediens, transfuit Albiam, & castrametatus est iuxta Luneburg ad plagam occidentalem. Dux autem, vt supra dictum est, apud Stadium positus erat, & illuc se quasi propter loci firmitatem receperat. Quia etsi ab hostibus locus ipse caperetur, ipse tamen per aquas se euadere posse sperabat. Maximo enim vallo ciuitatem ipsam circumdederat, & munitiones fortissimas cum machinis ibidem construxerat. Et Guncelinus Comes, qui ipsum opus urgebat, turres monasterij beatæ virginis Mariæ, quia minus contiguæ videbantur, nimis tum temerario ausu destruxit. Quod sine reatu perpetrari non potuit. Sed pro abundantiore cautela, dum talia fiunt, maiorem sæpe ruinam per Dei vindictam operantur. Dux autem videns se in arcto positum, rogauit Dominum Imperatorem, vt ipsius conductu veniret Luneburg, sperans se apud ipsum aliquo pacto misericordiam inuenire. Qui cum inter Herteneburg & Bardewich conduceretur, occurrit ei multitudo militum de castris imperatorijs, pacificè eum saluanter. Quibus resalutatis: Non consueueram, ait, in his partibus alterius conductum accipere, sed magis dare. Et ita veniens Luneburg, omnibus modis per internuncios animum Imperatoris lenire studuit. Captiuos etiam palatinum, de captiuitate laxauit, sperans se his beneficijs gratiam aliquam mereri: sed nihil inde consecutus est. Imperator tamen inde proficiscens, curiam apud Quidelingeburg ei præ-

ei præfixit, vt ibi inter Principes, quid de ipso fieret, iustitia mediante decerneretur. Vnde gauisi sunt omnes amici Ducis, sperantes aliquid boni ibi de eo ordinandum. Vbi cum nihil de causa ipsius tractatum fuisset, propter seditionem, quæ inter ipsum & æmulum eius, Ducem Bernhardum, coorta est, aliam ei curiam apud Erpifordiam indixit. Tunc temporis Sifridus, Archiepiscopus Bremensis, in plenaria restitutione recepit Stadiū cum omnibus alijs, quæ antea Dux quasi de Brengenti Philippo, Coloniensi Archiepiscopo, persoluit, quem rogauerat, vt cum exercitu veniens, Stadium expugnaret. Qui cum iuxta petitionem ipsius venisset, ille per dispensationem Imperatoris, vt dictum est, castrum obtinuerat, nec minus illi pecuniam sibi promissam exigebat. Comes etiā Bernhardus & Comes Adolfus castra & prouincias suas per imperatorem adepti sunt. Dux autem veniens ad curiam sibi præfixam, totum se submittens gratiæ Imperatoris, venit ad pedes eius. Qui de terra leuans, osculatus est eum, non sine lachrymis, quod tanta inter eos controuersia diu durauerit, & quod ipse sibi tantæ deiectionis causa fuerit. Quæ tamen an veræ fuerint, ambigitur: nam videtur eum verè non fuisse miseratū: quia ad statum pristini honoris eum restituere non est conatus. Quod tamen propter iuramentum ad præsens facere non potuit. Deniq; cum omnes Principes ad deiectionem ipsius aspirarent, iurauit eis Imperator per thronum regni sui, nunquam se eum in gradum pristinum restauraturum, nisi id fieret in beneplacito omnium. Hoc tamen contra ipsum dispensatum est, vt patrimonium suum, vbicunq; terrarum fuisset, sine omni contradictione liberrimè possideret. Dux verò per triennium terram abiurauit, vt infra tempus id terram suam nō intraret, nisi per Imperatorem reuocatus. Profectusq; est ad generum suum, regem Angliæ, cum vxore & liberis, & apud eum moratus est omni tempore illo. Quem rex Angliæ honestissimè suscipiens, ipsum quasi principem super omnem terram constituit, & omnes, qui secum exulabant, donis multis ampliavit.

Bernhardus D. eius æmulus. Sigefridus Brem.

Philippus Colon.

Bernhardus Raceburg. & Adolfus restituti in imperium. Henricus L. Casari supplex.

Retinet patrimonium saluum.

Abit in Soluntarium exilium.

ARNOLDI,

ABBATIS LVBE-

CENSIS,

CHRONIC. SLAVORVM

LIBER III.

CAPVT I.

*ἀναρχία ex
Henrici L.
exilio.*

N diebus illis nō erat rex in Israel, sed vnusquisq; quod rectum in oculis suis videbatur, faciebat. Siquidem post exilium Ducis Henrici, qui solus in terra pr̄ualuerat, & sicut ab initio distimus, pacem maximam fecerat: quia non solū finitimas, sed etiam barbaras & extraneas regiones ita freno sui moderaminis cōstrinxerat, vt & omnes sine terrore quiescerent, & terra propter quietis securitatem bonis omnibus exuberaret: tyrannico

Bernhardus Dux.

more vnusquisq; regnabat in loco suo, & alterutrū vim faciebant & vim patiebatur. Deniq; Bernardus Dux, qui principatū obtinere videbatur, tegniter agebatur, & cū prius in Cometiā penitus strenuissimus fratrum suorum fuisset, ad Ducatū promotus, non vt verus princeps proficiebat, sed vt superpositus degenerabat, & quasi pacificum se exhibens, in omnibus tardus & distinctus erat. Vnde nec ab imperio iuxta statum prioris est honoratus, nec à Principibus, vel terræ nobilioribus est reputatus. Circa dies illos Comes Adolfus duxit vxorem, filiā Comitis Othonis de Dasle, agente Philippo, Coloniensi Archiepiscopo, cuius propinqua erat, per quem etiam multum pr̄ualebat. Cumq; obtinuisset omnem terram contra eum

*Adolfi C.
nuptia.*

*Animad-
uerso in ad-
uersarios.*

sui, eiecit omnes inimicos suos de terra, qui in diebus Henrici Ducis contra eum senserant, Marcradam videlicet pr̄fectum Holsatorū, pro quo alium Cyriacum nomine substituit, qui tamen virtute & honestate longè inferior fuit, & Hemecconem, virum strenuum valde, & alios plures, quorum quidam transeuntes ad regē Daciæ, peregrinati sunt apud ipsum. Alij verò apud Comitem de Raceburg tempus exilij sui peregerunt. Dux autē Bernardus cum fratre suo Othone Marchione veniens Erteneburg, magnificū se illic exhibuit, & nobiliores terræ adesse pr̄cepit, vt receptis ab eo beneficijs suis hominum ei facerent, & fidelitatem ei per sacramenta confirmarent. Cumq; ei se exhibuisset Comes de Racesburg & Comes de Danneberg & Comes de Luchowe & Comes de Suerin, expectabatur etiā

*Bernhardus D. client
tes sacramē
to obstrin-
git.*

Adolfus.

Comes Adolfus, & non venit. Vnde eum Dux suspectum habere cōcepit, & exinde occasione discordiæ inter eos exortæ sunt. Dux autem Bernardus in ipso tempore cōcepit ædificare Lawenburg super littus Albiæ ad Orientalem plagam Erteneburg. Et desolato hoc castro, murum quo cingebatur destruxit, & ex lapidibus eius castrum suum nouum firmavit. Transitū etiam nauium, qui ibi erat, apud Lawenburg esse pr̄cepit. Sed viri Lubecenses coram Imperatore conquesti sunt de mutatione illa, quod propter longiorem & difficiliorem viam, maximā haberent in transeundo difficultatē. Vnde pr̄cepit Imperator, vt apud Erteneburg transirent sicut prius. Dux igitur Bernardus nominis sui extendere volens potentiam,

*Lawenburg
gum condi-
tum.*

*Infelix Bern-
hardi prin-
cipatus.*

nouis quibusdam inductionibus & inauditis ac intolerabilibus prouinciales suos grauare cōcepit, & derelicto consilio senum, & acquiescens consilio iuuenum, minimum digitorum suum grossiorem dorso patris faciens, aggrauauit iugum eorum. Vnde principatus eius versus eis in odium, & gloria in nihilum. Frater quoq; eius Sifridus, Bremensis Archiepiscopus, Cometiā Thetmarchiæ Adolfo Comiti adiuuante inuito Episcopo, obtinuit, & eam sui iuris esse affirmavit.

*Sigefridus
Brem.
Adolfi belli-
ca Suerin.*

CAPVT

CAPVT II.

In tempore illo mortuus est rex Danorum Waldemar, & regnauit Canutus filius eius pro eo. Ad quem misit Imperator legatos honoratos, Sifridum videlicet, Archiepiscopum Bremensem, cum alijs nobilibus pro sorore ipsius, quam pater eius iam pridem filio eius desponsauerat, & vt partem pecuniæ persolueret, si cur determinatum fuerat. Hæc enim pactio desponsationis fuerat inter Imperatorem & regem Daciæ, vt quatuor millia marcarum cum filia persolueret librata pondere publico, quod Carolus Magnus instituerat, & vt in ipso tempore, quo filiam repræsenteret, partem pecuniæ, prout sibi visum fuisset, persolueret, & post sex annos desponsationis, dum nubilis ætas aduenisset (quia tunc puella septennis utrobique firmata erant, vt si quid horum negligeret, hæc pactio seu desponsatio irrita haberetur. Venerunt igitur ad Egdoram fluuium legati Imperatoris cum quadringentis equis, quibus Comes Adolfus per triduum abundantissimè ministravit. Canutus autem rex sororem quasi cum dedignatione eis tradebat, dicens, sororem suam nequaquam filio Imperatoris sociandam, si iuramenta patris temerare voluisset. Tradidit tamen eam illis cum equitatu & vestitura mediocri, sed non iuxta regalem magnificentiam, & partem quandam pecuniæ, vt dictum est, persoluit. Iam enim inter Imperatorem & ipsum discordia erat, quia Imperator ab ipso hominum exigebat, quod ei rex negabat: quia propter generum suum, Ducem Henricum, quem de terra eiecerat, occasionem rebellionis aduersus eum, vt quidam arbitrati sunt, suscipere attentabat.

*Waldemari
regis mors.
Canutus F.
successor.
Sifridus
Brem. legationis Dani
ca princeps.*

Pondus Caroli M.

*Adolfus C.
Canuti Stromachus.*

*Dissidia
causa.*

CAPVT III.

Circa illos dies ægrotabat Henricus Episcopus in firmitate, qua & mortuus est. Cumq; nimia corporis inualetudine laboraret, psalmodijs tamen & orationibus non minus intentus erat, & Missæ officium, quod in veneratione beatæ Dei genitricis Mariæ sine intermissione frequentabat, non nisi tribus diebus antedestinationem suam omittebat. Abstinentias etiam quasdam speciales vsq; in finem seruare laborabat. Cumq; vir Dei iam bonum certamen certasset, cursum consummasset, fidem seruasset, & iam de cætero coronam iustitiæ sibi repositam non dubitaret, cœpit tamen de vinea Domini, quam nouiter plantauerat in monasterio beate Dei genitricis, & S. Ioannis Evangelistæ, anxari. Et quamuis iam dissolui curperet, & esse cum Christo, vt pius tamen pastor paucis & adhuc tenellis ouibus luporum insidias curabat præuidere. Et dum à fratribus sæpe visitaretur, dicentibus: Cur nos in solitudine desolis, aut cui nos desolatos relinquis? dicebat, Gratias ago Deo meo, Iesu Christo, & pijsimæ genitrici suæ: quia per spem diuinæ clementiæ de morte quidem mea non contritor, sed de desolatione huius nouellæ plantationis non modicum conturbor. Ad cuius profectum in beneplacito Domini vellem adhuc superesse, & ipsam ad eius honorem, quantum possem, confortare. Sed inter hæc cum Psalmista cogitatum meum in Domino iactabo, qui in omnibus semper exaudiuit me, & factus est mihi in salutem. Cumq; sæpius ista replicaret, & ea attentius Domino commendaret, quadam nocte post matutinale officium, ac si diuinitus instructus, confidenter ait Abbati sibi assidenti: Confide, fili, in Domino, & constans esto, & de morte mea noli contristari: quia quod Domino placet, necesse est impleri. Hoc tamen certissimè scias, quod ad laudem nominis sui serui-
tium suum isto in loco confortabit, tantum ne dubites, sed viriliter age, & confortetur cor tuum, & sustine Dominum. Sic confortatus in Domino, conuocatis fratribus, dicebat, se iam resolui: & accipiens olei sancti vnctionem, manus ipse porrigebat, pedes extendebat, cum psallentibus psallebat, sumtoque viatico Dominici corporis dixit: O rex gloriæ veni cum pace. De cuius aduentu quasi iam securus adiunxit: Si ambulauero in medio vmbra mortis, non timebo mala: quoniam tu mecum es. Cumq; magis magisque morti propiaret, & iam lingua palpitante

*Affectio et
ga fodalita-
tem mona-
stic. à se in-
struatam.*

*Henrici Episcopi
Lubec. agru-
tatio.*

in verbis deficeret, repente oculos, quos iam in morte clauferat, aperuit, & quasi exiliens, extensis manibus dixit: Ecce virgo. Quod qui aderant ad beatam Deigenitricem Mariam dictum credebant, cui idem antistes omni deuotione seruientia fuerit, quem tam deuotum ministrum semper habuit. Pòst de strato leuatus, & per cilicium depositus est, & sic extremum trahens halitum, 3. Cal. Decembris pace reddidit spiritum. Cuius corpus in eodem monasterio, quod idem fundauerat, terræ reconditum est, inuitis tamen quibusdam & contradicentibus, qui eum deferre conabantur in maiori Ecclesia tumulandum. Sed Deus eum voto frustrari noluit. Quia cum in eodem monasterio egrotaret, ibidem etiam sepultus desiderans, ait: Hæc requies mea in seculum seculi, hîc habitabo, quoniam elegi eam. Cuius animam in sorte beatorum reputatam credimus: quia ab ipsis pueribus annis Christum secutus est. Cùm esset circa ætatem viginti annorum iam adulescens factus, relicto studio Parisiensi, terram natiuitatis suæ egreditur, Brabantiam scilicet: quia de Brusle ciuitate oriundus erat. Et veniens Hildesheim, quia in artibus bene profecerat, scholas ibidem regēdas acceperat. Cumq; per tempus ibi esset, Dei nutu venit Brunshwig, & nihilominus scholarum curam suscipere cogendam. Procedente autem tempore, febre tactus decubuit. In infirmitate se positus tale vidit somnium: Videbat virum procerum valde & horrendū sese agitantem, ipse verò fugiens, venit ad fluuium latissimum: quem cùm propter timorē prædonis infesti anhelans transfret, venit ad monasteriū B. Ægidij: quod cùm intrasset, manus insequentis inimici euasit. Euigilans igitur, & diuina clementia circa se dispositionem sentiens, mox ad monasterium B. Ægidij deducitur, & tonsuratus habitu monachali induitur, & febrium importunitate cessante, & tunc secularium tempestatum eripitur, & sic Monachus factus Monachi vigilantia tractus. Nec, sicut quibusdam moris est, ad terram natiuitatis suæ ulterius, vel ad cognatos aut notos suos repedaui, sed cum Abraham terram suam veraciter egressus, omnia pro Christo reliquit, & summam præmij à Deo expectauit. Vnde post decessum ipsius quibusdā spiritualibus personis Deus reuelare dignatus est, quod post huius vitæ exilia ad gaudia transferit sempiterna. Nam infra octauam depositionis eius visum fuit Abbati per somniū, quod sepulcrū eius aperiret, quasi in eodem monumēto aliquid negligenter factum fuisset, quod mutari debuisset: Cū ecce Episcopus leuans se cœpit sedere, & cum magna gratulatione dicere: Exaltabo te, Domine, quoniam suscepisti me, non delectasti inimicos meos super me, & ira ex ordine Psalmum ipsum prosecutus, Domino gratias agebat. Et veniens ad locum illum: Conuertisti planctum meum in gaudiū, &c. cœpit à se diuolueret paruos niculos, quos in exequijs acceperat, & dicere: Conscidisti saccum meū, & circumdediti me lætitia. Et cū consummasset psalmum: Domine, Deus meus, in æternum confitebor tibi, &c. dixit: Iam ulterius vobis non loquar: & ita terminata est visio. Quædam etiam monialis in Kenena vidit in visione columbam niue candidiorem volare in sinum suum. Quæ cū nimis exhilarata fuisset, cœpit ei pastum offerre. Quæ ait: Non comedam: neq; enim columba sum, sed mercede conductasum: dicam tibi quis sim. Illa verò timore perterrita dixit: Dic, quid mercedis mei dixeris. Psalmm, In exitu Israel de Ægypto, &c. dicam tibi quiduis. Cūq; hoc deuotissime promississet, dixit: Ego dicor Henricus, & fui antistes in Lubeca. Cui illa inquit: Vbi nunc est conuersatio vestra? Qui ait, Inter choros angelorum. Talibus in diebus sperandum est, eum consortium beatorum meruisse. Sed ne aliquibus absurdum videatur, quod somniorum argumentis ista probamus, ad auctoritatē sancti Evangelij eos mittimus, vbi frequenter legitur, angelos in somnis apparuisse sancti Euanilla vel illa de puero Iesu & matre eius ei dixisse. Præterea in sacra scriptura multa somnia recitantur, vt sancti Danielis & sancti Ioseph, quæ fidelia inueniuntur tam pro veritate scriptorum, quàm pro auctoritate eorum, de quibus scripta leguntur, qui sua testimonia sanctitate & meritis confirmarunt. Quod si auctori huius operis minus credi potest, quàm illis, aio quia verè potest. Ipse enim cum Apostolo testimonium

*Mors.**Inhumatio.**Adolescentia studii. Patria.**Monachatus & somnium.**Beatitas æterna & eius in eodem & somnium asseruit.**Occupatio & simili dissimili.*

monium fidelitatis in hac parte sibi perhibet: Quæ autem scribo vobis, ecce coram Deo, quia non mentior.

CAPVT IIII.

Dux autem Bernhardus vt minus sapienter agebat, ideo minus prosperè pro-
cedebat. Nam, vt supra dictum est, cum quibusdam nouitatibus prouinciales
grauaret, contra Comitem Adolfum & Bernhardum de Raceburg & Guncelinum
de Suerin quædam ineptè molitus est. Adolfo siquidem Comiti omnem terram,
quæ Racecove attinere dicitur, quam Dux Henricus prius habuerat, & Todeflo
ciuitatem adimere conatus est. Ciuitatem quoq; Lubeke sibi vsurpare volebat.
Imperator verò ciuitatem propter vtilitatem tributorum, vel quia in fine Imperij
sua est, sibi retinuit: pro qua tamen Duci Bernhardo Hidesacker & viginti mansos
valde bonos consignauit. Quia verò Adolfus medietatem tributorum de ciuitate
Lubeke ex beneficio Imperatoris habebat, propterea eum magis Dux Bernhar-
dus impetebat. Comiti verò de Raceburg & Comiti Guncelino de Suerin partē
quandam beneficiorum suorum minuere tentabat. Vnde commoti, conglobati
in vnam, vrbem ipsius Lawenburg expugnare aggressi sunt. Cumq; aduersus eam
ordinassent obsidionem, & machinas fecissent, post paucos dies eam ad solum di-
ruerunt. Dux verò vt vir mansuetus eis talionem reddere nō valens, Imperatorem
adiit, & hoc in præsentia eius conquestus est. Illi autem cupientes excutere iugum
eius de ceruicibus suis, quos ei amicos esse sciebant, de terra fugare conati sunt.
Vnde congregato exercitu clam terram Slauorum intrantes, occulto quodā aditu
noctu occupauerunt castrum Ilowe, & clanculum illud intrantes, matrem Nicloti,
qui Werisilai filius fuerat, inde eiecerunt, cæterisq; captiuatis, succenderunt
ipsum castrum, & depopulata terra omni reuerſi sunt ad loca sua cum spolijs mul-
tis. Boruinus verò filius Pribislai, qui filiam Henrici Ducis habebat, Mechthildam
dictam, obtinuit castra Rostock & Mekelenburg. Niclotus autem fugiens, ad Du-
cem Bernhardum se contulit, quem frater eius Otho Marggrauus in castro Ha-
berberg collocauit. Vnde frequenter eruptiones faciens, terram Slauorum instan-
ter vastabat. Quem adiuuabat Germarus, princeps Rugianorum, Bugislaus verò
Pomeranorum princeps firmabat partem Boruini. Et ita consanguinei illi intesti-
na inter se prælia miscebant. Præualebat tamen pars Nicloti, eo quòd Germarus,
vir strenuus, terram Circipanorum plurimum vastaret. Cumq; quodam tempo-
re Boruinus, qui & Henricus, terram illius piratis vastaret, captiuatus est à Germa-
ro, qui coniecit eum in vincula, mittens eum Canuto, regi Danorum, apud quem
diu in custodia seruabatur. Econuerso Niclotus, qui & Nicolaus, cum in terra Bu-
gislai prædas exerceret, captiuatus est ab eo, & coniectus in vincula. Sed cum diu
in custodia seruarentur, tandem soluti sunt ea conditione, vt à rege Danorum ter-
ram suam susciperent, & obsides, quos habere voluisset, darent. Dederunt ergo
obsides 24. inter quos Boruinus filium suum dedit, & recessit à castro Rostock,
tradens illud nepoti. Ipse verò Ilowe & Mekelenburg in possessionem sortitus est,
rege sic disponente, qui iam terram Slauorum sibi subicere cogitabat, & adijcere
regno suo.

Bernhardus D. notatus.

Adolfus.

Bernhardus Raceburg. Guncelinus. Lawenburgum dirutum.

Niclotus, Werisilai F.

Boruinus Pribislai F.

Otho, Marggrauo Brandeburg. Germarus, Princ. Rug. Bugislaus, Princ. Pom.

Canutus R. Dan.

CAPVT V.

Siquidem Dani vsum Teutonicorum imitantes, quem ex longa cohabitatione
corū didicerunt, & vestitura & armatura se cæteris nationibus coaptant: & cum
olim formam nauarum in vestitu habuissent propter nauium consuetudinē, quia
maritima inhabitant, nunc non solum scarlatico vario grifio, sed etiam purpura &
byllo induuntur. Omnibus enim diuitijs abundant, propter piscationem, quæ
quotannis in Sconia exercetur: ad quam omnium circumquaq; nationum nego-
tiatores properantes, aurum & argentum & cætera quæq; preciosa illuc deferunt,
& comparatis halecibus eorum, quæ illi gratis ex diuina habent largitate, quasi
pro villi quodam commercio sua optima, nonnunquam etiam seipsos, naufragan-

Danorum cultus & armatura.

Opulentia.

*Militia.**Studii bo-
narum ar-
tium.**Lingua ce-
leritas.**Religio.
Æschylus,
Archiepif.
Lund.**Absolō eius
successor.**Canuti re-
gi elogium.**Bellum Sla-
uicum.**Lubecenses
petunt Epi-
scopum à
Caf.*

do relinquunt. Repleta est etiam terra eorum equis optimis propter pascua terræ vberissima. Vnde propter equorum copiam in militari palæstra se exercitantes, & questri pugna sibi & nauali gloriantur. Scientia quoque liberali non parum profecerunt: quia nobiliores terræ filios suos non solum ad clerum promouendum, verum etiam secularibus rebus instituendos Parisios mittunt. Vbi litteratura & idiomate linguæ terræ illius imbuti, non solum in artibus, sed etiam in Theologia multum inualuerunt. Siquidem propter naturalem linguæ celeritatem non solum in tractandis boni decretistæ siue legistæ comprobantur. Præterea religionis vigor apud eos multum florere dinoscitur, eo quod Æschylus Lundensis Archiepiscopus, vir summæ pietatis, quiq; etiam relicto Episcopatu, quietam cupiens ducere vitam, ad Clareuallense monasterium se cõtulit, vbi sanctè & iustè viuendo vitam in pace finiuit, loca multa ex omni ordine spiritualium, tam virorum quàm mulierum, in partibus illis construxerit. Quæ quasi cedrus Libani multiplicata, non solum in Daniam, sed vt vineâ Domini Zebaoth extensis palmitibus vsq; ad mare, imò ultra mare etiam Slauiam repleuerunt. Dominus quoque Absolon, qui loco regni domus ei successit, zelo iustitiæ accensus, & armatura Dei procinctus, in promouenda religione nequaquam segnior fuit. Qui cum à Domino multis virtutum polledonibus, specialiter tamè thesauro bonæ conscientie, decore videlicet castitatis, venenabat. Vnde velut lucerna ardens & lucens æmulatione sua prouocauit plurimos iuxta illud: Videte quemadmodum non solum mihi laboraui, sed omnibus querentibus veritatem. Hic quoque cum Apostolo subditos suos æmulans Dei æmulatione, dum eos ad custodiam castitatis arguendo, obsecrando, increpando infirmaret, multas & graues contradictiones à quibusdam pertulit. Nec mirum. Carnalis enim mens dum consuetudine peccandi ligata fuerit, aut vix aut nunquam iugum diaboli à se remouere potest, sed cum asina foris stat in biuio ligata ad opera communia, vt quoties ei onus imponere voluerit, sine contradictione ferat illud. Quia quascunq; sordidas cogitationes immundi spiritus ei suggererint, tanto delectabilius suscipit, quanto nequius inferuntur. Et ideo cum à rectore corripitur intelligere non potest: quia spiritualiter exanimatur. Inde fit, quod tales stimulo calcitrantes contra Prælatos oua aspidum congerunt, dum conspiratione facta se & inde calumniam in se queruntur. Vnde correptionis verba contra se iusta proferunt. De ordine quoque coniugali multi in sua vocatione religiosi inuenti sunt hospitalitatem sectantes, eleemosynis vacantes, fidem coniugij seruantes, orationi intenti & cætera iustitiæ opera implentes. Quid de rege dixerimus: qui adhuc in iuuenilibus annis in omni actu suo ita grandæuū se exhibuit, ac si de ipsius grauitate pariter illud sapientiæ dictum sit: Senectus venerabilis est, non ludis in spe neque numero annorum computata. Siquidem vt assolet talis ætas, non ludis in spectaculis se ingerebat, non discursibus aut vagationibus studebat, nec lubricitatis deditus, coniuge cum casta vivebat castior ipse. Inter missarum quoque solennia non, vt quibusdā moris est, susurrationibus aut placitationibus intendebat, sed concordes psalmodiarum aut aliarum orationum habens præ oculis, orationi deuotus incubebat. Et quia sapientiæ adhæsit, quæ dicit: Per me reges regnant: ideo Deus regnum illius firmat, vt cum tempore auorum suorum in regno Danico triarchæ vel etiam tetrarchæ fuerint, ipse solus monarchiam regeret, quam tamen pater eius multo labore & prudentia obtinuerat. Canutus ergo multam pacem habens in regno suo, animaduertit quod Slau in diebus patrum suorum multas calamitates terræ suæ intulissent. Videns etiam eos auxilio Henrici Ducis destitutos, qui freno dominij sui maxillas eorum constrinxerat, suscepta aduersus eos occasione, bello eos aggressus est. Contra quos tamen consilio vsus Absolonis Archiepiscopi prudentia magis quàm viribus præualebat.

CAPVT VI.

Interea autem vacabat sedes Lubecensis: quia Imperator in longinquo positus erat. Quem adierunt Canonici Lubecenses, submitteutes se dispensationi ipsius rogau-

rogantes vt per eius ordinationem Episcopum habere possent. Qui designauit virum quendam religiosum, Alexium dictum, Præpositum in Hildeburgerach, qui de ordine Præmonstratensium erat. Sed illi vnanimiter contradixerunt, & de ordine suo aliquem sibi præferri flagitabant. Qui communicato consilio familiarium, dedit eis Conradum capellanum suum, virum litteratum valde & facundum, & in causis tractandis acerrimum Oratorem. Sanè Imperator audierat, vel etiam sperexerat, statum Ecclesiæ Lubecensis (quia quasi de nouo suscitatus fuerat) adhuc tenerum, & ideo in multis neglectum esse. Quare virum hunc sapientem mittere eo decreuit, vt non solum per eum illa proficeret Ecclesia, verum etiã sua per eum in partibus illis firmarentur negotia. Accepta igitur Pontificali vestitura apud Eger, castrum Imperatoris, Dominus electus veniens in parochiã suam, decenter statum Ecclesiæ suæ ordinare cœpit, informans clerum ad religionis honestatem, adhortans eos castos, sobrios & sine murmuratione hospitaes esse, cæterisque studere virtutibus, quibus & Deo & hominibus complacerent: laicos verò, qui magis austeritatẽ quam doctrinam mirantur, tanta prudentia moderabatur, vt eum supra omnes, qui ante eum fuerant, reuererentur. Non permittebat aliquem clericorũ de alieno Episcopatu in sua diocesi parochiã tenere, dicens, neminem posse duobus Dominis seruire. Et quemlibet parochianum semper paratum ad visitationes & vñctiones infirmorum & ad cætera spiritualis curæ officia, & in cœna Domini ad penitentes introducendos, & chrisimatis consecrationẽ, Pontifici suo assistere affirmabat. Super hoc etiã auctoritate Apostolici utebatur. Quia dũ cum Imperatore Veronã venisset, detulit litteras Lucij Papæ super eodẽ negotio, admodũ præcipiens, vt si quis clericorũ de alieno Episcopatu in sua diocesi Ecclesiã tenere voluisset, aut stationẽ in ea faceret, aut à beneficio cessaret. Necdũ tamẽ consecrationẽ pontificaliẽ susceperat, quã tamẽ nõ sine causa differebat. Fortè statũ Ecclesiæ, quã regere cœperat, prius explorare volebat, & vires suas prætentare, si onus impositũ ferre potuisset, & versare diu, quid retractent quid valeãt humeri: vt si Ecclesia per eũ proficere potuisset, subire laborẽ nõ recusaret; sin aut, humiliter cessaret. Erat siquidem multis Ecclesiasticis beneficijs ditatus in parochijs & præbendarũ stipendijs, quibus abrenunciare timebat, nisi melioris status commutatione. Orta est autem dissensio inter Episcopũ & Comitem Adolffum. Dicebat enim Dominus electus, homines suos in multis ab eo iniuste grauari, quãdã etiam prædia episcopalia violenter occupari, & iustitias suas, quas in ciuitate sua Vtine de aduocata cõsequi debebat, sibi frequenter per suos impediri. Et quia his reniti propter Comitis malignimitatẽ non poterat, patienter ista, nõ tamen sine amaritudine, videbatur dissimulare. Cumq; hoc Imperatori insinuasset, & nec sic in sua causa profecisset, cœpit à cœpto proposito quasi lentescere, & animo paulatim ad sua remigare. Et ita dispositis rebus suis abiit ad Sifridum, Archiepiscopũ Bremensem. Quicquid mobusdam vi extorserat in argento vel supellectile, aut equis optimis, quos etiã quingnans ei curam, quam ab ipso acceperat, rescripsit clero suo, se vterius non reuersurum, absolvens eos ab obœdientia sibi ab eis facta. Sicq; inconsultis omnibus discessit, seu propter causas suprã dictas, seu pro alijs latentibus, vel quia maiora aspirare videbatur.

Alexius ob ordinem repudiatus.

Conradus è mysla Episcopus.

Eiusdem in muneris sui functione dexteritas.

Institutum in demerendis incolis.

Prudentia.

Simultas eũ Adolfo C.

Profectio ad Sigefridum Brem. munerũq; abdicatio.

Canuti Regis bellũ in Slatia.

Excursiones.

CAPVT VII.

Canutus verò rex Danorum incessanter vastabat terram Slauorum. Illi autem rebellare parantes, occupauerunt vadum, quod Dani transire debuerant, firmantes ex vtraq; parte castella, de quibus piratas eorum iaculando obruerẽt. Cantenis etiam ferreis semitam claudere tentabant. Sed nihil tali molimine proficiebant. Deniq; venientes Dani in manu excelsa munitiones fregerunt, & infusum finibus eorum, sicut locustæ vniuersam faciem terræ repleuerunt. Slavi verò impetum eorum ferre non valentes, in castris suis se receperunt. Illi verò abusi prouinciarum eorum, comedentes medullam terræ, reuersi sunt ad loca sua. Sicq; per aliquot annos ascendentes tempore sementis & messis, depasti terram eorum, famis im-

*Bugislai
Pom. in Ger-
marum Rug.
expeditio.*

Clades.

Fuga.

*Slavi Dano
Vestigales.*

*Casaris cum
Canuto si-
multas.*

*Ab eodē re-
conciliati
Bernhardo
Duci Adol-
fus, Bern-
hardus Ra-
ceburg. &
Gunceli-
nus.*

**Manuel.
Manuelis
Comneni,
Casaris By-
zant. mors.*

*Androni-
cus.
De hacto-
ra historia
plenus et re-
ctus Nice-
tas Chonia-
res.*

*Monachus
lerna malo-
rum.*

portunitate sine gladij occisione ad deditonem eos coegetunt. Quodā igitur tem-
pore Bugislaus princeps siue Rex Pomeranorum propinquum suum Germarum
principem Rugianorum impetebat, talionem ei rependere volens, eo quod idem
Germarus regi Danorum in subactione Slauorum promptulē assisteret: quia ex quo
Christianitatem susceperat, sub ipsius ditione consistebat. Ascendit ergo ad eum
cum sexcentis piratis, sine dubio credens se omnem terram illius consumturum:
quemadmodum ignis consumit ligna sylvarum. Ille autem occurrens, licet non ex
æquo, subitō eum in fugam vertit. Siquidem Dani non longē insidias tetenderant,
quos Slavi de suis esse credentes, nil suspicati remigabant ad eos. Illi autem insidias
in eos facientes cum Rugianis eos insequuntur, & alios quidem ex eis occiderunt,
alios comprehenderunt, quosdam in mare præcipitauerunt. Siquidem Slavi vi-
dentes se circumuentos, in perturbatione consilium non habentes (quia perijt fu-
ga) ab eis credentes se natando euadere, in aquis suffocati sunt. Alij verō littus ap-
prehendentes, relictis nauibus, per sylvas & nemora errantes, in locis palustribus
fame & siti perierunt. Reddidit quoq; eis Dominus in die illa, vt quia multos Da-
norum per aquas in captiuitate traxerant, ipsi quoq; in captiuitatem & exterminiu-
raperentur, sicq; Danorum seruituti fierent obnoxij, qui eorū libertati semper fue-
rant insidiati. Germarus autem cæteris omissis Bugislaum insequitur. Ille verō sibi
cōsulens celeri fuga elabatur. Et ille post tergum clamauit dicens: Quid est, o prin-
ceps Bugislae? nonne nigrum & horridū illum Germarum ligare te iactitabas? ex-
pecta vt seruum abducas, quem consortem habere volebas. At ille fugiens salua-
tus est. Sicq; humiliatæ sunt vires Slauorum, & seruiert Danis sub tributo, tra-
dito castro Wollgast in manu Regis cum obsidibus duodecim. Hæc autem non si-
ne indignatione Imperatoris facta sunt, qui se dicebat dupliciter à Canuto rege in-
iuriatū, & quod ab eo coronari noluerit, & quod Slauos Imperio subditos suo do-
minio per tributum & hominum subdiderit. Discordantes etiam à Duce Bern-
hardo, Adolfum Comitem, Bernhardum & Guncelinum, propter causas supra di-
ctas, ad concordia reformauit, ea cōditione, vt Adolfus Comes septingentas mar-
cas denariorū ei persolueret, & gratiam eius pro castro destructo inueniret, & ter-
ram, quæ Ratecove attinet cum ciuitate Tōdeslo, quam Bernhardus Dux requi-
rebat, liberè obtineret. Bernhardus verō Comes trecentas marcas persolueret, &
totidem Guncelinus. Omnes tamen castrum destructum reædificare studerent.

C A P V T V I I I.

TVnc temporis mortuus est nobiliss. ille * Manoe, rex Græcorum, qui filium li-
cet puerum pro se regnaturum reliquerat, cui etiam adhuc viuens filiam regis
Francorum desponsauerat. Facta est autem perturbatio mirabilis in ciuitate Con-
stantinopoli, & in omni regno illo: quia percusso pastore, turbantur oues, & lupi ra-
paces, qui earum quieti in abscondito insidiantur, per furta & mactationes & lupi ra-
nas iniustas manifestantur. Erat enim ibi quidā inueteratus dierum malorū, An-
dronicus dictus, filius fratris regis defuncti. Qui regnandi libidine illectus, turorē
se pueri regis affirmans, cœpit regnare, quasi pro ipso causam acturus, & regnū ne-
poti fideliter conseruaturus. Cumq; tali occasione inualisset, cœpit seditiones cō-
citare, & maximam persecutionem & cædē in eos, qui in parte regis esse videban-
tur, facere. Et cū omnes, qui in sua parte stabant, exaltasset, illos verō aut humili-
liasset aut neci dedisset, fecit occultē reginam matrem regis deduci, & in mare de-
mergi. Sic omnes, quos in regno sibi aduersarios timebat, aut vita priuabat, aut mu-
tilabat, aut exilio damnabat. Habebat enim quendam auriculariū, specie quidem
Monachum, sed in veritate Diabolum, qui ad hominū perditionem sub specie re-
ligionis in angelū lucis se transformauerat. Ex cuius pendens consilio, omnes, quos
ille ei suspectos fecerat, ipse statim exterminio tradebat. Cumq; vna dierū puer de
matre quereretur, ille respondit: De matris absentia ne sis sollicitus, salua enim est,
& in tuto loco consistit. Et cū per dies singulos puer molestus esset ei matrem re-
quirendo, ille respondit: Mater quidem tua salua est, sed ne diutius de eius absentia
tristeris, ad eam quanto cyus ibis. Et iussit occultē puerum deduci & sicuti matrem
necari.

necari. Quo facto, sponsam eius duxit vxorem, repudiatis duabus, quas antea legi-
 time duxerat. Post hæc dixit ad auricularium suum: Quid tibi videtur? num remā-
 sit aliquis, qui infidietur honori meo? Est adhuc, ait, vnus de cognatis tuis, quē su-
 spes & timor habeo. Sed quia illum propter nimiam consanguinitatem vita priuare nō
 potes, reclude eum in claustrō Monachorū, vt vel sic cesset tibi vel regno tuo mali-
 gnari. Quod cum factum fuisset, adiecit: Nunc bene sunt omnia. Et ille: Bene quidē
 sunt omnia, sed de sponsa tua non bene sentio: ipsa enim videtur contra te amaritu-
 dines habere propter prioris sponsi memoriam. Sed hæc in confessione audienda
 est, vt sic occulta cordis eius manifesta fiant. Tu verò ipse, simulato vultu, sacerdo-
 tis vicē arripies. His ergo auditis, dixit ad eam: Vsquequo morabuntur in te cogi-
 tationes noxiæ: video in te amaritudines esse, sed vade & confitere peccata tua, vt
 tem abeunte, præuenit senex, sumtoq; sacerdotis habitu, dixit ad eam: Filia confi-
 tere peccata tua, & ne abscondas à me sermonem. Vicem enim Christi teneo: &
 quia ipse nouit omnia, nihil abscondas in tua conscientia. Illa verò simpliciter de-
 xit: Num sincerè regem maritū tuum diligis? Et illa: Diligo quidem regem vt Do-
 minum & maritum meum, tamen si filio regis, qui mortuus est, nupsissem, magis
 diligerem: quia ipsi desponsata fueram. Nunc autem quia sic oportet fieri, istum si-
 militer diligo, & fidem ei cōiugalem integram custodio. His auditis, ille indignans
 surrexit & abiit. Quid plura? Ille sic repudiata, similiter eā cum alijs in exterminiu
 misit. Post hæc cum completa fuisset iniquitas illius, & iusto iudicio Deus malitiæ
 eius finem imponere voluisset, senex rursus consuluit collateralem suum, dicens:
 Num adhuc sperandum est, quòd sublatis æmulis securus super thronū regni mei
 nullo turbante sedere valeam? Cui ille respondit: Securus quidem viuere potes, sed
 de monacho illo cognato tuo sollicitudinem quamuis paruam habeo: qui si extin-
 ctus fuerit, de cætero sine timore quiesces. Ad hæc ille missō nuncio, eum accersiri
 iussit. Ille audito nuncio expauit, & venire distulit. Statimq; mittens, cōuocat ami-
 cos & notos, & eis legationem regis exposuit: seq; indubitanter ad mortem vocari
 stans, rogauit eos, vt latenter sumtis armis secum ad palatium pergerent. Qui cō-
 statim ipsum ianitorum interfecit, & idem ad secundam & tertiam fecit. Sicq; cum
 strepitu ingressus aulam, dixit regi: Ecce assum: vocasti enim me. Erat aut rex cum
 paucis in cubiculo: quia terrente eum conscientia de multis sceleribus, nusquā au-
 te intrasti. Non reuertar, ait, sed scio, quia post necem multorū etiam quæris animā
 meam. Et irruit in eum. Ille autem fugā iniit, & ita per quendam occultum meatū
 euasit, & venit ad castellum cuiusdā principis, quem idem pro causa iniusta effossis
 oculis cæcauerat. Dixitq; ad eum: En inimici quærun animam meā, rogo vt facias
 me exercueritis potentiā, probabo tamen, si potero, saluare animam vestrā. Et re-
 cepit eum in castrū. Ille verò cum cognouisset, quòd illic esset, insecutus est eum o-
 de castro, reduxerunt in ciuitatem, & tractum per plateas omnigenis contumelijs
 affecerunt, & sine omni miseratione animam eius excusserunt, feceruntq; ei, sicut
 malè egerat contra proximos suos. Et vindicatus est sanguis innoxius in die illa.
 Porro regnum ad æmulum eius translatum est Emmanuel nomine, & prosperatū
 est in manibus eius: quia in benedictione iustorum ciuitas, & in perditione impio-
 rum erit laudatio.

Confessio au-
ricularis.

videtur esse
causa.

Nugatur.

* Fuiris Isa-
acius Ange-
lus. Vide Ni-
cetam.

CAPVT IX.

In tempore illo Fridericus Imperator edixit curiā famosissimam & celeberrimā
 apud Moguntia, quæ celebrata est in Pentecoste, anno verbi incarnationis M. C.
 lxxxii. imperij aut regni sui anno xxxvi. vt filium suum Henticū regem, mili-
 tem declararet, & gladium militiae super femur eius potentissimū accingeret. Ve-

Conuentus
Imperij Mo-
guntie.
Konig Hein-
rich vordt
uerhassig
gemacht.

nit igitur illuc omnis dignitas potestatis & principatus, sublimitas Archiepiscoporum & Episcoporum, gloria regum, iucunditas principum & multitudo nobilium, Imperatori certatim placere volentium. Quid de abundantia, imò de superfluentia actualium dixerim, quæ illic de omnibus terris congesta erat: quæ sicut erat in altissimabilis, ita cuilibet linguarum manet inedicibilis. Illic copia vini, quæ per descensum similiter per ascensum Rheni aduecta fuerat, sicut in conuiuio Assueri, cuiusmodi supra pro vniuscuiusque possibilitate vel voluntate hauriebatur. Vt autem nimium, & dictum, inedicibilem apparatus attendas, vnum de nundinis referam, ut exinde materia perpendas. Fuerunt ibidem erectæ duæ magnæ domus & spaciôsæ intrinsecus vndique perticatæ, quæ à summo vsque deorsum ita gallis siue gallinis repletæ fuerunt, ut nullus eas suspectus penetrare potuerit, non sine admiratione multorum, quæ gallinas in omnibus finibus illis vix esse credebant. Officiû dapiferi seu pincerarii Camerarij seu Marschalci, non nisi reges vel Duces aut Marchiones administrabant. Erat autem prope ciuitatem inter Rhenum & Mogum quædam magna palatia & Imperator propter ciuitatis angustiam, & aeris gratiam, Ecclesiam maximam & palatia de lignis honestissimè fieri iusserat, & alia habitacula diuersa & innumera, vbi solennitatis iucunditas honestissimè celebraretur. Cumque in sancto die Pentecostes, iam instante processions hora, Imperator Ecclesiam intrasset, & coram eisdem summi Pontifices & principum conuentus, surrexit Dominus Abbas Fuldenfis, & sic ei locutus est: Rogamus serenitatem vestram, Domine, ut hæc audiat. Hæc Imperator, Audio. Et ille, Domine, diu est, quod Dominus Colonienfis, affidet, Fuldensem Ecclesiam siue cenobium, quod gratia Dei & vestra munificentiâ regimus, quod a iure suo privat. Cui Imperator: Assignate, quod dicitis. Et Fuldensis, ait, Ecclesia hanc habet prærogatiuam ab antiquis Imperatoribus traditam, ut quotiescunque Moguntiam generalis curia celebratur, Dominus Archiepiscopus huius sedis à dextris sit Imperatoris, Abbas Fuldenfis sinistram eius teneat. Et quod diu Dominus Colonienfis nos in hac parte supplantat, rogamus, ut vestro interuentu hodie locum nobis debitum sibi non vsurpet. Et dixit Imperator Archiepiscopo: Audistis, quid dixerit Abbas. Secundum petitionem ipsius rogamus, ut hodie iucunditatem nostram non turberis, & locum, quem sui iuris esse affirmat, ei non negetis. Hæc verba surgens Archiepiscopus, dixit: Domine, ut serenitati vestre placeat, si Dominus Abbas locum, quem desiderat, teneat, ego autem salua gratia vestra ad hospitium meum vadam. Cumque iam abire pararet, surrexit de latere Imperatoris frater eius Palatinus de Rheno, & dixit: Domine, homo sum Colonienfis, iustum est ut eum sequar, quocumque ierit. Deinde surgens Comes de Assowe, dixit: Et ego in gratiam vestram sequar Dominum meum Archiepiscopum. Similiter & Dux Brabantia & multi viti potentes dixerunt. Respondens autem Ludouicus, Comes prouincialis, qui fuit homo Abbatis, dixit Comiti de Assowe: Bene hodie beneficium vestrum accepistis. Cui ille: Et merui & merebor, si hodie necessitas exigeret. Ab eunte igitur Archiepiscopo, rex adolescens videns seditionem acerrimam fieri, exiliens de sede, suspenso in collum eius dixit: Rogo te, patrum amantissimè, ut maneat, ne gaudium nostrum in luctum conuertas. Ipse etiam Imperator rogat eum subsistere, dicens: In simplicitate cordis nostri, quod dictum est, diximus, & vos in perturbatione animi abire vultis. Nolite malum hoc facere, & seditionem acerrimam concitare. Cui ille: Non credebam, inquit, quod tantam iniuriam in conspectu principum mihi inferre vellentis. Ecce in seruitio vestro consenui, & certamen, quod vobis certavi, testantur caritatis mei in periculo vitæ meæ. Et quod maius est, pro dolor, animæ meæ tribulationes & angustias multas transiui, nec aliquando pro honore Imperij mihi vel rebus meis peperci. In Longobardia deuotionem meam vidistis, apud Alexandria nihilominus felicitatem animi mei sensistis, & quæ in Saxonia non semel fecerim, sed sæpius animaduertistis. Et cum in omnibus his secundus nulli fuerim, miror cur hodie habeam istum mihi præferre volueritis, de cuius presumptione vos ipsum suspectum habeo, quia nisi voluntatem vestram in mea humiliatione sensisset, nunquam aduersum me calcaneum suum leuasset. Nunc ergo, si placet, ponantur sedes solito, & si sedem meam deiecerit, sine contradictione similis sit altissimo. Siquidem Colonienfis Abbas

*Commeatus
copiæ.*

*Fanum & re-
giatempora-
ria.*

*Abbas Ful-
densis am-
bitio.*

*Principes,
Colonienfis
clientes.
*Fortè Naf-
sarr.*

*Candor in
Cesare.*

*Isthaec come-
moratio ex-
probratio
est immemo-
ris beneficii.*

Abbatis præsenferat, & cum quatuor millibus & sexaginta quatuor viris armatis ad curiã venerat. Tunc surrexit Imperator, & dixit: Innocentiã quidem nostrã super hac impositione verbis præ tendimus: sed si adhuc diffiditis, iuramento nos infuturus. Ad hæc verba requieuit spiritus Archiepiscopi, & dixit: Sufficit, quia verba vestra pro iuramento mihi sunt. Sed tamen hi, qui causa huius perurbationis fuerunt, non faciliè ab hac suspitione purgabuntur. Imperator autẽ dixit Abbati: Oportet vos ab hac iustitia vestra, quam exigitis, temperare, & locũ Archiepiscopo superiore dare. Sedata itaq; controuersia, coronatur Imperator, & cum Imperatrice & filio coronato processit. Abbas verò non sine rubore locũ inferiorẽ tenuit.

Fides.

Fructus ambitionis.

In superbiã.

Væ tibi superbia, quæ in cœlis quidẽ nata, sed cum genitore tuo Diabolo ad inferiora barathri es demersa, & quanto fuit terra altior gradus, tanto factus est infidiã Diaboli in orbem terrarũ introijsti. Tu autẽ Diabole in lateribus Aquilonis sedẽ tibi parabas: sed credo, quia non sedẽ materialem affectasti, sed per hoc à caritate Dei discedens, & in frigore malitię perdurans thronũ tuum super filios superbię crexisti: qui sublimes habent oculos, qui nõ cum Apostolo quẽ sursum sunt, sapiũtur, sed quæ super terrã, quorum Deus venter est, & in prauitate cordis sui machinantur malũ. Sed quid tibi cum spiritualibus? quid tibi cum his, qui religionẽ professi in diuersis gradibus Ecclesiasticis consistunt, & ministri Domini nuncupantur, vel etiã cum his, qui sacerdotio fungũtur, qui omni sanctitate & iustitia Domino seruire videntur? Væ væ præsumptioni tuę, qui multos eorũ in perditionẽ misisti. Nec mirum: quia contra altissimum præualere non potuisti, contra eius membra acrius exaristi, dum de cœlo velut fulgur cecidisti. Propterea Deus destruet te, in sinem euellet te, & eliminabit te de tabernaculo suorũ electorũ & radicẽ tuã de terra videre præsumseris: dum eos ambitiosẽ viuere cogis, qui iugũ Christi suaue, & onus eius leue ferre detrectantes, iugum tuũ gratanter suscipiunt, comestationibus & ebrietatibus seruientes, in superbia vitæ ambulantes, concupiscentia carnis & oculorũ seipsos ante Deũ semper polluentes. Væ tibi Leviathan, qui fluiũ aborbes, & non miraris, & adhuc fiducia habes, quod influat Iordanes in os tuũ, Iordanes inquam non solum baptizatorũ, sed etiam religiosorũ, monachorũ videlicet, qui pro Christo reliquisse videntur omnia, sed pro his vitã æternam possessuri, dũ tuis persiferis suasionibus assentiuntur, retrò aspicientes simul perdunt omnia. Habitus sancto plenariẽ conformare nõ permittit, sed dũ secularia meditates, carnalia sapientes vani in cogitationibus suis ante Deũ efficiuntur, & præsens seculũ, quod appetunt, perdunt, & futurũ, quod quærere videntur, nõ inueniũt. Quos Leviathan iste tanto auidius appetit, quanto eos videt per professionẽ religionis à se elongatos, & Deo per speciẽ vnitos. Ipse enim sicut oculos protoplastorũ per concupiscentiã aperuit, sic etiã magis desiderabilia cõcupiscit: quia esca eiº esca electa spirituali, proh dolor, vita, quæ nonnunquã ab innocentia inchoat, sed plerunq; dũ perficere debuit, ad lubricitatẽ descendit, quæ illi tanto sapit suauius, quantũ per cõdimentum bonę actionis redolet spiritualius. O quàm dura sunt, viri, quẽ dico: quia dũ alienam vitã non dijudicando sed condolẽdo discutio, me ipsum reprehendẽs, pœnitentiã nõ ago, non metuẽs illud Apostoli: Ne fortẽ, cum alijs prædicauerim, ipse reprobus efficiar. Quid ergo, taceã an loquar? Conscientia quidẽ tacere suadet, sed caritas, quẽ verbum Dei alligatũ tenere nõ potest, loqui suadet. Loquar ergo, vt dum reprehendo aliena, erubescã propria? Quid enim olim erat vita Monachorum: nisi puritas innocentia, semita iustitiæ, viuendi forma, via paradisi. Hæc enim est angelorũ socia, Apostolorũ assecla, martyrorũ lætitia, confessorũ gloria, virginum corona. Hanc præcursor Domini Ioannes, primus eremiticam vitã ducens, docuit, & cœnobarũ innumera multitudo toto orbe terrarũ dilatauit. Hanc vt cõgouerunt principes, glorificauerunt, eamq; super aurum & topazion diligentes,

Ecclesiasticorum.

Monachorũ.

Vitareligiosorum.

Commendatio vitæ monastica.

¶ Religio pe-
perit diu-
rias, & filia
suffocauit
matrem.

Monacha-
tus in super-
stitione ser-
uus.

Imò, iustus
fidem suam
seruat.

Ominosa e-
dificii tem-
porariis ru-
ina.

Mors Au-
gusta.
Ludouicus
Landgr.
Turing.

ἐπιτιμὰς ἵερ-
οσολύμοις.

patrimonia latissima conferendo, copiosissime dilatauerunt. Creuit autē possessio, & euauit religio. Siquidem ex temporalium abundantia dum cœperūt carnaliter viuere, cœperunt etiam carnaliter sapere. Refrigit caritas, subintrauit munditia. Nec fuit locus religioni, ubi patebat introitus elationi. Nec stare potuit humilitas, quam fugat dominalitas. Et cœperunt concupiscere aliena, quibus nec licebat tenere propria. Sicq; factū est, vt sola remanserit religionis forma, cum ex toto ab eis perierit iustitiæ norma. O Monache, qui vanū seruas nomē religionis, & vias sectaris superstitionis? Regulam profiteris: sed quasi conscientia illam discutiendo legis, cum omnia in contrariū facis. Illa ascendit per gradus humilitatis, sed tu descendis per gradus elationis. Illa te vtiliter vult occupari aut opere manū, aut oratione, aut in lectione diuina; tu verò otium sectaris, ad curiositatē conuerteris. Et de per obœdientiā precipuè docet saluari; tu verò contradictionibus plenus es. Et de obœdientia quidē caritatis nihil tibi constat, cum obœdientia volūtatis aut necessitatis te impellat. Illa in rebus duris & cōtrarijs subimet ex caritate obœdit, iuxta illud: Non veni voluntatē facere meam, sed eius qui misit me: hæc autē si ad voluntatem aliqua præcepta fuerint, suscipit iubētis imperium: sin autē, minimè obœdit, nisi per necessitatis stimulū. Es ergo auditor legis non factor. In quo ergo veduciam? legem non seruas, sed quasi de solo habitu & tonsura iudaizas. Vnde vereor, ne, quod facis, magis ex hypocrisi quàm ex veritate facias. Vis enim Monachus videri, religiosus prædicari, nec times irritare Deum, qui solus iudicaturus est & impium. Non attendis ei in Euangelio dicenti: Qui voluerit animā suā saluā facere, perdet eam. Et iterum: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum. Et temetipsum quidē abnegaueras, sed contra Christū sequeris temetipsum. Hominem abnegaueras, & hominem sequeris, qui vinculum trahit captiuatū te lege peccati. Sed iam conuertere ad Christū, & dic ei: Exurge Domine, non præualeat homo. Vltimum locum elegisti, ipsum humiliter teneas, vt veniens, qui te inuitauit, dicat tibi: Amice ascende superius. Tunc erit tibi gloria coram simul discumbentibus, non in conuiuio Imperatoris terreni, sed cœlestis: quia omnis, qui se exaltat, humiliabitur, & qui se humiliat, exaltabitur.

Cum autē per aliquot dies maximo tripudio curia illa celebraretur, vno die eorum venit turbo vehemens, & subito deiecit structuram illam ligneam, & attriti sunt in ea quindecim homines, siue ex incuria artificū ruina illa sit, siue secundum coniecturationem quorundam maiorem casum portenderit: quia non longo tempore post Imperatrix mortua est. Sicq; soluta curia, Ludouicus Prouincialis timens indignationem Philippi Archiepiscopi, secutus est eum in Coloniam, nec prius ab eo discessit, donec sedata commotione illa gratiam ipsius inuenisset.

CAPVT X.

Cæsaris &
Pape con-
gressio.

Sequenti anno Imperator abiit in Italiam pro disponēdis negotijs reipub. Erroc-
currit ei Dominus Papa Lucius apud Veronam pro quibusdam causis determi-
nandis inter ipsos. Cumq; honestissime susceptus esset à Veronēsis & à clericis
qui illuc conuenerant de diuersis partibus terrarum, qui tempore Alexandri Papæ
à Schismaticis ordines susceperant, cœpit Imperator omni instātia intercedere pro
ipsis ad Dominum Apostolicum, vt clementer circa ipsos dispensaret. Qui primò
huic petitioni se beneuolum exhibuit, & eo vsq; annuerat, vt omnes petitiones scri-
bas scriberent, vt secundum casum singulorum dispensaretur circa ipsos. Et ecce al-
tera die Dominus Papa mutat animū & propositum, dicens: Quoniam dispensatū fue-
rat, circa Dominum Christianum Moguntinū, & Dominum Philippū Colonien-
sem, & Dominū Mantuanū & alios plures, qui cum ordinatis suis peristerent, hi ab
ordinibus suis suspensū fuissent, nulla ratione mutandum id affirmabat, nisi denū
in Cardinalium & Episcoporum generali collegio. Promisitq; Apostolicus, apud
Lugdunū super eodem negotio se concilium habiturū. De qua mutatione Domi-
nus Conradus Moguntinus & Dominus Wormaciensis suspecti habiti sunt. Hi au-
tem, quibus spes de officijs recuperandis data fuerat, contristati sunt valde. Et cum
prius in

prius in susceptione Imperatoris iucundissimè decantassent: Aduenisti desiderabilis: in luctum conuersi cantabant: Sustinuimus pacem, & non venit, domine, quæsumus bona & ecce turbas, &c. Quod tamè Cardinalibus valde displicuit, dicens: Hoc taliter infecto negotio, tractabant inter se Dominus Papa & Imperator de partitione Dominæ Mechthildis, matronæ nobilissimæ, quod Imperator in possessione habebat, dicens ab eadè Imperio collatum. Et econuerso Dominus Papa sedis Apostolicæ ab ea datum affirmabat. Cumq; in argumentū probandi testamenti ex utraq; parte priuilegia porrigerentur, nullo sine causa terminata est. Aliud etiā habebant negotiū, quod maximum & præcipuū erat de electione Treuirensi. Si quidem metropolis Treuirensis vacabat, in qua duo electi erant Volcmarus & Rhudolfus. Volcmarus quidè prior à saniore parte electus est. Rhudolfus verò posterior à parte inferiore. Cumq; schisma inter eos esset, Volcmarus quasi de canonica electione præsumens ad sedem Apostolicā appellauit, Rhudolfus verò ad Imperatorē se transtulit. Imperator ergo audiens quod factum fuerat propter diffensionē electionis, inuestiturā dedit Rhudolfo. Apostolicus itaq; affirmabat partē Volcmari propter canonicā electionem. Et Imperator pro Rhudolfo erat propter electionis diffensionē. Sicq; ab inuicem discesserunt, vt quiuis suam partē diceret esse iustiorē. Procedente ergo tempore, cum Volcmarus sequeretur curiam Romanā, & pro suo negotio molestus esset Apostolico. Apostolicus missa epistola peremptoriè citauit Rhudolfum, qui tunc cum Imperatore erat. Quod Imperator audiens, non parū agrè ferebat. Ipsum tamen ne contumax videretur, ad audientiā venire hortatus est, mittens secum duos decretistas & duos legistas: Decretistas quidè vt pro Rhudolfo essent iustitia canonum, legistas verò vt pro parte sua starent iure legū. Cumq; ad iudiciū ventū fuisset allegatū, nullo dato sine, Rhudolfus ad Imperatorē reuertitur, Volcmaro cum Apostolico remanente. Sic ex utraq; parte perturbatio non modica erat: quia cum pro eadè causa inter Apostolicū & Imperatorē cotidie grauiora emergerēt, fideles, qui schismatis vstionē experti fuerant, Ecclesiā denuò grauissimè scandalizandam timebant. Interea rex iuuenis & superbus zelatus pro Rhudolfo, Decanū & canonicos quosdā Confluentię, qui pro parte Volcmari stant reuidentur, calumniatoriè aggressus est, & ablatis stipendijs, domos & possessiones eorū exterminari præcepit. Apostolicus verò exinde magis commotus, Volcmarum ad Pontificatus apicē promouere decreuit. Quod audiens Imperator, per suos ei mandat, dicens: Quod si Volcmarū contra suam voluntatē ad summum sacerdotium promouere voluerit, omnem familiaritatē inter eos perpetuò expirasse certissimè sciat. Minas etiam quosdā terribiles addidit, quæ tamen pro discretio-disturbati Apostolicus & Imperator, quicquid moliebantur, cassum fuit, nec conserator cum Apostolico stare potuit. Siquidem inter plurima negotia agebat Imperator. Et quia eum placabilem non habebat, consecrationem illius occasionibus differebat, quam tamen non sine ratione refellebat. Dicebat enim Apostolicus, non posse simul duos Imperatores regnare, nec filium imperialibus insigniri, nisi ea ipse prius deposuisset.

CAPVT XI.

Accidit inter ista, vt Philippus, Coloniensis Archiepiscopus, quosdam negotiatores de Ausburg per fines suos transeuntes præpediendo detineret, & res illo abeuntes ad regem, Imperatoris filium, quia ciuitas eadem Imperio contingebat, hoc conquesti sunt apud ipsum. Qui mittens præcepit Archiepiscopo, vt eis sua restitueret. At ille noluit, nisi prius iustitias, quas exigebat, fecissent. Et ita vacui reuersi sunt ad Dominum suum. Ille verò secūdò misit, nec perfecit. Tertiò misit sub obtentu gratiæ suæ, vt, quæ ablata fuerant, redderentur. Durè hoc accepit Archiepiscopus, dicens, neminem posse duobus Dominis seruire, & ideo nō posse duos principes regnare. Cūq; hæc verba ad regē perlata fuissent, irat⁹ est valde, & indicta

Vindicta in cantilenis.

Ager Mathildis Com. controuersus.

Cōtentio de Episcopatu Treuirensi.

Hericus VI. Rex.

Casari ex-candescens.

Papa tergiversatio.

Philippus, Archiepif. Colon.

Eiusdē contumacia.

Vox seditionis.

*Purgatio.**Alienatio à
Caesare &
rege.*

curia, eum ad audientiam venire præcepit. Qui cum non venisset, aliam ei curiam præfixit: sed cum nec tunc venisset, tertiam ei apud Moguntiam indixit. Quia quietescens cōsilio amicorum suorum, venit illuc cum multis nobilibus. Actum autem fuit clanculum cum illis, ut singuli per noctem venirent, & regi sacramentum fidelitatis facerent. Episcopus autem videns se circumuentum, fecit quod necesse erat imperabat, & regi ad voluntatem ad omnia respondebat. Expurgabat autem se sacramentaliter de verbo suprâ dicto. Vnde arguebatur hoc modo iurans, quod pro nullo contemptu regis hoc verbum locutus fuerit. Aliud etiam sacramentum præcipit: quia rex eum suspectum habuit, quod ad regem Angliæ ierat: quæ tamen suspicio propter Henricum Ducem fuerat, qui tunc temporis in Anglia exulabat. Preterea trecentas marcas ei composuit, sicq; discessit. Ex illo autem tempore à familiaritate se Imperatoris & filij eius elongabat, plurimum dolens, quod tanta deuotione Imperio seruietat. Et cœpit Coloniã vallo maximo & turribus munire. Vnde de Imperator eum suspectum habebat, quasi aliquid noui molientem.

CAPVT XII.

*Sigefridi
Brem. mors.
Hartuicus
successor.**Adolfus ce-
dit Dittmar-
sin.**Henricus L.
ab exilio re-
dux.**Vocatur in
suspicionem
à Caesare.**In eundem
Hartuici
Brem. in-
gratitudo.*

Post dies illos mortuus est Sifridus, Archiepiscopus Bremensis. Cui successit Dominus Hartuicus, Canonicus eiusdem Ecclesiæ. Qui primò quidē strenuè agens multa prædia, quæ à quibusdam prædecessoribus negligenter in beneficium fuerant non sine labore recepit. Cometiã etiam Thetmarchiã, quam Adolfus Comes obtinuerat, instanter requisit. Qui animaduertens in hac possessione causam suam non satis iustam, eandem quidem Cometiã resignauit, sed ab Episcopo ducentos modios auenæ Stadenfis mensuræ in beneficio stabili accepit. Hac serie temporum Dux Henricus, transactis diebus peregrinationis suæ, reuersus est in terram patrum suorum, & sedit in Brunshwig, contentus patrimonio suo, quod tamen magna parte à multis violenter occupatum fuerat. Imperator verò verbis bonis & consolatorijs per litteras suas frequenter ei bonam spem faciebat: quam tamen uarijs impeditis casibus ad effectum non perducebat. Nam quicquid aduersitatis illis in temporibus accidisset, siue ab Apostolico, siue ab Archiepiscopo Colonien. Philippo, vel à rege Danorum Canuto, qui filiam Ducis habebat, Ducem Henricum quasi per eum vel propter eum factum fuisset, suspectum tenebat, ideoq; segnius causam suam ipsius intendebat. In ipso autem reditu suo Dux audiens Dominum Hartuicum ad apicem Bremensis ecclesiæ sublimatum, lætatus est valde. Et quia quandoq; familiariter eum habuerat, dum succedentibus prosperis notarius in curia ipsius fuerat, per quem etiam canonicatum Bremensem obtinuerat, rogauit eum, ut ad colloquium singulare sibi occurreret in loco, qui sibi complacuisset. Qui minime acquiescens, nec videre nec salutare eum dignatus est, non aduersitatis sed prosperitatis amicus, nec de singulari amicitia, sed de vulgari: quia vulgus amicitias utilitate probat.

CAPVT XIII.

*πολυπραγμο-
σύνη Brem.**Dissidiũ Lu-
becensẽ de
electione E-
piscopi.**Theodori-
cus eiusque
encomium.*

Inter hæc autem vacabat sedes Lubecanæ ecclesiæ: quia Imperator in Italia positus erat, ut suprâ dictum est. Sed Archiepiscopus videns Canonicos eiusdem ecclesiæ circa electionem Episcopi segnius agere, ipse se huic ordinationi inseruit, & canonicos omnes per litteras in Hammenburg in epiphania Domini citauit, cum eis super eodem negotio colloquium habiturus. Qui cum in Stadio positus esset, propter glacies hyemales fluuium transire nõ poterat: sicq; cassato itinere canonici ad loca sua reuersi sunt. Postea ante purificationem B. Mariæ venit Archiepiscopus Lubecam, & inuenit eos discordantes in electione. Siquidem maior pars conuenit in Abbatem Hersefeldensem, fratrem ipsius Archiepiscopi, pars verò altera in Præpositum eiusdem Ecclesiæ, David nomine. Cumque neutra pars preualere potuisset, pari voto & vnanimi consensu conuenerunt in personam Dominini Theodorici, qui Præpositus erat in Sigeberge & Keneua, virum iustum, mansuetum & pium. Qui cum absens esset, & à canonicis de electione ipsi intimatum fuisset.

tum fuisset, occipit admodum refragari, indignissimum iudicans, apicem tantæ dignitatis suscipere, plus oneris quam honoris sibi impositum fuisse proclamans. Nec sine lachrymis hæc affirmabat, in veritate se humilians, iuxta illud: Non sum Propheta, nec filius Prophetæ. Cùm autem ad hortationem ipsius Archiepiscopi & Comitis Adolphi assensum dedisset, ne temerè aliquid aggredi videretur, mansit in Præpositura sua Keneua toto anno illo, donec circa hyemem reuertente Imperatore de Italia occurreret ei cum Archiepiscopo in Gillenhusen. Vbi accepta pontificali inuestitura de manu ipsius, reuersus est cum Archiepiscopo Bremam, sicq; in Dominica Gaudete in Domino vnctus oleo sanctificationis, consecratus est per manus ipsius, & pontificatus infula decoratus. Inde ab Adolfo Comite honorificè deductus, priori die ante vigiliam natiuitatis Domini venit Lubecam. Vbi cùm iucundissimè susciperetur à clero & omni populo cum hymnis & laudibus Dei, ipse cum Domino se humilians, qui seipsum exinaniuit, non equo phalibus tam solenniter sibi occurrentibus obuius iuit. Confirmatus igitur in sede Episcopali, humilitatis viam non deseruit, omnibus verò se mitem & affabilem exhibuit. Per viscera quoq; misericordiæ pietatis erat operibus deditus, castus, sobrius, pudicus, ita verus religionis cultor, vt tã Deo quam hominibus cõplaceret.

Inauguratio Casareæ.

Deductor Adolphi C. Solennis in Urbem Lubec. ingressio.

Muneris functio.

CAPVT XIII.

Cùm hæc agerentur, Rex, Imperatoris filius, in Italia duxit vxorem, amitã Wilhelmii Siculi, celebravitq; nuptias in confinio Papiensium & Mantuanorum. Quas cùm iuxta regalem magnificentiam magnificè exhibere voluisset, omnes nobiliores non solum de Italia, verum etiam de Teutonicis partibus adesse rogauit. Inter quos Philippum, Colonensem Archiepisc. omni studio, multis supplicationibus, omni controuersia remota, præcipuè venire flagitauit. Cùmq; Archiepiscopus cum multo comitatu iter arripuisset, insecutus est eum cum summa celeritate nuncius Archiepiscopi Domini Conradi Moguntini, omnino dissuadens hoc iter, dicens, eum de eodem conuiuio Coloniam nunquam reuersurum. Qui timens sibi iuxta commonitionem eius, simulata infirmitate excusatum se haberi rogauit à nuptijs suis. Vnde magis suspectus habitus est à rege & seruis eius.

Henrici regis nuptia.

Philippus Archiepisc. Colon.

Conradus Moguntinus susceptor.

CAPVT XV.

Circa dies illos Ludouicus, Landgrafius de Turingia, filius sororis Imperatoris, repudiata vxore, quam prius habebat, opponens ei titulum consanguinitatis, vxorem duxit matrem Canuti, regis Danorum. Quæ cùm multo thesauro & sumptibus egressa fuisset de terra sua, occurrit ei Landgrafius ad Egdoram fluium, & suscipiens eam de manu regis & Episcoporum eius, ibat per viam suam gaudens. Comes autem Adolfus honestissimè eam per terram suam ducens, abundantissimè ei hospitalitatis necessaria ministravit, tum pro regis honore, tum pro ipsius Landgrafij familiaritate.

Ludouici Landgr. Turc. cū vxore danorum. Alteranuptia.

Adolfus C. eiusq; hospitium.

CAPVT XVI.

Inter hæc autem defuncto Papa Lucio, Dominus Vrbanus in sedem Apostolicam sublimatus est. Cùmq; inter ipsum & Dominum Imperatorem colloquia celerarentur pro negotijs supra memoratis, quæ adhuc minimè determinata fuerant, Dominus Papa vt zelator iustitiæ pro defensione sanctæ Rom. ecclesiæ conpiter agerebat, nec terreni imperij metuens principatum, quæ sui iuris erant, intrepidus requirebat. Arguebat sanè Imperatorem de patrimonio Domine Mechthildis, de quo supra mentio facta est, quod ab ipso iniuste occupatum dicebat. Affirmabat etiã, quòd Episcoporum exuuias iniuste acciperet, quæ dum ipsis mortuis de ecclesijs rapiantur, ecclesiæ quasi corrosæ & expoliatæ ab Episcopis subintrantibus in-

Vrbanus III. Papa Turbanus.

Eius zelum & caritatem.

Accusatio nis capta.

*Casaria a-
quanimi-
tas.*

*Ἡ ἀριστο-
κράτεια φέρ-
μακον δαυ-
ῆται.*

*Volcmarus
Treuir.*

*Dissidia Ca-
saria & Pa-
pa.*

*Henricus R.
patri nō Pa-
pa studio-
sus.*

*Fazio Epi-
scoporum.*

*Bertoldi Me-
tensis nefa-
ria ingrati-
tudo.*

Exilium.

*Rudolphus
arrationa-
sus.*

ueniuntur, ita vt ex necessitate quadam raptores iniusti inueniantur, dum ablati stipendijs, quæ confiscata fuerant, de nouo resarcire cogantur. Tertium etiam contra eum proponebat articulum, quod Abbatissarum congregationes plurimas in dispersionem dedisset, dum propter enormitatem ipsarum sub emendationis occasione vsurpatis sibi stipendijs, personas quidem remouisset, nec alias ad honorem Dei ve ecclesiæ augmentum sub meliore professione restituisset. Hæc autem Imperator, etsi non libenter, patienter tamen audiebat: quia de consecratione filij instanter agebat. Ad quod opus Dominus Apostolicus se omnino diffinere reddebat. Dicebat enim, vt à suo prædecesore instructus erat, quod minime Imperatoris filium imperialibus insigniret, nisi ea pater primùm deposuisset. Inter hæc autem Volcmarus, electus Treuirensis, de quo superius dictum est, contra voluntatem Imperatoris per manus Domini Papæ ad summum sacerdotium meritis promoueri. Imperator hoc audiens, iratus est nimis, & ex illa die manifestissima inimicitia inter ipsum & Dominum Apostolicum exortæ sunt. Et facta est in ecclesia Dei perturbatio non modica. Quia dum inter se discordarent cardines orbis, facta est confusio elementorum, Prælatorum videlicet, hinc inde placere volentium. Filius verò Imperatoris perturbationis huius causa non parua exiit. Nam sub ipso tempore in Longobardia positus, Episcopum quendam ad se accersisse iussit, cui etiam dixit: Dic clerice, à quo inuestituram pontificalem suscepisti? Et ille: A Domino Papa. Cumq; tertio eisdem verbis eum requisisset, dixit Episcopus: Domine, nihil de regalibus possideo, nec ministeriales nec curtes placere volentibus, hinc inde placere volentibus. Tunc indignatus rex præcepit seruis suis, vt pugnis eum cæderent, & eum in luto platearum calcarent. Quod factum omnibus displicuit: quia post Decium nihil tale audire solent de regibus. Apostolicus tamen insistens, Imperatorem de tribus superioribus capitulis instanter arguebat, id est de patrimonio Domine Mechtildis, de Episcoporum exuuijs & de Abbatissarum stipendijs, ita vt manifestè eum citaret, & excommunicationis maledictum ei intentaret. Cui præcipuè fauebat Philippus, Archiepiscopus Colonienfis, plurimum dolens, quod post mortem Episcoporum omnium mobilia in fiscum redigerentur. Ad hæc acclamabat Conradus Moguntinus, Volcmarus Archiepiscopus Treuirensis, quibus consentiebant Episcopi duodecim, inter quos præcipuus erat Bertoldus Metensis, qui etiam Volcmarum post consecrationem ab Apostolico venientem non solum in sua dicecesi, verum etiam extra terminos ei occursans, honestissimè suscepit. Vnde grauitè animum Imperatoris exacerbauit, quod recordatus nō fuisset, quæ sibi fecisset bona. Deniq; dum idem Bertoldus ad sedem Bremensem electus, ab Alexandro Papa fuisset depositus, in priori libello inuenitur, venit ad Dominum Imperatorem pauper & exul. Quem Imperator miseratus benignè suscepit, ita vt venienti de sede sua occursans, per animum deduceret, & in latere suo collocaret, sicq; honestè & largè habitum à conspectu fecit nunquam discedere, donec opportuno tempore certa eum & honestè sede locaret. Quod & factum est. Nam dum postea vacaret sedes Metensis, cum summo honore ipsum in ea sublimauit. Cum igitur videret eum Imperator tantorum beneficiorum ingratum, & subito in aduersam partem mutatū, per suos eum de sede sua disturbat. Qui fugiens, ad Philippum Coloniensem se contulit, qui ei præbendam Colonix ad sanctos Apostolos deputauit. Sicq; sedes illa nec ipso nec alio præsidente diebus multis vacauit. Similiter etiam metropolis Treuirensis errore infinito turbata erat. Quia Rhudolfus, quem Imperator creauerat, per ipsam temporalibus vti videbatur. Volcmarus verò quem Apostolicus propter canonice electionem consecrauerat, nec in spiritualibus, nec in temporalibus præualebat.

CAPVT XVII.

*Casar ad-
itus Alpium
clauder.*

Igitur reuersus de Longobardia, & considerans obstinatum erga se animum Domini Papæ, clausit omnes vias Alpium & omnium circumquaq; regionū, vt nemo pro quolibet negotio adire posset sedem Apostolicā. Deinde conuocans Philippum

lippum Coloniensem, cœpit secum conferre de importunitate Domini Papæ, intelligens etiam ipsum fungi vice ipsius in causis decidendis, propterea magis ipsius animum explorare cupiebat, vel qualiter de eo sibi sentiendum esset, scire volebat. Apostolicus enim ipsi legationem Rom. ecclesiæ, siue etiam primatum de suis suffraganeis dederat, vt, quia Imperator, vt dictum, vias Alpium conclusisset, ipse iustitia singularū causas discuteret, ne propterea magis ab Ecclesia Dei iustitia deficeret. Exponente ergo Imperatore importunitatem Domini Apostolici, & quærente ab Archiepiscopo, quam fiduciam de ipso esset habiturus, ipse respondit: Domine, nō est necesse, vt aliquid de me dubitationis habeatis: me enim semper pro iustitia stare velle sciatis. Sæpius enim probastis cor meum vobiscum: vnde etiam vobis constat, semper in me fiducialiter agendum. Veruntamē vt omnium Episcoporum ore loquar, si paulo mitius nobiscum agere velletis, & per libertatem imperialem leuigare onus nobis impositum, tanto deuotiores quanto expeditionibus ad omnia vobis essemus. Nunc autem videtur nobis, quod mortuis Domino Apostolico, quod iustam contra vos causam proponat, quod mortuis Episcopis confiscantur Ecclesiæ, ita vt ablatis omnibus mobilibus & stipendijs præsentis anni, Episcopus subintrās omnia exinanita & euacuata inueniat. Si ergo iustitiæ obtentu, & nostri seruitij intuitu, per imperialem clementiam super hoc nobis pepercitis, mediatores iustitiæ inter vos & Dominum Papam humiliter erimus. Sin autem, a veritatis via recedere nequaquam poterimus. Ad hæc Imperator ita respondit: In veritate compertum habemus, quod prædecessores nostri, antiqui Imperatores, hoc iuris habuerunt, vt defunctis Episcopis inuestituram pontificali sine alicuius præiudicio probatis personis liberrimè locauerint. Sed quia hoc ipsorum voluntate mutatum inuenimus, ratum habemus. Hæc verò minimā scintillam iuris nostri quam inuenimus, nequaquam mutari permittimus. Sufficiat vobis iustitia vestra quam inuenistis, quod permittitur vobis electio Episcoporum, quam vos canonicè fieri dicitis. Sciatis tamen, quia dum pro voluntate Imperatoris ista dispensarentur, plures iusti sunt inuēti sacerdotes, quàm hoc tempore, dum per electionem inthronizantur. Ipsi enim secundum vitæ meritum sacerdotes fauere eliguntur, nunc autem per electionem nō secundum Deum sed secundum fauorem intellexit, cui dixit: Quando quidem audio vos mecum non sentire, nolo vt ad curiam, quæ in Geilenshusen celebranda est, veniatis, vbi Episcoporum erit conuentus. Cui Archiepiscopus respondit: Fiat iuxta placitum vestrum.

Intelligit legem Caroli M. Othonis M. & Henrici III.

Vera eū dicere docent exempla & data in imperio turba.

CAPVT XVIII.

Exinde ergo curiam generalem edixit in Geilenshusen, vbi conuenit multitudo Episcoporum & Principum. Et procedens in concionem, sic omnibus locutus est: Rogamus vos summos sacerdotes & Episcopos & Principes, quorum corda iustitia possidet, vt animaduertatis, quæ dico. Compertum fortè habetis, quantis aduersitatibus impetar à Domino Papa: in quo aut gratiam ipsius diminuerim, ignoro. Vnum mihi constat, quod nunquam animum eius exacerbare studui, nec alio quando contra eius præceptum vel voluntatem aliquid feci. Nihil etiam ab ipso contra ius indecenter exegi. In quibus autem ipse me arguere habuit, non irascendo vel contradicendo, sed obœdiendo, & rationem reddendo, decenter ad omnia respondi. Et quoniam in omnibus his innocentia mea mecum est, iccirco non cōturbor, sed si placuerit Domino Papæ, me filium habere dilectū & subiectum, ego eum pro honore & reuerentia sanctæ Apostolicæ sedis patrem habeo dilectum & reuerendum. Si autem ad deiectionem meam, non dico iniustè, sed ineptè aliqua molitus fuerit, spero quod diuina fauente clementia, vestro similiter etiam adiutus confilio & auxilio, intrepidus ei ad omnia respondeam. Hæc pro parte mea dixerim. Pro parte autem vestra quid sit faciendum, diligenter pensandum est. Dicit enim Dominus Papa, iniustum esse, aliquam laicam personam decimas possidere, quas manifestè Dominus his, qui altari deseruiunt, deputauerit: quod sicut de scri-

Conuentus Imperii Geilenshus. Cesaris ad proceres oratio.

pturis habet auctoritatē, ita eadem auctoritate euacuare contendit. Scimus autem decimas & oblationes à Deo sacerdotibus & Leuitis primitus deputatas. Sed cum tempore Christianitatis ab aduersarijs infestarentur ecclesiæ, easdē decimas præpotentes & nobiles viri ab ecclesijs in beneficio stabili acceperunt, vt ipsi defensores ecclesiarum fierent, quæ per se obtinere non valerent. Affirmat etiam iniustum esse, quòd aliquis in prædijs seu hominibus ecclesiarum aduocatum sibi usurpauit aut sicut ecclesiæ de libera voluntate siue donatione Imperatorum vel Principum fundatæ sunt, ita res ecclesiasticæ à Prælati tantum liberè dispensentur. Et quauis hæc pro Prælati esse videantur, non tamen credo, quòd ita facilè mutari possint, quæ ex longa antiquitate vsus in consuetudinem vertit, imo ipsa consuetudo à progenie in progeniem descendens, quasi iusta traditione roborauit. Hæc de parte vestra dicta sufficiant. Quæro autem à vobis, rectores ecclesiarum, quid interista de vobis mihi sentiendum sit, quid timendum, quidve vel quantum de vestra fidelitate præsumendum. Sed quia à Domino iubemur reddere quæ sunt Dei, Deo, & quæ sunt Cæsaris, Cæsari, sic rogo, Domino Papæ in vice Christi debitam pietatis obœdientiam, vt in parte altera à Deo constitutam non negligatis iustitiam.

Responsum Moguntini.

Ad hæc verba surgens Dominus Moguntinus Conradus, accepta opportunitate sic locutus est: Domine, rogamus serenitatem vestram, vt paululum inter vos attendatis. Casus iste, in quo laborare videmur, grauis est, nec nostrum inter vos tantas componere lites. Quia sicut paulo superius dixistis, ex vna parte tenemur reddere Deo, quæ Dei sunt, ex altera parte quæ sunt Cæsaris, Cæsari. Domino Papæ vt patri spirituali, qui supra omnes est, iustum est ad omnia promittimè obedire, vobis autem, quem Deus Principem & Imperatorem Romani orbis exaltauit, cui hominū fecimus, à quo & temporalia possidemus, ad assequendas omnes iustitias vestras iure tenemur assistere. Nunc ergo sine præiudicio melioris consilij, si placet, scribatur Domino Papæ, ex persona Episcoporum, in quibus commouetur, vt ea, quæ ad pacem sunt, vobiscum sentiat, & iustitiam vobis in his, quæ iuste ab eo exiguntur, faciat. Placuit Imperatori & omnibus Episcopis, quod dixerat. Et ad voluntatē Imperatoris scripta est epistola, signata bullis Episcoporum omnium & perlatam ad Dominum Papam. Qui cum legisset epistolā, obstupuit de immutatione Episcoporum: quia ipse causam pro eis videbatur summississe, ipsi verò de cautione sa cecidisse. Nec minus tamen in proposito suo perstitit, & veniens Veronam, Imperatorem legitimè citatum pro capitulis supra scriptis excommunicare decreuit. Ad quem accedentes Veronenses, dixerunt: Pater, serui & amici Domini Imperatoris sumus: rogamus sanctitatē vestram, vt eum in ciuitate nostra, nobis presentibus, non excommunicetis, sed hanc sententiam respectu nostri seruitij differatis. Qui faciens iuxta petitionem eorum, discessit: & cum in proximo eum excommunicare vellet, morte præuentus, sententiam distulit, sicq; Imperator maledictionis iaculum euasit.

Pernicacia et malitia Papa. Fides Veronensium.

CAPVT XIX.

Adolfus C.

Hæc serie dierum Adolfus Comes cœpit reædificare castrum ad ostium Trauenæ, quod à Slaus exustum fuerat, quando Imperator ciuitatē Lubeke obfederat. Locum tamen in ædificādo mutauit: quia cum prius in aqua ipsum castrum situm fuisset, ipse super littus maris in ipso introitu Trauenæ illud fundauit, vt tanto facilius piratæ intrantes inde obrui possent. Porro ciues ciuitatis ex eodem opere valde commoti fuerant: quia Comes telonium ab eis expetebat, quod illic vnanimiter negabant. Vnde grandis controuersia inter eos orta est. Dicebat enim Comes, telonium sui iuris esse: quia tempore Ducis Henrici illic non sine petitione transierant. Illi autem affirmabant, nō hoc de iure factum, sed propter petitionem ipsius Ducis ad castelli sustentationem ad tempus esse permissum. Ob hanc igitur contradictionem quicquid commoditatis in suis terminis ciues antè videbantur habere in fluuijs, in pascuis, in syluis. Comes omnino abstulit. Præterea etiam quosdam ex eis in ciuitatibus suis Thodeslo & Hammenburg negotiantes præpediendū detinuit, & bona eorum quasi pro telonij pignore sibi usurpauit. Cumq; hoc sepius apud

Cum eodem de portorio, Lubecensiu contentio.

pius apud Imperatorem conquesti fuissent, & ipse frequenter suos ad pacem inter eos reformandam delegasset, nihil in sua causa profecerunt. Tandem mediante Imperatore hoc pacto de telonio liberi facti sunt, ut trecentas marcas argenti Comiti darent, & Comes iuri suo de telonio requirendo abrenunciaret. Similiter pro pauis ducetas marcas persoluerunt, ut a mari usque Thodeslo liberè fruereutur fluminibus, piscibus, syluis, exceptis his, quæ ad stipendia Monachorum in Reineuelde Ducis Bernhardo, resignante & Imperatore conferente, deputata fuerat. Super his autem privilegiati sunt ab Imperatore, ut hæc in processu temporum à nullo hominum temerariè mutari possint.

Compositio ex interuètu Casaris.

CAPVT XX.

EO autem tempore misit Imperator ad Canutum regem legatos honoratos pro pecunia, quam pater illius Waldemarum cum sua filia ipsius filio socianda pollicitus fuerat, quam etiam idem Canutus partim persoluerat. Qui propter occasiones supra dictas, quæ inter Imperatorem & ipsum versabantur, pecuniã persoluerunt. Imperator verò non propter repudij occasionem, sed propter pactiois immutationem, regi sororem suam intactam cum tali apparatu, quo eam acceptura Imperatorem exercere cœpit, ita ut omnes in terra Wagirorum, Holfatorum, Stormariorum & Polaborum usque ad Albiam sui iuris esse diceret, & eam per Slaughterum repudiata, & ad terram natiuitatis suæ sine honore reuersa, conquesta est in multis se à marito iniuriam. Vnde etiam magis instimulatus iustã se causam contra Teutonicos habere arbitratus est.

Casaris ad Canutum regem legatio.

Ab eodem Canuti alienatio.

Ludouicus Landgr. Turing.

CAPVT XXI.

IN diebus illis Hartuicus, Archiepiscopus Bremensis, contracto suo cõducto exercitu cum manu valida intrauit Thetmarchiam, & eos, qui sibi contradicobat, ad deditiõnem coegit. Illi autem pro sua liberatione pecuniam infinitam promiserunt, sicque Episcopus cum magna iactantia ad sua reuersus est, credens se in omnibus prosperè egisse. Sed ex eodem casu materies non dico confusionis sed humiliationis in eadẽ ecclesia exorta est. Nam cum Adolfus, Comes de Schawenburg, & nobiles alij stipendium militiæ, quod eis Archiepiscopus promiserat, requirerent, ille tam ea, quæ illis promiserat, quàm alia multa inuita litera ab eo consumpta reddere nõ valens, necessitate compulsus, ministerialium reditum per triennium abiurauit, ut infra tempus illud omnia ex integro soluerentur. Episcopus verò ex his, quæ de cathedrali vel ecclesiarum consecrationibus consequi poterat, sustentabatur. Thetmarchi autem pecuniã, quam polliciti fuerant, persoluerere nõ valentes, ad Waldemarum Slesuicensem Episcopum se contulerunt. Is erat filius Canuti regis, qui à Suenone vnã cum Waldemaro inuitatus ad conuiuium, inter epulas insidiosè occisus est, vir diues valde, non solum de stipendijs episcopalibus, sed de latissimo patris, quod sibi remanserat, patrimonio. Sicque datis obsidibus, ex illa die additi sunt regno Danorum, seruierturque S. Petro in Sleswig, ut seruiertant in Brema. Demembrataque est ecclesia Bremensis per negligentiam Hartuici, qui propter segnitiem oues perditas requirere non valebat.

Hartuicus Bremensis deditio Dithmarsica.

Comites auxiliantes.

Stipendiõrum persoluitiõne egessas.

Dithmarsci ad Danos deficiunt.

Waldemarus, Episcopus Slesuic. opes.

CAPVT XXII.

INTER hæc autem fluunt lachrymæ, trahuntur suspiria, & vox ploratus & ululatus in excelsis leuatur. Insolito namque timore turbata & confusa sunt viscera, corda tremuerunt, ingenij flos interiit, scribentis manus elanguit. Nam propter inimicizania, messem Christi suffocantia, spinarum multiplicantur scandala, ita ut sancta Ecclesiã arreararo tritico tota squalescat in palea. Vbi enim sapiens & intelligentis

In corruptis suis seculis mores.

gens, vbi rogo leges, vbi iura, vbi iustitia, vbi religio, vbi pax, vbi veritas, vbi castitas, vbi coniugalis, vbi cœlibatus spiritualis? Nonne iuxta Prophetam, maledictum & homicidium & mendacium & furtum & adulterium magis quàm in diebus antiquis inundauerunt, & sanguis sanguinem tetigit? Nunquid secundum Elaiam tumultuatur puer contra senem, & ignobilis contra nobilem? Merito ergo confusa sunt viscera, corda tepuerunt. Propter hæc enim iudicium Dei imminet, quod nemo quidem euadere potest: quod ille tamen quasi pater misericordiarum adhuc præueniendo magis quàm damnando exercet. Ferit tamen parcente manu: quia vindictam quidem iustam exercet, sed adhuc emendationis tempus per patientiam expectat. An ignoras, inquit Apostolus, quod benignitas Dei ad poenitentiam adducit? Scilicet quia diuitias bonitatis eius contemnis, non immerito lapidem offensionis incurris. Ieremias enim dicit: Quid est, quod dilectus meus in domo mea facit scelera multa? Quis iste rogo dilectus, nisi ministrorum Dei conuentus? Sed vt minus sapiens dixerim, quis eorum scelera explicare, quis enumerare sufficiat? Nonne ipsi oculos quidem habent, sed non vident? legem Dei audiunt, ob quia mystica intelligunt, sed quæ dicunt, non faciunt. Qui enim dicis, non mœchandum, mœcharis; non furandum, furaris: Tu verò in ecclesia gloriose sedens super cathedram non Moyfi, sed Apostolorum, vel ipsius Domini, iudicas proximum. Qua rogo fiducia vel conscientia? In quo enim alium iudicas, teipsum contemnens. Scilicet si fortè manus à rapina pauperis continuisti, contra me murras, quod furem memorauerim te. Nonne veritas dicit: Qui non intrat per ostium in ouile, sed ascēdit aliunde, ille fur est & latro. Sed dicis: Per ostium intraui, si fortè ecclesia in electione tua consentit. Ad hæc Dominus: Ego, inquit, sum ostium, per me si quis introierit, saluabitur, & egredietur & ingredietur, & pascua inueniet. Si ergo per ostium intraisti, & in pascuis Domini moraris, cur te oues non audiunt, sed magis à te fugiunt? Non enim audiunt voces alienigenorum. Fur enim venit non nisi vt furetur, mactet & perdat. Si ergo oues te non audiunt, quod non per ostium intraisti: quia in veritate non stas, quod est per ostium intrare. Vnde scias, quod omnis Prælatus, qui Dominicas oues verbo & operatione destruit, fur est, & ipsas mactat & perdit. Quia corrumpunt mores bonos colloquia mala, & non iam colloquia mala, sed opera mala, dolus, fallacia, mendacia, periuria. Ipsenim circumueniunt & circumueniuntur, & circumueniendo arbitrantur se obsequium præstare Deo. Circumuenti autem dicunt: Num finis adest seculi, quia nulla est reuerentia cleri? Nam de sacerdotibus Christi dictum est: Vos sancti domini vocabimini, ministri Dei nostri dicetur vobis. Et iterum, Nolite tangere Christos meos. Quoniam rectè hæc pro ipsis essent, si istis viuendo non contradicerent. Nunc autem omnes de iure cleri volunt esse, sed non de religione. Quia verò nec de sorte cleri sunt, nec de religione, iusto Dei iudicio nec à Deo nec ab hominibus reputantur. Quia cuius vita despicitur, restat & eius prædicatio contemnat. Quos per Psalmistam Dominus redarguit, dicens: Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum? Tu verò odisti disciplinam, & proiecisti seruos meos retrorsum. Si videbas furem, currebas cum eo, & cum adulteris portionem tuam ponebas, & cætera quæ ibidem de peruersis sacerdotibus commemorantur. Ipsa tamen peruersitas Prælatorum occulto Dei iudicio nonnunquam de peccatis subditorum prouenire solet, iuxta illud: Qualis populus, talis & sacerdos: Propter peccati populi regnare facit Deus hypocritam. Et Dominus: Qui est ex Deo, verba Dei audit: propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis. Et Ieremias: Viæ tuæ & cogitationes tuæ fecerunt tibi hæc. Et item: Prophetæ prophetauerunt mendacium, & sacerdotes applaudebant manibus suis, & populus meus dilexit talia. Non ergo Prælati temere à subditis reprehendantur, nec subditi à prælatis mortaliter dijudicentur, scientes quod tales Prophetæ & Sacerdotes, quos olim de templo Dominus eiecerat, destruxerunt muros Ierusalem: quia nisi tales peruersis eam manibus maculassent, nequaquam gentibus ludibrio habitabit fuisse. Cuius excidium olim Dominus defleuerat. Sed illa, quæ tunc à T. Vespasiano destructa est, occidit Prophetas, & lapidabat eos, qui ad eam missi erant, & in ipsam

Ecclesiastici.

*¶ φειλαται
γὰρ ἢ
χρησθ' ἔμπρο
σθεν κακῶς.*

γνώμη.

*Præui principes
pena peccatorum.*

*Gemina hic
rosolyma.*

in ipsum Dominum manum mittere non timuit? Hæc autem sanguine ipsius Domini fundata, & morte & resurrectione eius confirmata, ipsa viuifica Sacramenta excepit, & loca sancta negligentius honorando, confusionem maximam excepit, ita ut dicat cum Ieremia: Dormiemus cum confusione nostra, & operiet nos ignominia nostra: quoniam peccauimus Domino Deo nostro, & patres nostri ab adolescentia nostra usque ad diem hanc, & non audiuimus vocem Domini Dei nostri. Nunc autem his finem faciamus, & ad destructionem ciuitatis sanctæ sty- *Adrem.*

CAPVT XXIII.

CVM Balduinus, Emelrici regis filius, rex Hierosolymorum, tam genere quam virtute præclarus, refrenatis circumquaque religionis Christianæ hostibus, regnum suum in omni iustitia moderaretur, manu Domini tactus, qui quos diligit, corripit, infirmitate lepræ cepit deficere, & de regni successore cogitare. Ipse enim filium hæredem non habebat: quia cœlibem agens vitam in castitate perseuerans, virgo in æuum permansit. Habebat autem sororem, quam cuidam Wilhelmus, ex qua nepotem paruulum suscipiens, nomen ei suum imposuerat. Hunc cum esset annorum quinque, sperans eum à paterna felicitate non degenerare, consilio Domini Patriarchæ, similiter etiã consensu Principum siue nobilium, Templariorum, Hospitaliariorum, cum beneuolentia cleri & deuotione populi, in regem ungi præcepit, cui etiã tutorem cognatum suum, Comitem Tripolensem, Regimundum nomine, deputauerat, ut ad quintumdecimum ætatis annum vicem pueri ageret, siue idem puer duraret, siue vita excederet. His itaque dispositis rex infirmitatis molestia deficiens, beato sine migravit ad superos. Puer autem rex anno ætatis suæ nono ipsum moriendo secutus est. Qui cum honestè in sepulcro patrum suorum in Ierusalè sepultus fuisset, in ipsa octaua depositionis suæ accessit mater ad Dominum Patriarcham, & sic ei locuta est: Domine, tu scis, quod frater meus mortuus est, similiter & filius meus, qui in regem unctus fuerat, & nemo relictus, quem regnum hæreditario iure contingat, præter me, quæ & filia regis sum, & soror, & mater. Nunc ergo rogo, ut mecum misericordiam faciatis, & coronam mihi debitam non negetis. Cui Dominus Patriarcha respondit: Scio quidem, quod filia regis es, ut dicis, similiter & soror, & mater pueri relictis defuncti. Sed quomodo tibi corona debeat, non video, quæ foemina es, maxime cum terra ista ferocissimis & innumeris hostibus circumdata sit, nomine foemineo non satis apta regi, nisi fortè per maritum illam obtinere posses, si tamè idem ad regnum & genere & dignitate idoneus inuentus fuisset. Ad quæ illa: Habeo, inquit, maritum dignum sit coronari. Quem, si mecum iustitiam & virtutem facere vultis, in presentiam vestri adducam, ut de manu vestra coronam similiter & benedictionem accipiat. Siquidem mortuo Wilhelmo, inuito fratre Balduino, alium maritum duxerat, Widonem nomine, quem non longè locauerat, & eum ad verba Domini Patriarchæ & aliorum, qui de latere ipsius erant, inungitur Wido, clausis portis Hierosolymæ tota die illa, ea videlicet Dominica, qua cantatur: Omnes gentes plaudite, &c. Quæ verba clerus, qui regi adlabatur, ea die Prophetice introducunt interpretabatur. Et abierunt omnes leti, dicentes, Viuat rex, nescientes ei magis imminere maledicta Zedechiæ quam vaticinia prophetiæ. Hæc autem subitanea consecratio ideo facta est, quia non bene sentiebant de Comite Regimundo: quia idem ad regnum aspirans cum Saladino familiaritates habere videbatur. Displicuit tamè sermo iste in oculis fratrum de hospitali B. Ioannis: quia regnum quatuordecim annos in manu Comitis à Balduino rege positum erat, consentientibus omnibus, etiam multis religiosus viris hæc confirmantibus.

CAPVT XXIIII.

Igitur Wido confirmatus in regem, misit ad primates regni, ut venientes hominum ei facerent. Inter quos etiã misit ad Comitem Tripolensem, ut sicut præ cæteris di-

*Balduinus,
rex Hiero-
solym.*

*Wilhelmus
& Conradus,
Marchiones
Montisfe-
rat.
Templarii.
Hospitalia-
ris.
Raymundus,
Com Tripol.*

*Ambitio
mulsebræ.*

Wido.

*Subita eius
inaugura-
tio.*

*Adulatio
cleri.*

*Raymundi
cum Saladi-
no conspira-
tio.*

*Wido Res
ordines re-
gni iuramē-
tum poscit.*

*Tripolitani
terguersa-
rio.*

gnior videretur, ita præ ceteris regē sua exhibitione honoraret. Qui audiens quod factū esset, primò quidem obstupuit, post cum admiratione ita respondit, dicens: Balduinus quidē puer, qui in regem vnctus fuerat, recenter mortuus est, & nequissimus rex sit, audiui, & tu me dicis ad regem properare. Quis est iste sermo, quem locutus es? quis vnquam regnat sine electione primorum & consensu populorum? Nemo enim seipsum facere regem potest, nisi tyrannicè velit dominari. Omnibus autem notum esse, non dubito, Balduinum regem me tutorem regis statuisse quatuordecim annis, quod multorum religiosorum testimonio affirmare possum, quos spero propositum suum mutare non velle: quod siquidē, quod absit, fecerunt, me tamē, si sciatis, ad regem non venire: quia nihil mihi cum rege vestro. Quæ enim possideo, magis ex libertate quàm ex beneficio teneo. His dictis auulsus est ab eis. Illi autem ad Dominum suum reuersi sunt. Hac igitur occasione discordabant inter se Rex & Comes per annum & dimidium, & manifestas ad inuicē inimicitias exercebāt. Inualescebat tamen pars regis, vt quoq; nobiles ad ipsum venirent, & susceptis ab eo beneficijs hominum ei facerent. Acconitē verò, qui in parte Comitum esse videbantur, mutata voluntate ad regem se contulerunt. Comes verò quasi fuga elapsus abiit Tiberiadem. Saladinus autem rex Damasci cognita controuersia, quæ inter Regem & Comitem erat, lætatus est valde, & quia terræ sanctæ semper inlidia batur, tali occasione introitū se habere posse arbitratus est. Quod & factum est. Comiti per suos mandauit, dicens: Constans esto: scio quod iniuste tecum agitur. Tibi enim regnum ex dispensatione Balduini regis iure debetur, quod vt cōtra Wido- donem vi obtinere valeas, ego tibi ad contrahendam militiam pecuniam dabo copiosam. Quod si hoc modo præualere non potueris, ego per meipsum in manu valida veniam, & eiectionis hostibus tuis de terra, te super omnes regem constituam: Tu tantum iura mihi per legem Dei tui, vt liberum mihi transitum per te permit- tas, & tu cum tuis saluus consistas. Comes igitur sub iureiurando allicitus est Saladi- no, cuius auxilio multa contra regem molitus est. Saladinus verò collecto exercitu non solum ex omnibus finibus regni sui, sed etiam de regnis finitimis contra- hens auxilia, ad destructionem terræ sanctæ paulatim se præparabat. Inter hæc frater eius, qui dicerent de domo B. Ioannis: Vos contra populum Dei inique agitatis. Vos enim cum Comite conspiracyonem fecistis: quia nisi ille de vobis confideret, nunquam contra regem tanta ac talia præsumeret. His auditis, Magister eiusdem domus, Radgerus nomine, vir prudens & religiosus, abiit ad Comitem, & sic ei locutus est: Quid gloriaris in malicia, qui potens es in iniquitate? Quare contra populum Dei cogitasti consilia? Tu cum Iuda traditore portionem tuam posuisti, dum cupiditate regnandi seductus, contra ius & contra religionem Dei cæci Saladino fidem fecisti. Sed nunc acquiesce consilij meis, & reconciliare Deo, quem negasti, reconciliare regi, quem offendisti, ne fiant nouissima tua peiora prioribus. His exterritus Comes, ita respondit, dicens: Cur me sic accipis, serue Dei? nonne tu scis, quàm iniuste mecum agitur? Ego enim de his, quæ iuste possedi, violenter eiecisti. Recordare quàm rationabili dispensatione regis Balduini, quàm prompta voluntate Domini Patriarchæ, consensu etiã omnium primatū, Baronum, Templariorum, Hospitalariorū tutelam pueri regis suscepi ad 14. annos, siue idem puer duraret, siue vita excederet, nisi fortè rex Angliæ vel per se, vel per filium suū huic regno subuenire voluisset. Et cum luce clarius constet, me tibi vera locutū, tamen ne tantorum malorū videar occasio, & populi Dei perditio, ecce acquiesco consilij tuis, & cum rege compositionē facio, si tamē ea, quæ in negotijs regni expendi, restitueret sponderit. His auditis, Radgerus reuersus venit ad regem, & ei per orationem exposuit, & bonus visus est sermo in oculis eius. Rex autē nō solum ea, quæ expenderat, reddere promisit, quæ tamē ille fideli testimonio assignare potuisset, reuer- sum etiam ad beneficiū suum diuitias & honores addere sponderit. Cumq; reuer- sus esset ad Comitem, vt eum ad præsentia regis conduceret, mandauit ei Comes per suos, dicens: Vide ne per viam, qua veneras ad me, reuertaris: quia in sidia ibi sunt. Siquidem filius Saladini latenter terrā intrauerat, Comite tamen conficio, & cum decē millibus consistebat in valle Chanaan. Quidam etiã Canonicorum an- helo cur-

Fuga.

*Saladinus,
esuiq; insi-
diolū bene-
uolentia.*

*Confederatio
cum Tri-
pol.*

*Apparatus
belli.*

*Hospitalari-
um proditio
nis anqui-
sita.*

*Radgeri
Mag. cū Tri-
pol. exposu-
latio.*

*Excusatio
Tripol. &
querimo-
nia.*

*Serò sapiūt
Phyges.*

*Saladini F.
in armis.*

helo cursu venientes de Nazareth, affirmabant castra hostium esse prope eos, præ- *Nazareth.*
sidium flagitantes. His auditis, Radgerus diuertit ad Magistrū templi, qui non lon- *Saba.*
gē in castello, nomine Saba, cum quinquaginta militibus consistebat. Consilio au- *Explorato-*
tem habito, miserunt exploratores, qui reuersi sunt, dicentes, non nisi duo millia *rum secur-*
ibi esse. Illi enim insidias in montibus ex vtraq; parte tetenderant, & exploratores *dia, indeq;*
delusi erant. Milites autem Christi gauisi sunt, dicentes: Tradidit eos Dominus in *secura cla-*
manus nostras. Cumq; ascenderent ad eos, illi fugā simulabant, donec insidix, quæ *des.*
latebant, confurgentes & circundantes illos, omnes in ore gladij percusserunt.

CAPVT XXV.

10 **I**gitur militibus Christi in confessione Domini occumbentibus, illi cum gaudio
ad sua reuersi sunt. Saladinus autem audiens Radgerum cecidisse, lætatus est, & *Saladini hō*
ait: Nunc cōclusi sunt in manibus nostris: quia periit consilium ab eis, quod mor- *stus exul-*
tuus sit ductor eorū. Admoto igitur exercitu, cum multitudine graui intrauit ter- *tatio.*
ram per pontem Tiberiadis, & iuxta Saffret castra metatus est. Rex autem cum o- *Expeditio*
mnibus terræ primatibus, inter quos Episcopi cum ligno Domini, occurrit ei, e re- *in terram*
gione castra metatus, & erant montana inter eos. Cumq; per aliquot dies in excu- *sanctam.*
titudine Tiberiadē reuersus est. Populus autem Domini credens eum fugā inire, *Receptus.*
ascendit ad montana. Ille autem cepit Tiberiadem, & succendit eam igni. Comes *Tripolita-*
verò Tripolensis dissuasit militibus Christi ascendere in montana, dicens: Non a- *nos recta cō*
scendatis in montana: quia impetū Saladini ferre non potestis: sed si ille terrā exite- *sileus non*
disponit, victoriam maximam reputetis. Castrum, quod succensum videtis, meū *audetur.*
est: non sit vobis curæ: ego libenter hanc iacturā sustinebo. Ille verò etsi fraudulen-
ter, sapienter tamen locutus est. Sed non est consiliū contra Dominū, qui propter
omnino cum Saladino configere decreuissent, ille subtrahitur ab eis ad suū intra- *Surs seu*
in montana, & ibi per biduum siti exaruisse tam homines quàm iumenta, dixit suis: *Tyram.*
30 Filij mortis sunt homines isti: quia nō solum siti defecerunt, sed cū sint pauci nu-
mero, effugium eis negauit ipsa loci angustia. Appropiante igitur parte aduersa, or-
dinata est acies Christianorū, & rex erat in capite cū Episcopis & victoriosissimo
ligno Dominicæ crucis: quam sequebantur Templarij & Hospitalarij cum Baro-
nibus & militibus & populo terræ. Sicq; desiderata congressione facta, configunt *Christianō-*
fideles cum infidelibus. Sed nostrates amore mortis animati audacter irruerunt in *ri cum Sa-*
eos, & vi hostiles acies irrupētes, manus suas domino cōsecrauerunt, ceciderūtq; *ladino com-*
aduersarij à dextris & à sinistris. Sed quia siti exaruerunt, infirmati sunt, & præualuit *stus.*
40 pars aduersariorum, & captiuatus est Rex, trucidati Episcopi, & crux Domini à suis
hostibus capta est, omnesq; ferè aut occisi sunt gladio, aut hostilibus manibus cō-
prehensi, ita vt pauci per fugā elapsi cognoscantur. Fit igitur clamor gentium ad
cælum, blasphemantium nomen Dei viui, & sublannantium populo Dei. Filius
autem iniquitatis prosperatus in via sua, & euanesceus in cogitationibus suis, dicēs
in corde suo: Non est Deus, &c. sequenti die inter ipsa funera thronum gloriæ suæ
50 crexit, ponensq; coram se crucem Domini, circumstante multitudine procerum
suorum, præcepit adesse multitudinem captiuorum, ponensq; in cælum os suum,
sic omnibus locutus est: Vos estis infelices illi cultores illius Nazareni, qui dicitur
delusi Deū esse creditis, & mutato ritu sacrificiorum, qui ab antiquis patribus in le-
ge Dei ordinatus est, pro carnibus & sanguine hostiarum mille paxillum panis &
60 vini sub sacramento carnis & sanguinis illius crucifixi offertis, & hac præsumptione
diu terram meam & patrum meorum vobis vsurpatis. Sed nunc quid possit Deus
vester vidistis: vnde per virtutē Dei mei Maumethi manum meā excellentem sensistis.
Nunc ergo vnum è duobus eligite, aut mihi consentientes Deum meum adorete,
aut in cruce vestra sententiam decollationis accipite. Cui milites Christi respon- *Saladini*
derunt, dicentes: Verè cultores sumus Iesu Christi Nazareni, qui Deus est & *sarcasmus.*
Constantia
captiuorū.

Dei filius, qui opere Spiritus sancti de immaculata virgine cōceptus & natus est, & pro peccatis omnium in se credentium in hac terra crucifixus nō solum de morte surrexit, verum etiā ad caelos ascendit. Pro cuius nomine & honore bonum certamen certauimus, & cursum cōsummare felici perseverantia optamus. Hūc adoramus, hunc laudamus, hunc Deū & Dominum omnium confitemur. Illū verò Maumeth, filiū perditionis, quem Deū tuum dicis, irridentes, qui post semen bonū Apostolorū in terra vestra supereminuit zizania, & praestigijs suis seduxit corda hominum, negamus, execramur, & similiter te cum tuis tortoribus despiciamus. His dictis, omnes de conspectu suo eiectioni sunt, & altera die Templarij & Hospitalarij decollati sunt, eo quod illos praeter ceteros exosos habuerit. Moriatur anima mea morte iustorum, & fiant nouissima mea horum similia. Gloria tibi Christe, quia quamuis peccatores, deuotos tamen etiā in diebus nostris habes confessores. O quanti sunt, qui sepe expugnati à iuuentute sua in tali certamine victores existerent, & sub tali optione vitam & omnia vitae blandimenta respuerent, praestante Domino nostro Iesu Christo, qui viuit & regnat per omnia secula seculorum.

*Templarij
& Hospitalarij
mactati.*

CAPVT XXVI.

*Saladini
successus.*

*Accon cum
Prolematis.*

Tyrus.

Berytus.

*Saladinus
assumit no-
uos titulos.*

Ascalon.

*Wido Rex è
Sirculis di-
missus.*

*Hierosoly-
ma obsidio.*

*Deditio sub
pactione.*

*Sepulcrum
Domini.*

IGitur occiso populo Dei, Saladinus totā obtinuit terrā, depopulatisque omnibus omnem ciuitatem munitā percussit in ore gladij. Omnia sancta destructa sunt: religioſae personae tam virorum quàm mulierum aut trucidatae aut in captiuitate abductae sunt. Sed & virgines Deo dicatae vim pertulerunt. Primum autem obtinuit Accon, deinde veniens Surs, quae alio nomine Tyrus dicitur, per mensem oppugnauit eam. Deinde Iubeleth, postea Baruth. Quam cum obtinuisset, creauit sibi nomen nouum: quia ibi est coronatus, & Babyloniae rex salutatus. Inde via, qua venerat, reuersus, venit Ascalonem, quam fratres de hospitali firmissime munitam, & obsedit eam. Quam cum obtinere non posset, dixit regi captiuo: Persuade populo tuo, ut tradant mihi ciuitatem hanc, & alias, quas tenent Templarij, & ego te à captiuitate relaxabo, & triginta de nobilioribus tecum. Qui lætatus, misit ad Ascalonitas, & sic eis locutus est: Rogo, ut faciatis mecum misericordiam, & liberetis me à captiuitate & viros, qui mecum sunt: quia sic & sic Saladinus locutus est. Qui responderunt: Tu quidem rex nostrer es, sed nunc nec te ipsum nec alios saluare potes: ideoque scias, quod ciuitatem de tuis gentilibus non trademus. Scis etiam, quia omnia castra firmissima in manibus sunt Templariorum: & ideo parum ad nos de tua liberatione. His auditis, Saladinus magis oppugnauit ciuitatem, erexitque contra eam machinas multas, & fregit munitiones, & turres comminuit. Quod videntes qui intus erant, pro liberatione regis obtulerunt ciuitatem. Quam ille acceptare noluit sub conditione priore. Rex tamen cum paucis liberatus est, & qui in ciuitate erant, exierunt illæsi, & Saladinus intravit ciuitatem. Post hæc conuertit exercitum ad expugnandum ciuitatem sanctam, & obsedit eam. Quidam autem de melioribus, qui intus erant, animauerunt ceteros, dicentes: Pugnetis viriliter, & moriamur cum fratribus nostris. Nonne iste est locus dominice passionis, in quo Christus pro nobis mortuus est? Nunc ergo eamus & nos, & læti moriamur cum illo, ut similiter confurgamus cum ipso. Alij autem qui nondum cupiebant dissolui, & esse cum Christo, non acquieuerunt sermonibus istis, sed pro sui liberatione legationem miserunt Saladino. Qui propter frequentes oblationes peregrinorum credens ipsam ciuitatem opulentissimam, infinitum aurum expetijt ab eis, ut quouis pro suimet liberatione daret bis mille aureorum. Sed cum multo minus inuentum fuisset, acceptauit centum. Sed nec hoc stare potuit. Tandem hoc definitum est, ut absque his, qui maiores & ditiores erant, quilibet masculus daret decem aureos, femina quinque, & læti moriantur illæsi. Qui verò prædictam pecuniam non haberent, pro redemptione viri fuisset, qui essent & ancillæ. Cum autem obtinuissent ciuitatem sanctam inimici Christi, non pepercit oculus eorum sanctuario Dei, sed ipsum templum stabulum equorum facientes, destructo omni ornatu ad contumeliam Christianae religionis, scelera multa ibidem perpetraverunt. Sepulcrum Domini tamen religiosus viris tali conditione deputatum est, ut tributum Saladino de oblationibus peregrinorum, qui sepulcrum sub conditione pacis visitabant, ministrarent. Siquidem Saladinus consulens quæstui avaritiam, hoc

titia, hoc statuerat, vt si quis Christianorum sepulcrum Domini visitare vellet, byzantium auri pro suo conductu daret, & liber iret & rediret, dum modò illuc nullam secum arma deferret. Sicq; humiliata ciuitate sancta, renouatum est illud lamentationis carmen Ieremie: Quomodo sedet sola ciuitas, plena populo: facta est quæsi vidua, domina gentium: princeps prouinciarum, facta est sub tributo. Crucem etiam Domini à suis apparitoribus tractari præcepit, dicens: Crucem captiuam, in qua habetis fiduciam, similiter concaptiui adorate, donec experiar virtutem Dei vestri, si verè possit eruere vos de manibus meis.

*Cruz in
cam; Sala-
dini sarca-
fms.*

CAPVT XXVII.

ANno verbi incarnati millesimo centesimo octuagesimo septimo, mense Iulio, *Tempus ca-
pta Hieroso-
lyma.*
1111. Cal. Octobr. à Saladino, rege Sarracenorum, Romæ præsidente Gregorio Papa, qui successerat Domino Urbano, regnante Friderico Imperatore Romano-
*Clemès III.
Papa.*
sedem Apostolicam sublimatus est. Qui dolens de excidio ecclesiæ Hierosolymitanæ, in vniuersum orbem Romanum epistolas direxit, scribens omnibus ecclesijs de tam impia traditione & occisione seruorum Dei, & de cæteris abominatio-
*Animat
Christianos
in Sarraceno-
nos.*
nibus à Sarracenis in terra sancta perpetratis, incitans in omnes zelum impiorum, & ad vltionem sanguinis sancti. Et pro liberatione ligni Dominici & ciuitatis sanctæ, remissionem omnium peccatorum Apostolica auctoritate pollicitus est. Hortatus est etiam vnumquemq; discedere à via sua mala, & temperare à superfluitate ludorum & vestibus fluxis & irreligiosis, in quibus superbia vitæ & concupiscentia carnis & oculorum dinoscitur, ac si omnibus diceret: Sicut exhibuistis membra vestra seruire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc pro gloria crucis sanctæ, cuius cultores estis, exhibete vos seruire iustitiæ in sanctificationem. Ieiunia etiam quædam omnibus indixit, & orationes publicas in canone in omnibus ecclesijs, monasterijs, parochijs celebrari constituit, psalmum videlicet, Deus uenerunt: qui omnes miseras in sancta terra perpetratas, similiter & peccata, quibus iram meruimus, prophetice commemorat.

CAPVT XXVIII.

OMnes igitur ecclesiæ filij in toto orbe terrarum diffusi, perspectis epistolis Apostolice, timuerunt valde, & repleti sunt stupore & ecstasi in eo quod significatum fuerat illis. Communis fuit mæror omnium vna voce plangentium: Eheu, vt quid nati sumus videre contritionem populi Dei & terræ sanctæ, in qua steterunt pedes Domini exercituum, qui venit in hunc mundum salus omnium. Nunc cecidit corona capitis nostri, reuersus est in luctum chorus noster. Sancta nostra prophanata sunt, templum Dei violatum, & coinquinauerunt illud gentes. Ciuitas sancta immunditijs repleta est, lignum Dominicum inter alienigenas detinetur, quod à nobis, vtique suis cultoribus, constanter requiretur. Nunc ergo accingatur vnusquisque ense super femur suum, & compatiendo fratribus nostris moriamur cum ipso, qui pro nobis mortuus est, qui sicut ipse pro nobis animam suam posuit, sic & nos debemus ponere animas pro fratribus. Ad vindictam ergo zeli domus Dei, & in vltionem sanguinis iusti, egrediatur sponsus de cubili suo, & sponsa de thalamo suo: cessent dies lætitiæ, canticum & tibia non audiatur in plateis, temperet ornari solito plebs læta choreis. Huiuscemodi studijs incitati omnes terribes & pauper (ceciderat enim super omnes timor & indignatio) vnanimis ad expeditionem Hierosolymitanam aspirabant. Et signati signo sanctæ crucis in remissionem peccatorum suorum, iter arripiunt. Præcipuus autem erat & signifer Dominus Fridericus, Romanorum Imperator, qui honorem Romanæ imperij exaltare cupiens, ad expugnandos inimicos Christi robur

*Coploratio
cladis Hie-
rosolym.*

*Arbor Gira-
dilis et ar-
morum.*

*Cesar belli
sacris du-
ctor.*

*Godefridus
Episc. Wir-
ceburg.
Conuentus
Imperii
Goslar.*

*Henricus L.
Bernhar-
dus Dux.
Optio Hen-
rico L. data.*

*Alterū eius-
dem exiliū.*

militiæ suæ conuertit, bonam consummationem certaminis sui existimans, quod tam pro Deo quàm pro temporali honore certauerat, si finem dierum suorum rali labore concludisset. Qui vt sapiens archimetator ipsam expeditionem prudenter ordinauit, præcipiens omnibus regni sui peregrinis, tam equestribus quàm ijs, qui nauigio ituri erant, vt post annum adueniente Maio omnes parati essent. Ipse vero Moguntia per prædicationem Herbipolensis Episcopi Godefridi, & aliorum prædicatorum, cum multis nobilibus insignitus signaculo sanctæ crucis, apud Goslariam pro diuersis regni negotijs curiam generalem indixit. Vbi quosdã discordantes reconciliauit, quædam etiam castella propter atrocina prohibenda dirui præcepit, vt pacatis omnibus iter propositū tanto deuotius quanto liberius expleret. Ducem etiam Henricū illic adesse voluit, vt quia discordia nō parua inter Bernhardum & ipsum pro ducatu erat, pacem inter ipsos aliqua conditione iuxta decreta Principum reformaret. Duci tamen Henrico trium optionem dedit, vt aut dispersionem in particulari quadam restitutione pristini honoris pateretur, aut secum peregrinatum in expensa Imperatoris iret, postea plenariè restituendus, aut tertia per triennium tam pro se quàm pro filio suo æqui uoco abiuraret. Dux tamen nō gis elegit terram exire, quàm vel ire quo non vellet, vel honore pristino vlla diminutione mutuari.

CAPVT XXIX.

*Cæsar ingre-
ditur iter
Asiatic.
Ratisbona.*

*Austrii be-
nignitas.*

Vienna.

*Sentina ca-
strorum eie-
ctā.*

*Regis Vn-
gar. hospita-
litat.*

Strigoniā.

*Regina mu-
nera.*

Pietas.

*Regis Vn-
gar. frater è
captiuo ite-
nerii ductor.*

Igitur accedente veris tempore, Dominus Imperator iter peregrinationis arripuit. Postquam autem Ratisbonam venerat, viso ibidē magno exercitus defectu, ab itineris propositi profectioe desperare cœpit. Causa autem defectus erat magnus omnigenarū nationum populus, qui eum præcesserat: quia peregrinationis amore omnes iter accelerabāt. Consilio tamen habito, sciens eos propter difficultatem viæ ipsum præterire non posse, abiit via qua cœperat. Procedens autē inde venit in Austriam, cui occurrit cum multo comitatu Dux eiusdem provincie, magnificè eum & omnes suscipiens, cunctisq; recipere volētibus donaria sua honorificè distribuens. Morante autem eo in ciuitate, quæ maior est in terra, nomine *Wene*, tanta per exercitum excrecere cœpit immunditia, tantusq; incestus, vt ex consilio siue præcepto Imperatoris huiusmodi hominum fornicatorum & furum, siue aliorum inutilium, quingenti viri redire coacti dicantur. Post hæc iter faciens circa Pentecosten venit ad portā Vngarię, ibiq; dies Pentecostes celebrando quietit. Rex autem Vngarię per nuncios suos ipsum gratanter excipiens, introitum ei terræ benignè aperuit, omniumq; rerum venalium emtionem ad placitum promissit. Vt autem in terrā ventum est, omnia in uia in fluuijs, in riujs, in paludibus, quibus sterni præcepit. Cùm autem Dominus Imperator in ciuitatem venisset, quæ Gran dicitur, quæ Vngarorum est metropolis, Rex ei in propria persona cum mille militum comitatu solenniter occurrit, omniq; deuotione se non solum hospitalem sed etiã officiosum exhibuit. Imperatore autem quatuor diebus ibi morā faciente ex consilio Principum propter nimiam tumultuātis exercitus insolentiã stabili & firma pax in exercitu sub iuramento firmata est. Regina autem dedit Domino Imperatori tentorium optimum, & domum desuper de Scarlatico & tapete, iuxta latitudinem & longitudinem ipsius domus, & lectum culcitra & operimento precioso magnificè ornatum, sedemq; eburneam cum cussino lecto præpositam: quæ quantis ornatibus exulta fuerit, præsentis pagina de promere nequit inopia. Erant quid excogitatis deesset delicijs, albus & paruus venatorius super tapete discurrebat caniculus. Post hæc regina horum auctrix munerum aliquid à Domino Imperatore petitura processit, scilicet vt ipsius interuētū frater regis, per quindecim annos ab ipso rege in captiuitate detentus, à captiuitate liberaretur. Rex autē, qui tantam deuotione Imperatorē susceperat, in nullo volens eum contristari, per quindecim annos ad petitionē ipsius à captiuitate laxauit, sed datis duob. millibus Vngarorū, nō solum fratri ad præparandam siue ostendendam viam Imperatorē præcedere fecit. Exinde rex Imperatorem in castrum, quod Gran dicitur, recepit, transito flumine eiusdē nominis, à quo ipsa ciuitas, in qua prius moratus fuerat, & castrū ipsum nomen accepit.

peratibiq; dedit Rex Imperatori duas domos plenas farinae purissimae. Imperator
 verò quia farina opus non habebat, dedit eam populo pauperi. Vbi propter nimiam
 avaritiam tumultuatis populi tres homines farina obruti sunt. Inde Dominus Im-
 perator à rege deductus est in urbem Actile dictam, vbi Dominus Imperator qua-
 tuor diebus venationi operam dedit. Inde ventum est ad urbem Sclankemund, v-
 bi per quandam aquam, quae Eiza dicitur, tribus diebus & tribus noctibus transeū-
 rabilem vi&ualium copiam dedisse dinoscitur. Post hæc venerunt ad fluvium qui
 Sowa dicitur, vbi multitudo exercitus dinumerata est, & inuenta sunt quinqu-
 ginta millia militum & centum millia armatorum ad bella valentiū. Ex abundanti-
 autem lætitia, quam Dominus Imperator super tanta exercitus conceperat multi-
 tudine, militię ludū gaudens in propria persona ordinavit, & sexaginta iuvenes no-
 biles, qui armigeri nuncupantur, ad militarem habitum & cultū militiæ transtulit.
 Vbi etiam sedens pro tribunali iudicia sua exercuit: ibiq; duo mercatores capite
 truncati sunt, & quatuor seruis manus amputatę, quia pacem iuram infregerant.
 Eadem die quingenti serui pabulum exeūtes, sagittis ab hominibus illius regio-
 nis, qui Seruij nuncupantur, interfecti sunt. Altera autem die venit Dux eiusdem
 beneficiario. Profecti autē inde venerunt ad fluvium, qui Marowa dicitur: vbi rex
 Domino Imperatori plaustra misit multa farina onerata, & quodlibet plaustrum
 duobus tauris regebatur. In eodē loco rex Imperatori valedicens, discessit, dans ei
 quatuor camelos preciosis muneribus oneratos, quæ ad quinque millia marcarū cō-
 putata sunt. Dominus autē Imperator multas regi gratias agens, dedit ei omnes na-
 ues, quæ eum de Ratisbona fuerant secutę. Ipsa die venit Dux Græciæ ad Impera-
 torem, dans ei aureum vas, quod duabus ansis subleuari debuit, & tanta victualia,
 quæ exercitui ad octo dies sufficerent.

*Beneficentia in egenos.**Sauus fl.**Ludus militaris.**Disciplina castrensis.**Seruii. Eorundem Princ. iurat in Verba Caf.**Naues Caf. aridogor. Dux Græcia.*

CAPVT XXX.

Igitur in natiuitate B. Ioannis Baptistę exiuerunt Vngariam, & intrauerunt Bul-
 gariam. In qua per tres dies non inuenientes aquam, aliquantū periclitati sunt. O-
 mnes arctas vias Dux Græciæ eis ampliari fecit, & ita in festo B. Iacobi tenuerunt
 castrum Ravenelle, quod in medio nemoris situm est. Post laborem verò nemoris
 in assumptione B. Virginis, ac si per paradisum Dei, tenuerunt ciuitatem Listriz, quę
 est in confinio Bulgarię & Græciæ. Inde castra mouentes venerunt Vinopolin, ci-
 uitatem magnam, sed desertam, in qua cum omnis exercitus hospitatus fuisset, vix
 alterę domus inhabitatę sunt, ibiq; decem & octo hebdomadas morati sunt. Si-
 quidē inter tot & tanta prospera non defuerunt aduersa: quia nunquam fuit Abel,
 quem malitia Cain non exercuit. Dux enim de Brandiz, quæ est circa Vngariam &
 Bulgariam, inuidens seruis Christi, festinus percurrit ad regem Constantinopoli-
 tanum, dixitq; ei: Quid hoc facere voluisti, vt hominibus tam impijs transitum per
 terram tuam præberes? Non parcit oculus eorum aliter ciuitati vel vrbi, nisi omnia
 vastantes suę subijciant ditioni. Vnde scias, si in terram tuam intrauerint, te de so-
 teritis Constantinopolitanus, nuncios Imperatoris, Episcopum videlicet Mona-
 steriensē, & Robertum Comitem de Assawe, & Marquardum Camerariū cum
 500. militibus comprehendi præcepit. Sicq; exterriti omnes habitatores terrę, ap-
 propinquantibus peregrinis tutiora loca quærentes, ciuitates & oppida deserta de-
 reliquerunt.

*Casar pergit per Bulgariam.**Ravenelle. Listriz. Phinopolis.**Ducis de Brandiz, calumnia.**Legati Cesaris comprehensi. *Fortē Naf. lavv.*

CAPVT XXXI.

Imperatore enim in præfata ciuitate moram faciente, miratus est, quòd nõ redi-
 rent hi, quos ad regē pro bono pacis miserat, commonefaciens eū pactionis siue
 promissionis, qua sponderat ad vltionem Dei zeli, & vindictā terrę sanctę, & ef-
 fusionē iusti sanguinis seruorū Dei, in omnib. se obsecurū exercitui peregrino,
 scilicet vt firmā in regno suo pacē haberēt, & ipse eis omnia inuia peruia faceret, &

Pactio cum Byzantiis.

*Depopula-
tio agrorum
ob perfidia.
Abundan-
tia in ca-
stris.*

*Phryxpla-
gia emenda-
tur.*

*Cæsar trahi-
tur in Asia.*

emendi gratiam tam in victualibus quam in alijs necessarijs præberet. Ipse enim Imperator omnia quæ promissa fuerant, ita fideliter custodiuit, ut sicut supra dictum est, nulli de exercitu nec per vim nec per rapinam nec per furtum aliquid obtinere permiserit. Cumq; diutius expectasset, & sui non essent reuersi, indignatus, omnes circa regiones vastare cœpit, ita ut aratris terram excoleret, quod tamen arte factum fuerat, ut maiorem habitatoribus terræ timorem incuteret. Tantas igitur exercitus diuitias in terra de spolijs collegerat in auro & argento, in vestibus preciosis, in armētis, ut aliquis pro lautioris cibi exquisitione octo boues pro gallina daret. Quæ tamen abundantia ad tantam deuenit inopiam, ut consumptis, imo magis perditis omnibus, omnis retrò abundantia obliuioni tradita videretur. Transactis itaq; diebus & octo hebdomadibus, castra mouerunt de loco illo, & venerunt Andropoli. Vbi septem hebdomadas hospitantes, similia perpetraverunt, ibiq; reuersi sunt Imperator expetierat, ad voluntatem afferentes. Acceptis igitur obsidibus in media quadragesima, relicta Andropoli prosperè procedentes, in Pascha, quod eorum no in annunciatione Domini celebrabatur, venerunt ad brachiū S. Georgij, ibiq; castra metantes, sanctum Pascha Domini cum gaudio celebrabant. Proxima die classem intrantes transierunt vadum, quibus rex tantas naues prouiderat, ut omnis exercitus cum omnibus attinentijs suis tribus diebus transmearet.

CAPVT XXII.

Inuicium.

*Incurfiones
Turcorum.*

*Difficulta-
tes itineris.*

*Modus exci-
piendi & cō-
sectandi ho-
stem.*

*Fides in
Caf.*

*Iconium me-
tropolim, Tur-
corum.*

IGitur post maris transitum populus Dei exercituum, ac si post Pharaonis vinculum confessionis Christi cecinit epithalamium. Nam propter obsides, quos seculum traxerant, sperabant pacem. Et ecce turbatio & forum rerum venalium, & ecclesiis mis & inedia tribulatio. Siquidem non post multos dies cum adhuc in terra regni Græcorum essent, occurrerunt ei Turci, insidias tendentes, quos illi primò non attendebant, quia pauci erant, nec eos malum machinari cogitabant. Illi verò de die in diem multiplicabantur, ac si arena maris, quæ præ multitudine numerari non potest, & nocte & die erant circa ipsos. Populus autem Dei psallebat: Domine, quia multiplicati sunt, qui tribulant me, multi insurgunt aduersum me, &c. Cumq; mæ mæ non est salus ipsi in Deo: tu autem Domine susceptor meus, &c. Cumq; conclusi essent in manu hostili, sicut oues in medio luporum, non tamen à cepto itinere cessabant, & cum castra mouerent, similiter hostium castra mouebant. Iam Rumeniam, terram desertam & inuiam & inaquosam intrabant, & defecerunt panis in fistarcijs eorum: quia alimenta non habebant. Fuerunt tamen inter eos qui panes mellitos, cum in abundantijs essent, sibi præparauerāt, & utcumq; sustinebantur. Qui verò simile opus non fecerant, aut carnibus equinis & aqua siue radicibus pascebantur, aut fame usq; ad mortem affligebantur. Cumq; vires ad ambulandum non haberent, ceciderunt in facies suas super terram, ut martyrium pro nomine Domini susciperent. Inimici verò irruentes super eos, sine omni misericordia in conspectu omnium eos trucidauerunt. Iam defecerant iumēta, tum quia gramina non habebant, tum etiam quia ad victum consumta erant, & laborabant in ambulando tota die multi viri nobiles & delicati, & Deo gratias agebant. Sic autem ordinabant acies suas, ut pedites & infirmi medij essent, equestres verò propter insultum hostium à dextris & à sinistris. Sæpius etiam insultum in illos faciebant, prostrauerunt quosdam ex eis, aliquando etiam ad quinq; millia, & nihilominus cessabant insequi eos. Sed quia multæ sunt tribulationes iustorum, & de omnibus his liberabit eos Dominus, non inualida super eos erat manus Domini, in omnibus confortans eos. Laborabant siquidem ut castigati & non mortificati, non tristis, semper autem gaudentes. Imperator verò quamuis se circumuentum non dubitaret, dimisit tamen obsides, quos tenebat, iuxta illud: Mihi vindictam, ego retribuam dicit Dominus. Post hæc incurrerunt siccitatem maximam, ubi per biuduum siti laborabant. Venerunt igitur in Pentecoste Iconium, quæ capitalis est ciuitas Turcorum, & castra metati sunt in horto venatorio prope ciuitatem, ubi re-

fe&ti sunt de herbis hortorum, qui circa ciuitatem erant, & visum est animę eorum ac si paradisi delicias habuissent.

CAPVT XXXIII.

10 CUM igitur post longā famis maciem populus Dei utcunq; refectus fuisset, sperans post diutinos labores quietis requiem, post bellorum turbines pacis serenitatem, ecce filius iniquitatis, filius Saladini, gener Soldani, Imperatori mandauit dicens: Si per terram meam securum vis habere transitum, de quolibet tuorū aut reum tu mihi dabis Byzantinum: quod si non feceris, scias, quòd in crastino bello te impetam, & violenter & te & tuos aut gladio interficiam, aut in captiuitatem redigam. Cui Imperator respondit: Inauditum quidem est, quòd Romanorū Imperator vlli mortaliū tributa persoluat, quæ ipse magis exigere assueuit quàm soluere, magis accipere quàm dare, tamen quia viribus exhausti sumus, ut cū pacis quiete viam nostram tendamus, vnum denarium, qui Manlat dicitur, ei volūtariè persoluam. Quem si acceptare noluerit, sciat, quòd pro nomine Christi libentissimè cum eo cōgredi volumus, qui pro ipsius amore aut vincere aut vinci optamus. Est autem Manlat de viliorum numismate, qui nec totus sit aureus, nec totus cupreus, sed quasi de confusa & vili constat materia. Nuncius itaq; reuersus nunciauit hoc Domino suo. Imperator verò cōuocata saniorum parte, quod agebatur, exposuit, ut quid ageretur, ex consilio inueniret. Ad hæc illi vno ore responderunt, dicentes: Bona quidem, & vt imperialem decet maiestatem, Tyranno respondiatis: nos tamen sciat, nullam pacis conditionem querere: quia nihil restat, nisi aut mori aut vincere, aut vinci aut vincere. Placuit Imperatori tanta virorum Dei constantia. Et lucefcente aurora, ordinata acie, filius eius, Dux Sueuiæ, cum robustissimis in fronte constituitur, ipse verò cum reliquis hostes, qui à tergo insistebant, percussurus accingitur. Pugnabāt igitur Christi milites animis quàm viribus fortiores. Sed qui olim martyrum roborabat tolerantiam, ipse horum etiam firmabat constantiam. Cadebant autem aduersarij à dextris & à sinistris, nec erat numerus interfectorum, sed alij occidebantur, alijq; occisos remouebāt. Sicq; vi portas irrumperentes, omnes qui in ciuitate erant, percusserunt in ore gladij. Reliqui verò in castrum, quod ciuitati coniunctum erat, se receperūt. Et ita humiliatis hostibus intus & foris, per triduum in ipsa ciuitate morati sunt. Tūc Soldanus honoratos legatos cum muneribus Imperatori misit, dicens: Bene quidem, Domine Imperator, in terram meā venisti: sed quòd iuxta placitum tuū, & secundum tuā magnificentiā, susceperis, tibi quidem gloriosum, nobis verò est ignominiosum. Tibi enim de tanta victoria eternalis erit memoria, nobis autem rubor & ignominia. Ista tamen præter voluntatem meam acta certissimè scias: quia in loco ægritudinis decumbens, nec mei nec aliorum compos esse valeo. Nunc igitur rogo, vt mecum miseris, vt ciuitatem egrediens, iterum in horto castra reponas. Quid plura? Imperator cum suis ciuitatem egreditur, tum quia quæ exigebat ad placitū offerebantur, tum quia nimia corruptio aeris propter interfectos eos exire cogebat. Firmata igitur pace, agonistæ Christi gaudentes per viam suam ibant, nec vltius aduersarij eos insequantur. Et ita transeuntes terram Armeniorum, venerunt ad fluuium Saleph, vbi castrum eiusdem nominis situm erat.

Fili Saladini superba denunciatio.

¶ dei uocatio
δελουφ τος
δοκοντας
δελουφ.

Manlat.

Cæsaris consilium castrum.

Prælium cū Turcis.

Victoria.

Soldanus peremptus.

Armenia. Saleph, aliis Serra.

CAPVT XXXIIII.

10 QVO cūm peruentum fuisset, propter nimiam æstus intemperiem puluerisque squalorem Dominus Imperator in eodem amne lauare similiter & refrigerari disposuit. Siquidem idem amnis non multū latus erat, cursum tamen velocem propter montium circumgyrationes habebat. Alijs igitur ad vadum certum transcuntibus, ipse multis inuitis aquam ingreditur, & sperans se natando transmeare, vbi castrum eiusdem nominis situm erat, quo nollet trahitur, & priusquam subuenire potuissent,

Cæsar in flumine lauans suffocatur.

*Complora-
tio in ca-
stris.*

*Fridericus,
Cesaris F. et
in exercitu
imperio suc-
cessor.*

Antiochia.

*Lues ex in-
temperan-
tia.*

*Godefridi
Wirceburg.
mors.*

*Copiarū at-
tentatio.*

*Fridericus
aetate flore-
re obiit.*

*Apologia cō-
tra expedi-
tionis huius
infectatio-
nes.*

Candor.

qui circa ipsum erant, aquis praefocatus interijt. Fit igitur mœror omnium vna voce plangentium: Quis nos consolabitur in hac peregrinatione nostra? quia cecidit propugnator noster. Nunc ergo erimus sicut oves errantes in medio luporum, nec quisquam a moribus prohibebit. Huiuscemodi ploratu & vlulatu populus tabescebat. Sed filius consolabatur eos, dicens: Pater quidem meus mortuus est, sed vos constantes estote, nec deficiatis in tribulationibus nostris, & videbitis auxiliū Domini super vos. Et quia idē in omnibus se prudenter gerebat, omnes mortuo patre principatui eius se subdiderunt. Qui recolligens qui remanserant (plurimi enim discesserant) peruenit Antiochiam. Quem princeps Antiochię honorificè suscipiens ipsam ciuitatē ei consignauit, vt de ipsa ordinaret, quid vellet. Plurimum enim ipsi ciuitati insitebant Sarraceni, ita vt ipsam tenere desperaret propter insultus eorum. Cū igitur ibidem ad pausandum aliquantulū moram faceret, & populus famelicus vino & cæteris diuitijs ciuitatis immoderatus infarciri cœpisset, nimia mortalitas inter eos orta est, ita vt plures ex nimia repletionē quā ex priori inanitione morerentur. Multis autem de vulgaribus propter intolerantiā ibidem occumbentibus, etiā nobiles & boni viri propter nimium æstum interierunt. Inter quos Dominus Godefridus, Herbipolensis Episcopus, vir prudens & eloquens, qui eandem peregrinationē secundum datam sibi gratiā ex magna parte regebat, ex hoc incœlatu cœlestem migravit ad patriā. Multum autem confortata est pars Teutonicorum in aduentu ipsius, qui tamen non nisi cum mille viris venit ad eos. Eo autē ibi morante, & cum hostibus configere prædisponente, inimica morte præuentus, discessit extremū. Sicq; expeditio illa terminata est, vt quasi ferè ad nihilata videtur. Vnde nonnulli scandalum contra eam habuerunt, dicentes, eam non rectè inchoatam, ideoq; nec bene consummatā. Sed quia talia iudicas, vide ne lucis quod in te est, tenebræ sint, dicente Domino: Lucerna corporis tui est oculus tuus. Profectū per oculum, interiorē intentionem, per corpus verò exteriorē actionem volens interpretari. Sapientia verò dicit: Homo videt in facie, Deus autem in corde. Si ergo lucerna corporis tui in corde, quā Deus solus videt, & si in facie corpus exterius, quod videt homo, qua temeritate iudicium Dei tibi vsurpas, qui solus occulta nouit, cū magis ea, quæ nescis, quo animo fiant, in meliorem partem debeas interpretari? Manifesta tamen indicia hīc inueniuntur, quæ magis attendenda fuerunt, quod euangelici viri illi propter amorem Christi reliquerunt domos, fratres & sorores, patrem & matrem & vxores, filios & agros, & quod maius est deuotione tradentes corpora sua laboribus & supplicijs. Quia plurimi eorum tali deuotione sunt peregrinati, vt quantū in ipsis erat, magis eligerent in confessione Domini occumbere, quā ad sua remeare. Et ideo quamuis expeditio illa siue peregrinatio ad finem desiderati certaminis non peruenerit, non tamen eo minus credendum est, quod coronam desideratam non perceperint: Cū preciosa sit in conspectu Domini mors sanctorū eius, quæ quali sine claudenda sit, vel quomodo vel quanto adimplenda, sicuti Dei solius est nosse, ita eius de singulorum meritis iudicare. Iustus enim si morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit.

C A P V T XXXV.

*Acon obse-
sa.*

Wido Rex.

*Tyrus equi-
tationis Chri-
stianorum.*

*Conradus
Marchio Mo-
tisferat.*

*Saladini le-
gati reiecti.*

Inter hæc autē ciuitas Acon expugnabatur à militibus Christi, qui ex omnibus gentibus, populis, tribubus & linguis illic collecti erant: quam primò Wido rex, à captiuitate solutus, vt supra dictū est, à Tyro veniens cum ducentis millibus obsecerat. Sed post Domino cooperante obsidio in immensum excreuerat. Ipsa siquidē Tyrus nūc ferè sola refugiū erat Christianorū, faciendo Conrado Marchione, qui eā constantissimè tenebat. Ipsum namq; Deus ad robur militię Christianorū, & ad præsidium suorum fidelium direxerat, qui in ipso tempore desolationis terræ sanctę orationis gratia Hierosolymā tendebat. Cumq; nauigio veniret de Græcia, & applicare vellet Acon, cognouit quod Saladinus totam obtinisset terrā, & ipsa ciuitas ei tradita fuisset. Et fugiens diuertit ad Tyrum, & nihilominus homines Saladiniani ea erant, vt obsides de ipsa acciperent. Meliores autē ciuitatis cognoscentes de aduentu ipsius, clam eum in ciuitatē receperunt, & facientes cum eo amicitias, principatum

cipatū ei ciuitatis dederunt. Qui eiectis ex ea hominibus Saladini, cōfortabat animos virorū, qui in ea erant, reparans ruinas murorū, & firmans præsidia turriū. Saladinus verò in Accon constitutus, audiens quod factū erat, indignatus statim obfedit ciuitatē, erigens contra eam machinas septē, & cōfregit muros eius, ita vt iam suis pateret introitus. Marchio verò Conradus confortans suos, cōfidens de adiutorio Christi, qui nunquam deseruit sperātes in se, apertis portis audacter egressus est ad eos, & fugauit Saladinū, & persecutus est eum ad montana, & ceciderunt de suis quinq; millia. Et reuersus est ditatus de spolijs eorum, & de victualibus repleuit ciuitatē, & satiata est anima eorū, qui iam fame defecerant. Nec adiecit vltra Saladinus obsidere ciuitatē. Pōst etiā multo auro pacē à Marchione mercatus est: quia cōtinuis eruptionibus castra ipsius infestabat. Vnde quidā eum infidelitatis arguebat conati sunt, quòd munera infidelium acciperet. Sed ille expoliens Ægyptios, ditauit Hebræos: quia quod ab infidelibus quoquo modo rapiebat, fidelibus fideliter erogabat.

Infesta Accon obsidio.

Clades.

In Conradū M. calumniā.

CAPVT XXXVI.

Igitur cum Wido rex, vt dictum est, ciuitatem Accon obsideret cum militibus Teutonicis & ijs, qui de Longobardia & Thuscia apud Tyrum collecti erant, inter quos primates erant Comes de Gelren, & Henricus Comes de Aldenburg, & Wido Kindus, Aduocatus de Bieden, & Adelbertus Comes de Poppenburg, & alij complures Episcopi & nobiles, Saladinus eos sine intermissione infestabat, ita vt se illic subsistere desperarent. Sed qui gemitum filiorū Israel in Ægypto olim audiuit, cum affligerentur à Pharaone, nunc recordatus misericordiarū suarum, respiciens de solio suo excelso, misit eis auxilium. Deniq; tertia die obsidionis in Cal. Septembr. apparuit multitudo nauium, de diuersis Teutonicorū partibus venientium, quas Dominus per religiosissimas circumgyrationes regionū, per longissimos tractus marium, ita illæsas gubernauerat, vt nunquam secundus eis ventus defuisset, & nulla earū vel homines vel instrumentū aliquod perdidit. Fuerunt autem quinquaginta quinq; naues Teutonicorū, expansis velis applicantes. Quibus iunctus erat Princeps quidam de Anense, nomine Iacobus, cum quinq; magnis nauibus, viris & armis onustatis, similiter & victualibus. Saladinus verò, qui cum innumerabili multitudine proxima die super milites Christi venire disposuerat, cognito aduentu tantæ classis, primò quidē obstupuit, & in amaritudine cordis anima deuiliante, torus contabuit: quia quos à terra arcere non potuit, eos ad destructionem sui venisse non dubitauit. Cum ergo portum tenuissent, & egressi fuissent in manu valida, vallauerunt in gyrum ciuitatē, nec tamen inhibere poterant, quin homines quæ vergebat ad Orientem. Sicq; multo labore & periculo ferè per mensem in obsidione laborauerunt, & multum exhausti erāt continuis excubijs & vigilijs. Quia Sarraceni sine intermissione sagittis & incurfionibus eos inquietabant. Cogitabant autem configere cum eis, si fortè propitio Deo possent obtinere eos. Et miserrunt Tyrū pro Marchione Conrado & Ludouico, Comite provinciali de Turingia, qui nuper de terra sua gloriosè venerat cum multa copia militum & victualium, rogantes vt præsidio eis fierent. Marchio tamen sæpius vocatus venit inuitus, propter simultates quasdam, quas contra regem habebat. Arguebat enim eum, quòd pro sua tantum liberatione multas ciuitates munitas Saladino tradidisset. Venerunt tamen in manu valida, & lætati sunt in aduentu eorū, maximè tamen de aduentu Landgrafi, qui tunc nonus venerat, & quasi princeps militiæ illorū fuerat. Dominus etiam Patriarcha in castra venerat, qui animos plurimorū confortabat. Ordine namque acie, omnis multitudo equestris & sagittariorum & robustorū in castris tribus erant, cæteri verò contra insultus eorū, qui in ciuitate erant, castra seruabant. Cumq; congregarentur, qui foris erant, irruerunt viri ciuitatis super eos, qui castra seruabant, & arctabant eos vehemèter. Sed fugata sunt castra Saladini: quod videntes hi, qui naues seruabant, vociferati sunt, fugere Saladinū, sicq; liberati sunt hi qui in castris erant. Porro campestris fugientem Saladinum persecuti sunt in

Widonis Regis auxiliares.

Henricus C. Aldenburg. Adelbertus Poppenburg. Saladinus incurfiones.

Classis Germanica.

Ludouicus, Landgr. Turing. Conradi M. cum Wido rege simul.

Pugna Christianorū cū Saladino.

Victoria.

*Conticio &
elades de
zulo.*

*Ignis Gra-
cum.*

*Ludonici
Landgr.
mors.*

montana, & reuerſi ſunt, timentes inſidias. Cumq; pedites in caſtris raperent ſpo-
lia, orta eſt inter eos ſeditio de quodam mulo, qui rapiebatur ab omnibus, traher-
batur ab omnibus, ita vt mutuo populus contra populum pararetur ad bellum.
Quod cognoſcentes Sarraceni, cum inſidijs irruerunt ſuper eos, & proſtrauerunt
ex eis plus quam viros mille, & cæteri fugerunt ad caſtra. Et facta eſt in populo Dei
triftitia magna. Ex illo tempore ſtatuerunt, vt vallo ſe circumdarent, ne hoſtibus
ſubitanea præda fierent. Foderunt ergo duo foſſata magna, vnum verſus ciuitate-
tem, aliud verſus campeſtria, & hoc muniti præſidio quietis, vacabant otio, con-
cluſis his, qui in ciuitate erant, quibus libertas exeundi & redeundi ſubtrahæ erat.
Agente autem Landgraſio & cæteris nobiles, multo labore & expenſis multi-
tres turres ligneas contra ciuitatem erexerunt. Et cum ſe eam tali inſtrumento ob-
tinere crederent, qui in ciuitate erant, omnia illa ædificia igne, qui dicitur Graecis
ignis, concremarunt. Quo facto, milites Chriſti mætor occupauit & indignatio &
quædã de hoſtium ſubſtantiatione confuſio. Mortuus eſt etiã poſt dies illos Land-
graſius: inde quaſi ſine principe eſſe videbantur.

C A P V T XXXVII.

*Philippus
Rex Franc.
Richardus,
Rex Angl.*

*Alexius Cõ-
nemo tyran-
nus Cypr.*

*Argentea cõ-
pedes.
Wido fit rex
Cypr.
Conradus M.
rex Hiero-
ſolym. per
matrimo-
nium.*

*Acon Anglo
dedita.*

*Oppidanorũ
caedes.*

*Philippus R.
domum re-
pedat.*

*Aſcalon ca-
pta inſtaur-
atur.*

*Conradus R.
à ſicariis
peremptus.*

*Senis Sarrac-
enorũ præ-
ſidia.*

Verũ ſuperuenit rex Franciæ, & in manu valida cepit vallare ciuitatem, &
erexit aduerſus eam machinas. Siquidem rex Angliæ in expugnatione Cyprũ
occupatus erat. Cyprus eſt regio mari circumdata, regi Conſtantinopolitano ſub-
dita, perſoluens ei annuatim ſeptem auri pondera, quæ centenere dicuntur. In-
ualuerat autem rex terræ illius diuitijs, & in ſuperbiam elatus, receſſit à Conſtanti-
nopolitano ſimiliter & à fide catholica. Huius rei gratia eum Anglicus impetebat,
& obtinuit eum & terram ipſius, conijciens eum in vincula apud ciuitatem, quæ
Meregart dicitur. Et quoniam hoc iurauerat, ne ferro eum compederet, carceris
eum vinxit argentea, ibiq; mortuus eſt. Accepit autem de terra eius theſauros ma-
ximos. Ipſam etiam quaſi ſub titulo Chriſtianitatis conſignauit in manu Widonis,
regis Hieroſolymorum, quia iam regno priuatus erat, vxore mortua. Et regnum
ipſius Conradus Marchio cum ſore vxoris obtinuerat. Vaſtata ergo Cypro, rex
Angliæ applicuit Acon, & iunctis viribus cum rege Franciæ arcebat ciuitatem.
Siquidem milites Chriſti dantes ſe periculo, ſine intermiſſione nocte & die ſuſſo-
derunt muros eius, & turres præcipitauerunt. Et neceſſitate coacti, qui intus erant,
de ciuitatis declinatione agere cœperunt. Miſerunt autem occultè frequentè
nuncios Saladino, vt eos ipſe, ſicut promiſerat, liberaret. Quod cum non poſſet
tradiderunt ciuitatem. Captiuatis autem omnibus, qui intus erant, pro ſui libera-
tione promiſerunt pecunias multas, in ſuper ligni Domini reſtitutionem, dantiſſi-
obſidibus, acceperunt inducias vnus menſis, & abeuntes ad Saladinum perſoluerunt
Dominici reſtitutione, nihil quidem profecerunt, ſed nec pecuniam quatuor millia vi-
potuerunt. Et ita reuerſi intrauerunt ciuitatem, & trucidati ita quatuor millia vi-
rorum gentilium in conſpectu Saladini. Carchas verò & Meſthius & alij nobilio-
res pecunia ſe liberauerunt. Rex autem Franciæ capta ciuitate ingreſſus dimidie
ad ſua reuerſus eſt, ea tamen conditione, vt ex omnibus ſpolijs ciuitatis dimidie ce-
tem obtineret. Quod rex Angliæ in præſenti quidem promiſit, ſed minime per-
ſoluit. Poſt diſceſſum verò regis Franciæ, conuertit ſe ad Aſcalonem, vt expugna-
ret eam. Quod videntes habitatores eius, ſuccenderunt eam, & fugerunt. Ipſe au-
tem deſolatam ingrediens, firmiſſimè eam reædificauit, inſtaurans muros eius &
turres. Poſt dies illos occiſus eſt Conradus, rex Hieroſolymorum, dolo, vt dicitur,
regis Angliæ & quorundam Templariorum. Siquidem princeps de montanis, qui
quadam excellentia principatus dicitur ſenex, precio corruptus, duos de ſuis mi-
ſit, qui eum occiderent. Quidam ridiculoſum de hoc ſene dicturus ſum, ſed ta-
men aſſertione fidelium mihi atteſtatum. Idem ſenex præſtigijs ſuis ita circumue-
nit homines terræ ſuæ, vt nullum præter ipſum Deum venerentur vel credant.
Qui etiam quadam ſpem & quædam gaudia æternæ iocunditatis monſtruoſè
eis pollicetur, vt optent magis mori quam viuere. Sæpe enim multorum adu-
tum vel

tum vel imperium suum stantes in muro excelso se præcipitauerunt, ita vt ceruicibus fractis, miserabili morte interierint. Beatissimos autem eos affirmat, qui humani sanguinis fusores ipsi pro tali vltione occubant. Cumq; aliqui eorum talem elegerunt mortem, vt aliquem dolo occidant, pro cuius vltione ipsi beatius moriantur, ipse eis cultros, quasi ad hoc negotium sacros, administrat, & tunc poculo eos quodam, quo in ecstasi vel amentiam rapiantur, inebriat, & eis magicis suis quædam somnia phantastica, gaudijs & delicijs, imò nugis plena, ostendit, & hoc æternaliter pro tali opere eos habere contendit. Iste, vt dictum est, munere corruptus, de tali secta duos ad occisionem Marchionis his, qui in mortem eius conspirauerant, misit. Qui tamen eo occiso, & ipsi occisi sunt, sed nescio an deificati. Mortuo autem Marchione (quia hoc nomen ei vsitatus erat) siue rege, facta est perturbatio non modica in populo Dei: quia cecidit vir bonus & prudens, per quem sæpe Dominus salutem operatus est in Israel. Post hæc rex Angliæ volens ad loca sua reuerti, pacem firmissimam cum Saladino constituit tribus annis & quadraginta diebus: quæ tamen stare non potuit, nisi rex destrueret Ascalonem. Quam etiam, necessitate compulsus, destruxit: quia inhabitatores non habuit, qui eam post discessum ipsius inhabitarent. Igitur nauem ingrediens, applicuit Bulgariam, homines verò eius abierunt Brandiz. Ipse verò cum paucis intrans Galeidam, abiit Vngariã, nec reuersus est qua venerat. Timuerat enim regem Franciæ, quem offenderat, quia sororem ipsius, quæ ei desponsata fuerat, & quam idem rex Franciæ obuiam ei duxerat, non duxit vxorem, sed filiam regis Auernensis sibi copulauerat, quam mater ipsius cum multa ambitione adduxerat. Cùm igitur sibi præcauisset hunc laqueum, incidit in alium. Nam cùm transisset Vngariã peregrino more (nam temporiariorum habitu se suosq; induerat) captiuatus est à Duce orientalis Austriæ, qui eum Imperatori præsentauit. Sic necdum liberata est terra repromissionis propter peccata nostra. Necdum enim completa sunt peccata Amorrhæorum, sed adhuc manus Domini est extensa.

*Angli cum
Saladino pa-
cificatio.*

*Reditus in
Europam.*

Captiuitas.

ARNOLDI, ABBATIS.

L V B E C E N S I S,

CHRONIC. SLAVORVM

LIBER IIII.

CAPVT I.

NTEREA autem quando hæc expeditio seu peregrinatio celebrabatur, non defuerunt noua in Saxonia. Siquidem ipso anno, quo Dominus Imperator circa Maiũ exierat vnà cum his, qui cum eo amore Dei peregrinati sunt (inter quos erat Adolfus Comes) Dominus Hartuicus, Bremensis Archiepiscopus, Dominum Ducem Henricum vnà cum filio suo æquiuoco circa festũ B. Michaelis de Anglia reuertentẽ benignẽ suscepit. Et sperans se per eum recuperare posse pristinũ statum, qui iam ab omnibus quasi despectus erat propter Thetmarchos, quos à Waldemaro Slesuicensi requirere non valebat, & faciens eum eo amicitias, eum in Stadio collegit, & Cometiã in manu eius consignauit. Quo audito meliores Holfatorum Sturmariorum Duci Henrico occurrerunt, & pacificẽ eum salutantes introitũ ei terræ obtulerunt. Qui gauisus est, & eos exaltare spondit, si per eos introitũ habere posset. Qui statim occupauerunt loca Comitum Hammenburg, Plune & Ziho, & eiecerunt homines eius de terra. Quod videntes Comes Adolfus de Dasle, qui tunc in terra erat vice nepotis, & Domina Mechtildis, mater Comitis de Schawenburg, & vxor eius, Domina Adelheidis, filia Domini Burcardi de Querenforde, in ciuitatem Lubeke se receperunt.

*Adolfus G.
belli sacri
socius.*

*Hartuicus
Brem.*

*Henricus L.
dux.*

*Recipit Co-
mitat. Sta-
densẽ.*

*Morus Hol-
sat.*

*Adolfus C.
Dassensis.*

*Mechtildis,
Adolfi
Holsat. ma-
ter.*

*Adelheidis
Querenfurt.
Vxor.*

*Henricus L.
in armis.*

*Expugnat
& excindit
Bardenicū.*

*Recipit Lu-
becam.*

*Occupat a-
grum Adol-
fi Holfat. &
Lauenbur-
gum.
Sigebergam
per legatum
obsidet.*

*Defectio
Holfatorū,
indeq; secu-
ta rerū com-
mutatio.
Adolfus
Dassl.*

*Legatorum
Henrici L.
elades.*

Multa.

DVx autem contracto exercitu de Stadio, & de terra Holfatorum, Sturmariorum & Polaborum, valluit Bardewig, assistente sibi Bernhardo Comite de Raceburg, & Bernhardo Comite de Welppe, Helmoldo Comite de Suerin, & alijs amicis suis, & expugnare eam cœpit. Rebellabant autem hi, qui intus erant, nolentes tradere ciuitatem. Præualuit autem Dux aduersus eam, & deuastata est ciuitas opulenta valde, nec pepercerunt viri bellatores ecclesijs vel cœmeterijs, sed ablati omnibus succenderunt eam igne. Captiuatis aut omnibus, qui intus erāt, inter quos erat Hermānus de Sturtenebuchle, & alijs militibus cū ciuibus ciuitatis, inter mulieres & paruuli captiuitatem euaserunt. Dux ergo prosperatus in via sua, circa festum B. Martini secundam expeditionem instaurat, & ad obsidionem Lubecanā se præparat. Cumq; iam appropinquaret ciuitati, territi qui intus erant propter desolationem memoratę ciuitatis, missis nuncijs pacificę eum susceperunt, tali tamen conditione, vt Adolfus Comes de Dasle & mater Comitis de Schawenburg, qui tunc in peregrinatione erat, similiter cum coniuge ipsius & hominibus eius, cum omnibus, quę ipsorum erant, liberę terra exirent. Cumq; Dux obtinuisset ciuitatem & omnem terrā Adolphi Comitis tunc peregrini, statim expugnabant Lawenburg, castrum Ducis Bernhardi, & post mensem traditum est in manibus eius, hac tamen conditione, vt hi, qui in castro erāt, abirent illesi. Succedentibus igitur prosperitatibus, Dux obsideri fecit castrū Sigeberg, quod solum adhuc homines Comitis tenebant, per manū Waltheri de Baldensile, quem adiuuabant Holfati Sturmarij, sed tamen in dolo. Siquidem pœnitentia ducti de facto priore, mutata uoluntate alienati sunt a Duce, & liberatum est castrum auxilio Eggonis de Sture & amicorum suorum. Et captiuatus est Waltherus, & in vincula coniectus, castrum quod prius expugnabat, exul inhabitabat. Sic rursus infirmata est pars Ducis in partibus illis. Siquidem Adolfus de Dasle cum matre Comitis peregrini & vxore eius reuersus est, & inquietabat ciuitatem Lubecanā in multis. Post aduenientem Maio, uicisci uolens Dux de aduersarijs suis, ordinauit acies in terram Holfatij per manum Bernhardi, Comitis de Raceburg, & per manum Helmoldi de Suerin & Iordani danis Dapiferi. Et exeuntes de ciuitate Lubeca, non longē in fugam uersi sunt, & captiuatus est Helmoldus & Iordanes Dapifer cum alijs multis. Sed & multi in fiume Trabane submersi sunt. Comes uero de Raceburg cum alijs fuga elapsus est. Helmoldus uero & Iordanes in castro Sigeberg manibus ferreis cōstricti sunt. Post ea uero a captiuitate soluti sunt, Helmoldo persolvente trecentas marcas denariorum, & Iordane, quia pecuniosus erat, quingentas marcas argenti.

CAPVT III.

*Henrici re-
gia in Saxo-
niam expe-
ditio.*

*Conradus de
Rothe.*

*Hartuicus
Brem. iuba
belli, pellit-
tur in exi-
lium.*

*Henrici L.
apud regem
intercesso-
res.*

*Conditiones
reconcilia-
tionis.
Luggerus,
Leonis F.*

REX autem iuuenis audito reditu Ducis Henrici & filij eius, indignatus est, tum quia quasi despiciens adolescentiam suam contra iusiurandum ante tempus redisset, tum quia terram Adolphi Comitis sibi usurpauerat, qui cum patre suo, uel dictum, exulauerat. Impetu igitur quodam venit Brunshwig, uolens uisitare castrum Conradi de Rothe, uolens obtinere illud. Sed cum nec ibi profecisset, animo maro reuersus est in locum suum. Archiepiscopū tamen Bremensium de sede sua uicum, qui huius perturbationis causa fuit, querimonia Bremensium de sede sua disturbat. Ille uero iram regis ferre non ualens, in Angliam profectus, per annum ibidem degit. Post reuersus, ad Ducem se contulit. Dux tamen mediante Conradino, Archiepiscopo Moguntino, & Philippo Colonienſi pro gratia regis laborare cœpit. Qui præfixisse ei curiam in Fulda, ita eum in gratiam recepit, vt muros Brunshwig in quatuor partibus deponeret, castrum Lawenburg dirueret, Lubecanā uero ciuitatem dono regis dimidiam haberet, dimidietatem alteram Comes Adolfus cum omni terra sua quietē possideret. Vt autem ista pacis reformatio rata permaneret, filium Luggerum obsidem accepit, qui postea in ciuitate Augustia mortuus.

mortuus est. Henricus verò filius ipsius senior cum eo Romam similiter & in Apuliam cum quinquaginta militibus iuit. Dux tamen nec Lawenburg destruxit, nec dimidietatem ciuitatis, sicut promiserat, Adolfo, qui adhuc peregrinabatur, restituit, nec terram ipsius infestare cessauit.

*Henricus
iunior.*

CAPVT IIII.

His autem ita dispositis, Rex cum manu valida Italiam intrauit cum Philippo Colonienfi & Othone, Duce Boiemie, & alijs multis. Cumq; appropinquaret Rome, suscepturus Apostolicam benedictionem, Dominus Apostolicus Clemens mortuus est. Pro quo Dominus Cœlestinus in sede est sublimatus. Qui videns regē cum multa iactantia venisse, ad protelandam eius consecrationem suā distulit. Sed Romani exeuntes ad regem, sic ei locuti sunt: Fac nobiscum amicitias, & honora nos & urbem iure nostro, quod exhibuerūt reges, qui ante te fuerunt. Insupet fac nobis iustitiam de castellis tuis, quæ sunt in Tusculano: quia sine intermissione nos inquietare non cessant: & erimus pro te ad Dominum Papam, vt coronā Imperij super caput tuum ponat. Qui in omnibus ad voluntatem Romanorū se promptum exhibuit. Insupet castrum vel ciuitatem, de qua conquesti sunt, dirui præcepit. Romani verò accedentes ad Dominum Papam adhuc latente consilio dixerunt: Domine, oues tuæ sumus, tu pastor ouium & pater filiorū. Ideo rogamus clementiam tuam, vt parcas nobis, qui non parum afflicti sumus. Tu enim, vt melius nosti, cum magistro gentiū teneris flere cum flentibus & gaudere cum gaudentibus. Rex iste cum infinita multitudine terrā occupauit, & deuastat segetes nostras, vineta & oliueta. Quapropter rogamus, vt in hoc nobis subuenias, ne cōsecrationem ipsius vltimari, & in omnibus urbem nostram honorare, similiter & paternitati tuæ obedire desiderat. His precibus vbi consensum præbuit Apostolicus, cum summo tripudio & proxima secunda feria cum summa pacis tranquillitate Dominus Imperator vnā cum Imperatrice benedicatur & coronatur.

*Henrici Ro-
gis iter Ita-
licum.*

*Techna Pa-
palis.*

*Rex scriuit
tempore.*

*Inaugura-
tur Cesar
Augustus.*

CAPVT V.

Igitur Dominus Imperator percepta benedictione profectus est in Apuliam, accepturus totam terram Wilhelmi Siculi, quæ eum cum Imperatrice, vxore sua, contingebat. De qua tamen profectioe animum Domini Papæ nō parum offenderat: quia alius rex, Tancredus nomine, à sede apostolica iam ibi ordinatus fuerat. Qui quidem rebellare parabat, sed impetum Imperatoris ferre non valebat. Siquidem Imperatore adueniente, territi habitatores terræ illius, omnes ciuitates munitionis & castra firmissima in manu eius tradiderunt. Veniens autem ad montē Casinum, vbi B. Benedictus requiescit, cum summa beneuolētia ibi susceptus est. Ibi cum esset apud S. Germanum in radice montis, filius Ducis Henrici eo non salutatoro discedens, Romam reuersus est. Vbi à quibusdā Romanis acceptis nauibus, sperens euasit. Imperator verò dissimulata iniuria abiit via, qua cœperat, & ita prosperè venit Neapolin, & inuenit ibi manum validam, & obstinatos animos eorum qui intus erant. Imperator verò deuastans omnem terram, succidensq; vineta eorum & oliueta, obsidione maxima vallauit ciuitatem. Quod non multum attendebant, qui intus erant: quia per maritima intrandi & exeundi copiam habebant. Ipse verò de Pisa & alijs ciuitatibus cogitabat contrahere naues plurimas, & arcere ciuitatem terra mariq;. Inter hæc autem appropinquebant dies caniculares, & mortuus continuos in exercitu faciebant.

*Inuadit in
Apuliam.*

*Tancredus
rex.*

*Benedictus
Abbas.*

*Henrici, Leo-
nis F. fuga.*

*Neapolis fra-
stra obsessa.*

CAPVT VI.

Tunc temporis mortuus est illic Episcopus Colonienfis, cuius corpus Coloniā translatum est, & ibi cum honore condigno tumulatum, & Otho, Dux Bo-

*Mors Philip-
pi Colon. &
Orthonis
Boiem.*

*Casaris mor-
bus & rece-
pit.*

iemia, in quibus maximum robur consistebat, & alij multam de nobilitate quam de vulgaribus. Imperator etiam propter nimiam caloris intemperiem cepit egrotare infirmitate maxima, ita ut hostes credentes eum mortuum esse, Imperatricem, quæ ulterius processerat, captiuarent. Sicq; obsidio illa soluta est. Imperator necdum perfectè recepta sanitate ad sua reuertitur. Sicq; loca, quæ Imperator obtinuerat, ab hostibus recipiuntur.

CAPVT VII.

*Adolfus
Holfat. e bel-
lo sacro re-
dux.*

*Arctetur fi-
nibus.*

Boruinus.

*Bernhar-
dus D.
Ordo Mar-
chis.*

*Adolfus
Dasl.*

*Bernhar-
dus Race-
burg.*

*Occupatio
de ferre fa-
milia Ra-
ceburg.*

*Henricus C.
Badwid.*

*Bernhar-
dus F.*

Eius vxor.

Labori.

Inter hæc autem Comes Adolfus in peregrinatione constitutus, veniens Tyrum, cognouit terram suam à Duce Henrico occupatam. Et consilio multorum religiosorum dimissa peregrinatione, reuersus est Schawenburg. Cùm tamen in reditu esset, venit ad Imperatorem, qui tunc in Sueuia erat. Qui spem bonam de restitutione terræ suæ ei quidem in præsentifecit, in omnibus promittens adiutorium, insuper ditans omni eum ope suorum munerum. Cùm igitur venisset Schawenburg, vidit ex omni parte præclusum sibi introitum Holfatiq; quia Dux omnia circa Albiam loca tenebat, videlicet Stadium, Lawenburg, Boyceneberg, Sueuia. Nec per Slauiam intrare poterat, quia Boruinus, gener Ducis, ei ibi insidias tenebat. Abijt ergo ad Bernhardum Ducem & ad Othonem, Marchionem de Brandeburg, qui in manu valida eum Ertheneburg deduxerunt. Vbi occursum ei Adolfus, nepos ipsius de Dasle cum multitudine Holfatorum Sturmatorum, similiter etiam cum matre & vxore ipsius, excipit illum gaudens. Bernhardus quoque senior, filius Comitis Bernardi de Raceburg, quem Dux per dispensationem Domini Apostolici de clericatu ad militiam transtulerat, quia patri vnicus fuerat, timens perdere terram suam, veniens ad Ducem Bernhardum & ad Marchionem, cepit sub nomine Imperatoris, ad eos se transtulit, & alienatus à Duce Henrico, cepit Adolfo Comiti in omnibus assistere. Pater verò ad Ducem Henricum diuertens, apud eum mansit diebus multis. Postea tamen infirmitate taclus, ad Raceburg claustrum non castrum reducit. Vbi filio similiter & vxore curam ipsius agere, per aliquot dies ægrotans, exilij sui finem faciens, diem clausit extremum. Nec moueat lectorem, si quædam præmittuntur, quæ postea repetuntur: quia alius est ordo naturalis, alius artificialis. Et inde etiam Poeta scriptorem monet, vti nunc dicat iam nunc debentia dici. Pleraque differat, & præsens in tempus ornatur. Et ideo non obliuiscendum, imò memoriæ commendandum, quòd idem Bernhardus patrem habuit nobilem & illustrem virum, Henricum, Comitem de Badwide, qui tempore Contadi regis terram intrauit adhuc viuente Henrico Duce Saxonie atq; Bauarie, tunc temporis existente puero filio ipsius, Henrico Duce. Qui deficiente Henrico, patre Henrici Ducis, terram suscepit de filio ipsius Henrico adhuc tenello. Erat tamen guerra inter ipsum Comitem Henricum & Adolfum Comitem seniore de Schawenburg, qui & ipse tunc in terra erat. Contra quem Henricus Comes Wagiram obtinere volens, multum laborabat. Præualuit tamen Adolfus Wagiram obtinendo. Henricus autem Raceburg in terra Polaborum stabili beneficio à Duce tenuit. Dux autem Henricus magnificatus tunc temporis ecclesias transalbinas fundare cepit, & Euermodum, Præpositum in Magdeburg, ad parochiam Raceburgensem, auctoritate Episcopi eiusdè loci, Wichmanni, promouere studuit. Cui omnimodis cooperabatur Comes prædictus, & cooperante gratia Dei, ecclesia illa tunc valde tenella & rebus & personis inualuit. Idem etiam Comes filium habuit Bernhardum nomine, qui & ipse patre defuncto strenuè se gerebat, & Slauorum impetus non sine magna difficultate sæpius sustinebat. Ipse tamen eiectionis Slauis de die in diem in terra proficiebat. Qui Bernhardus vxorè nobilem duxit de Slauia, Margaretā nomine, filia Ratibur principis Pomeranorū: sicq; hoc matrimonio terra cōsiderata in pace durauit. Genituit aut ex ea filios, Volradū, Henricū, Bernhardū, qui adulti facti sunt strenui, & à paterna felicitate degenerauerūt. Volradus aut & Henricus militari collegio applicati sunt. Bernhardus verò ad clericatū promotus, in Magdeburg stipendiū obtinuit.

luit in ecclesia maiore. Igitur Volradus quodam tempore aduersus Slauos bellum suscipiens, peremptus est, & ad Raceburg deductus, cum suis consanguineis sepulchram obtinens, tali epitaphio laudari meruit:

Dum premis hostiles cuneos, fortissime miles,

Heu, Volrade, ruis flenda ruina tuis.

Tu de morte patris, vltor patriæ quasi matris

Et defensor eras, præmia nunc referas.

Frater autem eius Henricus in pace vitam finiuit. Sicq; deficiente patre Bernhar- do, vt dictum est, Bernhardus filius relicto clericatu, dispensatione tamen, miles factus vxorem duxit nobilem Adelheidem, filiam Comitissæ de Alremund. Ex qua filium suscepit, suum ei imponens nomen. Qui postea molestia corporis ta- ctus, in Raceburg diem clausit extremum. Quem post aliquot annos infans secutus immatura morte vitam finiuit. Adelheidis verò mater & vidua Adolfo, Comiti de Dasse, nupsit. Sicq; generatio illa tradita est.

*Volradi ep̄-
saphium.*

*Bernhar-
dus D.*

*Bernhar-
dus Prom.*

*Adelheidis
Alremun-
dia altera
nupsit.*

CAPVT VIII.

Dux igitur Bernhardus cum restitisset Adolfum, simul cum nepote suo Mar- chione ad sua reuertitur. Victualia tamen, quæ secum adduxerat, Adolfo Co- derunt ciuitatem Lubeke, vallantes eam obsidione maxima, vterq; consistens in terra sua. Quam homines Ducis Henrici constantissimè tenebant, cui etiam Dux præfecerat Luchardum quendam, filium Waltheri de Berge, virum strenuum val- de, qui in ipsa obsidione cum constanter ageret, ipsam moriendo vsq; in hodiernum diem seruat. Adolfus igitur videns ciuitatem non multum reputare obsidionem, quia liberam intrandi & exeundi per Trabenam facultatem habebat: multo labo- ras valde. In ipsa autem obsidione abiit ad Canutum, regem Danorum, salutans eum, similiter & gratias agens maximas, quòd tempore peregrinationis terra ipsius per- ter regis, Dux Waldemarus, similiter cum Episcopo Waldemaro Sleuicensi post exitum Comitis in manu valida fines eius intrauerant, & à nepote ipsius Adolfo de Dasse, ipso tamen renitente, nec volente, obsides acceperant, ea tamen occasione, ne Thetmarchos, qui tunc sub ipsis consistebant, impeteret, nec aliud contra re- gum Canuti regis faceret. Salutato ergo rege, Comes ad sua reuersus est.

*Bernhar-
dus D.*

*Adolfus
Hofset Bern-
hardus Ra-
ceburg. obsi-
dent Lube-
cam.
Luchardus.*

*Adolfi pro-
fectio in Da-
niam.*

*Waldema-
rus, Canuti
regis frater,
& Walde-
marus Sles-
uic. rebelles.
Adolfus
Dass.*

CAPVT IX.

Inter hæc autem Dux Henricus compatiens ciuibus inclusis, contracto exercitu, direxit eum ad ciuitatem per manum Conradæ de Rothe, qui tunc à Duce Stadiu tenebat, similiter & Bernhardi, supra dicti. Cumq; clanculo transissent Albiã ver- sus Lawenburg prope Raceburg, venerunt & exterruerunt homines Comitis Bernhardi, qui prope ciuitatem excubias seruabant in loco, qui dicitur Hernen- burg: qui fugientes, in Raceburg se receperunt. Sicq; soluta obsidione in partibus illis, ciues egressi de ciuitate rapuerunt spolia vel victualia, quæ illic inuenta fuerant: sicq; ingressi sunt ciuitatem cum læticia magna. Postera autem die surgente auro- ra, assumtis armis egressi sunt de ciuitate, præcedente Comite Bernharo & Con- rado de Rothen, pugnaturi cum aduersarijs in medio terræ eorum. Illi autem licet impari numero occurrerunt eis non longè à ciuitate, & occupauerunt va- micantes, statim eos in fugam verterunt. Illi verò in ciuitatem se receperunt. Bernhardus autem iunior reuersus ad Raceburg cum omnibus quæ habuerat, si- militer etiam cum Hofatis, in ipsa vespera castra metatus est prope ciuitatem ad meridiam plagam, mane cum eis, si illic egredierentur, dimicaturus. Quod præ- sentientes homines Ducis, qui in ciuitate erant, per noctem egressi ad septen-

*Conradus de
Rothe, Hen-
rici Leg-
gatus.*

*Soluit obsi-
dionem Lau-
beca.*

*Bernhar-
dus Race-
burg. patere*

*Bernhar-
dus Race-
burg. Fr.*

*Confectatur
hostem.
Adolfi mor-
bus.*

*Callidū cō-
siliū.*

trionem per alteram viam ad sua reuerti cogitabant. Et erat fluius, qui Woch-
nize dicitur, inter eos: sicq; ad inuicem accedere non valebant. Bernhardus au-
tem magis ac magis contracto exercitu insecutus est eos. Adolfus autem in castris
Sigeberg infirmitate detentus erat. Cumq; essent prope Boycenburg, iuxta latus
Albiæ commissum est inter eos prælium, & cæsi sunt homines Ducis, plures tamen
in captiuitatem tracti sunt, cæteri verò fugerunt. Adolfus autem audito tam leu-
nuncio, quasi ex infirmitate cōualuit, & cœpit cogitare, si fortè propicio Deo Sta-
dium posset occupare. Nam plurimi ex Comitia Stadenfi captiuati erant, quas in
sua potestate tenebat. Nam eos, prudenti vsus consilio, à militibus, qui eos cepe-
rant, dato precio liberauerat. Hi spem bonam ei fecerant, vt si eum placatum inue-
nissent, potius ei quàm Duci parati essent. Insuper in omnibus se subseruire pro-
mittebant, vt eorum consilio similiter & auxilio Stadium obtinere posset.

CAPVT X.

*Expeditio
Stadenfis.*

*Motus in Vr-
be.*

*Conradus de
Rorhe fuga
se subducit.*

*Stadis de-
ditio.*

*Astus mu-
liebris.
Luneburgē-
sium excu-
siones.*

Comes igitur animatus vel potius instructus eorum verbis, contracto exercitu
in Hammenburg, inuasit insulam vicinam, quæ Goriewerder dicitur. Quibus
mentes aduentum ipsius, venerunt ad ipsum, & cum eo fœdus amicitia statuerunt.
Congregatis autem nauibus, quæ tunc inueniri poterant, Comes cum omni multi-
tudine nauigabat Stadium, & cœpit exurere quasdam villas in vltiore ripa flu-
minis. Et rumor in excelsa iam dudum perstreperat aëra, Comitem venire in manu
valida, & timuerunt timore magno. Nondum enim consolationem de mortuis vel
captiuis, quos perdididerant, receperant. Et dixit vir proximo suo: Melius est, vt ser-
uiamus Comiti, per quem recipiamus captiuos nostros, quàm Duci, per quem ta-
lia passi sumus. Conradus autem videns quod futurum erat, timens seditionem po-
puli, qui exacerbatus fuerat, stratis equis quasi pro quodam negotio seiturum fir-
mulans, & exhortans populum, & quasi regratians, quòd pro Domino suo Duce
bene laborassent, relicta illic vxore & omni sua supellectile, non reuerfusur cele-
riter abripitur. Tunc qui in castro erant, pacificè venerunt ad Comitem, se ipsos ei
& castrum offerentes. Cumq; obtinuisset castrum & vxorem Conradi cum o-
mnibus quæ ipsius erant, in iumentis & plaustris deduci præcepit, in tanta libera-
litate, magna, vt dicunt, delusus astutia. Quia mulieres in plaustris pro loriceis vici-
rum in saccis deferebant cumulos thesaurorum. Luneburgenses tamen acerrimè
ei insistebant, & eruptiones sæpius facientes deprædationes & latrocinia in Co-
metia Stadenfi continuè faciebant.

CAPVT XI.

*Theodori-
cus, Episc.
Lubec.
Harrucius
Brem.*

*Eiusdē ma-
litia.*

*Hyacinthus
Cardinalis.*

Inter hæc Dominum Episcopum Lubecensem, Theodoricum, non parum gra-
uabant, Præposituramq; eius in Keneua continuè vastabant. Siquidem Harui-
cus, Bremensis Archiepiscopus, qui tunc à Bremensibus eiectus Ducem sequeba-
tur, Episcopo molestus erat. Quia idem Episcopus Bremensibus propter fidem
Imperij familiaritate astrictus fuerat, de Brema etiam oriundus in ipsa ciuitate fra-
tres & cognatos multos habebat, ipsumq; Archiepiscopum ex linea consanguini-
tatis contingebat. Archiepiscopus tamen consanguinitatis immemor ei non par-
cebat, volens à statu suo canonica eum iustitia deicere, nec poterat. In Luneburg
tamen positus, frequenter eum quasi ad audientiam per epistolas citauit. Quòd
cùm ille extra terminos episcopales inter homines aduersæ partis venire non au-
deret, peremptoriè eum citauit, sed non iudiciario ordine: quia prius citatus,
cùm inducias ad determinatam diem ab eo accepisset, ipsum terminum Archi-
episcopi citatio præuenit, & cùm non venisset, in colloquio Mindensi, quod in-
ter ipsum & Bremenses celebrabatur, excommunicatum finire se eum pronun-
ciauit. Quam sententiam Bremenses aridam & exanguem clamauerunt, cùm
nec Episcopus excommunicationem meruerit, & ipse quasi sui impos magis tu-
dicari quàm iudicare venerit. Postea tamen per Dominum Cynchium Car-
dinalem,

dinalem, qui delegatus in Daciam, & inde reuersus, Bremam venerat, ipsa sententia euacuata est. Post hæc Henricus Dux iunior, Henrici Ducis F. Cometiam Stadum ad ipsam ciuitatem, quadam fiducia introitum se habere arbitratus est. Sed cum Stadenses non recepissent, primò quidem ipsam curiam Episcopi, quæ prope ciuitatem erat, quæ Hurst dicitur, vastari præcepit, deinde veniens Keneuam, fugij illuc adduxerant, auctoritate Archiepiscopi auferri præcepit, ita vt ancillæ Christi, quæ ibidem clausæ sponso suo cœlesti die noctuq; laudum resonant vota, thecastrum teneret, eruperunt Bremenses in Cometiam, deprædationes facturi, & inter cætera, quæ rapuerunt, contigit etiam vt homines Episcopi spoliarent. Ipso autem complente Missarum solennia, venit qui diceret, homines suos à Bremensibus expoliatos, ipsosq; prædones cum prædā iam longius elongatos. Quid faceret vir Dei? quo se verteret, ignorabat. Nam præter illa quæ extrinsecus erant instātia, fuit illi cotidiana sollicitudo omnium afflictorū, meritoq; plus suorum, iuxta illud: Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non vror? Depositis ergo sacerdotilibus ecclesiam egreditur, & iter arripens, prædones insequitur, & ad milliare vnum ferè anhelus cucurrit, illos comprehendit, prædā tenuit, nec prius inde recessit, quàm sua suis restituit. Terrentur omnes eius aduentu, se peccasse commemorant, & inter compassionem & constantiā & magnanimitatem vitæ taurorū trahentes perhorrescunt: nec aliquid habebant contradictionis, quos terrebatur auctoritas tanti Præsulis. O virum misericordiæ visceribus plenum, compassionis affectibus deditum, cui pietas præripuit moram, vt non eques sed pedes sequeretur raptorem. Fuit etiam ad interueniendum strenuus, ad discordantium compositionem humilimus, ita vt nonnunquam cum pontificalibus aduolueret: tur ipsorum pedibus, quos ad reconciliandum acclamantium prohibebat animus: beatus credebat dare quàm accipere. Vnde in consecrationibus ecclesiarum marditate alios importunè grauare. In ordinibus verò clericorum tanto plus gaudebat, quanto magis ordinatorum numerositate domum suam impletam esse videbat. Hospes enim domi erat largissimus, hospes foris verecundissimus, pauperum procurator diligentissimus & cum ipsis in mensa propria conuiuia iucundissimus. Nihil huic Pontifici virtutis deesse credimus, vt plenissimè de ipso dicere possimus, quòd pius, prudens, humilis, pudicus, sobrius, castus fuit, & quietus vita, dum spiritus vegetauit eius corporis artus. Aduersitates enim suprā dictas tanta vicit patientia, vt nunquam eum aliquis viderit irascentem, audierit clamantem, nec malum pro malo reddentem, sed cogitatum iactans in Dominum, dicebat cum Apostolo: Si Deus pro nobis, quis contra nos? Sed hæc hæc haftenus.

Henricus,
Leonis F.

Theodorici
Episc. respectus
ad suos.

Elogium.

CAPVT XII.

Quia verò longius à ciuitate digressi sumus, nunc ad ipsam redeamus. Inter hæc ciues nostri diutina inclusionem laborantes audierūt de mutatione, quæ in Stadum facta est. Et turbati valde, cœperunt de ciuitatis deditioe cogitare. Facta est autem dissensio inter eos. Quidam enim dixerunt: Tradamus ciuitatem regi Danorum, vt gratiam ipsius inueniamus, qui ab omni nos infestatione eripiet, in super negotiari nos in terra sua permittet, & quis est, qui nos inquietare poterit, si ipsum habuerimus protectorem? Alij autem dicebant: Non sic, quia ciuitas nostra sub ditione Romani imperij sita est, à quo si alienata fuerit, proscriptione Domini Imperatoris multabimur, & sic odibiles omnibus erimus. Sed si placet, tradamus eam Othoni Marchioni, & ipse eam quasi sub nomine Imperatoris accipiat, sicq; liberabimur à tyrannide istius Comitum, ne regnet super nos. Adolfus autem Comes hoc cognoscens, magis arctabat ciuitatem. Vnde territi ciues, ciuitatem ei

Redit ad
obsidionem
Lubecc.

Discordia
oppidanorū.

Ortho Marchio.
Adolfus verum
suarū
Satagst.

*Potitur Sr-
bis prouen-
tibus solus.
Bernhar-
dus Race-
burg.*

aperiunt, conditione tamen interposita, vt homines Ducis abirent illæsi. Capta
autem ciuitate, Adolfus ad Imperatorem profectus est: qui pro labore suo omnes
reditus ciuitatis liberalissimè ei permisit. Bernhardum etiam Comitem suis mor-
neribus sæpius honorauit.

CAPVT XIII.

*Auctoris
gratiarum
actio & cõ-
fessio.*

Miserationum Domini recordabor. Cur inter hæc, quæ ad posteritatis memo-
riam scribo, opera misericordiæ Dei nostri, quæ diebus nostris innotuerunt,
non recolo? eius memoriam omnibus præfero? quia recordatus est mei, & factus
est mihi in salutem. Quia verè pater meus & mater mea dereliquerunt me, & factus
nunc autem assumpsit me. In omnibus enim tribulationibus & angustijs meis respice-
nter eram ad auxilium, & non erat. Sed ipse miserator & misericors factus adiutor
meus. Nemo vnquam principum, nemo magnatum patrocinator factus est mihi, ac si in-
ter angustias mihi diceret: lacta cogitatum tuum in Domino: quia sufficit tibi gratia
mea: nec sperabis in principibus, neq; in filijs hominum, in quibus non est salus.
Quid enim mihi cum principibus? cum magis dicere expediat: Ego autè sum veteris
mris & non homo, opprobrium hominum & abiectio plebis. Ego autem cum ho-
minibus positus, inter homines non nisi quæ infirmitatis meæ sunt, potero gloriari.
Nihil enim quod homines mirentur, in me inueniunt: quia non est exaltatum cor
meum, neq; elati sunt oculi mei, neq; ambulauim in magnis, &c. Illi autem quæ for-
tia sunt complectuntur, & quæ infirma sunt & contemptibilia huius mundi despici-
unt, quæ tu Deus meus magis eligis, vt confundas fortia. Neq; enim egres fortis
cum tu Deus sis fortis, ideoq; magis infirmos eligis, vt fortes facias, vt dum perfor-
tè cognouerunt, quia sine te nihil possunt facere, nomini tuo ascribatur victoria.
Qui verò absq; te se potentem gloriatur & fortem, dicam illi: Quid gloriaris in ma-
litiâ, qui potens es iniquitate? De quibus ergo homines me reprobanr, tu magni
approbas. Illi me peccatorem despiciunt, sed quia tu pius es, ad te conuersus Deus
meus, dico: Deus propicius esto mihi peccatori, & tu remisisti impietatem peccati
mei. Illi à me sapientiam quærunt, sed tu scis insipientiam meam. Illi me secularem
negotia detestantem detestantur, sed mihi adhærere tibi Domino, Deo meo, bonum
num est. Illi me personam nullam habentem fugiunt, sed tu Deus meus personam
rû acceptor non es. Libenter ergo gloriabor in infirmitatibus meis, vt inhabite-
me virtus tua. Non enim qui seipsum commendat, probatus est, sed quem tu Deus
meus commendas. Meritò ergo miserationum tuarum recordabor, vt qui tua me
præuentum gratia non ambigo, præueniar etiam in benedictionibus dulcedinis
tuæ, in quibus epulantur iusti, Deus meus, in conspectu tuo. O pie, ô misericors, ô
suauissime, ô amantissime, quas pro tuis miserationibus gratiarum actiones tibi re-
feram? Quid retribuam tibi pro omnibus, quæ retribuisti mihi? quæ laudes mea suffi-
fiant, cui cœlum & terra & maria non sufficiant? Sed quia in te cantatio mea sem-
per, imò laus mea tu es, sufficiat tibi Deus meus qualiscunq; laus mea, quæ tu es, &
vota nostra, quæ tu ipse & nemo alius præueniendo aspiras, etiam adiuuando pro-
sequere. Quid de mutatione dicam, quam operata est in me dextera excelsi? Veritas
impium, & non erat. Ego enim aliquando sub lege præter legem vixi, adiutor legis
non factor. Sub religione eram, sed totus penè irreligiosus: sub libertate erat, eo ab-
berè peccabam in ordine. Nam quod quasi de pietate mihi indultum erat, eo ab-
utebar magis quàm utebar. Et quia nec certum tempus lætionis vel laboris aut ora-
tionis seruabam, semper vagus, semper incertus nunquam in eodem statu perma-
nebam. Nec regulariter abstinebam, nec regulariter ieiunabam. Et cum ista mihi
essent pro gratia, creuit exinde tamen superfluitas maxima, ita vt iam non quid lice-
ret, sed quid liberet instanter cogitarem. Otium reputaui ordinem, in temperantia
abstinentiam, gulam sobrietatem, inuisionem taciturnitatem, à verbositate vel
nocte temperare, pœnam maximam. Quid ergo damno, reprehendo, ordinem
ordinem, sed ordinis superfluitates, quæ ex illo tempore cœperunt, ex quo facta est
mutatio ordinis: Non quòd illi patres sancti & iusti non fuerint, sed vt verbis vest
Poetæ, libertas in vitium excidit, chorusq; turpiter obticuit sublato iure nocendi.
Nam

*Superstitio-
nes Mona-
charum ac-
cumulate.*

Nam quod illis dispensatio, nobis mutationis est remissio. Ordo enim de die in diē per plurimorum mutationes, quę non pro ordine, sed contra ordinem dispensant, vergit ad occasum, ita vt nūc in hoc tempore ferē nemo sciat, quid sit ordo, sed or-
 dinis præuaricatio. Ego verò cū essem paruulus, loquebar vt paruulus, sapiebam vt paruulus, cogitabam vt paruulus. Cū autem tua gratia, Deus, factus sum vir, euacuauī, quę erant paruuli. Et cū audirem regulam, quam non sequebar, errare me intelligebam. Per quem? Per spiritum timoris tui. Ille me incitauit, per suam
 10 veritatem docens me omnem veritatem. Et intellexi, quòd in his obseruationibus, quas prius multipliciter obseruabam, labor est maximus & afflictio spiritus, nec stare potest ordo in talibus. Ordo enim simplex est, à te simplicissimo Deo sanctis
 20 patribus inspiratus: à quibus eum beatissimus pater noster Benedictus accepit, & in scriptum redegit. Cuius mihi præcepta super mel & fauum dulciora. Ibi enim est, quod fortes cupiant, & infirmi non refugiant. Ideo Deus meus cantabiles mihi sunt iustificationes tuę, ita vt cantem in vijs Domini, quoniam magna est gloria Domini. Pro his beneficijs miserationum tuarum recordabor, ita vt te laudans omnibus te laudabilem prædicem, commemorans opera misericordię tuę, quę diebus nostris facta sunt, vt habeant præsentēs & futuri, vnde glorificent nomen tuum: quod est benedictum in secula seculorum, Amen.

ἐτελοῦν
 οὐκεία.

CAPVT XIII.

20 PVella quædam in partibus Turingiæ prope ciuitatem Ērpsfordiam egrotabat. Quam dum sacerdos ex more visitaret, dans ei viaticum, ablutionem digitorum fecit in bicario mundo, ipsam aquam ad bibendum ei tradens, sicq; discessit. Illa verò bene suę mentis compos dixit his, qui circa ipsam erant: Diligentissimè ipsam aquam operite: quia de digitis sacerdotis vidi portiunculam eucharistię in
 30 eam decidere. Quo factò cū ipsa aqua ei postea ad bibendum fuisset allata, & tota mutata fuisset in sanguinem, ipsa quoq; portiuncula, licet minimi formam accipiat digituli, versa in cruentam carnem. His visis terrentur omnes, fit clamor mulierularum accurrentium, clamantium, mirantium, stupentium, & de re tam insuauitatem in his negligentiam metuebat. Qui etiam timens officij suspensionem, celare rem voluit, hortans tanti sacramenti exultionem. Sed celari non potuit, quod Deus miraculosè manifestari voluit. Communicatur res pluribus, fit conuentus sacerdotum: qui in perturbatione non habentes consilium, adierunt archidiaconum. Qui super his timens aliquid dispensare, quę gesta erant, per epistolam significauit Domino Moguntino. Interea ipsum bicarium cum viuifico corpore & sanguine opertum corporali super altari ponitur, & videntibus cunctis qui aderāt, columba venit super labium bicarij, & diu sedit, non sine admiratione cunctorum, quòd corporis sui pondere ipsum vasculum non euerterit. In partibus enim illis bicaria quasi ductilia in inferioribus sunt angusta, in superioribus verò ampliora. Vnde, qui viderant, non corporalem sed spiritualem columbam arbitrati sunt. Cū venit Dominus Archiepiscopus in partes illas. Ipsam enim diem præfixerat omnibus Prælati suis cum omni clero, similiter & vniuerso populo, vt omnibus in vnū
 40 ergo hæc circa festum B. Vincentij Martyris facta fuissent, in festo annunciationis venit Dominus Archiepiscopus in partes illas. Ipsam enim diem præfixerat omnibus Prælati suis cum omni clero, similiter & vniuerso populo, vt omnibus in vnū
 50 cessione Prælati portantibus sanguinem Domini cum supplicatione letanię & populi deuotissima prece, omnes discalceatis pedibus ad ciuitatem suprā dictam veniant, & primam in monte B. Cyriaci stationem faciunt. Quibus cum nimia humilitate occurrant sanctimoniales eiusdem loci cum genu flexione intima cantant articulo celebrata fuissent, procedunt ad montem B. Petri, vbi magnus & religiosus ab antiquo institutus Monachorum est conuentus. Vbi similiter cū deuotissimè Missarum solennia celebrata fuissent, ventum est ad ecclesiam beatę

Ostentū in
 panem
 sico.

Dei genitricis semperq; Virginis Mariae. Vbi Dominus Archiepiscopus pontificalibus indutus, inter diuina populum ad lachrymas & orationes est adhortatus, ut diuina clementia, semper humano generi amica, quae ad euacuandum errorem infidelium, siue ad corroborandam fidem suorum fidelium, sacramentum, quod sub specie panis & vini benedicatur, sanctificatur, sumitur, verè suam carnem & sanguinem euidentissimis indicijs demonstrasset ad laudem & gloriam nominis sui, similiter etiam ad iucunditatem & exaltationem ecclesiae suae sanctae, ut confitemur nomini suo sancto, & gloriemur in laude sua, rursus in priorem substantiam panis & vini transformare dignetur. Ut sicuti ipse verè est panis vitae & vini, quod spiritualiter lætificat cor hominis, ita verè sacramentum, quod ecclesiae sub specie panis & vini vsurpandum dederat, in formam notam verteretur. Cumq; dictum fuisset, & sanguis & caro in formam priorem non redisset, Pontifex de nouis lapidibus nouum altare construi præcepit, ut in eo idem sanguis cum carne Dominica reuerenter conderetur. Verùm cum inter ipsas orationes & exhortationes sæpius misisset, & transformatio facta non fuisset, venit subito qui diceret, Dominum preces & gemitus filiorum Israel audisse, & priorem illam substantiam plenè redisse. His auditis, Dominus Archiepiscopus multis suffusus lachrymis, omnes ad gratiarum actiones hortari cœpit, ipse verò cum sermone exhortationis in laudes Domini nostri Iesu Christi prorumpens, sic omnibus locutus est: *Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris. O redemptor, quis vquam mortalium facta pietatis tuae dignis efferat laudum præconijs? qui semper cogitas cogitationes pacis & non afflictionis. Et quia proprium est tibi, semper misereri & parcere, cuius natura bonitas, voluntas potentia, opus misericordia, tu facis quod tuum est, nos autem quod nostrum est. Tu antequam inuocemus, paratus es misereri: nos proni ad malum sumus à diebus adoleſcentiæ nostræ. Nos ingrati sumus tantæ pietatis, munificentiae: tu verò nec ingratis beneficia subtrahis, qui solem tuum oriri facis super bonos & malos, & pluis super iustos & iniustos. Sed qui de terra est de terra loquitur: tu quoq; qui de cœlis descendisti, super omnes es: quia tu solus scis, vnde venias, aut quo vadas: qui ad firmandam plebis tuae fidem, sacramentum hoc vertisti in cruentam carnem. Qui verè te panem viuum, qui de cœlo descendit, homini, ne deficiat in via huius peregrinationis, comedendum dedisti, quem sine fastidio continuè manducat Angelus in cœlo. Quem tamen ille manducat deliciosum, iste interim manducat ad remedium. Vterq; verè, sed nõ vterq; plenè. Apostolus enim dicit: Probet seipsum homo, & sic de pane illo edat. Aliud quippe est, sumere sacramentum, aliud rem sacramenti. Vinum est visibilis forma, aliud inuisibilis gratia. In his duobus duò comedendi sunt modi, vnus sacramentalis, alius spiritualis. Secundum vnum comedunt vniuersi, secundum alterum tantum boni. Ibi multi vocati, hinc pauci electi. Ideo dixi vterq; verè, sed non vterq; plenè: quia alius tantum sumit sacramentum, alius autem & sacramentum & rem sacramenti. Alius enim deuotus & dignus cum sacramento visibili inuisibilem percipit & gratiam. Alius autem indignus sumens sacramentum, reus efficitur corporis & sanguinis Domini: quia iudicium sibi manducat & bibit, non diiudicans corpus Domini. Nunc igitur ut condignas persoluamus gratiarum actiones Domino nostro Iesu Christo, qui in hoc facto nos & terreri & consolari volumus, hoc suademus, præcipimus, statuimus omnibus sub nostra iurisdictione consentientibus, ut omnes à minimo vsq; ad maximum, à iuvene vsq; ad senem, & pueri & puellæ, incuruati adorent, laudent, magnificent Dominum nostrum Iesum Christum, cui omne genu flectitur caelestium, terrestrium & infernorum, & honoremus almiflua eius sacramenta, ut non solum sacramentum, sed & rem sacramenti fideliter percipiamus per gratiam ipsius, qui secundum ordinem Melchisedech sacerdos est, & sacrificium, quo nos sibi faciat populum peculiarem, sectatorem bonorum operum. Cumq; omnes respondissent, amen, Dominus Archiepiscopus ipsam aquam transubstantiatam in vasculo precioso ad posteritatis memoriam in ipsa ecclesia honorificè reposuit, bicarium verò secum Moguntiam detulit, vbi et que hodie honore maximo veneratur. Omnes autem qui in omni die cœlesti sua constituti*

Not a bene.

*ostenti-
mentum.*

stituti erant, ita deuotè ad laudem Christi incuruati sunt, vt etiam infantuli, qui in cunabulis iacebant, incuruati gratias agerent, iuxta illud: Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem.

CAPVT XV.

Aliud etiam beneficium Saluatoris nostri narrabo, quod tempore Philippi Archiepiscopi Coloniae celebratum est. In sabbatho sancto Paschæ cum paruuli iuxta morem ecclesiæ baptizarentur, quidam Iudæus eiusdem ciuitatis quasi per curiositatem cum alijs spectatoribus huic se negotio ingessit. Et cum infra actionem sacrum chrisma capiti cuiusdam infantuli à pontifice imponeretur, aperit oculus eius, & vidit Spiritum sanctum in specie columbæ super ipsum infantulum descendentem. Territus ille de tanta visione, & mente consternatus, discessit, & illuminationem quandam mentis concipiens, diuinum illud esse mysterium nec perfectè credidit, nec perfectè dubitauit. Audierat sæpius magnum Christianitatis esse sacramentum, sed Iudaica repugnante perfidia quicquid inde mente concipere poterat, dubiè recipiebat. Conseruabat tamen omnia hæc, conferens in corde suo. Sicutotus reuoluitur annus, cum iterum in parasceue, quod est ante sabbatum, in Synagoga constitutus, visitationem pijsissimi sensit saluatoris. Siquidem Iudæis quædam est detestabilis consuetudo, vt implentes mensuram patrum suorum, quouis anno ad contumeliam saluatoris imaginem ceream crucifigant. Quam dum more suo contumelijs afficerent, & cætera, quæ in passione eius leguntur, flagellando, colaphizando, conspuendo implessent, & clavis manus & pedes perforassent, tandem lancea latus eius perfoderunt, & continuò exiuit sanguis & aqua. Et qui vidit, testimonium perhibuit, & scimus, quòd verum est testimonium eius. Nam idem Iudæus diuinitus illuminatus, quæ vidit etiam credidit. Relicta enim Synagoga, statim ad Archiepiscopum cucurrit, quæ gesta essent, nunciauit, & abrenuncians infidelitati Synagogæ, in sabbatho sancto lauacrum regenerationis accepit, & non solum angelis Dei, sed & hominibus de sua conuersione gaudium fecit. Gaudemus & nos de benignissima gratia redemptoris nostri, ita vt malis bene vtentes, ipsam nobis nequitiam Iudæorum vertamus in arma salutis, & quasi per eorum illuminati excecationem, nostram ad Iesum exuscitemus deuotionem. Videamus quid sua illis faciat malitia, & verè credamus, quod ipsum apud Iesum faciat fides nostra. Illi implentes mensuram patrum suorum, qui sibi subis que imprecantes dixerunt: Sanguis eius super nos & super filios nostros: ipsum sub imagine sua contumelijs affectum crucifigentes, verè crucifigunt, non verbum vitæ, sicut patres eorum manibus nefarijs contrectantes, sed odiendo, execrando malitiæ illum manibus contingentes. Christus enim resurgens à mortuis, non moritur, mors illi vltra non dominabitur. Ipse tamen per imaginem crucifigi potuit, qui ante passionem tempore legis per agnum immolari potuit. Sed dicis: illud in figura factum est. Assentior. Illos tamen, qui huic sententiæ diffidunt, ad auctoritatem ipsius scripti mittimus, vbi à Iudæis in imagine Domini simile quoddam perpetratum est: Vbi inuenitur, quòd de latere eius exiuit sanguis & aqua, vbi multi cæci fuerant illuminati, claudi curati, leprosi mundati, & diaboli effugati. Veraciter igitur credamus, quia quod illis ipsorum malitia, nobis faciat deuotio nostra. Annon qui deuota mente recolit memoriam passionis Dominicæ, ita vt ad lachrymas compungatur, verè compatitur Christo? cuius membrum est cum gloriosissima matre eius Maria, cuius animam doloris pertransiuit gladius, & cum pudicissimo filio & ministro suo Ioanne, quamuis ille mortem non viderit, donec placidam suæ carnis absolutionem Domino se visitante percepit. calicem an non Dominicæ bibit passionis? an non verè cum mulieribus plorat, quæ sedentes ad monumentum lamentabantur, flentes Dominum? an non qui in commemoratione talium in omnibus se deuotos & compunctuos exhibent, verè cum Nicodemo & Ioseph aromatibus eum condiunt, & linteo mundo inuoluunt? Verè tales, qui flent cum flentibus, gaudebunt cum

gaudentibus: quia sicut verè Christo compatimur morienti, sic verè conregnabimus resurgenti.

CAPVT XVI.

*Bernhardi
D. expedi-
tio Lanen-
burg.*

*Auxiliares.
Incuria.*

Clades.

Henricum L.

Bernhardus Dux videns quòd Adolfus Comes prosperatus in via sua Lubecam obtinuisset & Stadium, sperans per eum plurimum præualere in terra & nominis sui potentiam extendere, veniens in manu valida cum vxore etiam omni supellectile circa cathedram B. Petri, obsidione maxima vallat Lawenburg. Quem constanter iuuerunt Comes Adolfus & Bernhardus. Cumque diutina obsidione arctasset castrum, ita vt iam fame deficerent, qui in ipso erant, & Dux quæsi securus distracto exercitu solus excubias seruaret, venerunt amici Ducis Henrici, Bernhardus de Welppe, & Helmoldus de Suerin, cum his, quos contraxerant, aut victualia esurientibus laturi, si possent; aut si non possent, ipsos de obsidione liberaturi. Cùm verò transirent aquas, Dux primò quidem eos non attendebat, sed cùm multiplicati fuissent, inhibere eos volebat, nec poterat. Illi autem confortati viribus & armis cum his, qui in castro erant, dimicaturi cum hostibus campum petunt. Dux quid faceret, nesciebat, exercitus, vt dictum est, distractus erat. Adolfus aberat, & Bernhardus Comes Borsich castrum cum suis expugnabat. Ipse tamen constanter agens, arma corripuit, viriliter pugnavit, sed victoriam non obtinuit. Siquidem omnibus suis captiuatis, ipse vix captiuitatem euasit. Vxor verò ipsius, relicta omni supellectile, abiit Raceburg. Sicque præter spem liberata est Lawenburg, vel quia Ducem Bernhardum fortuna cæca deseruit, vel quia Duci Henrico aliquas reliquias transalbinas Deus reseruare voluit. Qui tamen ultionem de inimicis experens, nunc à Slauis, nunc à Danis auxilium quærebat & non erat.

CAPVT XVII.

*Canuti Re-
gis in Adol-
fum bellū.
Waldema-
rus Slesuic.*

*Eiusdem cō-
plices.*

Captiuitas.

*Otho Mar-
chis.*

*Adolfus im-
paratus præ-
cio pacem
redimit.*

Rex tamen Danorum Canutus, exacerbatus à Comite Adolfo, fines ipsius in manu valida intrauit, terram eius incendijs & deprædationibus vastaturus. Siquidem Waldemarus, Slesuicensis Episcopus, Canuti regis filius, contra Canutum inimicitias pro regno susceperat, & auxilium regum Noruegiæ & Sueciæ sibi contraxerat, cui ex altera parte fauebant amici Imperatoris, Otho Marchio, & Adolfus Comes, & Bernhardus Comes de Raceburg. Cùm igitur Waldemarus contra Canutum produceret exercitum, ipso tempore Adolfus Comes cum multitudine graui transiens Egdoram fluuium, omnem terram Regis vastauit vsque ad Slesuich, ibique accepto sinistro nuncio, ad sua cum præda multa reuersus est. Waldemaro enim à quibusdam amicis insidiosè peruersum fuerat, vt memor consanguinitatis & pristinæ familiaritatis ad gratiam regis veniret, quem ille procul dubio omni amicitia dignum, honoribus & diuitijs amplecteretur. Talibus consilijs acquiescens, volubilitatem fortunæ expertus, non solum compedibus, sed & manicis ferreis fortissimè astrictus est. Pro tali commotione, vt dictum est, siue, vt quibusdam placuit, ad subueniendum Duci Henrico Rex fines Comitum cum armorum vasis intrauit. Cui Comes licet impari numero occurrit. Aduentum namque regis diu Comes præfererat: vnde non solum Othonem Marchionem, sed militum manum validam contraxerat. Sed moram rege faciente, Marchio cum multis abierat: cùm subitò Rex venit, & Comes exiuit obuiam ei. Computans tamen, quòd ex æquo occurrere illi non posset, legatione missa, rogat ea quæ pacis sunt. Sicque mille quadringentis denariorum marcis gratiam Regis obtinuit, & ille in locum suum reuersus est.

CAPVT XVIII.

*Absolonis,
Archiepif.
Lundensis
mors.
Laudes.*

Hoc dierum curriculo ex hac vita subtractus est Dominus Absolon, Lundensis Archiepiscopus, vir religiosus & magni consilij siue discretionis & præcipuè honestatis. Huius industria omnes ecclesiæ totius Daniæ prius discordantes vniformes

vniformes in officijs diuinis factæ sunt. In cathedrali sede crucifixum superaffigipræcepit, vt accedentibus & recedentibus reuerentia crucifixo magis quàm sicut cathedrali videretur. Præterea largè sua ecclesijs & monasterijs conferens, maximè coronis preciosis & campanis maximis, vt nunc cernitur, & diuersis ornamentis. Et quia erat, vt dictum est, vir religionis amator, monasterium Cisterciensium Monachorum in Sora ædificare & ditare satagebat, vbi etiam circa finem dierum suorum molestia corporis tractus ægrotabat. Ordinatis autem ecclesiæ suæ Daniam non parum indoluit, & quia multos discordantes ad pacem in vita sua reformauerat, ipsius exitum Iesu Christo, pacis auctori, commendabat. Cui successit Dominus Andreas, regalis aulae Cancellarius, vir litteratissimus, nec minus gratia præditus. Erat autem à primo iuuentutis suæ tempore studijs deditus, & morum grauitate ornatus. Et cum esset in negotijs regijs continuè occupatus, magna tamen abstinentia se constringebat. Aqua nec in Romana curia nebatulus existeret. Ordinatus autem ipsam morum grauitatem non deseruit, humilis & quietus & pudicus & abstinens permansit. Vnde æmulatione sua plurimos prouocauit. Doctrina etiam ad eò insistebat, vt nonnullos tam clericos quàm laicos diuinæ amoris flamma succenderet, & ipse eis candela existens scintillas verbi Dei vbique spargeret. Auaritiam quoque, quæ est idolorum seruitus, omnino detestans, nihil per vim rapere curabat, sed suis contentus, beatus dare quàm accipere docebat.

Andreas Cancellarius successor.
Digna Episcopo Girgenti.

CAPVT XIX.

Nec piguit, ad ædificationem aliorum, hinc ponere epistolam Conradi Cancellarij, quam scripsit nobis de statu Apuliæ & de operibus vel artibus Virgilij.

Epistola Conradi Cancellarij ad auctorem.

Conradus, Dei gratia Hildesemensis electus, imperialis aulae & regni Siciliae legatus, dilecto S. N. Hildesemensi Praeposito Ecclesiae, salutem & dilectionem quàm intimam.

De hoc Conrado Cancellario infra lib. 7. cap. 2.

Quomodo virtuosa Domini dextera serenissimi Domini nostri Henrici, gloriosissimi Romanorum Imperatoris semper Augusti, & regis Siciliae, imperium vsque ad eò in ore gladij dilatauit, vt ea, quæ olim apud vos in scholis posita in ænigmate quasi in speculo aure tenus percepimus, facie ad faciem oculata nunc fide cognouerimus, vobis de his scribere non duximus superfluum, vt omnem de his, quæ vobis friuola fortè vel incredibilia videntur, de corde vestro dubietatis scrupulum auferentes, ad ea videnda quæ auditis, vestrum accendamus desiderium, vt ea quæ nunc demissa tantum per aurem vobis sunt dubia, fide plena contentent, & pateant occulta. Nec id vobis videatur difficile: terminos Imperij non oportet egredi, Teutonici orbem dominij non ducatis transeundum, vt ea videatis, circa quæ Poetæ multa consumserunt scribendo tempora. Inter hæc autem Alpium niuibus laborioso cursu superatis primùm occurrit nobis Mantua væ miseræ nimium vicina Cremonæ. Quas ciuitates celeri cursu prætereuntes, Mutinæque labores, non sine admiratione astitimus parui Rubiconis ad vndas. Cuius paruitatem stupido intuentes obtutu, disertissimi illius Poetæ Lucani admirati sumus acundiam, qui de re tam humili tam grandiloquo intumuit eloquio. Nec mirum admirati fuisset, quòd tam minimus non fluuius sed riuulus tanti Ducis, vel transitus præbere difficultatem, nisi indigenarum didicissemus assertione, eundem Rubiconem instar perennis fluminis imbrium & torrentium auxilijs sæpius intumescere mendicatis. Quo sine difficultate transito, quod Iulio con-

Cesaris potentia.

Itinerarij Ital. & Sicul. Rubico amnis.

Fallitur & fallit, et in sequentibus creberrime.

tingere non potuit, transeuntes Pisaurum, quod à pensando aurum ab antiquis dictum est, eo quòd Romanis militibus, ad debellationem exterarum nationum proficiscentibus, ibi aurum ponderaretur & distribueretur, solidi scilicet, ciuitatem Fanum accessimus, vbi milites proficiscentes apud sana idolorum, quorum vestigia adhuc ibi sunt, orauerunt, & votiuas pro salubri reditu Dijs fecerunt promissiones, quas à debellatis victoriosi redeuntes hostibus ibidem cum gratiarum actionibus persoluerunt. Deinde montem non sine difficultate calcantes Apenninum, Sulmonem ad illius Ouidij patriam peruenimus, magis ex tanti Poetae natione, quàm de sua vbertatis laude famosum, cum ipsum nullis diuitijs adeò copiosum quàm gelidis inuenimus vndis. Vnde idem Ouidius:

Sulmo.

Sulmo mihi patria est, gelidis vberimus vndis.

Arbores miraculosa & fabulosa.

Nec nos ipsum, vt verum fateamur, gelidis minus inuenimus niuibus copiosum. Occurrerunt circiter eundem locum nobis arbores miraculosa, de quibus si quis vt aiunt, ramum decerpit, aut eodem anno in fata concedit, aut longa & acutissima febris non euadit insultum. In quas asserunt (si credere est dignum) sorores Phaetontis post lachrymosas fratris exequias miseratione superum transierunt matas. Deinde Thetia ciuitatem, vbi Thetis, mater Achillis, habitabat, praetercuntes Nympham à dextris reliquimus: vbi pro fontium amoenitate nymphae fingebantur esse, & ibidem colebantur. Cannas etiam aspeximus, vbi tot nobilium Romanorum millia ab Annibale interfecti sunt, vt anulis occisorum duodecim modij implerentur, cum anulis tunc temporis tantum nobiles vterentur. Praeterijmus deinde Iouianum ciuitatem, quae quasi Iouis natio nuncupatur, eo quòd ibi Iupiter natus fuerit. Sub silentio etiam transire nolimus, quòd Pegaseum fontem, Musarum praeterijmus domicilium, de quo nunc sine difficultate potestis re possietis & haurire, si vobis placeret, ad cuius gustum Poetae longis quondam studijs & laboribus peruenerunt. Nunc ergo ad illum fontem gustandum ultra Sauromatas & ad extremos Indos non oportet peregrinari. Fons iste est in nostro Imperio. Ibidem non longè Parnassus mons occurrit, in quo Deucalion cum sua coniuge damnus humani generis iactu lapidum post diluuium reparauit. Ibidem est Olympus mons, tantae celsitudinis, vt caeteros montes sublimius quidem sub pede longè relinquere videatur. Ibidem Caianum, quae casam vocatur, & ideo Caianum dicitur, praeterijmus, & locum, qui caput Mineruae vocatur, eo quòd ibi Minerua coleretur, litus maris scopulosi praetercuntes, quòd Palinurus dicitur, eò quòd ibidem

Canna. Vide Florum.

Hippocrenon dicit in Helicone Baoria.

De Parnasso & Olympo consule au flores classicos.

Nudus in externa iacuit Palinurus arena,

Neapoli.

Aeneae adhuc refricans infamiam, quòd ibidem emeritum peregrinis demersit in fluctibus Palinurum. Vidimus etiam operosum opus Virgilij Neapolin, de qua nobis mirabiliter Parcarum pensa dispensauerunt, vt muros ciuitatis eiusdem quos cantus fundauit & erexit Philosophorum, imperialis iussionis mandato destruere deberemus. Non profuit ciuibus illis ciuitatis eiusdem imago, in ampulla vitrea magica arte ab eodem Virgilio inclusa, arctissimum habente orificium, in cuius integritate tantam habebant fiduciam, vt eadem ampulla integra permanente, nullum pati posset ciuitas detrimentum. Quam ampullam sicur & ciuitatem in nostra habemus potestate, & muros destruximus, ampulla integra permanente. Sed fortè quia ampulla modicum fissa est, ciuitati nocuit. In eadem ciuitate est equus aereus, magicis incantationibus à Virgilio sic compositus, vt ipso integro permanente, nullus equus possit redorsari, cum tamen de vitio naturali sitilli terrae proprium, vt ante equi illius compositionem, & post eiusdem equi quantulamcunque corruptionem, nullus equus sine dorsi fractura possit equitatem aliquandiu vehere. Ibidem est porta firmissima, instar castelli constituta, valuas habens aereas, quas nunc satellites tenent imperiales, in qua constituta Virgilius muscam aeream, qua integra permanente, nec vna musca ciuitatem potuit introire. Sunt ibidem in castro vicino in supercilio ciuitatis, vndiq; mari incluso, ossa Virgilij, quae si libertati exponuntur aeris, totius facies aeris obscuratur, mare funditus euertitur, & tumidis aestuat procellis, insperateque strepitus

Fabulosa de Virgilio nar rationes.

Atrepitus tempestatis, quod nos vidimus & probauimus. Sunt in vicino loco Baia, Baia.
 quarum meminerunt auctores, apud quas sunt balneæ Virgilij, singulis passioni-
 bus corporis vtilis. Inter quas balneas vnum est principale & maximum, in
 quo sunt imagines hodierno tempore vetustate consumptæ, singulas singularum
 partium corporis passiones demonstrantes. Sunt & aliæ imagines gypseæ singu- Palatiū
Sibyllæ.
 lare singulas balneas demonstrantes singulis passionibus profuturas. Ibidem est
 palatium Sibyllæ, operosis constructum ædificijs, in quo est balneum, quod ho- Nugatur.
 diernis diebus balneum Sibyllæ nuncupatur. Est ibidem palatium, de quo
 Helena à Paride rapta perhibetur. Præteriuimus etiam Scyron insulam, in qua
 Theris filium suum Achillem deposuit, dum fatorum minas & Græcorum in- Scylla. Chæ-
rydis.
 sidias formidaret. Demum asperrima Calabria inuia cum labore transeuntes,
 Siciliam adituri, Scyllam & Charybdi non sine timore nauigio transiuimus,
 quem nunquam alicui contigit sani corporis homini sine formidine locum per-
 transire. In principio ergo Siciliæ vidimus domum Dædali in vertice montis Tauromi-
ni fabulo-
sanctio.
 constructam, in quo Minotaurus inclusus matris infamiam vitæ tenebris rede-
 mit. Vnde adhuc locus Taurominium vocatur, à Minotauro, vel quasi Tau-
 murorum domus illius intricatæ vestigia reliquerunt plurima, vt vidimus, intri- ¶ Mare Ica-
rium habet
Asia.
 cata. Et mare adiacens Icarium mare nuncupatur, eo quòd Icarus ibidem ala-
 rum remigio aereas contra naturam hominis carpens vias, neglecto patris man- Ætna.
 dato, vitæ suæ diem lachrymabiliter consummauit extremum. Accessimus de-
 mum Ætnam montem, in quo Iouis faber Vulcanus cum suis conseruis Gigan-
 tibus Iouis fulmina fabricauit. In eodem siquidem caminus ingentissimus ignis-
 que exhalans horrendissimus pro scintillis saxa vomunt ingentissima in modum
 scoriæ ferri, quæ arbuta hodierna die & totam faciem terræ ad diatæ longitu-
 dinem circumquaque tegunt, vt tota illa prouincia necdum cultoribus sit ido-
 nea, sed sua multitudine prædicta saxa viatoribus transitum penitus negauerunt.
 Talibus siquidem eguit durus ille fulminum faber carbonibus, qui immanibus Fabula Cæ-
renæ & Pro-
serpine.
 non possent folium de facili flatibus exsufflari. Est in latere prædictæ Ætnæ lo-
 cus munitus & amœnus, cui dea Ceres de vnica prole sollicita, vnica non sine la-
 chrymis filiam Proserpinam commendauit. Est ibidem scissura terræ non mini-
 ma, quam horrendarum occupat obscuritas tenebrarum. Vbi Pluto rapturus Pro-
 serpinam fingitur erupisse. Prædictus autem caminus Ætnæ vsque ad tempora A- Legenda S.
Agathæ.
 gathæ virginis durauit, & dum solito fortius erumperet, vt vniuersæ terræ faciem
 occuparet, & multa hominum millia violentia flammaram interimerentur, Sar-
 raceni, qui multa miracula viderant, quæ Dominus per merita B. Agathæ virgi-
 nis operari dignatus est, velum eiusdem virginis prædictis flammis opposuerunt,
 & ipsa flamma tanquam ventorum impetum fugiens, in terræ viscera se recepit,
 nec ultra in Sicilia comparuit, sed ipse ignis se ad quendam scopulum in mari po-
 situm transfudit: Vbi hodiernis temporibus indefinenter glomeratus, flammaram
 & cineris turbo exhalat. Vnde idem scopulus vulgo Vulcanus appellatur, eo quòd
 faber Iouis, Vulcanus credatur à simplicibus se ab Ætna ad eundem scopulum con-
 tulisse. Est circiter eundem locum Syracusæ ciuitas, de qua dicit Virgilius:

Prima Syracusio dignata est ludere versu

Musa, &c.

Iuxta hanc ciuitatem oritur in littore maris fons Arethusa, quæ primo raptum Arethusa.
 Proserpinæ matri sollicitæ per ordinem reserauit. Ad hunc fontem Arethusam
 vicinus præterlabitur Alpheus, surgens in Arcadia, & per medium maris vsque Alpheus.
 ad Siciliam defluit, & ibidem aquis Arethusæ nititur immisceri, pristinum ser-
 uans amorem: & quam viuam dilexerat, eiusdem aquis admisceri nititur post e-
 iusdem transformationem. Vidimus ibidem thermas, quarum sæpius memine-
 runt auctores, vidimus Pelorum, Pachynum & Lilybæum, tria promontoria Si- Sylli.
¶ Inter A-
poca Apostoli
cap. 28.
 cilæ, quæ virtus quomodo ipsis sit insita, breuiter tangemus. Paulus Aposto-
 lus naufragium passus, apud Capreas insulam applicuit, quæ in actibus Apo-

stolorum Mitylena nuncupatur, & cum multis alijs euadens, ab indigenis terræ benignè acceptatus est. Et cum prædictis naufragis ignis de sarmentis ab indigenis strueretur, serpens, qui in sarmentis latuerat, ignis calorem fugiens, exiit, & manum Pauli morsu vulnerans venenoso radice adhæsit dentibus. Quod videntes indigenæ, dicebant: Verè hic homo peccator est, & facinorosus, nec vitæ dignus, quem de naufragij periculo vix extractum Deus in grauioris mortis poenam posuit. Paulus autem manum intrepidus excussit, & continuò manus sanata est. Quod admirantes Sarraceni, Paulum venerari cœperunt. Vnde Pauli meritis in humanitatis suæ præmium hospiti Pauli & suis filijs & nepotibus vique nunc collatum est, vt solo sputo venenosa interficiant animalia. Et quemcumque locum solo ambitu gyrauerunt, eum de cætero non introit venenosum: nec aliquis serpens eos audet tangere. Vnde cum generatur aliquis, filium ipsum solum cum serpente ponit in nauicula, & sic diu nauiculam permittit fluuare. Quòd si postea puerum recipit illæsum, se patrem esse cognoscit, & puerum patris dilectionis visceribus amplexatur. Si autem ipsum inuenerit vulneratum, continuò per membra frustratim discindit, & vxorem suam adulterij pœna condemnat. Cæterum ad mentem reducimus, quòd apud Neapolin est quædam porta, quæ ferrea nuncupatur, in qua Virgilius omnes serpentes illius regionis inclusit, qui propter ædificia subterranea & cryptas, quæ ibi plurimæ sunt, abundant, quam solam inter cæteras portas destruere timebamus, ne serpentes inclusi de carcere egredientes terram & indigenas molestant. Est in eadem ciuitate macellum, sic à Virgilio constructum, vt caro animalis occisi in ipso per sex hebdomadas maneat recens & incorrupta, si exportetur, fœret & apparet putreda. Est ante ciuitatem Veseuus mons, ex quo ignis multos inuoluens cineres feridos intra decennium semel solet exhalare. Cui Virgilius opposuerat hominem æreum, tenentem balistam tensam, & sagittam neruo applicatam. Quem quidam rusticus admirans, eo quòd semper balista tensa nunquam percuteret, impulit neruum. Sagitta proficiens percussit os montis, & continuò flamma profligit, nec adhuc certis vicibus cohibetur. Est ante eandem ciuitatem insula, quæ vulgò Ischya dicitur, in qua ignis cum fumo sulphureo euomitur continuus, in vt quoddam castrum adiacens ita paulatim, etiam ipsa taxa & ipsum scopulam consumserit, vt ibi vestigia castrorum non appareant. Ibi firmissimè asseritur os esse inferni, & ibi esse loca pœnalia referuntur. Ibi etiam Aeneas fingitur ad inferos descendisse. Videntur circa eundem locum qualibet die sabbathi circa horam nonam volucres in quadam valle nigræ, & sulphureo fumo deturpatæ, quæ ibi quiescunt per totum diem dominicum, & in vespere cum maximo dolore & planctu recedunt, nunquam nisi in sequenti sabbatho reuersuræ, & descendunt in lacum feruentem. Quas quidem afflictas animas arbitrantur vel dæmones. Est ibidem mons barbarus, ad quem per viam subterraneam per medium maximi montis accessimus per tenebras infernales, tanquam ad inferos descendi. In quo monte in ipsius montis visceribus maxima sunt palatia & vici, quasi maximæ ciuitates, subterranei, & fluuij fluentis aquæ subterranei, quos quidam ex nostris viderunt, & sub terra quasi per spatium duorum milliarij processerunt. Ibidem thesauri septem regum asseruntur repositi, quos dæmones custodiunt in æreis imaginibus inclusi, diuersas terribiles imagines prætendentes, quidam arcu tenso, quidam gladijs, quidam alijs comminantes. Hæc & alia plura vidimus, quorum non possumus per singula meminisse.

CAPVT XX.

Henrici L.
errorum con-
natus.

Henricus F.

DVx autem Henricus adhuc expetens auxilium regis, filium suum æquiuocum de Brunshwig ad ipsum misit, vt à suo latere non recederet, quousq; per eum omnem terram transalbinam obtinuisset. Cui bonam quidem spem Rex fecerat, non tamen eam, quæ non confundit. Nam eadem de die in diem euanescebat, nihil firmitatis propter regis negotia habere visa est. Vnde idem filius Ducis quali

Commentū
nigax.

Alia de Vir-
gilio fab-
bula.

Veseuus.

AEnaria
hodie I-
schya.

Aeneas ad
inferos de-
scensus.
Spectra a-
nimum.

Loquitur
de Panssi-
lypo.

quasi desperatus discedens, alia via usus est, qua ad gratiam Imperatoris, non tamen ad restitutionem paterni veniret honoris. Nam quia erat præclarus genere, nobilis virtute, speciosus forma, validus corpore, notus opinione, filiam Palatini de Rheno sortitus est uxorem. Qui quoniam patruus Imperatoris erat, Imperator eum pro huiusmodi copula vehementer arguebat. Qui propter se hæc aëta affirmans, Imperatoris animum blanda calliditate lenire studebat. Sed quia legitimus contractus dissolui non poterat, paulatim mediante socero iuuenis Palatinus gratiæ Imperatoris appropriabat. Tunc denique temporis Imperator secundam in Apuliam expeditionem ordinavit: & quia in ipsa profectioe idem Ducis filius in omnibus ad placitum ei deseruiuit, non tantum Imperatoris gratiam, sed & omnem dignitatem soceris sui de manu Imperatoris suscepit iure beneficiario. Tunc noua lux in Saxonia orta est, pacis videlicet iucunditas; quia ex illo tempore tanta familiaritate Imperatori adhæsit, vt nihil de cætero contra ipsum moliri decreuerit. Sicque ex omni parte terra marique cessauerunt depraedationes, furta, latrocinia, & ingemuerunt latrones & viri sanguinum: quia perijt maledictus fructus eorum. Benedictæ hæc nuptiæ, & eadem scemina benedicta inter mulieres, & benedictus fructus ventris eius: quia in ipsius copula terris concessauerunt ex cubicæ, & hæc tunc patuerunt portæ ciuitatum & castrorum, & rusticolæ liberrimè deambulabant. Dux autem senior varijs negotijs deditus, his videlicet, quæ ad ornatum domus Dei pertinerent, vel etiam aulæ propriæ in Brunshwig, residuum vitæ suæ tempus quietus exegit. Imperator autem in Apuliam profectus est in via sua: quia mortuo Tancrado, aduersario suo, omnem regnum Wilhelmi ad voluntatem obtinuit. Cuius aulam ingressus, lectos & sedilia, mensas ex argento, & vasa eorum ex auro inuenit purissimo. Reperit etiam thesauros absconditos, & omnem lapidum preciosorum & gemmarum gloriam, ita vt oneratis centum quinquaginta somarijs auro & argento, lapidibus preciosis & vestibus sericis, gloriosè ad terram suam redierit. Cum autem terras Teutoniam attigisset, insecutus est eum celeri cursu Imperatoris nuncius, qui in Apulia re manserat, nuncians, inuentos esse omnes thesauros Rogerij regis. Vetula enim quædam apud Imperatricem erat, quæ de obsequio Rogerij fuerat. Hæc gazophylaceum regis de paucissimis nouerat, quod in muro antiquissimo conseruabatur. Cum igitur per ipsam proditum Imperatori manifestatum fuisset, illi Imperatrici mandauit, dicens: De ipsi thesauris, quod tibi videtur, facito: me autem scias hoc tempore Apuliam non repetere. Ipse siquidem Imperator liberalissimus erat, quem Deus ampliare voluit, ideoque dedit ei thesauros absconditos, quos infatigabiliter, non tamen prodigè, omnibus erogabat, non tantum maioribus vel nobilioribus, sed militaribus seu vulgaribus. Pauperum uero non segnior erat, qui se in omnibus non solum prudenter, sed & religiosè cum grauitate gerebat.

Eiusdè martirionum.

Reconciliatio cum Casare, & in societate bonæ impetratæ successio.

Henricus se quieti tradit. Casaris expeditio Italica. Gazæ captæ.

Munificentiæ in omnibus ordinibus.

CAPVT XXI.

Eodem tempore Dominus Hartuicus, Archiepiscopus Bremensis, à Bremensium bus eiectus, in sedem suam reuersus est cum conuentione cleri, & ministerialium quorundam astipulatione. Multum enim contra ipsum in curia Romæ laboratum fuerat pro causis supra dictis, similiter & apud Imperatorem, vt & ab officio arceretur & beneficio. Sed eum aduersarij casto labore reliquerunt: eo quod Dominus Apostolicus Cælestinus manu eum teneret, & sopita contentione ad pacem redijt ecclesiæ. In tantum siquidem contra ipsum excreuerat indignatio, vt Imperatoris assensu tota ecclesia in personam Domini Slesuicensis Waldemari conuenisset: cuius electioni in tantum consenserat, vt sub ipsius nomine quædam negotia Bremenses ordinarent, & in monetis ipsius imaginem & inscriptionem representarent. Ipse tamen Waldemarus pro tali electione Canuto regi &

Hartuicus Brem. restituitur in integrum.

Cælestinus III. Papa.

Waldemarus Slesuic.

*Canuti re-
gia cum Caf.
simulata.*

*Adolfus Co-
lon. stat ab
Hartuico.*

amicis eius suspectus habitus est. Nam quia Canutus ab Imperatore dissentiente
propterea Episcopum Imperatoris Archipræfulatum malignandi causa arrogare
cogitabat. Et quia omne regnum diuisum desolabitur, ideo Waldemari regna-
stare non potuit: quia cum rege de pace non sensit. Ciues tamen Dominum Hartu-
uicum non libenter aspiciabant: quia ipsum non per Imperatorem, cuius au-
tum offenderat, reuersum dicebant. Vnde ei redditus ciuitatis, quos Imperator
in manibus eorum posuerat, impedire studebant. Ille autem non propria delibe-
ratione, sed Imperatoris voluntate se intrasse affirmabat, & plenarie gratiam Adol-
fus inuenisse. Ad argumentum huius assertionis Dominum Coloniensem Hartu-
icum ad medium deducebat, qui fauens parti ipsius, hoc scriptis & nuncijs ita esse
astruebat. Ciues verò, qui mandatum Cæsaris habebant, hæc immutari non posse
sine veris litteris & nuncijs ipsius euidentibus contendebant.

CAPVT XXII.

*Adolfus C.
Hartuico
Rudolfus.*

*Improbare
sua reditu,
manetq; in
sido Cæsaris.*

*Arceatur sa-
cria.*

*Purgat se
auctoritate
Cæsaris &
meritis suis.*

*Fructus in-
siste ana-
thematis.*

Adolfus ergo Comes audito ingressu Domini Hartuici, venit Bremam, com-
gratulus de aduentu ipsius, similiter & certificari volens an vel per Impera-
torem vel aliunde intrauisset. Ipse enim cum idem Hartuicus exularet, omnibus
modis per Imperatorem & per ipsam ecclesiam Bremensem laborauerat, ut ad
statum pristini honoris rediret. Ideoque nunc magis exultabat, & pro hac victori-
tudine aliquid gratiæ expectabat. Veniens igitur Bremam, auditis hinc inde par-
tibus, displicuit quòd non per ostium intrauerit. Ideoque sic ordinatum est ab ipso
& ciuibus & alijs amicis Domini Imperatoris, ut cum Dominus Archiepiscopus
aliqua in ciuitate ordinare uoluisset, de ecclesiasticis tamen causis non nisi una die
vel ad maius duobus toleraretur. De redditibus tamen, qui sub interdicto positi
ti erant, non ueretur, donec ista Cæsari insinuassent, & ipsius uoluntatem con-
gnouissent. Hæc autem ordinatio Domino Hartuico & suis ualde displicuit
qui iam liberè se redditus episcopales inuadere putauit. Adolfum tamen Comi-
tem, qui non tantum Comitiæ Stadij, sed & alias res Episcopij de mandato Im-
peratoris ex magna parte tenebat, grauitè arguere cœpit, eumque quasi in-
uaforem ecclesiæ denotauit. Adolfus autem uidens se quasi ecclesiastica cen-
sura iniuste grauari, sedem Apostolicam appellauit. Exinde Dominus Archie-
episcopus collecto concilio ecclesiastico, usus est consilio, quod super his excom-
municatis aduersarijs, non tantum in cathedrali sede, sed & in omni sua dicece-
si, suspendit diuina, & ita non tantum grauata est ecclesia, sed & aduersarij
aduersus eum grauius ira efferbuit. Nam quia filij huius seculi prudentiores
sunt filijs lucis in generatione sua, ipsum Hartuicum sua sententia grauare cona-
ti sunt. Adolfus enim ueniens Bremam, absente tamen Archiepiscopo, post ap-
pellationem legitimè interpositam, iniuste se excommunicatum clamare, nec
ideo se à redditibus ecclesiæ abstinere dixit, quos ipso adhuc in peregrinatione
posito, Dominus Imperator sub interdicto posuisset, & post reditum ipsius in
manu eius consignasset, nisi iterum sua hoc auctoritate Dominus Imperator im-
mutasset. Se enim gratiam potius quàm iram meruisse dicebat, qui non modò
Domino Archiepiscopo, sed toti ecclesiæ semper fidelis & deuotus extitisset,
& per eius laborem B. Petrus non tantum Stadium, sed & Thetmarcos, qui ad
regnum Danorum se transtulerunt, recepisset. His altercationibus non mediocri-
ter turbata est Ecclesia propter partes adulantium, hinc inde placere uolentium
tium. Nam qui de consilio Comitis erant, dicebant excommunicationem illam
nihil habere uirium propter appellationis remedium, & qui de parte Episcopi e-
rant, contradicere non poterant, pro alijs tamen causis Comitem dicebant ex-
communicatum. Cum igitur ciuitas Bremensis hac pestilentia diutius labora-
ret, & corruptio cadauerum, quæ inhumata in cœmeterijs iacebant, homines
plurimum læderet, temperata est sententia, ut in maiori ecclesia fierent diui-
na, & ciuitas illuc conflueret. Sed cum Comes cum Aduocato ciuitatis, &
quidam

quidam de fortioribus, qui reditus colligebant, in banno perseverarent, & nullus eis presentibus diuina celebraret, ne hoc sine scandalo fieri potuit. Nam cum hi in sua sententia perseverantes se excommunicatos negarent, Comiti quidem sui non solum in Hammenburg, sed & in omnibus parochijs & castris communicauit. Alij verò in Brema in forensi ecclesia populum detinentes, quia bursa vacauit, in facie Archiepiscopi & Canonicorum diuina peregerunt, & factus est nouissimus error peior priore. Quid de ipsis Canonicis dixerim? quide proprijs docos, qui dicebant: Vos contra Imperatorem sentitis: vos ciuitatem tradere vultis: ideo vos in ciuitate non patiemur. Hæc omnia propter absentiam Imperatoris fecit gratiam eius meruit, & Comes Cometiæ Stadij in beneficio suscepit cum ter-
 tia parte reddituum. Et omnis excommunicatio plenariè relaxata est.

*Hartuicus
 precio soliti-
 tatem Cas-
 ris recupera-
 uit.*

CAPVT XXIII.

Hoc dierum circulo Dominus Theodoricus, Abbas B. Michaelis Archange-
 Pauli in Hildensheim, abijt Romam ad limina sanctorum Apostolorum Petri &
 exponens supplicationibus, voper ipsorum vicarium, Dominum Papam Cœles-
 tinum, & per auctoritatem S. Romanæ ecclesiæ, Bernwardus, Hildensheimen-
 sis ecclesiæ quondam Episcopus, cœnobij verò B. Michaelis Archangeli primus
 fundator, nunc autem patronus apud Dominum, in catalogum transfret sancto-
 rum: utpote cuius sanctitatem iam dudum in sepulcro iacentis testati sunt dæ-
 mones effugati, cæci illuminati, claudicuriati: Vt hac de causa eius sacrum cor-
 pus tota ecclesia veneretur & adoret de puluere translatum. Cuius deuotioni,
 imò iustæ petitioni S. Romana concurrens ecclesia, quæ omnibus rationabilia
 postulantibus pium præbet assensum, ipsum antistitem non iam propter Abba-
 cis deuotissimam supplicationem, sed etiam propter Domini Cardinalis Ciri-
 cij intercessionem canonizari præcepit, ut eius corpus de sepulcro leuatum inter
 memorias veneretur sanctorum, ipsumque sacrosancta categorizet ecclesia, cu-
 ius apud Deum sibi patrocinari non ambigat merita. Idem enim Cardinalis pro-
 quibusdam arduis negotijs delegatus in Daniam, cum peracto negotio remea-
 ret, diuertit ad ipsam ecclesiam B. Michaelis. Et cum ibi à memorato Abbate &
 fratribus eiusdem loci humanissimè tractaretur, cognouit sapius ipsorum deuo-
 tionem de translatione corporis venerandi. Sicque ipsius consilio & auxilio diu
 exoptatum adepti sunt desiderium. Cum igitur Cardinalis ipsum Abbatem cum
 sua ecclesia plurimum apud Dominum Papam commendaret, nò solum de trans-
 latione Antistitis, quod voluit, obtinuit, sed etiam quadam prærogatiua à Do-
 mino Papa honorari meruit. Denique mitram & anulum pontificalem, quo in
 omnibus, quæ desiderauerat, obtinuit. Taliter honoratus à summo Pontifice, ac-
 cepta epistola de translatione memorati sancti, post multas itineris difficultates
 ad sua tandem cum gaudio remeavit. Veniens igitur in præsentiam Domini
 Bernonis Episcopi & totius capituli, epistolam Domini Papæ in medium produ-
 xit. Quæ cum recitata fuisset, laudabatur ab omnibus, placuit vniuersis non tan-
 tum pro tanti thesauri reuelatione, sed & pro viri deuotione & pro gloriosissi-
 mæ Dei genitricis Mariæ ciuitatis glorificatione. Coadunata igitur ecclesia, de
 translatione reliquiarum agitur, & tali negotio dies certa præfigitur. Sed o-
 mnium bonorum inuidus ne præteriret innocuus ad suæ damnationis cumu-
 lum, hoc impedire conatus est negotium. Nam cum Dominus Episco-
 pus cum senioribus hoc decreuisset, ut mane aperto sepulcro, tumultum
 populj præueniens, reliquias decenter colligerent, ut processione tempo-
 re sine impedimento procederent, mutato consilio ante auroram cum Abba-
 te & admodum paucis Monachis clam ad tumbam accessit, memoriam

*Theodori-
 cus Abbas
 Hildes-
 heim.*

*Bernwardus
 Episcopus.*

*At Grego-
 rius Theol.
 horribile &
 atrox in pri-
 mis esse pro-
 nunciat ve-
 nion λεηται
 να σελειν.*

*Honores
 Theodorico
 & successo-
 ribus à Pa-
 pa concessi.*

Berno Episcopus.

*Imò, Non
 hac sine nu-
 mine Diu-
 Enenero, Sed
 idololatria
 fieret man-
 festior.*

referauit, ossa virtutis plena in linteo mundo collegit, sicq; sub custodia relinqueret ad sua recessit. Mane quod factum fuerat, innotuit, vnde commoti fratres maiorem capituli, dixerunt: Non est nobis pars in reliquijs istis, quæ nocturno tempore ossibus mortuorum corruptæ sunt. Et dixit vir amico suo: Quis me certificabit, ne per veris reliquijs caput vel scapulas vel tibias alicuius potatoris aut cuiuslibet peccatorum accipiam? nihil nobis cum solennitate ista, reuertamur ad nostra. Ad hoc scopum autem: Quia defuistis, aiunt, nobis in facto isto, & nos decrimus vobiscum die in sancto vestro. Huiusmodi contradictionibus protelabatur translatio, & populus, qui de longè venerat, grauabatur tædio, ita vt quidam desperantes discederent, alij verò non sine scandalo remanerent. Hæc tamen anticipatio tali, vt reor, ex causa extitit. Fuerunt aliquando in eodem monasterio quidam simplices fratres, qui virtutes beati Pontificis scientes, quam tam in vita quàm post mortem pertrauerat, ipsius memoriam in magna veneratione habebant, indeq; ipsum trans ferri dignissimè iudicabant, & eius reliquijs ditari super aurum & topazium ardentissimè cupiebant. Vnde consilio habito cum custodibus ecclesiæ clam sepulcrum aperiuunt, reliquias auferunt, & eas in suis loculis condentes, psalmodijs, missis, & alijs orationibus venerantur, honorant, adorant. Vbi verò talis veneratio perrexit, cognita displicuit, nec iam deuotio sed grauissima iudicatur præsumptio. Tententur reliquiarum cultores, & quod factum fuerat, non iam factum, sed omnino mutatum esse volentes, thesaurum, quem absconditum habuerant, absconditè diligentissimè reposuerunt. Hæc scientes Monachi cum solennitate timuerunt reliquias adire, ideoq; cum solo Episcopo hæc peregerunt. Ipsum tamen cum eorum lateret intentio, simpliciter quod fecit operatus est, vt transferentium vitaretur oppressio. Tali machinatione, vt dictum est, commetor fraudum translationem statarum reliquiarum penè impediatur, quod ante aliquot dies per energumenum quendam se facturum iactauerat. Sed religiosi viris, quorum illic multitudo confluxerat, mediante concordia, mater virtutum, in suis obtinuit, Domino tamen Episcopo sacramentaliter confirmante, non nisi pro quiete ecclesiæ se quod faceret, fecisse, Monachis quoq; iurantibus non nisi veras reliquias se protulisse. Probito igitur thesauro beati corporis, commune fit tripudium, resonat concentus pulorum, certatim dona ferentium, & tanti patroni suffragium postulantium. Deferuntur Præfulis reliquæ in sanctam ecclesiam B. Virginis Mariæ, in qua idem Præfulatus sui tempore ipsam reginam gloriæ diuino iubilo glorificauerat creberrimè. Et quia ipsam, vt decuit, glorificauit, ipsa eum in ecclesia Dei magnificauit. Peractis igitur Dei laudibus, cum gloria caput & brachium dextrum in scrinio eiusdem ecclesiæ est repositum, & caput quidem exquisitissimo opere gemmis preciosis & auro fuluo adornatum, corpus verò reliquum ad ecclesiam B. Michaelis Archangeli fuit relatum. Facta autem est hæc translatio non sine virtute incarnata à Domino Bernone Episcopo anno Præfulatus eius septimo, anno verbi incarnati M. C. LXXXIII. Romæ, præfidente Dn. Papa Cœlestino, Pontificatus ipsius anno quarto, Henrico verò Imperatore, anno regni eiusdem à morte patris, qui in peregrinatione Hierosolymitana gloriosè obierat, septimo, imperij verò quarto anno quoq; depositionis sancti memorati C. LXXXVIII. Et laudatur & glorificatur nomen Domini nostri Iesu Christi à populis omnium nationum, qui ita in suis sanctis nostris in temporibus magnificari voluit. Cuius regnum & imperium sine fine permanet in secula seculorum.

ἀνοβίωσις
Bernouar-
di.

CAPVT XXIII.

Bernonis Episcopi Suerinensis mors.

Constantia in functione muneris.

Hoc dierum circulo mortuus est Dn. Berno, Suerinensis Episcopus, primus eiusdem tituli antistes. Qui enim nunc est Suerinensis, olim tempore Othonum dicebatur Magnopolitanus. Vnde eadem sedes propter timorem Slavorum translata est: à quibus idem antistes sæpius contumeliatus. Qui à Duce Henrico Episcopus eis præfectus, primus nostris in temporibus doctor illis catholicus extitit, ab eis pas, colaphos ab eis pertulit, ita vt frequenti ludibrio habitus ad sacrificia dæmoniarum ardeat.

ardaretur. Ille tamen per Christum confortatus, culturas dæmonum eliminavit, lucos succidit, & pro Genedracto* Godehardum Episcopum venerari constituit, ideoq; bono fine cursum certaminis terminasse fidelibus placuit. Post cuius discessum Dn. Bernardus, eiusdem ecclesiæ Decanus, pontificali honore sublimatus est. Circa ipsos dies mortuus est famosus ille Dux Henricus in Brunſchwig, & cum Salomone de vniuerso labore suo nihil consecutus est, quo laborauit sub sole, nisi memorabilem satis sepulturam, vnà cum coniuge sua Mechthilde in ecclesia B. Blasij, Episcopi & martyris. Vnus enim, vt idem Salomon testatur, interitus est omnium, & idem occasus sapientis & stulti, & moritur doctus similiter vt indoctus. In omnibus autem & super omnia benedictus Deus excelsus, quia ante solem permanet nomen eius.

Bernhardus
succes-
sor.
Henrici L.
mors.
Inhumatio.

Princeps laudande, iam letus ad aethera scande.
Cultor pacis eras, nunc diuitias tibi veras
Reddat rex regum, qui solus regnat in auum.
Emituit latè virtus tua cum pietate,
Nobilitas morum cum flore decorus eorum.
Ad cultum Christi tu Slauos perdomuisti,
Qui per Doctores, Sathana spreuere furores,
Adq; Dei cultum satagunt attollere vultum.
Adq; Dei cultum satagunt attollere vultum.
Structor multarum sic crederis ecclesiarum.
Non est gens, quæ te non miretur, bona de te
Dum recolit ritè. Te nouerat vltima Thyle.
Quæ sua donauit, te Græcia magnificauit.
Ierusalem tota tua conspiciens pia vota,
Te colit econtra cum rege suo Patriarcha.
Non aberat tristis liuor virtutibus istis:
Sed pro pressuris seclis potiere futuris.
Coniuge coniuncta maneat merces tibi multa,
Quæ Christo gratum pia depromsit famulatum.
Excelsi donis durat benedictio prolis,
Et nunc Christi regnant modo quos genuisti.

Versus epi-
taphii.

ARNOLDI, ABBATIS

LVBECENSIS,

CHRONIC. SLAVORVM

LIBER V.

CAPVT I.

N omnibus his non est auersus furor eius, sed adhuc manus eius extenta. Siquidem propter peccata nostra, quæ cotidie accrescunt super nos, nõdum venit tempus miserendi. Nam Sion captiuata, & adhuc à gentibus est conculcata. Sed tu exurgens Domine, misereberis Sion, & vtinam coram te veniat tempus miserendi eius. Præsumendum est tamen de tua misericordia, pijsime pater, quòd citò veniat tempus miserendi. Quanti enim filij tui, Domine, in peregrinatione priori pro Sion redimenda deuotifuerunt, quanti reges, principes, gloriosiq; & sublimes sua seq; dedentes exilium & mortem propter te sustinuerunt? & licet non omnes pari deuotione perseuerauerunt, inuenisti tamen de tuis, quos elegeras, holocausta gratuita. Quid de ordine gloriosorum Pontificum dixerim? qui omni deuotione in hac peregrinatione de-

Threni au-
toris cũ in-
uocatione.

sudauerunt, & multis exemplum facti tam prædicatione quàm operatione ostendimauerunt. Sacerdotes quoq; suis ministerijs & exhortationibus salutaribus obferentes hostias cum numerositate Canoniorum populum Dei plurimum placauerunt. Placeat tibi, Christe, deuotio sponsæ tuæ, sanctæ videlicet ecclesiæ, placeant tui fideles, in quibus etsi minus perfecta sunt opera, inuenisti tamen fidem in Israel. Nos autem alium Dominum non habemus præter te, Domine, in quem speramus: quia etsi iustè ad tempus irasceris, propter te ipsum tamen propicius eris, nec in ira tua misericordias tuas continebis. Nunc ergo quiq; terrigenæ & filij hominum, similiter in vnum diues & pauper, placate Dominum, sumite arma & signum Dei, signum videlicet victoriosissimæ crucis, ad expugnandos ipsius hostes tam visibiles quàm inuisibiles. Audite psalmographum exhortantem hodie: Si vocem Domini audieritis, nolite obdurare corda vestra. Hanc vocem, vt speramus, audiuit pius Imperator Henricus. Qui licet publicè cruce signatus non fuerit, per viscerum misericordiæ spiritualiter tamen fuisse signatum non ambigimus. Nam sicut pater eius priorem, ita ipse secundam deuotus ordinauit peregrinationem. Quæ apud Argentinam in curiali colloquio acceptis epistolis Dn. Papæ Cœlestini à venerabili Cardinale Gregorio, omni deuotione se huic peregrinationi obsecuratur affirmavit. Ordinauit etiam legatos honoratos in Apuliam ad Dominum Conradum Cancellarium, qui tunc ibi erat negotijs imperialibus detentus, mandans omnino studio impensas præparari peregrinationi, quæ sequenti anno futura erat, in auro, frumento, vino & nauibus plurimis. Cuius zelo plurimi accensi tam magnos quàm militares, signum Dominicæ passionis in remissionem peccatorum suorum tunc temporis susceperunt, Henricus videlicet Palatinus de Rheno, & Otho Marchio de Brandenburg, qui tamen ipsam peregrinationem non peregit, sed per Dn. Papam dispensatione eam dimisit, Henricus, Dux Brabantix, Hermannus, Landgrafus de Turingia, Walrauen, Comes de Limburg, Adolfus Comes de Schawenburg, Dux de Osterreich, Hartuicus quoq; Archiepisc. Bremensis & Rhudolfus Verdensis & alij quàm plures. Multi etiam acceptis litteris exhortatorijs Dn. Papæ à Cardinale memorato, in ciuitates & parochias plurimas eas detulerunt. Quibus perspectis, nonnulli cœlitus inflammati pro defensione terræ sanctæ triumphale signum Dominicæ passionis & ipsi susceperunt. Inter quos in ciuitate Lubeca de valentioribus circa quadringentos viros signati sunt. Feruente itaque zelo Christianæ deuotionis, omnes in vnum, diues & pauper, ad peregrinationem futuræ ætatis se præparabant. Ipse quoq; Imperator in propria persona tandem peregrinationem ordinaturus in Apuliam properauit, tanto deuotior, quanto aduentantibus peregrinis esset paratior. Sed perplexitate testicularum Leuiticæ ne hoc impedire conante, intolerabilis guerra ibidem exorta est. Nam vxore Imperatoris ab ipso dissidente, grandis conspiratio à primoribus terræ, à consanguineis etiam ipsius Imperatoris, contra eum exorta est. Quam ex ordine prosequi non possumus: quia ad alia tendimus, id historiographis censentes relinquendum.

CAPVT II.

Religio fori crucigeroru profectio.
Igitur adueniente tempore, quo solent reges ad bella procedere, gens sancta, videlicet Christianorum, genus regium, regale sacerdotium contra legionem Sathanæ expeditionem seu peregrinationem deuotè suscepit, alij quidem nauali, alij terrestri pergentes itinere. Nauales quidem diuina fauente clementia secundo vento fruebantur: terrestres autem regia via prosperè ferebantur. Venientes igitur in Italiam & ad regionem Beneuentanam, nonnullam gratiam apud habitatores illius regionis inuenerunt: quia forum venalium & cætera commoda largè quidam eis præstabant, clanculo eis tamen derogare non cessabant. Quidam etiam cisternam faciem exprobrabant, dicentes: Superstitiosa & Deo odibilis est via, quam peregrinitis, qui faciem quidem peregrinos & religionis cultores vos ostenditis, re autem vera intus lupi rapaces estis. Non enim pro Imperatore cœlesti sed terreno militatis, & vnà cum ipso omnem Apuliam & Siciliam spoliare venitis. Quid facerent Christiani simili-

*In eosdem
sancti.*

similites, an recederent seu redirent, dubitabant. Talibus enim verbis dissolue-
 batur cor multorum, vt cera, quæ fluit à facie ignis. Timebant sanè traditiones, ne
 si procederent, vita simul & rebus spoliarentur. Non tentatoris numen tamen ab-
 fuit illis. Nam pius Dominus seruis non defuit, sed in suo proposito constantiam
 ipsorum roborauit. Eodem, vt dictum est, tempore in Apulia erat Imperator, varijs
 aduersitatibus & prælijs detentus. Nam de traditione Imperatoris & aliorum no-
 bilium illius terræ ei constabat. Quapropter infinitum in stipem militiæ erogans
 aurum, omnem virum fortem & validum sibi sociauit. Contigit tamen vt ipsos ad-
 uersarios suos comprehenderet, & dignam de eis vltionem caperet. Et illi quidē,
 quem contra se regem creauerant, diademate imposito clauis acutissimis cum i-
 damnauit supplicijs. Post hæc generalem curiam in Palerma * ciuitate regia edi-
 xit, & procedens in concionem omnibus locutus est: Scimus quidem omnibus vo-
 bis constare de nostra impia traditione: sed quia annuente Deo ipsos erroris capi-
 mus, conuictos & maiestatis reos damnauimus, suggerit animo imperialis sereni-
 tas hoc vobis sufficere, nec vllam vltionem super hoc capere. Remitti-
 mus ergo ex animo in commune toti regno consensum prauæ conspirationis, quã
 in nos secceratis, regem contra nos suscitando & animæ nostræ insidiando. Tan-
 tum de cætero filij pacis sitis, & vobiscum sit Deus pacis. Talibus alloquijs multam
 gratiam illius regni inuenit, & de cætero terra quieuit. Infirmittatem tamen nimis
 grauem tolerabat, quæ eum vsq; ad mortem vexabat. Inter hæc exercitus Chri-
 stianorum appropriabat, & Comes Adolfus cum melioribus eum salutare venie-
 me tractauit. In ipso temporis articulo classis peregrinorum, quam Dominus per
 taediouissimam viam, & longissimos tractus maris, illæsam conseruauerat, prospe-
 ris ventis & velis plenis cum quadragintaquatuor nauibus ad Messanam ciuitatem
 Teutonicis, qui illic pro instanti guerra confluerant, abundantiore fecit læti-
 tudinem. Imperator sanè ad vltionem inimicorum suorum infinitum contraxerat ex-
 ercitus de Sueuia, Bauaria, Franconia & alijs nationibus vsq; ad sexaginta millia.
 E quibus omnes meliores, & ipsa Imperatoris familia tota cum Dn. Cancellario
 Conrado deuotissimum illud peregrinationis iter vnanimis susceperunt. Qui quo-
 præter aliam suam supellectilem & thesauros amplissimos, quos largè postea ero-
 gavit, in mensa cotidiana vasa aurea & argentea, quibus cibi & pocula infereban-
 tur, ad mille marcas sunt apreciata. Ipse verò Cancellarius in eadem profectio-
 ne secum tironibus ab Imperatore deputatas, qui prælia Domini viriliter exercerent.
 Circa festum igitur B. Ægidij de Messana ciuitate profecti, ad portam Accon in
 festo B. Mauricij cum summa tranquillitate & salute, integroq; nauium numero,
 applicuerunt. Cancellarius tamen cum Comite Adolfo, alijsq; amicis apud Cyprũ
 adlittauit, regem eiusdem insulæ coronaturus diademate, à Dn. Imperatore trans-
 misso. Sanè idē Rex sub ditione Constantinopolitani Imperatoris prius subsistens,
 ad maiorem gloriæ suæ dignitatem à gloriosissimo Romanorum Augusto coro-
 nari desiderantissimè expectijt. Illuc itaq; gloriosè veniens, gloriosius suscipitur, lau-
 tissimè derinetur, expletisq; instantis negotij rebus, exquisitissimis ditatus muni-
 ribus, omnibusq; suis, pro vt cuiusq; exigebat magnificentia, repeditis nauibus, Ac-
 te Henrici, Comitis Campaniæ, regis verò Hierosolymæ, qui paucis antè diebus
 subita & inopinata morte excessit. Siquidem Sarraceni eruptione facta ciuitatem
 Ioppen vallauerant. Quo audito prædictus Rex subito arma corripuit, vt præsidio
 fieret ciuitati. Christiani autem qui intus erant, plus in sua animositate quàm in
 Domino confidentes, apertis portis hostes cædere cœperunt. Quibus illi acrius
 insistentes, ad fugam eos compulerunt. Cumq; in ciuitatem se recipere voluissent,

*Cæsaris res
aduersa.*

*Animad-
uersio in ad-
uersarios.*

**Panormo.
Consensus
Panormi-
tanus.*

Morbus.

Adolfus C.

*Classis Ger-
man.*

*Conradus
Cancell.*

*Eiusdem ap-
paratus &
thesauri.*

*Rex Cyprũ
ciens im-
perij.*

*Clades Iop-
pensis.*

Henrici regis Hierosol. mors.

Cauidentia.

qui intus erant hostium timentes impetum, valuas concluserunt, & innumeram fratrum suorum iacturam pertulerunt. Illis cadentibus, Sarraceni ciuitati insistentes ipsam coeperunt, & omnes qui intus erant Teutonicos trucidauerunt. Sicque factum est, vt & intus & foris Teutonici tantum caderent. Quod traditione reddentem illorum qui ibi erant de Italia vel Anglia, Deo dignam eis vltionem reddente: quia etsi peccatores ad vitam seruati sunt, possessionibus tamen & rebus priuati, illi autem in sua morte victores sunt reputati. Videns autem Rex tantorum neglectam salutem, Accon reuertitur, domum propriam ingreditur, & dum solus cum solo super exedras, pro captando aere staret, subito cecidit, & fracta ceruice expirauit. Dicunt tamen quidam, eum a Deo plagatum, eo quod de aduentu Teutonicorum doluerit, & eis liberationem terrae sanctae, si sic Domino compluisset, inuiderit. Sub eodem igitur tempore peregrini applicantes Accon, audita perditione fratrum, arma corripiunt, si forte Christo mediante hostes funderent, vel praedam excutere possent. Illi autem destructa ciuitate cum captiuis & praedam multa ad sua repedarunt, nec minus isti Accon sunt reuersi.

CAPVT III.

Christiano- rum missa a gratulatio.

Terror hostium.

Tyris.

Sidon.

Sarepta.

Berythos.

Obsessorum in equites eruptio.

Adolfus C.

Eiusdem in hostium Ducis impetus.

Congregatis itaque nauibus, & conuenientibus Dei filijs in vnum, factum est gaudium non modicum de coadunatione & deuotione tantae ecclesiae ibidem in Christo congregatae. Audiuit enim Sion & letata est, & exultauerunt filiae Iudae. Non tamen Sion terrena, quam adhuc captiuabat misera Babylonis filia, sed Acconitae & Tyrij, non quondam Dei populus, nunc autem Christi cohaerentes & Dei filij. In hymnis & confessionibus benedicebant, Dominum orantes & deprecantes, vt accepta ipsorum deuotio, & de inimicis crucis digna fieret vltio. Econtra hostes turbabantur, timore non modico timentes, ne ipsorum deiectione & terrae sanctae fieret liberatio. Vnde etiam multa loca munita, quae fiducialiter inhabitabant, audito ipsorum introitu, deserta relinquentes ad tutiora commigrabant. Coadunato igitur exercitu, vt dictum est, omnes pariter adierunt Tyrum. Ibi contemplatis viribus suis & armis, ordinauerunt acies aduersus Sidonem. Equestres quidem terrestri via vsi sunt, caeteri vero nauali itinere perreuerunt. Venientes itaque ad Sidonem, sine habitatore & rebus eam inuenierunt. Videres illuc domos lapideas & cedrinas, diuersis ornatibus cultas, quas inhabitare gloria, destruere vero erat miseria. Quanti illic erant, qui de lignis cedrinis aut equos stabulabant, aut ex eis cibaria decoquebant? destructa itaque Sidone, ad Sareptam Sidoniorum iter conuertunt. Vbi similibus perpetratis, ad fontem hortorum perueniunt, inde ad Baruth facies conuertunt. Cuius habitatores ciuitatem quidem neglectam reliquerunt, castrum vero nobilissimum, ciuitati contiguum, viris fortissimis munierunt, repositis illic cibarijs & armorum varis plurimis. Videntes igitur castellani terrestrem contra se venire exercitum, nauali adhuc latente, apertis portis omnes eis obuiam procedunt. Hoc viso, nostrates auxilium de caelo inuocantes, contra illos se animauerunt. Factis igitur discursibus, modò hac modò illac volubilis se fortuna trahebat. Comes autem Adolfus cum quodam nobili Bernhardo de Horstemer latenter insidias intruderat, donec exitum rei animaduerneret. Vidit igitur principem ipsius castrum in feruido equo, quem dextralium dicunt, eminus venientem, & gloriosum gressu riosè multorum interitum minitantem. Explorata igitur opportunitate, cominus venientem, de latebris consurgens, impetu valido in transuersum factis, tam equum quam sessorem ad terram deiecit. Illo subito cadente, subito extra se reuerpit, & mentis impos circumspexit, & non fuit auxiliator. Tandem ad se reuertens, vires resumere conatur, & nihilominus impetu valido equinis pedibus ad terram conculcatur. Quod cum tertio fieret, resumtis animis & viribus, ipsum equum brachijs & viribus detinere conatur. Ille autem tertio casu supinatus, circa umbilicum lorica nudatur, nec mora imminens hostis vibrata hasta validè illum transadigit, nec secundum vulnus apposuit. Inter haec fit tumultus hostium, auxilium

auxilium ferre certantium. Quibus cum Comes cum suis viriliter resisteret, ca-
 ptiui sunt de ipsis aduersarijs duo insignes, & cessauerunt ab eis. Magnificatus
 est autem Comes Adolfus, Domino auxilium ferente, ipsoque se periculo sub-
 mittente. Cum hæc agerentur, naualis exercitus prosperè velificando vrbi desola-
 ta appropriabat, in qua tamen captiui Christiani remanserant. Qui videntes vela
 quadrangula, Christiana intellexerunt agmina. Vnus autem ex eis accedens ad
 turrim, quæ cæteris excelsior erat & fortior, instrumento quodam ostium clan-
 culo referabat, & suspensis vestigijs, repressoque habitu ascendens, custodes car-
 ceris paulantes inuenit, irruensque super quietos, repentino interitu soporem illo-
 rum morte sociat. Arreptoque signo nutu, quo poterat, nauales ad subuersionem
 vrbis inuitabat. Quod videntes Dei miraculum intelligebant, & celerius appli-
 cantes, certatim littus apprehendunt. Cancellarius verò, quia cum ipsis erat, quan-
 tocius ipsum castrum apprehendebat. Hostes ergo territi sinistro omine, quod
 maxima spes illorum perisset in casu principis, & in perditione turris, fortitudi-
 nis omni fiducia perdita, per loca deserta & inuia fugere cœperunt, nullum vitæ
 præsidium nisi montes & scopulos & petrarum fissuras opinantes. Serui autem
 Christi ciuitatem & castrum gaudentes intrauerunt. Et castrum quidem omni-
 bus diuitijs repletum inuenerunt. Vinum autem & triticum & cætera, quæ ad vi-
 ctum pertinent, abundantissimè illic repperunt, vt ad tres annos habitatoribus
 illis sufficere potuissent. Est enim Baruth nobilissima ciuitatum & fortissimum
 præsidium illius regionis. Quæ quia in optimo portu est maris sita, omnibus præ-
 ter introitum & exitum, nec vlla ibi potest nauis aut galea præterlabi, quin spon-
 tunc decem & nouem millia captiuorum Christianorum de eodem castro Sala-
 diniciuræ sint præsentata. Habet etiam talem prærogatiuam eadem ciuitas, vt omnes
 reges illius terræ ibi coronentur. Vnde Saladinus cum eam cepisset, ibi coronatus
 & rex Hierosolymæ siue Babylonæ salutatus est. Moram autem ibi exercitu fa-
 ris illuc peruenit. Quæ non paruam populo Dei fecit tristitiam. Dissoluebantur
 enim manus virorum fortium: quia sicut in tali mutatione fieri solet, alius cogita-
 bat perdere dignitatem suam, alius beneficium, alter patrimonium, sicque fluctua-
 set, sibi peruenire Imperium. Alius timebat principatum sibi contrarium, & qui
 maior erat destructo, plus diffensionem sperabat quàm pacis vnionem, vt factis
 partibus suis quoquo modo prospiceret euentibus. Inter has fluctuationes non
 defuit suis spiritus consilij, qui colligationes impietatis in eis dissolueret, & in suo
 proposito constantes faceret. Nam principes celebrato colloquio, hoc statue-
 runt, vt omnes regni primores ibi præsentés sacramentaliter fidem facerent Im-
 peratoris filio. Et conqueiuit commotio. Aliud quoque ibi habuere consilium,
 quis regno Hierosolymitano dignè prospiceret: quia, vt dictum est, rex vita disces-
 serat. Visum est igitur omnibus regem Tyri ad talem sufficere principatum. Qui
 vocatus, ad eos honorificè venit, ibique sociata sibi regina vidua, rex Hierosoly-
 morum est ab omnibus declaratus. His omnibus deuotè cooperabatur princeps
 Antiochiæ, qui cum multis copijs de finibus suis eò venerat, & bene prosperatus,
 Genuam reditum maturabat. Volens autem suos præscire quod factum esset, di-
 misit columbam. Hic quiddam dicturus sum non ridiculum, sed ridiculè à genti-
 libus tractum, qui quò sapientiores filijs lucis in generatione sua sunt, multa ex-
 cogitant, quæ nostrates non nouerunt, nisi fortè ab eis didicerint. Solent enim ex-
 euntes ad quælibet negotia secum asportare columbas, quæ domi aut oua aut pul-
 los nouiter habent creatos, & si in via fortè accelerare volunt nuncium, scriptas
 litteras sub vmbilico columbæ subtiliter ponunt, & eam auolare permittunt. Quæ
 cum ad suos fœtus properat, celeriter amicis desideratum nuncium apportat. Hac
 arte vsus princeps memoratus, quod factum erat, per columbam celerrimè suis
 nunciauit. Qui cognoscentes Sidonem destructam, & Beryth captam, eruptione
 facta attentare volebant, si & ipsi hostibus dominari possent. Cum igitur princi-

Victoria.

Captiui
Christiani
animosissimi.Conradus
Cancell.
Fuga hostium.Berythi en-
comium.

Saladinus.

Mors Casar-
is, indeq; se-
cuta rerum
commuta-
tio.Principes
iurāt in ver-
ba Frederi-
ci II.Rex Tyri
designatur
rex Hiero-
solym.
Princ An-
tiochia.Columba ta-
bellariorum
Sicem præ-
stantes.

Lysra.

pibus salutatis ad sua Princeps Antiochiæ remearet, & expansis velis Lysris pro-
piaret, cœlitus exterriti habitatores ciuitatis, arrepta fuga montes camposq; peti-
runt. Princeps verò eam intrauit, collocatisq; ibi militibus, Christianorum præsi-
dium fecit. Habitatores autem Gebal cognito aduentu Antiochenorum, simili
stuporis genere confusi, relictis suis sedibus, fuga elapsi sunt. Princeps verò super-
ueniens ipsam ciuitatem terminis addidit Christianorum.

Gebal.

CAPVT IIII.

*Christiano-
rum res so-
cunde.*

Igitur Domino populum suum confortante, & sermonem confirmante, quem
suis per Prophetam dixerat: Sicut vir consolatur filios suos, ita consolabor vos
serui Dei in magna fuerunt exultatione de spiritali congratulatione. Siquidem il-
lud propheticum verè in illis fuit completum: quia omnia illis in bonum coopera-
bantur, ideoq; tota terra liberè fruebantur. Nam quia omnia tenebant maritima,
non fuit locus, quo non discurreret exercitus in tota Syria, maximaq; fuit spes o-
mnibus, in proximo se habituros ciuitatem sanctam. Sed longè secus venit, & hoc
peccatis nostris præpedientibus. Quod quidem meminisse piget. Sed ad execu-
tionem ordinis ipsa ratio perurget. Instaurata igitur ciuitate Beryth, vel, ut alijs pla-
cet, Baruth, ordinatisq; eius habitatoribus, Domini exercitus via, qua uenerat,
reuersus est Tyrum. Vbi transacto aliquo tempore, consilio siue præcepto Princi-
pum conuersa est tota expeditio ad castrum nomine Chorutum, quod quidem
non longè erat, sed quasi itinere vnus diei à Tyro distabat. Illuc itaq; venientes, ma-
xima obsidione vallauerunt ipsum castrum. Et quia locus ille præruptus erat mi-
nis, & quasi inaccessibleis, nouum genus expugnandi, hostibus verò omnino in-
cognitum, sunt aggressi. Fuerunt sanè ibi nonnulli de Saxonia, quibus erat notum
qua arte excuatur mons argentarius, qui apud Goslariâ multis est cognitus. Mul-
to igitur labore expensaq; plurima opus illud aggressum est, præfectis quidem o-
peris vigilantius insistentibus, cooperantibus verò castrorum in gyrum recipro-
ca vice sese alternantibus. Cumq; tali arte montem cauarent, apppositoq; igne, pro-
ut libuit, muros cadere facerent, hostes exterriti, nesciebant quid agerent, dum ear-
strum subruere quasi sine tormento murorum viderent. Ipsi tamen simili arte fode-
re cœperunt, sed laborantes nihil profecerunt. Cumq; per mensem opus instanter
virgeretur, hostibus verò nulla ars euadendi inueniretur, consternati mutuo dice-
bāt: Viri fratres, quid faciemus? hoc genus mortis qualiter effugiemus? Taliter fra-
tres & consanguinei nostri in Accon perierunt, quando sub oculis nostris vna die
quatuor millia sententiam decollationis acceperunt. Prouideamus igitur nobis &
paruulis nostrorum. Nam genus est hominum hoc nimis pertinax & iracundum
& nostri sanguinis auidissimum. Consultum igitur nobis videtur, ut dextras pete-
amus, si aliqua conditione vitæ nostræ prospicere valeamus. Cumq; turbati in con-
silijs suis sæpius ista reuoluerent, vno dierum stantes in muro loquebantur his, qui
excubias seruabant: Rogamus, ut sub pacis conditione copiam nobis detis lo-
quendi vobiscum. Quod cum factum fuisset, dixerunt: Obsecramus, ut nobis dis-
catis, quæ sine simulatione quærimus. Quisnam est Dominus vester, aut cuius sunt
castra, quæ opposita habemus. Qui responderunt: Castra, quæ videtis, sunt Henri-
ci Palatini de Rheno, filij Henrici Ducis, nominatissimi principis, & nos serui il-
lius. Ad hæc illi: Vellemus, aiunt, si fieri posset, loqui Domino vestro. Quid, in-
quiunt, cum Domino nostro loqui velletis, cum pacis disturbatores sitis, & cir-
cumuentores veritatis. At illi: De veritate quidem loqui volumus, & de pacis vnio-
ne. Quid plura? ad petitionem illorum Palatinus venit, dextras dedit & accepit.
Ad quem illi: Coarctamur nimis in hac obsidione, ideoq; rogamus te, princeps glo-
riose, ut tuo conductu in cœtum Principum veniamus, ut de castri deditioe & de
nostra salute cum eis disponamus. Illis responsum paucis ita reddidit heros: Præsa-
mimus quidem de gratia Principum, quod sine liuore ductu nostro ad præsentiam
ipsoŕū venire possitis: sed quia sapientis est, omnia consultè facere, communicata
to eis hoc verbo, quantum ad vos reuertat. His dictis abijt, & equiuoco suo, Duci
videlicet

*Berythus
instaurata.**Choruti ob-
sidio.**Cuniculi
metallicoru
Goslarien-
sum.**Obsidi de
deditioe
agunt.**Henricus Pa-
latinus
Rheno.**Dux Bra-*

videlicet Brabantia, qui ab omnibus princeps super exercitū ordinatus fuerat, voluntatem illorum aperuit. Cum ergo cognouissent illorum propositum, & eis constaret, quod de castris deditio agere vellent, data fide, principes ipsius castris secum in castra deduxerunt, conuocatisq; Principibus, hi ut pro se loquerentur, copiam eis fecerunt. Rogamus, aiunt, clementiam vestram, ut patientiam in nos habeatis, & Christianae religionis memores, quae, ut dicitis, omnem exercet pietatem, ipsam, ut decet religiosos, in nobis quoq; manifestetis. Nos enim, licet Christiani non simus, non tamen sine religione viuimus: nam ut speramus, Abrahami sumus, ideoq; à Sara vxore ipsius Sarraceni dicimur. Si verò credendum est, quod Christus vester verus Deus & homo in cruce vos liberauerit, ideoq; formam crucis vos habere gloriemini, ipsam quoq; in nobis aduertere potestis. Vnde constat, etsi dispar sit religio, vnum nos habere factorem, vnum patrem, ideoq; contra fratres esse, non professione, sed humanitate. Quapropter patres, attendite fratribus, parcite: omnia nostra sunt vestra, dummodo viuendi vobiscum sit copia nobis. Iam nihil est, quod nobis arrogare possimus: de statu tamen nostro, quamuis huc vsq; fuerit, vobis hoc aperimus: In castro, quod videtis, principatum habemus: quia nostra liberatione non iam thesauros plurimos, sed & Christiani vestri sumus: quia nostra liberatione non iam thesauros plurimos, sed & Christiani nos infinitos recipere potestis captiuos. De his autem qui in castro sunt, si placet, talis fiat conditio, ut relictis omnibus suis egrediantur, nihil praeter simplicem vestrum, & ipsum tenuissimum, secum portantes. Quod si inuentus fuerit quisquam aurum vel gemmas aut vestem preciosam vel aliud quid ferens, praeter id quod determinatum est, sine omni mora capite plectatur. Haec vobis grater offerimus: quia nihil nisi viuere quaerimus. Istius castris vestra sit possessio, dummodo nobis sola contingat euasio. Placuit Principibus talis oblatio, hoc apud se tractantes, quod in vnius castris deditio duo quoq; collateralia facilius obtinere possent, quorum vnum Banfort Gallicè, Latine bella fortitudo, aliud verò *. Firmataq; est pax inter ipsos & castrum, ut res coepta meliorem haberet processum. Missum tamen fuit ad Dn. Cancellarium, ut suo complacito firmaretur haec ordinatio. Ille tamen propter corporis debilitatem excusatum se haberi petijt. Nec vnius pacis indictio rata permanfit. Fuerunt enim qui huic dispensationi contradicerent, & hostes vi obtinere proponerent, si istos, inquietes, violenter expugnauerimus, nullos de caetero aduersarios habebimus: quia firmissimi castris deictio, maximi timoris erit incussio, ita ut tinniant aures omnium nobis resistere volentium. Sic quidam dicebant. Plures tamen de bono pacis exultabant. Laborabat tamen pacis vnitas, quia in omnibus non regnabat caritas. Inter haec autem Comes Adolfus terrere volens animos aduersariorum, ipsos, qui haec inter principes loquebantur, ad fossata deducebat, ut plenarie perspicerent, quae parata eis supplicia imminerent. Cum haec fierent, & sic ab inuicem dissentirent, fuerunt qui ad arma conuolarent, & balistis & machinis castellanos impeterent. Qui se laedi videntes, nihilominus & ipsi iactis lapidibus & sagittis quosdam vulnerauerunt, alios verò necauerunt. Sic alijs pugnantibus, alijs verò paci vacantibus, isti flebant cum flentibus & illi gaudebant cum gaudentibus. Rursus tamen pax inualuit, & saeva commotio quieuit. Cumq; per aliquot dies haec tractarentur, firmata est pacis conditio, hoc dispensante Cancellario, ut obsides darent, quo vsq; promissa persoluerent, & ad sua remearent.

bant. imperator exercitum.

Sarraceni à Sara.

Banfort.

Conradus Cancell.

ἡ ἐν ἀγαθῶν πολυκοινοῦν.

Adolfus C.

Temeritas.

Pax sequens.

CAPVT V.

His ita dispositis, cum illi suis hanc seriem exponerent, displicuit talis conditio. Et grauis facta est inter eos altercatio. Alij dicebant, ista se persolvere non posse, alij verò alios animabant, dicentes: Nonne castrum firmissimum tenemus, munitum viris fortibus & armis? stemus simul ut vim vi repellere possimus. Scientes etiam discordiam, quae versabatur inter Principes, non parum sunt roborati ut promissa immutarent, nec promissae pacis conditioni starent. Euacuata igitur pace, arma corripunt, nec ad persolendum sed ad dimicandum se erigunt. Econ-

Obsessi pacis bello committunt.

tra nostrates ad resistendum se præparant, ad machinas cæteraque bellica instrumeta conuolantes. Castellani verò neglectis obsidibus ex illo die, omni se virtute defendere nitentur. Nostrates verò minus prosperè agebant, hostes verò magis ac magis contra eos inualescebant. Nimia enim pollentes astutia, ipsam fossatum, de quo plurimum confidebant, destruxerunt, & plures in eo auciscenderunt, aut gladio necauerunt. Quosdam etiam viuos extraherunt, ablati caputibus, de muro præcipitauerunt. En quo discordia ciues perduxit miseræ.

Concordia parua res crescunt, discordia maxima dilabuntur.

Flagitia in Christianorum castris.

Penuria cõmentus.

Saphadinus Saladinus F.

Vastri Principum commentum.

Fuga.

Tumultus & terror militum.

Tempestas.

Causa fuga.

Illi enim vnanimis perseuerabant, isti autem dissidentes partim pugnabant, partim diuersis negotijs vacabant. Et quia cæcitate, refrigescente mente, reuerterentur, si sunt in Ægyptum, ideo Ægyptios, id est tenebrarum filios, contra se sentiebant erectos. Nam propositum, secundum quod vocati sunt sancti, plures reliquerant, ideoque vitijs insidiantibus eneruiter iacebant. Quanti enim fuerunt, qui pro Christo legitimas suas reliquerant, qui ibi meretriculis adhærebant? Has enim ad sua ministeria sub specie religionis quasi ex necessitate admittebant. Pollentia Moabitas sentiebant, quæ olim peccare fecerunt Israel, quando irato Domino coram hostibus cadebant. Quanti illic specie recti decipiebantur, qui nauium suarum precio ditati, plus auaritiæ quàm Christi militiæ studebant? Quid de talibus dixerim? qui arrogantiam dediti, suis consimilibus in vana gloria se præferrebant, & quos domi consortes habuerant, eis pacificari in peregrinatione non modo per tales vincere posset, qui spiritum timoris non habentes, spiritu superbiam pleni, plus se hostibus Christi quàm suo condiscipulatu conformarent? Sed veniam peto: non enim, vt quenquam confundam, hæc scribo, sed dilectos in Christo moneo. Nunc ordinem persequamur. Deficiebant inter ista populo Dei cibaria, & necesse habebant Tyrum mittere pro victualibus comparandis. Propter timorem tamen hostium, non paucorum fuit ista legatio, sed plurimorum. Dimidiabant ergo exercitum, cum alij irent, qui caruani dicebantur, alij verò in excubijs remanerent. Tunc itaque temporis exierant, nec erat parua expectatio de illorum reditu: quia alij cibus indigebant, alij verò de periculo cõmentum metuebant. Auditum sanè fuerat in castris, Saphadinum eis immineret, & castrum liberaret. Inter has autem fluctuationes personuerunt buccinæ in castris Cancellarij, nunciantes venisse caruanos. Tum verò gaudebant omnes, excipientes suos cum gaudio. Scientes ergo Principes imminere sibi hostes, consilio manente in vigilia purificationis B. Virginis, enunciari fecerunt in castris, vt comparati essent configere cum hostibus. Fit igitur omnibus commune gaudium, commune tripudium, mutuis sermonibus se exhortantium, pro Christo aut vinci aut vincere volentium. Cumque omnes crastinam lucem sperarent, & ad certandum se deuotè præpararent, subito sermo exiit inter fratres, quòd tota familia Cancellarij & aliorum Principum, omnibus rebus suis iumentis impositis, verumtusufus Tyrum iter arriperet. Quam nouitate omnes exterriti, cœperunt & ipsi properanter sua colligere, iumentis imponere, certatim post ipsos equitando vel peditando properare. Fiunt igitur tumultuationes fugientium, de tali mutatione morientium, & rerum suarum distractione dolentium. Quanti illic relicti sunt agrotati? quanti vulnerati? qui hostibus ludibrio facti cœlestibus sunt adunati. Nec minus tamen istorum fuga exterriti, fugiebant & ipsi. Vtrobique timor & pusillanimitas: hi spiritum fortitudinis perdiderant, illi verò sua cæcitate per deum trahebantur. Istitis fugientibus Dominus parcere volebat, illos verò ipsius indignatio exagitabat. Nec inter ista defuit spiritus procellæ, tonitruis & coruscationibus & pluuiarum inundationibus & grandine de cœlo fugientes infestando. Cum ergo soluta obsidione apud Tyrum & Accon se recepissent, propter rumores, qui eos de morte Imperatoris terruerant, cœperunt de reditu disponere, & de statu eorum, qui remanere disponebant, ordinare, & victualia vel arma, quæ sibi superabundabant, indigentibus erogare. Igitur adueniente Martio, ascensu nauibus, fauente Zephyro, omnes ferè principes cum melioribus populi ad sua redierunt. Reman-

Remanſit Dominus Moguntinus & Dominus Verdenſis & quidam de nobilitibus cum populo Dei, miſericordiam ipſius & conſolationem expectantes. Moguntinus tamen tunc aberat, in Armenia conſtitutus pro coronando rege eiſdem terræ, ad quod tamen negotium Cancellarius deputatus fuerat, qui, ut dictum eſt, in Cypro ſimilia perpetraverat. Sed cum eſſet apud Baruth, viſum eſt principibus, ut remanente Cancellario, Moguntinus vicem eius ſuppleret, & in ipſum regem diademate impoſito ad titulum Romani imperij coronaret. Ipſe enim Rex omnimodis hoc affectans, audita fama virtutis populi Dei, & quia glorioſè multa loca munita obtinuiffent, miſſis nuncijs honoratis cum muneribus non pauſtaur, per ſcripta ſimul & verba ampliffima intimavit: paratiſſimum ſe diſcipere nuncio, ſi coronam diu deſideratam ab ipſius mereretur ſed etiam fauente Chriſto dilatatur in temporalibus, ut etiam reges tranſmarini hoc titulo affectent inſigniri. Viderint tamen illi, qui hac dignitate neglecta, plus diminutionem quam Romani orbis attendunt dilatationem. Moguntinus igitur, ut diximus, glorioſè expleto hoc negotio, ipſum regem Armeniæ & Principem Antiochiæ ad pacis concordiam reformauit, quorum diſſenſione non modicum eccleſia Dei in partibus illis turbata fuerat.

Moguntinus & Verdenſis propoſiti tenaces.

Rex Armeniæ ſit cliens Rom. imperii.

Conſiliarius Principi Antiochiæ.

ARNOLDI, ABBATIS

LVBECENSIS,

CHRONIC. SLAVORVM

LIBER VI.

CAPVT I.

N omnibus his non eſt auerſus furor eius, ſed adhuc manus eius extenta. Denique Principibus de peregrinatione reuerſis, Sion quidem, peccatis noſtris præpedientibus, captiua remanebat, nec minus eccleſia in occiduis partibus bellis inſteſtinis laborabat. Deſiciente ſanè Imperatore glorioſo Henrico, per quem Deus terminos Imperij, ut dictum eſt, multum dilatauerat, neglecta fide, ſiue electione in filium ipſius facta, duo ſoles, id eſt, qui radijs inuicem diſcordantibus Romani Imperij fines non celebrato cum regni primatibus, de electione noui regis tractare cœpit. Huic colloquio intererat Adolſus, Coloniensis Archiepiſcopus, Conradus Moguntinus, qui tamen præſentialiter aberat, tranſmarinis negotijs, ut prædictum eſt, occupatus, cuius vicem in omnibus negotijs ordinandis ipſe Coloniensis tenebat, nec minus Dominus Treuirenſis talibus ſe negotijs non abſentabat. Intererat quoque Palatinus de Rheno, Henricus, cum multis nobilibus, qui omnes vnanimi conſenſu Othonem, Henrici, nobiliſſ. Principis & Ducis, filium, in Piſtatio adhuc conſtitutum, in regem & Romani Imperij principem elegerunt, miſſisq; legatis, eum cum ſummo honore Coloniã vſque perduxerunt. Nec deſuit inter iſta beneuolentia auunculi ſui Richardi, regis Angliæ, cum maximis copijs theſaurorũ ad tantam vocationẽ eum ampliffimè promouendo. Cõfirmataq; electione regis Othonis, ipſe collecto robore militum, aſpirantibus ſuis electoribus, obſidione maxima Aquigranum vallauit, quæ contra eum, fidem adhuc ſeruans Imperatori mortuo,

Mortuus in Imperio poſt mortẽ Henrici VI.

Comitia Coloniæ.

Henricus Palatinus Rhens. Ordo 1111. Caſ. deſignatus. Richardus rex Ang.

Electores. Aquigranum.

*Othonis in-
auguratio.*

*In eundem
Pape stuan-
dam.*

sive ipsius fratri Philippo, nimis obstinata erat. Quam tamen non sine difficultate & expensis plurimis, septuaginta videlicet marcarum millibus, violenter obtinuit, vnctusq; in Regem ab Adolfo memorato Archiepiscopo, in sedē Imperij est sublimatus, & Romanorum Augustus salutatus. Talis igitur electio, siue regis ordinatio, per legatos honoratos à Dn. Colonienſi, siue ab alijs Archiepiscopis & Principibus primoribus, Dn. Innocentio, Romanę sedis summo Pontifici, inſinuata est omnibus obnixè postulantibus, vt electionem siue ordinationem regis Othonis approbaret, ipsamq; sua auctoritate confirmaret. Qui nimis gauisus est, & non lolum ipsius electionem approbavit, sed ipsum Othonem imperio dignissimum iudicauit, eumq; filium suum dilectum declarauit, missisq; epistolis, omnibus Prælatiſ, Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, regalia tenentibus, obtentu obœdientię, vt regi electo seruirent, mandauit.

CAPVT II.

*Philippus
Henrici VI.
frater.*

*Renuncia-
tur & inau-
guratur Ce-
sar Mogunt.*

*Boiemi re-
gis honores.*

*Factiones in
Imperio.*

*Papa Otho-
nis propu-
gnator.*

*Contentio
Imperato-
rum.*

INter hæc Philippus, qui imperialia tenebat, fratri succedere aspirabat, quę multorum copia iuuabat Saxonum, Francorum, Sueuorum, Bauarorum, vt pote quę omnia loca munita, ciuitates, castra, tenebat: & cum sola Colonia & pars quędam Westfalię Othoni faueret, totum robur Imperij Philippo adharebat. Coadunata igitur multitudo Prælatorum & Principum de Franconia, Saxonia, Suetia, Bauaria, Turingia apud Moguntiam, consensu & fauore omnium in regem est electus, & à Dn. Tarentino Archiepisc. consensu cleri & conuiuentia Capituli maioris sine præiudicio Dn. Moguntini Conradi, qui, vt sæpe dictum est, tunc abeſſo cum magna solennitate Rex consecratur, & Romanorum Augustus saluatur. Illi quoq; Regina regio diademate non tamen coronata, sed circulari processit, quę de Græcia oriunda Philippo nupserat, & eius dignitatem non modicè in suis partibus auxerat. Boiemo etiam maior dignitas accessit, vt cum antea Ducatum tenebat, titulo regio à Philippo sublimatus, ibi & ipse procederet coronatus, & gladij ceſſigij baiulus. His regibus non conregnantibus, sed discordantibus, turbatur Ecclesiastica, oriuntur schismata, dissensiones, partes adulantium, hinc inde placere voluntium. Apostolicus Othonem constanter firmabat, Prælatos auctoritate sua ei subdebat, Archiepiscoporum nullum pallio pontificali induebat, nisi Othonem omniſſa fidelitate deuotionis honoraret. Sicq; fit, vt clerus ex magna parte pastoris timoris sententiam, Othoni faueret. Philippus autem fastu seculari sublimatus, in temporalibus magis præualebat: Quamuis nonnulli Pontificum, neglecto mandato Apostolici, quibusdam tergiuersationibus seruire Othoni dissimularent: quidam vero palam ei contradicentes, vsq; in finem vitę inobœdientes perseuerare nõ timerent. Philippus igitur accepta benedictione, cum ijsdem copijs, Boiemo comitante, per deuexa Rheni & Mosellę partibus Colonię appropriare cœpit. Cui Otho cum suis animosus obuius erat. Qui quoniam potens erat viribus, audax animo, rugiens vt catulus leonis, suscitatus ad prædam, ad bella paratus, aut vincere aut vinciri affectuabat. Philippus verò, cui plus roboris erat, astutia magis quàm congressionibus vitæ cere studebat. Cum ergo exercitus Philippi regis Mosellam transire pararet, qui de parte Othonis erant, ei violenter resistebant, & facta strage, ex vtraq; parte non pauci cecidere. Sicq; Philippo redeunte, Boiemus ad sua reuersus est.

CAPVT III.

*Conradi Mo-
gunt. mors.
Lippoldus
& Sigefridus
duces iurati-
onem.*

Circa dies illos Moguntinus Conradus vita excessit, & statim in tam nobili sede schisma non defuit. Fautores siquidem Lippoldum ecclesię Moguntinę præficiunt, ecclesiastici verò viri sententiam Apostolici timentes ad tantam dignitatem Sifridum elegerunt. Ille imperialia à Philippo tenens, ciuitatibus & castris militari manu longè lateq; præualebat: iste spiritualibus confirmatus, sibi subditos quiete regebat.

CAPVT

CAPVT IIIII.

Tunc temporis Ludouicus, Magdeburgensis Archiepiscopus, vita excessit, & quoniam in electione sua quosdam æmulos habuit, per semetipsum ad Dn. Apostolicum excedens, sicut in Præpositura ita & in Episcopatu ab ipso confirmatus cum honore ad sua reuersus est, ita vt Othoni regi faueret, & eius principatui non contradiceret. Exinde Philippus de multis copijs præsumens, Othonem iteratò impetijt, & cōtracto exercitu veniens Brunshwig, ciuitatem arctare cœpit. Tunc temporis Otho rex defuit: sed frater eius Henricus Palatinus ciuitatem constantè tenuit. Aduersarij tamen ipsam ciuitatem circa monasterium B. Ægidij intrantes, & pontem occupantes, ipsam ferè ciuitatem irruerunt. Quod cognoscentes, qui intus erant in alio latere ciuitatis occupati, vbi cum maiore robore Philippus rex esse videbatur, subitò ad resistendum conuersi, hostes in fugam conuertunt, ipsosq; balistarum iaculis longè repellunt. Interea quidam latrunculi domum B. Ægidij, quæ contigua erat, irrumpunt, & quadam barbarica ferocitate Monachos inuadunt, vestibus exuunt, officinas claustrales, dormitorium, culinam utensilibus suis priuauerunt, ita vt ipsi oratorio non parcentes, securibusq; ostia succidentes, ornamenta ecclesiæ diripere conarentur. Quæ tamen tutante Deo quorundam Monachorum industria conseruata sunt, qui ostium sacrarij quibusdam instrumentis astute celauerunt, ita vt paries solidus videretur. Et sic, vt in diebus Rache ne ecclesiæ cum multitudine superuenit, & seditione sedata, raptores iniustos procul abegit. Nec defuit vindicta Dei. Nam sequenti die vnus illorum, qui præ cætere violentior fuerat, in amentiam raptus, coram omnibus miserè vitam finiuit. Nec mirum, quantæ enim virtutes ab antiquis diebus in eadem domo per misericordiam Dei orationibus B. Ægidij celebratæ sunt? quanti dæmones ab obsessis corporibus fugati, cæci illuminati, claudi, paralytici curati, & de diuersis laqueis & compedibus siue carceribus diuersis in locis afflictis, liberati? qui ad ipsam domum B. Ægidij cum hymnis & laudibus Dei confluentes, liberationis suæ memorias, vt nunc videri potest, cum gaudio reliquerunt. Non tamen aliquibus in scandalum veniat, si fortè peccatis latentibus, ipsa domus tantarum virtutum à filijs Belial, Deo permittente, ad tempus afflictæ est: cum ipse Dominus virtutum & rex gloriæ in nostra redemptione positus à manibus impiorum se teneri & crucifigi passus sit. Creuit tamen ciuitatis obsidio per aliquot dies, sed qui intus erant, confortabantur, exteriores verò affligebantur. Interiores ciborum affluentijs fruebantur, exteriores verò fame & inedia torquebantur. Othonis sanè homines, qui exteriores excubias seruabant, in rupibus & vallibus & syluis latitantes, plaustrentes, hominibus occisis, quibusdam verò captiuatis, rebus & equis ablatis, ipsa vitæ qualia in dispersionem dederunt. Videres illic fluctuantes riuos cereuisiæ seu viti, qui destructis vasis cum inundatione vehementi terram irrigabant. Taliter hostes afflictis, magis abesse quàm adesse volebant. Conditione tamen quadam pacis interposita, obsidio soluta est, & illi sine honore discesserunt, nec vltra ciuitatem impetere adiecerunt. Est enim non parua spes ciuitati illi de suffragijs B. Auctoris Archiepisc. Treuirensis, cuius corpus ibi requiescit, quod Gertrudis Marchionissa, Ecberti Marchionis coniux, cum tempore viduitatis suæ ipsum monasterium fundasset, à Treuirensibus multis supplicationibus obtinuit, & in eodem monasterio cum alijs corporibus Thebeorum martyrum, vt nunc cernitur, in sarcophago honorificè collocauit. Et quia idem Pontifex, cum terra sua ab Hunnis vastatè regebat, orationibus suis illam protegebat, ipsam adhuc virtutem apud Dominum habere creditur, vt ciuitatem, in qua nunc requiescit, suis orationibus ab hostium incurso protegat & defendat. Vnde mos inoleuit Brunsvicensibus, vt cum timore obsidionis arctantur, reliquias memoratas circa ambitum suæ ciuitatis cum litanijs & Dei laudibus & eleemosynarum largitionibus deuotè circumferant,

Ludolfi Magdeburg.
 mors.
 Albertus
 successor.

Philippi ex-
 pedito Brun-
 swic.
 Henricus
 Palat.

Direptio
 monasterij
 Ægidiani.

Pœna sacri-
 legis.

Legendam
 raculorum
 Ægidij.

Difficultates
 obsidentium.

Auctor Tre-
 uir. Brunsvic
 censium ni-
 menture-
 lure.
 Gertrudis,
 Ecberti M.
 Sxor.

Amburbia
 cū aut. re-
 liquis sup-
 plicationes.

& infra ipsum ambitum nullos hostium incurfus perferant. Res est probata, & liberatione eorum sæpius experta.

CAPVT V.

Orthocari Boemi cum exo rediuortiu. Theodoricus March. Mysn. Theobaldus Theobaldi F.

Hermannus Landgr. Turing. Mulhousii.

Philippi expeditione Turing.

Boiemi ab auctore notati.

Eorundem rapina.

Militaria impetata.

S. Irene.

Hala. Boiemosum per Mysn. ho stili rediuortiu.

Sequenti anno Odackerus Boiemos legitimam suam repudiata, aliam de Vngaria duxit uxorem. Vnde commotus frater repudiata, Theodoricus, Marchio Mysnensis, vnà cum Duce Bernhardo, qui Philippi regis familiares fuerunt, hoc apud ipsum obtinuerunt, vt regnum siue Ducatum Boiemie Odackero adulerato auferret, & ad Theobaldum puerum, qui tunc Magdeburgi studebat, Theobaldi filium, transferret. Quod & factum est. Vnde commotus Boiemos, à Philippo alienatus, Lantgrafio Thuringie Hermanno confederatus est, qui contra Philippum sentientes, multa contra eum machinari cœperunt. Hermannus ergo, qui filius sororis Friderici Imperatoris fuerat, immemor consanguinitatis & iurifurandi, ad Othonem regem se transtulit, ita vt Northen & Mulenhausen ab ipso in beneficio susciperet, & cum eo, adiuncto Boiemo, exercitum cōtra Philippum produceret, & propriam terram hac occasione irrecuperabiliter vastaret. Philippus enim cum manu graui, Lippoldo Moguntino auxilium ferente, & alijs multis copijs Turingiam intrauit, & Erpisdordie consistens, totam terram in circuitu vastabat. Nec minus qui de foris erant, prouinciam vastabant. Sunt enim Boiemi natura prauis, actus scelerati, & nunquam expeditionem suscipere volunt, nisi liberam habeant potestatem vastandi sancta cum non sanctis. Nec defuit ibi illud perditissimum hominum genus, qui Value dicuntur, crudelitates suas & nequitas exercentes, de quibus loqui non est edificatio, sed miseria. Cùm igitur aduersarij cum Philippo congregati, vt dictum est, omnia peruagantes, rebus multis Turingiam spoliauerunt. Sed decem sanè ecclesie conuentuales religiosorum tam virorum quàm mulierum, cum parochijs CCC. à Boiemis destructe sunt, & cum ceteris mobilibus ipsa ornata ecclesiarum à sceleratis inquinata sunt. Videres illic pessimum quens, quod dictu nefas est, pro camisia indutum alba, accinctum stola, alium pro tunica equumatica, tertium pro chlamyde amictum casula. Alterius cuiuslibet scelerati equus palla altaris discurrebat opertus. Et quod sine lachrymis & gemitu dici vix poterat, religiosas & nobiles Deo dicatas sceminas, ad strepas equorum ligatas, quasi captiuas trahebant, templa Dei non manu facta libidinosè polluebant. Inter quas nonnullæ hoc genere tormenti ad mortem vsq; vexatæ sunt. Quid istas nisi inter martyres deputare possumus? Absit enim à Christi fidelibus, vt eas sponte à tam turpibus, vt ita dicam, canibus credant voluisse inquinari. Cùm igitur caro vim turpitudinis violata. Nonne in primitiua ecclesia, quando persecutio instabat martyrum, hoc genus mortis sanctis & nominatis virginibus, vt in passionibus earum legimus, ab impijs iudicibus siue tortoribus sæpius intentatum est? Sed si à pio sponso earum Iesu Christo, qui idololatrias illos in his præualere nolebat, ab omnibus misericorditer & miraculosè sunt liberatæ, non minus istas in consortio illarum sperandam credimus, quæ tempore ecclesia à fidei professoribus non cultoribus sustinerunt, in castitatis professione perseuerantes. Nonne huic simile inuenitur de sancta virgine & matre Irene? quæ pessimo iudici scortum sibi minanti sic respondit: Non reputo quàm crudeli, quàm turpi mortis genere corpus deficiat, dum spiritus Deo permentis nõ cedens, nec carnis illecebris consentiens, intactus & illibatus Deo permaneat. Nunquid polluti sunt martyres de sacrificijs idolorum, quibus tu sanguinem dæmonibus immolatum violenter ore aperto infundi iussisti? Non sunt polluti, imò pro his & alijs irrogatis sibi pœnis & iniurijs æternaliter sunt coronati. His & alijs exemplis instructi, credimus & has coronatas, quæ castitatē veraciter professa, nolentes non consentientes hoc genere mortis defecerunt. Boiemos autem vsq; Halam procedens, enormia perpetrans, per terram Marchionis, vt de eo vinctam expeteret, ad sua reuersus est, non sine graui iactura suorum, qui stragem non paruam diuersis in locis perpeffi sunt, Deo eis reddente secundum nequitas operum

operum suorum. Rex autem Otho reuersus ad sua, nondum dimisso exercitu, edificauit castrum firmissimū Harlungenberg. Vnde Goslarienses nimis afflicti sunt, ita vt multis de ciuitate exeuntibus, ipsa ciuitas ex magna parte desolata videretur. Siquidem ipsa ciuitas inedia & fame laborabat, in oriente quidem oppositum habens castrum nouum, in occidente verò castrum Lichtenberg. Nec permittebantur intrare ciuitatem plaustra seu vehicula, quæ ciuibus inclusis necessaria afferrent. Medio tamen tempore Lichtenberg ab Hermanno, Comite de Hartesburg, infidiosè capta est, & ciuitas de tanta obsidione partim soluta est. Postea tamen occasione eiusdem castri Goslaria desolata est.

*Harlungenberg.
Goslaria uenata.
Lichtenberg.*

Hermannus Com. Hartesburg.

CAPVT VI.

Aliquantulum temporis fluxerat, & rursus Philippus cum militum manu partibus Othonis appropriabat. Qui cum Brunshwig consisteret, collecta militum multitudo vel etiam ciuium, qui propter continuas bellorum exercitationes gladijs & sagittis & lanceis non parum præualent, obuiam ei processit prope Goslariam castrametanti. In comitatu eius erat frater eius Palatinus cum copijs non paruis, quas de Aldenburg & de Stadio & ministerialium suorum numero contraxerat. Cumq; fratres vallati tantis exercitibus prope villam, quæ Borchthorp dicitur, consisterent, repente quædam inopinata discordia emerfit, quæ temper suos ciues miserofacit iuxta illud Poete: Et quò discordia ciues perduxit miseros, &c. Et illa cōgregatio in stuporem & mœrorem versa, infecto negotio soluta est. Palatinus fadignitatem Palatij, quam circa Rhenum habebat, perderet, nisi à fratre recederet. Dicebat enim se nolle tolerare, quòd rebus Palatij grauaretur, quas ipse & non alius dispensare videretur. Durum igitur visum est Palatino, vtrobiq; dispendium parere. In ipso igitur congressionis articulo, frater regis ita locutus est clanculò: Frater, ego quidem tibi seruire dupliciter teneor, & iure cōsanguinitatis & fide regiæ malestatis. Vt igitur plenariè tibi possim assistere, æquum est, vt aliquid emolumentum debeam à te accipere. Dimittas ergo mihi ciuitatem Brunshwig & castrum Lichtenberg, vt his munitionibus roboratus, omnibus aduersarijs tuis circumquaq; resistere sim paratus. His auditis frater Rex nō sine indignatione respondit: Nō sic, omnia quæ volumus vnà mecum æqualiter tenere. Nolo, vt quadam formidine compellar. Quid plura? sine deliberatione, sine necessitate, Palatinus, relicto fratre, multis mirantibus, vel etiã lachrymantibus, ad Philippū transijt, & Otho in Brunshwig redijt. Inter hæc tamen Goslarienses à Brunswicensibus continuas oppressiones seu dilapidationes tolerabant: quia eos frequenter foris negotiantes vel captiuabant, vel casulis eorum argentarijs destructis supra modum damnificabant.

*Philippus in armis.
Brunswicensis bellicosus.
Goslaria.
Hericus Palatinus.
Rhenus.
Borchthorp.*

Mina in Hericū Palat.

Eiusdem irrita petitio.

Transfugiu ad Philippum.

Hostiles in Goslarienses iniuria.

CAPVT VII.

Post hæc Guncelinus, dapifer regis Othonis, ipso rege in Colonia morante, eum castrum Lichtenberg requirere vellet, quia Brunswicensis de eodē castro multas infestationes patiebantur, conuocatis amicis, castrum obsedit. Sed quia nimis erat munitum, casso labore in obsidione defecerunt. Consilio ergo habito, Goslaria se conuertunt, & impetu valido ipsam impugnare cœperunt. Et quia, vt dictū est, ex magna parte desolata erat, nec militum manu munita, subito ab hostibus captur, & direptionem maximā patitur. Præsidio tamen erat Hermannus cum paucis de Hartesburg: qui quoniam resistere nō valebat, irruentibus hostibus, fugiens cum suis euasit. Depopulata est igitur ciuitas opulenta valde, ita vt captiuatis ciuibus, & plaustris innumeris de diuersis locis adductis, per octo dies spolia deferrentur ciuitatis. Inter quæ erat tanta copia piperis & atomatum, vt modijs ea & acer-

*Guncelinus dapifer Othonis.
Lichtenberg.
Goslaria capta diripitur.*

Hermannus Com. Hartesburg.

Manubria.

*Das Mun-
ster.*

uis maximis diuiderent. Et quia ipsa ciuitas diu cōtra Othonem steterat, alij ipsam igne supposito succendere volebant, alij ecclesias destruere parabant. Quidam etiā ecclesiam B. Matthiæ armati intrantes, coronas aureas & cætera ornata innumera, à regibus largè collata, deferre parabant. Sed diuinitus hac voluntate inmutata, obsides ciuium accipiunt, & ciuitatem vsq; ad aduentum regis relinquunt. Philippus hoc regi, & cum eam securius possedisset, quædam ablata ciuibus reddidit, ipsam de cætero subiectam tenuit.

CAPVT VIII.

*Philippi ite-
rata in Tu-
ring. expe-
ditio.*

*Weissenfee.
Othocarus
Boiemus.
Orlemunda.*

*Conradus,
Marchio
Landsparg.*

*Othocari
fuga.*

*Otho Palat.
Wittels-
bach.*

*Hermanus
Landgr. Phi-
lippi sup-
plex.*

*Theobaldus
Othocari e-
mulus.*

Post hæc Philippus rex expeditionem secundam in Turingiam ordinauit, & ob-
sidione maxima ciuitatem Weissenfee, quæ in medio terræ Landgrafij sita erat,
vallauit. Cumq; per aliquod tempus creuisset obsidio, Hermannus Landgrafius ni-
mis afflictus erat, qui regi resistere non valebat. Venit tamen confederatus suus
Boiemus, auxilium amico laturus. Qui cum esset circa Orlemunde, intelligens vi-
tutem Philippi expauit, & qualiter euaderet, animo tractare cœpit. Contulit tamē
dolosè cum Conrado, Marchione Landespargensi, qualiter ad gratiam regis, ipso
mediatē, venire posset. Cumq; Marchio id se agere fideliter spondidisset, dicebat
Boiemus, quia tunc tempus instabat prandij: Vos ad castra reuertamini: sciat tar-
men, me finaliter ad gratiam Philippi regis velle venire, & nullo modo hinc rece-
dam, nisi per vos faciem eius videam. Cum igitur Marggrafius ad castra remeasset,
ilicò Boiemus, relictis omnibus suis cum castris, excepta ferula, qua Boiemus vi-
lent, ascensis caballis fugam inijt. Quem cum quadringentis viris Otho, Palatinus
de Wittelsbach, persecutus est vsq; ad syluā, quæ Behemerwald dicitur. Quod vi-
dens Landgrafius magis timuit, & nullum videns subterfugium, nulla prorsus con-
ditione interposita, ad pedes Philippi supplex venit. Qui cum diutius in terra tace-
ret, & eum Rex de perfidia & stultitia mentis argueret, tandem circumstantium
alloquijs admonitus, eum à terra leuauit, & in osculo recepit. Odackerus autem à
Philippo in tantum est humiliatus, vt dimidietatem Ducatus vix obtineret, reliquā
partē Theobaldus supra dictus possideret. Nunc his omissis ad nostra reuertamur.

CAPVT IX.

*Othonis Brā
deburg. in
Danum
bellum.*

Odera.

*Rugiani.
* Episc. Ro-
schildēsi, vt
infra cap.
13. & 17.
Episcopi ca-
ptiuitas.*

*Morbis se-
mulatus.*

Fuga.

Interea nō defuerūt noua in Dania & Nordalbingia. Siquidem Otho, Marggra-
fius de Brandenburg, infestabat Canutum regem, subijciens sibi quosdā Slatos,
quos Rex suæ ditionis esse dicebat. Vnde commotus Rex expeditionē contra eum
ordinauit, & classe terram suam intrauit per aquam, quæ Odera dicitur, quæ in mar-
ri descensum habet. Cui occurrerunt Rugiani, seu Rani, cum Polabis & Obotinis.
Rex tamen in insula Mone consistebat, Petro * Cancellario exercitum ducente.
Cumq; eis Marchio occurrisset in multitudine militum & Slauorū, ex vtraq; parte
vulnerati ceciderūt. Inter alios frater Episcopi Durbernus cecidit, & Cancellarius
vulneratus in captiuitatem iuit. Sicq; expeditio illa soluta est. Episcopus autem in
grauis custodia ab Othone tenebatur, sperante se per eum multos captiuos recipere,
vel multam partem Slauicæ possidere. Aliquantulum temporis fluxerat, & Episcopus
pus in custodia tenebatur. Cumq; de vulnere accepto ægrotaret, ipse callidus & ar-
igitur quadam humanitate ductus, timens etiam infamiam, ne Episcopus in custo-
dia nimis dura deficeret, eum indulgentius habere cœpit, deputato sibi custode
quodam Ludolfo nomine. Episcopus igitur nactus opportunitatem, cum suo custo-
stode de sua liberatione tractare cœpit. Et quid plura? Custode consciente & co-
operante Episcopus de custodia eripitur, & ad sua reuertitur, & Ludolfus non par-
ua mercede remuneratur.

CAPVT X.

*Alteerū Brā
deburgici
in Danum
bellum.
Ieromarus.*

Proxima verò hyeme, quæ fluuios & paludes durius constrinxerat, Otho Mar-
chio coadunato exercitu, Adolfo Comite auxilium ferente, totam Slatiam va-
stauit, nec terræ Ieromari, quæ Tribuses dicitur, pepercit, ita vt ipsam Rugiam va-
stasset,

stasset, si glaciis stagni, quod terras diuidit, soluta non fuisset. Vnde Adolfus grauem Regis indignationem pertulit, & de cetero gratia illius alienus extitit. Saepius enim regem offenderat, tum quia Slauos saepius impetebat, tum quia cum Waldemaro Episcopo contra eum quandoque senserat.

Danus Adolfo C. iratissimus.

CAPVT XI.

INstante igitur aestate, Canutus Rex contra Adolfum exercitum perduxit ad Egdoram in loco qui Reinoldesburg dicitur. Cui Comes occurrit cum innumerata militia multitudine, auxilium ferente Othone Marchione cum armatorum multitudinem. Aderat ibi Simon, Comes de Teckenburg, Bernhardus de Wilipia, Mauricius de Aldenburg, & alij multi. Dominus quoque Hartuicus, Bremensis Archiepiscopus, huic collegio non defuit. Hos omnes Comes de suis sumptibus copiose procurauit diebus non paucis, non sine admiratione multorum, quod tantis expensis Comes sufficere potuisset. Cum igitur aqua eos ab inuicem diuideret, & Rex ad istos transire dissimularet, nec isti eum impetere audebant: Rex tandem castra mouens, ad sua reuersus est. Et ita expeditio illa sine pacis conditione soluta est.

Bellum Danicum.

Adolfi auxiliaries. Mauricius Com. Oldenburg.

CAPVT XII.

TRANSacta hyeme, statim Adolfus Comes castrum Reinoldesburg antiquum reaedificare coepit, sperans se hac munitione impetum Regis euadere. Sed rex non immemor suarum iniuriarum, adueniente Maio, coadunato exercitu cum multitudine graui ad Egdoram venit: nec minus Comes cum suis affuit. Qui cum impetum Regis ferre non valeret, conditione pacis interposita, sic ad regis gratiam venit, ut ipsum castrum regi cederet, & Comes sua quietius possideret. Rex autem ipsum castrum ampliando firmiter aedificauit, collatis illic viris & armis plurimis, pontemque latissimum super Egdoram sterni fecit, & exinde liberum exitum & introitum in terram Comitum habuit, sicque paulatim simulates & occasiones contra Comitem exorta sunt. Comes tamen una cum aequiuoco suo Adolfo, Comite de Dasse, Lawenburg obsidere coepit, aedificato castro Hardenburg, per quod ipsum castrum nimis arctabat, ita ut castellani nec introitum, nec exitum habere possent. Creuit igitur obsidio: quia Comes copiam nauium de Hammenburg adduxerat, quas viris & armis & machinis optime munierat. Cumque castrum & per aquas & per terras arctaretur, & Dux Henricus, qui & Palatinus, illud liberare non posset, deficientibus iam victualibus, viri castellani de deditioe castri agere coeperunt. Missi igitur clanculo legatis ad Canutum regem, ei castrum offerunt resignandum. Qui gauisus est, & gratias agens castellanis, misit ad eos Rudolfum quendam, virum illustrem de Holfatia, ut ipsi castrum loco suo resignarent, & vexillo regio sibi illud intitularent, promittens se breui venturum, & castrum de hostibus redempturum. Quod intelligentes nepotes, ipsum castrum arctius impugnare coeperunt. Et quia & callide dissimulans, ipsos Comites amplius exosos habere coepit. Postea tamen mediantibus amicis, Comes Adolfus ad gratiam Palatini venit, & facti sunt amicissimi, ita ut Dux patrimonio suo, quod circa fluuium, qui Camine dicitur, habebat, cum inbeneficiaret, & Comes septingentas marcas ei persolueret.

Reinoldesburgum instauratum. Dani in Adolfum expeditio.

Pacificatio.

Adolfum Dassel. Lawenburgi obsidio.

Henricus Palat.

Obsessorum irrita cura. Dano pactio.

Deditio.

Adolfus reconciliatur Henrico Palat.

CAPVT XIII.

INTER haec Henricus, qui & Boruinus, & Nicolaus, nepos ipsius, qui & Niclotus, de voluntate regis Canuti expeditionem in terram Comitum Adolfi de Dasse ordinauerunt, quibus idem Comes occurrit ad locum qui Warskowe dicitur. Cumque acies ordinassent, Nicolaus prior insultum in hostes faciens, interfectus est, vir bonus & prudens, cuius ruina tota Slauiam in moerorem est versa, ita ut in ultionem ipsius multi perirent. Nam cognito casu tanti viri, hostes armis insistant, & innumerata strage Teutonicos prosternunt, ut vix Comite cum quibusdam militibus euadente, septingenti viri gladio interirent. Heu heu quot viduae gemitus lachrymasque dederunt. Deficientibus sane viris terra spatiosa quasi inculta manebat, & spi-

Boruinus et Niclotus Dani emissarii. Pugna Warscoviensis. Niclotus cades.

*Adolfus
Dasl. & A-
dolfus Hol-
sar. suorum
odia incur-
runt.
Duces cōspi-
rationis.*

*Marcradus.
Ida Sxor.*

*Largitionis
corruptela.*

*Waldemari
Ducis cōtra
Adolfum
expeditio.*

Victoria.

Successus.

*Petrus Epif.
Roschilden-
sis.*

*Adolfi Dasl.
fuga.*

*Wittenburg.
Godebusch.
Lubeca e-
iusq; dede-
tio.*

*Scacco Com.
Ditmarfia
designatus.*

*Adolfi irri-
ti conatus.*

nas & tribulos germinans, nec aratra nec iuga bouum sentiebat. Exinde autem Comes prædictus minus gratus terræ suæ fuit, utpote qui tantæ ruinæ auctor exitit. Ipse enim cum nepote suo Adolfo Thetmarciâ, quæ regi subdita videbatur, intrauerat, quam non parua cæde affecerat. Nō minus autem Comes Adolfus Henrici suorum tolerabat, propter quosdam, quos pecunia multauerat, videlicet Henrici cognomine Busche, quem etiam captiuatum in vincula coniecerat, Eggonē quoque de Sturgia, Brunonem de Tralowe. His congaudentes illi erant, quos Comes de terra eiecerat, & apud Ducem Waldemarum in Lutia exulabāt, videlicet Scaeco & fratres eius, Widdagus & Radulfus, Vbbo, Timo cum fratre Marquardo, omnes consanguinei Marcradi præfecti, qui à Comite præfato de terra eiectus, inde dem exilio cum vxore, Ida nomine, defecerat. Hi cotidie per se ipsos & per inter-nuncios continuè zizania discordiæ in terra Comitis præfati seminare non cessabant, ita ut iam instante guerra, quosdam in suam partem allicere tentarent, videlicet Emmekonem de Viscow & Vergotum de Sibrandesdorp. Qui ad emulos Comitum transeuntes, manifestas inimicitias aduersus Comitem Adolfum iam tunc exercere nisi sunt. Quidam etiam promissionibus beneficiorum in partem Regis & fratris sui Waldemari sunt inclinati, quidam etiam pecuniarum muneribus suauituti. Cùm igitur omnes meliores in partē Regis & fratris Ducis inclinati fuissent, circa tempus piscationis, quæ in Scania fieri solet, quas ciues nostri frequentat, etiam ipso tempore cum nauibus suis & rebus sunt detenti, ita etiam ut quidam eorum in captiuitatē irent circa exaltationem S. Crucis, Waldemarus Dux cum expeditione graui terram Comitis intrauit. Cui Comes cum suis occurrit ad locum, qui Stilnowe dicitur. Congressione autem facta, pars Comitis infirmata est, ita ut multi gladijs perirent, alij verò captiuitatem subirent. Comes autem fuga elapsus, in Hammenburg se recepit. Ipso tempore Dux Erzeho obtinuit, Sigberg & Trauenemunde obsideri fecit, Plunēq; quod magnum præsidium videbatur, à suis hominibus capta est. Videns autē Dux, quòd fortuna fauente introitus sibi terræ Roteret, circa festū Simonis & Iudæ rursus instaurato exercitu, vnā cum Petro, Roschildensi Episcopo, prudente & magni consilij viro, terram intrauit. Et quia prædictus Comes iam terram exierat, venit Hammenburg. Vbi occurrentibus prouincialibus, honorificè susceptus est à clero & ab omni populo. Sequentē verò die castramouens, venit Bergerstorp, & altera die processit Lawenburg. Comes autē de Dasle cognita virtute Ducis, timens traditionem, propter causas supra dictas, minus & ipse terram exierat. Qui autem remanserant, timentes imperum Ducis, accepto consilio, Duci apud Lawenburg obuiam venerunt, & ei castrū Raceburg & introitum terræ obtulerunt. Dux autem videns, quòd Lawenburg capere non posset, reedificato Haddeburg, relictis ibi militibus & armis cū victualibus plurimis, processit Raceburg. Sicq; potito hoc castro de Wittenburg & Godebusch & ipsi dextras dederunt. Dux igitur prosperè agens, applicuit ad ciuitatē Lubecæ & mosam, sciens nomen suum dilatari, si tantæ ciuitati dominaretur. Ciues autē propter captiuos suos supra dictos, & propter naues in Scania detentas, animaduerterentes quoq; quòd ex omni parte tota terra in conspectu Ducis parata esset, ita ut nullum introitum vel exitum nec per terram nec per mare habere possent, necessitate compulsi, consilio habito, nominationes Duci, cùm apud Breteuelde esset, occurrerunt, & ciuitatem ei dederunt, sicq; suos captiuos cum nauibus & omnibus ablatiis receperunt. Dux igitur acceptis obsidibus tam de hac ciuitate quam de alijs ciuitatibus & castris, ad sua cum gaudio reuersus est, præficiens castro Sigbergensi Aduocatū Timonem, quod tamē per ipsum adhuc in obsidione laborabat. Fratres quoq; eius deputauit Trauenemunde, quod adhuc homines Comitis tenebat. Scacconem etiam Comitem Thetmarciæ declarauit, & fratrem eius Widdagum exulauerant, per eum maiora recipere.

CAPVT XIII.

Post hæc Comes Adolfus de Schawenburg dolens de perditione terræ suæ, circa festum B. Andreæ contractis nauibus & copijs de Stadio, quod adhuc tenebat, occu-

bat, occupauit Hammenburg. Vnde territi homines Regis siue Ducis cum Radulfo Aduocato fugā inierunt. Comes verò sperans se prosperè agere propter castra, Lawenburg uidelicet & Sigeberg & Trauenemunde, quæ adhuc cum ipso sentiebant, & propter quosdam prouinciales, qui spem bonam, in dolo tamen, ei faciunt. Siquidem Waldemar Dux, audito introitu Adolphi Comitis, impiger ad expeditionē se præparans, euocatis omnibus amicis de Nordalbingia, Slauia, Thetmarcia, ad obsidionem eiusdem ciuitatis properauit. Nec defuit Comes Guncelinus cum Henrico Boruino, auxilium deuotè ferentes. Comes autē seductus à re-
*Circum-
uentio.*
 ferentibus, qui eum fraudulenter circumuenerunt, nullatenus Ducem venturum propter festum Natiuitatis, quod Dani festiuis potationibus honorare solent, hac inquam fiducia seductus, repenti circa vigiliam Natiuitatis Ducem cum infinitis sensit adesse. Sed tunc effugium non patebat: quia horrore hyemis tota Albia & Halstera constricta erat. Comes igitur in arcto positus, quid faceret, quo se verteret, ignorabat: quia ex omni parte inimicorū rabies eum vrgebat. Tractabat cum suis, si fortè nocturno tempore, alijs quiescentibus, ad arma conuolans, violenter exire posset. Sed nec hæc stare poterant, propter maximas copias, quæ vndiq; per circuitum ordinatæ erant. Cumq; dies B. Stephani aduenisset, sic ordinatum erat, *Deditio.*
 vt Comes Lawenburg Duci redderet, & ipse cum suis liberè abiret. Ad hoc negotium deputatus est Guncelinus, Comes de Suerin, qui Comitem sub pacis conditione Lawenburg conduceret, vt promissum Comes fideliter persolueret. Cum autem cognouissent Thetmarci, Comitem de ciuitate egressum in castris Guncelini consistere, siue ex deliberatione propria, siue instinctu aliorum in vnum conglobati, rupto pacis fœdere, Comitem occidere conati sunt. Facto igitur tumultu, Guncelinus cum suis fortiter resistebat. Sicq; superuenientes principes Ducis, Adolfum Comitem de occisione liberauerunt, qui tamen arctius custodiebatur. Dux igitur castra mouens, cum Adolfo venit Lawenburg, vt promissum persolueret. *Periculum.*
 Qui cum castellanis suppliciter satis loqueretur, vt sui miserentes, castrum pro sua liberatione redderent, illi nulla ratione acquieuerunt. Et exinde Comes compendibus & vinculis constrictus est. Sicq; non sine contumelia per omnia loca, quibus antea dominabatur, deductus, Daniam captiuus intrauit. Dani autem cognita captiuitate sui inimici, in omnibus ciuitatibus & vicis, vt tempore Saul Philistæi fecerunt, omnibus ad plausum & exultationem hoc nunciauerunt. Inter hæc Lawenburgenses sæpius erumpentes, terram satis inquietabant. *Captiuitas.*

CAPVT XV.

NON autem obliuiscendū, quòd Dn. Canutus Rex, in beneplacito fratris Waldenari, sororem suam Helenam cum magna solennitate Dn. Wilhelmo, filio Ducis Henrici, sociauit. Vnde lætati sunt omnes amici Ducis, & omnis terra Holstorum Sturmiorum, sperantes eum cum sorore Dn. Regis totam terram habiturum. Sed sefellit opinio. Ipse tamen gener Regis sæpius à rege & fratre Duce in multis honoratus, dignitatem sui nominis multis præferebat. Proxima æstate Dn. Canutus Rex venit Lubeke, & gloriosè susceptus est à clero & ab omni populo. *Aduentus
in Germa-
niam.*
 Ad cuius introitum deditum est castrum Trauenemunde, quod Regi non paruam fecit læticiam. Prouinciales quoq; accurrentes, omni alacritate obsequio regis se exhibuerunt. Rex igitur procedens Mulne, & acceptis obsidibus prius neglectis, ad sua reuertitur, fratre Duce procedente Lawenburg. Quòd cum capere nō possit, reedificato castro Haddenburg, quod Lawenburgenses destruxerant, firmatisq; præsidijs, ad propria reuertitur. *Mallen.*

CAPVT XVI.

HIS ita gestis, Dux videns, quòd sui in obsidione Sigebergensi deficerent, eo quòd castellani propter munitionem loci sæpius villanis porcos vel boues vel *Waldemar-
us Dux ob-
sidet Sige-
bergam.*

*Obsessorum
stratagemata.**Deditio.**Mors Canu-
ti regis.
Waldemari
successio &
inaugura-
tio.*

quælibet alia, quæ ad victum pertinent, violenter auferrent, nonnullos etiam resis-
tentes grauiter sæpius vulnerarent, ipse per semetipsum impatiens otij castrum
vallauit, & omni eruptione ablata, grauiter inarctauit. Cumq; pro diutina obsidie
ne victualia castellanis deessent, nimis arctati, sperantes liberationem, longa famis
inedia castrum viriliter tenebant. Et cum nihil esurientibus superesset, ipsi tamen non
minus instrumentis ferreis molares cædebant, vt crederent aduersarij, farina & pa-
strum deditum est ea conditione, vt castellani patrimonia sua, seu beneficia, vt ante
possiderent, & cum omni pace omnem supellectilem, vel quicquid in castro posside-
derent, liberè deferrent. Cumq; Dux castrum suis locasset, & ad sua cum gaudio re-
remeret, repente sinistrum accepit nuncium, videlicet fratrem regem mortuum.
Vnde exterritus, velocius accelerat reditum, vt pote fratris accepturus regnum.
Cumq; multa concordia regnum adeptus fuisset, in natiuitate Domini percepit
benedictione regali à venerabili Lundenſi Archiepiscopo Andrea in ipsa ciuitate
in regni sedem gloriosè sublimatus est.

CAPVT XVII.

*Profectio in
Germaniã.**Tituli.**Comitatus.**Expeditio
Lauenburg.**Pacificatio
cum hoste.**Obsides pro
Adolfo.*

His ordinatis, circa Augustum rex Waldemarum cum magna gloria & infinita
multitudine venit Lubecam, ibiq; cum multa iucunditate Rex Danorum &
Slauorum & Nordalbingiæ Dominus salutatur. Sicq; prosequente Archiepiscopo Lun-
denſi, & fratre ipsius Petro Rochildensi, cum cæteris Episcopis, Præpositis, primoribus
Nordalbingis, Thetmaris, Slauis, Rugianis, maxima virtute vallat castrum
Lawenburg. Cumq; castra metatus fuisset, erexit machinas multas siue alia castrorum
tormenta. Viri quoq; balistarij & sagittarij continuè castellanos in quietam
& vicissim vulnera dabant & accipiebant: nec deerant inter has alternationes fu-
nera morientium. Cumq; diutius hæc fierent, & Rex castro dominari non posset,
eò quod castellani viri bellatores essent, & castrum nimis munitum fuisset, tandem
conditione pacis interposita, colloquium regis castellani exposcebant, in quo de
liberatione Comitis tractatum est. Et sic mediante Archiepiscopo, & fratre eius
Canollario, cæterisq; Episcopis & primoribus, definitum est, vt castellani castrum
dederent, & Comes datis obsidibus à captiuitate solueretur. Dedit igitur Comes
duos filios suos, & filium cognati sui, Ludolfi de Dasse, & filium Comitis Henrici
de Dannenberg, præterea octo pueros ministerialium suorum. Et iureiurando sit-
matum est, vt obsides post decem annos liberi essent. Si verò Rex intra hos annos
deficeret, non minus hoc fieret. Sic castrum redditur, & Comes gaudens Schar-
wenburg reuertitur.

CAPVT XVIII.

*Waldema-
rus Slesuic.**Dimittitur
e vinculis.**Insimula-
tur persua-
sio.*

Interea tamen conceptius eius Waldemarum Episcopus in vinculis perdurabat.
Sed pietate Dni. Andreæ Archiepiscopi & aliorum, qui pro ipso mouebantur, à
captiuitate tandem hoc modo liberatus est. Quia enim idem Waldemarum vir no-
bilis erat, regis Canuti filius, magni patrimonij hæres, & contra Canutum regem
& fratrem Waldemarum tunc Ducem, nunc autè Regem, senserat, suspecta mole-
tis eius videbatur liberatio. Vnde consilio habito, ipsum negotium communica-
tum est Dni. Apostolico. Ipso ergo per suos nuncios mediante, Dni. Waldemarum
tali modo liberatus est, vt nunquam in tali vicinia esset, vbi regi Waldemaro cogi-
tato & æquiuoco, importunus existeret. Et hoc ab ipso Waldemaro Episcopo tra-
cramentaliter firmatum est. Rex igitur datis expensis, ad Dni. Papam eum misit, vt
apud ipsum consisteret, quousque eum episcopo excellenti sublimaret. Walde-
marum tamen hoc ex parte non persoluit, & medio tempore Philippo regi se con-
iunxit, & iniuriatum se à Waldemaro rege conquestus est.

Vnde quidam eum peierasse
contendunt.

CAPVT

Nunc his omnibus omissis ad Græciam transire cogimur, vt noua & mirabilia, quæ illic Domino operante, siue permittente, facta sunt, & præsentibus & posteris, pro vt nobis de veritate constat, insinuemus. Magna quidem & præclara & relatu digna ibi à Latinis gesta sunt. Sed vtum Dei facta sint an hominum, necdum dignus finis declarat. Ideoq; Deo permittente præmissum est: quia sæpe videtur aliqua fieri in ecclesia magis ex Dei permissione quàm operatione, licet ipse Dei permissio rectè ipsius intelligi possit operatio. Ipse enim Sathana expetente Iob affligi permisit, licet ipsius afflictio Sathanæ fuerit deiectio, & viri sancti glorificatio. Operante enim Deo, quasi ipsius permissione tentatus est Iob, vt virtus telligens vir sanctus, post damna rerum, post occisionem pignorum, sic ait: Dominus dedit, Dominus abstulit, &c. Diabolus enim ex quo veritatem deseruit, & à Deo & angelorum consortio, quibus prælatus erat, se elongauit, sicut nihil habet proprietatis præter malitiam propriam, ita per se nihil habet potestatis. Cùm igitur aliqua permissus facit, ipse quidem agit quasi vastator, Deus autem quasi miserator, cuius voluntati dum quasi ex malitia subditur, ipso nolente quod Deus vult, perpetratur. Nos tamen hac serie postposita, veniamus ad promissa. Circa temporadierum illorum talis epistola de partibus Græciæ Dn. Othoni Regi fuit directa.

Digressio ad historiam de rebus Græcis. Vide annales Nicenæ.

Dei permissio.

Excellentissimo Dn. Othoni, Dei gratia Romanorum Regi & semper Augusto, Balduinus, Flandrensis & Henneg. Ludouicus, Blezensis & Clar. & Henricus S. Pauli Comites, ceteriq; Barones & milites exercitus signatorum in Stolio Venetorum cum amoris plenitudine & honoris, paratum semper obsequium.

Epistola ad Othonem.

Quanta fecerit nobis Dominus, imò non nobis sed nomini suo quantam gloriam dederit his diebus, quanta possumus breuitate perstringamus, ipso prænotantes initio, quòd ex quo urbem transgressionis exiimus (sic enim Iaderam nominamus, cuius excidium vidimus, dolentes quidem & necessitate compulsi) nihil inter nos ordinatum esse meminimus, quod communiter ad vtilitatem perlineret exercitus, quin illud in melius prouidentia diuina mutauerit: sibiq; totum vendicans, stultam fecit sapientiam nostram. Hinc est, quòd eorum, quæ facta sunt apud nos gloriosè, omnem à nobis gloriam iure repellimus: quippe qui operis adhibuimus parum, consilij nihil. Vnde necesse est, vt, si quis ex nobis voluerit gloriari, in domino gloriatur, non in se vel in altero. Fædere igitur Iaderæ confirmato cum illustri Constantinopolitano quondam Imp. Isaaci filio, Alexio, cùm vidualibus omnibus & rebus egentes, terræ sanctæ videremur grauamen potius allaturi, sicut alij ex nobis, qui nos præcesserant, quàm leuamen aliquod allaturi, nec terra Sarracenorū in tanta egestate nos crederemus applicare posse, verisimilibus omnino rumoribus & argumentis inducti, quòd dicti Alexij suspiraret aduentum regie ciuitatis pars potior & pondus Imperij, quem electione cõcordi cum solennitate debita imperiali diademate sublimasset, contra consuetum ordinem temporis, aura fauente, obcedentibus Domino ventis & mari, ad urbem regiam præter omnem spem prosperè applicuimus. Sed nec aduentauimus improuisi, qui vsq; ad sexaginta millia equitū, præter pedites in vrbe reperimus. Et transilientes loca tutissima, pontes, curretur & flumina sine damno nostrorum, terra mariq; obsedimus ciuitatē, & Tyrannū pariter, qui commisso in fratrem patricidio, fasces imperij diuina incubatione polluerat. Contra omnium ergo opinionem, vniuersorū ciuiū mentes contra nos inuenimus obfirmatas, nec aliter contra Dominū suū ciuitatē muris & machinis obseratam, quàm si aduentasset populus infidelis, qui loca sancta pollicere, & religionem Christianam inexorabiliter euellere proponeret. Imperij siquidem crudelissimus maculator, Domini & fratris sui proditor & orbator, quiq; eundē carcere perpetuo sine crimine condemnasset, idem filio eius illustri Alexio

Alexius Angelus minor.

Is fuit Alexius Angelus maior.

facturus, si non eundem à manibus eius felix eripuisset exilium, præhabita in populo detestabili concione, potentes simul & plebē sermonibus ad eò infecerat venenatis, vt ad subuersionem libertatis antiquæ Latinos assereret aduentare, qui Romano Pontifici locum & gentem restituere, & Latinoꝝ legibus Imperium subiugare properarent. Hæc profectò res sic omnes contra nos animauit pariter armauit, vt contra nos & exulem nostrum viderentur omnes pariter conitralle. Sæpius ergo per nuncios, imò per exulem nostrum & Barones nostros, seu etiam nosmet ipsos, à ciuibus postulantes audiri, nec aduentus nostri causam nec periculis modum explicare potuimus, sed quoties terra vel mari stantibus in muro sermones obtulimus, toties retulimus tela pro verbis. Considerantes igitur, quòd præter spem nostram cuncta contingerent, in eum statum necessitatis impacti, vt statim necesse haberemus aut perire aut vincere, cum obsidionem ipsam nulla ratione in quindecim dies protelare possemus, quos victualium omnium incredulitate diuigeret angustia, non ex desperatione quidem, sed inspirata quadam securitate diuinitus suspirare cœpimus ad bella promptissimi, periculis nos audacter opponere & incredibiliter in omnibus obtinere. Ad conflictum etiam campestrum sapienter ordinati, inæstimabilem multitudinem fuga ignominiosa in urbem conclusimus. Apratis igitur interim terra mariq; bellicis instrumentis, die obsidionis octaua uolenter ciuitas introitur, grassatur incendium, disponit in campo contra nos aciem Imperator, & paratis nobis excipere venientes, constantiam nostram cum paucitate miratus, ignominiosè frena reflectit, & in urbem retrogressus ardentem, ipsa nocte fugam cum paucis aggreditur, suamq; in vrbe reliquit uxorem & paruulam prolem. Ea re comperta, Græcorū proceres in palatio congregantur, & exulis nostri solennis celebratur electio, seu potius restitutio declaratur, in speratamq; letitiam copiosa in palatio luminaria protestantur. Mane factò, procedit in castra Ihermis Græcorum procerum multitudo, suamq; cum gaudio quærit electam, restitutam ciuitati asserit libertatem, & regredienti filio ad fasces Imperij cum gaudio inæstimabili subleuatū de carcere caput patris Isaaci, quondā Imperatoris ostendunt. Præordinatis itaq; quæ necessaria videbantur, ad ecclesiam S. Sophiae nouus Imperator cum solenni processione deducitur, & exuli nostro sine contradictione imperiale restituitur diadema cum plenitudine potestatis. His peractis, ad solutionem promissorum profilit Imperator, & promissa rebus accumulata, victualia seruitio Domini profutura nobis omnibus præbet in annum, ducenta marcarum militaria nobis soluere pergit, & Venetis suisq; sumtibus stolium nobis in annum: se q; iuramento obstringit, quòd exire nobiscum debeat regale vexillum, & in passagio Martij nobiscum ad seruitium Domini proficisci cum quantis potuerit militibus armatorum: & sub eadem promissione concludit, quòd eam reuerentiam præstare debeat Romano Pontifici, quam antecessores sui Imperatores catholici prædecessoribus suis pontificibus quidem impendisse noscuntur, & ecclesiam orientalem ad hoc idem pro viribus inclinare. Tantis igitur utilitatibus prouocati, ne salutem quam dederat Dominus in manibus nostris, spernere videremur, & verrere in opprobrium sempiternum, quòd ad honorem nobis incomparabilem cessisse videbatur, prompta deuotione consensimus, & ibidem hyemem, Deo dante, facturi ad partes Ægypti proximo passagio transmeare tam certo proposito quam irreuocabili, quantum in nobis est, prompta voluntate sumus astricti. Et nunc si quid ex his, quæ acta sunt vel agenda, meriti vel gratiæ vel etiam gloriæ præstolamur, serenitate uel iustriam in Domino desideramus esse participē, imò & principem. Nos interim Soldano Babylonix, terræ sanctæ impio detentori, præmisimus nuncios nostros, qui ex parte regis summi Iesu Christi Nazareni, & seruorū eius, dicti uidelicet Imperatoris, & nostra regaliter debeant intimare, quòd deuotionē populi Christiani, incredulæ genti suæ, Deo donante, in proximo proponamus ostēdere, & ad contritionē infidelitatis de cælo nos expectare virtutem. Hæc autem fecimus de uestra potius sub Domino, & aliorum Christiani nominis zelatorū, quam de uestra potius fidei, qui cōseruos nostros eo deuotius ac uehementius nobis desideramus adiungi, quo meliores & plures regis nostri ministros nobiscum uiderimus decertare: ne

Alexis iunioris imperium.

Gratitudo erga Latinos.

stipularur.

Soldanus Babylonix seu Memphitiam.

Judais

Iudæis pridem traditus, sed iam assumtus in gloria, illudendus de cætero gentibus relinquatur.

CAPVT XX.

Hæc de primo introitu Latinorum in Græciam cognouimus per epistolâ, quam audistis regi directam. Nunc de acquisitione terræ & principatu Balduini, Imperatoris Constantinopolitani, quàm potenter sibi terram subiecerit, & thesauros absconditos & arcana secretorum, quæ Deus illi ostenderat, quanta largitate distribuerit, per subiectam epistolam cognoscere potestis.

*Pergit enar-
rare res
Græcas.*

*Epistola Bal-
duni Imp-
Byzant.*

Balduinus, Dei gratia fidelissimus Imperator Constantinopolitanus, à Deo coronatus, Romanus moderator & semper Augustus, Flandrensis & Hennegouiensis Comes: Vniuersis Christi fidelibus, Archiepiscopis, Episcopis & Abbatibus, Primoribus, Præpositis, Decanis, cæterisq; ecclesiarij Prælati, ecclesiasticisq; personis: Baronibus, militibus, Sarzian-
tis, omniq; populo Christiano, ad quos præsens pagina
peruenerit, in vero salutari gratiam
& salutem.

Adite, qui longè estis, & qui propè admiramini, & laudate Dominum, qui magnificè fecit, qui antiqua miracula nostris dignatus est renouare temporibus, & non nobis quidem, sed nomini suo dedit gloriam, omnibus seculis admirandâ. Nam mirabilibus eius circa nos semper mirabiliora succedunt, ut etiam infidelibus dubium esse non debeat, quin manus Domini operetur hæc omnia, cum nihil à nobis speratum aut prouisum antè contigerit, sed tunc demum noua nobis dominus ne meminimus, per litteras, vniuersitati nostræ transmissas, nostri progressus & Tyranno fugato, & Alexio coronato, mora nostra promissa fuerit, & ordinata per cordia inter nos & Græcos fomitem ministraret moribus nostris aduersa barbaries, de ciuitate exeuntes, ex aduerso ciuitatis, interiacente Ponto, ad preces Imperatoris castra posuimus. Verùm sicut non hominum opera fuerunt, sed Dei, quæ Græcia nobis ex perfidia consueta retribuit. Imperator siquidem ex insperato Græcorum seductus perfidia, à nobis recessit animo, cui tanta beneficia contuleramus, & in omnibus cum patre Patriarcha & mole nobilium nobis promissis periurus & mendax tot incurrit periuria, quot nobis præstitit sacramenta. Vnde nostro tantum adduxerat & sublimauerat ad coronam, procurat incendia. Sed voto tam crudeli fraudatur, Domino nos protegente. Fit pars sua per cuncta deterior, & hominum suorum cædes, incendia & rapinæ. Imminente foris pugna, intus timoribus auxiliium nostrum tunc nullum sanguine sibi propinquum possit habere refugiū. Cumq; euadendi spes vnica restaret in nobis, iuratum sibi quendam Murzulum nomine, de quo super alios omnes pro impensis ei beneficijs confidebat, mittit ad exercitum nostrum: imperiale palatium, Blachernæ dictum, nobis sub Imperatoris & suo iuramento promittit in obsidium, donec cuncta nobis promissa reddantur. Accedit ad accipiendum palatium nobis Marchio Montisferrati cum militibus nostris. Sed Græci nostris illudunt, & quos super hoc promisso iam nobis dederant, sumtis obsidibus, consueta periuria non verentur. Nocte inscuta Murzulus, Domino suo & nobis periurus, reddendi nobis palatij reuelat arcana, & ex hoc perpetuam ipsis eripi libertatem, & contra hoc veniendum modis omnibus esse, declarat, si deiciatur Alexius. Huius itaque proditionis merito

*Necesse est
adesse dsu-
num, sibi hu-
manum ces-
sat auxiliū.*

*Coniunge
cū hisce an-
nales Nice-
ta, qui non
parum Sa-
rsat.*

*Alexius Di-
cas, cogno-
mento Mur-
zulus.*

* Locus est mendosus. Vide Nice-tam. *Isaacii An-geli mors.*

Byzantini missiones.

Alexius in-mor strangulatur.

Imperator à Græcis acclamatur. In Dominū ergo suum dormientem, & rei neciū sacrilegas mittit manus, & in carcerē vnā cum Nicolao quodā, quem in scium, pro-ditione Imperatorem traditum, vi populus apud S. Sophiam *, simul deiecit, sibiq; coronam imperialem vsurpauit. Modicumq; post hæc Dn. Isaacius, pater Alexi-diem clausit extremū, qui animū filij sui à nobis præ omnibus, vt dicebatur, auce-terat. Græcis autem sanguinem nostrum tantū sitientibus, acclamante præcipue-clero & populo vniuerso, vt de terra in breui toleremur, prælia contra nos prodio-iam dictus instaurat, urbem machinis in propugnaculis munit, quorum similia ne-mo vidit vnquam. Cumq; murus miræ latitudinis in altum valde confurgens tur-res haberet amplissimas, pedibus circiter quinquagenis paulo minūse distans, inter quasilibet duas ex parte maris, qua noster timebatur assultus, turris lignea eri-gitur, super murum stationibus tribus aut quatuor, multitudinem cōtinens arma-torum. Nec minus inter duas turres qualibet seu paterca seu magnellus erigitur. Turribus autem supereriguntur lignæ turres altissimæ stationum sex, superq; su-premam stationem aduersum nos porriguntur scalaræ, appositiones ex vtraq; parte & propugnacula continentes, paulo minus excelsis scalarum capitibus, quantum iacere possit in altum arcus à terra. Murum etiam ipsum murus circumcingit in-ferior. Duxitq; fossatum, ne muris vlla applicare possent ingenia, sub quibus pos-sint latitare fossiores. Interim terra mariq; nos tentat perfidus Imperator, semper nos Domino protegente, suosq; frustrante conatus. Nam præter ordinationē pugna-stram ad prædam victualium procul exeuntibus nostris vsq; ad mille animas pugna-torum, Imperator occurrit in multitudine graui. Sed primo congressu dissipatur ce-mino, cæsis captisq; non paucis sine damno nostrorum: & fuga ignominiosa cō-sulens sibi, clypeum abijcit, arma deponit, & vexillum imperiale circumcingit in-nobilem, quam sibi præferri faciebat, iconem, quam Cisterciensium ordini delib-cauere victores. Post hæc naues nostras flammis aggreditur, intempestiq; nos in-silentio quindecim naues suas incensis velis suis in altum colligatis, & inferius ad-proram, flante fortiter austro nostras mittit in naues. Sed Domino faciente, cum multo labore nostrorum custodimur indemnes, & ardentibus nauibus clavis in-fixis, catenas habentibus, nostrorum remigio trahuntur in pelagus, & sic ab immi-nentis mortis periculo à Domino liberamur. Nos quoq; terrestrem eum pronoca-mus ad pugnam, & ponte atq; amne transmissis, qui exercitum nostrum separabat à Græcis, cuneis ordinatis ante portā diu stetimus regis ciuitatis, præcedente cru-ce viuifica, in nomine Domini agminum Israel parati ad prælium Græcos excipe-re, si eis placuisset exire. Sed vnus tantū nobilis quispiam pro militia exercitū ingressus est, quem nostri pedites membratim dilaniauerunt, sicq; in castra reuerti sunt. Terra mariq; sæpius prouocamur: sed dante Domino semper triumphum ob-tinemus. Mittit ergo ad nos pacis fictæ legatos perfidus occupator Imperij, postulat & obtinet cum Duce Venetorum colloquium. Cumq; eidē Dux obiecit, quòd nulla cum eo possit esse securitas, qui Dominium suum carcere conclusisset, postposita iurisiurandi religione & fidei ac foederis, & ipsi præripuisset Imperium, & bona fide consuleret, vt Dominum suum restitueret, & humiliter veniam postu-laret, nostras etiam pro se mittens preces, & quòd cum eodem Domino suo miser-ricordiā agere, si vellet, deberemus, & quicquid egerat contra nos venenosè, si re-diret ad animum, imputare vellemus ætati lapsiue consilij: Ille vana verba subit-tilit: quia quæ responderet rationabiliter, nō habuit. Obædientiam Romani Pon-tificis & subuentionem terræ sanctæ, quam iuramento & scripto confirmarat Alexi-us imperiali, adeo refutat, vt vitam amittere præligeret, Græciamq; subuerti-quantū quòd Latinis Pontificibus orientalis ecclesia subderetur. Nocte igitur in-se-quenti Dominum suum latenter suffocat in carcere, cum quo ipsa die prandium sumserat. Inde & claua ferrea, quam tenebat in manu, latera morientis, si re-stitas inaudita crudelitate confringit, casuque vitam, quam laqueo extorserat, confringit exemptam. Propalatum omnibus scelus funeris honore dissimulat. Sic nobis hyems tota perficitur, donec manibus nostris stabiliter aptatis, & in-strumentis bellicis præparatis, nos & nostra recipientes in nauibus, V. Idus April. hoc

April. hoc est sexta feria ante passionē Domini, vnanimiter pro honore S. Roma-
 nę ecclesię, & sub veneratione terrę sanctę, nauali prelio inuadimus ciuitatem. Et
 eo die, sine multo tamen nostrorum sanguine, sumus tanta perpeffi, vt inimicis no-
 stris in opprobrium verteremur, quorum eo die pars fuit per cuncta deterior, ad e-
 vt tracta in terrā bellica nostra machinamenta Gręcis compelleremur relinque-
 re, & infecto negotio ad ripam cogermur redire aduersam, ea die, vt videbatur,
 inutiliter fatigati. Conturbati ergo plurimum & contriti, & demum in Domino
 corroborati, defnito consilio rursus instauramur ad pugnam, & quarto die, prid.
 Id. April. hoc est, secunda feria post passionem Domini, flante Borea, rursus ap-
 & permultum resistētib; Gręcis. Sed ex quo cominus gladios sensere nostrorū,
 belli durat anceps euentus. Duę siquidem naues colligatę, quę pariter nostros E-
 piscopos, Sueffionensem ac Trecentensem deferebant, quarum erant insignia para-
 disus & peregrina, primę scalis scalas turrium attigerunt, & felici auspicio peregrina
 nos pro paradiso certantes hostibus admouerunt. Prima muros obtinent vexilla
 Pontificum, ministrisq; secretorum cęlestium prima conceditur de cęlo victo-
 ria. Irruentibus igitur nostris, Domino iubente, cedit multitudo infinita perpau-
 riunt. Quorum cum Imperator, qui non procul à muris in tentorijs stabat arma-
 cupantur, capitur ciuitas populoſa, recipiuntur in palatijs imperialibus, qui nostro
 rum enses effugerunt, multaq; cęde facta Gręcorum, nostri sese recolligunt, ad-
 uesperascente iam die, arma fessi deponunt. De assultu crastino tractaturus suos
 recolligit Imperator, & crastinam hortatur ad pugnam, asserens, quod nostros in
 ga deuietus. Quo comperto, Gręcorum plebs attonita, de substituendo Impera-
 tore pertractat. Et dum mane facta ad denominationem cuiusdam Constantini
 procedunt, pedites nostri non expectata deliberatione maiorum, ad arma profi-
 liunt, & terga dantibus Gręcis, fortissima & munitissima relinquuntur palatia, to-
 taq; in momento ciuitas obtinetur, diripitur equorum innumera multitudo, auri,
 argenti, sericarum preciosarumq; vestium atq; gemmarum, & omnium eorū quę
 ab hominibus inter diuitias computantur, tam inæstimabilis abundantia reperi-
 tur, vt tantum turò latitatis non videretur possidere. Et qui pauca antè negauerant,
 cuncta nobis diuino iudicio reliquerunt: Vt securè dicamus, quod maiora his mi-
 rabilia circa bellorū casus nulla vnquam narret historia: vt impleta prophetia ma-
 nifestè videatur in nobis, quę dicit: Persequetur vnus ex vobis centum alienos.
 Quia si inter singulos victoriam partiamur, quilibet ex nostris nō pauciores quàm
 centum obsedit & vicit. Nunc autem non nobis victoriam vsurpamus: quia super
 omnia mirabilia saluati sumus dextera Domini, & brachium virtutis eius reuela-
 tum est in nobis. A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris. Ordini
 natis igitur diligenter, quę disponendarum rerum poscebat euentus, ad electio-
 nem Imperatoris vnanimiter & deuotè procedimus, & omni ambitione seclusa,
 cum sex Baronibus Venetorum venerabiles viros, Episcopos nostros, Sueffionen-
 sem, Halberstadensem, Dominum quoq; Bethlemitanum, qui à partibus transma-
 rinis auctoritate Apostolica nobis fuerat delegatus, Aconensem electum, Abba-
 temq; Lucedij, Imperatoris nostri sub Domino cōstituimus Electores. Qui orati-
 one præmissa, vt decuit, Dominica misericordias Domini personam nostrā, quod
 à nostris meritis erat procul, vnanimiter ac solenniter elegerunt, diuinis laudibus
 clero ac populo acclamāte. Sequentiq; Dominica, quę lubilate cantatur, præcipiē-
 te Petro Apostolo regē honorificari, eiq; obcedere, & Euangelio nunciante, quod
 gaudiū vestrum nemo tollet à vobis, cum ingenti honore atq; tripudio, more etiā
 suo applaudentibus Gręcis, ad honorē Dei, sanctęq; Romanę ecclesię, gloriosè ad
 Imperij fastigia & coronā, Deo & hominibus amabiles Patres, memorati pontifi-
 ces, cum vniuersorū applausu & pijs lachrymis, nos sublimarūt. Aderant incolę ter-
 rę sanctę, ecclesiasticę & militaresq; personę, quorū præ omnibus inæstimabilis erat &

*Initium vi-
 ctoria ab E-
 piscopia.*

*Victorum
 comissa.*

*Baldwinus
 Flandrius
 creatur
 Imp. By-
 zant.*

gratulabunda lætitia. Exhibitumq; Deo gratius officium asserbant, quam si ciui-
 tas sancta Christianis cultibus esset restituta: cum ad confusionem perpetuam in-
 micorum crucis, S. Romanæ ecclesiæ, terræq; sanctæ, sese regia ciuitas deuocet
 que tam diu, tam potenter, aduersaria stetit, & contradixit vtriq;. Hæc est que spur-
 cissima gentilium * pro fraterna societate alternis ebibitis, cum infidelibus & ex-
 sæpius amicitias firmare ferales, & easdem mamma diu lactauit vberima, & ex-
 lit in superbiam seculorum, arma, naues & victualia ministrando: quæ e contra
 fecerunt peregrinis, magis edocere sufficiunt in omni Latinorum gente exempla
 quam verba. Hæc est enim quæ in odium summi Pontificis Apostolorum principis
 nomen audire vix poterat, nec vnam eidem inter tot Græcas ecclesiam conce-
 bat, qui omnium ecclesiarum accepit ab ipso Domino principatum: &, sicut eorū
 memoria recens recolit qui viderunt, legatum Apostolicum morte tam turpillima
 condemnauit, vt nec inter martyres legatur vlla consimilis, licet pœnas eorum in-
 credibiles inuenerit ingeniosa crudelitas. Hęc est, quæ Christum didicera solis ho-
 norare picturis, & inter ritus nefandos, quos sibi, spreta scripturarum auctoritate,
 confinxerat, etiam lauacri salutaris plerunq; facere præsumebat iterando iacurā
 Hæc est, quæ Latinos omnes non hominum nomine dignabatur sed canum, quo-
 rum sanguinem effundere penè inter merita reputabatur: nec vlla pœnitentiæ sa-
 tisfactione satisfaciebant laici Monachi, penes quos, sacerdotibus summo, tota
 ligandi atq; soluendi consistebat auctoritas. Hæc & huiuscemodi delirantia, quæ
 quæ epistolaris non valet explicare angustia, impleis iniquitatibus eorū, qui Chri-
 stum Dominum ad nauseam prouocabant, diuina iustitia nostro ministerio digna
 ultione percussit, & expulsis hominibus Deum odientibus, nobis sese amantibus
 terram dedit omnium bonorum copijs affluentem, frumento, vino & oleo stabili-
 tam, fructibus opulentam, nemoribus, aquis & pascuis spatiosam, ad manendum
 speciosam, & cui similem non continet orbis, aere temperatam. Sed nec in his de-
 sideria nostra subsistunt, nec ab humeris sustinebimus vexillum regale deponi, & Deo
 nec terra incolatu stabilita nostrorum, partes inuiserimus transmarinas, & Deo
 donante propositum peregrinationis expleamus. Speramus enim in Domino le-
 su, qui quod cœpit in nobis opus bonum, ad laudem & gloriam nominis sui, inimic-
 eorum videlicet crucis depressionem perpetuā, perficiet, confirmabit solidabitq;
 Vniuersitatem igitur vestram propensius oramus in Domino, vt gloriæ huius atq;
 victoriæ & spei, cuius ostium nobis magnum apertum est, dignemini esse partici-
 pes: quia absq; vlla dubitatione vobis continget, si nobiles & ignobiles diuitias atq;
 conditionis aut sexus eisdem desiderijs accensi, ad veras immensasq; diuitias eni-
 pessendas, temporales pariter & æternas vnanimiter acquiratis. Vniuersis enim
 Deo donante, sufficimus, quos nobis Christianæ religionis zelus adduxerit: vni-
 uersos volumus simul & possumus, secundum status suos, varietatemq; natalium
 & augere diuitijs, & honoribus ampliare. Spiritualiter autem Deo amabiles eccle-
 siasticos viros, cuiusq; religionis aut ritus, in Domino postulamus, vt ad idem po-
 pulum suum potentibus verbis accendant, & exemplis edoceant, cateruatimq; &
 ipsi venire festinent, in locis amœnissimis & vberimis non iam in sanguine, sed
 cum multa libertate & pace, omniumq; bonorum affluentia, ecclesiam
 plantaturi, salua semper, vt decet, obcedien-
 tia Prælatorum.

*Infectio
 Byz. ant.*

*Encomium
 sibi Byz. ant.*

ARNOL

ARNOLDI, ABBATIS

LVBECENSIS,

CHRONIC. SLAVORVM

LIBER VII.

CAPVT I.

AEc de statu Latinorum, & de subactione Græciæ, nobis com-
perta studijs legentium communicamus. Sed quia de fine huius
historiæ certificare eos nondum possumus, nunc ad perfequen-
dam Regum narrationem conuertamur. Cùm igitur Otho rex
Coloniæ, vt dictum est, potenter obtinisset, & amplior ei pro-
speritas arridere videretur, repente inopinata aduersitas contra
eum exorta est. Siquidem Comes de Gulike contra eum insidias

*Wilhelmus
C. Iuliac.
immutat
Othons.*

moliri cepit, ita vt Philippo regi litteras & nuncios occultè dirigeret, hoc deman-
cipis, si ipsum diuitijs & honoribus ampliare vellet, quòd non solùm omnes Prin-
tem adducere vellet. Qui gauisus est, hoc remandans, vt super hoc negotio ad lo-
cum determinatum sibi occurrere vellet. Quod & factum est. Philippus igitur eum
sibi sub iuramento arctius astringens, curiam quandam D.C. marcas persoluentem
ei in beneficio concessit, & ditatum auro & argento, vestibus preciosis & equis, ad
sua remisit, omnesq; ei obsequentes bene induit. Wilhelmus igitur Comes ipsum
Archiepiscopum & omnes nobiliores ita præstigijs suis circumuenit, vt omnes O-
thoni renunciauerint, & in partem Philippi se inclinarint. Quid plura? præualente
conspiratione, Philippus Aquisgranum potenter adducitur, ab Adolfo Archiepis-
Rex consecratur, & in sedem imperialem collocatur. Displicuit tamen verbum
istud Coloniensibus, qui fidem Othoni seruabant, arguentes super hoc Archiepi-
scopum, quòd eis inconsultis tantam nouitatem præsumisset. Multisq; supplicatio-
nibus ei insistebant, vt factum suum retractare vellet, reuocantes ei ad memoriam
factum Domini Papæ, qui ad ipsius petitionem regem Othonem confirmasset, &
nulli nisi ipsi manū imponere decreuisset. Cumq; Archiepiscopus nec animū nec
maioris & ciuium ciuitatis, quod factum fuerat ei flebiliter insinuantes. Vnde com-
postolica sedi se exhiberet, & de obiectis se expurgaret.

*Trahit in
parres Colo-
niensem.*

*Philippi A-
quisgran.
inaugura-
tio.*

*Coloniensis
accusatur
Papa.*

CAPVT II.

Interim non obliuiscendum, quòd bonæ memoriæ Henricus, Decanus Magde-
burgensis maior, cùm pro negotijs suis Philippum regem adire voluisset, frater
Burggraf, Gerardus, suspectum eum habens, quòd contra Cancellarium Con-
radum, fratrem suum, aliqua moliri voluisset, insecutus est eum cum suis, & præ-
sumtuosè manus in eum mittens, in terra supinatum exoculauit, virum bonum &
data est, vt mille marcas argenti ecclesiæ valde nominatū. Quæ præsumptio hoc modo mul-
tatas argenti ecclesiæ maiori resignaret, & cum multis nobilibus hominum ei
faceret, & cum quingentis militibus militarem ei pœnam persolueret, id est, vt sin-
guli milites de loco perpetrati sceleris, vsq; ad fores maioris ecclesiæ, caniculum
deserrent. Hoc quoq; addendum, quòd idem Cancellarius Conradus, resigna-
to Episcopatu Hildensheimensi, cùm ad Episcopatum Herbipolensem subli-
matus fuisset, quia erat vir zelator iustitiæ, cum pro ecclesia sua confliatum cum
ministerialibus haberet, qui quadam præsumptione res ecclesiæ inuaserant, con-

*Henrici De-
cani Magde-
burg. exca-
catio.
Gerardus
Conradus
Cancell.*

*Excacatio-
nis multa.*

*Pœna mili-
tari.*

*Conradus Cā-
cellar. fit ex
Hildesheim.
Episcopus
Wirceburg.*

R

Eius cades. ditione pacis interposita, vt ipsum negotium, mediante iustitia, terminaretur, ab
Epitaphiū. ipsis contradictoribus suis in ipsa ciuitate Herbipolensi occisus est. Vnde à fr-
 delibus in ipso loco occisionis suæ crux operosa erecta est, & in ea tale epita-

*Hic procumbo solo, sceleri dum parcere nolo,
 Vulnera facta dolo dent habitare polo.*

Coninētia. Hæc est vox occisi, cum sanguine Abel iusti ad Dominum clamantis. Dicunt
 quidam, etiam eum occisum in cilicio inuentum, & eum viuentem curam pau-
 perum habuisse, & in eorum elemosyna fertorem auri omni septimana expen-
 disse. Nouit Dominus qui sint eius. Quis virum tam delicatum, sericis orn-
 tum, cilicio crederet indutum? Sed nonnunquam sub forma seculari latet ani-
 mus spiritualis, & econuerso sub forma spirituali occultatur, heu, animus
 carnalis.

CAPVT III.

*Colon. non
 sistens se co-
 gnitioni abs-
 tentus do-
 claratur, &
 exauctoratur.
 Bruno eius
 successor.*

Archiepiscopus tamen, neglecto mandato Apostolici, eius præsentia se non
 exhibuit. Vnde dati sunt iudices, Henricus, Canonicus ad S. Gereonem, An-
 selmus & Christianus, parochiani. Qui eum legitime citatum monuerunt, vt er-
 rori suo renunciaret; quod si noller, eum excommunicatum deijcerent, & alium
 idoneum ecclesiæ suæ præficerent. Quod & factum est. Cùm enim acq̄uiescere
 nollet salutaribus monitis, sub interdicto positus est, & Bruno, Bonnenfis Præ-
 positus, ei est substitutus. Ad quod tamen negotium solennius exequendum
 à Domino Papa maiores personæ sunt delegatæ, vt subiecta declarat epistola.

*Innocentius
 Papa epis-
 tola.*

*Innocentius Episcopus, seruus seruorum Dei, venerabilibus fratribus,
 Archiepisc. Moguntino & Episcopo Cameracensi, &
 dilecto filio Scholastico S. Gereonis, Sal.
 & Apostolicam benedi-
 ctionem.*

*Eximina Co-
 lon. obiecta.*

Leuitas.

VT Adolfus, Colonienfis Archiepisc. incidat in foueam, quam parauit, & in-
 tret impius gladius in cor eius, pertinax ipsius inobœdientia, periurium iura-
 tum, & proditio vulgata deposcunt. Ipse enim nec Deum timens, nec reuerentius
 hominem, nec Colonienfis ecclesiæ dignitatem, Romanæ contemtu, & suæ
 sedis dispendium, à se iugum obœdientia excussit, iuramentum semel atque iu-
 rum præstitum violauit, & eum prodidit, quem crearat. Sanè cùm olim carissi-
 mum in Christo filium nostrum, illustrem Othonem, in Romanorum Impera-
 torem electum, coronasset in regem, & fidelitatis ei præstitisset iuramentum, &
 apud nos multipliciter institit, vt eidem regi fauorem Apostolicum impenden-
 tes, ratum, quod ipse fecerat, haberemus. Cùmque multiplicatis intercessionibus
 obtinuisset à nobis, vt in scœnore ipsius Regis deseruiremus honori ecclesiæ
 Colonienfis, cœpit in eiusdem deuotione tepescere, ac manum suam ab aratro
 retrahens, occasiones friuolas inuenire, ne quod plantauerat, irrigaret, quare
 nus citò arefceret planta eius, cùm solitudinem suam manus subtraheret plan-
 tatoris. Etsi neque qui plantat neque qui rigat est aliquid, sed qui incrementum
 dat, Deus. Inualuit nihilominus per gratiam Dei nouus palmes, & cùm exten-
 deret iam ramos suos, & pullularet, vidit plantator inuidus & inuidit, & non po-
 tuit diutius occultare virus suum: quia nequam mentem operatio reuelauit, &
 arbor agnita est in fructu. Commonitus igitur & conuentus, iterum præstitit iu-
 ramentum, quòd eundem Regem nunquam desereret, nec in partem præstitam
 declinaret. Sed iuramentum stabilire non potuit mentem illam, quæ innata le-
 uitatis vitio fluctuabat. Nos autem licet non de facili crederemus, quòd vir tan-
 ta præditus dignitate, sic esset aduersarius superiori, & quod fecerat, intende-
 ret an-

CAPVT IIII

*Pape in pro-
pugnatio O-
thonis con-
stantia.*

IN omnibus his Apostolicus, vt columna immobilis, à suo proposito non cessa-
bat & hunc inobcedentem ecclesiastica censura infirmare, & Othonis partes
constanter confirmare. Nec defuerunt, qui suggestionibus siue muneribus seu
promissionibus tentauerunt animum ipsius immutare. Ille verò nec prece, nec
precio, nec etiam minis aliquo modo, quæ fecerat, volebat retractare, sed suum cle-
ctum semper in omnibus studebat & confortare & confirmare. Hæc luce clarius
nobis comperta præsentis scripti testimonio possumus comprobare.

*Ad eundem
epistola.*

*Innocentius Episcopus, seruus seruorum Dei, carissimo in Christo
filio, illustri regi Othoni, in Romanorum Imperato-
rem electo, Sal. & Apostolicam be-
nedictionem.*

*Vbi verè re-
simonia af-
funt, non o-
pus est ser-
bis.*

*Richardus
rex Angl.*

*quævis
Papalis.*

SYncerae intentionis affectum, quem circa promotionem regiam habuimus
hactenus, & habemus, explicare nos litteris non oportet, cum plenius hoc ex-
ponat effectus, & fidelius interpretentur mentem nostram opera quam scriptu-
ræ. Sanè præter opinionem plurimum & multorum consilia suscepimus ab ini-
tione causam tuam, de cuius promotione omnes penè penitus desperabant, & stu-
duimus efficaciter promouere. Nec te in articulo illo reliquimus, quo per obi-
ditum inelytæ recordationis Richardi, regis Anglorum, auunculi tui, videbaris ab
omnibus derelictus. Licet enim non defuerint, qui multipliciter nos tenta-
rent, & muneribus & promissis nos vellent à fauoris tui proposito reuocare, nec
prece tamen, nec precio, nec minis, nec monitis potuerunt aliquatenus flexere
mentem nostram, quin de die in diem amplius in tua dilectione ferueret, & ad
exaltationem tuam propensius aspiraret. Quamuis autem neque qui plantat,
neque qui rigat, sit aliquid, sed qui incrementum dat, Deus, gaudemus tamen in
co, qui dat omnibus affluenter: quia ei, quod plantauimus & rigauimus, incre-
mentum benignus indulgit, ita vt sicut granum sinapis, quod mulier in orto
suo legitur seminasse, planta nostra in arborem magnam iam creuit, & in cuius
ramis volucres cœli, Deo dante, in breui sedebunt: & sub cuius vmbra bestia ter-
ræ requiescent. Cùm igitur Dominus dirigat gressus tuos, & firmet de die in
diem amplius regnum tuum, monemus serenitatem regiam, & exhortamur in
Domino: quatenus cùm tempus acceperis iam opportunum, opportunè & im-
portunè, vigilanter & incessanter insistas, vt bonum principium finis optimus
subsequatur, & optatum commune desiderium nostrum sortiatur effectum, fo-
ueas in dilectione ac deuotione Principes, qui te fouent, vt alios melius ad tuæ se-
renitatis fauorem inducas, & dum tibi Principum fauor arridet, ad tuæ promotio-
nis profectum intendas, nec negligas in aliquo sanctum tuum, sed omni diligen-
tia studeas promouere. Sanè speramus in eo, qui est in se sperantium fortitudo.
Quòd si denuò profeceris, sicut hoc anno diceris profecisse, non erit, qui tuo pro-
fectui se opponat, vel diuinæ dispositioni resistat. Datæ Anagninæ xvii. Cal. Ia-
nuarij, Pontificatus nostri anno sexto.

Hæc de constantia Dn. Apostolici circa regem Othonem dicta sufficiant.

CAPVT V.

*Philippi Lau-
gitiones.
Dux Lim-
burg.*

Philippus autem Coloniam infestare non cessabat, qui etiam muneribus da-
tis, ita omnes sibi, vt dictum, astrinxerat, vt ipsum Ducem de Limburg in su-
am quoque partem inclinaret. Ipse enim post defectum Adolphi Archiepisco-
pi curam ciuitatis acceperat, ita vt omnes & omnia ad ipsius nutum regerentur.
Quodam

Quodam igitur tempore Philippo Coloniam impetente, iste ciues insidiosè eduxerat, & eos ab hostium impetu securos fecerat: cum repente irruentibus hostibus super quietos, ad quadringentos viros strage facta, cæteri omnes, vix paucis euadentibus, in captiuitatem ducti sunt. Rex tamen euadens, cum Episcopo Brunone, & filio Ducis, cui nomen Walrauen, venit ad castrum Wassenburg, sperans se illic refugium habiturum. Sentiens tamen traditionem, per occultum quendam adhibitum, cum eodem Walrauen per noctem euasit. Hostes verò subsecuti, sperantes se Regem conclusisse, cum ipsum frustrati non inuenissent, Episcopum latitantem comprehendunt, ac Philippo regi tradunt. Qui sperans se multum hac captiuitate profecisse, cum in vincula coniecit, & aliquandiu in captiuitate tenuit. Cumque ignominiosè fatis ad multa loca deduceretur, Herbipolin tandem deductus est, ibique diutinam, remissius tamen, sustinuit captiuitatem.

Ex eiusdem defectione clades.

Walrauen Lamburg. F. Othonis fuga.

Brunonis Colon. captiuitas.

CAPVT VI.

Post hæc ad bonum compositionis Dominus Apostolicus duos Cardinales delegauit (nomen vnus Hugo, Episcopus, & alterius Leo) vt Philippum ab excommunicatione solueret, si fortè per dispensationem bonorum & religiosorum Patrum, siue consilio principum, vnitas pacis inter eos reformari posset, eadem tamen conditione, vt Bruno captiuus liberrimus ab omni captiuitate laxaretur. Venientes igitur legati Domini Apostolici ad Philippum, ipsi legationis ordinem, qua fungebantur, exposuerunt. Cui in his, quæ audierat, bene placuit, sed Archiepiscopum absoluendum omnino negauit. Dicebat enim in absolute Archiepiscopi nimiam se incursum offensam, Adolphi videlicet, & omnium illorum, quorum gratia ad fastigium Imperij per secundam consecrationem erant sublimatus. Cardinales igitur cæcitate percussi, immemores mandatorum Domini Papæ, propter munera Philippi, qui eos argento & auro ditabat, & bene indutos lautissimè procurabat, Philippum quidem absoluerunt, sed Archiepiscopum victum reliquerunt. Dixerunt ergo Othoni regi: Nos æmulationem tuam absoluimus, vt cum eo, sicut mandauit Apostolicus, si fieri potest, ad pacis concordiam tendas. Quibus Rex: Si fecistis, inquit, mandatum Domini Papæ, istas perspiciatis litteras. Miserat enim Apostolicus Othoni regili-teras clanculo de absolute Philippi & liberatione Brunonis Archiepiscopi, eundem tenorem continentes. Cumque solutis litteris tenorem eorum perspexissent, exterriti sunt valde. Quibus Otho minas terribiles intulit, æquius tamen pro reuerentia summi pastoris abstinuit. Illi autem ad Philippum reuersi, se errasse confessi sunt, dicentes sine liberatione Brunonis Archiepiscopi eius absolute non stare non posse. Qui necessitate compulsus, Brunonem bene tractatum à captiuitate soluit, ipse verò ad colloquium regis Othonis se præparauit. Cumque Philippus confisteret Quedelingenburg, & Otho in Harlingenburg, ad colloquium Reges cum Cardinalibus & admodum paucis conuenerunt. Sed in nulla forma pacis ab inuicem discesserunt.

Legatio Papæ de concordia sancienda.

Philippus diuis soluitur.

Assus Papalis.

Legati Ne-pam imitati.

Bruno Colon. dimittitur è vinculis.

Irrita de pace actio.

CAPVT VII.

Philippus tamen placere volens Adolfo Archiepiscopo & cæteris amicis, necdum se à captiuitate Brunonis abstinuit, sed eum comprehensum misit ad castrum firmissimum Rodenburg, ibique eum in captiuitate tenuit. Quod cum significatum fuisset Domino Papæ, denuò eilitteras misit, districtè præcipiens, vt Archiepiscopum Brunonem de captiuitate solutum cum honore ipsum ad eum transmitteret: quod si non faceret, sciret se excommunicationi verè transgressorem subiaccere. Philippus igitur Rex timens sententiam excommunicatio-

Brunonis Colon. sterata captiuitas.

Dimissio ex intermissione Papæ.

*Compositio
cum Adol-
fo.*

nis, Archiepiscopum cum honore ad Dominum Papam transmisit: Qui tam diu ibi stetit, quousque omnem dignitatem suam; Adolfo humiliato, cum plenitudine potestatis perciperet. Denique de Adolfo dispensatum fuerat, vt cc. marcas de telonio Ducensi perciperet, & totidem de Colonensi, & Otho stipendia in ipsa ciuitate, & his contentus, Brunonem Archiepiscopum non inquietaret.

CAPVT VIII.

*Liouones ad
Christiani-
smum per-
ducti.*

*Meinardus
Sigeberg. Est
angelista
Liouon.*

*Ornatus E-
piscopi di-
gnitate ab
Hartuico
Brem.*

Opportunum arbitror, memorie fidelium commendare, nec silentio pretere-
re, deuotionem & laborem multorum religiosorum, quo apud gentiles,
qui Liouones dicuntur, desudatum est, qui ibi Domini semina spargentes, ipsam
populum ab idololatria cessare laborauerunt. Vidimus sane propter eorum in-
stantiam multos cooperatores existere, alios peregrinando, alios sua conse-
rando, vt seges Christi fructuosa consurgeret, & multa messe Diaboli zizania
suffocarentur. Fuit autem primus huius institutionis auctor Dominus Meinardus,
Sigebergensis Canonicus, quem eloquium Domini inflammauit, vt eadem
populo infideli pacem Domini nunciaret, & ipsum paulatim calore fidei scintil-
laret. Cumque vir bonus per aliquot annos cum negotiatoribus illuc iret, & au-
suis negotijs deuotus insisteret, sensit manum Domini non inuadendam, & au-
ditorum suorum deuotionem plurimam. Accedens igitur ad Bremensem ec-
clesiam, quam tunc Dominus Hartuicus Archiepiscopus regebat, suam inten-
tionem, suorumque auditorum deuotionem, ipsi Archiepiscopo similiter & ca-
pitulo maiori exposuit, vt non sine auctoritate vel consilio cepto labori insiste-
ret. Qui sperantes ipsum plantando & rigando incrementum Domini percipi-
pere, ipsum ad predicandum gentibus miserunt, simul etiam Pontificali honore
sublimantes maiore auctoritate roborauerunt. Ipse ergo humilis & deuotus suis
auditoribus verbi spargens semina, arguendo, obsecrando, magis tamen obsecran-
do duritiam gentilium frangens, ipsorum corda non minus muneribus quam ex-
hortationibus paulatim ad quod volebat, Deo annuente, perducebat.

CAPVT IX.

*Fundatio
Episcopatus
Rigenfis.*

*Liouonia en-
comium.
Bertoldus,
Abbas
Lucc.*

*Surrogatur
Meinardo.*

*Fit au-
tor
expeditio-
nis sacre.*

Anno igitur verbi incarnati M. C. LXXXVI. fundata est sedes episcopalis
in Liouonia a venerabili viro Meinardo, intitulata patrocinio beate
nitricis Mariæ, in loco qui Riga dicitur. Et quia idem locus beneficio terræ mul-
tis bonis exuberat, nunquam ibi defuerunt Christi cultores, & nouella ecclesie
plantatores. Est enim eadem terra fertilis agris, abundans pascuis, irrigua fluminibus
satis etiam piscosa & arboribus nemorosa. Dominus quoque Bertoldus Abbas
Lucca, relicta praelatione & ipse verbi semina gentilibus spargere studens, huius
labori non impiger se ingerebat. Vnde gratia Dei cooperante, non parum genti-
libus quibusdam acceptus erat. Considerabant sane in viro gratiam conuersationis,
modestiam patientiæ, virtutemque abstinentiæ, instantiam prædicationis,
iucunditatem affabilitatis. Vnde post decessum Domini Meinardi, qui, vt præmissum est,
bonum certamen certauit, cursumque felicem consummauit, quia omnibus tam clero
quam populo conuersatio Domini Bertoldi innotuerat, ipsum vnanimi consensu locum
defuncti sortiri exoptabant. Qui veniens Bremam, Episcopus consecratur, cui etiam ad
supplementum laboris redditus annuales in eadem ecclesia ad viginti marcas depu-
rantur. Cuius prædicationis instantia nonnulli sublimes & nobiles signaculo sanctæ
crucis insigniti, ad deprimendas gentilium vires, vel potius ad cultum Christi persequen-
das, iter peregrinationis arripiunt. Nec defuerunt sacerdotes & literarij
suis exhortationibus eos confortantes, & ad terram promissionis felici perseueran-
tia eos pertingere promittentes. Et quia profectio siue peregrinatio Hierosolymita

folymitana tunc vacare videbatur, ad supplementum huius laboris Dominus Caelestinus Papa indulserat, ut quicumque peregrinationi memoratae se vouisset, huic itineri, si tamen ipsis complacisset, se sociarent, nec minorem à Deo peccatorum remissionem perciperent. Fit igitur de tota Saxonia, Westfalia vel Frisia, Prælatorum, Clericorum, militum, negotiatorum conuentus plurimus, qui in Lubeca comparatis nauibus, armis & victualibus, Liuoniam vides, Christi cultoribus infidiantes, in manus impiorum cum duobus tantum deuoluitur, occiditur, & ut speramus, gloria & honore coronatur. Erat enim flagrans mortis desiderio.

*Qui sicut prima lucratur braua sortis,
Sic ipsi prima fuerat data copia mortis.*

Denique die secunda cum requirerentur corpora occisorum, inuentum est corpus Episcopi intactum & incorruptum, cæteris corporibus, quia æstus erat, munitate Riga tumulatum est. Post hæc Dominus Albertus, Bremensis Canonicus, in sedem defuncti sublimatus est. Qui cum adhuc iuuenili florere ætate, magna morum pollebat maturitate. Et quia vir parentatus erat, ornatus fratribus & amicis, in vinea Domini cooperatores habebat plurimos. Nec facili cooperari poterat, quantam inuenit gratiam apud Reges & magnates, qui Andreas, Archiepiscopus Lundensis, Bernhardus Pachelburgensis, Iso quod Apostolica, ut si quos inuenisset religiosos, & verbi Dei erogatores, siue de ordine Monachorum, siue regularium Canonicorum vel aliorum religiosorum, ipsos suo labori cooperatores efficeret. Vnde ipsum sequebatur multitudo maxima, & militum manus copiosa. Cumque frequenter ætliuo tempore exercitum duceret contra crucis Christi inimicos, non solum Liuones, verum etiam alias barbaras nationes ita sibi subiecerat, ut ab eis obsides acciperet, & pacis conditiones cum eo facerent. Creuit igitur ecclesia Dei per venerabilem virum Albertum, bene disposita Præpositis, parochijs, cœnobijs. Multi etiam continentias vouentes, & soli Deo militare cupientes, forma quadam Templariorum omnibus renunciantes, Christi militæ se dediderunt, & professionis suæ signum in forma gladij, quo pro Deo certabant, in suis vestibus præferabant. Qui confortati & animo & numero, inimicis Dei terrore non paruo formidabiles effecti sunt. Nec defuit diuina miseratio fidem suorum inconcusam roborando, & his indicijs veritatem demonstrando. Nam cum quidam neophytorum ab inimicis suæ gentis comprehensi fuissent, muneribus & blandimentis ad pristinum errorem eos immutare satagebant. Quibus cum nullum ratione consentirent, sed susceptæ fidei sacramenta inuolabiliter constantissime obseruare decreuissent, incredibili tormentorum genere eos trucidabant, qui sua confessione multos confortabant: quia per eos plurimi Deum glorificabant. Verum inter hæc prospera non defuerunt aduersa. Siquidem Rex Russiæ de Plosceke de ipsius Liuonibus quandoque tributum colligere consueuerat: quod ei Episcopus negabat. Vnde sæpius graues insultus ipsi terræ & ciuitategebat. Orta tamen fuit inter Dominum Episcopum & fratres supra dictos, qui Dei milites dicuntur, quædam altercatio. Dicebant sanè fratres, ipsorum iuris esse tertiam partem totius gentilitatis, quam Dominus Episcopus vel verus Episcopus omnino eis negaret, facta est inter eos grauis discordia, ita ut multum contra ipsum in curia Romana laborarent, nec minus Dominus Episcopus suam sententiam confirmaret.

Interceptur & necatur à barbaris.

Albertus Bertoldi successor.

Eiusdem adiutores. Diploma Papale.

Expeditiones bellica & Victoria.

Equites Ensisferi.

Neophytorum martyrum.

Bellum Regis Russi.

Ensisferorum & Episcopi conuentio.

CAPVT X.

*Digressio
ad res Æ-
gyptias.*

*Gerardus
Vicedomin.
Argent. le-
gatus Cæs.
ad Solda-
num.*

*Eiusdē sti-
nerarium.
Corsica.
Sardinia.
Corsicū &
Sardorum
mores.*

*Versusq; in-
sula situs.*

*Sicilia, eius-
que econo-
mum.*

*Malta vel
Melite.*

*Panteleon
insula la-
bera.*

*Arabes vo-
cātes eos
āvisioi.*

*Cetus.
Pisces So-
laris.
Pharus.*

Alexandria.

Quia aut prodesse volunt, aut delectare, Poetæ, nos paululum dimissa historia Regum, ad alia nobis comperta, & vtilitati legentium profutura, videlicet ad Ægyptum & partes Libyæ transeamus. Anno Dominicæ incarnationis M. C. LXXV. Dominus Fridericus, Imperator Romanorum & Augustus, misit Dominum Gerardum, Argentinensem Vicedominum, in Ægyptum ad saluandum regem Babylonix. Nunc igitur ipsius personam loquentem attendendum. Quæcunque in commissa legatione vidi, vel veraciter percepi, quæ habitabili orbi nostro rara vel extranea videbantur, per mare & per terram, commendavi. Apud Genuam mare ascendi VIII. Idus Septembris. Inde verò nauigans, inter duas insulas, scilicet Corsicam & Sardiniam, inter insularum vna distat ab altera per quatuor milliaria, vtraque verò sita est in latitudine cra per planum & montana disposita, superabundans omni bono terræ. In Corsica verò sunt homines vtriusque sexus compositi, curiales, habiles, hospita-les, viri militares & bellicosi. In Sardinia autem econtrario sunt homines in-compositi, rusticani, syluani, tenaces, viri effœminati & deformes. In Sardi-nia lupi non habitant. Mare Sardinix inter cætera maria ferocissimum est, & magis periculosum. Tenet etiam Sardinia in longum & in latum ex omni la-tere sex diætas, & est terra infirmissima. Corsica tenet in longum & in latum tres diætas, & terra satis sana, nisi quòd per eam defluit amnis infirmissimus, quem si anima viua gustauerit, morietur, & aues, si propè transuolant eam, morien-tur. Per has duas insulas transiens, in Siciliam veni. Hæc insula est terra suauis-sima, omni terrena fecunditate opulenta, plana, montanis vinis, pratis, piscibus, fontibus, riuis, fluminibus iucundissimis, diuersis generibus fructuum & her-barum perornata, excipiens transitum maris in modum crucis, mercatoribus aptissima, sed paucis inhabitatur hominibus. Tenet enim in longitudine & la-titudine ex omni latere sex diætas, & plures continet ciuitates. Iuxta verò hanc insulam ex vno latere in opposito est quædam insula, nomine Malta, distans à Si-cilia per viginti milliaria, & Sarracenis inhabitata, & est sub Domino Siciliae. Veruntamen non longè à Malta est alia insula Panteleon, quam Sarraceni inhabi-tant, nec vlli Domino subijciuntur. Sunt enim homines inculti & syluani, ha-bitantes in cauernis terræ: quos si fortè magnus exercitus superuenerit, cum o-mni supellectile terræ cauernas intrant: vt, qui pugnando defendere se non va-lent, saltem fugiendo euadant. Hoc genus hominum magis viuunt de pecuaria, quàm de fructibus. Inde procedens per septem dies, veni ad terram barbari-cam, ab Arabibus inhabitatam, quod genus hominum sine domibus degit sub-dio, vbicunque terrarum habitat. Dicunt enim quòd pro tam breui spatio vi-tæ suæ domos ædificare, vel in eis habitare, intuitu diuinæ remunerationis, omit-tant, terram parum colunt, sed de sola pecuaria viuunt. Viri & mulieres ferè nu-di incedunt, nisi quòd vili panno sola pudibunda cooperiunt. Gens ea miser-ima est, & omni bono priuata, inermis & nuda, nigra, deformis & indubilis. In mari quoque quadraginta septem diebus nauigando, diuersa genera piscium vi-di. Vidi enim genere piscem magnum, vt conijcere potui, habentem in longi-tudine CCCXL. vlnas. Vidi & pisces super mare volare ad iactum vnus ar-tus vel balistæ. Tandem portum Alexandriae intraui, in quo portu turris alti-sima de lapidibus erecta est, vt nauigantibus portum indicet. Quia Ægy-ptus terra plana est, & tota nocte ignis in ea ardet, vt appropinquantibus, ne pereant, portum significet. Alexandria est ciuitas egregia, ædificijs, pomæ-rijs & immensa multitudine perornata, & Sarracenis, Iudæis & Christianis inhabitata, sub dominio regis Babylonix constituta. Huius ciuitatis prima con-stitutio, sicut in eius apparet vestigijs, maxima fuit. Extendebatur enim in lon-gum quatuor milliaria, in latum verò per vnum milliare. Hanc brachium, ex Eu-

ex Euphrate deductum, in vno rangebatur latere, & mare magnum firmabat in alio latere. Nunc eadem ciuitas ad mare contracta extat per magnum campum à prædicto brachio Nili. Sciendum est autem, quòd Euphrates & Nilus vna & eadem aqua sit. In Alexandria omne genus hominum legem suam liberè colit. Hæc ciuitas valde sana est, plurimos etiam centenarios senes in ea reperit. Ciuitas hæc vili muro absque fossatis munitur. Sciendum est, quòd prædictus portus soluit annuatim de pedagio quinquaginta millia aureorum, qui faciunt plus quàm octo millia marcarum puri argenti. Hanc ciuitatem diuersum genus hominum frequentat cum suis mercationibus. Aquam dulcem hæc ciuitas non habet, nisi quòd per aquæductum suprâ dicti Nili vno tempore anni in cisternis suis colligit. In eadem vrbe sunt plures ecclesiæ Christianorum. Inter quas est ecclesiæ B. Marci Euangelistæ, extra muros nouæ vrbis supra mare sita. In qua vidi quatuordecim monumenta, ossibus & sanguine martyrum plena: sed nomina eorum sunt ignota. Vidi etiam capellam, in qua idem Euangelista euangelium conscripsit, & vbi martyrium accepit & locum sepulturæ suæ: vnde à Venetis furatus fuit. In illa ecclesiæ Patriarcha eligitur, consecratur, & mortuus sepelitur. Habet enim illa Christianitas Patriarcham, obœdientem Græcorum ecclesiæ. Erat in eadem ciuitate aliquando palatium Pharaonis maximum, immensis columnis marmoreis eleuatum, cuius nunc vestigia appa-
 rent. Vidi iuxta Alexandriam, quòd Nilus per paruum spatium terræ à proprio aluico educebatur in campum, & ibi sine omni labore vel ingenio humano stans per aliquod tempus, in sal purissimum & optimum conuertebatur. Solet etiam Nilus annuatim excrescere, & totam Ægyptum irrigare & fœcundare: quia ratio est ibi pluuia. Incipit autem excrescere in medio Iunio vsque ad festum sanctæ crucis, & exinde decrescere vsque ad Epiphaniam Domini. Nota, quàm citrum aqua in decrescendo transit, vbicunque terra apparet, ibi statim rusticus arat aliud frumentum nisi triticum & hordeum pulcherrimum. Omne genus le-
 guminis à festo S. Martini vsque ad Martium recens colligitur, similiter & fructus hortorum & herbarum. Oues & capræ terræ illius bis pariunt in anno, & ad minimum geminum fœtum proferunt. Audiui etiam, quòd asinæ ibi ab equis conciperent. Per totam Ægyptum Christiani habitant in ciuitatibus & in ecclesiis Christianorum. Ipsum autem genus hominum miserimum est, & miserè viuunt. Nota, ab Alexandria vsque ad nouam Babyloniam trecentas esse diartas per terram, per aquam septem diartas in ascendendo. Sciendum est etiam, tres esse Babylonias, vnâ scilicet super fluuium Thobar, vbi regnabat Nabuchodonosor, in qua fuit turris Babel. Et hæc deserta dicitur & antiqua, distans à noua Babylonia vltra triginta diartas. Fuit & alia Babylonia in Ægypto supra Nilum sita in pede montis iuxta desertum, in qua regnabat Pharaon, distans à noua Babylonia ista per sex milliaria. Et hæc quoque destructa est. Noua vbi adhuc satis egregia ac populosa, omni bono terræ fœcunda, à solis mercatoribus inhabitata, ad quam naues oneratæ speciebus de India spissim veniunt per Nilum, & inde in Alexandriam ducuntur. Granum & legumen per vicus & plateas vbique seruat. A noua Babylonia vsque ad milliare vnum in deserto sunt duo montes lapidibus marmoreis maximis & alijs quadratis artificio erecti, opus admirabile, distantes ab inuicem per tractum vnus arcus quadrati, eisdem quantitatibus, scilicet latitudinis & altitudinis. Extenditur enim vterque in latitudinem ad tractum fortissimi arcus, in altum ad duos tractus. Item iuxta nouam Babyloniam ad tertiam partem milliaria est alia ciuitas egregia, Chayr nuncupata, in qua nunc est sedes regalis, palatia regis & principum, & militum cohabitatio. Hæc ciuitas militaris est prope Nilum sita, cuius ædificia nō minus admiranda quàm sumtuosa, muro clausa, pulcherrimis pomærijs circumsepta. In qua habi-

*Nugatur.
Libertas re-
ligionis Ale-
xandr.
Portorium
Phari.*

*Marcus
Euan.*

Patriarcha.

*Regiam Pto-
lemaeorum
dicit.*

*Sal fluui-
lis.
Inundatio-
nes Nils.*

*Ægypti fru-
menta.*

*Fœcunditas
pecudum.*

Christiani.

*Tres Baby-
lonos.*

*Pyrami-
des.*

Cayrum.

*Hortus balsami.
Vide Pliniū
lib. 12. c. 25.*

Maria Virginis in Ægyptū fuga.

Sarracenum superstitiosa persuasio.

Legēda palmarum miraculosa.

Nilus.

*Hippopotami.
Crocodilus.*

Puteus miraculosus.

Ægyptus metallorum exports.

Nubia.

*Idem habet Aristoteles.
Snamons.*

Paradisus Sarracenum.

tant Sarraceni, Iudæi, Christiani. Quælibet natio suam legem colit. In casibus plures ecclesiæ Christianorum. Ab hac ciuitate ad milliare vnum est hortus balsami vt lignum * teremnis, folium verò tanquam trifolium paruum. Tempore autem maturitatis circa finem Maij, finditur cortex ligni, secundum quod notum est operarijs. Vineæ illius guttatim gummi destillant, quod in vas vitreis colligitur, & per sex menses in stercore columbæ reconditur, & decoquitur & defecatur, postea liquor à fece separatur. Hic hortus habet fontem unde irrigatur: quia ab alia aqua non potest irrigari. Nota, quòd nusquam terrarum nisi in hoc loco balsamum crescit. Ad hunc fontem B. Virgo cum saluatore nostro Herodis persecutionem effugerat, & ibi per aliquot tempora lactabat, lauans ad fontem illum pannos pueri, vt natura hominis requirebat. Quapropter vsque in hodiernum diem fons ille à Sarracenis in veneratione habetur, deferentibus illuc cereos & incensum, quando se ibi lauant. In Epiphania verò maxima multitudo illuc confugit de omni confinio, & lauat se cum aqua prædicta. Credunt enim Sarraceni, beatam virginem per angelum conceptisse Iesum Christum, peperisse, & post partum virginem permanisse. Et hunc filium virginis sanctum prophetam fuisse dicunt, & à Deo mirabiliter cum anima & corpore in cælum assumptum, celebrantes & eius natiuitatem. Sed negant eum esse Filium Dei, & baptizatum, crucifixum, mortuum & sepultum. Certant etiam se habere legem Christi & Apostolorum, quia circumcisi sunt, nos verò minimè. Credunt etiam Apostolos & Prophetas fuisse, & plures martyres & confessores in veneratione habent. Item apud Cayr est arbor palma antiquissima & altissima, quæ se B. Virgini inclinavit, quando cum saluatore nostro transiuit illò, & ab ea dactylos collegit, & iterum erigebatur. Hoc tunc temporis Sarraceni videntes, B. Virgini inuidebant, & arborem in duobus locis membratim succidebant. Nocte verò proxima arbor solidata fuit & erecta, & vsque in hodiernum diem vulnera succisionis apparent. Hanc quoque arborem Sarraceni in veneratione habent, & candelis omni nocte illuminant. Sunt etiam alia loca diuersa, vbi B. Virgo habitabat, in Ægypto à Christianis & Sarracenis venerata. Nilus vel Euphrates est aqua maior Rheno, de paradiso exiens, cuius ortus ab omnibus ignoratur, nisi quantum scriptis didicimus, planum habens decursum aqua turbulenta, piscibus superabundans, sed non multum valent. Nutrit equos indomitos sub aqua latentes, & sæpe foras egredientes. Nutrit etiam crocodilos infinitos, quod genus ad modum lacertæ formatum est, quatuor habens pedes, curta crura & grossa. Caput eius quasi caput serpens, illud crescit in longum & in latum, maximos habens dentes. Ad solem egreditur, & animalia vel pueros, si inuenerit, occidit. Item in Ægypto est quædam ecclesià Christianorum, iuxta quam est puteus per totum annum siccus, nisi in anniuersali festo illius ecclesiæ. Tunc tribus diebus crescit aqua ad summum, ita vt omnes Christiani ad festum venientes aquam sufficienter inueniant. Finito verò festo, aqua vt antea euanescit. Item à Babylonia noua ad sex diuitas in deserto alumen tinctatur fullonum, de quæ montanis exciditur, & in vsum Regis colligitur. Item color Indicus in Ægypto conficitur. Item plurimum genus auium in Ægypto superabundat. Item per totam Ægyptum neq; aurum neq; argentum nec aliquod genus metalli colligitur, & tamen auro terra superabundat. Item Ægyptus satis bonos nutrit equos. Item in Ægypto psitaci abundant, qui veniunt de Nubia. Distat autem Nubia à Babylonia per viginti diuitas, & est terra Christiana, habens Regem, sed populus eius incultus est, & terra syluestris. Item in Ægypto nutriuntur pulli mille vel duo millia simul in furno per ignem absq; gallina, & vsus iste Regis est. Ægyptus est terra calidissima, & est terra vitæ. Item mons Sinai distat à Babylonia per septem diuitas in deserto. Item crederent Sarraceni, se habere paradysum in terra, in quem post hanc vitam sint transiaturi, in quo credunt esse quatuor flumina, vnum scilicet de vino, secundum de lacte, tertium de melle, & quartum de aqua, & omne genus fructuum ibidem nasci.

nasci, quodque ibi pro velle comedent & bibent, & quod vnusquisque eorum
 omni die pro voluptatis expletione nouæ virginicomiscetur, & si quis prælio
 à Christiano moritur, cotidie in paradiso decem virginibus abutitur. Cumque
 requirerem, quid de mulieribus istis contingat, quæ nunc sunt, vel quod deueni-
 rant virgines, quæ cotidie secundum eos corrumpentur, mihi respondere igno-
 rant. Item Ægyptus diuerso genere auium abundat & diuersis fructibus ter-
 ni produceret, si coleretur. De Babylonia transiui in Damascum per desertum,
 & feci in deserto viginti diætas: quia non inueni terram cultam. Est autem de-
 sertum terra sabulosa, per planum & montana disposita, nil profus germinans
 nisi humilia arbuta, in paucis tamen locis. Et terra ista est plurimum distem-
 perata, in hyeme nimis frigida, & in æstate nimis calida. Transitus terræ eius
 difficilimus & incognitus est: quia flantibus ventis strata sabulo ita infundit, vt
 vix à quoquam sciatur, nisi ab Odewinis, qui sæpius illuc transeunt, & alios
 transeuntes ducunt, sicut nauicularij nauigantes in mari. Nota, quod deser-
 tum nutrit leones, struthiones, porcos, boues syluestres, onagros syluestres, asi-
 nos syluestres & lepores. Aqua rarissima inuenitur, nisi de quarto die in quar-
 tum vel in quintum diem. Item mare Indicum ex vno latere tangit desertum.
 Item mare rubrum ex vno latere tangit desertum, iuxta quod duabus noctibus
 fui. Item vidi septuaginta palmas, vbi Moyses percussio silice aquas eduxit.
 Item à monte Sinai per duas diætas transiui. Nota, amplitudinem & terminos
 deserti nemo vnquam hominum cognouit: quia ad modum maris imperuim
 est. Item postquam exiui desertum, inueni terram planam, aliquando à Chri-
 stianis inhabitatam, sed modò vastatam, & rarò cultam: quia in marchia Chri-
 stianorum & Sarracenorum sita est. In qua terra inueni antiquam ciuitatem,
 nomine Buserentinum, aliquando à Christianis inhabitatam, maximam, mar-
 rimam & decoratam, & vt in eius vestigijs apparet, aliquando pulcher-
 rum & plurimum deliciosam. Sed nunc à Sarracenis inhabitatur, in angu-
 stum redacta, ita quod quasi castrum solum remanserit in ea, quod valde muni-
 tum est. Inde tribus diebus vsque Damascum perueni per terram cultam ex ma-
 gna parte à Christianis, Domino Damasci tributum persoluentibus. Damascus
 est ciuitas nobilissima, duplici muro & turribus pulcherrimis optimè munita,
 aquis decurrentibus, fontibus & aquæductibus extra & interius per varia lo-
 ca per domos decorata, & elegantissimis ædificijs constructa, populosa, virida-
 ornata. Habet enim irriguum intra & extra pro voluntate hominum quasi ad
 modum paradisi terreni, & sunt in ea plures ecclesiæ Christianorum, & Christiana-
 quod Damascus sanissima est ciuitas, multos senes nutrit homines. Damascus
 distat à Ierusalem per quinque diætas paruas, & ab Accaron per quatuor diætas.
 Item à Damasco ad tria miliaria est locus quidam in montibus situs, quæ Say-
 daneida vocatur, & à Christianis inhabitatur, & est ibi ecclesia, in rure sita, & in
 honore gloriosæ virginis dedicata, in qua moniales virgines duodecim & Mo-
 nachii octo assidue Deo seruiunt & B. Virgini, in qua ecclesia vidi tabulam li-
 nearum, ad mensuram vnus vnus longam, & latam ad modum dimidiæ vnus,
 retro altare in muro sanctuarij in fenestra positam, & ferro laqueariter cancel-
 latam firmatam, in qua tabula effigies B. Virginis aliquando depicta fuit, sed
 nunc, quod dictu mirabile est, pictura super lignum est incarnata, & oleum o-
 doriferum super odorem balsami incessanter ex ea manat. De quo oleo multi
 Christiani, Sarraceni & Iudæi de diuersis languoribus sæpe liberantur. Et no-
 ta, quod oleum illud nunquam imminuitur, quantumcunque inde accipitur.
 Nec prædicta tabula à quoquam tangi audetur, videri autem omnibus hominibus
 conceditur. Oleum verò illud à Christiano religiosè conseruatur, augmentatur, &
 & pro quacunque re cum deuotione & fide sincera sumtum fuerit, pro honore
 sanctæ virginis commissisque solennitatibus indubitanter impetrabitur. Ad lo-

*Eremus in-
 ter Ægy-
 ptum & Da-
 mascum.*

*Odeuini
 fontè corru-
 ptum 844-
 701.*

*Mare ru-
 brum.*

*Buseren-
 tinum.*

*Damascus,
 eiusq; enco-
 mium.*

*Saydanci-
 da.*

*Legenda de
 tabula mi-
 raculosa.*

cum in Assumptione gloriosæ natiuitatis suæ omnes Sarraceni illius provincie vn̄ cum Christianis causa orandi confluunt, & Sarraceni cæremonialia illic sua offerunt cum maxima deuotione. Nota, hæc tabula primò Constantinopoli facta & depicta fuit. Tunc temporis quædam Abbatissa suprâ dicti loci causa orationis Ierusalem descenderat, & impetrata tabula à Patriarcha Ierofolymitano, eam se cum ad ecclesiam sibi commissam transportauit. Fuit autem hoc incarnationis anno DCCC. LXX. Sed postea per multa tempora cœpit oleum sacrum ex ea manare. Nota, in terminis Damasci, Antiochiæ & Alapiæ est quoddam genus Sarracenum in montanis, quod eorum lingua vulgari Heiffessim vocatur. Hoc genus hominum sine lege viuunt, carne quoque porcina vescitur contra legem Sarracenum, & omni muliere abutitur indifferenter, scilicet matre & sorore. In montibus habitant, & sunt quasi inexpugnabiles: quia in munitissimis castris recipiuntur, & terra eorum non multum est fertilis, nisi quòd de peculio viuunt. Habent etiam inter se Dominum, qui omnibus Sarracenis Principibus propè & longè positus, nec non Christianis vicinis & magnatibus timorem maximum infert: quoniam eos vno momento occidere solet. Qua verò arte hoc fiat, sic accipe. Princeps ille plura & pulcherrima in montanis habet palatia, altissimis muris inclusa, ita vt non nisi per ostium paruum, & diligentissimè seruatam, pateat introitus, in quibus palatijs filios rusticorum suorum plurimos à cunabulis enutriti faciunt, & diuersis linguis imbui, scilicet Latina, Græca, Romana, Sarracenicæ, & alijs quam plurimis: quibus à magistris suis à primæua ætate vique ad perfectionem viri hoc prædicatur, vt Domino terræ illius obœdiant in omnibus verbis & præceptis suis, quod si fecerint, gaudia paradisi eis dabit tanquam potestatem habens super Deos viuos. Instruuntur itaque, quòd non possint saluari, si in aliquo voluntarij Principis terræ resistent. Et nota, quòd ex quo à cunabulis palatijs includuntur, præter doctores & magistros suos neminem hominum vnquam videbunt, nec aliam disciplinam capiunt, quousque ad præsentiam Principis euocantur ad interficiendum aliquem. Tunc in præsentia Principis constituti, quærit ab eis, an præceptis suis velint obœdire, vt eis conferat paradysum. Qui vt instructi sunt, omni contradictione & ambiguitate remota, pedibus suis prouoluti feruenti animo respondunt, se fore obœdientes in omnibus, quæ præcepit eis. Tunc princeps datur unicuique cultellum aureum, & quòd voluerit ad quemcunque Principem interficiendum transmittit*. Item à Damasco per Tiberiam vsque Accaron quatuor, & inde vsque Hierosolyma, ab Hierosolymis verò vsque Afcalonem. Hæc ciuitas supra mare sita est parua, muris & fossis valde munita & satis sana. Inde verò per desertum octo dierum in Babyloniam reuersus fui. In qua viam stratam per milliare magnum sale gemma coopertam inueni, & plurimos vidi onagros & boues syluestres. Nota, apud Ahir publicum prostibulum Sodomitarum est. Mulieres Sarracenum lintheaminibus velatæ & coopertæ incedunt, nunquam templorum ingrediuntur. In maxima custodia Eunuchorum mulieres habent, ita vt maiores Domine nunquam domicilia sua egrediantur, nisi per præceptum maiorum suorum. Nota, quòd non frater, non alius quantumcunque propinquus viri vel mulieris, sine consensu viri ad mulierem audet ingredi. Viri quoque propinquus que vicibus intra diem & noctem ad templum vadunt orare, & loco campanarum præcone vtuntur, ad cuius vocationem solenniter venire solent. Et nota, quòd religiosi Sarraceni ad quamlibet horam se solent lauare cum aqua, incipientes à capite & à facie, lauantes manus, brachia, crura, pedes, pudenda & anum, & postea vadunt orare, & nunquam orant sine venia. Credunt enim Dominum creatorem omnium, Maumeth prophetam esse dicunt sanctissimum, & eorum legis auctorem, quem etiam frequentare solent propè & longè positi Sarraceni cum maxima veneratione in peregrinationibus suis. Habent & alios quosdam suæ legis auctores in veneratione. Vnicuique Sarraceno licet ducere septem uxores legitimè simul, & vnicuique illarum diuisim expensas conditas & promissas contractu nuptiarum prouidet. Insuper quotquot habuerit Slauos, vel seruos vel seruas, cum illis licenter peccat, quasi non inde habeat peccatum. Quarum ancillarum si

Assisini.

* Locus videtur mutilus & mendosus.
Afcalon.

Ahir.

Sarracenum & cetera typia.

*Preces.**Lotiones.*

Propheta Maumeth.

πανυγμια.

Slaui seruile nomen.

larum si aliqua conceperit, statim à dominio Domini libera erit. Et quemcunque filiorum suorum, siue de libera siue de ancilla, Sarracenus hæredem suum constituere poterit secundum velle suum. Multi tamen sunt Sarraceni ad eò religiosi, non nisi vnam habeant vxorem. Infra septem vxores licet habere, sed non vltra ascendere licet, nisi in concubinis, vt dictum est. Nota, quòd inter ista consideranda venit immensa clementia redemptoris, quæ nec iustum nec impium dono suæ pietatis patitur esse expertem. Iustum quidem, humilem & quietum, & tremementem sermones meos, præmium vitæ æternæ concedens, summo bono, quod ipse est, & aspectu suæ claritatis beatificat. Impium autem, æternaliter damnandum, in hac mortali vita temporalibus bonis exuberare permittit. Inde est, quòd ipsi reprobi optimas regiones tenentes, frumento, vino & oleo abundent, auro & argento, gemmis vestibusque fericis exultent, aromatibusque pinguentis & balsamis luxurient, & nihil, quod oculus concupiscat, intentatum relinquant. Impletur enim in illis propheta Isaac, qui cum Iacob spirituali dono benedixisset, dixit Esau: In pinguedine terræ & rore cæli desuper erit benedictio tua. Hæc de verbis Domini probare possumus, dicentis: Diligite inimicos vestros, benefacite his, qui oderunt vos, vt sitis filij patris vestri, qui in cælis est, qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Et Dauid: Ecce, inquit, ipsi peccatores & abundantes in seculo obtinuerunt diuitias. Cum tamen hoc loco per terram & rorem terrenas diuitias accipiamus, sed alibi per rorem gratia Spiritus sancti intelligitur, vt idem Dauid dicit: Descendet sicut pluuia in vellus, factum planè Gedeonis exprimens, vbi per rorem gratia Spiritus sancti, & per vellus intemerata virgo Maria accipitur, quæ concipiendum seu gignendo Dei filium, mater & virgo permanfit. Terra etiam dedit fructum suum, quando eadem virgo benedictum fructum ventris sui, Christum, mundi saluatore, benedicta generauit. Hæc de statu gentilium siue ecclesiæ, quam inter ipsos mirabiliter Deus conseruare dignatur, dicta sufficiant. Nunc ad ordinem historiarum persequendum reuertamur.

Dei in bonos & malos benignitas.

Esai felicitatio.

Explanatio Vocabuli 201.

Transitio.

CAPVT XI.

IN tempore illo mortuus est beatæ memoriæ Isfridus, Rasesburgensis Episcopus, vir magnæ patientiæ, summæ abstinentiæ & totus religiosis cultibus dedicatus. Facta est autem dissensio inter Canonicos de electione, Episcopo nondum funerato. Pars enim conuenerat in personam Domini Henrici eiusdem loci Præpositi, viri discreti, & omni honore dignissimi. Ipse sanè præposituram suam multum ampliauerat rebus, personis & ædificijs, & quod plus est, religionis honestate. Pars autem altera personam Domini Philippi, Capellani Episcopi defuncti, sibi in Prælatum expetebat. Facta itaque controuersia, tandem ipsa hoc ordine inuenit commotio, vt partes tam electorum quàm eligentium arbitrio Communitatis se committerent. Et ille accepta deliberatione, Philippum censuit ecclesiæ præponendum. Hæc autem ideo facta sunt, quia Dominus Waldemarus Rex in Suecia bellis occupatus erat. Quid plura? Philippus inuestitus Breuificali accepit. Sicque consecratis ecclesijs, & ordinatis quibusdam causis in sua diocesi, ad Episcopum Traiectensem se contulit, ibique per annum consistens, Domino regi Waldemaro se non exhibuit. Vnde suspectus factus est regi, & tandem Comite mediante vix gratiam inuenit.

Isfridi Rasesburg. mors.

Henricus Præpositus.

Philippus mystica et successor Isfridi.

Adelbertus Com. Waldemari regis bellum Suecicum.

CAPVT XII.

POST aliquot annos Dominus Hartuicus, supra memoratus Bremensis Archiepiscopus, vita excessit. Et cum eo adhuc viuente ecclesia illa satis concussa fuerit, nunc maiores & grauiores commotiones exortæ sunt. Siquidem eadem

Hartuicus Brem. mors. Dissidiũ de successore.

*Waldemar
rno Slesuic.*

*Facto Bur-
cardi Prae-
pos. & Ham-
burg.*

*Adriapar-
tium apud
Papam.*

*Petrus Prae-
pos. Roschil-
dens.*

*Waldemari
fuga ad Phi-
lippum.*

*Excommu-
nicatio.*

Ecclesia, colloquio celebrato, Dominum Waldemarum Slesuicensem Episcopum, qui tunc à captiuitate supra dicta solutus erat, & in Bononia consistebat, vnanimi consensu, & conuenientia cleri & populi, honore episcopali sibi decreuit præferendum. Fuerunt tamen, qui huic electioni non libenter intererant, ideoque non reclamando sed elongando se absentauerunt, Burcardus videlicet Præpositus cum quibusdam suis fautoribus. Hammenburgenses autem Canonici propter regem Waldemarum, qui ipsam ciuitatem tenebat, suspecti in hac electione fuerant, ideoque præter eos celebrata est. Qui videntes se suspectos, grauius huic electioni contradicebant, dicentes, suam ecclesiam matrem ecclesiarum quandoque fuisse, & ideo potissimum primam vocem in electione se habitureos. Bremenses tamen, missis legatis honoratis tam de clero quàm de ministris, Domino Waldemaro Bononiæ constituto ipsam electionem canonicè factam insinuauerunt. Qui acceptis socijs, cum iisdem suis electoribus & testimonio Bremensis ecclesiæ Domino Apostolico se exhibuit. Qui gauisus est, & electum Bremensem cum gaudio suscepit, simul etiam congratulans, quod post multas importunitates ad hunc apicem eum Dominus promouere sit dignatus. Ne tamen ad præsens eius promotionem executus est, donec verius ipsius cognosceret electionem. Ipso igitur in curia morante, venerunt legati Hammenburgensium, electioni Waldemari reclamantes, & ipsam minus canonicè promotam. Venit etiam legatus Waldemari Regis, Petrus videlicet, Roschildensis Præpositus, sine instrumentis tamen, quia sibi omnia violenter ablata affirmabat, electionem prædictam omnino euacuans, commonere faciens Dominum Apostolicum iurifurandi à Waldemaro præstiti, quod nunquam in tali loco obligaretur, vbi Waldemaro regi grauis esse putaretur. His ergo auditis, Dominus Apostolicus Waldemarum per aliquot dies detinuit, quousque deliberaret, quid de ipso Cardinalium consilio ordinaret. Waldemarus autem videns se in arcto positum, non licentiatum abscedens, ad Philippum regem se transtulit, quem ille cum honore Bremam misit, qui exultantes & tripudiantes, eum honestissimè suscepit. Apostolicus autem missis epistolis ad omnes ecclesias Germaniæ & Galliciæ, Waldemarum inobedientem districtè excommunicauit. Bremenses tamen hoc ad tempus ignorabant: quia litteras Apostolici nemo eis porrigere præsumebat, donec in quadam missa publica à quodam, quasi cum cæteris offerente, in altari positæ sunt.

CAPVT XIII.

*Waldemarus Rex in
armis.*

*Guncelinus
& Henricus
Suerin.
Ioannes
Gans.
Albertus C.*

*Burcardus
Præpositus
Hamburg.*

*Cōtentio de
Stadio.*

REX autem Waldemarus audito introitu cognati Waldemari Episcopi, cum multitudine graui terram intrauit, exercitu videlicet equestri & nauali, impedit eum volens, vel, si posset, alium ei substituere. Guerram quoque habens contra Guncelinum, Comitem de Suerin, & fratrem eius Henricum, qui eum offenderant, eiecto de terra Ioanne, qui cognominatur Gans, cuius castrum Grabow violenter abstulerant, misso exercitu per manus Alberti, Comitis Nordalbingiæ, quem terræ præfecerat, primò Boyceneburg, castrum ipsorum, diruit, deinde omnem terram Suerinensem irrecuperabiliter vastauit. Waldemarus verò Episcopus impetere terminos Regis disposuit. Cumque bellum inter eos parturiret, ipsius propositum occasionibus varijs impeditum est. Burcardus nam maior Præpositus ad Archiepiscopatum aspirans, quosdam habens electores de Hammenburg vel etiam de Brema ad regem venit, & ab eo inuestituram Pontificalem accepit. Cumque potitus fuisset Hamburg, per quosdam amicos Regis Stadium occupauit. Ad quod veniens Waldemarus Bremensis, adhuc latentebus insidijs, illud intrare volebat: sed pars aduersa firmatis portis eum non recipiebat. Quod intelligens, conuocatis amicis de Episcopatu Bremensi, ciuitatem obsedit, & ipsam violenter obtinens, omnia quæ intus erant suis exercitibus consignauit: qui præda maxima omnia vastantes, ipsam quasi vacuum reliquerunt.

Rursus tamen pars Burcardi electi inualuit, & capto Stadio illic liberius habitare cepit. Porro rex Waldemarus pontem ultra Albiam sterni fecit, ita ut plaustra & equites liberè transirent. Et infusus partibus Bremensium per suos, ad supplementum sui electi castrum Horneburg firmissimè ædificauit.

Horneburg.

CAPVT XIII.

Interea Philippus rex contra Othonem regem vel etiam Waldemarum regem venire disposuit. Et contracto innumero exercitu de omni Imperio, ubi aderant innumeris de Vngarorum finibus, contrahens secum auxilia pessimorum, qui consistebat in Bauenberg, cum innumera virtute balistarum, & omni genere armorum, gens Rex Otho, quem tantæ machinationes non latebant, cepit innumeris viualibus & armis communire ciuitates & castra, & contra tantos insultus verè imperterritus se præparare. Nec defuit rex Waldemarus, in manu militari, vel etiam impensis thesaurorum, ei subueniendo, sciens si contritum fuisset cornu dextrum, ipsum proculdubio expectare sinistrum. Sed Deus miserator & misericors ille motus de diutina concussione ecclesiæ, quam peccatis exigentibus exceperat, vel etiam tactus suspirijs & precibus suorum fidelium, tandem his cladibus finem facere dignatus est hoc modo. Cùm Philippus, ut præmissum est, quietus consisteret in Bauenberg, expectans coadunationem expeditorum, repente milingsbach exorta est. Quam minimè silentio prætereundam putamus. Sanè Philippus rex filiam suam Othoni, utpote nobili viro, desponsare decreuerat. Sed quia idem Otho nimis erat crudelis & inhumanus, mutata voluntate propositum desponsationis mutauerat. Quod intelligens Otho Palatinus, pro filia Henrici, Ducis Poloniæ, laborabat, dixitq; Philippo Regi: Domine, meminisse volumus clementiam vestram, quàm deuotus vobis semper fuerim, & quanta in seruitio vestro in præfenti guerra expenderim, & quanto apparatu nunc contra aduersarios vestros vobiscum procedere decreuerim. Ideo peto, ut nunc in modico pro bene inchoatum, pactum videlicet desponsationis, vestra mediante maiestate melius consummetur. Cui Rex: Id quàm deuotus faciam. Et ille gauisus, obtulit litteras de instanti negotio ordinatas. Et Rex: Vade, ait, & post modicum reuertere, & inuenies litteras bullatas. Illo abeunte, mutata sunt litteræ in contrarium, & signata bulla regia. Cumq; Palatinus litteras accepisset, perspexit in schedulam maculam quandam exteriorem, sicq; concepit suspicionem, veniensq; ad suam quandam familiarem: Aperi, inquit, mihi litteras, ut earum sciam tenorem. Qui perspectis litteris expauit, dicens: Rogo, ut Dei intuitu litteras me vobis exponere non ardeatis: quia nihil aliud nisi mortem mihi imminere video, si eas exponero. Sicq; acceptis litteris Palatinus alteri nimis importunè insistebat, & ira tenorem ipsarum cognoscebat. Vnde grauiter efferatus, nihil nisi mortem Regis animo versabat. Dissimulata tamen ira, ad Philippum quasi iucundans & congratulans intrabat. Vna igitur dierum Philippo secretius in cubiculo consistente, quia medianam in utroq; brachio inciderat, Palatinus nudo gladio in atrio regaliquasi ludens incedebat. Sicq; accedens ad cubiculum Regis, ostium clanculopulsabat, & ingressus simili modo coram Rege se gerebat. Cui Rex: Deponc, ait, gladium: quia non est his locus modò. Et ille: Imò est locus, ut tu perfidiam tuam luas. Et statim vno ictu cervicem eius tetigit, nec secundum vulnus appositam fugam dedit. Philippus tamen non sine ratione litteras mutauerat: quia puella, quam Otho desponsare cupiebat, consanguinitate Philippum ex matre continebat. Ideoq; Regi displicebat, ut vir tam crudelis & impius & imprudens tam nobili virgini iungeretur. Idem quoque Palatinus crudelitate nimia quandam

Philippi apparatus bellicus.

Value. De hoc sup lib. 5. cap. 5. Otho.

Waldemarus rex.

Otho Palat. Warrschbach Philippus percussor.

Causa & occasio.

Henricus Dux Polon.

Otho Palat. litterarum rudis.

Alteri eius homicidium.

Vaticinium
de morte
Philippi.

Eiusdem elo-
gium.

Funus.

Mors Au-
guste.

capitulum.

de melioribus terrarum, Wolff nomine, occiderat: vnde grauitur Philippum offer-
derat. Ipsi tamen regnum cessauit tali facta consummatione, quam consum-
mationem cuidam spiritali viro in Rasesburg per visionem manifestare Deo
dignatus fuit his verbis: Anno M. CC. VIII. erit consummatio. Quæ quidem
consummatio ignota fuit, sed circa festum B. Ioannis Baptistæ ipso anno tali mo-
do impleta est. Fueretamen quidam viri nominati, qui de tali facto nimis suspic-
ti sunt habiti, Episcopus videlicet ipsius ciuitatis, cum alijs multis, quibus tradi-
tio Regis imposita est. Ceciditque vir nobilis & potens, multis adornatus virtu-
tibus. Erat enim vir mansuetus & humilis & admodum affabilis. Et quia lectio-
nes vel responsoria recitaret, clericos siue scholares pauperes à se non remoue-
bat, sed quasi conscholasticos eos habebat. De cuius tamen morte turbata est
terra: fit mœror omnium, vna voce plangentium, heu, heu cecidit princeps no-
ster, cessauit gloria nostra, versus est in luctum chorus noster, imperium à nobis
translatum est, & regnum alterius gentis factum est. Coadunatis tamen Princi-
pibus siue nobilibus funus regium solennibus exequijs & fastu nimio in ciuitate
te Bauenberg tumulatum est. Regina autem audito tam tristi nuncio, contabuit,
& quia prægnans erat, gemino dolore ad mortem vsq; afflictata est:

*Morte viri pressa, nimioq; grauamine torta
Prolis, sicq; duo vita priuantur in vno.*

Sed dum his intendo, repente de incertitudine huius vitæ ad memoriam venit il-
lud Poetæ:

*Omnia sunt hominum tenui pendencia filo,
Et subito casu, quæ valere, ruunt.*

*Nam qui dispensat labentia secula, pensat
Virtutum mores, qui prauis, qui meliores:
Exaltans humiles, ponit de sede potentes,
Vsu ne vili solio dominantur herili.*

*An non audisti? quod ait sapientia Christi:
Tu qui terrarum regis orbem, dilige rectum.*

*En vir tantarum possessor diuitiarum,
Est subito raptus, tenui vix vulnere tactus,
Et mox maiestas cessat, genus atq; potestas,
Et manus horrenda, virtus etiam metuenda.*

*Quam bene psalmista sensit, qui præcinit ista:
Vanafalus hominis: non ergo sit tibi finis
Spes thesaurorum, quia nullus fructus eorum.
Peruigili cura cælestia præmia cura,
Quæ Christus gratis tribuet dono pietatis.*

CAPVT XV.

Waldema-
rus Brem.

Otho IIII
Caesar recta
monentes
audit.

Bernhar-
dus Dux
Saxon.

Conuentus
Imperii Hal-
berstad.

Igitur mortuo rege Philippo, omnes qui per eum stare videbantur, infirmati
cecidit. Vnde contigit Waldemarum Bremensem electum minus à suis ac-
ceptum. Timebant sanè offensam futuri Principis, vel excommunicationem Ar-
postolici, quæ eistunc innotuerat. Rex autem Otho videns datam opportuniam
tem, quosdam de suis æmulis bello impetere cogitabat. Ad quem accedens Ar-
chiepiscopus Magdeburgensis vnà cum Duce Bernhardo sic ei locuti sunt: Non
suademus, vt aliquem impetum præsumtuosè faciatis, ne aliqua commotio con-
tra vos fiat, sed magis ex dispensatione Principum curiale colloquium statuatis,
vt ibi de electione Regis vnanimè tractetur. Si complacuerit Domino in no-
stra persona, gratum habebimus; sin aliud, & hoc audiemus. Quod cum compla-
cuisset, indicta est curia in Halberstad, vbi conuenerat maxima pars Prælatorum
& Princi-

& Principum Saxoniz & Turingiz, nec defuit Herbipolensis Otho. Omnes igitur Principes qui conuenerant, ac si diuinitus inspirati, pari voto & vnanimi consensu Othonem in Romanum Principem & semper Augustum elegerunt, in re videbatur, inchoante, prosequente verò Bernhardo Duce cum Marchione Mysnensi & Landgrafio Turingiz cum alijs, ad quos electio Regis pertinere videbatur. Cùm autem peruentum fuisset ad electum memoratum, conqueri cœcitus prædecessore Henrico Imperatore, quouis anno ad mille marcas, pro qua etiam iniuria Conradus, ipsius prædecessor, dolosè occisus est, & nisi eadem iniuria mutaretur, vt ecclesia indemnis maneret, ipse huic electioni se consensum non præbere affirmabat. Cumque hinc inde multa allegarentur, ipse de collegio exiens, discessit. Altero tamen die reuocatus electioni principum acquieuit, quorum vnà cum Rege ordinatione ecclesiam suam recepit.

Otho Episc.
Wirceburg.

Ius creandæ
Cæsaris Præ-
cipib. omni-
bus commu-
ne.

Wirceburg.
querimo-
nia.

CAPVT XVI.

Exinde alia curia magis famosa indicta est in Franckeneuorde in festo B. Mar-
tini. Vbi cum magna solennitate & ingenti numerositate occurrerunt Do-
mino Regi Principes Franconiz, Bauariæ, Sueuiæ. Aderat ibi Beatrix, filia Phi-
lippi regis, cum suis submittons se gratiæ Domini Regis, quam produxit Domi-
nus Spirensis. Quæ eleuata voce, cum gemitu & suspirijs & lachrymis multis
conquesta est Domino Regi & Principibus præsentibus, & in commune toti or-
bi Romano de impia morte patris sui, & de impia conspiratione Othonis Palati-
ni, qui eum insidiosè, nihil tale suspicantem, in propria domo occidit. Cùm hæc
dicerentur, facta est pressura magna coram Rege condolentium querimonijs re-
gina, qui omnes obortis lachrymis tantam miseriam deflebant, & iustitiam re-
gina fieri postulabant. Clamabant sanè, si scelus perpetratum inultum mane-
ret, quòd neque Rex neque quilibet Principum securè viuere posset. Ad vo-
luntatem igitur omnium Dominus Rex proscriptione publica damnauit ho-
micidam illum, quem postea Henricus Caletinus cum filio Wolf, supra memo-
rati, quem idem occiderat, occidit, caputque resectum in Danubium proie-
cit. Rex igitur reginam adolescentulam in sua procuratione suscepit, quam et-
iam ad petitionem Principum pro bono pacis, si tamen id pro linea consanguini-
tatis fieri posset, vxorem ducere spondit. Suscepit igitur eam cum patri-
monijs & diuitijs multis & trecentis quinquaginta castris. Ibi etiam repræsen-
tata sunt Domino Regi omnia Imperialia cum plenitudine potestatis & hono-
ris & beneuolentia fauoris.

Conuentus
Francofurt.

Beatrix,
Philippi F.
expetit ca-
dis paterna
Slesionem.

Otho Palat.
proscriptus
obtruncat-
ur.

Cæsaris in re-
giam puel-
lam bene-
gustas.

CAPVT XVII.

Orta est autem noua lux in orbe Romano, iucunditas pacis & securitas quie-
tis, & cessauit subsannatio & insultatio multorum, qui Othonem affirmabant
nunquam regnaturum. Quid dixerim de nobili rege Franciæ? qui nec cum alijs
a subsannatione temperauit. Cùm enim Otho à Principibus de Pictaui ad re-
galem electionem vocaretur, & conductu regis memorati Franciam transfret,
ipse eum transeuntem vidit & salutauit, & inter collationes, quibus se mutuò fa-
lutarant, Rex Franciæ in hæc verba prorupit: Intelleximus, ait, quòd ad Impe-
rium Romanum vocemini. Ad hæc ille: Verum est, ait, quod audistis: sed in
Deo sit iter meum. Cui Rex: Non credatis, quòd tanta vobis proueniat digni-
tas. Quòd si vel sola Saxonia in personam vestram consenserit, detis mihi nunc
dextrarium, quem peto, & cùm creatus fueritis, dabo vobis tres ciuitates melio-
res regni mei, Parisium, Stampes, Aurelianum. Habebat sanè Rex Otho mune-
ra multa regis Angliæ, auunculi sui, Richardi, & centum quinquaginta millia mar-

Mirarerè
commuta-
tio.
Galli in Ca-
sarò sannæ.

Temeraria
pactio.

Richardus
Rex Angl.

carum, quæ in somarijs ferebant quinquaginta dextrarij. Inter quos erat vnus nominatior, quem Rex petebat. Dominus ergo Otho, dato dextrario, ibat via, quæ cœperat. Nunc ergo non sit iniuria, Dominum Imperatorem repeterere sua.

CAPVT XVIII.

Conuentus
Aldenburg.
Rabbado C.
Leispick.
Colditz.

SEquenti anno indicta est curia in Aldenburg, quæ alio nomine Plisne nuncupatur, vbi etiam ingens patrimonium Imperator possedit Comitis Rabbodonis cum castro Leispick & Colditz, quod Fridericus Imperator quingentis marcis à Comite memorato comparauit. Illuc conuenerunt Mysnenses & Cifnenses, Poloni quoq; Boiemi. *

Hactenus Puchenianus codex: cetera vel aduersa factorum vi, vel temporis iniuria perierunt; uti monetur in proemio.

APPEN.

APPENDIX TER- GEMINA: DE COMMUNI-

BVS GENTIVM GERMANICARVM ET
HENETARVM APPELLATIONIBVS: DE ILLV-
striff. Billingorum familia: de genealogia stirpis Estensis, quarum
hæc paternam, illa per auiam Wulfhildin, maternam

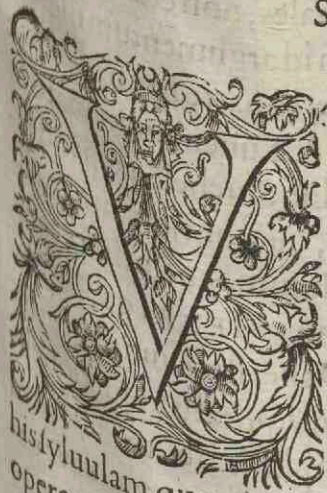
HENRICO LEONI origi-
nem dedit.

MAGNIFICO VIRO, SPLENDORE NA-
taliū, doctrina eruditione, dignitate & virtute spectatiss. atq; ampliss. DN.
CONRADO A SVICHEL, illustriss. Principum atq; Ducum Brunsvi-
censium & Luneburg. &c. Consiliario primario, Patrono
S. omni observantia colendo,

S. D.

REINERVS REINECCIVS

STEINHEMIVS.

THelmoldi & Arnoldi annalibus maior lux
inferretur, necessariam explicationem duxi
de communibus gentium Germanicarum &
Henetarum appellationibus. Et quia Ducum
Saxon. è stirpe Billingana historia ita Hel-
moldi expositionibus delibatur, vt is quidem
generis seriem per continentes sanguinis gra-
dus tradat integram, sed præcipuarum rerum
gestarum mentionem omittat, libuit mihi de
his styliulam quandam contexere. Tertium caput, in quo enucleando
operæ præciū fieri posset, erat de illustriss. domus Brunsvicensis & Lu-
neburg. in Saxonia primordijs. Hæc enim cum Helmoldus & Arnol-
dus tantum in Henricis duobus, Superbo & Leone, pertractent, haud
abs re fore arbitratus sum, si paulo altius ab Estensibus repeterentur.
Qua parte tamen neq; illud reticendum, repertos & antè, qui operæ
huc aliquid contulerint. Ac præcipuè quidè Ernesti Brotusij circum-

fertur *ραψωδία*: de qua cum iudicium omnibus in proclui esse oporteat, à me sub trutinam reuocetur, opus non est. Cum autem in eam forte genealogiam, quæ auctorem præferret Hieronymum Faletum, hominem Italum, incidissem, quæ denuò ederetur, dignissimam statui. Ut ut enim neque ipsa erratis, ijsq; crassissimis, caret, plus tamen anti-quitatem redolet. Libuitq; hinc simul sententiam de ea nostram *οὐκ ἀντι-τίμους, ἀλλ' ἐν πλάτῃ* exponere. Originem Romanam ex Atiorum gente prorsus commenticiam & fabulosam duco. Nam ut concedamus, nomina, vnde Atiorum generis propago vsq; ad fratres, Gundelardum & Aldoardum, consuitur, in veterum siue Fastorum siue lapidum monumentis reperiri, quid omnium hoc ad Estenses? Cum certum sit, doceriq; historiarum argumentis euentissimis possit, veterem Romanam nobilitatem bellis istis plus quàm ciuilibus, ut rectè Lucanus poetata nominauit, ceu à stirpe excisam: Et quæ hodie in Italia est reliqua, ferè à conditoribus Germanis se prædicat, ut Hispanica à Gotthis. Potius igitur in eorum iuerim sententiam, qui Estensibus stirpem Longobardicam attribuunt. Estq; hinc, quòd circa id tempus, quo Longobardi in Italiam infusi sunt, hoc est anno Iesu Christi D. LVIII. primum nominibus Germanicis Estensis familiæ Principes memorantur. Cæterum satis constat, Longobardos gentem Germaniæ indigenam esse: cuius quæ primæ sedes extiterint, è Tacito & Ptolemæo, quæ posteriores ante migrationem in Italiam, è Paulo Diacono & alijs liquet. Et certum est, Estensem gentilitatem à solo deinde Gundelardo propagatam. Nam Aldoardo editam sobolem, nusquam, quod sciam, animalium monumentis proditum extat. Tametsi & de Gundelardi posteritate à Faletto exposita, non sit nihil, vbi aqua, quemadmodum dicitur, hæere videatur. Neq; enim penitus annales, non etiam recentes historiarum scriptores conueniunt. Verùm in id argumentum digredi modò haud libet. Satiusq; esse duxi, quæ præterea parte hac nõ possum non patriæ & illustriss. familiæ Brunsvicensis & Lunenburg. amaroribus in mentem venire, tibi, magnifice & nobiliss. Suichele, perpendenda relinquere. Siquidem te eum esse cernimus, qui cum suis tum maiorum meritis apud eiusdem familiæ Principes summa auctoritate, gratia, dignitate emineat, qui maximæ spei Princ. HENRICI I V L I I indolem informandam moribus acceperit. Ut ne istud nunc prædicatione nostra attingam, quàm iugi studio in antiquitatis cognitionem incumbas, quàm exquisitam in reliquis disciplinis tibi eruditionem compararis. Equidem quicquid hoc est opellæ te non tantum ut patrone, sed planè ut censore niti ac prodire volui: Cum de te licere mihi persuasum haberè, quod de Imp. Cæs. Antonino Philosopho Iustinus sibi sumisset. Iam si nec reliqua prætermittenda, quibus me tibi obligatum fatear, necesse est, occurrit id principe loco, quòd eodem tempore academia Viteberg. nos auditores & condiscipulos habuit, quòd animum à familia nostra, meq; ipso, non alienum ostendisti: Quando nimirum

nimirum & in Pymontana aula per familiariter affinem meum, Simonem Schmerhemium, complexus fueris, & in hac fortuna id studium ita erga me conuerteris, vt non obscura in me officia & beneficia tua constare volueris. Redit ergo ad te gratiæ alicuius non tam referendæ quàm testificandæ exiguum quidem, sed debitum *μνημόσυνον* nostrum: de quo si id largiere, quod est apud Poetam,

Vt desunt vires, tamen est laudanda voluntas,

fuerit quod vehementer mihi & gratuler & gaudeam. Tuq; ingenij, fortunæ, generis ornamenta ista in Ecclesiam, in rempub. in litteras, in hæc studia nostra, cōferre pergas, oro. Nam ita tibi laudis & famæ trophæum figes, quod neq; ferrum, neq; flamma, non ipsum edax rerum tempus abolere possit, sed perpetuam immortalitatem pariat. Et diuina te curam existimabis, laborare atq; eniti, vt tandem quid in Germania narum extet, quod externæ Faleti similiūq; operæ opponatur, neq; alienis nos plumis, secundum Horatianum apologum, ornare necesse habeamus. Quod etsi pro singulari prudentia tua facturus sponte fueras, facies tamen hac mea cohortatione libentius & maturius. Sic enim fuerit, quo patriam, quo patriæ principes, quo omnes ordines tibi deuincias. Quod superest de me, recipio tibi atq; confirmo cum obseruantia debita voluntatem semper memorem & gratam. Nam partes meas ita sustinebo, vt quæ proficisci à me officia ad te de merendum possunt, summo studio, obsequio, fide persoluisse videar.

Vale & salue. Francofurto ad Viadrum, M. Octobr.

D. XXVII. CIO. IO. LXXX.

APPENDIX PRIMA
DE COMMVNIBVS, AC
TAM BONIS AVCTORIBVS, QVAM NO-
TO ET VVLGARI LINGVARVM VSV RECEPTIS,
gentium Germanicarum & Slaucarum vel Henetarum appellationi-
bus, quiq; peculiariter Henetorum nomine in Germaniæ
ora populi veniant, quæ eorundem
sedes fuerint.

NOMINAT præmissa Helmoldi & Arnoldi historia Germanos nunc Teutones nunc Alemanos, vt Henetos aliquando Vandalos, sæpius atq; in vniuersum Slauos. Quæ diuersitas vt ne quem lectoris animo scrupulum iniiciat, visum fuit hîc rem breuiter *ὧς τῶν* explanare, itaq; explanare, vt tam eas appellationes referamus, quibus vtranque gentem boni auctores celebrant, quàm quæ simul exteris simul ipsarum linguis vernaculis hodie etiamnum in vsu sunt.

Principiò satis constat, GERMANOS & HENETOS vnum & eundem habere conditorem GOMERVM, filium Iaphet. Sed primùm quæ de Germanis dicenda fuerint, perstringamus. His accommo, quod legimus apud Iosephum propagatos à Gomero GALATAS. Est enim nomen istud è nostra petito lingua, nostrarumq; gentium proprium, vt paulo pòst monebimus. Præbet tamen nonnullam Homeri carmen coniecturam, præbet etiam Berosi fragmentum, gentes à Gomero conditas, de nomine ipsius se primùm nuncupasse, enim ille CIMMERIOS, hic COMAROS, quæ nomina à Gomero descendere, cum aliatum vtriusq; affinitas arguit. Certè quidem CELTAS Poeta ita neque ignorat, cum à Cimmerijs oriundos ASCANIOS & CAYCOS celebret, vt nondum tum Celtarum nomen introductum suspicer. Etsi vt neque Berosi ita neque Homero Cimmericorum historiam plenè cognitam fuisse, de fabulis vtriusque manifestum sit. Diuersaq; verisimile reddunt *ἡδὲ τῶν*, paulatim nomen hoc ex vniuersali in particulare degenerasse, haud dissimili pacto atque euentu, quem de Ionum nomine in gente Græca obseruare licet. Retinuit enim natio Cimmericorum peculiaris: Quæ natio vt in Asiam inuaserit, vt eiecta inde rursus ab Hælyatte, rege Lydorum, fuerit, ex Herodoto liquet, & disertius eadem de re Strabo explicat aliquot in locis. Nec discerno ab his Cimmericis Cimbros, celebratissimos è Romanæ historiæ scriptoribus. Qua de re præclare Plutarchus in Marrio, Strabo libro 7. Cæterùm vbiam CIMMERII, seu Gomeri posteris, tanquam in partes gentesq; distinctas discessere, & segregari vnà cum colonijs & sedibus etiam nominibus cœpere, tum de eo euentu, tum de migrationum studio, duo iterum maximè generalia nomina sibi asciuere. Nam qui Germanicæ linguæ vsus & commercium ex Ascanis & Togormæ posteris, quemadmodum in sequenti phato propagati fuere, dicti sunt HENETI, planè ad istum modum, quo superioribus se-

ribus seculis, qui religiosarum expiationum gratia Hierosolymam, Romam, Com-
 postellam, aut alia habita & credita sancta loca peterent, nuncupari voluere *Wal-*
bruder: & primi Germanicæ linguæ conditores, cum quam nunc vivimus vitam
 peregrinationem quandam statuerent, (rectè enim in Axiocho Plato: *καινὸν τὸ πρὸς*
τοῖς πάσι πρὸς ἀπὸ μὲν, παρὰ τὴν ἡμετέραν ὁ βίος: notique sunt similes è litteris sacris loci) nec
 quicquam in rebus humanis firmum & stabile cernerent, mundum ipsum voca-
 runt *die welt*. Credibile est autem, non eadem ab omnibus nomen *wallen* enun-
 ciatione prolatum, introducto nimirum paulatim cum sedibus distinctis etiam
 dialectorum & idiomatum discrimine: nec negari posse videtur, aliter adhuc gen-
 tes exteras è suæ linguæ proprietate inflexisse. Quocirca & à bonis auctoribus mi-
 huc sequuntur, inde Celtas fecere, alij Galatas, nonnulli, in quibus Cæsar, Gallos
 & Belgas. Ac sunt quidem, quæ eam de nominis huius usu sententiam confirmant,
 luculenta scriptorum testimonia in medio: Quæ cum alibi exposuerimus, hinc re-
 censerentur, necesse non esse duximus. Est & alterum hoc probè tenendum, ne-
 quaquam nominum illorum usurpationem ad amissim ab auctoribus observa-
 tam. Quemadmodum enim & VINDELICI & RHETI & SCYTHÆ, à qui-
 bus nunc Scotorum nomen reliquum, cum notio ad Germanicam alludat origi-
 nem, inde excluduntur, ita in cæteris gentibus nostris quædam Thracibus, quæ-
 dam Illyrijs, quædam etiam Sarmatis accensæ fuere. Accedit his tertium, & ipsum
 cognoscuntur: è quibus quæ ante Cæsaris Dictatoris ætatem sedes in Germania
 scitu dignissimum, nempe quod aliæ in iisdem gentibus, alijs celebriores extitisse
 cepere, potissimum CIMBRI & TEUTONES memorantur. De illorum origine
 iam dictum est. Hos eisdem cum Ascanijs astruo, & conditorem ipsis cum Bero-
 hoc ab illo *καὶ τὸ ὄνομα* articuli Germanici, quæ communis doctorum opinio est, de-
 rivatum: non dissimili forma & usu, quemadmodum de Ceteis orti & denomina-
 ti Macedones & Arcades, de Eleis seu Æolibus Thessali, de Iberis Tibareni, de
 laonibus seu Ionibus Chaones: & hodie Roma Turcis Vrum dicitur, ut Romanis
 scriptoribus Odera Viadrus. Fracta autem bellis Romanis Cimbrorum & Teuto-
 manorum potentia, pari celebritate inclaruit, lateq; sese per Germaniam exeruit, Ger-
 mania gentibus vendicat, & suo quodam instituto prorsus ab eis Gallos dis-
 cernit: Eri de principio nominis istius atq; notione nihil habet. Nec satis disertæ
 parte illa Taciti expositiones existunt, ut ridiculus prorsus Strabo, ridiculus Pau-
 lus Diaconus, quorum uterq; Germanorum nomen è Latina lingua vult petitum
 videri, ille quidem à germanitate Gallorum, hic à germine. Est etiam quod in re-
 centioribus scriptoribus pleriq; desideres atq; reprehendas: quorum alij Ebræum
 faciunt à Gerim & Ain, ut intelligas miseros aduenas; alij nostratis linguæ, quasi
 40 *German*, à vasto corporum robore & mole; alij à militiæ studio, *Heerman*, bellato-
 res authomines militares. Ego sacrarum litterarum sequi malim vestigia. Cumq;
 demonstratum supra sit, stirpem gentium nostrarum à Gomeri esse, ita quidem,
 ut à filio huius Ascane censeantur Ascanij & Tuiscones seu Teutones, omnino ist-
 huc inclinatione propendeo, ab altero Gomeri filio TOGORMA conditos & de-
 nominatos GERMANOS, principio *κατὰ ἀφύρασιν* mutilato. Est enim familiaris fi-
 gura illa linguæ nostræ in peregrinis vocibus. Dicunturque eodem modo de Af-
 lyrijs Syri, de Iberis Berones, Straboni, Eustathio & alijs. Et quadrat in Latina lin-
 gua, quod de Ebræo Tubalcain factum nomen Vulcanus; quadrat de nostra-
 50 *tibus*, *Westwoner*, *Werlen*, *Werner*, quæ detorta sunt in vulgaria ista; Isteuo-
 nes, Eruli seu Heruli, Irnerius: nec discernendi Allobroges ab ijs, qui ho-
 die in agro Padebornensi, nominis Westualici, dicuntur *die Delbrugger*. For-
 tidem enim ex hac ipsa ora Allobrogum in Galliam colonia deducta fuit. Illud qui-
 dem negari nō potest, nomen Germanorū perquam vetus esse: quippe quod He-
 rodotus habeat lib. i. Quas autem à Cæsaris temporibus Romani gentes Germa-
 nis annumerarint, ex eiusdem Commentarijs, Strabone, Tacito, Plinio, Ptolemæo

& alijs apertum fit. Tamen non omnino inter hos conueniat: id quod nostra lib. commentatione discuti non debebat. Istud tamen è Plinio lib. 4. cap. 14. memorabile est, quod quatuor facit Germanorum genera: VANDALOS, INGEVONES, ISTEVONES, HERMIONES, PEVCINOS. Vnde vulgatissimus cum aliorum tum Helmoldi nostri patet error, qui Vandalos eandem cum Henetis gentem fecerunt. Neq; non hoc loco alterum mentione nostra attingere debebamus, ab ea quam dixi, Cæsaris ætate, semper nominis Germani vsus de Germanicis gentibus in Latina lingua mansisse, cum hodie in nostra penitus exoleuerit. Et si consulas locutos scriptores dissimiliter. Nam aliàs vniuersale Germanorū nomen retinent, aliàs pro eodem tantum particulares gentium Germanicarum appellationes inculcant. Cuius instituti haud aliam occasionem crediderim, quam quod bellorum fortuna nunc hos nunc illos vel extulit vel depressit. Verum hæc singularem enodare, alterius argumenti fuerit. Modò vnum istud monuisse sufficiat, in nobilioribus hisce Germanorum gentibus, quæq; vehementer Romana arma exercuerunt, & ipsius nominis Germanorum vsus in nostra lingua nominibus suis extinxerunt præcipuè celebrari: SVEVOS, GOTTHOS, ALEMANOS & FRANCOs. Sicut ui sonant vagabundos, *vom schweben*: nominatque centum horum pagos Cæsar comment. lib. 4. gentes diuersas Tacitus & Ptolemæus. Nam pagorum numerum illum idem Tacitus propriè Senonibus, quos Sueuorum caput vocat, assignat. Gotthis Eusebij Chronologia conditorem attribuit Ascanem, à quo supra Ascaniorum & Teutonum stirpem deriuauimus: cum nomen propius ad Getber, qui inter filios Sem memoratur, alludat. Alemanos sunt qui à lacu Lemano dictos uolunt. Alij nomen Græcum *ἀλμυρονες*, alij Alanorum sobolem fecere. Quibus quarta eorum accedit opinio, qui conuenas quosdam statuunt, ut respondeat Saxonicum *Alman*, id est, collectitia quædam multitudo: Quales in Græca historia suspicari possumus Minyas: fuitq; talis exercitus, qui duce Godefrido Bilioneo Hierosolymam occupauit: fuere etiam ij è Germania coloni, qui nunc Borussia tenent: nec dissimile quiddam pleriq; de Silesijs referunt. Francorum nomen sono accedit ad *Bepexos*, quos Strabo lib. 4. in Rhetorum confinio collocat. Et constat quidẽ vsus huius perantiquum esse. Alij fabulosam eis à Troianis originem affingunt. Sunt etiam, qui Caucorum sobolem autument. Sed maximè concinna illorum est coniectura, qui veterum Germanorum propaginem asserunt, & nomen à libertate deducunt, ac si dicas *die freyen Ancken*, colonos liberos, duabus dictionibus ad vnam contractis, aut sola priore veteri terminatione Francica Ing & *Aggari* aduicta. Meruere autem primi ex his SVEVICAM nominis celebritatem mox cum Germanorum introducto nomine. Vtrunq; enim ita Cæsar in commentarijs accipit. Et disertius de Sueuis Tacitus: Sueuorum, inquit, non vna gens est: maiorem enim Germaniæ partem obtinent, proprijs adhuc nationibus nominibusq; discreti, quanquam in commune Sueui vocentur. Per GOTTHOS solus, quod sciam, Eusebius Germanicas gentes intellexit: cum quidem potentia ipsorum magis in exteris prouincijs quam in Germania effluerit. Fortè tamen eandem sententiã Procopius secutus, Vandalos Gothicam gentem vocat. ALEMANI & FRANCI propemodum circa idem tempus innotuere, atq; ita innotuere, ut nominis sui fama cæteras per Germaniam gentes quasi in ordinem redegerint, tandemq; verius Germanorum nomen aboluerint. Siquidem de vtrisq; cum retrò aliquot seculis, tum hodie etiamnum homines externi Germanos nuncupant. De Alemannis quidẽ Vopisci, de Francis Agathiæ & D. Hieronymi testimonia in medio sunt. Et Italis, Gallis, Hispanis, Britanis vernacula ipsorum lingua ALEMANI dicuntur, ut Turcis cum cæteris ferme occidentalibus FRANCI, quemadmodum auctores rerum Græcarum scriptores: quippe qui tam Alemanorum quam Francorum nomen inculcent: nisi quod & ipsi occidentales generatim LATINOS nominant. Cum contra nostra lingua alterius (Alemanorum inquam) vsus penitus amiserit, alterum verò tantum in parte Germaniæ agnoscat, & *καθόλου* Galliæ incolis attribuitur. Hos enim Germanicè Francos appellamus, retinetq; idem nomen Gallica lingua: cuius

qua: cuius enunciationem molliorem Helmoldus & similes auctores exprimeré conati, Francigenas dixerunt. Nominant verò lingua sua Germani sese **TEVTONES** *die Dendshen*, & ex Saxonica dialecto **TVISCONES**, *Duishesn*. Habentq; Teutonum nomen etiam annalium scriptores. Vt augurari coniectando libeat, semper id, inde à prima gentis immigratione, Germaniam conseruasse, constantiq; & foenni quadam vsurpatione colonis suis impertiuisse: Forsitan à tali quopiã euentu, quòd latè ibi Teutones imperassent, eaq; res nomini auctoritatem illam peperisset. Enimuerò Tuifconis regnum præter Berosum Tacitus quoq; retulit. Et si equidem hoc de amplissima Teutonum potentia, sed quæ tamen quàm Berosus fabulatur, aliquanto posterius cæperit, accipere malim. Nec dissimile historix de Boiemia exemplum suppeditant, & conuenit Sueuorum in Vindelicis, Myforû in Hermundurorum finibus fortuna. Cùm enim Boiemix nomen id primùm **BOII** possissent, idem postea inde tulerunt atq; exportarunt **MARCOMANI**: quippe qui & ipsi Boij appellati fuerint, itaq; adhuc hodie in Norico & Rhetia dicantur. Aclitria lingua **CZECHI** nominentur, Germani tamen & hos Boiemos vocitare manent. Sueuos ab Alemanis, Myfos à Sorabis Henetis oppressos accepimus. Sed postquam amborum dominatus desijt, etiam nomina oblitterata fuere, pro quibus tanquam alienis & exoticis *γνησια & ἐξωτεια* Sueuorum & Myforum reuocata etiamnum perdurant. Interea tamen de Henetis teneatur, hos à cæterarum gentium occupent. Ei voci muti significatum inesse videtur, vt intelligas alienæ linguæ homines, quemadmodum Græci extraneos Barbaros nominarunt, Saxones hodie *Vndeshen*, Heluetij & Sueui *Welshen*. Et constat quidem idem nomen etiam Vngaris receptum, neq; ad eò recentioribus Græcis scriptoribus ignotum esse. Sic enim veterum Græcorum more dictum, ita Nicephorus Gregoras imitatus fuit, vt & ipse Argonautas nostros, Godefridi Bilionei comites atque socios, Galatas nominarit.

Nunc ad **HENETOS** redeo. Quos communem cum Germanicis gentibus à Gomero originem ducere, sic quidem, vt quasi in partes discedentes filij & posterij discrimen inuexerint, suprâ ostendimus. Ac quas Ascanes & Togorma gentes propagarint, vt eadem cum sanguinis iure etiam linguæ eiusdem commercium fieri perrexerint, & ipsum à nobis iam dictum est. A Riphato, qui tertius Gomero filius attribuitur, & ipsum à nobis iam dictum est. A Riphato, qui tertius Gomero de satu eius propago, hocq; posteros Riphati omnium primum habuisse nomen autumo. Nam sequentibus temporibus magis Henetorum, & tertium Paphlagonum, inualuit, vt contrâ Rhiphæorum in particulare degenerauit: de quibus Rhiphæis cùm satis diligenter explicent Plinius & Solinus, tum memorabile est, quod Mela habet lib. 1. cap. 6. Homerus quidem tam Paphlagonum quàm Henetos nominauit Iliad. β. Et certum est è Liuiio, Strabone & alijs, conditos ab his Henetis Veneros Italiae & Galliae. Et si de primordijs eorum, & migratione in Europam, seculi rectius Strabonem quàm Liuium posse videri. Quod nominis Heneti principium opiner, scripsi suprâ. Suntq; de altero Paphlagonum Stephani & Eustathij à Paphlagonem, Plinei F. fabulæ in medio. Cui insuper accedit, quod Paphlagonum linguam Calaber memorat Paralip. lib. 2. Quod si tamen nomen Heneti è gentis linguæ petitum, significat vagabundos, *ρομδαδες*, ab Honati, vagari, discursare. Sed quia eadem lingua id planè non vsurpat, fortè propius aberrauerimus à vero, si ab accolis Germanis profectum & in vsum deductum statuamus, eo pacto quo hi se ipsos *Wallen* dixerunt, & vicissim ab Henetis Nemetzi appellati fuere. Post quatuor loco celebrari cœpere **SARMATÆ**. Rectè enim Mela: Vna gens, aliquot populi & aliquot nomina, &c. De iisdem etiam veteres Sarmatias duas, Asiaticam & Europæam, nuncuparunt. Nomini sunt qui Ebræam notionem assignent. Quam scholam persequi hîc commentando visum non fuit. Variant quoque nonnihil

enunciationem nominis scriptores Græci. Vocant enim, *Σαυρομάτας*, quod cum alij Latini Poetæ, tum Iuuenalis retinuit Sat. 2. Versus, cum sententiosi sint, adijcio:

*Vlira Sauromatas fugere hinc libet & glaciale
Oceanum, quoties aliquid de moribus audent,
Qui Curios simulant, & Bacchanalia viuunt.*

Quas autem Sarmatarum nomine gentes auctores accipiant, peti è monumentis ipsorum satius fuerit. Tantum istud ex Ptolemæo obseruetur, vtrunque ab auctore illi tradi, & Sarmatiam maximas gentes incoluisse, & Venedas (intelligit autem Henetos, quemadmodum eosdem Tacitus Venedos & Fennos nominauit: meministq; Plinius lib. 37. cap. 3. Venetos Græcis Henetos dici) ad totum Venedicum sinum sedes tenuisse. Sic enim locus iste habet, non, vt perperam aliqui citant, Henetos maximam gentem Sarmatiæ fuisse: licet vt hoc credere rectè possimus, permulta attestentur. Obscuratum tamen paulatim & Sarmatarum nomen inuenimus, ita quidem vt soli SORABI & SERVII id conseruasse existimetur. Etenim sonus admodum affinis est, vt in Latina lingua litterarum b & m. Cæpitq; circa Mauricij Cæsaris tempora vulgatus fieri SLAVORVM nomen. Facio ergo id in gente hac quintum, & notionem è lingua eiusdem esse puto à gloria, qua præfertur fortè alijs populis voluere, ac si dicas gloriosos vel claros. Recenset autem pleriq; Slauorum gentes Helmoldus lib. 1. cap. 1. & seq. Neq; enim omnes habet, omnis ad Borealem plagam Moschis, ad ortum Circassis, ad meridiem Bulgaris, Seruis, Boffinis, Rascijs, Croatis (nisi fortè hos quispiam illos Carinthios dici malit) & quos propriè Slauos in Slauonia appellamus. Et omnino de Sorabis explicauit obliuiscitur, ignoratq; prorsus Luzicos, Cassubios & Silesios. Nam Ditmarus duas facere Soraborum gentes videtur, DALAMANTAS & MILZENOS. SILESIOS nomen quoque idem Ditmarus memorat, hodie nomen referunt LVSATII. SILESIOS nomen tum innotuisse suspicari possumus: & exposuimus nostras de nomine illo coniecturas alibi. Iam nec istud hoc loco omittendum, quod auctor epitomes in Strabonem scriptum reliquit, nempe repletas itidem Slauorum colonias hodie nomine Heneto Morea dicitur. Verùm de his membratim agere, omniaq; ad viuum referre, instituti nostri non est. Scimusq; Italice linguæ consuetudine hac nostra repleta Slauorum nomen in contemptum & probrum trahi. Appellatur enim eo feruili conditionis homines: forsitan quadam Ægyptiorum Sarracenorum, (sub Mamaluchorum dominatu, imitatione: de qua qui volet peregrinatorum Hierosolymitana itineraria consulat. Nec nostra lingua id amplius agnoscit, sed vetus Henetorum nomē retinet. Dicimus enim *die Wenden*, *Wendischen wælcker*, & Slauoniam *die Wendische Marck*. Quæ cum ita sint, crassum inde Helmoldi seu memoriolæ seu ignorantia patet *opéna*. Etenim cum Slauorum Chronica promittat tantum in Henetorum historia subsistit. De quibus Henetis neq; hoc proleptice duximus, intelligi nomine eo ab Helmoldo gentes, quas etiam Ptolemæus propriè Venedas appellasse videtur. Paulatim enim latius in Germaniam progressi, ad Viadrum & Albim accessere, deniq; tam in Ostualorum quam in Westualorum Saxoniam colonias deduxere. Nam vt territorium Luneburg. ita & Westualia in confinio Lemgouia vrbis Henetorum pagos habet. Nec nisi enunciatione discernenda nomina sunt, VENEDÆ, VENEDI, HENETI, VENETI, WINITHI, WINVLI, quæ postrema duo apud Helmoldum legitur. Nam quod idem à Vandalis propagauit, eoq; nomine antiquitus Henetos appellatos tradit, hunc vulgatum quidem, sed planè putidum errorem, supra refellimus. Restat iam nomenclationem Henetarum gentium, de quibus tam ab Helmoldo quam ab alijs annalium scriptoribus explicatur, atexamus. Quæ cum vni cum nominibus suis maxima parte extinctæ sint, nos institutum illud ita persequemur, vt simul quas singula sedes tenuerint, aut quæ hodie nomina in locum eorum successerint, explanemus. Primum igitur secundum littus maris Baltici, ac deinde post Viadrum ad occidentalem plagam, vt loquitur Helmoldus, occurrunt: Pome-

Pomerani.

Wilzi, hisq; oppositi Rugiani insulares.

Warnaui.

Obotriti.

Polabi.

Wagiri.

Lingones.

POMERANI, veteri appellatione adhuc celebres, sonant maritimos. Sunt tamen fines gentis hodie quam olim multo angustiores. Constat & alterum istud ex Helmoldo, gentes eorum plures fuisse.

WILZI & LUTICI, seu Lutitij, appellatæ hæ quatuor gentes fuere:

Tolenzi.

Redarij, qui & Riaduri.

Circipani.

Kyzini.

Significant aut Wilzi lupinos, fortè à moribus barbaris, seu latrocinandi & prædandi consuetudine.

Tolenzos & Redarios alibi Helmoldus pro eadem gente accipit. Videnturq; hi quidem ab vrbe Rethra dicti, illi ab amne Tolenso, qui idem & sedem eorum arguit. Redarij Stetiniensium fines inter Panim & Viadrum incoluere.

Circipani à Pani fl. nomen traxerunt. Sedes habuere ad Gripfualdiam, Wolgastum & Sondium.

Kyzini ad Gucegovium oppidum confedere, & eidem fortè de se nomen reliquere.

RUGIANI, seu Rani (quia hoc ex illo contractum puto) à Rugia insula nomen mutuati sunt, quemadmodum Czechos de Boiemia appellamus Boiemos.

Habuit autem Rugia primos colonos Rugios, qui duce Odoacro Romam & Italicos ante Ostgothorum aduentum tenuere. Estq; nomen à quiete, ac si dicas pacificos seu tranquillos.

WARNAVI à Warnauo fluuio in agro Rostochiensis nuncupati fuere.

OBOTRITI Megalburgensem terram possederunt.

POLABOS suspicor à regionis planicie nomen sibi indidisse. Oppidum habuere primarium Raceburgum, initio Comitatu, post Episcopatu celebre.

WAGIRI habitauerunt ad Aldeburgum, & ipsum Episcopatu olim clarum oppidum. Nam postea temporis Geroldo Præsule auctore Lubecam is translatus fuit.

LINGONES & Linos non discerno. Hos Helmoldus lib. i. cap. i. illos cap. 18. nominauit. Conseruarunt nomen eorum Lune & Luneburgum. Hunc enim tradum possedisse perhibentur.

Cæteræ Henetorum gentes in Orientali Slauia, vt alibi Helmoldus loquitur, seu intra Albim & Viadrum, hoc est in Marchia Brandenburg. confederunt. Nomina earum sunt:

HERVLI, seu Heueldi.

LEVBVSII.

WILINI.

STODERANI.

BRIZANI, cum multis alijs, quemadmodum est apud Helmoldum.

Herulorum seu Heueldorum sedes fuit ad fluuium Haelum. Atque haud scio, an non inde Heueldorum nomen manarit. Herulos de Herulis Germanis appellatos crediderim, fortè quòd in sedes horum successerint. In hæ sitq; nomen ipsorum oppido Werlo in Obotritorum finibus. Significant autem Heruli vagabundos seu peregrinantes, sicuti de eadem origine Saxones mundum vocant *die Werlo*.

Leubusij oppido Lebusio nomen dedere. Nobilitavit id Episcopatus. Neque exiguam gentem fuisse, documentum præbet Leubusium monasterium in Silesia: quippe quod & ipsum Leubusiorum nomen referat.

Wilinis & Stodetanis è recentioribus quidam sedes ad Berlinum & Brandenburgum attribuunt. Helmoldus Stoderanos & Brizanos in agro Havelbergensi & Brandenburg. collocavit. Reliquum autem hodie est Brizanorum nomen in oppidis Britzen & Britz: Quorum illud ab egregia erga Principes suos fide cognomen tulit, & hac nostra memoria perquam felicia ingenia procreavit. Nati enim ibi sunt MARTINVS CHEMNICIVS Theolog. IOANNES COPVS, IOACHIMVS GREGORII, & IOACHIMVS MAVRICIVS, Iureconsulti, viri dignitate, virtute, & egregia doctrinæ eruditione clarissimi, quiq; etiamnum superstites sint. Nam Chemnicus Brunsvigæ Superintendentem agit: in reliquis tribus Copus apud illustriss. Electorem Brandenburg. Ioachimus Mauricius in aula Pomeran. intimi & primarij Consiliarij, Ioachimus Gregorij apud Principes Meagalburg. Cancellarij munus promeruerunt, summaq; hæcenus cum laude gesserunt.

In fine aliquid adijciendum esset de nominibus *Balsamerland* & *Marshinerland*, quæ Helmoldi historia habet lib. 1. cap. 89. Verùm de posteriore res per se plana videbatur: de altero operam eam præstitimus in historia de vita & rebus gestis Viperti Groicensis: vnde qui volet, reperat. Rectè autem Helmoldus vocem *Marshinerland* interpretatur terram campestris & palustrem. Dicitur enim Saxonico idiomate *Marſch* *μαρσιος*, vel ad amnem planities. Estq; inde vetus Marforum nomen, est etiam oppidi *Merseburg* notio, non à Marte, vt vulgus scriptorum comminiscitur. Nec minus eodem loco de duabus in tractus illos deductis colonijs, hoc est, altera Saxonum ab Othonibus, altera Belgarum ab Alberto Vrſo, Helmoldi expositio memorabilis est. Sed hoc indicari tantùm, non explicari à nobis debebat.

ALTERA APPENDIX,
CONTINENS SYLVVLAM
DE ILLUSTRIS. BILLINGORVM FAMILIA,
CONCINNATA E DIVERSIS ANNALIBUS:

AVCTORE

REINERO REINECCIO
STEINHEMIO.

BAMILIA BILLINGANA, quæ Ducum dignitate & nomine altera Saxonix imperavit, à conditore BILLICO seu Billingo (vtrinq; enim scripturam annales habent) denominationem tulit, idq; ex veteri gentium nostrarum lingua vernacula patronymica & gentilia, quæ Grammaticis dicuntur, formandi consuetudine. Vſitata enim his fuit, vt in familiarum, ita etiam in populorum nuncupationibus terminatio *ingk*. Exempla similia reliqua sunt, de populis quidem in Salingis & Lotharingis: quorum illud à Salaflo, fluio profectum, & parti Francorum tributum fuit: hoc Lotharium Cæsare, Ludouici Pij F. auctorem habuit, mansitq; ijs Belgij & Gallix Lugdunensis tractibus, qui post institutam cum fratribus prouinciarum diuisionem, illi obuenerunt: de familijs verò in Merouingis & Carolingis: quorum illud de Merouei regis, hoc de Caroli M. posteris, qui in Gallico Francorum regno Merouingos exceperunt, vſurparum

parum est. Cæterum vt ad Billichum expositio redeat, genere quidem illum nobilitate, sed patrimonio & censu petrenui fuisse, accepimus: quippe qui agrestium tantum septem in villa Stubegehorn ad oppidum Soltaw, vt Chron. Saxon. Salzamturingorum, vt alij, Dominus extiterit. Traditurq; hoc de eo alterum, & ipsum & maiores à sede illa se denominasse.

Geniti Billichio filij fuere: HERMANNVS, Wigmanus & Vdo.

HERMANNVS, vixit in familia OTHONIS M. Cæs. & principio quidem haud alia quàm vulgaris aulici conditione & nomine vixit. Post virtute creuit: atq; Othoni I. adolescentiæ & morum informator adiunctus, ita se Imperatori probauit, vt is Italiam petiturus, Saxoniam Hermanno procurationem commiserit. Hoc munus cum summa iustitiæ & innocentiam fama per quinquennium gessisset, & obisset interea GERO Comes, possessionibus huius munificentia Imperatoris donatur, & DVX SAXONIÆ, eius inquam, quæ ad Albim est (diuersus enim ab hoc Ducatus fuit ad Visurgim, vt annales Saxon.) salutatur. Vbi in Imperio patris successit OTHO II. gratiam eius retinet veterem. Et cum dignitas ipsius vrecius plurimos, nullos tamen infestiores aduersarios quàm fratrem Wigmanum & men in his Mestoueuum, gentis Principem, tributarium. Ab Adalberto, Archiepiscopo Magdeburg. mirificè adamatus, omniq; honorum & officiorum genere cultus, alienandemq; Hermannum Verdensen experitur: Qui cum nihil de offensa remitteret, rum statu Quedlinburgi, vt Ditmarus Merseburg. anno Christi D. CCCC. LXXXI. vt Chron. Saxon. additum habent. Explicauit de ortu & incrementis Hermanni præclare Helmoldus noster lib. I. cap. 10. Chron. Saxon. arcem Luneburgi ab eo instauratam, & urbem, quæ antea vicus esset, conditam affirmant. Habet eiusdem vbis notionem veram Crancius lib. 4. Saxon. cap. 16.

Wigmanus, vir vt manu promptus, ita consilij solers, inuidet Hermanno fratri Ducis dignitatem, ideoq; aula aliquantisper abstinet. Post eius instituti pœnitens, cum temeritatis veniam à Cæsare impetrasset, in fide illius deinde vsque ad vitæ finem constanter permanet. Auctor est Witichindus lib. 2.

Wigmanus, adducturus militum supplementum OTHONI M. Cæs. Ludolfum F. ad Moguntiam oppugnanti, funditur ab hoste in itinere: & in arce quadam obfessus, certis pactioibus dimittitur, occulteq; ab Hermanno patruo alienatur. Hunc cum deinde de patrimonio interuerso palam criminaretur, & causa in iudicio ducta, ea Cæsaris sententia cecidisset, in custodiam datur. Inde elapsus, arma capit, & graues in Slauis motus ciet, gente ad rebellionem inflammata. Ideo cum Cæsarem perduellionis damnasset, & Slauos contendere prælio ausos, ingenti strage profligasset, in Galliam exulatum it. Aliquanto post per Geronem Comitem ad Slauos profugit. Quibus cupidè eum susipientibus, fortia in his facinora multa edit. Ad extremum victus à Miteca dynasta, Cæsaris confederato, & è fuga in villam quandam compulsus, dedere se barbaro dedignatur, citiusq; eum spiritus quàm animus se defendendi deficit. Cum enim præ vulneribus & lassitudine vix anhelitum duceret, gladium iam moribundus ita hosti tradit, vt ante vinculorum dedecus expiraret. Witichindus lib. 3.

Vdo, refertur mentione Witichindi lib. 2.

Gebehardus, perijt in bello Danmari & Eberhardi Franci, cum militaret Hérico Rixoso, vt Witichindus.

Fuit cum HERMANNO Hildegardis Westerburgia: è qualiberos sustulit mares, Bennonem vel Bernonem & Lotharium: sceminas Suanhildam & Mathildam, vt Chron. Saxon. & Onomast. Pryn. Ditmarus Merseburg. addidit tertium filium Ditmarum, & Bennonem Bernhardum vocat. Quod Helmoldus, annales Saxon. Engelhusus & Crancius inuertentes, Bernhardum Bennonis F. Hermanni N. faciunt. Placuit autem mihi è Ditmaro Bernhardi nomen retinere, sic tamè

vt alterum Bennonis è cæteris, quos dixi, auctoribus illi non adimam. Et cum de filio controuersia nulla sit, ex omnium consensu hunc Bernhardum appello.

BERNHARDVS, alijs Benno & Berno, agit à patris obitu frustra de expeditione huius cum Verdensi Præsule. Pòst OTHONEM II. Cæs. ad expeditionem Danicam confectatur. Cum eodem Romam profecturus, retrahitur nouo Danorum motu. Henrico Hezeloni contra OTHONEM III. imperium affectanti, vt qui maximè aduersatur. Cùm Sigefridus & Henricus, Comites, Ditmari Mersepurg. auunculi, in Slauorum potestatem peruenissent, pro liberatione eorum pecuniam dependit. Ab Othonis III. morte stetit à partibus ECCARDI Marchionis. Sed aliquãto pòst HENRICO II. reconciliatus, humaniter pro Henrico Austriaco intercedit. Cùm Imperator bellum in BOLESLAVM Polonum meditaretur, primùm de pace cum hoc amicè agit: sed posteaquam nihil profecit, eodem bello Imperatori militat, & ita militat, vt parte alia hostem inuaderet. Hoc insituito ab Imperatore diuulsus, cum deinde coniungere se illi nullo pacto posset, expeditionem eam irritam reddit. Hæc ex Ditmaro Mersepurg. Addidere annales Saxon. Slauos eum in officio & Christianæ religionis cultu retinuisse. Helmoldus cum vt Principem bonum & fortem prædicet, contra auaritiæ & immodicarum exactio-²⁰num insimulat.

Lotharius, possedit transalbinam prouinciam, vt Crancius, hoc est Stormariã, Holfatiam & Ditmarsiam. In eius rebus gestis hoc habent annales Saxon. secum OTHONEM III. Cæs. cum Bernhardo fratre Romam. Quod Crancius addit, ab iisdem oppressum fuisse Eccardum Marchionem, Henrici II. æmulum, huic idè derogant Ditmari Mersepurg. expositiones. Diuersus enim fuit Lotharius Comes, qui Eccardo se opposuit, ab hoc Lothario: nec contentio ipsorum ad eadem processit, sed ab alijs illa auctoribus extitit. Vxor²⁰is eius Emmæ encomium habet Crancius lib. 4. Saxon. cap. 29.

Ditmarus, spoliavit per iniuriam Meinvercum Præsulem, vt Ditmarus Mersepurg. lib. 7.

Suanhilda, fuit in matrimonio Ditmari, Marchionis Turingiæ, deinde Eccardi, qui contra Henricum II. Cæs. imperium affectauit. Onomast. Pym.

Habuit BERNHARDVS vxorem Beilam Stetinensem, vt Chron. Saxon. & Crancius, vnde nati, BERNHARDVS, Ditmarus & Bruno. In annalibus Saxon. additur Hermannus, sed sine rerum gestarum mentione.

BERNHARDVS, aduersatur, quemadmodum suspicor, de patris exemplo HENRICO II. Cæs. sed conatu & euentu infausto. Sub idem enim tempus Slauos, quos primùm exactio-²⁰nibus immodicis, deinde cõtumelijs irritasset, ab eo defecere, & abiecta cum alieni imperij iugo etiam Christianismi professione, sine igne & ferro vastarunt. Quare cum huic malo occursum, partim eiudè studeret, eamq; Vnuani, Archiepis. Magdeburg. opera impetrasset, fines eius Vnuani solertia, partim armis Slauos pacat, & simul ab iniurijs in ordinem Ecclesiasticum temperat. Nam & huic antea grauis fuerat, vt Helmoldus & Crancius. Interea tamen patris fortunam nulla parte æquat, vt annales Saxon. auaritia inextinguibili cæteras eius virtutes obscurante. Cùm Godescalcum Obotritu, cum prædonum manu Saxoniam vastantem, interceptisset, & aliquandiu in vinculis habuisset, tandem vt virum fortem dimittit honorificè, & fœdus cum eo facit. Aliquantotò pòst de auxilijs interpellatus à Redarijs Slauis, prompto hæc studio subministrat, sed à victoria præclarissimè parta, Christianismi in gente illa instaurandi omni mentione omissa, tantùm prædæ inhiat. Moritur sub initium imperij Henrici III. Cæs. cum fuisset in magistratu annos 40. vt Helmoldus & Crancius, & Luneburgi in templo arcis ante aram S. Crucis inhumatur.

Ditmarus, interiit in adolescentiæ flore, vt Chronic. Saxon. Nam Crancius variat, & patri superstitem, Comitatum Stormariæ tenuisse, ait.

Bruno, consecutus est Episcopatum Aldenburg. vt Chronic. Saxon. Crancius iterum discrepans, in pueritia mortuum, ait.

Cum Bernhardo, Bernhardi F. connupta fuit Bertrada, regis Noruegiæ F. vt Chronic.

Chronic. Saxon. Engelhusius & Onomast. Pryn. vnde liberos procreavit, ORDOLFVM & Hermannum.

ORDOLFVS, succedit in patris dignitatem, sed possessiones auitas æqualiter cum fratre disperditur. Inde primùm viribus imminutus, etsi à morte fratris imperioria ei patris redijt integrum, fortuna tamen non redijt. Nam ex auaritiæ eius meritoria hostes Slauos accepit: cum quibus licet sæpè neq; instrenuè armis contendit, semper tamen inferior discessit, quemadmodum est apud Helmoldum. Accidit & hæc ei longè grauissima calamitas, quòd vxor prima ab hoste capta, cum in Godescalci Obotriti filios, qui ob patris cædem à popularibus dissidentes, vnum per fugium, vnã spem, in eo haberent, conferre potuit. Cedit è vita in ista fortuna sua, anno principatus duodecimo.

Hermannus, retinuit è paternis possessionibus tractum in Slauis, vt Chronic. Saxon. Comitatum Holsatiæ vel Oldeburgi, vt Crancius. Vixit perpetuò cælebs, diemq; suum obit anno principatus quinto.

ORDOLFI coniuges duæ memorantur, prima Gisela, Magni, regis Daniæ & Noruegiæ F. vnde nati MAGNVS & Otho: altera Gertrudis, Conradi Brandeburg. F. qua editus Bernhardus, adhuc puer à præferoce equo excutitur, ex eaq; illigione interit, vt annales Saxon. Onomast. Pryn. addidit quartum Hermannum.

MAGNVS, iuuat copijs auxiliarijs Buthuen, Godescalci Obotriti F. Pòst cum fratre huius Henrico, qui in verba eius iurasset, in Slauos rebelles ipse profectus, victoriam post homines natos reportat de barbaris præclarissimam. In Saxonia aduersus Henricum IIII. Cæs. tumultu cum cæteris se proceribus coniungit: cumq; deinde cum iisdem è Rudolphi Sueui sponcione se Cæsari permisisset, Tincinum cum Friderico, Palatino Saxoniz, relegatur. Reductus inde in Germaniã, & in custodiam datus, vitam in ea calamitate cum morte commutat, circa annum Christi 1106. vt Crancius.

Otho, duxit in vxorem Margaritam, Conradi, Ducis Sueuorum F. vt Onomast. Pryn. Irmengardin, vt Chronic. Saxon. vnde liberi ei geniti:

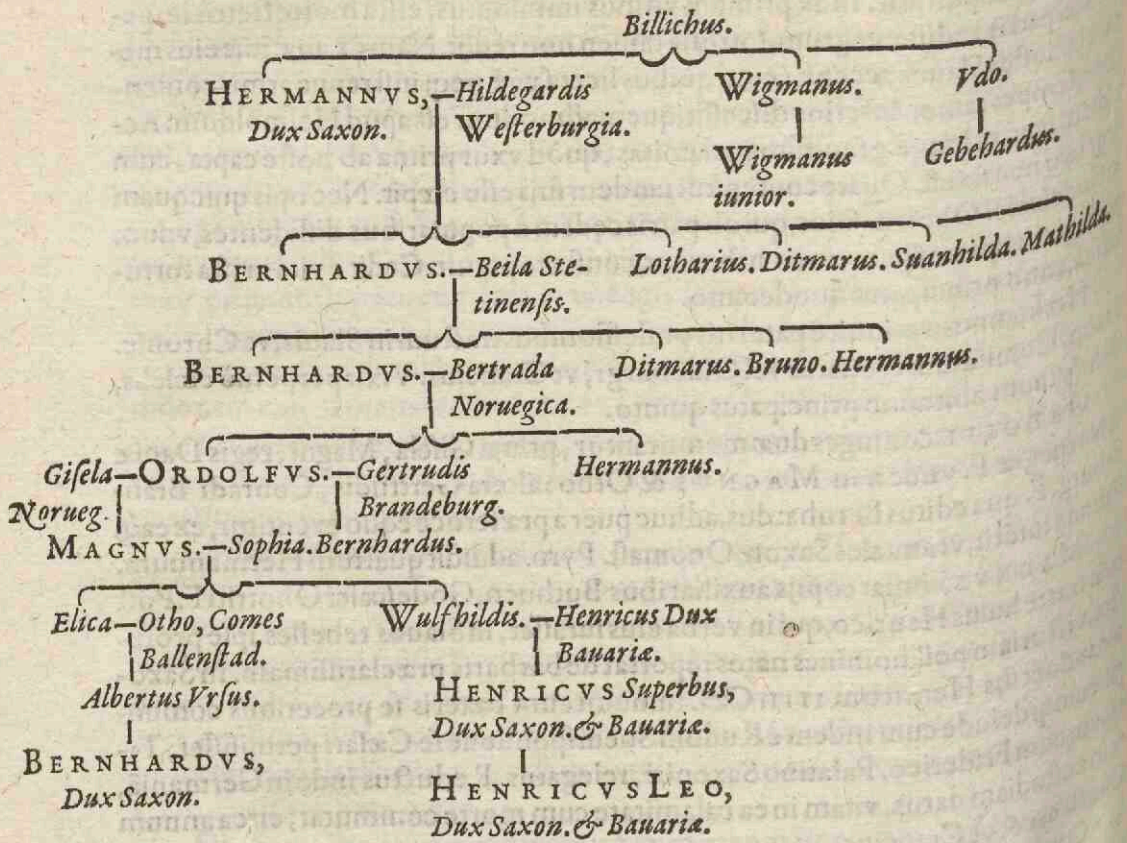
Cuno, perimitur ferro sub annũ Christi 1105. vt Chronic. Saxon. Meminit Crancius lib. 5. Saxon. cap. 26.

Henricus, potitus parte Frisiz, occiditur ibi ex insidijs. Ibidem.

Hermannus, conijcitur in vincula ab Henrico IIII. Cæs. vt Onomast. Pryn. Cum MAGNO fuit Sophia, Ladislai, regis Vngariz F. vnde natæ filiz, Elica & Wulfhildis.

Elica, sociatur matrimonio Othoni, Comiti de Ballensted, mater Alberti Vr̄si, auia Bernardi, Ducis Saxon. Wulfhildis Henrico, Duci Bauariz, mater Henrici Superbi, auia HENRICI LEONIS.

FAMILIÆ BILLINGANÆ
STEMMA.

TERTI

TERTIA APPENDIX,
DE GENEALOGIA MAR-
CHIONVM ESTENSIVM, ET DV-
CVM FERRARIÆ,

AVCTORE
HIERONYMO FALETO.

ENTEM Atiam, à qua hæc familiæ Estensis, per tot secula con-
tinuata series, radicem educit, Romæ L. Valerio Flacco & C.
Mario, C. F. Coss. floruisse compertum est; maximè verò M.
Atio Balbo, M. F. C. Cæsaris Augusti auo materno, quam tan-
quam Imperij sequacem in Gallia transpadana militum & po-
pulorum præfecturas consecutam, constat: atq; huius C. Atij,
qui vixit imperante THEODOSIO, reliquorumq; monumen-
tis fuisse clarissimam, vt omittamus complures vetustioris tempestatis, ac præser-
tim Atium Nauium, cui statuam Romulus erexit.

C. Atius, C. F.

Ex Martia, decurio 1111 vir. Ateste
Anno salutis cccc. 11. Obijt cccc.
xi. Ex Thoma Aquileiensi, Nicolao
Casolio, Bartholomæo Gerardi-
no & inscriptione vetu-
stiss. lapidis.

Luxonia. Ex Ni-
colao Casolio &
lapid. inscript.

C. Xilus. Ex
inscriptione
lapid.

Aurelius, Vindelicorum
præfectus. Vxor Norica.
Obijt 418. Ex Thoma A-
quileiensi & lapid. in-
script.

Flavius, obijt
sine libetis. Ex
Atestinorum
Annalib. & la-
pidis inscript.

Forestus, alij Horstus, Aretis, Montis Silicis, Vicetia, Feltria Princeps 428. Obijt 453. Vxor Constantia. Ex Aquilensi, Casolio, Gerardino & lapid. inscript.

Achatius, alijs Acarius, Aretis Princeps 453. Vxor Gardena Damascena, & Amalofuntha, Theodorici Francorum Ducis, filia. Ex Aquilensi, Casolio, Palmer. Gerardino & lapid. inscriptionibus.

Constantinus. Vxor Arthusa, Ebrini Gotthi F. 499. Obijt 538. Ex Casol. Vito Raunenare, Proflocimo & Hieron. Aretino.

Basilus, Aretis, Vicetia, Feltria Princeps, 651. Obijt 664. v. l. Cal. Augusti. Ex Casol. Gerardino & lapid. inscriptionibus.

Marcellus. Vxor Thefaurea. Obijt 458. Ex Aquilensi, Casol. Prificiano, Gerardino & lapid. inscript.

Sabinus, alijs Sabinianus, 614. Præfectus Illyrici 505. Obijt 518. Ex Casol. Torname & Gerardino.

Scuetianus. Ex Fast. Ibris.

Alforisus, Feltria præfectus 454. Vxor Arpanina, Russiz regis F. Obijt 475. Ex Thoma Aquil. Casolio, Prificiano, Gerardino & lapid. inscript.

Maximus, 600. Ex Casolio, Gerardino & Proflocimo.

Bonifacius. Vxor Elida. Obijt 111. Ex Casolio, Gerardino & alijs.

Valerianus. Vxor Constantia D. 111. Obijt 111. Ex Marcclino, Proflocimo & alijs.

Gundelardus 1. Obijt 111. Ex Ferronio, Ioanne Heroldo & alijs.

Heribertus, Aretis, Montis Silicis Princeps 699. Vxor Theodora. Obijt 700. Ex Hermanno & lapid. inscript. & Celio.

Hericus 1. Aretis Comes, Tarnij præfectus. Vxor Aretia, 749. Octus 780. Ex Funccio, Auentino, lapid. inscriptione & Caroli M. diplomat. Placeman. Euber. Lothar. & Ludouici Aquigrani 834.

Otho 1. Estensis Cimaclus Comes, 834. Vxor Lada, Cadolochi, præfecti Forouulij F. Obijt 878. Ex pith. Lotharii & Ludouici Imp. Aquigrani 834. & lapid. inscriptione.

Beringanus, Estensis Comes 801. Obijt 840.

Apaldus, Ex Testamento Inglandæ.

Inglandæ, Comitissa Latij. Ex eius Testamento 896.

Petrus, Rauennæ Diaconus 900. Ex eius Testamento.

Gonifredus 11.

Adelegus Azo 896. Obijt xmi.

Vpaldus. Ex diploma Mathildis Parmæ 1109.

Azo vt in Vpald.

Hugo 11. Thusciz Comes, Mediolani & Genue Marchio, 940. Obijt 953. Ex Ioann. Villan. & Othonis diplomat. 954.

Fulcus Estensis, Friburgi Comes 995. Obijt 1002. Ex Annal. Estens. & priuilegijs diuersis.

Aldebrandinus 1. Ex Naucero, Neandro & Martino Pelono.

Azo v. Vxor Mathildis, filia Bonifacii, Lucæ, Mâruæ, Parmæ, & Regij Principis. Ex Polifortio, Pandulpho, Ricobaldo, Platina & Blondo. 1099.

Tiberius, Aretis, Montis Silicis, Vicetia, Feltria Princeps 428. Vxor Lucinda, Valerij Rutheni F. Ex Nicolao Casolio, Scardonio & lapid. inscript.

Renetus, obijt 454. Ex Thoma Aquil. Casolio, Prificiano, Gerardino & lapid. inscript.

Aretius. Ex Casol. Gerardino & lapid. inscript.

Tiberius 11. Ex lapid. inscript.

Aldoardus. Vxor, Sigulij Forouulij præfecti. V. D. XCI. Obijt d. c. xxxiv. Ex Hermando & alijs.

Aldoardus 11. D. C. C. Ex lapid. inscript. & Atestinorum Annalibus

Regifedus D. C. C. X. Ex Hermanno, Celio & lapid. inscript.

Behomannus, vt in Regifredo.

Obizo 1. D. C. C. C. X. Ex Lutprando.

Martia, Vxor Olibrii Metamaufi Tribuni D. C. C. X. Ex Venetorum Annalibus & lapid. inscriptione.

Vberius, Comes Estensis 916. Obijt 926. Ex Funccio, diploma te Berengarij Regis Anno 916. & inscript. lapid.

Alberus, Marchio Thusciz, Estensis Comes 926. Vxor Gisela, relicta Alberti. Eporedig Marchionis. Obijt 936. Ex Annalibus Venetorum, Ferraricis & Funccio.

Valdenta, Vxor Petri Candiani, Venetorū Ducis, 911. Obijt 922. Ex Andrea Dandulo & Prificiano.

Hugo 11. Thusciz Comes, Mediolani & Genue Marchio, 940. Obijt 953. Ex Ioann. Villan. & Othonis diplomat. 954.

Fulcus Estensis, Friburgi Comes 995. Obijt 1002. Ex Annal. Estens. & priuilegijs diuersis.

Obizo 11. 1014. Obijt 1046.

Comnus. Vxor Bertha Maltrauafia. Obijt 1105. Ex inscript. lapid. & priuilegio Mathildis. dato Ferrat. 1099.

Hugo 11. Estensis, Genuæ, Mediolani & Hertruz Marchio 995. Vxor Maria, Theodati Marchionis Parmensis F. Obijt 1014. Ex Villano, Funccio, Petruccio & diplomat. Othonis 111.

Azo 111. Estensis Marchio 1014. Vxor Cunegunda, Guelfi 11. Bauariz Ducis F. Elizabeth, Marchionis Montisferrati F. & Iuditha, Conradi 1. Imp. F. Obijt 1055. Ex Viperig. Auentino, Lambertio, Crancio.

Mathildis, Ducissa & Comitissa: Vxor primò Gonifredi, Spoleti Ducis: secundo Azonis 111. Marchionis: tertio Guelfi Auentino, Vill. Sil. Funccio, Palmer. Sigiber. Plat. Biondo. Ex ex Instrumento donat. facto in via Claudia 1090.

Mathildis, Ducissa & Comitissa: Vxor primò Gonifredi, Spoleti Ducis: secundo Azonis 111. Marchionis: tertio Guelfi Auentino, Vill. Sil. Funccio, Palmer. Sigiber. Plat. Biondo. Ex ex Instrumento donat. facto in via Claudia 1090.

Sigifredus, alijs Sigibertus, Lucæ & Parmæ dominus 880. Obijt 945. Ex Funccio, diploma te Ioanna. Ex Leonhardo, Ca 1111. & inscript. lapid.

Azo 1. Estensis, Comes Genuæ, Marchio Mediolani 949. Vxor Hildegarda. Obijt 970. Ex Andrea Dandulo, Benedicto v. l. Pont. & Priuileg. Othonis 1. Anno 954.

Gonifredus, Episcopus Brixientis. Ex vita Mathildis.

Gerardus, Parmæ Dominus 970. Ex Cadolo & alijs.

Theobaldus, Regij Lepidi, Parmæ, Lucæ & Ferrariz Marchio 962. Obijt 1007. Vxor Guilia, alijs Volita. Ex vita Mathildis, ex priuilegio Ioann. 111. Pont.

Bonifacius 111. Marchio Estensis, Lucæ, Mantuz, Ferrariz, Parmæ Princeps. Vxor Richilda, Gielberti Principis F. & Beatrix Conradi 1. Imp. F. 1038. Obijt 1052. Ex vita Mathildis & priu.

Federicus. Ex vita Mathildis.

Beatrix. Ex vita Mathildis.

Conradus. Ex Cadolo, Gerardo & alijs.

Theobaldus, Aretiz Episcopus. Ex vita Mathildis & alijs.

Anizo, vel Obizo 1. Comes Cimachii 888. Obijt 925. Ex Funccio, diploma te Beringarij Regis & Hugonis Regis Ferrariz 928. & inscript. lapid.

Almericus, Marchio Ferrariz 928. Obijt 949. Vxor Ataperga, & Franca Ataperge nepis. Ex Magonio, Funccio, Prificiano, diploma te Hugonis, regis Ferrariz Anno 928. & ex Testamentis Almerici.

Hugo 1. 980. Ex Mathildis diploma te 1109.

Ardulnus 992. Ex diploma te Mathildis.

Gerardus, Parmæ Dominus 970. Ex Cadolo & alijs.

Rodulphus. Obijt 961. Ex scriptoribus in vita Mathildis.

Theobaldus, Regij Lepidi, Parmæ, Lucæ & Ferrariz Marchio 962. Obijt 1007. Vxor Guilia, alijs Volita. Ex vita Mathildis, ex priuilegio Ioann. 111. Pont.

Bonifacius 111. Marchio Estensis, Lucæ, Mantuz, Ferrariz, Parmæ Princeps. Vxor Richilda, Gielberti Principis F. & Beatrix Conradi 1. Imp. F. 1038. Obijt 1052. Ex vita Mathildis & priu.

Federicus. Ex vita Mathildis.

Beatrix. Ex vita Mathildis.

Conradus. Ex Cadolo, Gerardo & alijs.

Theobaldus, Aretiz Episcopus. Ex vita Mathildis & alijs.

Forestus, alijs Horstus, Arestis, Montis Silicis, Vicetia, Feltria Princeps 428. Obijt 453. Vxor Constantia. Ex Aquilensi, Casolio, Gerardino & lapid. inscript.

Achatius, alijs Acaetius, Arestis Princeps 453. Vxor Gardena Damascena, & Amaloluntha, Theodorici Francorum Ducis, filia. Ex Aquilensi, Casolio, Palmer. Gerardino & lapid. inscriptionibus.

Constantius. Vxor Arthusa, Ebrini Gotthi F. 499. Obijt 538. Ex Casol. Vito Raucennate, Prodocimo & Hieron. Arestino. Ex Casol. Vito Raucennate & Prodoc.

Bassius, Arestis, Vicetia, Feltria Princeps, 651. Obijt 664. v. i. Cal. Augusti. Ex Casol. Gerardino & lapid. inscriptionibus.

Maruellus. Vxor Thefaurea. Obijt 458. Ex Aquilensi, Casol. Prisciana, Gerardino & lapid. inscript.

Alforisus, Feltria praefectus 454. Vxor Arepanina, Russia regis F. Obijt 475. Ex Thoma Aquil. Casolio, Prisciano, Gerardino & lapid. inscript.

Renectus, obijt 474. Ex Thoma Aquil. Casolio, Prisciano, Gerardino & lapid. inscript.

Arestius. Ex Casol. Gerardino & lapid. inscript.

Tiberius 11. Obijt ex lapid. inscript.

Maximus, 600. Ex Casolio, Gerardino & Prodocimo.

Bonifacius. Vxor Elida. Obijt 1111. Ex Casolio, Gerardino & alijs.

Valerianus. Vxor Constantia D. 1111. Obijt d. x. c. Ex Marcclino, Prodocimo & alijs.

Gundelardus 1. Obijt d. lxxxiii. Ex Feronio, Ioanne Heroldo & alijs.

Aldoardus. Vxor, Sigulfi Fortuulij praefecti F. d. xciii. Obijt d. c. xxxv. Ex Hermando & alijs.

Heribertus, Arestis, Montis Silicis Princeps d. c. xxv. Obijt d. c. xci. Ex inscriptione lapidum & Atestinorum Annal.

Ernestus, Arestis, Montis Silicis Princeps 699. Vxor Theodora. Obijt d. c. xlix. Ex Hermano & lapid. inscript. & Celio.

Henricus 1. Arestis Comes, Tausij praefectus. Vxor Atestia, 749. Octus 780. Ex Funccio, Auentino, lapid. inscriptione & Caroli M. diplomate. Placeman. Eibet. Lothar. & Ludouici Aquigrani 834.

Obito 1. Estensis Cimaclus Comes, 854. Vxor Lada, Cadolochi, praefecti Fortuulij F. Obijt 878. Ex priuilegio Lotharii & Ludouici Imp. Aquigrani 834. & lapid. inscriptione.

Martia, Vxor Obibri Metamaui Tribuni d. c. c. 11. Ex Venetorum Annalibus & lapid. inscriptione.

Obizo 1. d. c. c. c. c. xlii. Ex Lupatando.

Apaldus, Ex Testamento Inglandae.

Inglandae, Comitis filii Latij. Ex eius Testamento 896.

Petrus, Raucennae Diaconus 900. Ex eius Testamento.

Humbaldus, Camerini & Spoletini Marchio 845. Ex Gregorio v. Ioann. Funccio & alijs.

Gotifredus 11.

Adelegus Azo 896. Obijt xmi.

Vpaldus. Ex diplomate Mathildis Parmae 1109.

Azo vt in Vpaldo.

Hugo 11. Thusciae Comes, Mediolani & Genue Marchio, 940. Obijt 953. Ex Ioann. Villan. & Othonis diplomate 954.

Ybertus, Comes Estensis 916. Obijt 926. Ex Funccio, diplomate Ioann. Berengarij Regis Anno 916. & inscriptione lapid.

Alberus, Marchio Thusciae, Estensis Comes 926. Vxor Gisela, relicta Alberti. Eporedij Marchionis. Obijt 936. Ex Annalibus Venetorum, Ferrarensium & Funccio.

Valdeta, Vxor Petri Candiani, Venetorum Ducis, 911. Obijt 922. Ex Andrea Dandulo & Prisciano.

Hugo 11. Thusciae Comes, Mediolani & Genue Marchio, 940. Obijt 953. Ex Ioann. Villan. & Othonis diplomate 954.

Fulcus Estensis, Friburgi Comes 995. Obijt 1002. Ex Annal. Estensium & priuilegijs diuersis.

Aldebrandinus 1. Ex Naucero, Neandro & Martino Polono.

Azo v. Vxor Mathildis, filia Bonifacii, Lucis, Maritima, & Regij Principis. Ex Polistorio, Pandulpho, Ricobaldo, Platina & Blondo. 1099.

Obizo 1. Comes Cimachii 888. Obijt 925. Ex Funccio, diplomate Berengarij Regis & Hugonis Regis Ferrariae 928. & inscriptione lapid.

Almericus, Marchio Ferrariae 928. Obijt 949. Vxor Ataperga, & Franca Ataperge nepis. Ex Magonio, Funccio, Prisciano, diplomate Hugonis, regis Ferrariae Anno 928. & ex Testamentis Almerici.

Hugo 1. 980. Ex Mathildis diplomate 1109.

Arduus 992. Ex diplomate Mathildis.

Gerardus, Parmae Dominus 970. Ex Cadolo & alijs.

Azo 1. Estensis, Comes Genuae, Marchio Mediolani 949. Vxor Hildegarda. Obijt 970. Ex Andrea Dandulo, Benedicto v. i. Pont. & Priuilegio Othonis 1. Anno 954.

Sigifredus 1. Estensis, Comes Genuae, Marchio Friburgi 970. Vxor Adelhaus, alijs Alda, Othonis 1. Imp. F. relicta Hugonis, Comitiss Partienfis. Obijt 995. Ex Cadolo, Gerardo & Othonis diplomate 954.

Sigifredus, alijs Sigibertus, Lucis & Parmae dominus. Obijt 887. Ex Funccio, Venetorum Annalibus, diplomate Ioann. Leonharto, Ca. 1111. & inscriptione lapid.

Gerardus, Parmae Dominus 970. Ex Cadolo & alijs.

Gerardus, Regij Lepidi, Parmae, Lucis & Ferrariae Marchio 962. Obijt 1007. Vxor Guilia, alijs Volita. Ex vita Mathildis, ex priuilegio Ioann. xlii. Pont.

Thobaldus, Regij Lepidi, Parmae, Lucis & Ferrariae Marchio 962. Obijt 1007. Vxor Guilia, alijs Volita. Ex vita Mathildis, ex priuilegio Ioann. xlii. Pont.

Thobaldus, Regij Lepidi, Parmae, Lucis & Ferrariae Marchio 962. Obijt 1007. Vxor Guilia, alijs Volita. Ex vita Mathildis, ex priuilegio Ioann. xlii. Pont.

Thobaldus, Regij Lepidi, Parmae, Lucis & Ferrariae Marchio 962. Obijt 1007. Vxor Guilia, alijs Volita. Ex vita Mathildis, ex priuilegio Ioann. xlii. Pont.

Thobaldus, Regij Lepidi, Parmae, Lucis & Ferrariae Marchio 962. Obijt 1007. Vxor Guilia, alijs Volita. Ex vita Mathildis, ex priuilegio Ioann. xlii. Pont.

Thobaldus, Regij Lepidi, Parmae, Lucis & Ferrariae Marchio 962. Obijt 1007. Vxor Guilia, alijs Volita. Ex vita Mathildis, ex priuilegio Ioann. xlii. Pont.

Thobaldus, Regij Lepidi, Parmae, Lucis & Ferrariae Marchio 962. Obijt 1007. Vxor Guilia, alijs Volita. Ex vita Mathildis, ex priuilegio Ioann. xlii. Pont.

Thobaldus, Regij Lepidi, Parmae, Lucis & Ferrariae Marchio 962. Obijt 1007. Vxor Guilia, alijs Volita. Ex vita Mathildis, ex priuilegio Ioann. xlii. Pont.

Thobaldus, Regij Lepidi, Parmae, Lucis & Ferrariae Marchio 962. Obijt 1007. Vxor Guilia, alijs Volita. Ex vita Mathildis, ex priuilegio Ioann. xlii. Pont.

Thobaldus, Regij Lepidi, Parmae, Lucis & Ferrariae Marchio 962. Obijt 1007. Vxor Guilia, alijs Volita. Ex vita Mathildis, ex priuilegio Ioann. xlii. Pont.

Thobaldus, Regij Lepidi, Parmae, Lucis & Ferrariae Marchio 962. Obijt 1007. Vxor Guilia, alijs Volita. Ex vita Mathildis, ex priuilegio Ioann. xlii. Pont.

Thobaldus, Regij Lepidi, Parmae, Lucis & Ferrariae Marchio 962. Obijt 1007. Vxor Guilia, alijs Volita. Ex vita Mathildis, ex priuilegio Ioann. xlii. Pont.

Azo v. l. Welfus, vel Guelphus 1111. Albertus Marchio. Ex Prisciano lib. post.

58 pag. 231.

Hic oriuntur due praecipuae familiae: una Ducum Ferrariae in Italia: altera Ducum Brunsvicensium & Lunaburgensium in Saxonia.

Idem est cum priore.

Hugo 1111. Marchio Estensis. Obijt 1163. Ex Auentino & alijs & diplom. Henrici 1111. An. 1111. Et Castellini 11. Pont. 1143. Berengarii & Adalberti, Ital. reg. 1163.

Albertus 11. Vxor Mathildis, Theodotici Walsenburgensis principis F. 1185.

Adalasia.

Oroniplasia.

ε

Bonifacius v. Ex priuilegijs Othonis 1111. Imp. 1212. Id. Febr. Mediolani, & ex tabella scripta Bononiae, Anno 1232. manu Bonifacii not.

Constantia, Obijt in tenella aetate 1213. Ex Petro Getardo, Hieron. Arefino & Testamento Auij patris eius Anno 1212. Veronae.

Bonifacius v. l. Estensis Marchio 1216. Obijt 1228. Ex Benvenuto Imoleni, & Otho Calcarino & Onuphio Paganio.

Beatrix, vxor Andrej, vxor Gotze regis 1235. Ex anno. Tuto-xo & alij.

Alexina, vxor Alberti Ducis Brandenburgensis.

Fulcus 111. Marchio Estens. Ex diplom. Henrici 1111. An. 1111. Et Castellini 11. Pont. Max. 1143. Berengarii, Adalberti R. 1163.

Fulcus 1111. Genue & Mediolani Marchio. Vxor Sophia 1159. Obijt 1184. Ex priuilegijs Welfi, Ducis Spoletini 1159. & Friderici 1184.

Obizo v. Mediolani, Genue Marchio quartus, 1184. Vxor Sophia, Comitissa Veron. Obijt 1196. Ex priuilegijs Friderici 1. & 11. Imp. & extabella, scripta Bononiae, Anno 1232. manu Bonifacii not.

Azo v. l. Veron. Anconae March. 1196. Vxor Leonora Thon. Com. Sabaudiae F. & Mercheffa, filia Adelardi de Alardis, & Helisia, Comitissa, filia Bonifacii 1212. Ex priuilegijs Henrici v. Philippi 1207. Othon. 1 v. 1210. Friderici 11. 1212. Innocentij 11. Pont. & Testamento ipsius Azonis 1212.

D. Beatrix, Monachin monte Gerubio, obijt 1226. Ex Alberto, Priore montis Vincatorum, Hieron. Arefino, Petro Getard. Scadio & alijs.

Beatrix, vxor Andrej, vxor Gotze regis 1235. Ex anno. Tuto-xo & alij.

Azo 1 x. alias Afolinus, Ferrar. Mant. Veron. Ancon. Marchio 1215. Calconis, Scodophiae & maxime patris Paduan. Dominus. Vxor Elisa, Reinaldi Anuerp. Princ. F. Obijt 1264. Ex priuilegijs Oth. 1111. 1210. Fulgij, Philippi 1207. Frederici 11. 1212. Ratisbonae & 1221. Brandubij, & Honorij 111. Pont. 1216. & Indicatoe comitis Patauij 1215.

Welfus 11. Marchio Estens. Obijt 1143. Ex diplom. Frid. 1. Imp. & Laurentij, Episcopi Ameritensis. Cast. S. Senerin. 1115.

Welfus 1111.

Bonifacius 1111. Ex Auentino & diplomatumibus Welfi, Spoletici Ducis 1159.

Azo v. l. Estensis Marchio 1175. Obijt 1184.

Alberticus, Tanusij & Vicetiae Princeps. Occisus 1260.

Aldubrandinus 11. Marchio Ferrariae, Anconae & Veronae 1212. Vxor Beatrix 1216. Ex Petro Getardo, Benvenuto Imoleni & diplom. Henrici v. Othonis 1111. Friderici 11. 1212. Ratisbonae & Innocentij 111. Pont. Max. 1215. Viterbij.

Azo 1 x. alias Afolinus, Ferrar. Mant. Veron. Ancon. Marchio 1215. Calconis, Scodophiae & maxime patris Paduan. Dominus. Vxor Elisa, Reinaldi Anuerp. Princ. F. Obijt 1264. Ex priuilegijs Oth. 1111. 1210. Fulgij, Philippi 1207. Frederici 11. 1212. Ratisbonae & 1221. Brandubij, & Honorij 111. Pont. 1216. & Indicatoe comitis Patauij 1215.

Beatrix, vxor Galeati Manfredi Vicecomitis & Verardini Domini, postea Monacha in S. Anton. Ferrar. 1221.

Reinaldus 11. Marchio Estensis. Vxor Adelaida, filia Albertici Romani 1235. Obijt in Apulia veneno cum detar. Dominus, Mutinae, R. gij. Marchio. Vxor Iacobina Filica, relicta Nini Scoti & Coscia filia Albertici Scaligeri. Obijt 1293. Ex diplom. Rodolphi. Imp. 1275. & 1281. Norimberg. Et 1285. hic. Et Innocentij Pont. Petruj Anno 10. Pont. & Palqui 1286.

Magdalena, vxor Aldubrandini Turri.

Azo x. i. Marchio Estens. Obijt 1318.

Beatrix, vxor Niprincipis Galliarum, & Galeati Vicecomitis.

Franciscus 1. Estensis & Anconae Marchio 1309. Vxor Virgina, filia Gentilis Vrsi, & Thaddaei, F. Ioannis Barbiani, Obijt 1312. Ex Seleucia Bonifacii v. l. Anno 1299. Ex tabell. Florent. 1298. & concessione facta Aldubrandino huiusmodi 1294.

Franciscus 1. i. Vxor Catharina F. Rinaridi Camini. Obijt 1343.

Azo x. i. i. Natu 1340. Vxor filia domini de Colalitis. Obijt 1390.

Thaddeus, imperator exercitus Venetorum, Illyricum, Aquileiam subegit 1402. Obijt 1447. Helena, vxor Aloyji, Comitissae Turri. N. Comes a Turri.

Beatrix, vxor Iacobi, Principis Peloponnesi. Obijt 1339.

N. Princeps Peloponnesi.

Beatrix, vxor Voldemari, Co. Anhalti. ni. Ex priuilegijs Caroli 1111. Patauij 1354. Comes Anhaltinus.

Constantia, vxor Ludouici Gonzagae. Obijt 1392. Franciscus, Marchio Mantuae. mini Dominus. 1311. Ferrar.

Hugo, Marchio Estens. Ferrar. Anconae & Mantuae. Vxor Mar. Do- minus. Ex priuilegijs in alijs fratribus. & Aldubrandino fratribus.

Fulcus 1111. Mar. Estens. & Ferrar. Natu 1342. Ex priuilegijs in alijs fratribus. & Aldubrandino fratribus.

Aldubrandinus 1111. March. Estens. Ferrar. Mutinae & Regij Dominus. Vxor Beatrix F. Ritaridi Camin. Obijt 1361. Ex priuilegijs Caroli 1111. Mantuae dato, Patauij 1354. & Clement. v. l. Pont. 1313.

Franciscus. Nicolaus 1. Marchio Estensis & Ancon. Vxor Iacobina, filia Vidonis Gonzagae. Obijt 1344. Ex priuilegijs Francisci Danacofij. Vxor Victorij ducis, 1331. & Ludouici 1111. Imp. dato Mo- naci 1324. & Clem. vi. Pont. Max. Auentione 1344.

Aldubrandinus 1111. Marchio Estensis & Anconae 1308. Vxor Alda F. Tobiae Rangoni. Ex dominio receffit 1317. Obijt 1326.

Azo x. Marchio Estensis x v. l. Anconae & Ferrar. Mutinae & Regij dominus, Comes Andriae. Vxor Ioanna F. Gentilis Vrsi, & Beatrix, filia Caroli, regis Neapol. Obijt 1309. Ex diplom. Mutin. & Regien. 1293. & 1295. Ety in Francisco.

Franciscus. Nicolaus 1. Marchio Estensis & Ancon. Vxor Iacobina, filia Vidonis Gonzagae. Obijt 1344. Ex priuilegijs Francisci Danacofij. Vxor Victorij ducis, 1331. & Ludouici 1111. Imp. dato Mo- naci 1324. & Clem. vi. Pont. Max. Auentione 1344.

Rainaldus 1111. natus 1336.

Obizo v. l. Marchio Estensis, Ferrariae, Mutinae, Regij & Parmae Caferoniana 1344. Vxor Iacobina Pepula, Romae F. & Lippa Arcosha. Obijt 1352. Ex priuilegijs Caroli 1111. Mantuae, & Ludouici 1111. Monaci 1324. Cal. v. l. 1344. & Ioann. x. i. Auentione 1328.

Rainaldus 1111. March. Estens. Ferrar. Mutinae & Regij Dominus. Vxor Beatrix F. Ritaridi Camin. Obijt 1361. Ex priuilegijs Caroli 1111. Mantuae dato, Patauij 1354. & Clement. v. l. Pont. 1313.

Azo x i i i i. Marchio. Obijt in Cre-
 ta infula 1402.
 Rainaldus, Abbas Commen-
 datarius Abbatiz & infulz
 Pomposiane.
 Azo x v. Vxor Francisci Carra-
 riz, Verone & Patau j Princ. F.
 Sigismundus, Mar-
 chio Estensis.
 Obizo.
 Viridis, Vxor Corradi, Ducis Teck,
 postea Monacha in S. Gutielmo
 Ferrar. Obijt 1400.
 Gerardus.
 Thadza, Vxor Francisci Carrariz & Patau j Principis.
 Constantia, Vxor
 Malarefaz Ar-
 minensis.
 Franciscus iunior Carrariz Princeps.
 Nicolaus i. Marchio Estensis, Ferrariz, Mutinaz, Parme & Flaminiz Dominus 1440. Vxor Giliola, F. Francisc Carrari, & Patragina Malatiffa, &
 Ritarda, filia Marchionis Salutarum. Obijt 1445. Ex diplom. Thomaz Archiepiscopi Rauenn. 1418. Rauennaz, & ex tabella Ferrariz scripta 1398.
 Leonellus, Marchio Estensis, Ferrariz, Regij, Mutinaz Dominus 1441. Vxor Margarita Gonzaga, & Maria F. Alfonsi de Arragonia, regis Neapolitani. Obijt 1450.
 Borfius, Marchio Estensis, Ferrar. Mut. & Regij Dux. Comes Rhodigij 1452. Obijt 1471.
 Hercules i. Marchio Est. Ferr. Mut. Regij Dux i. Rhodigij Comes 1471. Brixilli & Castr noui 1478. Carporum 1500. Vxor Leonora, Ferd. regis Neapol. F. Albertus.
 Hippolytus i. Sigismundus. Alfonsus i. Ferrariz, Mut. Regij Dux, Rhodigij Comes, Car-
 S. R. E. Car- porum princeps, Candorum, Baiufarum, Falefiz, Cimachi, Se-
 dinal. 1495. moneti & Bassiani D. 1503. Vxor Anna, F. Galeacij Manz Sfor-
 Obijt 1520. tiz Mediolanensis Ducis, & Lucretia Borgia. Obijt 1534.
 Alfonsus Montrell. Leonora, Mo-
 Marchio ex Laura strinoui Domi-
 Eustochia. Vxor lu- nus ex Laura
 lia, filia Francisci Ma- Eustochia.
 riz, Urbini Ducis. Obijt 1547.
 Hippolytus, Hercules i. Ferrar. Mut. Regij & Candorum Dux. Marchio Estens. &
 i. S. R. E. montis Arguli, Carp. Princ. Rhodigij & Ghordij Comes, Caferonianaz, Malca & Peduliz
 Card. Ferrar- Feroniani, Flaminiz, Candorum, Baiufariz, Falefiz & Cimachi D. S. R. E. Marchio, Comes
 ritensis 1539. Capirancus generalis, & Henrici i. Galloru Regis, Locum tenens ge- Auellini, Vxor Ma-
 Ferr. neralis in Italia. Vxor Renata Ludouici xii. Galloru regis F. Obijt 1559. ria Cardona.
 Aloifus S. R. E. Cat- Alfonsus i. Ferr. Mut. Regij, & c. Marchio Estensis, & c. Comes Rhodigij, Princeps Carp. & c. Dominus Prouinciarum Flaminiz, Anna, Vxor Francisci Lo-
 dinal. Estensis 1561. Caferonianaz, Feroniani, Cimachi, Candorum, Baiacarum & Falefiz, & c. 1558. Vxor Lucretia, Cosmi Florentiaz Ducis F. tharing, Ducis Guifaz. Lucetia. Leonora.

FINIS GENEALOGIÆ FERRARIENSIS.

Welfus, vel Guelpho, & archiducibus principibus, Nortgouiz, Carinthiz, Veronaz, Marchio, Suetiaz & Spoleti Dux 1055. Vxor Othonis, Banariz & Sax Ducis filia, repudiata, & Inditiz; Baldouini Flandriz Com. Fideiuncta Tothoum Anglonum. Obijt 1101. Ex Vrsperg, Nauclero, Auentino, Muntero & alijs, & priuili. Henrici 1111, & 1117. Imp. & infcripti. Lapid.

Welfus v. Banariz, Suetiaz Dux, Marchio Veronenfis & c. 1. Vxor Mathildis, Bonifacij F. Obijt 1118. Ex Vrsperg, Othon, Frising, Nauclero, Auentino & alijs.

Henricus 11. cognomento Superbus, Dux Bauariz, Saxon. 1118. Vxor Yulphildis, Magni Bilingi, Saxon. Ducis F. & Sophia F. Lazæ, Vngariz regis. Obijt 1135. Ex Vrsperg, Auentino, Nauclero & alijs.

Welfus v. 1. Licationum & Ambion. Sardin-princ. Thulicæ & Spoleti Dux. Vxor Ytha, Goufridi F. a Kalbo, Obijt 1171. Ex priuili. Lotharij 112.6. & Friderici Imp. & alijs.

Welfus v. 11. Marchio Estens, Licatori, Sardinia, Thulicæ & Spoleti Dux. Obijt ante patrem 1168. Ex Auentino, Nauclero & alijs, & ex priuili. Frid. Imp.

Henricus 1111. cognomento Leo, Dux Sax. Bauariz 1140. Vxor Clementia F. Bertholdi, Ducis Zaringiz, repudiata, & Mathildis, Hærici, regis Angl. F. Obijt 1195. Ex Radcuico Fuxin. Auentino & alijs.

Welfus v. Banariz, Suetiaz Dux, Marchio Veronenfis & c. 1. Vxor Mathildis, Bonifacij F. Obijt 1118. Ex Vrsperg, Othon, Frising, Nauclero, Auentino & alijs.

Welfus v. 1. Licationum & Ambion. Sardin-princ. Thulicæ & Spoleti Dux. Vxor Ytha, Goufridi F. a Kalbo, Obijt 1171. Ex priuili. Lotharij 112.6. & Friderici Imp. & alijs.

Welfus v. 11. Marchio Estens, Licatori, Sardinia, Thulicæ & Spoleti Dux. Obijt ante patrem 1168. Ex Auentino, Nauclero & alijs, & ex priuili. Frid. Imp.

Luitgerus Leonora. Rixa, Ducissa Sueuiz.

Welfus v. Banariz, Suetiaz Dux, Marchio Veronenfis & c. 1. Vxor Mathildis, Bonifacij F. Obijt 1118. Ex Vrsperg, Othon, Frising, Nauclero, Auentino & alijs.

Welfus v. 1. Licationum & Ambion. Sardin-princ. Thulicæ & Spoleti Dux. Vxor Ytha, Goufridi F. a Kalbo, Obijt 1171. Ex priuili. Lotharij 112.6. & Friderici Imp. & alijs.

Welfus v. 11. Marchio Estens, Licatori, Sardinia, Thulicæ & Spoleti Dux. Obijt ante patrem 1168. Ex Auentino, Nauclero & alijs, & ex priuili. Frid. Imp.

Henricus 1111. cognomento Leo, Dux Sax. Bauariz 1140. Vxor Clementia F. Bertholdi, Ducis Zaringiz, repudiata, & Mathildis, Hærici, regis Angl. F. Obijt 1195. Ex Radcuico Fuxin. Auentino & alijs.

Welfus v. Banariz, Suetiaz Dux, Marchio Veronenfis & c. 1. Vxor Mathildis, Bonifacij F. Obijt 1118. Ex Vrsperg, Othon, Frising, Nauclero, Auentino & alijs.

Welfus v. 1. Licationum & Ambion. Sardin-princ. Thulicæ & Spoleti Dux. Vxor Ytha, Goufridi F. a Kalbo, Obijt 1171. Ex priuili. Lotharij 112.6. & Friderici Imp. & alijs.

Welfus v. 11. Marchio Estens, Licatori, Sardinia, Thulicæ & Spoleti Dux. Obijt ante patrem 1168. Ex Auentino, Nauclero & alijs, & ex priuili. Frid. Imp.

Albertus 111. Magnus Dux Brunswic. Vxor Alexina, filia Aldu-brandini, Marchionis Estens & Elizabethæ F. Marchionis Brand.

Welfus v. Banariz, Suetiaz Dux, Marchio Veronenfis & c. 1. Vxor Mathildis, Bonifacij F. Obijt 1118. Ex Vrsperg, Othon, Frising, Nauclero, Auentino & alijs.

Welfus v. 1. Licationum & Ambion. Sardin-princ. Thulicæ & Spoleti Dux. Vxor Ytha, Goufridi F. a Kalbo, Obijt 1171. Ex priuili. Lotharij 112.6. & Friderici Imp. & alijs.

Welfus v. 11. Marchio Estens, Licatori, Sardinia, Thulicæ & Spoleti Dux. Obijt ante patrem 1168. Ex Auentino, Nauclero & alijs, & ex priuili. Frid. Imp.

Elizabet, Dux. Vxor Dux. F. Henrici, Landgrafij Hassiz, & Rixa, F. Principis Vandal.

Welfus v. Banariz, Suetiaz Dux, Marchio Veronenfis & c. 1. Vxor Mathildis, Bonifacij F. Obijt 1118. Ex Vrsperg, Othon, Frising, Nauclero, Auentino & alijs.

Welfus v. 1. Licationum & Ambion. Sardin-princ. Thulicæ & Spoleti Dux. Vxor Ytha, Goufridi F. a Kalbo, Obijt 1171. Ex priuili. Lotharij 112.6. & Friderici Imp. & alijs.

Welfus v. 11. Marchio Estens, Licatori, Sardinia, Thulicæ & Spoleti Dux. Obijt ante patrem 1168. Ex Auentino, Nauclero & alijs, & ex priuili. Frid. Imp.

Magnus 1. Dux Brunswic & Lunaburg. 1334. Vxor filia Marchionis Landsperg. Obijt 1370.

Welfus v. Banariz, Suetiaz Dux, Marchio Veronenfis & c. 1. Vxor Mathildis, Bonifacij F. Obijt 1118. Ex Vrsperg, Othon, Frising, Nauclero, Auentino & alijs.

Welfus v. 1. Licationum & Ambion. Sardin-princ. Thulicæ & Spoleti Dux. Vxor Ytha, Goufridi F. a Kalbo, Obijt 1171. Ex priuili. Lotharij 112.6. & Friderici Imp. & alijs.

Welfus v. 11. Marchio Estens, Licatori, Sardinia, Thulicæ & Spoleti Dux. Obijt ante patrem 1168. Ex Auentino, Nauclero & alijs, & ex priuili. Frid. Imp.

Albertus 111. Magnus Dux Brunswic. Vxor Alexina, filia Aldu-brandini, Marchionis Estens & Elizabethæ F. Marchionis Brand.

Welfus v. Banariz, Suetiaz Dux, Marchio Veronenfis & c. 1. Vxor Mathildis, Bonifacij F. Obijt 1118. Ex Vrsperg, Othon, Frising, Nauclero, Auentino & alijs.

Welfus v. 1. Licationum & Ambion. Sardin-princ. Thulicæ & Spoleti Dux. Vxor Ytha, Goufridi F. a Kalbo, Obijt 1171. Ex priuili. Lotharij 112.6. & Friderici Imp. & alijs.

Welfus v. 11. Marchio Estens, Licatori, Sardinia, Thulicæ & Spoleti Dux. Obijt ante patrem 1168. Ex Auentino, Nauclero & alijs, & ex priuili. Frid. Imp.

Elizabet, Dux. Vxor Dux. F. Henrici, Landgrafij Hassiz, & Rixa, F. Principis Vandal.

Welfus v. Banariz, Suetiaz Dux, Marchio Veronenfis & c. 1. Vxor Mathildis, Bonifacij F. Obijt 1118. Ex Vrsperg, Othon, Frising, Nauclero, Auentino & alijs.

Welfus v. 1. Licationum & Ambion. Sardin-princ. Thulicæ & Spoleti Dux. Vxor Ytha, Goufridi F. a Kalbo, Obijt 1171. Ex priuili. Lotharij 112.6. & Friderici Imp. & alijs.

Welfus v. 11. Marchio Estens, Licatori, Sardinia, Thulicæ & Spoleti Dux. Obijt ante patrem 1168. Ex Auentino, Nauclero & alijs, & ex priuili. Frid. Imp.

Magnus 1. Dux Brunswic & Lunaburg. 1334. Vxor filia Marchionis Landsperg. Obijt 1370.

Welfus v. Banariz, Suetiaz Dux, Marchio Veronenfis & c. 1. Vxor Mathildis, Bonifacij F. Obijt 1118. Ex Vrsperg, Othon, Frising, Nauclero, Auentino & alijs.

Welfus v. 1. Licationum & Ambion. Sardin-princ. Thulicæ & Spoleti Dux. Vxor Ytha, Goufridi F. a Kalbo, Obijt 1171. Ex priuili. Lotharij 112.6. & Friderici Imp. & alijs.

Welfus v. 11. Marchio Estens, Licatori, Sardinia, Thulicæ & Spoleti Dux. Obijt ante patrem 1168. Ex Auentino, Nauclero & alijs, & ex priuili. Frid. Imp.

Elizabet, Dux. Vxor Dux. F. Henrici, Landgrafij Hassiz, & Rixa, F. Principis Vandal.

Welfus v. Banariz, Suetiaz Dux, Marchio Veronenfis & c. 1. Vxor Mathildis, Bonifacij F. Obijt 1118. Ex Vrsperg, Othon, Frising, Nauclero, Auentino & alijs.

Welfus v. 1. Licationum & Ambion. Sardin-princ. Thulicæ & Spoleti Dux. Vxor Ytha, Goufridi F. a Kalbo, Obijt 1171. Ex priuili. Lotharij 112.6. & Friderici Imp. & alijs.

Welfus v. 11. Marchio Estens, Licatori, Sardinia, Thulicæ & Spoleti Dux. Obijt ante patrem 1168. Ex Auentino, Nauclero & alijs, & ex priuili. Frid. Imp.

Ernestus 11. Dux Goth. Otho, Episcopus Halberstad. Magnus 11. Dux Lunzbur. Vxor Mathildis, F. Guilielmi, Ducis Lunzbur. Otho 11. Dux Vxor Margaita, F. Ducis Montef. Obijt 1431. Otho Monoculus, Elizabeth. Vxor Agnes, F. Ducis Landgraf. beck. Haflia.

Henricus 11. Dux Brunsvic. Vxor Margarita, F. Hermann, Landgraf. Haflia, & Sophia, F. Ducis Pomeraniae 1400. Otho x. Dux Lunzbur. Vxor F. Comit. Eberstein.

Guilielmus v. senior Henricus x. Pacificus, Dux Brunsvic. Vxor Czeilia F. Friderici, March. Brand. m. Cluensis 1436.

Guilielmus v. iunior, Dux Brunsvic. Vxor Elizabeth, Comit. de Stollberg.

Anna, Vxor Ludouici, Landgraf. Haflia. Henricus x 111. Dux Brunsvic, occisus in bello adversus Danos. Vxor Margarita, F. Henrici, Ducis Pomet.

Christophus, Archiepiscopus Brem. Guilielmus Dux. Henricus x 111. Dux Goth. Vxor Philippo Lad. Grafo Haflia, Vxor N. filia Henrici Com. Wirtemb. & F. Sig. mand. ega Polon.

Carolus Vxor, occisus An. 1153. Philippus Magus, occisus 1512. Iulius, Dux v. N. F. Loachimi Elect. Brand. an. March. Brand. Lignocensis.

Ernestus 11. Dux Grubenhagen. Vxor Agnes 1338. Obijt 1344. Otho v. i. Rex Neapolis, filius Neapol. Obijt 1320. Melchior, Episcopus Suerinensis. Balchazar, Dux. Fridericus 11. Dux Vxor Elizabeth, F. Comit. de Henneberg. Obijt 1370. Albertus v. Grubeh. hagesis 1335. Sophia, F. Alberti Ducis Sax. 1354.

Henricus v. i. Dux. Vxor Valdemari Brand. Otho v. i. Dux. Vxor Elizabeth, F. Othonis Ducis Gothing. Henricus v. i. Dux. Vxor Elizabeth, F. Othonis Ducis Gothing. Otho 1. Dux. Vxor Elizabeth, F. Othonis Ducis Gothing. Albertus v. i. Dux. Vxor Margarita, F. Comit. de Waldeck. Vxor F. Comit. Nassouij.

Philippus Iodocus Dux. Ernestus Dux. Henricus Episcopus Padebornensis. Ioannes Philippus Dux. Ernestus Albertus, occisus in bello Smalcaldico.

Henricus x 11. Dux Lunzbur. Vxor Margarita, filia Ernesti, Ducis Saxon. & Barbara 1480. Obijt 1531. Otho Archiepiscopus Brem. & Verden. F. Comit. de Waldeck. Albertus v. i. Dux. Vxor Margarita, F. Comit. de Waldeck. Vxor F. Comit. Nassouij.

Fridericus v. i. Dux Romanor. Rex & Imp. Vxor Anna F. Vencellai, Ducis Saxon. Occisus 1400. Fridericus 11. Dux Lunzbur. Vxor Margaita F. Friderici March. Brand. 1454. Bernardus, Dux Lunzbur. Vxor Margaita, F. Comit. de Schaumburg. Sophia, Catharina. Vxor Friderici Elector. Sax. Otho x 1. Dux Lunzbur. Vxor Anna, filia Comit. Nalataui. Obijt 1471.

Guilielmus v. i. Dux Lunzbur. 1471. Obijt 1480. Fridericus 11. Dux Brunsvic. Vxor N. filia Com. de Ritberg. Ericus Dux. Vxor Catharina, filia Alberti, Ducis Saxon. & N. filia Ioachimi Elect. Brand. Ericus Dux. Vxor Siconia, F. Henrici Ducis Saxon.

Ericus Dux. Vxor Siconia, F. Henrici Ducis Mechelburg. Obijt 1546. Otho An. 1311. na. Catharina. Vxor Elizabeth Magdarena. Sophia. Vxor Com. de Schaumburg. Margarita, Vxor Com. de Schaumburg.

Fratericus Otho xii. Fratericus Otho xiiii. Henricus Apollonia. Anna, v. Elizabeth, xor Bar. Vxor Canimi, Du roli, Ducis cis Pom. Geldriz.

Fratericus Otho Guilielmus Henricus Vxor Elizabeth 11. V. n. F. Dux. Anno 1153. Catharina. Vxor Com. de Schaumburg.

Fratericus Otho Guilielmus Henricus Vxor Elizabeth Magdarena. Sophia. Vxor Com. de Schaumburg. Margarita, Vxor Com. de Schaumburg.

Fratericus Otho Guilielmus Henricus Vxor Elizabeth Magdarena. Sophia. Vxor Com. de Schaumburg. Margarita, Vxor Com. de Schaumburg.

QVÆ FAMILIÆ EX ESTENSI
progenitæ.

233

L A T E R E P A T E R N O.

Marchionu Camerini ex Hunibaldo	845	Duces Suenia ex Welfo	1055
Principes Parma & Luca ex Sigefrido	880	Duces Spoleti ex eodem	1055
Marchiones Thufcia ex Alberto	926	Duces Bavaria ex Henrico II.	1118
Comites Baratini ex Sigefrido II.	970	Duces Saxonia ex Henrico III.	1125
Marchiones Malefpine ex eodem	970	Duces Brunfwic. & Lunaburg. ex Gulielmo	1190
Comites Gibertini ex Gerardo	970	ex quibus Otho IIII. & Fridericus Rex	
Comites Friburgi ex Fulco	995	Rom.	

L A T E R E M A T E R N O.

Duca Suenia ex Juditha,	1125	Duces Gotthingenses ex Mechtilda	1370
ex quibus duo Friderici, Henricus VI. Phi-		Duces Teckenses ex Uiride	1380
lip. Imp. Conradus Rex Rom.		Domini Malatesta ex Constantia	1392
Duci Zaringenses ex Sophia, ex quibus Bertholdus		Duces Embecenses ex Elizabeth	1436
Rex Rom.	1125	Comites Hortembergenses ex Sophia	1426
Duces Bavaria & Com. Pal. ex Gertrude, ex quibus		Comites Turriani ex Helena	1447
Ludonicus V. & Rupertus Imp.	1215	Archiduces Austria ex Anna	1445
Marchiones Badenses ex Irmingarda.	1215	ex quibus tot inuictiss. Reges Imperatoresq.	
Duces Ungaria ex Beatrice	1235	Austriaci.	
Duces Brunscicenses ex Alexina	1235	Principes Patanij, Carraria, ex Thadæa	1467
Landgrafij Hassia ex Adelhaidæ	1246	Duces Mediolani Sfortia ex Beatrice	1490
Duces Saxonia ex Elizabeth	1256	Duces Mantua Gonzaga, ex Isabella	1490
Comites de Anhalt ex Helena	1256	Duces Pomerania ex Anna	1500
Duces Brabantia, ex Elizabeth	1256	Duces Geldria ex Elizabeth	1500
Reges Dania ex Mechtilde	1279	Duces Lauenburgenses ex Catharina	1530
Principes Peloponnesi ex Beatrice	1290	Comites Mansfeldenses ex Margarita	1533
Domini Ravenna, Polentani ex Elisa	1330	Comites Schaumburgenses ex Elizabeth	1533
Marchiones Mantua, Gonzaga, ex Alda	1334	Duces Guisæ Lotharingici ex Anna	1540

F I N I S.

V iij

RERVM IN SLAVORVM CHRONI-
CIS MAXIME MEMORABILIVM
INDEX.

- A**bsolonis Archiepisc. Lundensis mors 160, 53
Acon obsessa 146, 44, 147, 4. Anglo dedita 148, 36
Adalbertus Moguntinus fax belli 35, 54. in vincula coniectus 36, 5. per vim e carcere eductus ib. 22. vindicta cupidus ibid. 24
Adalberti Archiepisc. Hamburg. ambitio 20, 25
Adelbertus Episcopus Pragensis martyr 3, 33
Adelbertus Archiepisc. Hammenburg. discerpit Aldenburg. Episcopatum in tres alios 55, 8
Adolphus Comes Slavorum desolatos fines colonis Germanis cōplet 47, 17. sanctimonia Bernhardi spectator 48, 20. inconsulte Nicloti colloquium repudiatur 50, 2. renouat fœdera cum Nicloto & Slauis 52, 9. Canuto manum auxiliariam adducit 52, 5. 53, 15. suos ad virtutem cohortatur 53, 47. intercedit pro Wertislao 78, 10. deducit eundem cum suis se dedentem ibid. 16. cadit cum Reinoldo Comite 84, 9
Adolfus Holfat. è bello sacro rediit 152, 13. arceatur finibus ibid. 16. cum Bernharde Raceburg. obsidet Lubecam 153, 20. arceatur sacris 166, 31. purgat se auctoritate Cesaris & meritis suis ib. 42. reconciliatur Henrico Palat. 183, 42
Adolphi clades & fuga 43, 20. periculum 54, 8. in Canutum benignitas 57, 32. cum Geroldo concordia 70, 38. legatio Anglica 73, 2. cadauer dissectum & assum 84, 29. sepultura 85, 7. elogium ibid. 10
Adolfi & Guncelini Comitum cōtentio 112, 15
Adolfi C. nuptie 118, 20. animaduerso in aduersarios ibid. 22. callidum consilium 154, 8. expeditio Stadenfis ibid. 16
Adolfi C. de Schauenburg periculum 185, 22. captiuitas ib. 30
Adolfo victoria opportuna 54, 15
Edificij temporarij ominosa ruina 128, 30
Agricole cuiusdam importuna cōfidentia 31, 15
Albertus Ursus inmittit in desolatos Slavorum fines Belgas & Rhenanos 74, 32
Alberti, Bertoldi successoris, adiutores in expeditione sacra 199, 22
Albis fons 4, 13. accolae 433
Aldenburg, Slauis Stargard 11, 29. instauratum colonia Saxonica 70, 16
Aldenburgici Episcopi in Slauis honores 12, 11
Aldenburgensis Episcopatus discerpit 20, 18. auctore Geroldo Lubecam transfertur 74, 53
Aldenburg. Episcopatus fundatio & limites 55, 2
Aldenburgensi Antistiti pradia diruta 17, 37
Aldeslebum obsessum 86, 23
Alexandri III. & Victoris Pontif. schisma 75, 14
Alexandria libertas religionis 201, 4
Alexius inuicior Imp. Constantinopolitanus strangulatur 190, 50
Alexij inuicioris, Imp. Constantinopolitani imperiū 188, 26. grauitudo erga Latinos ibid. 32
Angli cum Saladino pacificati 149, 13. reditus in Europam ib. 17. captiuitas ibid. 24
Anscarinus factus Archiepiscopus Hamburgensis 6, 24. Pij Episcopi exemplum 7, 12
Answerus Monachus lapidatus 21, 1
Argentinensis Episcopi erga Casarem fides 25, 29
Armenia Rex fit cliens Rom. imperij 177, 8. reconciliatur Principi Antiochie 177, 18
Arnolphus Caroli Crassi successor 8, 53
Ascalon capti instauratur 148, 45
Atheldagus Vni successor 9, 55
Abylonestres 201, 38
Balduinus rex Hierosolymorū 137, 11
Balduinus Flandrius creatur Imp. Byzant. 191, 50
Balduini Imp. Byzant. epistola 189, 10
Balsami hortus 202, 3
Baltici maris clypeus 3, 8. accolae 3, 10. insula 4, 48
Bambergensis Episcopi de Caf. & Principum sententia, ad Adrianum III. Pontif. oratio 64, 35
Beatrix, Philippi regis filia, expetit cadis paternam vltionem 209, 20
Bellum plus quàm civile filiorum Ludouici Pij 190, 45
Bellum regis Russi 48, 4
Belli sacri duces 190, 45
Benenolentia exemplum in bello 28, 22
Benno antistes Reginberti successor 17, 17. desperata Episcopatus instaurazione Hildesheimi petit 18, 1
Bennonis mors & sepultura 18, 10
Bernhardus, Abbas Clarenadensis, deuotus 48, 13. belli ibid. 30
Bernhardus Raceburg. Honorifici auctor 11, 24
Bernhardus Raceburg. L. proditionis suspectus 11, 24. capitur cum filio, ibid. 29. mortueta, ibid. 32. restituitur in gratiam 117, 11
Bernhardi, F. Bennoni duci Saxonie, res gesta 15, 47. in Clarenadensi & Slavorū in hunc, com. Christianismi abiectioe rebellio 15, 17, 4. in Slauos inuicta 43. auaritia 175, 2. 18, 2. infelix principatus 18, 41. 160. peditio Lasenburg. ibid. 11
Bernonis Episcopi Suerin. clades, 82, 45. mors 168, 11
Bernwardi, Hildesheim. Episcopi, & Pij pi. & deuotus 168, 11
Bertoldus Abbas Linc. successor Meinardi Episc. Linc. filius & expeditio sacra 198, 11. intercipitur & necatur ab abbas 199, 8
Bertoldi mors 199, 8
Bertoldi Metensis nefaria ingratitudo 132, 32. exilium, ibid. 17, 3
Berythi encomium 17, 3
Billungi insidiosa machinatio 17, 3. eiusdem & Mioslai Episcopi fiones Ecclesiasticas occultas cursiones, ib. 34. veterationum simulatio, ib. 49. diuortium uxore Germanica 17, 3
Bluffo Godeiscalci sororius factus 17, 3
Boemi regij honores 180, 11
Boemi notati 180, 11
Boierorum rapina, ib. 25. militum rapacitas atq. truculentia 180, 11
Bolelaus Chrobrus rex Poloniarum 14, 23
Bozoe insula, Uicelini sedes 14, 23
Brema ab Christiano Oldenburgensi capta 86, 25. recuperata & multiplicata 86, 25. Bremensium

INDEX IN CHRON. SLAVORVM.

mensis episcopatus Hambur-
 gici infernus 7,2
 Colon. Episc. capitul 197,
 10. dimittitur è vinculis. ib. 40
 ducis Saxonie interitus
 Pom. in Germanum Rug.
 124,3. clades. ib. 10.
 Godescalci F. à Saxoni-
 bus restitutus, suos infidos expe-
 dit 21,52. recte monentem
 facit cum fame & hoste 22,
 10. fortunam suam lamenta-
 tur 23,19. dehortatur ab pe-
 niculosa pacificatione 23,34.
 23,48. iugulatur cum Bardis
 Henrici fratris exiliu
 24,1
 Byra Sueciae metropolis 7,21.9,
 44
 Byranum munitiones 190,9
 Byranum soli encomium 192,23
 Allectus à Casare inaugura-
 tus
 Calumnia poena 88,24
 Cancellarij Episcopi captivitas
 132,31
 Canutus Erici, regis Danie F. au-
 gur aux Danie. ib. 43. animad-
 verum in latrones. ibid. 45. Sue-
 nonis amulus 52,44. profugus
 exulat apud Haruigum Ar-
 cheps. Hamburg.
 Comiti Henrici F. cades 54,36
 Comiti ducis Danie & Nicolai cõ-
 gressio 42,20. in Sueonem cõ-
 trarij cades 71,2
 Canuti regis elogium 122,36. bel-
 lum in Slaus 123,7. alienatio
 ab Henrico Imp. 135,19. in A-
 delum bellum
 Capiti Christiani animositas 173,
 6
 Gerimbiorum elogium 3,47
 Caroli Crassi Cas. intempestiva cle-
 metia 8,45. exaucloratio. ib. 53
 Caroli Magni elogium 5,6. pietas,
 ib. 2. clemetia. ib. 28. mors 6,1
 Canachismus
 Casuarum periculum 81,26
 Careri & Proserpina fabula 163,
 30
 Choruti obsidio 174,21
 Christianismus ob exactiones im-
 medicas repudiatus 68,50
 Christianismus primordia in Dania
 & Suecia 7,27
 Christiani nominis odium 16,21
 Christianorum clades 49,24. ex-

peditio in terram sanctam 139,
 12. cum Saladino confectus. ib.
 35. clades. ib. 37. captiuorũ con-
 stantia. ib. 54. pugna cũ Saladi-
 no 147,50. victoria. ib. 54. res
 secunda 174,14
 Cisterciensis familia potetia 75,21
 Clades ex incuria 51,43. Megal-
 burgica 82,2
 Classis Germanica 147,25
 Clemens III. Papa animat Chri-
 stianos in Sarracenos 141,20
 Clementia intempestiva 51,53
 Clusa seu fauces 66,11
 Colonia obsessa 6,50
 Cœlibatus ordinis Ecclesiastici vo-
 luntarius 40,47
 Columba tabellariorũ vicem præ-
 stant 173,49
 Comitatus Stadenfis & Ditmar-
 sie 85,54
 Comitata Colonienfis 177,42
 Consulatus ad Elisrum 25,44
 Conradus abbas, Geroldi antistitis
 frater & successor 81,5
 Conradus Lubecensis solum vertit
 87,39. restitutus emendatur 89,4
 Conradus è mysta Episcopus 123,5
 Conradus Marchio fit rex Hiero-
 solymitanus per matrimonium
 148,30. à sicarijs peremptus,
 ibid. 48
 Conradus de Rothe, Henrici L. le-
 gatus soluit obsidionem Lubeca
 153,44. fuga se subducit 154,
 27
 Conradus Cancellar. fit ex Hilde-
 heimensi Episcopus Wirseburgi-
 cius 193,45
 Conradi II. Cas. bellum sacrũ ad-
 uersus Slaus 18,18. expedi-
 tio irrita 58,35
 Conradi III. Cas. expeditio Asia-
 tica 99,42. in Italia successus
 104,47. actio contra Henricũ
 L. 104,51. expeditio Saxoni-
 ca 113,7
 Conradi Lubecensis morbus &
 mors 98,38
 Conradi Cæcellarij epistola ad Au-
 ctorem 161,30. apparatus &
 thesauri ad expeditionẽ sacrã
 171,34. cades 194,2. epita-
 phium, ibid. 5
 Consilium callidum 58,23. im-
 probum 59,3
 Conspiratio in Henricũ L. 63,39
 Constantinopolis Imperij Rom. se-
 des 6,3
 Cõuentus Merseburgensis 58,49.
 Bambergensis 88,50. Panormi-
 tanus 171,14. Aldenburgicus
 210,8
 Conuentus Imperij Geilenbus. 133,
 38. Goslar. 142,7. Halberstad.

208,54. Franckesfurt. 209,18
 Copia voluntarie, aduersus Chri-
 stiani nominis hostes ducta, tri-
 partito diuise 48,41
 Corsorũ & Sardorũ mores 200,15
 Crucis supplicium ab Adolfo sub-
 latum 70,30
 Cruco ab Henrico Godescalci f.
 incursionibus vexatus 29,43.
 insidiosè cum hoste pacificatur
 29,50. tyrannus 47,33
 Cruconis Tyranni successus 24,2.
 cades 30,6
 Cuniculi metallicorum Goslarien-
 sium 174,25
 Cuscini deditio 83,10
 Cuzelinense collegium postliminio
 Sigebergam reductum 69,46
D Amasci encomium 203,31
 Danicum bellum 5,49
 Dani cum Wilhelmo Leonis F. af-
 finitas 185,8
 Danorum potentia, & in Germa-
 niam irruptio 6,47. in Saxoniam
 expeditio 9,16. piratica 15,9.
 barbarica sentia. ib. 21. clades,
 ib. 28. culius & armatura 121,
 47. opulẽtia. ib. 51. militia 122,
 2. studium bonarum artium. ib. 3
 Dasenburgum opera fossorum me-
 tallicorum captum 89,18
 Deminum inflammatum 84,35
 Dertona à Cas. captamuribus nuda-
 tur 64,5
 Ditmarus discipulus & sectator
 Vicelini 47,53
 Ditmari mors 59,7. benignitas
 in afflictos, ibid. 24. animus ad
 mortẽ compositus 59,35. grati-
 tudo erga præceptorem, ib. 47
 Ditmars ad Danos deficiunt 135,
 40
 Drogonis & Helie singulare cer-
 tamen 101,11
 Drogonis victoris clemetia. ib. 21
 Discus de Brandi calumnia 143,
 38
 Duellum a captiuo Germano de-
 nunciatum 100,20
E Chertus Wolfebutelus à fide
 discedit 94,24
 Epistola ad Othonẽ Imp. 187,20
 Eppo prepositus Falderensis 63,17
 Equites Eusiferi 199,31
 Ericus nothus Canuti frater & vl-
 tor 42,52. appellatus Hasen-
 voeth 43,2. cognominatus E-
 num, ibid. 34
 Erici Regis cognomento Emun ca-
 des 52,35
 Ethelerus Ditmarsus, Adolphi ho-
 stis 53,1
 Etheleri dolus hostilis 53,18
 Etheleri cades 54,13
 Excommunicationis ritus 195,26
 U iij

INDEX IN

Explorator factus proditor 23,1
 Exploratorum Casarianorum hostilis perfidia 24,34
F Actiones in Imperio 25,22.
 178,29
 Faldones 3,30
 Florentius, legatus regis Ungaria 94,50
 Fretum natura triplicis 4,30
 Fridericus Imp. belli sacri ductor 141,54. eiusdem iter 142,21.
 143,30. 144,17. in flumine lanuans suffocatur 145,52
 Fridericus, Caf. filius, & in exercitus imperio successor 146,5.
 obit, ibid. 21
 Friderici I. elogium 58,35. in auguratio 65,35. bellum Mediolanense 72,35. in Italia successus 88,6. legati comprehensi 143,44. beneficentia in egenos, ib. 2.
 victoria de Turcis 145,29
 Frisij Christianismū amplexi 5,39
 Frisij Rustri ab Henrico L. multatati 67,16
 Fuldensis abbatis ambitio 126,19
G Allus Pilatum agi 75,50
 Gaza capta 165,25
 Genua capta 88,19
 Gerardi, Vicedomini Argentinesis, legati Frid. Caf. ad Soldanū itinerarium 200,10
 Gerlani sacerdotis ad virtutē cohortatio 51,15
 Geroldus Episc. Helmoldi praeceptor 2,12
 Geroldus antistes Aldeburg. designatus 63,30. inauguratur à Papa 65,50. lucum dirutū incendit 68,25. inspicit Ecclesias 79,15. vetat aperiri forum die dominico, ibid. 19
 Geroldi in itinere Italico periculū 64,2. concio sacra 68,35. littera ad Hoflatos 76,30. mors 79,44
 Gertrudis Lotharij Caf. F. altera nuptia 47,3
 Godefridus rex Danorum 55,1
 Godefridi cades 31,19
 Godescalcus Udonis F. ex paterna nece apostata 18,25. studet pacificationi, ibid. 49. captus à Bernhardo Duce admiratione virtutis dimittitur 19,1. studet instaurando Christianismo 19,11. exemplum pij principis, ib. 24. 20,9. à suis ob Christianismum casus, ibid. 48
 Godescalci uxoris exilium 21,17
 Godescalci, sacerdotis Christiani, periculum 90,20
 Gormo debellatur 92,5
 Goslaria vexata 181,2. 39,49
 Gracorum dogma de Spiritu sancto

eli processione 97,1. veneficia & prodigio 100,1
 Gregorius VII. Concilij sententia damnatus Pontificatu deturbatur 26,4
 Guncelini edictum in predones Slavos 92,16
H Alberstadium captum in cineres redigitur 110,53
 Haldelebium captū diruitur 109,46
 Hamburgum emersum 6,49. 21,22. instauratum 17,15
 Hamburgensis antistitis iurisdictione quousq. patuerit 7,40
 Hamburgensium Archiepisc. series 9,2
 Haroldus, F. Gormonis, Christianus, nominisq. Christiani protector 9,34
 Haroldi regis elogium 14,40. clades & fuga 14,55. mors, & regni anni 15,3
 Hartesberg arx diruta 24,22. instaurata 103,24
 Hartesburgum instauratum, ib.
 Hartuicus Archiepisc. reus maiestatis multatur 67,21. exulat Maydeburgi 87,45
 Hartuicus Brem. tuba belli, pellitur in exiliū 150,46. Eius cū Geroldo iurgium 66,51. expeditio Dithmarsica 135,29
 Helias è ministro Godefridi, apostata 100,27
 Henningus patruelis & successor Godefridi regis Danorum 5,54
 Henricus II. fundator Episcopatus Bambergensis 15,34
 Henricus Godescalci F. & uxore & finibus Cruconis potitus 30,7
 Henricus III. Caf. propter obiecta crimina Romam euocatus 25,3. à Pont. exauctoratur, ib. 13. 26,49. in Germaniam reuersus sese armat 25,39. 28,43. iterato praelio victus, captus, & indignissime habitus, ibid. 50
 Henricus V. Caf. iuramentum à Papa oblatum repudiat 34,47. Longobardiam petit, & de expiatione agit 36,29. Eius expeditio Italica 34,40. mors 36,53
 Henricus Obotritus armat se in hostem 32,29. ex sententia cum hoste pacificatur, ibid. 46
 Henricus Bauarus recuperat Saxoniam ab Alberto 46,47
 Henricus Leo inaugurationem Episcopatus Aldenburg. sibi vendicat 55,27. cōparat se ad expeditionem Bauaricam 57,7. intercedit apud Papam pro Geroldo 65,27. ordinum suorum

conuentum agit 69,15. recipit rat Bauariam 71,15. impugnat & amicitiam cum Vladimaro Dano 72,38. suorum regem miseratus cogitat Floribus inductus cogitat Floribus solymam 94,2. 31. plenitudinem Constantinopoli occupat 96,42. Hierosolymam ingreditur 98,12. Antiochia redit 98,37. in Germaniam redit 98,43. sollicitatur à Caf. ad expeditionem Italicam 104,16. interventionem Italicam 104,16. interventionem Imperij cōuenit capitulatum 108,46. pronunciat ad ducere 108,46. pronunciat ad ducellam à Theodorico, Mariti Mysi, ib. 49. damnatur in proscriptur publicatus bonis 109,9. Lubecam munus 114,11. Lubecurgen defectiōnem (Caf. 3. studet reconcoctationem) 116,46,52. 117,13. reuocatur trimoniū saluum, ib. 21. obit voluntarium exilium, ib. 22. ob exilio redit 130,25. obit in suspicionem à Cafare, ib. 23. recipit Comitatum Silesiam 149,44. expugnat & excomunicat Bardenicum 150,7. recipit Lubecam, ib. 12. occupat agri. Adolfi Hoflat. & Laurentij, ib. 18. Sigeburgam per legatum obsidet, ibid. 21. se quirit 150,165,20
 Henricus de Scaten ductor Lubecurgen 74,1
 Henricus Comes Raczburg. comes Westualorum ductor 76,1
 Henricus Abb. designatur Episcopus Lubec. 102,1 fundat monasterium Monachoru Lubecurgen 53
 Henricus rex patris non Papae diosus 132,18. inauguratur à Caf. Augustus 151,30. inuadit Apuliam, ibid. 31
 Henrici Aucupis de Ungaria ductor 92,1
 Henricus & Danis victoria 107,1
 mors
 Henrici III. imperium turbulentum 20,39. 14,17. inauguratur 26,9. purgato, cū imperio petitione 27,7. exauctoratur à re in aduersarios 28,7. fugatur in filij, ib. 15. pietas in filium, ib. 47. praelium secundum, ib. 28. aquanimitas 29,2. mors, & abnegata inhumatio, ib. 14. in Ecclesia beneficentia, ibid. 20
 Henrici Obotritus magnanimitas 31,45. fuga nocturna, ib. 50. auxilia, ib. 52. fides egea, ib. 54. stratagemata 32,4. notitia & regia dignitas, ib. 19. mors 40,6. in Ragnos expeditio 33,1
 34,1

CHRON. SLAVORVM.

- 34,27. ad Saxones militaris cō-
 33,14. 34,27. mors 40,6
 Henrici Bauari & Alberti Urfs
 conentio 45,15
 Henrici Comitiss in Sianos excur-
 siones 46,32. mors 106,19
 Henrici Leonis nuptia cum Clemē-
 tia, F. Coradi Ducis de Zering-
 urus bellica 65,46. priuile-
 gium de Episcoporu per Slauia
 77,2. expeditio in Sianos 77,
 23. cum Waldemaro Dano cō-
 gressio 85,39. potentia & suc-
 cessus 85,44. altera nuptia 88,
 39. naufragium 95,22. muni-
 fcentia in templum & equites
 sacros 98,15. studium in rem
 Ecclesiasticam 101,46. bellum
 in Sianis 105,36. conentio ad
 uersus Vdalricum Halberst ad.
 vnde nata 106,13. expeditio
 Westphalica 110,10. simultas
 cum Adolfo C. de captiuis, ibid.
 27. in victoria moderatio 111,
 40. clementia 112,1. expeditio
 Thuring, ib. 8. alterū exilium
 142,16. legatorum clades 150,
 30. mors 169,5. epitaphium,
 ibid. 11
 Henrici Leonis F. fuga 151,42.
 matrimonium 165,2. reconcili-
 tatio cum Casare, & in soceri
 bona impetrata successio, ib. 10
 Henrici Episc. Lubec. encomium
 102,44. mors 120,6. inhumat-
 io, ibid. 7
 Henrici regis nuptia 131,22. in
 Saxoniam expeditio 150,40.
 uer Italicum 151,8. seruit te-
 poris, ibid. 17
 Henrici Imp. cum Coloniensi Episc.
 alio 133,1. ad proceres Impē-
 rij oratio, ib. 42. ad Cantuarē re-
 gis Danorum legatio 135,13.
 morbus & receptus 152,2. bel-
 lum sacrum 170,13. dissidium
 cum uxore, ib. 37. res aduerse
 171,4. mors, indeq. securarē
 commutatio
 Henrici regis Hierosol. mors 172,7
 Henrico Leonis optio data 142,13
 Henrico, Decano Magdeburgen-
 sium eruti 193,35
 in Henricum bellū populare 30,21
 in Henricum Leonem conspiratio
 86,11
 Hermannus Billungus Othonis per
 Saxon. legatus 10,41. creatur
 Dux Saxonie 10,55. contra
 Henricum IIII. Cesar designa-
 tur 12,18. infeliciter perit, ib. 20
 Hermannus Ducis Saxonie mors
 12,31
- Hermann Com. Winceburgici ca-
 des 58,45
 Heridagus Episcopus 5,43
 Hierosolyma obsidio 140,40. de-
 ditio sub pactione, ib. 47. capta
 tempus 141,13
 Hierosolymitana expeditio ducto-
 re Godefrido Bilonco 26,37
 Hierosolymitana cladis complora-
 tio 141,37
 Holfati de Slanis se ulciscuntur
 46,39. ab hoste conseruati 50,
 45. suspecti proditoris, ib. 50. in
 Geroldum antistitem contuma-
 ces 76,19. pabulatores à Pri-
 bizlao casti 77,54
 Holfatorum in Hercynia colonia
 24,8. fines 47,26. obstinatio
 76,53. institutum seditiosum
 77,8
 Hospitalarij proditoris anquisiti
 138,30
I Conium metropolis Turcorum
 144,54
 Iouis Gracus 148,12
 Ionia tentata 82,4
 Imperium de Gracis in Francos
 translatum 6,11
 Imperatoris Byzant. fastus 99,47
 Inaugurationis Episcoporum ritus
 102,37
 Indicium tempestiuum 53,24
 Innocentij Papa epistola 194,26.
 in propugnando Oihone Imp.
 constantia 196,7. ad eundem
 epistola, ib. 12. legatio de concor-
 dia sancienda, ibid. 17
 Innocentia vetus examen per can-
 dens ferrum 70,28
 Ioannes XIII. Papa exauctorata
 tus 11,1
 Ioannes Episc. Megaburg. martyr
 21,7
 Joppenfis clades 171,52
 Ihaacij Angeli, Imp. Constantino-
 politani, mors 190,4
 Iffridi, Euermodi successoris, di-
 gna Episc. moderatio 107,14
 Iffridi Raceburgesis Episcopi mors
 205,32
L Ateranenses mulctati 88,26
 Lateranensium seditiosa in Ce-
 sarianos eruptio 65,43
 Lateranense concilium 108,3
 Lauenburgum conditum 118,35.
 dirutum 121,19
 Lauenburgi obsidio 183,29. de-
 ditio, ibid. 40
 Legatio ad Imp. Byzantinum 48,
 54. Gracorum ad Henricum
 L. 84,50
 Legenda S. Agathe 163,34. mi-
 raculorum Egidij 179,25.
 palma miraculosa 202,22. de
 tabula miraculosa 203,50
- Lixones ad Christianismum per-
 ducti 198,11
 Longobardorum rebellio 88,47.
 rebellio è schismate Pontificio
 104,10
 Lotharij in Italiare gesta 45,9.
 mors, ibid. 10
 Lubeca emporium à Rugianis di-
 rutum 41,24. noua ab Adol-
 pho condita 47,37. à Cas. obsef-
 sa 115,17. deditur 116,17.
 184,40
 Lubeca elogium 2,4 sana ab Hē-
 rico constructa 103,24
 Lubecense incendium 72,10
 Lubecenses petunt Episcopum à
 Cas. 122,54
 Lubecensium clades 50,35. diffi-
 dium de electione Episcopi 130,
 50. contentio cum Adolfo Com.
 de portorio 134,46. compositio
 ex interuentu Cas. 135,2
 Luderus Magni successor 31,8
 Ludonici Landgr. Turingia cum
 uxore diuortium 131,35
 Lutberti vaticinium 60,7
M Agdeburgū Slanorum me-
 tropolis 11,14
 Magnus, Ordulphi F. de auxilijs
 a Buthue sollicitatus 22,21
 Magnus Dux Sax. & Nordal-
 bingi Henrici auxiliarij 30,25
 Magni in exulem benignitas 22,
 33. prouida cunctatio 30,29.
 victoria, ib. 36. caeleste auxiliū,
 ibid. 40. mors 31,4
 Magni Nicolai F. parricidū 42,
 41. bellicus apparatus 43,26.
 cedes & clades, ibid. 32
 Manuel Imp. Byzantinus 94,44
 Manuel Comneni, Cesaris By-
 zant. mors 124,36
 Marchia colonia è Saxonib. 9,28
 Marco primus Aldeburg. antistes
 11,38
 Marcomanni cur sic appellati 54,
 20
 Mathildis Com. ager controuersus
 129,6
 Mediolani quinquennalis obsidio
 75,31. excidium, ibid. 32
 Megalburgum, flouia & Rost-
 chium instaurate 92,14
 Meinardus Siveberg. Euangelista
 Luoniensis, ornatur Episcopi
 dignitate ab Hartuico Brem.
 198,24
 Micylaus religionis & nominis
 Germanici hostis 12,44. occul-
 tē Ethnicus 14,29
 Miraculum in puero caco & clau-
 do 48,26
 Mifstoneus auus Godefrici 193,1
 Mifstonei de Christianismo repeti-
 to exilium 16,47

INDEX IN

- Moguntia conuentus Imperij 125, 52
 Moguntini Episcopi tragicus conatus in Henrico IIII. Caf. exautorando 27, 51
 Monasterium Megalburg desolatum 14, 33
 Monachus lerna malorū 124, 48
 Monachorum Cisterciensis ordinis exilium 75, 26
 Motus in Sclanis 19, 37. in Dania & Saxonia 46, 24. ex Henrici L. proscriptione 109, 23
Nepolis frustra obsessa 151, 44
 Neophytorū martyriū 199, 38
 Nicea Rascia 96, 30
 Niclotus in armis 50, 22. insidys Lubecam frustra tentat 73, 16. sua vastat, ibid. 31
 Nicloti grauitudo 58, 1
 Nicloti Sclani aduersus 69, 18. meoressia, ibid. 20. temeritas & cades 73, 45
 Nicolaus rex Dania ingulatur 43, 35
 Nil inundationes 201, 23
 Nordalbingorum gentes 40, 15. mores, ibid. 17
 Normannorū copia è quibus gentibus collecta 8, 24. in Gallias et Germaniam irruptio, ibid. 30
 Northusium exustum 112, 9
Odera seu Viadri fons & origo 4, 11
 Ordolphus Dux Saxonia, bellator infelix 21, 32
 Ostentum 48, 55. in pane mystico 91, 3. 157, 27. in baptismo 159, 4
 Otho IIII. Caf. designatus 177, 49. inauguratur 178, 4
 Otho Palatinus Philippi regis percussor 207, 22. literarū rudis, ib. 38. proscribitur obruncatur 209, 30
 Othocari Boiemi cum uxore diuortium 180, 6
 Othonis Magni expeditio in Danos 10, 13. victoria, ibid. 18. in Italiam expeditio, ibid. 55
 Othonis III. mors 15, 34
 Othonis IIII. & Philippi, Henrici VI. fratris, Impp. contentio 178, 40
 Othonis Brandenburg. in Danum bellum 182, 32. & 53
 Othonis Palatini homicidiū 207, 26, 54
Panis fl. 19, 21
 Paschalis Paparenouat anathemata in Casarem 26, 46. captus 35, 5. inaugurat Henricum V. ibid. 33
 Paschalis & Calixtus Antipape 88, 9
 Paschalis Papa mors 36, 31
 Petri, Monachi Hispani, cælestis epistola de recuperanda terra sancta 26, 33
 Philippus Colon. Episcop. Casarem cum Papa in gratiam reducit 105, 13. exautoratur 194, 21
 Philippus, Henrici VI. frater renunciatur & inauguratur Casar Moguntia & Aquisgrani 178, 24. 193, 23
 Philippi Colon. infines Henrici L. expeditio 108, 42. 109, 24. iterata in Turing. expeditio 182, 10. clades 197, 3
 Philippi regis apparatus bellicus 207, 8. cedes 207, 22. funus 208, 17
 Pisces volatici 200, 46
 Plune vrbs & castrum 22, 40
 Polonia & Boiemia Imperio vetigales 3, 51
 Pralium acre & cruentum 36, 15
 Pribizlaus sollicitat populares ad defectionem 82, 24. soluit obfidionem flouienssem, ibid. 35
 Pribizlai hostiles blanditie 83, 1. exilium & excursions 85, 26
 Proue Aldeburgensium deaster 56, 50
 Prussi παλαμδαροι 3, 36
 Prussorum religio Ethnica, Russorum Christiana 3, 17, 24
 Puteus miraculosus 202, 38
 Pyramides 201, 46
Radegast idolum 4, 39
 Radgeri Mag. cum Raym. Com. Tripol. expostulatio 138, 33
 Rani alio nomine Rugiani 4, 50
 Ranorum rex Deorum familia ris 4, 51
 Raymundi Com. Tripol. cum Saladino conspiratio 137, 48
 Regni Obotritorum prouincia in solitudinem redacta 85, 1
 Regum Dania inertia & crapula notata 91, 15
 Reinoldesburgū instauratū 183, 19
 Reinoldi Colon. & Hermanni Verdensis mors 88, 33
 Religiosorū Crucigerorum profectio in terram sanctam 170, 44
 Riaduri & Tolenzi susi 19, 47. externa accersunt auxilia, ib. 50
 Rigenfis Episcopatus fundatio 198, 33
 Roma Imperatori, non Papa, subiecta 6, 40. ab Othone M. libertate donata 11, 7. expugnata 88, 20
 Roma strages in clerum & populū 34, 53
 Romani Alexandri complices, vi-

- eti ingenti strage à Germani 88, 13
 Romanorū stolidi legatio 4, 12
 Romana synodus aduersus Iulianum V.
 Rudolphus dux Sænie 38. Casar designatus 25, 45. vita finis,
 Rugiani carent moneta
 Rugianorum sedes 31, 5. ratio erga sacerdotum, ib. 4. piduas dominanda, ib. 4. talitas & avmactas, ib. 4. Russia diuersa nomenclatura 18. metropolis, ib. 20. riuus,
Sacerdos apud Sclanos regis latus 179, 17
 Sacriligij pena
 Saladinus assumit nouos titulos 140, 24
 Saladini infidiosa benivolentia 17. confederatio cum Raym. Com. Tripol. 138, 26. exultatio 139, 12. 46. sus 140, 18. sarcasmi in Domini
 Saladini filij superba denuntiatio 145, 8. legatur et cetera 201, 20
 Sal fluminalis
 Sarracenorum cedes 148, 40. lotypia 204, 40. lotiones, ib. 40
 Saxonis Principes sub fide se des in vincula conuersi, ib. 43. custodia elapsi Casarem pa accusant,
 Saxones & Turingi Francorū etigales
 Saxones è maiorum institutum in agmine locum depulsum 33, 42
 Saxonum colonia in Gallia conspiratio in Casarem & des 24, 25, 27. per Sclanos
 Saxonia in octo Episcopatus sa 5, 34. à Caroli M. tempus Duce carni 10, 40.
 Saxonicus tumultus 87, 1
 Saxonicum bellum tricennale Scacco Com. Dumarsia designatus 184, 17
 Schere cataracta 25. annorum
 Schismatis Pontificij diuortium 105, 21
 Senis Sarracenorū prestigia 52
 Sepulchrum Domini Serui eorumq. barbaries 95, 3
 Seruiciorū nocturna impressio 6. sagitta venenata, ib. 21. seps inras in verba Fruentia 140, 17

CHRON. SLAVORVM.

Angberga constructa 143,17
 Angberga suburbium & monaste- 44,33
 rium destructum 45,28
 Angbergensis Ecclesia fundatio 44,44
 Angbergensium obsessorum strata- 186,5
 gema 186,5. deditio, ibid. 8
 Com. Teckenburg. ex hoste 110,23
 amicu
 clari habitant in litore Baltici 3,6. ijdem qui Winitibi
 sue Vinuli, Wenden 4,10. ob-
 stant idololatre 7,50. Othone
 viti tributo & Christianismo
 pacem redimunt 10,30. quam
 duo Christianismicultores 16,
 35. Imperio se subijciunt 17,43.
 bello Saxonum ciuili ad rebel-
 lionem inuitati 46,26. illatas
 iniurias viciscuntur 91,22. stu-
 dent piratice, ibid. 25. negligunt
 adificiorum exquisitas extru-
 ctiones.
 Sclanorum mores 4,55. 44,13. si-
 mulata promissa 17,50. à Chri-
 stianismo defectio 21,31. perui-
 cacia & Christianismi odium
 22,2. 44,14. in Stormariam
 incursiones 31,10. barbarica
 religio 43,47. mos conuuiorū
 45,5. hospitalitas 67,36. Al-
 deburgensium perfidia 83,46.
 merneio
 Sclauis ades sacra inuolabiles 68,
 11. diuersi religionis ritus, ib. 13
 Sclauum bellum 122,47
 Sclaua, uxor Cruconis, studei ho-
 sic 30,2
 Slesuicum euersum 10,9
 Soldanus pacem petit 145,33
 Soldani in Henricum L. benigni-
 gitas 99,15. inuitati ad Chri-
 stianismum canillum, ibid. 31
 Sominium monasticum 62,32.
 103,5. miraculosum, ib. 51. o
 97,49
 Speltrum
 Spectra auianm 62,14
 Spectatoris Saxonis ad virtutem
 cohortatio 164,34
 Sprensis Episcopi aperia 33,55
 Stadium ab Henrico L. presidio 29,10
 & opere munitum 116,38
 Straga in Hamburgenses & Al-
 denburgenses 16,22
 Straleruulius 22,54
 Sueti & Gotthi ad Christianismū
 redacti 9,49
 Sueni Othonis in patrem Haroldū
 impietas 14,36
 Sueno apostata & tyrannus 15,5
 Sueno, Erici F. a iustore rex designa-
 tus 12,43. sui contemtum vl-
 ciscitur 52,52. Adolsum in gra-
 tuam recipit 54,35. amulum
 geminopralio prostrigat 57,33.
 Canuto reconciliatur 58,54
 Suenonis fuga 54,15
 Suenonis registyrannis 70,53.
 perfidia 71,48
 Sueones alio nomine Normanni
 3,11
 Suerinum instauratum 73,52. à
 Guncelino conseruatiū 82,40
 Susse Frisorum colonia frustra à
 Sclanis oppugnata 51,10
T Empeltas 49,10. 81,25. 97,
 47
 Templarij & Hospitalarij macla-
 ti 140,9
 Theodorici Marchionis contu-
 meliosum dictum 16,2
 Theodorici Episc. in urbem Lube-
 cam solennis ingressio 131,11
 Theodorico abbati Hildesheim. &
 successoribus eius, honores a Pa-
 pa concessi 167,40
 Thotta Cantuar. legenda 103,34
 Trauena 4,46
 de Treuirensi Episcopatu conuen-
 tio 129,10
 Turbe in Imperio sub Henrico
 III. adhuc puero 20,39. 24,
 17
 Turcorum incursiones 144,27
 Tyri rex designatur rex Hieroso-
 lym. 173,41
V Arscouensis pugna 183,49
 Udalricus Halberstadenfis
 Henrici L. hostis 105,25. ana-
 themate contra Henricum L.
 pugnat 109,51. & in gratiam
 redit, ibid. 54
 Udalrici Halberst. hostiles mo-
 litiones 110,40. periculum &
 captiuitas 111,3
 Udonis in Christiani sodium & ca-
 des 18,22
 Verbenensis conuentus 17,40
 Veronensium seditiosus conatus
 66,13
 Vicelinus Aldenburg. antistes de-
 signatus 55,18. fit syderatus 55,
 51. lingua usu priuatur 60,53
 Vicelini mirifica diligentia 37,43.
 in Gallia studia & mores 39,
 26. salubre consilium 44,22.
 in curatione ecclesiastica dilige-
 tia 45,1. mors 62,5. sepultura,
 ibid. 6. epitaphium 63,8
 Vinneta excidium 4,28
 de Virgilio fabulose narrationes
 162,40. 164,20
 S. Vitus Sclanorū Iupiter opt. max.
 8,8
 Ulyssipona expugnata (Christiano-
 rum) sit colonia 49,43
 Vngaria rex veneno à fratre neca-
 tus 95,2
 Vngaria regis hospitalitas 142,
 34. frater è captiuis itineris du-
 ctor 142,53
 Vngarorum in Imperium irruptio
 3,39. in Germaniam & Galliā
 incurso 9,11
 Vnni Archiepiscopus, Sclanorū, Da-
 norum, & Succorum Euange-
 lista 9,29. eius mors, ibid. 54
 Unstroth st. 24,30
 Volones plebeij 170,30
 Volradi, Bernhardi Com. de Ra-
 ceburg. F. epitaphium 153,4
 Urbanus III. Papa Turbanus
 131,47
 Waldemarus Dux obsidet Sige-
 bergam 185,54
 Waldemarus, Episcopus Slesuic. di-
 mittitur è vinculis 186,46
 Waldemari victoria de Suenone
 72,1
 Waldemari Dani expeditio in Ru-
 gianos 89,28
 Waldemari, Episcopi Slesuicensis,
 captiuitas 160,40
 Waldemari Ducis contra Adol-
 fum expeditio 184,21
 Waldemari regis mors 119,3
 Waldemari regis successio & inau-
 guratio 186,13. profectio in
 Germaniā, ib. 19. bellum Sue-
 cicum 205,42
 Wertislaus, filius Nicoloti, obsessus
 Wurle 77,32. sanciat, ib. 48.
 abducitur Brunswigam 78,23.
 captiuus bellifax 81,37. primus
 è Pomerania principibus Chri-
 stianismum amplexus 84,42
 Wertizlai nex ignominiosa 83,24
 Widekendi Dasenburg. maleficia
 89,10
 Wido rex è vinculis dimissus 140,
 36. fit rex Cypri 148,28
 Widonis subita inauguratio 137,40
 Wilhelmus Com. Iuliacensis immu-
 tatur Othoni Imp. 193,12
 Wilzi quatuor gentiū nomen 4,44
 Witichindus auctor & dux belli
 Saxonici 5,22
 Woldemarus Henrici F. à Rugia-
 nis peremptus 32,55
 à Wormaciensi Episcopo mora dispu-
 tatio de processione spiritus san-
 cti 96,54
 Wurle inflammata 73,50
 Ymme, virgo quadam, à demone
 vexata 45,51
Z Vanteni idolocultus 90,7
 Zuentepolci & Kanuti fratru
 bellum ciuile 40,54
 Zuentepolci expeditio in Obotritos
 & Kycinos 41,15. cades, ib. 27
 Zuinike F. Henrici Obotriti de po-
 steritate sua vaticinium 41,28

1731481